

VM IN APHRICAM VENISSEM A MANLIO CON-
sule ad quartā legionē tribunus (ut scitis) militū nihil mihi fuit
potius; quā ut massiniam conuenire regē familiæ nostræ iustis
de causis amicissimū; ad quē ut ueni complexus me senex col-
lachrimauit aliquanto. post suscepit ad cælū; & grates inquit
ubi summe Sol ago; uobisq; reliquis cælites; quā anteq̄ ex hac ui-
ta migro; conspicio in meo regno & in his tectis Pub. Cornelium
Scipionem cuius ego nomine ipse recreor; ita nūq̄ ex aīo meo
discessit illius optimi atq; inuictissimi uiri memoria; deī de ego
illū de regno suo; ille me de nra repu. percūctatus est; munitisq;
uerbis ultro citroq; habitis ille nobis consūptus est dies. Post
aut regio apparatu accepti sermonē in multā noctē pduximus:

cum senex nihil nisi de Africano loqueretur; omniaq; nō solum eius facta; sed etiā dicta memi-
nisset; deinde ut cubitū discessimus; me & de uia & quia ad multā noctē uigilassem arctior quā so-
lebat somnus cōplexus est. Hic ergo mihi (credo equidē ex hoc quod eramus locuti; sit enī saepe
fere ut cogitationes sermonesq; nostri pariāt aliquid in somno tale; quale de Homero scribit En-
nius; de quo uidelicet sapissime uigilans solebat cogitare & loqui) Africanus se ostēdit ea for-
ma quæ mihi ex imagine eius quā ex ipso notior erat; quē ut agnouī equidē corruī. Sed ille ades in-
quit animo. & omite timorē Scipio; & quæ dicā memoriæ trade. Vides ne illā urbem quæ pare-
tere ipsi. coacta p me renouat pristina bella nec pōt quiescere; Ostendebat aut Carthaginē de ex-
celso & pleno stellarum illustri & clato quodā loco; ad quā tu oppugnandam nūc uenis pene mi-
les. Hanc hoc biennio consul euerteris; eritq; tibi id cognomē per te partū; quod habes adhuc hæ-
reditarium a nobis. Cum autem Carthaginē deleueris; triūphum egeris ceterosq; fueris & obieris
legatus Aegyptū Syriā Asiam Greciamq; delegere iteq; consul absens & bellū maximū cōficiēs
Numantiā excides. Sed cū eris curru in Capitolium inuectus; offendens repū; perturbatā consilii
nepotis mei. Hic tu Africane ostēdas oportebit patriæ lumen animi ingenii consiliiq; tui; Sed
eius temporis ancipitē uideo quasi fatorum uia. Nam cum ætas tua septenos octies Solis anfra-
ctus reditu sq; conuerterit. duoq; hi numeri quorum uterq; plenus; alter altera de causa habetur
circuitu naturali; summā tibi fatalē consecerint; in te unū atq; in tuū nomen se tota cōuertet ci-
uitas Te senatus; te omnes boni te focii; te latini intuebuntur. Tu eris unus; in quo nitatur ciui-
tatis salus. Ac ne multa dictator tempu. cōstruas oportet; si impias; p̄p̄inquoq; manus effugeris;
Hic cū exclamauisset Lælius; ingemuissentq; ceteri uehementius; leniter arridēs. Scipio; quæso
inquit; ne me a sōno exciteris; & pax sit rebus. Audite cetera. Sed quo sis Africane alacrior ad
tutandā tempu. sic habeto; Omnibus qui patriā conseruauerint adiuuerint auxerint; certū esse in
cælo diffinitum locum; ubi beati sempiterno æuo fruantur. Nihil est ergo illi principi deo; qui
omnē mundū regit; quod quidē in terris fiat acceptius; quā concilia cœtusq; hominū iure fociari;
quæ ciuitates appellantur. Hæc rectores & conseruatores hinc p̄fecti huc reuertuntur. Hic ego
(& si eram perterritus non tam mortis metu quā insidiarum a meis) quæsiui tamen uiueret ne ipse
& pater Paulus; & alii quos nos extinctos arbitrabamur; imo uero inquit hi uiuūt; quæ e corporū
uinculis tanq̄ e carcere euolauerunt. Vestra uero quæ dicitur uita mors est. Quin tu aspicias
ad te uenientē patrem Paulū; Quē ut uidi; equidē uim lachrymarū p̄fudi. Ille autē me cōplexus
atq; osculans flere prohibebat. Atq; ego ut primū fletu represso loqui posse cœpi quæso inq;
pater sanctissime atq; optime; quoniam hæc est uita; ut audio Africanū dicere; quid moror in ter-
ris; quin huc ad uos propero uenire; Non est ita inquit ille. Nihil enim cū deus is; cuius hoc tēplū
est omne quod conspicias; istis te corporis custodiis liberauerit; huc tibi aditus petere non potest.
Homines enim sunt hac lege generati; qui tuerentur illū globum; quē in hoc templo mediū ui-
des; quæ terra dicitur. hisq; animis datus est ex illis sempiternis ignibus; quæ sydera & stellas uo-
catis; quæ rotundæ & globosæ diuinis animatæ mentibus circulos suos orbelsq; cōficiunt cele-
ritate mirabili. Quare & tibi Publi & piis omnibus retinēdus animus ē in custodia corporis; nec
iniussu eius; a quo ille est nobis datus ex hominū uita migrandū est ne munus humanū assigna-
tum a deo defugisse uideamini; Sed sic Scipio; ut auus hic tuus & ut ego qui te genui; iusticiā co-
le & pietatem; quæ cum magna in parantibus & propinquis tum in patria maxima est. Ea uita
uia est in cælum & in hunc cœtum eorum qui iam uixerunt; & corpore laxati illū incolūt locū;
quē uides Erat autē is splendidissimo candore iter flāmas elucens circulus; quē uos (ut a Graiis
accepistis) orbē lacteū nuncupatis; ex quo omnia mihi contēplanti præclara cetera & mirabilia

Luna

Nouē cir-
culi.
Circulus
primus
Secū s
Saturnia e
circulus
Iouis
Martis
Solis
Veneris
Mercurii
Luna
cæli armo-
nia

Sōnii, vii.

cataclupa

zonæ cæli

uidebantur. Erant aut hæ stellæ quas nunq̄ ex hoc loco uidimus: & hæ magnitudines omnium quas esse nūq̄ suspicari sumus, Ex quibus erat ea minima: quæ ultia a cælo citima terris luce lucebat aliena. Stellarum autem globi terræ magnitudinē facile uincēbant. Iam uero ipsa terra ita mihi parua uisa est: ut me imperii nostri quo quasi pūctum eius attingimus: pœniteret. Quā cū magis intueretur: quæso inquit Aphricanus: quousq̄ humi defixa erit tua mēs. Non ne aspicias q̄ tēpla ueneris? Nouē tibi orbibus uel potius globis connexa sunt omnia: quoq̄ unus est cælestis extimus: qui reliquos complectitur omnis summus ipse deus arcens & continēs cæteros: in quo sunt infixi illi qui uoluūtur stellæ cursus sempiterni. Cui subiecti septē: qui uersantur retro cōtrario motu atq̄ cælū; E quibus unū globum possidet illa: quā in terris saturniā nomināt. Deinde hominū generi prosperus & salutaris ille fulgor: qui dicitur iouis: tunc rutilus & horribilisq̄ terris: quē Martē dicitis. Deinde subter mediā Iere regionē sol obtinet dux & princeps & moderator luminum reliquorū mens mundi & temperatio tanta magnitudine: ut cuncta sua luce cōpleat & lustret. Hunc ut comites consequuntur. Veneris alter: alter Mercurii cursus. In infimoq̄ orbe Luna radiis solis succēsa conuertitur. Infra aut iam nihil est: nisi mortale & caducū præter animos munere deorum hominū generi datos: supra lunā sunt æterna omnia. Nam ea quæ est media & noua tellus neq̄ mouetur: & infima est: & in eā feruntur omnia nutu suo pondera. Quæ cum intuerer stupens: ut me recepi: quid inq̄ est qui cōplet aures meas tantus & tā dulcis sonus? Hic ē inquit ille: qui interuallis cōiunctus imparibus led tamē prorata pte ratione distinctus: im pulsu & mōtu ipsorū orbiū conficitur: & acuta cum grauibus temperas uariis æquabiliter cōcentus efficit. Nec silentio tanti motus incitari possunt: & natura fert ut extrema ex altera parte grauetur: ex altera autē acute sonetur. Quā ob causam summus ille stellifer cæli cuius cōuersio concitator est: acuto & excitato mouet sono: grauissimo autē hic lunaris atq̄ infimus. Nā terra nona immobilis manens inna sede semp hærēt cōplexa mediū locum mundi. Illi aut octo cursus: in quibus eadem uis est modorū: septē efficiunt distinctos interuallis sonos: qui numerus rerum omnium fere nodus est. quod docti homines neruis imitati atq̄ cantibus apuerūt sibi reditū in hunc locum: sicut alii qui præstantibus ingenis in uita humana diuina studia coluerūt. Hoc sonitu complētæ aures hominū obsuruerūt. Nec est ullus hebetior sensus in uobis: sicut ubi Nilus ad illa quæ cataclupa nominantur præcipitat ex altissimis mōtibus: ea gens quæ illū locum accolit: propter magnitudinē sonitus sensu audiendi caret. Hic uero tantus est totius mundi sonitus: incitatissima conuersione: ut eū aures hominū capere nō possint: sicut intueri solē aduersum nequiris: eius radiis acies uestra sensusq̄ uincitur. Hæc ego admirans referebam tamē oculos ad tertiam idētidē. Tunc Aphricanus sentio inquit te sedem etiam nūc hominū a cōmū cōtemplari: quæ sibi parua ut est ita uidetur. Hæc cælestia semp ipestatō: illa humana cōtemnito: Tu enī quā cēlebritatem sermonis hominū aut quā expetendā consequi gloriā potes? Vides habitari rarīs & angustis in locis: & in ipsis q̄si maculis: ubi habitatur: ualtes solitudines iterectas hosq̄ qui incolunt terrā non mō interruptos ita esse: ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manere possit: sed partim obliquos partim transuersos partim omnes aduersos stare uobis a quibus ipe stare gloriam certe nullā potestis. Cernis autem eandē terram quasi redimitā & circundatā cingulis. E quibus duos maxime inter se diuersos & ipsis uerticibus cæli ex utraq̄ pte subnixos obtriguisse pruina uides. Mediū autem illū & maximū solis ardore torreri. Duo sunt habitabiles: quorum australis ille in quo qui insunt aduersa uobis uergerit uestigia. Nihil ad uestrum genus. Hic autē alter subiectus aquiloni cerne q̄ tenui uos parte cōtingat. Omnis autem terra quæ colitur uobis: angustata uerticibus lateribus latior parua quædam insula est: circūfusa illo mari quod athlaticum quod magnū qd̄ oceanū appellatis in terris quī tamen tanto nōmine q̄ sit paruus uides. Ex his ipsis cultis notisq̄ terris num aut tuū aut cuiusq̄ nostrū nomē uel caucasum hūc quē cernis transcendere potuit: uel illum gāgem tranātare: uel quis in reliquis orientis aut abeuntis solis ultimis aut aquilonis austriue partibus tuum nomen audiet? Quibus amputatis cernis profecto quātis in angustis nostra se gloria dilatari uelit. Ipsi autem qui de nobis loquuntur: q̄ loquuntur diu? Quin si cupiat proles illa futuroz hominū deinceps laudes uniuscuiusq̄ nostrum a patribus acceptas posteris prodere: tamen propter eluiones exustionēq̄ terrarum: quas accidere tempore certo necesse est: non modo nō æternā sed ne diuturnā quidē gloriā asse qui possumus. Quid enim interest ab his qui postea nascētur sermonē fore de te cū ab his nullus fuerit qui ante nati sunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerūt uiri: præsertim cū apud eos ipsos a quibus audiri nomen nostrū pōt: nemo unius anni memoriā consequi possit. Homines autem annum tantū solis idest unius astri reditum metiuntur: re ipsa autem Cum ad idem autem unde semel profecta sunt: cuncta astra redierint: eandēq̄ totius cæli descriptionē longis interuallis retulerint tunc ille uere uertens annus appellari pōt: in quo uix dicere audeo q̄ multa.

hominum sæcula teneatur. Nāq; ut olim sol deficere hominibus extinguiq; uisus est: cū Romu-
 li animus hæc ipsa in tēpla penetrauit: quādoq; ab cadē parte sol eodēq; tēpore iteq; defecerit tū
 signis omnibus stellisq; ad principium teuocatis expletū annum habeto. Cuius quidē anni nun-
 dum uicesimā partem scito esse conuersam. Quo si reditū in hunc locum desperaueris: in quo
 omnia sunt magnis & prestantibus uiris: quātū tandem est gloria hominum: quæ ptinere uix ad
 unius anni partem exiguā pōt: igitur alte ipectare si uoles atq; hanc sedē & æternā domum con-
 tueri: neq; te sermonibus uulgi dederis: nec in p̄miis humanis spem posueris rerum tuarū: suis
 re illecebris opotet ipsa uirtus trahat ad uerū decus. Quod de te alii loquant̄ ipsi uideāt: sed lo-
 quentur tamen. Sermo enī ille omnis & angustis cingitur his regionū quas uides. Nec unq̄ de
 ullo perennis fuit obruitur hominū interitu obliuione posteritatis extinguitur: Quæ cum di-
 xisset: ego uero inq̄ Aphricane equidē bene meritis de patria quasi limes ad cæli aditu patet: q̄q̄
 a pueritia uestigiis ingressus patris & tuis decori uestro nō defui: non tamen p̄mio tāto p̄posito
 enitar multo uigilantius. Et ille: tu uero enitere: & te habeto non esse mortalē: sed corpus hoc.
 Nec enim tu is es quē forma ista declarat: sed mens cuiusq; is est quisq; non ea figura quæ digi-
 to demonstrari pōt. Deum te igitur scito esse: siquidē est deus qui uiget: qui sentit: qui meminit
 qui prouidet: qui tam regit & moderatur & mouet id corpus cui præpositus est: q̄ hunc mundū
 ille princeps deus: & ut ipse mundū ex quadā parte mortalē ipse deus æternus: sic fragile corpus
 animus sempiternus mouet: nam quod semp mouetur: æternū est: quod aut̄ motū affert alicui
 quodq; ipsum agitur aliūde quando finē habet motus: uiuendi finē habeat necesse est. Solum
 igitur quod se mouet quia nunq̄ deferitur a se: nunq̄ ne quidē moueri desinit: quin etiā cæteris
 quæ mouentur: hinc fons hoc principium est mouēdi: principio autem nulla est origo: nam ex
 principio oriuntur omnia: ipsum autem nulla ex re alia nasci pōt: nec enī id esset principū qd̄
 gigneretur aliunde. Quod si nūq̄ oritur: nec occidit quidē unq̄. nam p̄cipium extinctum nec
 ipsum ab alio renascetur: nec ex se aliud creabit. Si quidē necesse est a principio otiri omnia: ita
 fit ut motus principū ex eo sit: quod a seipsum mouetur. Id aut̄ nec nasci pōt nec mori. Vel con-
 cidat omne cælū omnisq; natura: cōsistat necesse est. Nec uim ullam nanciscatur: q̄ a primo im-
 pulsu moueatur. Cum pateat igit̄ id æternū esse: quod a se ipso moueat: quis est q̄ hanc naturā
 animis esse tributa neget? In animatū uel inanimā ut ē omne: qd̄ pulsu agitaf̄ externo. Quod
 enim est aia: id motu cietur interiore & suo. Nam hæc est p̄ptia natura animæ atq; uis. Quæ si
 est una ex omnibus quæ sese moueat: neq; nata certe est: & æterna est. Hanc tu exerce optimis i
 rebus. Sunt autem hæc optimæ curæ de salute patriæ: quibus agitated & exercitatus animus ue-
 locius in hanc sedem & domū suā puolabit. Idq; otius faciet: si iam tū cū inclusus erit i corpore:
 eminebit foras & ea quæ extra erūt contēplans: q̄ maxime se a corpore extrahet. Nanq; eorum
 animi: qui se uoluptatibus corporis dederūt: earūq; se quasi ministros præbuerūt: impulsuq;
 libidinū uoluptatibus obedientiū deoz & hominum iura uiolauerūt: corporibus elapsi circū
 terram ipsam uolutātur. Nec hūc in locum nisi multis exagitati sæclis reuertūtur. Ille discessit:
 ego somno solutus sum.

Virtus tra-
 hat ad ueg-
 decus

homo pōt
 dici deus

Principiū

Animæ na-
 tura & uis

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS IN SOM-
 NIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QUAM ELEGANTISSIME. LIBER PRIMVS:

INTER PLATONIS CICERONIS QUÆVE LIBROS quos
 de repu. utrunq; constituisse constat: Eustachi fili uitæ Mihi
 dulcedo pariter & gloria hoc interesse prima fronte prospexi-
 mus: q̄ ille repub. ordinauit: hic retulit. alter qualis esse de-
 beret: alter qualis esset a maioribus instituta differuit. In hoc
 tamen uel maxime operis similitudinem seruaui imitatio: q̄
 cum Plato in uoluminis conclusione a quodam uitæ redito:
 quā reliquisse uidebatur indicari faciat. qui sit ex utroque cor-
 poribus status animarum: adiecta his quadam sperarum uel
 syderum non ociosa descriptione rerum facies non dissimilia
 significans a tulliano Scipione per quietem sibi ingesta narra-
 tur. Sed quod uel illi cōmento tali uel huic tali somnio in his
 potissimum libris opus fuerit: in quibus de rerū pub. statu lo-
 quebatur: quoue attinuerit inter gubernandarum urbium constituta circulos orbis globosq;
 describere: de stellarum modo: de cæli conuersione tractare quæ situ dignum & mihi uisum est

& aliis fortasse uideatur: ne uiros sapiētia præcellentes: nihilq; inuestigatione ueri nisi diuinum sentite solitos aliquid castigato operi adiecisse superfluū suspicemur. De hoc prius ergo pauca dicenda sunt: ut liquido mens operis de quo loquimur innotescat. Rerum omnium Plato & actū naturam penitus inspiciens aduertit in omni sermone suo de repu. institutione proposito infundendum animis iusticiæ amorem: sine qua non solum respu. sed ne exiguus hominum cœtus nec domus quidem patua constabit. Ad hunc porro iusticiæ affectum pectoribus incalcandum nihil æque patrociniatur: uidit: q̄ si fructus eius non uideretur cum uita hominis terminari. Hunc uero superstitem durare post hominem: qui poterat ostendi: nisi prius de animæ immortalitate constaret. Fide autem facta perpetuitatis animarum consequens esse animaduertit: ut certa illis loca nexibus corporis absolutis pro contēplatu probi imbrobiue meriti deputata sint. Sic in Phedrone inexpugnabilium luce rationum anima iueram dignitatē proprie immortalitatis assertæ sequitur distinctio locorū: quæ hanc uitā relinquētibus ea lege debentur: quā sibi quisq; uiuendo sanxerit. Sic in Gorgia post peractam pro iusticia disputationem de habitu post corpus animarum morali grauitate socraticæ dulcedinis ammonemur. Igitur idem obseruauerat iccutus est in illis præcipue uoluminibus: quibus statum reipub. formandum recepit. Nam post q̄ principatum iusticiæ dedit & docuit animam post animal non perire. Per illā demum fabulam (sic enim quidam uocant) quo anima post corpus euadat: uel unde ad corpus ueniat in fine operis asseruit ut iusticiæ uel cultæ premium uel speratæ pœnam animis quippe immortalibus subiturisq; iudicium seruari doceret: hūc ordinem Tullius non minore iudicio reseruans: q̄ ingenio repperus est postq̄ in omni reipub. ocio ac negotio palmam iusticiæ disputando dedit: sacras immortalium animarum sedes & cælestium arcana regionum in ipso consummati operis fastigio collocauit indicans quo his perueniēdum uel potius reuertendum sit: qui reipub. cum prudentia iusticia fortitudine atq; moderatione tractauerint. Sed ille platonius secretorum relator Her. quidam nomine fuit natione Pamphilus miles officio: qui cum uulneribus in prælio acceptis uitam effudisse uisus: duodecimo demum die iter ceteros una peremptos ultimo esset honorandus: igne subito seu recepta anima seu retenta quæquid emensis iter utranq; uitam diebus egerat uideratue tanq̄ publicum professus iudicium humano generi nūciauit. Hanc fabulam Cicero licet ab indoctis quasi ipse ueri conscius doleat irrisam: exemplū tamen solidæ reprehensionis uitans excitari narraturum q̄ reuiuiscere maluit. Ac prius q̄ somnii uerba consulamus enodādum nobis est: a quo genere hominum Tullius memoret uel irrisam Platonis fabulam: uel ne idem sibi eueniat non uereri. Nec enim his uerbis uult imperitū uulgi intelligi: sed genus hominum ueri ignarum sub peritix ostentatione: quippe quos & legisse talia & ad reprehendendum animatos constaret. Dicemus igitur & quos in tantum philosophum referat quandam censuræ exercuisse leuitatem: quisue eorum etiam scriptam reliquerit accusationem: & postremo quid pro ea duntaxat parte quæ huic operi neessaria est responderi conueniat obiectis. Quibus (quod factū facile est) eneruatis iam quicquid uel contra Ciceronis opinionem etiam in Scipionis somnium seu iaculatus est unquā moris liuoris seu forte iaculabitur dissolutum erit. Epicureorū tota factio æquo semper errore aëro de uia & illa extimans tidenda: quæ nesciat sacrum uolumen & angustissima irrisit natura seria. Colotes uero inter Epicuri auditores loquacitate notabilior etiam in librum rettulit: quæ de hoc amarus cauillatus est. Sed cæteræ quæ iniuriā notauit: siquidem ad somnium de quocumq; procedit sermone non attinent: hoc loco nobis omittenda sunt. Illam calumniam prosequamur quæ nisi supplotetur: manebis Cicero cum Platone communis. Ait enim a philosopho fabulam nō oportuisse fingi: quoniam nullum figmenti genus ueri professoribus conueniret. Curenim inquit: si regē cælestiū notionem: si habitū animæ demonstrare uoluisti: non simplici & absoluta hoc insinuatione curatum est? Sed quæ sita persona casusq; excogitata nouitas & composita aduocati scæna figmenti ipsam quærendi ueri ianuam mendacio pollueret: hæc quoniam dum de platōico ære iactantur etiam quietem Aphricani nostri somniantis incusant. Vtraque enim sub apposito argumento electa persona est: quæ accommoda enunciandis haberetur. Resistamus urgenti: & frustra arguens refellatur calumnia: ut una dissoluta utriusq; factum incolume ut fas est retineat dignitatem. Nec omnibus fabulis repugnat philosophia nec omnibus acquiescit: & ut facile secerni possit: quæ ex his ab se abdicet: ac uelut proana ab ipso uestibulo sacre disputationis excludat: quæ uel etiam sæpe ac libenter admitat diuisionum gradibus explicandum. Fabulæ quarum nomen indicat falsi professionem: aut tantum conciliandæ auribus uoluptatis: aut adhortationis quoque in bonam frugem graia repertæ sunt: auditum mulcent uelut comœdiæ quales Menander eiusue imitatores agendas dederunt: uel argumenta fictis casibus amatorum referta: quibus uel multum se Arbiter exercuit: uel

iusticiæ a/
nonher. q̄ mōr
tuus reui/
xitColotes e
picurusqua re rep-
tæ fabulæ

Apuleium nōnunq̄ Iulisse miramur. Hoc totum fabularum genus: quod solas aurium delicias proficitur e sacrario suo in nutricum cunas sapientiæ tractatus eliminat. Ex his autem quæ ad quandam uirtutum speciem intellectum legentis hortantur sit secunda discretio. In quibusdā enim & argumentum ex ficto locatur: & per mendacia ipse relationis ordo contexitur; ut sunt illæ Esopi fabulæ elegantia fictionis illustres. At in aliis argumentum quidem fundatur ueri soliditate: sed hæc ipsa ueritas per quædam composita & ficta profertur, & hæc iam uocantur narratio fabulosa non fabula: ut sunt cerimoniarum sacra Hesiodi & Orphei quæ de deorum progenie actuue narrantur: ut mystica pythagoreorum sensa referunt. Ergo ex hac secunda diuisione; quā diximus a philosophiæ libris prior species quæ concepta de falso per falsum narratur aliena est. Sequens in aliam rursus discretionem scissa diuiditur. Nam cum ueritas argumēto subest; solaq; sit narratio fabulosa non unus reperit modus per figmentum uera referendi: aurenim contextio narrationis per turpia & indigna numinibus ac monstro similia componitur: ut dei adulteri Saturnus pudenda Cælii patris abscidens: & ipse rursus a filio regno potito in undas coniectus; quod genus totum philosophi nescire malunt, aut sacrarum rerum notio sub pio figmentorum uelamine honestis & tecta rebus & uestita nominibus enunciat. Et hoc est solum figmenti genus: quod cantio de diuinis rebus philosophantis admittit. Cum igitur nullam disputationi pariat iniuriam uel hæc index uel somnians Aphricanus: sed rerum sacrarum enunciatio integra sui dignitate his sit tecta nominibus: accusator tandem edoctus a fabulis fabulosa secernere conquiescat. Sciendum est tamen non in omnem disputationem philosophos admittere fabulosa uel licita: sed his uti solent cum uel de anima uel de aereis uel de æthereis potestatibus uel de cæteris diis loquuntur. Cæterum cum ad summum & principem omnium deum: qui apud græcos τὸ γὰρ ὄντων πάντων nuncupatur tractatus se audet attollere, uel ad mentem quam græci νόον appellant originales rerum species quæ εἶδη dicte sunt continentis ex summo natam & perfectam deo. Cum de his inquā loquuntur deo & mente nil fabulosum penitus attingunt. Sed si quid de his assignare conantur: quæ non sermonem tantūmodo: sed cogitationem humanam superant: ad similitudines & exempla confugiunt. Sic Plato cum de περὶ τῶν ἁθῶν loqui esset animatus: dicere quid sit non est ausus: hoc solum de eo sciens q̄ sciri quale sit ab homine non possit. Solum uero ei similitudinem de uisibilibus solem reperit: & per eius similitudinem uiam sermōni suo attollendi se ad non comprehensibilia patefecit: ideo ut nullum ei simulacrum cum diis aliis construeretur finxit antiquitas quia summus deus nataq; ex eo mens sicut ultra animam ita supra naturam sunt: quo nihil fas est de fabulis peruenire: De diis autem (ut dixi) cæteris & de anima nō frustra se nec ut oblectent ad fabulosa conuertunt: sed quia sciunt inimicam esse naturæ apertam nudamq; expositionem sui: quæ sicut uulgaribus hominum sensibus intellectum sui uario rerum regimine operimentoq; subtrahit: ita a prudentibus arcana sua uoluit per fabulosa tractari. Sic ipsa mysteria figurarum cuniculis operiuntur: ne uel hæc adeptis nudam rerum talium se natura præbeat: sed sūmatibus tantum uiris sapientia interprete ueri arcani consciis contenti sint reliqui ad uenerationem figuris defendentibus a uilitate sectetum. Numenio deniq; inter philosophos occultorum curiosiori offensam numi num. q̄ Eleusina sacra interpretando uulgauerit: somnia prodiderunt uiso sibi ipsas eleusinas deas habitu meretricio ante apertū lupinar uidere pstantes: admiratq; & causas nō cōueniētis numinibus turpitudinis cōsulenti respondisse iratas: ab ipso se adito pudicitia suæ ui abstractas & passim adeuntibus prostitutas. Adeo enim ita se & sciri & coli numina uoluerunt: qualiter in uulgo antiquitas ipsa fabulata est: quæ & imagines & simulacra formarum talium prorsus alienis: & ætates tam inclementi q̄ dīminutionis ignaris & amictus ornatusq; uarios corpus non habentibus assignauit. Secundum hæc pythagoras ipse atq; Empedocles Parmenides quoq; & Eraclitus de diis fabulati sunt nec secus Timæus qui progenies eorum sicut traditum fuerat executus est. His prælibatis anteq̄ ipsa somnii uerba tractemus: prius quot somniandi modos obseruatio deprehenderit cum licentiā figurarum quæ passim quiescentibus ingeruntur sub diffinitione & regulam uetustas mitteret edisseramus ut cui eorum generi somnium quo de agimus applicandum sit innotescat. Omnium quæ uidere sibi dormientes uidentur quinq; sunt principales diuersitates & nomina. Aut enim est ὄνειρος secundum græcos quod latini somnium uocant aut ὄραμα quod uisio recte appellatur aut χρηματισμός quod oraculum nuncupatur: aut est ἐνυπνιον quod insomnium dicitur. φαντασμα quod Cicero quotiens opus hoc nomine fuit uisum uocauit. Vltima ex his duo cum uideantur cura interpretationis indigna quæ nihil diuinationis apportant ἐνυπνιον dico & φαντασμα. Est enim ἐνυπνιος quotiens circa oppressi animi uel corporis siue fortunæ qualis uigilantem fatigauerit talem se ingerit dormienti.

Fabularū
genera

deus quid
sit non pot
explicari

Eleusinae
deæ

Spes somnii

Animū ut si amator delitiis suis aut fruētem se uideat aut carētem; si metuens quis imminētē sibi insidiis uel potestate personam; aut incurrisse hanc ex imagine cogitationum suarum aut effugisse uideatur. Corporis si temeto ingurgitatus aut distentus cibo uel abundantia praefocari se extimet uel grauantibus exonerari; aut contra si esuriens cibum; aut potum sitiens desiderate quaerere uel etiam inuenisse uideatur: fortunæ cum se quis existimat uel potentia uel magistratu aut augeri pro desiderio aut exui pro timore: Hæc & his similia quoniā ex habitu mentis quietem sicut prauenerant ita & turbauerant dormientis; una cum somno aduolant & pariter euanescent. Hinc & in somnio nomen non quia per somnum uidetur (hoc enim est huic generi cōmune cum cæteris) sed quia in ipso somnio tantū modo esse creditur dum uidetur; post somnium nullam sui utilitatem uel significationem relinquit; falsa esse insomnia nec Maro tacuit. Sed falsa ad cælum mittunt in somnia manes; cælum hic uiuorum regionem uocans; quia sicut dii nobis; ita nos defunctis superi habemur; amorem quoq; describens; cuius curam semper sequuntur insōnia ait. Hæret infixi pectore uultus Verbaq; nec placidā mēbris dat cura quietem. Et post hæc Anna soror quæ me suspensam in somnia terrent?

Phantasma

φαντασμα uero hoc est uisum cum inter uigiliam & adultam quietē in quadam (ut aiūt) patria somnii nebula adhuc uigilare se existimans qui dormire uix cœpit; aspiciere uidetur irruentes in se uel passim uagantes formas a natura seu magnitudine seu specie discrepantes uariasq; tempestates rerum uel lætas uel turbulentas. In hoc genere est ἐπιόλθης quom publicā persuasio quiescentes opinatur inuadere & pōdere suo pressos ac sentiētes grauare. His duobus modis ad nullam noscendi futuri opem receptis tribus cæteris in ingeniū diuinatōis instruimur. Et est oraculum quidem cum in somnis parens uel alia sancta grauisq; persona seu sacerdos uel etiā deus apte euenturum quid aut non euenturum faciendū uitādūue denunciat. Vissio est autē cū id quod uidet quod eodem modo quo apparuerat eueniet; amicum peregre cōmorantem quē nō cogitabat; uisus est sibi reuersum uidere; & procedenti obuius quē uiderat uenit in amplexus. Depositum inquiete suscepit; & matutinus ei præcator occurrit mādans pecuniam tutelæ & fidei custodia cælendam cōmittens Somnium proprie uocatur quod tegit figuris & uelut ambagibus non nisi interpretatione intelligendam significationem rei quæ demonstratur quod quale sit; non a nobis exponendum est; cum hoc unusquisq; ex uisu quid sit agnoscat; huius quinque sunt species; aut enim proprium aut alienū aut cōmune aut publicum aut generale est. Proprium est cum se quis facientem patientēue aliquid somniat; alienum cum alium; commune cū se una cū alio; publicū est cum ciuitati foroue uel theatro seu quibuslibet publicis moenibus actibus ue triste uel lætum quid extimat accidisse; generale est cum quis circa solis orbem lunareue globū seu alia sydera uel cælum omnesq; terras aliquid somniat innouarum. Hoc autem quod Scipio uidisse se rettulit; & tria illa quæ sola probabilia sunt genera principalitatis amplectitur; & oēs ipsius somnii species attingit. Est enim oraculum; quia Paulus & Africus uterq; parens sancti grauesq; ambo nec alieni a sacerdotio quid illi euenturum esset enunciarūt; Est uisio; quia loca ipsa in quibus post corpus uel qualis futurus esset aspexit; Est somnium; quia rerum quæ illi narratae sunt; altitudo tecta profunditate prudentiæ non potest nobis nisi scientia interpretatio nis aperiri. Ad ipsius quoq; somnii species omnes refert. Est proprium; quia ad supera ipse pductus est & de se futura cognouit. Est alienum; quia quæ statum aliorū animæ sortitæ sunt deprehēdit. Est cōmune; quia eadem loca tam sibi q̄ cæteris eiusdem meriti didicit præparari. Est publicū; quia uictoriā patriæ & Carthaginis interitum & capitolinum triumphū & sollicitudinē futuræ seditionis agnouit. Est generale; quia cælum cæliq; circulos cōuersionisq; concentum uiuo adhuc hōi noua & incognita stellarum etiam ac luminū motus terræq; oīs sitū suspiciendo uel despiciendo cōcepit. Nec dici pōt nō aprū fuisse Scipiois psonæ somniū qđ & generale esset & publicū; quia necdū illi cōtigisset amplissimus magistratus; imo cū adhuc ut ipse dicit pene miles haberet. Aiūt enī nō habenda pro ueris de statu ciuitatis somnia; nisi quæ rector eius magistratus uideat; aut quæ de plebe non unus sed multi similia somniaissent. ideo apud Homerum cum in cōcilio græcorū Agamēnon somnium qđ de instruēdo prælio uiderat publicaret Nestor q̄ nō minus ipse prudentia q̄ oīs iuuetā uiribus iuuit exercitū cōciliās fidem relatis de statu inquit publico credendum regio somnio. qđ si alter uidisset; repudiatemus ut futile. Sed nō ab re erat ut Scipio etsi necdū adeptus tunc erat cōsulatū nec erat rector exercitus carthaginiensis somniaret interitum cuius erat auctor futurus audiretq; uictoriā beneficio suo publicandā; uideret etiā secreta naturæ uir nō minus phia q̄ uirtute præcellēs His assertis q̄ a supius falsitatis somniorum Virgiliū testem citātes eius uersus secimus mentionē eruri de geminatum somnii descriptione portarū; si quis forte quaerere uelit; cur porta ex ebore falsis e cornu ueris sit deputata; instruet auctore Porphyrio; qui in cōmentariis suis hæc in eundem locum dicit ab Homero sub eadem

Oraculum

Vissio

Nestor

Somni portæ

diuisione descriptum. Latet inquit omne uerū; hoc tamen animā cum ab officiis corporis somno eius paululū libera est: interdum aspicit nonnūq̄ tendit aciē nec tamē peruenit; & cū aspicit tamen non libero & directo lumine uidet: sed interiecto uelamine: quod nexus naturæ calligantis obducit: & hoc in natura esse idem Virgilius asserit dicens: Aspice nāq̄ omnē; quæ nūc obducta tuēri Mortales hebetat uisus tibi: & humida circum Calligat nubem eripiā. Hoc uelamē cum inquiete ad uerum usq̄ aciē introspiciētis admittit: de cornu creditur: cuius ista natura ē: ut tenuatum uisui paruiū sit. Cum autem a uero hebetat ac repellit obrutum: ebur putatur: cuius corpus ita natura densatum est: ut ad quāuis extremitatē tenuitatis crassum nullo uisu ad ulteriora tendēte penetretur. Tractatis generibus & modis ad quos somnium Scipionis refertur: nunc ipsam eiusdem somnii mentē ipsūq̄ ppositum: quod græci σκοπον uocant: anteq̄ uerba inspiciantur tentemus aperire: & eo pertinere propositum præsentis operis asseramus: sicut iam in principio huius sermonis adstruximus: ut aīas bene de repu. meritoq̄ post corpora cælo reddi: & illic frui beatitudinis perpetuitate nos doceat. Nam scipionem ipsū hęc occasio ad narrandum somnium prouocauit: q̄ longo tēpore se restatus est silentio cōdidisse. Cum enim Lælius quæreret nullas Nasicæ statuas ī publico ī interfecti tyrāni remuneratōe locatas: respōdit Scipio post alia in hęc uerba: Sed q̄q̄ sapientibus conscientia ipsa factōq̄ egregiorum amplissimum uirtutis est p̄miū: tamen illa diuina uirtus non statuas plūbo inhæretes nec triūphos arescētibus laureis: sed stabiliora quædam & uiridiora p̄miocum genera desiderat: quæ tamen ista sūt inquit Lælius: Tum Scipio patimini me īquit. quoniā tertium diem iam feriati sumus: & cætera quibus ad narrationē somnii uenit docēs illa esse stabiliora & uiridiora p̄miocum genera: quæ ipse uidisset in cælo bonis rerūpu. seruata rectoribus: sicut his uerbis eius ostendit. Sed quo sis Aphricane alacrior ad tutandā repū. sic habeto: Omnibus qui patriā conseruauerint: adiuuerint: auxerint: certum esse in cælo & diffinitum locū ubi beati sempiterno æuo fruant: & paulopost hunc certum locū qui sit designāsit: Sed sic Scipio ut auus hic tuus ut ego qui te genui: iusticiā cole & pietatē: quæ cū magna in parentibus & p̄pinquis: cū in patria maxima est: ea uita uia est in cælū & in hūc cœtū eorū qui iam uixerit & corpore laxati incolūt locum: quē uides significans galaxian. Sciendum est enim q̄ locus in quo sibi uidet esse Scipio per quietē: lacteus circulus est: qui galaxias uocat. Siquidē his uerbis in principio utitur: ostēdebat autem Carthaginem de excelso & pleno stellarū illustri & claro quodā loco. Et paulopost aptius dicit: Erat autē is splendidissimo candore iter stāmas circulus elucens: quē nos (ut a Graiis accepistis) orbem lacteū nūcupatis: ex quo mihi omnia contemplanti præclara & mirabilia uidebant. Et de hoc quidem galaxia cū de circulis loquemur plenius disseremus. sed iam quoniā iter libros quos d̄ repu. Cicero: quosue prius Plato scripserat: q̄ differētia q̄ similirudo habeat: exp̄ssimus. & cur operi suo uel Plato ætis iudiciū uel Cicero somnii Scipionis assiciuerit: quidue sit ab epicureis obiectū Platoni: uel quē admodū debilis calūnia refellatur: & quibus tractatibus philosophi admisceant: uel a quibus penitus excludat̄ fabulosa retulimus: adiciemusq̄ post hęc necessario genera omniū imaginū quæ falso quæq̄ uero uidentur in somniis: ipsasq̄ distinximus species somniorum: ad quas Aphricani somniū cōstaret referri: & Scipioni cōuenire talia somnia re: & de geminis somnii portis: quæ fuerit a ueteribus expressa sententia sup̄ his omnibus ipsius somnii de quo loquimur: mentē ppositūq̄ signauimus: & partē cæli euidēter exp̄ssimus: ī qua sibi Scipio p̄q̄tem hęc uel uidisse uisus est: uel audisse quæ rettulit. Nūc iam discutiēda nobis sūt ipsius somnii uerba nō oīa: sed quæq̄ uidebunt̄ digna q̄situ: Ac priā nobis tractāda se ingerit pars illa de nūeris: in qua sic ait: Nam cū ætas tua septenos osties solis anfractus reditusq̄ conuertit: duosq̄ hi nūeri: quorū uterq̄ plenus: alter altera de causa habet: circuitu naturali sūma tibi fatalē cōsecerint: in te unū atq̄ tuū nomen se tota cōuertet ciuias: Te senatus te omnes boni: te socii: te latini intuebunt̄: tu eris ī quo nitat̄ ciuitatis salus: æ ne multa dictator repū. cōstituas oportet: si impias p̄pinquorū manus effugeris: plenitudinē hic nō frustra nūeris assignat: plenitudo enī p̄prie nisi diuinis rebus sup̄nisq̄ non cōuenit neq̄ enim corpus p̄prie plenu dixeris: qd̄ cū sui sit impatiēs effluēdo: alieni appetēs est hauriēdo: q̄ si metallicis corporibus nō usu euent̄: nō tamen plena illa sed uasta dicēda sūt Hęc est igif̄ cōmunis nūerorū omniū plenitudo: q̄ cogitationi a nobis ad sup̄os m̄ eāti occurrit prima p̄fectio īcorporalitatē in nūeris. Inter ipsos tamē p̄prie pleni uocant̄ secūdū hos modos: q̄ præsentī tractatui necessarij sūt: q̄ aur uim obtinēt uinculorū: aut corpora rursus efficiunt̄: aut corpus efficiūt. Sed corpus quod intelligendo nō sentiēdo cōcipias: totū hoc ut obscuritatis dep̄cet: offensam paulo altius repetita rerū luce pandendum est. Omnia corpora superficie finiuntur: & in ipsam eorum pars ultima terminatur. Hi autem termini cum sint semper circa corpora: quorum termini sunt: incorporei tamen intelliguntur: nam quousq̄ corpus esse dicitur necdum terminus intelligitur: cogitatio

plenitudo
numerorū

Corporis
dimensio

Planities

Octonari-
us nūerusSeptenari-
us nūerus
plenus
Impar nū-
rus
Par nūerus

quæ conceperit terminum corpus reliquit. Ergo primus a corporibus ad incorporea transitus offendit corporum terminos; & hæc est incorporea prima natura post corpora: sed non pure nec ad integrum carens corpore. Nam licet extra corpus natura eius sit tamen non nisi circa corpus appareat. Cum totum denique corpus nominas: etiam superficies hoc uocabulo continetur. de corporibus cam tamen non res tamen intellectus sequestrat. Hæc superficies sicut est corporum terminus; ita lineis terminatur: quas suo nomine grammata græcia nominauit. Punctis lineæ finiuntur; & hæc sunt corpora quæ mathematica uocantur; de quibus solerti industria geometriæ disputatur. Ergo hæc superficies cum ex alia parte corporis cogitatur: pro forma subiecti corporis accipit numerum linearum. Nam seu trium ut trigonum seu quattuor ut quadratum seu plurium sit angulorum: totidem lineis sese ad extrema tangentibus planities eius includitur. Hoc loco admonendi sumus: quod omne corpus longitudinis latitudinis & altitudinis dimensionibus constat: ex his tribus in lineæ ductu una dimensio est longitudo: est enim sine latitudine. Planities uero quæ epiphaniam uocant longo latoque distenditur: alto caret: & hæc planities quantis lineis contineatur: expressimus. Soliditas autem corporum constat cum his duabus additur altitudo: fit enim tribus dimensionibus impletis corpus solidum: quod streon uocant: qualis est tessera: quæ cubus uocatur. Si uero non unius partis sed totius uelis corporis superficiem cogitare: quod proponamus esse quadratum: ut de uno quod exemplo sufficiet disputemus: iam non quattuor sed octo anguli colliguntur: quod tum animaduertis si per unum quadratum quale prius diximus alterum tale alius impositum mente conspicias ut altitudo quæ illi plano deerat: adiciatur: fiatque tribus dimensionibus impletis corpus solidum quod streon uocant ad imitationem tesserae. quæ cubus uocatur. Ex his apparet octonarium solidum corpus & esse & haberi: siquidem unum apud geometras puncti locum obtinet. Duo lineæ ductum faciunt quæ duobus punctis (ut supra diximus) coercentur. Quattuor uero puncta aduersum se in duobus ordinibus bina per ordinem posita exprimunt quadri speciem a singulis punctis in aduersum punctum eiecta linea. Hæc quattuor ut diximus duplicata & octo facta duo quadra similia describunt: quæ sibi superposita additaque altitudine formam cubi quod est solidum corpus efficiunt. Ex his apparet antiquiorem esse numerum superficie & lineis: ex quibus illam constare memorauimus formisque omnibus. A lineis enim ascenditur ad numerum tanquam ad priorem ut intelligatur ex diuersis numeris linearum quæ formæ geometricæ describantur. Ipsam uero superficiem cum lineis suis primam post corpora diximus incorpoream esse naturam: nec tamen sequestrandam propter perpetuam cum corporibus societatem; Ergo quod ab hac sursum recedit: iam pure incorporeum est. Numeros autem hac superiores præcedens sermo patet. Prima est igitur perfectio incorporalitatæ in numeris: & hæc est (ut diximus) numerorum omnium plenitudo: seorsum autem illa (ut supra diximus) plenitudo est eorum quæ ad corpus efficiunt aut efficiuntur aut uim obtinent uinculorum: licet alias quoque causas quibus pleni numeri efficiantur: esse non ambigam. Qualiter autem octonarius numerus solidum corpus efficiat ante latis probatum est. Ergo singulariter quoque plenus iure dicitur propter corpoream soliditatis effectum. Sed & ad ipsam cæli armoniam idest continentiam hunc numerum magis aptum esse non dubium est cum septem ipsæ octo sint quæ mouentur: de quibus secutus sermo procedet: omnes quoque partes de quibus constat hic numerus tales sunt ut ex earum compage plenitudo nascatur. Est enim aut de his quæ neque generantur neque generantur de monade & septem: quæ qualia sint suo loco plenius explicabitur aut de duplicato eo qui & generatur & generat idest quattuor. Nam hic nūerus quattuor & nascitur de duobus & octo generatur aut componitur de tribus & quinque quorum alter primus omnium numerorum impar apparuit: quinarii autem potentiam sequens tractatus attinget. Pythagorici uero hunc numerum iusticiam uouerunt quia primus omnium ita soluitur in numeros pariter pares hoc est in bis quaterna ut nihilominus in numeros æque pariter pares diuisio quoque ipsa soluat in bis bina. Eadem quoque qualitate contextitur id est bis bina bis: Cum ergo & contextio ipsius pari æqualitate procedat: & resolutio æqualiter redeat usque ad monadem: quæ diuisionem arithmetica ratione non recipit merito: propter æqualem diuisionem iusticiæ nomen accepit. & quia ex supradictis omnibus apparet quanta & partium suarum & seorsum sua plenitudine nitatur iure plenus uocatur. Superest ut septenarium quoque numerum plenum iure uocandum ratio in medio constituta persuadeat. Ac primum hoc transire sine admiratione non possumus quod duo numeri in se multiplicati uitale spatium uiri fortis includerent: ex pari & impari constituerunt. Hoc enim uere perfectum est: quod ex horum numeroque permixtione generatur. Nam impar nūerus mas & par foemina uocatur. Itæ arithmetici imparis partem & paris partem appellatōe uenerant. Hic & Thimens Platonis fabricatorē mundanæ aîæ deū partes eius ex pari & impari. i. duplari & triplari nūero intertextuisse memorauit: ita ut a duplari usque ad octo a tri-

plari usq; ad uigintiseptem staret alternatio mutuandi. Hi enim primi cubi utriusq; nascuntur siquidem a paribus bis bini: quæ sunt quattuor superficië faciunt bis binis bis qui sunt octo. corpus solidum fingunt. A dispari uero ter terna quæ sunt nouem superficiem reddunt & ter terna ter id est ter nouena quæ sunt uigintiseptem primum æque cibum alterius partis efficiunt. Vnde intelligi datur hos duos numeros octo dico & septem: qui ad multiplicationem annorum perfecti in repub. uiri conuenerunt: solos idoneos ad efficiendam mundi animam iudicatos quia nihil post auctorem potest esse perfectius. Hoc quoq; notandum est: q; superius asserentes communem numerorum omnium dignitatem antiquiores eos superficie & lineis eius omnibus: quæ corporibus ostendimus: procedes autem tractatus inuenit numeros & ante animam mundi fuisse: quibus illam contextam augustissima Thimei ratio naturæ ipsius cõscia testis expressit. Hinc est q; pronuntiare non dubitauerunt sapientes animam esse numerum se mouentem. Nunc uideamus cur septenarius numerus suo seorsum merito plenus habeatur: cuius ut prescius plenitudo noscatur primum merita partium de quibus constat: tum demum quid ipse possit inuestigemus. Constat septenarius numerus uel ex uno & sex uel ex duobus & quinq; uel ex tribus & quattuor: singularum compagum mēbra tractemus: ex quibus fatebimur nullū aliū numerum ram uaria esse maiestate secundum, ex uno & sex compago prima componitur. Vnum autem quod monas id est unitas dicitur & mas idem & foemina est: par idem atq; impar ipse non numerus sed fons & origo numerorum. Hæc monas initium finisq; omnium: neq; ipsa principii aut finis sciens ad summum refertur deum: eiusq; intellectum a sequentium numerorum & potestatum sequestrat: nec in inferiore post deum gradu frustra eam desideraueris. Hæc illa est mens e summo enata deo quæ uices temporum nesciens in uno semper quod adest consistit æuo: cunq; utpote una non sit numerabilis: innumeras tamen generum species & de se creat & intra se continet. Inde quoq; aciem paululum cogitationis inclinans: hanc monadem reperies ad animam referri. Animæ enim aliena a siluestris contagione materiæ tantum se auctori suo ac sibi debens simplicem sortita naturam cum se animandæ immensitati uniuersitatis infundat: nullum inuit tamen cum sua unitate diuortium. Vides ut hæc monas orta prima rerum causa ad usq; animam ubiq; integra & semper indiuidua continuationem potestatis obtineat. Hæc de monade castigatius q; se copia suggerebat: nec te remordeat q; cum omni numero præesse uideatur: in conjunctione præcipue septenarii prædicetur. Nulli enim aptius iungitur monas incorrupta q; uirgini. Huic autem numero id est septenario adeo opinio uirginitatis inoleuit ut Pallas quoq; uocitetur. Nam uirgo creditur quia nullum ex se parit numerum duplicatus: qui intra denarium coartetur quem primum limitem constat esse numerorum. Pallas ideo: quia ex solius monadis foetu & multiplicatione processit: sicut Minerua solo ex ono parente nata perhibetur. Senarius uero qui cum uno coniunctus septenarium facit: uaria ac multiplicis religionis & potentia est. Primum q; solum ex omnibus numeris qui infra decem sunt de suis partibus cõstat: habet enim medietatem & tertiam partem & sextam partem: & est medietas tria tertia pars duo sexta pars unum: quæ omnia simul sex faciunt. habet & alia suæ uenerationis iudicia: sed ne longior faciat sermo fastidium: unum ex omnibus eius officium persequentur: quod ideo prætulimus quia hoc commemorato non senarii tantum sed & septenarii pariter dignitatis astruetur. Humano partui frequentiore usum nouem mensium certo numerorum modulamine natura constituit: sed ratio sub asciti senarii numeri multiplicationem procedens etiam septem menses compulit usurpati. Quam breuiter absoluteq; duos esse primos omnium numerorum cubos id est a pari octo ab impari uigintiseptem. & esse imparē marem: parem foeminam superius expressimus. Horum uterq; si per senarium numerum multiplicetur: efficiunt dierum numerum: qui septem mensibus explicantur. Coeant enim numeri mas ille qui memoratur & foemina octo scilicet & uigintiseptem: pariunt ex se quinq; & triginta. Hæc sexies multiplicata creant decem & ducentos: qui numerus dierum mensem septimum claudit: Ita est ergo natura secundus hic numerus: ut primam humani partus perfectione quasi arbiter qdā maturitatis absoluat. Discretio uero parrus futuri (sicut Hipocrates refert) sic in utero dignoscitur. aut enim septuagesimo aut nonagesimo die conceptus mouetur: dies ergo morus quicunq; fuerit de duobus ter multiplicatus aut septimum aut nonum explicat mensem. Hæc de prima septenarii copulatione libata sint. Secunda de duobus & quinq; est ex his Dyas quia post monadē prima est: primus est numerus. Hæc ab illa oipotētia solitaria in corpore intelligibilis linea pria defluxit. Ideo & ad uagas stellas & luminū speras referretur: hæc quoq; ab illa quæ aplāes dicitur i numerū scissæ & i uarii morus cõtrarietate rectoræ sūt. Hic ergo nūerus cū quario aptissime iungit: dū hic ad errātes ut diximus: ad cæli zonas ille referatur: sed ille rōne scissionis: hic nūero. Illa uero quario nūero pprietas excepta potentia ultra

Septenarius
nūerus
ex quibus
constat
Monas id
est unitas

Pallas

Senarius
numerus

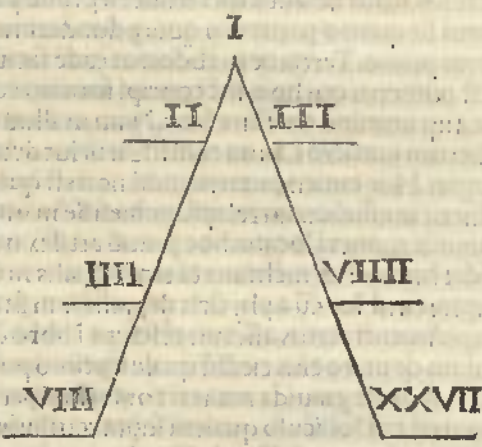
Dyas

quaternarius
numerus
Elemento-
rum conexio

cæteras eminētis euenit: q̄ solus oīa quæq̄ sūt quæq̄ uident̄ eē cōplexus est. Esse aut̄ dicimus intelligibilia: uideri eē corporalia oīa seu diuinū corpus habeāt seu caducū. Hic ergo numerus simul oīa & supra & subiecta designat. Aut enī deus sūmus ē: aut mens ex co nata in q̄ spes rez̄ cōtinet̄: aut mūdi aīa quæ aīaz̄ oīum fons est: aut cælestia sūt usq̄ ad nos: aut terrena natura ē. & sic quaternarius rez̄ oīum numerus implet̄. De secūda septenarii numeri cōiunctōe dicta hæc p̄ affectōe breuitatis necessitate sufficiāt. Tertia est de tribus & quatuor: quæ quātū uoleat: reuoluamus: Geometrici corpis ab ipari patria planities ī tribus lineis constat. his enī trigonalis forma concludit̄. A pari uero prima in quatuor iuenit̄. Itē scimus secūdu Platōnē. i. secūdu ipsius ueritatis arcanū illa sorti inter se uinculo colligari: quibus interiecta medietas p̄stat uinculi firmitatē. Cū uero medietas ipsa geminat̄: ea quæ extrema sūt: nō tenaciter tātū sed et insolubiliter uincuntur. Primo ergo ternario nūero cōtigit ut inter duo sūma mediū quo uinciret̄: accipiet. Quaternarius uero duas medietas primus oīum nactus ē: quas ab hoc nūero deus mūdanz̄ in oīs artifices cōdit̄: q̄ mutuat̄ in insolubili iter ut uicūlo elemēta deuixit: sicut ī thimæo Platōnis assertū est. Nec aliter tā cōtrouersa sibi ac repugnātia & natura cōionē abnueria. p̄misceri terrā dico & ignē potuisse ptā iugabilē cōpetētiā fœderari nisi duobus mediis aeris & aquæ nexibus uinciretur. Ita enī elemēta iter se diuersissima opifex tamē deus ordinis opportunitate cōnexuit ut facile iūgerent̄. Nā cū binæ ī singulas q̄litates essent talē unicuiq̄ de duabus alterā dedit: ut ī eo cui adhereret cognatā sibi & similē repiret. Terra ē sicca & frigida: Aqua uero frigida & humida ē: hæc duo elemēta licet sibi p̄ siccū humectūq̄ cōtraria sint: p̄ frigidū tamen cōe iūguntur. Aer humectus & calidus ē: & cū aquæ frigidæ cōtrarius sit calore: conciliatiōe tamen socii compleatur humoris. Sup̄ hunc ignis cū sit calidus & siccus: humorē q̄dē aeris respuit siccitate: sed cōnectit̄ societate caloris. Et ita fit: ut singula quæq̄ elemētoꝝ duo sibi hinc inde uicinia singulis q̄litatibus uelut quibusdā amplectant̄ uicinis. Aquæ terrā frigore aerem sibi mediet̄ humore. Aer aquæ humecto simili & igni calore sociat̄: ignis aeris miscetur ut calido: terræ iungit̄ siccitate. Terra ignē sicco patit̄: aquā frigore non respuit. Hæc tamen ueritas uinculoꝝ si elemēta duo foret̄: nihil inter ipsa firmitatis habuisset si tria minus q̄dē ualido: aliquo tamē nexu uinciēda nodaret. Inter quatuor uero insolubilis collegatio est: cū duæ sūmitates duabus interiectōibus uincunt̄. Quod erit manifestius: si ī medio posueris ipsa cōtinentiā sensus de Thimæo Platōnis exceptā Diuini decoris iquit̄ nō postulabat talē fieri mūdū: q̄ & uisum pateret̄ & tactū. Cōstabat aut̄ neq̄ uideri aliquid posse sine ignis beneficio: neq̄ tangi sine solido: & solidū nihil esse sine terra. Vnde mūdi oīs corpus de igni & terra īstruere fabricator īcipit̄ uidit duo cōuenire sine medio colligatē nō posse & hoc eē optimū uicūloꝝ: q̄d̄ & se p̄ter & a se alligāda deuiciat. Vnā uero interiectōne tūc solū posse sufficere cū superficies sine altitudine uinciēda est: At ubi artāda uiculis est alta dimēsiō: nodū nisi gemina interiectōe nō nectū. Inde aerē & aquā itē: ignē terrāq̄ cōtexuit: & ita p̄ oīa una & sibi cōueniēs iugabilis cōpetētia cucurrit elemētoꝝ diuersitate ipsa differētiā: æq̄litate cōfortiās. Nā quātū iterest̄ iter aquā & aerē & cām densitatis & p̄deris tātūde iter aerē & ignē ē: Et rur̄sus q̄d̄ interest̄ iter aerē & aquā cā leuitatis & raritatis: hoc iterest̄ iter terrā & aquā. Itē q̄d̄ iterest̄ iter terrā & aquā cā densitatis & ponderis. hoc iterest̄ iter aquā & aerē. Et q̄d̄ inter aquā & aerē hoc iter aerē & ignē. Et cōtra q̄d̄ iterest̄ iter ignē & aerē leuitatis: quia hoc inter aerē & aquā ē: & q̄d̄ est iter aerē & aquā: hoc inter aquā itelligit̄ & terrā. Nec solū sibi uicina & cohærentia cōparant̄: sed eadē alteris saltibus custodit̄ æq̄lit̄. Nā q̄d̄ est terra ad aerē: hoc est aq̄ ad ignē: & quotiēs uerteris eadē recipies iugabilē cōpetentiā: ita ex ipso quo iter se sūt æq̄litate diuersa sociant̄. Hæc eō dēca sūt ut apta rōne cōstet et neq̄ planitie sine tribus neq̄ societate sine quatuor posse uinciri. Ergo septenarius nūerus geminā uim obtinet̄ uinciēdi: quia ambæ ptes eius uincula prima sortitæ sunt: ternarius cū una medietate: quaternarius cū duabus. Hinc in alio loco eiusdē somnii Cicero de septenario dicit: q̄ nūerus rez̄ oīum fere nodus ē. Itē oīa corpa aut mathematica sūt alūna geometriæ aut talia quæ uisū tactūue p̄tiant̄: hōz̄ priora tribus incremētoꝝ gradibus cōstāt aut enī linea eiicif̄ ex p̄cto: aut ex line superficies: aut ex planitie soliditas. Altera uero corpa quatuor elemētoꝝ collato fœdere ī robu substantiæ corpa lentæ cōcordi cōcretōe coalescūt. Nec nō oīum corpoꝝ tres sūt dimēsiōes: l̄gitudō latitudo p̄funditas: Terminū adnūerato effectu ultrio quatuor p̄ctū linea superficies & ipsa soliditas. Itē cū quatuor sint elemēta: ex quibus constāt corpa: terra aq̄ aer & ignis tribus sine uolo interstitiis se p̄parant̄: quoq̄ unū ē a terra usq̄ ad aquā: ab aqua usq̄ ad aerē sequēs: tertiū ab ere usq̄ ad ignē. Et a terra quidem usq̄ ad aquam spatium necessitas a phisicis dicitur: quia uicire & solidare creditur quod est in corporibus lutulentum. Vnde Homericus censor cunz̄ræcis imprecaretur: Vos oēs inquit in terram & aquā resoluamini: in id dicens q̄d̄ est in natura humana turbidū: quo facta est homini patria concretio. Illud uero quod est inter aquā & aerem armonia dicit̄

nur, id est apta & consonans cōuenientia: quia hoc spatium est quod superioribus inferiora cōciliat: & facit dissona cōuenire. Inter aerē uero & ignē obediētia dicitur: quia sicut lutule nra & graua superioribus necessitate iunguntur: ita superiora lurulentis obediētia cōpellantur armonia media cōiunctione utriusq; pstante: Ex q̄ttuor igitur elemētis & tribus eozz iterstitiis absolutiōne corpore constare manifestū est. Ergo hi duo numeri tria dico & quattuor tā multiplici inter se cognatōis necessitate sociati efficiendis utrisq; corporibus consensu ministri fœderis obsequuntur. Nec solū explicandis corporibus hi duo numeri collatiuū præstant fauorē: sed quaternariū quidē pythagorici quē Τέτρακτυν uocāt: adeo q̄si ad p̄fectiōe animæ p̄tinentē inter archana uenerant: ut ex eo & iusiurādi religionē sibi fecerit οὐμῶστον ἄλλοτερον Ψυχῶσπαρὰδόντα Τέτρακτυν per quā nostræ animæ numerum dedit ipse quaternum. Ternarius uero assignat aīam tribus suis partibus absolutā: quaz p̄ria est rō quā λογικόν appellat. Secūda aīolitas quā εὐμικόν uocāt: Tertia cupiditas quā εὐμικητικόν nūcupatur. Itē nullus sapiētum animam ex symphoniis quoq; musicis cōstituisse dubitauit. Inter has non parua potētia est quā dicitur dyaphason. Hæc cōstat ex duabus id est diateseron & diapēte. Fit autē diapente ex emiolio: & fit dyatesserō ex epitrito. Er est primus emiolius tria: & primus epitritus quattuor quod quale sit suo loco plenius exequemur. Ergo ex his duobus numeris cōstat dyatesserōn & diapēte: ex quibus dyapason symphōia generatur. Vnde Virgilius: nullus disciplinæ expers plene & p̄ omnia beatos exprimere uolēs ait O terq; quareq; beati. Hæc de partibus septenarii numeri sectantes cōpendia diximus: de ipso quoq; pauca dicemus. Hic numerus eptas nūc uocat antiquato usu primæ litteræ: Apud ueteres enī septas uocitabatur qd̄ græco noīe testabat uenerationē debitā numero. Nam primo omnium hoc numero aīa mundana generata est: sicut Thimæus Platonis edocuit. Monade enī ī uertice locata: terni numeri ab eadē ex utraq; parte fluxerūt. Ab hac pares ab illa īpares id est post monadem a parte altera duo: inde quattuor: deīde octo ab altera uero pte tria: deīde nouē: & inde uiginti septē. Ex his numeris facta cōtexio generationē aīæ imperio creatoris efficit. Non parua ergo hinc potentia numeri huius ostēditur: q̄a mūdanz animæ origo septem finibus continet: septem quoq; uagantium sperarum ordinem illi stellarū & omnes continenti subiecit artifex fabricatoris puidētia: quā & superioris rapidis motibus obuiarent: & inferiora omnia gubernarent Lunam quoq; quasi ex illis septima numerus septenarius mouet cursumq; eius ipse dispēsat: qd̄ cū multis modis p̄bet: ab hoc incipiat ostēdi. Luna octo & uiginti p̄pe diebus torius zodiaci ambitū conficit: Nā & si p̄ triginta dies ad solē a quo p̄fecta est remeat: solos tamen fere uigintiocto ī tota zodiaci circuitiōne cōsumit: reliqs solē q̄ de loco ī quo eū reliq̄t abscesserat: comprehendit. Sol enī unū de duodeci signis ītegro mēse metit. Ponamus ergo solē ī primā pte arietis cōstitūto ab ipsius (ut ita dicā) orbe emerisse lunā: qd̄ ea nasci uocamus. Hæc post uigintiocto dies & horas fere septē ad primā pte arietis redit: sed illic nō inuenit solē. In terra enī & ipse p̄gressiōis suæ lege ulterius abscessit: & iō ipsa necdū putat eo: unde p̄fecta fuerat: reuertisse: q̄a oculi n̄ri tūc nō a p̄ria pte arietis: sed a sole eā senserāt p̄cessisse. Hūc ergo diebus reliqs. i. duobus plus minusue cōsequē & tūc orbi eius denuo succedens ac denuo īde p̄cedēs: rursus d̄r nasci. Inde fere nunq̄ in eodem signo bis continuo nascitur. nisi ī geminis: ubi hoc nōnūq̄ euenit quia dies in eo sol duos supra triginta altitudinem signi morante consumit: rarissimo in aliis si circa primam signi partem a sole procedat. Huius ergo uigintiocto dierum numeri septenarius origo est. Nam si ab uno usq; ad septem quantū singuli nūeri exprimūt: tātū antecētibz addendo p̄cedas: inuenies uigintiocto nata de septē. Hūc ēt numez q̄ ī q̄ter septenos æq̄ sorte digerit: ad rotā zodiaci latitudinē emetiēdā remetiēdāq; cōsumit: nā septē diebus ab extremitate septētrionalis horæ obliq̄ meādo p̄ latū ad medietatē latitudis p̄uēit: q̄ locus appellat clypticus. Septē sequētibz a medio ad imū australe delabit: septē aliis rursus ad mediū obliq̄ta cōscēdit: ultimus septē septētrionali reddi sūmitati. Ita itē q̄ter septies diebus oēm zodiaci & lōgitudinē & latitudinē circū p̄q; discurret. Similibz quoq; dispēsatōibz ebdomadū lumis sui uices sēpiterna lege uariādo dispōit. Primis. n. septē usq; ad medietatem uelut diuisi orbis excrefcit: & Διχοτομος

Ternarius numerus

Dyapason Dyapente dyatesserō.

Eptas

Cursus lunæ p̄ zodiacum

Diethomolunæ

tūc uocat. Secūdis orbē totū tenascēs ignes colligēdo iā cōplet: & plena tūc dī. Tertius dichotomos rursus efficit: cū ad medietatē decrescēdo cōtahit. Quartis ultia lumis sui diminutiōe tenuat. Septē quoq; pmutatōibus q̄s salis uocat̄ gr̄ci: toto mēse distinguit: cū nascit: cum sit dichotomos & cum sit αμφικυρτος cum plena & rursus amphicyrtos ac denuo dichotomos & cum ad nos luminis uniuersitate priuatur: amphicyrtos est aut̄ cum supra diametrū dichotomi est anteq̄ orbis cōclūsiōe cingatur: uel de orbe iā minuēs inter medietatē ac plenitudinē isup̄ mediatē luminis curuar̄ eminentiā. Sol quoq; ipse de quo uitā omnia mutuatur: septimo signo uices suas uariat. nam a solstitio hiemali ad solstitiū aēstiuū septio peruenit signo: & a tropico uerno usq; ad autūnale tropicū septimi signi pagratōe pducitur. Tres quoq; conuersiones lucis æthereæ p̄ hūc numez̄ cōstant. Est aut̄ prima maxia: secūda media: minima est tertia. & maxia ē aīni secūdū solē: media mēsis secūdū lunā: minia diei secūdū ortū & occasū. Est uero una quæq; conuersio quadripartita. & ita constat septenus numerus. i. ex tribus generibus conuersionū: & ex quattuor modis quibus unaquæq; conuertitur. Hi sunt ante quattuor modi. Fit enī prima humida: deinde calida: inde sicca: & ad ultimum frigida. Et maxima conuersio idēst anni humida est uerno tempore: calida aēstiuo: sicca autumnō: frigida per hyemem. Media autem conuersio mensis per lunam ita fit: ut prima sit ebdomas humida: quia nascens luna humorem assolet concitare: Secunda calida adolescente in ea iam luce de solis aspectu: Tertia sicca quasi plus ab ortu remota. Quarta frigida deficiente iam lumine. Tertia uero conuersio quæ est diei secūdū ortū & occasum ita disponitur: q̄ humida sit usq; ad primā de quattuor ptibus partē diei: calida usq; ad secundā: sicca usq; ad tertiā quarta iam frigida. Oceanus quoq; in incremento suo hunc numerum tenet. Nam primo nascentis lunæ die fit copiosior solito: minuitur paulisper secundo: minoremq; uidet eū tertius q̄ secundus: & ita decrescendo: ad diē septimum peruenit. Rursus octauus dies manet septimo par: & nonus fit similis sexto: decimus q̄nto: & undecimus fit quarto par: tertio quoq; duodecimus: & tertiusdecimus fit similis secūdo: quartusdecimus primo. Tertia uero ebdomas eadē facit quæ prima: quarta cadē quæ secunda. Hic deniq; est numerus qui hominē concipi formari edīti uere aliac per omnes ætatū gradus tradi senectæ atq; omnino constare facit. Nam ut illud taceamus q̄ uterū nulla ui seninis occupatum hoc dierum numero natura constituit uelut decreto exonerāda mulicris uetgali mense redeūte purgari. Hoc tamen prætereundū non est quia semen quod post iactum sui. intra horas septē non fuerit in effusionem relapsum: hæsisse in uitā p̄nunciatur. Verū semine semel intra formandi hominis monetā locato: hoc primū artifex natura molitur ut die septimo folliculū genitiuū circūdet humori ex mēbrana tā tenui qualis in ouo ab exteriorē testa clauditur & intra se claudit liquorem. Hoc cū a phisicis deprehensum sit: Hipocrates quoq; ipse qui tam fallere q̄ falli nescit experimenti certus asseruit referens ī libro qui de natura pueri inscribitur tale seminis receptaculum de utero eius eiectū quale septimo post conceptū die intellexerat Milierē enim semine non effuso ne grauida maneret orantē imperauerat saltibus concitari: atq; septimo die saltu eiectum cū tali folliculo qualem supra retulimus suffecisse conceptui. Hoc Hipocrates Strarō uero peripatheticus & Diocle Caristus per septenos dies concepti corporis fabricā hac obseruatione dispensant ut ebdomadæ secunda credant gurtas sanguinis in superficie folliculi: de quo diximus apparere: tertia demergi eas introrsum ad ipsum conceptionis humore: quartahumore ipsum coagulari ut quidam uelut inter carnem & sanguinē liquida adhuc bilitate conueniat: quinta uero interdum fingi in ipsa substantia humoris humanā figurā magnitudine q̄dem apis: sed ut in illa breuitate mēbra omnia & designata totius corporis liniamēta consistant. Ideo autem adiecimus interdum: quia cōstat quotiens quinta ebdomadæ fingitur designatio ista mēbrorum: mense septimo maturari partū. Cum aut̄ nono mēse absolutio futura est: siquidem femina fabricatur sexta ebdomadæ iam mēbra diuidi: si masculus septima. Post partū uero utrū uicturum sit quod effusum est: an in utero sic præmortuū: ut tantūmodo spirans nascatur: septima hora discernit. Ultra hunc enim horarum numerū quæ p̄mortua nascuntur: aeris alitū ferre non possunt quē quisq; ultra septē horas sustinuerit: intelligitur ad uitā creatus nisi alter forte qualis perfectum pōt casus eripiat. Itē post dies septem iactat reliq; umbelici: & post bis septē incipiat ad lumen uisus eius moueri: & post septies septē liberet iam & pupillas & totā faciē uertit ad motus singulos uidendorum. post septē uero mēses dentes incipiunt mandibulis emergere: & post bis septē sedet sine casus timore: post ter septē sonus eius in uerba prūpit & post q̄ter septem non solū stat firmiter sed & incedit. Post quinquies septē incipit lac nutricis horrescere: nisi forte ad patientiā longioris usus continuata cōsuetudine prahatur: post annos septē dētes qui primi emerferāt aliis aptioribus ad cibū solidū nascentibus cedunt: codēq; anno. i. septimo plene absoluitur integritas loquēdi: unde & septē uocales littere a natura dicuntur inuentæ: licet

amphicyr-
tos lunæLucis con-
uersionescōuersio di-
ei minimaOceanī in-
crementūQuō for-
matur hōī
uteroCorporis
formatio

Partus

Dētes quā
do oriunt̄
in pueris

uocales vii

latinitas eisdem modo longas modo breues pronuntiando quinq; pro septem tenete maluerit. Apud quos tamen si sonos uocalium non apices numeraueris: similiter septem sunt: post autem bis septem ipsa ætatis necessitate pubescit. Tunc enim moueri incipit uis generationis in masculis & purgatio foeminae: ideo & tutela pueris quasi uirile iam robur absoluitur: de qua tamen foeminae propter uotorum festinationem maturius biennio legibus liberantur: post ter septenos annos genas flore uestit iuuentas: idemque annus sine in longum crescendi facit: & quarta ænorum ebdomas impleta in larum quoque crescere ultra iam prohibet: quinta omne uirium quatuor inesse unicuique possunt complet augmentum: nullogue modo potest quisque se fortior fieri inter pugiles denique hæc consuetudo seruatur ut quos iam coronauere uictoriae: nihil de se amplius in incremento uirium sperent. qui uero expertes gloriae huius usque illo manserunt a processione discedant. Sexies uero septeni anni seruant uites ante collectas nec diminutionem nisi ex accidenti euenire patiuntur. sed a sexta usque ad septimam septimanam sit quidem diminutio: sed occulta & que detrimetur suum aperta defectio non prodatur: ideo non nullarum rerumpu. is mos est ut post sextam ad militiam nemo cogatur. in pluribus datur remissio iusta post septimam. Notandum uero quod cum numerus septem se multiplicat: facit ætatem que proprie perfecta & habetur & dicitur: adeo ut illius ætatis homo utpote qui perfectionem & attigerit iam & necdum præterierit & consilio aptus sic nec ab exercitio uirium alienus habeatur. Cum uero decas qui & ipse perfectissimus numerus perfectio numero. i. epta diiungitur: ut aut decies septem aut septies deni computentur: anni hæc a physice creditur meta uiuendi: & hoc uitæ humanæ perfectum spatium terminatur quod quisquis excesserit ab omni officio nactus soli exercitio sapietia uacat: & omnem usum suum in suadendo habet aliorum numerum uacatione reuerendus. A septima enim usque ad decimam septimanam pro captu uirium que adhuc singulis perseverant uariatur officia. Idem numerus totius corporis membra disponit: Septem enim sunt intra hominem quæ a grecis nigra membra uocantur. lingua cor pulmo iecur lien renes duo. & septem alia cum uenis & meatibus que adiacent singulis ad cibum & spiritum accipiendum reddendumque sunt deputata: guttur stomachus aluus uesica & intestina principalia tria: quorum unum dissipium uocatur quod uentrem & cætera intestina secerit. Alterum medium quod greci mesenteron dicunt: Tertium quod ueteres ira uocantur: habetque principium intestinorum omnium & cibi detrimeta deducit. De spiritu autem & cibo quibus accipiedis ut relatum est atque reddedis membra quæ diximus de meatibus sibi adiacentibus obsequuntur: hoc obseruatum est quod sine haustu spiritus ultra horas septem sine cibo ultra totidem dies uita non durat. Septem sunt quoque gradus in corpore que dimensionem altitudinis ab imo in superficie complet: medulla os neruus uena arteria caro cutis: hæc de interioribus. In apto quoque septem sunt corporis partes: caput pectus manus pedesque & pudendum licet quæ diuiduntur non nisi septem copagibus iuncta sunt: ut in manibus est humerus brachium cubitus uola & digitorum nodi terni. In pedibus uero foemur genu tibia pes ipse: sub quo uola est & digitorum similiter nodi terni. Et quia sensus eorumque mysteria natura in capite uelut in arce constituit: septem foraminibus sensuum celebrant officia. i. oris: ac deinde oculorum narium & aurium binis: unde non immerito hic numerus totius fabricæ dispensator & dominus ægris quoque corporibus periculum sanitatem uel denunciat. Immo ideo & septem motibus omne corpus agitur. aut enim accessio est aut recessio aut in laeuam dextram deflexio: aut sursum uel deorsum mouetur aut in orbem rotatur. Tot uirtutibus insignitus septenarius quas uel de partibus suis mutuatur uel totius exercet iure plenus & habet & dicitur & absoluta (ut arbitror) ratione iam constituit: cur diuersis ex causis octo & septem pleni uocentur. Sensus autem hic est. cum ætas tua quinquagesimum & sextum annum compleuerit que tibi fatalis erit spes quæ salutis publicæ te uidebit: & pro mediis uicibus bonorum omnium status uirtutibus tuis dictatura de bebis: sed si euaseris infidias propter iniquosque nam septenos octies solis anfractus reditusque quinquaginta & sex significat annos: anfractus solis & reditum annum uocans: anfractus propter zodiaci ambitum: reditum quia eadem signa per annos singulos certa lege metitur. Hic quædam miratur quod sibi uelut ista dubitatio si effugeris que si potuerit diuina anima & omni cælo reddita atque hic maxime sciam futurum profecta nescire: possit ne nepos suus: an non possit euadere. Sed non aduertit hæc hinc legem omnia uel signa uel fœnia ut de aduersis obliqua aut denucient aut minentur aut moneant: & ideo quædam cauendo transimus. alia exoratio & litatio uirtutur. Sunt alia ineluctabilia que nulla arte nullo auertunt ingenio. Nam ubi admotio est uigilantia cautio: quæ apponatur mixta litatio propter incertitudinem auertit: nunc quæ denunciata uanescit: Hic subiicitur. Unde igitur ista discernimus ut possit cauendum ne an exoratum an uero patendum sit deprehendit: Sed presentis operis fuerit insinuare qualis soleat in diuinationibus esse affectata confusio ut desinas de incerta uelut dubitatione mirari. Cæterum in suo quoque opere artificis erit signa querere quibus ista discernat: si hoc uis: diuina non impedit. Nam illud prohibent nam cætera parca scire: Maronis est ex intima disciplinæ profunditate sententia. diuulgatis etiam docemur exemplis quam plene semper cum prædicantur futura ita dubiis obseruatur ut tamē diligens scrutator nisi diuinitus (ut diximus) inspicatur subesse reperiatur apprehendit

uocales vii
Hois incre-
mentum per-
numez sep-
tenarium

uiuendi me-
ta

Membra ho-
minis dispo-
sita per nu-
merum sep-
tenarium dis-
sippium mes-
teron ira
Corporis
partes sep-
tem
Manus par-
tes septem
Pedis pres-
septem
Capitis fo-
ramina .vii.
motus cor-
poris .vii.

dæ uestigia ueritatis ut ecce homericū sōniū a Ioue ut dī missū ad cōferēdā futuro die cū hosti-
 bus manum sub aperta promissione uictoriæ spem regis animauit. ille diuinum uelut secutus
 oraculum commisso prælio amissis seruorum plurimis uix ægre q̄ in castra remeauit: num dicē-
 dum est deum mandasse mendacium? non ita est. Sed quia illum casum græcis fata decreuerāt:
 latuit in uerbis somnii: quod animaduersum uel a uere uincendum uel ad cauendum saltem po-
 ruisset iſtruere: Habuit enī præceptio ut uniuersus p̄duceretur exercitus. At ille sola pugnandi
 hortatione cōtentus nō uidit qd̄ de p̄ducenda uniuersitate præceptū sit prætermissoq; Achille
 qui tunc recenti laceſſitus iniuria ab armis cū suo milite seriabatur rex progressus in proelium
 & casum qui debebatur excepit & absoluit somniū iuuidia mentiendi nō omnia de iſperatis se-
 quendo. Parem obseruantia diligentia homericæ p̄ omnia p̄fectionis imitator Maro in talibus
 quoq; rebus obtinuit: Nam apud ilium Aeneas ad regionem iſtruendo regno fataliter eligēdā
 satis abundeq; delio iſtructus oraculo in errorem ramen unius uerbi negligentia relapsus est.
 Non quidē locorum fuerat quæ petere deberet nomen insertum: Sed cum origo uetus parentū
 sequenda diceretur: fuit in uerbi q̄ inter Cretam & Italiam q̄ ipsius gentis auctores utraq; pro-
 duxerant magis ostenderet: & quod aiunt digito demonstraret. Italiam: Nam cum fuissent i de
 Teucer hinc Dardanus uox sacra sic alloquendo: Dardanidæ durt: aperte consulentibus Italiam
 de qua Dardanus profectus esset obiecit: appellando eos parentis illius nomine: cuius erat ori-
 go rectius eligenda. & hic certe quidē denunciationis est: quod de scipionis sine prædicitur. Sed
 gratia cōciliandæ obscuritatis inserta dubitatio: dicto ramen quod inditio somnii continetur
 absoluitur: Nam cum dicitur circuitu naturali summā sibi fatalē consecerint: uitari hunc sinē
 non posse pronunciat. Quod autem Scipioni reliquos uitæ actus sine offensa dubitandi per or-
 dinē retrulit: & de sola morte similis est uisus ambigenti: hæc ratio est: q̄ siue dum humano uel
 mœrori parcitur uel timori: seu q̄ utile est hoc maxime latere pronius cætera oraculis q̄ uitæ si-
 nis exprimitur: aut cum dicit non sine aliqua obscuritate p̄fertur. His aliqua ex parte tractatis
 progrediamur ad reliqua. Sed quo sis Aphricane alacrior ad tutandā tempu. sic habeto: Omni-
 bus qui patriā cōseruauerint adiuuerint auxerit certū esse in cælo diffinitū locū ubi beati æuo
 sempiterno fruuntur: nihil est enim illi principi deo q̄ omnē mundū regit quod quidē in terris
 fiat acceptius: q̄ concilia cœtusq; hoīum iure sociati quæ ciuitates appellantur: eaz; rectores &
 seruatores hinc profecti huc reuertuntur. Bene & opportune postq̄ de morte prædixit mox præ-
 mia bonis post obitum speranda subiecit: quibus adeo a metu prædicti inntentus cogitatio ui-
 uentis erecta est ut ad moriendū desiderū ultro aiaretur maiestate promissæ beatitudinis & cæ-
 lestis habitaculi: sed de beatitate q̄ debet cōseruatoribus patriæ pauca dicenda sunt ut postea io-
 cū omnē quē hic tractādū recepimus resoluamus. Solæ faciūt uirtutes beatū nullaq; alia quifq;
 uia hoc nomen adipiscit. unde qui existimant nullis nisi philosophatibus iesse uirtutes: nullos
 præter philosophos beatos esse p̄nunciant. Agnitionē enī rege diuinæ sapientiā proprie uocā-
 tes: eos tantūmodo dicūt esse sapiētes qui ex acie mentis requirunt & quærendi sagaci diligen-
 tia cōprehendunt: & quantum uiuendi perspicuitas præstat imitantur. Et in hoc solo esse aiunt
 exercitia uirtutum: quarum officia sic dispenſant. Prudentiæ esse mūdum istum & omnia quæ
 in mundo insunt diuinorum contemplatione despiceret: omnēq; animæ cogitationē i sola diui-
 na dirigere. Téperatiæ oīa relinquere iquantū natura patit: quæ corporis usus requirit. Fortitudi-
 nis: nō terri animā a corpore quodam modo ductu philosophiæ recedentē: nec altitudinē p̄se-
 ctæ ad supna ascensionis horrere. Iustitiæ: ad unā sibi huius p̄positi cōsentire uia uniuersuiusq;
 uirtutis obsequiū atq; ita sit ut secundū hoc tā rigidæ diffinitōis abruptū reſpu. rectores bea-
 ti eē nō possint. Sed Plontinus iter philosophiæ p̄fessores cū Platōe p̄iceps libro de uirtutibus
 gradus eaz; uera & naturali diuisionis rōne cōpositos p̄ ordinē digerit. Quattuor sunt iqt̄ q̄terna
 rū genera uirtutū: Ex his primæ politicæ uocant: secundæ purgatoriæ: terttiæ animi iā purgati:
 quartæ exēplares. Et sunt politicæ hominis: q̄ sociale animal ē: His boni uiri reipu. cōsulūt: ur-
 bes tuent. hi parētes uenerant: liberos amat: p̄ximos diligūt: his ciuiū salutē gubernāt: his soci-
 os circūpecta p̄uidētia p̄regūt: iusta liberalitate deuinciūt: hisq; sui memores alios fecere merē-
 do: & ē politici prudētia ad ratiois normā: quæ cogitat quæq; agit uniuersa dirigere: ac nihil præ-
 ter rectū uel laudabile facere: humanisq; actibus tanq̄ diuinis arbitris p̄uidere. Prudentiæ iſunt
 ratio: iſtellectus: circūspectio: p̄uidētia: docilitas: cautio. Fortitudinis ē animū supra periculi me-
 tū agere: nihilq; nisi turpia timere: tolerare fortiter uel aduersa uel p̄spera. Fortitudo p̄stat ma-
 gnanimitatē fiduciā securitatē magnificentiā cōstatiā toleratiā firmitatē. Téperatiæ: nihil appetē
 p̄oenitēdū: i nullo legē moderatōis excedē: sub iugo ratiois cupiditatē domā. Téperatiā sequūt
 modestia uerēcūdia abstinētia castitas honeſtas moderatio p̄citas sobrietas pudicitia iustitiæ
 seruatiō unicuiq; qd̄ suū ē d̄ iustitia ueniūt inocētia amicitia cōcordia pietas religio affectus hūa-
 nitas. His uirtutibus uir bonus primū sui atq; ide reipu. iſtor efficit: iuste ac p̄uide gubernans

beatitudo
 q̄ dat p̄riæ
 conseruato-
 ribus

uirtutum
 exercitia

politicæ
 uirtute

uir bonus

humana non deferens. Secundæ quas purgatorias uocant: hominis sunt: qui diuini capax est solusq; animû eius expediunt: qui decepti se a corporis cogitatione purgare: & quadâ humano rû fuga solis se inferere diuinis: Hæc sunt ociosæ qui in rerû pu. actibus se sequestrât. Harum quid singule uelint supius expressimus: cum de uirtutibus philosophâtium diceremus. quas solas quidam existimauerunt esse uirtutes. Tertiæ sunt purgati iam defæctiq; animi & ab omni mûdi huius aspergine presse pureq; deterfi. Illic prudentiæ é diuina non quasi in electione præferre: sed sola nosce & hæc tanq; nihil sit aliud intueri: Temperatiæ teneras cupiditates nō reprimere: sed penitus obliuisci. Fortitudinis passionis ignorare nō uincere ut nesciat irasci: cupiat nihil. Iusticiæ: ita cum supera & diuina mête sociari ut seruet perpetuum cū ea sœdus imitâdo. Quartæ sunt quæ in ipsa diuina mête cōsistunt: quâ diximus uocari: a quarum exêplo oēs reliquæ per ordinem desiuūt. Nam si rerum aliarum multo magis uirtutû ideas esse in mente credêdû é. Illic prudentia est mēs ipsa diuina: Temperantia quod i se ppetua intentione cōuersa est. Fortitudo q; semper idem est nec aliquando mutatur: Iusticia q; perenni lege a sempiterna opis sui continuatione non flectitur: Hæc sunt quaternarum quattuor genera uirtutum: quæ præter cætera maximam i passionibus habent differentiâ sui. Passiões aut (ut scimus) uocant: qd' hoies met uît cupiuntq; dolent gaudentq; Has primæ molliunt: secundæ auferunt: tertiæ obliuiscunt in quartis nefas est nominari. Si ergo hoc est officium & effectus uirtutum beate: cōstat auté & politicas esse uirtutes: sigit & politicis efficiunt beati. Iure ergo Tullius de reip. rectoribus dixit ubi beati æuo sempiterno fruuntur: Qui ut ostēderet alios ociosis: alios negociosis uirtutibus fieri beatos: non dixit absolute nihil esse illi principi deo acceptius q; ciuitates sed adiecit quod quidē in terris fiat ut eos q ab ipsis celestibus incipiunt: discerneret a rectoribus ciuitatû quibus per terrenos actus iter paratur ad cælû. Illa aut diffinitione quid pressius pōt esse? quid cautius de noie ciuitatum q; cōcilia inquit coetusq; hominû iure sociati quæ ciuitates appellantur: nam & seruilis quodâ & gladiatoria mâs cōcilia hominû & coetus fuerunt: sed nō iure sociati. Illa aut sola iusta é multitudo: cuius uniuersitas in legum consentit obsequium: Quod uero ait: Rectores harû & seruatores hinc pfecti huc reuertunt: hoc modo accipiendû est. Animæ originem manare de cælo inter recte philosophâtes indubitate cōstat esse sententiæ: & animæ dū corpore utitur hæc est perfecta sapiētia ut unde orta sit: de quo fonte uenerit: recognoscat. Hinc illud a quodam iter alia festiua seu mordacia serio tamē usurpatû est de cælo descendit. γωσσι στέαυτόν Nam & delphici uox hæc fertur oraculi cōsulēti ad beatitatē: quo itinere perueniret. Si requit cognoueris: sed & ipsius fronti templi hæc incripta sententiā est. Homini aut ut diximus una est agnitio sui: si originis natalisq; principia exordia prima respexerit nec se quæ siuerit extra. Sic. n. anima uirtutis ipsas cōsciētia nobilitatis induitur: q bus post corpus euecta eo unde descēderat: reportatur quia nec corporea sordescit uel onerat eluuiæ: quæ puro ac leui somite uirtutû rigatur: nec deseruisse unq; cælû uidetur: quod respectu & cogitationibus possidebat. Hinc aia quâ in se pronâ corporis usus efficit: atq; in pecudē quodâmodo reformauit ex hoie: & absolutio nē corporis perhorrescit: & cū necesse est nō nisi cum gemitu fugit indignata sub umbras. Sed nec post mortē facile corpus relinquit: quia nō funditus corporeæ excedūt pestes sed aut suū oberat cadauer aut noui corporis ambir habitaculû nō humani tātūmodo: sed ferini quoq; electo genere moribus cōgruo: quos in homine libēter exercuit: ma uultq; oia perpeti: ut cælû qd' uel ignorâdo uel dissimulâdo uel potius prodendo deseruit: euadat. Ciuitatum uero rectores cæte nq; sapiētes cælû respectu uel cum adhuc corpore tenent habitantes: facile post corpus cælestē quâ pene nō reliquerât sedē reposcūt. Nec enī de nihilo aut de uana adulatōe ueniebat q; quosdam orbū cōditores aut claros i repu. utros in numerû deoz; cōsecrauit antiquitas. Sed Heliodus quoq; diuinae sobolis assertor priscos reges cū diis aliis enumerat: hisq; exemplo ueteris potestatis etiam i cælo regēdi res humanas assignat officiû: & ne cui fastidiosum sit si uersus ipsos ut poeta græcus protulit: inferemus: referemus eos ut ex uerbis suis i latina uerba cōuersi sūt. Indigetes diui fato summi iouis hi sunt.

Quondam homines modo cum superis humana tuentes:

Largi ac munifici ius regum nunc quoq; nacti.

Hoc & Virgilius nō ignorat: q licet argumēto suo seruiēs heroas in iferos religauerit: nō tamē eos abducir a cælo: sed æthera his deputat largiorē & nosce eos solc suū ac sua sydera pfitet ut geminæ doctrinæ obseruationes pstitit & poeticæ signētum & philosophiæ ueritatē. Et si secundum illû res quoq; leuiore quas uiuū exercuerât et post corpus exercēt. q grā curruum:

Armorūq; fuit uis uis quæ rura nitentis

Pascere equos: cadem sequitur tellure repostos.

Multo magis rectores quondâ urbū recepti in cælû curâ regēdoz; hoium non relinquūt. Hæc

Virtutes purgati ai

passiões ai

Sapientia pfecta

Urbū conditores relari inter deos

A planes
spæra hita
culû aiage

autem aîæ in ultimã spæra recipi credûtur: quæ a planes uocat. Nec frustra hoc usurpatû est: si quidẽ inde pfectæ sût. Aîus. n. necdû desiderio corporis irretitis sydera pars mûdi pstat habitaculû: & inde labunt i corpora. Ideo his illo. Est redditio qui meretur: Rectissime ergo dictû est cû in galaxian quæ a planes cõtinet: sermo iste pcedat: hinc pfecti hunc reuertuntur: ad sequẽtia trãseamus. Hic ergo & si erã pteritus nõ tã mortis metu q̃ insidiage a meis quasiui tamen uiuere ne ipse & Paulus pater & alii quos nos extinctos arbitraremur: uel fortuitis & inter fabulas elucet semina infixã uirtutû: q̃ nũc uideas licet ut e pectore Scipionis uel somniãtis emineant. In re eni una politicaq; uirtutû hoium pariter exercet officiũ. Quod nõ labitur aîo p̃dicta morte pteritus: fortitudo ẽ. Quod suoz terref isidiis: magisq; alienû facius: q̃ suũ horrescit exitiũ de pietate & nimio i suos amore pcedit. Hæc aut dixius ad iusticiã referri: quæ seruat unicuiq; qd̃ suũ ẽ. Quod ea quæ arbitrabat nõ p cõptis hẽr: sed spreta opiniõẽ quæ mius cautis aîs pro uero inoleuit: quærit dicere certiora: indubitata prudẽtia est: Quod cû pfecta beatitas & cælestis habitatio humanæ naturæ i qua se nouerat esse pmittitur: audiẽdi tamẽ talia desideriu frenat tempat & sequestrat: ut de uita aui & patris interroget: quid nisi tẽperantia est: ut iam tum liqueret Aphricanũ p quietẽ ad ea loca quæ sibi deberen f adductũ? In hac autẽ interrogatione de aîæ immortalitate tractatur. Ipsi. n. cõsultatõis hic sensus est. Nos sicut arbitrabamur aîam cû sine mortis extingui: nec ulterius esse post hoïem: Ait eni quos extinctos ẽẽ arbitrarenur. Quod autẽ extinguitur esse iam definit. Ergo uelim dicas inquit. Si & pater paulus tecum & alii supsunt Ad hæc interrogationẽ quæ & de parẽtib; ut a pio filio & de cæteris ut a sapiente ac natura ipsam discutiente p̃textit: quid ille respondit? Immo uero inquit: hi uiuunt qui corpoz uinculis tanq̃ e carcere euolauerũt. Vestra uero quæ dicis esse uita: mors ẽ. Si ad ieros meare mors est: & uita ẽ esse cû supis: facile discernis q̃ mors aîæ quæ uita credẽda sit. Si i cõsiterit qui locus habẽdus sit inferorũ: ut aîa dum ad hunc traditur morticum ab hoc prociuit uita frui & uere supesse credat. Et quia totũ tractatũ quẽ uetoz sapiẽtia de inuestigatõẽ huius quæstiois agita uit i hac latentẽ uerborum paucitate reperies: ex oibus aliqua quibus nos d̃ere quærimus

Aîæ imor
talitas

inferi qui
sunt

de lethæo

de flegõ
re De
acheronte
de Cocyto
De stige

De uultu
re rodente
ecurtyrii
De tantalo
De ixiõne

De sisyfo
de phlegia

De diony
sio siculo

absolutione sufficiet admoneri: amore breuitatis excerpsumus: Anteq̃ studiũ philosophiæ circa naturæ inquisitionẽ ad tãtum uigoris adolesceret: qui p diuersas gẽtes auctores in constituẽdis sacris ceremoniarũ fuerũt: aliud esse ieros negauerũt q̃ ipsa corpora quibus iclusa aîæ carcerẽ sedum tenebris horidũ lordibus & cruore patiuntur. Hoc aîæ sepulchrũ hoc ditis cõcaua hoc ieros uocauerunt: Et oia quæ illic esse credidit fabulosa psuasio: in nobissmetipsis & i ipsi: hõmanis corporibus assignare conati sũt: obliuionis fluuiũ aliud nõ esse asserẽtes q̃ errorẽ animæ obliuiscẽtis maiestãtẽ uiræ prioris: qua atẽ q̃ in corpus truderẽ potita est: solãq; esse i corpore uita putãtis. Pari interpretatione flegethontẽ ardores irage & cupiditatũ putarũt. Acherontem quicquid fecisse dixisse uel usq; ad tristitiã humanæ uarietatis more nos poenitet. Cocytũ quicquid hoies in luctũ lachrymasq; cõpellit. Stygẽ quicquid inter se humanos aîos in gurgite mergit odiorũ. Ipsam quoq; poenarũm descriptionẽ de ipso usu cõuersionis humanæ sumptã crediderũt. Vultuẽ securi imortale tondẽtẽ nihil aliud itelligi uolẽtes q̃ tormẽta cõscientiæ obnoxia flagitio uiscera itẽriora rimãtis: & ipsa uitalia indefessa admissi sceleris admonitõẽ laniantis: semperq; curas si requiescere sorte tentauerint excitantis tanq̃ fibris renascẽtib; ihæredo: nec ulla sibi miseratõẽ parcẽtis lege hac quã se iudice nemo nocẽs absoluitur: nec de se suã potest uitare sentẽtiã. Illos autẽ epulis antẽ ora positis excruciari fame & inedia tabescere: quos magis magisq; acquirẽdi desideriu cogit p̃sentẽ copiã nõ uidere: & in affluẽria inopes egestatis mala in ubertate patiuntur: nesciẽtes p̃ta respicere dum egẽt habẽdis. Illos radiis rotarum pedẽre districtos: qui nihil consilio puidẽtes: nihil rõne moderãtes: nihil uirtutibus explicantes: seq; & actus suos omnes fortunæ pmittẽtes casibus & fortuitis semper rotantur. Saxum igens uoluerẽ inefficacibus laborio siscq; conatibus uita terẽtes. Atrã silicẽ lapsurã semp & cadẽti similem illorũ capitibus iminere: qui arduas potestates & infaustã abiũt tyrãnidẽ nunq̃ sine timore uicturi: & cogentes subiectum uulgus odisse dũ meruat: semp sibi uidentẽ exitiũ: quod merẽt excipere. Nec frustra hoc i theologo suspicati sunt Nã Dionysius aulæ siculæ iclementissimus icubator familiarĩ quondã suo solã beatã existimãti uita tyrãni uolẽs q̃ p̃petuo metu misera q̃ ipẽdẽtũ semp periculorum plena esset ostendere: igladium uagina raptum & a capulo de filo tenui pendẽtẽ mucrone demisso iussit familiaris illius capiti iter epulas iminere. Cũq; ille & siculas & tyrãnicas copias p̃sentis mortis piculo aspnatẽ: ualis est inq; Dionysius uita: quã beatã putabas: sic nobis semp mortẽ iminentẽ uidemus. Existima ergo quãdo foelix esse poterit: q̃ timere nõ desinit. Secũdũ hæc igitur q̃ a theologis asserũtur: si uere suos quisq; patimur manes: & ieros i his corporibus ẽẽ credimus: quid aliud itelligẽdũ est: q̃ mori animã cû ad corporis inferna demergit: uiuere autẽ cû ad supã post corpus euadit? Dicẽdũ est: quid his postea uiri sollici

tior inquisitor philosophiæ cultus adiecerit. Nā & qui primū Pythagorā & qui postea Platonē secuti sunt: duas esse mortes unā aīæ: aīalis alterā prodiderunt. Mori aīal cū anima discedit e corpore: ipsam uero animā mori asserentes cū a simplici & indiuiduo fonte naturæ i mēbra corpora dissipat. Et quia una ex his manifesta omnibus nota est: altera nō nisi a sapientibus deprehēsa cæteris eā uitā esse credētibus: iō hic ignoratur a plurimis: cur eūdem mortis deū modo ditē modo imitem uocemus: cum per alteram, i. aīalis mortem absolui animā & ad ueras naturæ diuitias atq; ad propriam libertatem remitti faustum nomē indicio sit: per alteram uero quæ uulgo uita existimat animā de immortalitatis suæ luce ad quasdam tenebras mortis impelli uocabuli testemur horrore. Nam ut cōster animal: necesse i corpore anima uinciat. Idcō corpus demas: hoc est uinculum. nūcupat & σῶμα quasi quoddam σήμα id est animæ sepulchrum. Vnde Cicero pariter utrunq; significans corpus esse uinculum: corpus esse sepulchrum quod carcer est sepulchrorum ait. Qui e corporum uinculis tanq; e carcere euolauerunt. Inferos autē platonici nō in corporibus esse, i. nō a corporibus incipere dixerunt: sed ter tam mundi istius partem Ditis sedem, i. ieros uocauerunt. De loci uero ipsius sinibus inter se dissona publicarunt: & in tres se-ctas diuisa sententia est. Alii enim mundum in duo diuiserunt: quorum alterum facit alterū patitur. Et illud facere dixerunt: quod cum sit imutabile: alteri causam & necessitatem pmutatiōnis imponit. Hoc pati quod permutatiōnes uariatur. Et imutabilem quidē mundi partem a spæra quæ aplanes dicitur usq; ad globi lunaris exordiū. Mutabilem uero a luna ad terras usq; dixerunt. Et uiuere animas dum imutabili parte cōsistunt: mori autē cum ad partem ceciderint permutatiōnis capace. Atq; iō inter lunam terrasq; locum mortis & inferorum uocari: ipsaq; lunam uitæ esse mortisq; consinium: & animas inde in terram fluentes mori: inde ad supera me-antes in uitam reuerti. Nec i merito existimatum est. A luna enim deorsum natura incipit cadu-
corum: ab hac aīæ sub numerum dierum cadere & sub ipsis incipiunt: Deniq; illam ætheream terram Phisici uocauerūt & habitatores eius lunares populos nūcupauerunt quod ita esse plū-
tini argumētis: quæ nōc longum est enumerare docuerunt. Nec dubium est: quin ipsa sit mor-
taliū corporum & auctor & cōditrix: adeo ut nōnulla cotpora sub luminis eius accessu pati-
antur augmenta: & hac decrefcente minuantur: Sed ne de re manifesta fastidium: prolixa asser-
tione generetur: ad ea quæ de iferorum loco alii diffiniunt: transeamus. Maluerunt enim mūdū
alii i elemēta ter q̄tera diuidere: ut i prio nūerent ordies: terra: aq; aer: ignis: q̄ ē ps liq̄ior aeris ui-
cīa lunæ. S upra hæc rursus totidē numero: sed natura purioris elemēta: ut sit lūa p terra quā
æthereā terrā a phisicis dixit noīatā: aq; sit spærata mercurii: aer ueneris: ignis i sole. Tertius ue-
ro elementoz ordo ita ad nos conuersus habeat: ut terrā ultimā faciat: & cæteris i mediū reda-
ctis in terrā desinat tā ima q̄ sūma postremitas. Igitur spæra martiā ignis habeat: aer iouis saturni
aqua: terra uero aplanēs: i qua elysios cāpos esse puris aīs deputatos antiquitas nobis intelli-
gendū reliquit. De his cāpis aīa cū in corpus emittitur: per tres elementoz ordines trīna morte
ad corpus usq; descēdit. Hæc ē iter platonicos de morte aīæ cū i corpus truditur secunda snīa:
Alii uero (nā tres iter eos eē snīaz diuersitates ante signauimus) i duas quidē & ipsi partes sic ut
primi faciunt: sed nō hisdē terminis diuidūt mūdū: Hic enī cælū qd' aplanes spæra uocetur
partē unā: septē uero spæras quæ uagæ uocant & qd' inter illas ac terrā est terrāq; ipsam alterā
partē esse uoluerūt. Secundū hos ergo quoq; seclæ amicitior est rō: aīæ beatæ ab oī cuiuscunq;
contagione corporis liberæ cælū possidet. Quæ uero appetentiā corporis & huius quā i terris
uitā uocamus ab illa specula altissima & perpetua luce despiciens desiderio latenti cogitauerit:
pondere ipso terrenæ cogitationis paulatim in iferiora delabitur. Nec subito a perfecta i corpō-
ralitate luteū corpus induit: sed sensim p tacita detrimēta & lōgiore simplicis & absolutissimæ
puritatis recessum in quædam syderei corporis incrementa turgescit. In lingulis enim spæris q̄
cælo subiectæ sunt. ætherea subuolutione uestitur: ut per eas gradatim sociati huius indumen-
ti testei concilietur. Et ideo totidem mortibus quot spæras transit ad hanc peruenit: quæ in ter-
ris uita uocatur. descensus uero ipsius quo anima de cælo in huius uitæ inferna delabitur: sic
ordo digeritur. zodiacum ita lacteis circulis obliquæ circūflexionis occurfu ambiendo ample-
ditur: ut eum quæ duo tropica signa capricornus & cancer seruntur: inter se cet. Has solis por-
tas phisici uocauerunt: quia in utraq; obuiante solstitio ulterius solis inhibetur accessio: & sit
ei regressus ad zonæ uiā: cuius terminos nunq; relinquir. Post has portas animæ de cælo in ter-
ras meare: & de terris in cælum remeare creduntur. Ideo hominum una: aītera deorum uocat.
Hominū cancer: q̄a p hūc in iinferiora descēsus est. Capricornus deoz: q̄a per illū aīæ in ppriæ
imortalitatis sedem & in deoz numez reuertuntur. Et hoc est qd' Homeri diuina prudētia in
antri itacēsis descriptōe significat. Hinc & Pythagoras putat a lacteo circulo deorsum incipere
Ditis imperiū: quia animæ inde lapsæ uidentur iam a superis recessisse. Ideo primā nascētibus

Duae mor-
tes

Corpus

iferoz opi-
nio platonica
Mūdus di-
uisus i duo

Aīa uita
& mors

Lūares po-
puli

Mūdi alia
diuisio

Elysi cāpi

Mundi ter-
tia diuisio

Ordo des-
cētis aīæ in
corpus
Solis por-
tæ
porta cācri
hoīs est
Porta Ca-
pricorni
deorum

Ditis ipse
nū lac priā
alimonia

aquarius
hūanæ ui-
tæ contra-
rius
parētatiōis
episcopus
Aīa descē-
sio

crater libe-
ri patris
obliuio ani-
marum

Hyle

Nectarum

lethæus, fl.

liber patris

aīa recipit
Saturni.
A ioue
A marte
A sole
A genere
A mercu.
A luna

Mors aīa
quæ sit

ait lactis alimonia offerri: quia primus eis motus a lacteo incipit in corpora tetrena labentibus: Vnde & Scipioni de animis beatorum ostenso lacteo dictum est: Hinc profecti huc reuertuntur. Ergo descensura cum adhuc in cancro sunt quonia illic positæ: necdum lacteum reliquerunt adhuc in numero sunt deorum. Cum uero ad leonem labedo peruenerint, illic conditiois futuræ auspiciant exordium. Et quia in leone sunt rudimenta nascendi & quædam humanæ naturæ tirdicia aquarius aut aduersus leoni est & illo oriente mox occidit: id cum sol aquarium tenet: manibus parentatur: ut pote in signo quod humanæ uitæ contrarium uel aduersum seraf. Illinc ergo .i. a confinio quo se zodiacus lacteusque contingunt: anima descendens a tereti quæ sola forma diuina est: in conum defluendo, producit: sicut a puncto nascitur linea: & in longum ex indiuiduo pcedit: ibique a puncto suo quod est nonas uenit in diademate quæ est prima detractio. Et hæc est essentia quæ indiuiduam eandemque diuiduam. Plato in Timæo cum de mundanæ animæ fabrica loqueretur: expressit. Animæ enim sicut mundi ita & hominis unius modo diuisionis reperientur: ignaræ: si diuinæ naturæ simplicitas cogiteretur modo capaces: cum illa per mundi: hæc per hominis membra diffunditur. Anima ergo cum trahitur ad corpus: in hac prima sui perductione siluestre tumultum. i. hylem influentem sibi incipit experiri. Et hoc est quod Plato notauit in Phædrone: aīam in corpus trahi noua ebrietate trepidantem: uolens nouum potum materialis alluionis intelligi: quo de liberta & grauata deducitur. Arcani huius idicium est & crater Liberi patris ille sydereus in regione quæ inter cancrum est & leonem: locus ebrietatis illic primum descensuris animis euenire si lūa influente significans: Vnde & comes ebrietatis obliuio illic incipit aīa latenter obrepere. Nam si animæ memoriæ regem diuinatum: quarum in celo crant conscia ad corpora usque deferret: nulla inter homines foret de diuinitate dissensio. Sed obliuionem quidem omnes descendendo hauriunt: alia uero magis minus alia. Et ideo in terris uerum: cum non omnibus liqueat: tamen opinantur omnes: quia opinionis ortus est memoriæ defectus. Hi tamen hoc magis inueniunt qui minus obliuionis hauserunt: quia facile reminiscuntur quid illic ante cognouerint. Huc est: quæ apud Latinos lectio: apud Græcos uocat repetita cognitio: quia cum uera didicimus: ea recognoscimus: quæ naturaliter noueramus. antequam materialis influxio in corpus ueniens aīas ebriaret. Hæc est autem hyle: quæ omne corpus mundi quod ubicumque cernimus ideis impressa formauit. Sed altissima & purissima pars eius quæ uel sustentantur diuina uel consistat: nectar uocatur: & creditur esse potus deorum: Inferior uero & turbidior: potus animarum. Et hoc est quod ueteres lethæum fluuium uocauerunt: ipsum autem Liberum patrem orphæicis *ΠΟΥΝ ΟΛΙΥΟΝ* suspicatur intelligi: qui ab illo indiuiduo natus in singulos ipse diuiditur: Ideo in illorum sacris traditur titanio furore in membra discreptus: & frustis sepulchris rursus unius & integer emeruisse: quia uous quæ diximus mentem uocari: ex indiuiduo prebendo se diuidendum & rursus ex diuiso ad indiuiduum reuertendo & mundi implet officia: & naturæ suæ arcana non describit. Hoc ergo primo pondere de zodiaco & lacteo ad subiectas usque sparas aīa delapsa dum & per illas labitur in singulis non solum ut iam diximus luminosi corporis amicitia accessu: sed & singulos motus quos in exercitio est habitura producit: in saturni rationatione & intelligentia: quod *ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΝ* θεωρητικόν uocat. In iouis uim agendi quod *πρακτικόν* dicit. in martis aīo sitatis ardore: quod *θυμικόν* nuncupatur. In solis sentiendi opinandi que naturam: quod *αισθητικόν* & *φαινολογικόν* appellant. Desiderii uero motum: quod *επιθυμητικόν* uocat in ueneris: pronuntiandi & interpretandi quæ sentiat: quod *νευρωθεντικόν* dicitur in orbe mercurii, οφθητικόν uero .i. naturam planitadi & augendi corpora ingressu globi lunatis exercet: & est sicut a diuinis ultima ita in nostris terrenis que omnes prima. Corpus enim hoc sicut fax rerum diuinarum est: ita aīalis est prima substantia. Et hæc est diuisio inter terrena corpora & supra cæli dico & syderum aliorumque elementorum que illa quidem sursum accersita sunt ad aīam sedem: & immortalitatem ex ipsa natura regionis & sublimitatis imitatione meruerunt. Ad hæc uero terrena corpora aīa ipsa deducitur: & ideo mori creditur: cum in caducam regionem & in sedem mortalitatis includit. Nec te moueat: quod de aīa quæ esse immortalem dicimus: mortem toties nominamus. Etenim sua morte anima non extinguitur: sed ad tempus obruit. Nec tempora dimerisione beneficium perpetuitatis eximitur. Cum rursus est corpore ubi meruerit contagione uitiorum penitus eliminata purgari ad parentis uitæ lucem restituta. in integrum reuertat. Plene ut arbitror de uita & de morte animi diffinitio liquet: quam de adytis philosophiæ doctrina Ciceronis elicit: Sed Scipio per quietem & in cælo: quod in premiū cedit beatis: & promissione immortalitatis aīatus tam gloriosam spem tamque iclytam magis magisque firmavit uiso patre. de quo utrum uiueret: cum adhuc uideret dubitare: quæsierat. Mortem igitur male coepit: ut uiueret. Nec flectere contentus uiso parente quæ crediderat extinctum: ubi loqui posse coepit: hoc primum probare uoluit: nihil se magis desiderare quam ut cum eo iam moraret. Nec tamen apud se quæ desiderabat facienda constituit quam ante consuleret: quorum unum prudentiæ: alterum pietatis assertio est. Huc ipsa uel consulentis uel percipientis uerba tractemus. Quo in qua pater

sanctissime atq; optime: quoniam hæc est uita (ut audio Africanū dicere) quid moror i terris? quin huc ad uos uenire ppero. Non est ita inquit ille. Nisi enī cum deus hic cuius hoc templū est omneq; quod conspicis: istis te corporis custodis liberauerit huc tibi aditus patere nō pōt. Homines enim sunt hac lege generati: qui ruerentur illum globū: quē in templo hoc medium uides q̄ terra dī. Hisq; aīus datus est ex illis sempiternis ignibus: q̄ sidera & stellas uocatis: q̄ globosæ & rotundæ diuinis aīatæ mentibus circulos suos orbescq; consciunt celeritate mirabili. Quare & tibi publi & piis omnibus retinēdus aīus est in custodia corporis. Nec iniussu eius a quo ille est uobis datus ex hominū uita migrandum est: ne munus assignatum adeo diffugisse uideamini. Hæc secta & p̄ceptio Platonis est: qui in Phedrone diffinit homini nō esse sua spōte moriendum sed in eodē tamen dialogo idē dicit mortē philosophantibus appetendā: & ipsam philosophiā meditationem esse moriēdi. Hæc sibi ergo cōtraria uidentur: sed non ita est. Nam Plato duas mortes hominis nouit. Nec hoc nunc repero quod superius dictū est. duas esse mortes: unā animæ aīalis alterā: sed ipsius quoq; aīalis hoc est hominis duas asserit mortes: quarum unā natura: uirtutes alterā p̄stant. Homo enim moriē cū aīa corpus relinquit solutū lege naturæ. Mori etiā dicit: cū aīa adhuc in corpore constituta corporeas illecebras philosophia docēte cōtēnit: & cupiditatū dulces insidias reliquasq; oēs exuunt passiōes. Et hoc est qd̄ superius ex secūdo uirtutū ordine: quæ solis philosophantibus aptæ sunt: euenire signauimus. Hanc ergo mortem dicit Plato sapientibus appetendā. Illā uero quā oībus natura constituit cogi uel in ferri uel accersiri uetat docens expectandā esse naturā. Et has causas huius aperiens sanctōis: quas ex usu rerū quæ in quotidiana cōuersione sunt: mutantur. Ait enī eos qui potestatis imperio: trudent in carcerē: nō oportere inde diffugere priuig potestas ipsa quæ claudit abire permiserit. Non. n̄ uitari p̄cā furtiua discessione: sed crescere. Hoc quoq; addit nos esse in domino deoz: quoz turela & p̄uidentiā gubernamur. Nihil autē esse inuito domino de his quæ possidet: ex eo loco in quo suū cōstituerat auferendū. Et sicut qui uitā mancipio extorquet alieno: crimine nō catebit: ita eum qui finē sibi domino necdū iubere quæsiuerit: nō absolutōe conseq̄ sed reatū. Hæc platonice sectæ inīa altius Plotinus exequitur. Oportet inquit aīam post hominē liberā corporeis passiōibus inueniri: quā q̄ de corpore uiolenter extrudit: libetā esse nō patit. Qui enī sibi sua sponte necem cōparat: aut per se necē necessitatis: aut metu cuiusq; ad hoc descendit aut odio: quæ oīa inter passiōes habent. Ergo & si ante fuit his sordibus pura: hoc ipso tamen quo exit extorta: fordescit. Deinde mortē debere: aīæ a corpore solutionē esse nō uinculū. Exitū autē coactō aīam circa corpus magis magisq; uincit. Et re uera ideo sic extortæ animæ diu circa corpus eius sepulturam uel locum: in quo injecta manus est: peruagatur. Cum contra illæ aīæ quæ se in hac uita a uinculis corporeis philosophiæ morte dissoluunt: adhuc extante corpore celo & sideribus inferatur. Et ideo illam solam de uoluntariis mortibus significat esse laudabilē: quæ cōparatur philosophiæ ratione ut diximus non ferro. prudentia nō ueneno. Addit etiam solam esse naturalem mortem: ubi corpus aīam non anima corpus relinquit. Constat enim numerorum certam constitutamq; rōnem aīas sociare corporibus: Hi numeri dum super sunt: perseuerat corpus aīam. Cum uero deficient: mox archana illa uis soluitur qua societas ipsa cōstabat. Et hoc est quod fatum & fatalia uitæ tempora uocamus. Aīa ergo ipsa non deficit: quippe quæ immortalis atq; perpetua est: sed impletis numeris corpus fatiscit. Nec aīa lassatur animādo sed officium suum deserit corpus: cum iam non possit animari. Hinc illud est doctissimi uatis. Explebo numerum: reddarq; tenebris. Hæc est igitur naturalis uerē mors cum finem corporis solus numerorum suorum defectus apporiat: non cum extorquetur. uita corpori adhuc idoneo ad cōtinuationē fetēdi. Nec leuis est differentia uita uel natura uel sponte soluendi. Anima enim cum corpore deseritur: potest in se nihil retinere corporeum: si se pure cum in hac uita esset: istituit. Cū uero ipsa uiolenter de corpore extruditur: quia exit rupto uiculo nō soluto: fit ei ipsa necessitas occasio passiōis: & malis uinculis dū rumpit: inficit. Hæc quoq; superioribus adiicit rōnē nō ipōte. peteundi. Cum cōstet inqt̄ remuneratione aīis illic esse tribuēdā p̄ mō p̄fectōis ad quā in hac uita uiaquæq; puenit. non est p̄cipitandus uitæ finis: cū adhuc p̄ficiendi esse possit accessio. nec frustra hoc dictū est nā in archanis de aīæ reditu disputationibus fertur in hac uita deliquentes similes esse super equale solū cadētibz: quibus de nouo sine difficultate p̄sto sit surgere. Aīas uero ex hac uita cū delictoz sordibus recedētes æquādas his q̄ i abruptū ex alto p̄cipiti q̄ delapsi sunt: unde facultas nūq̄ sit resurgendi. Ideo ergo cōcessis utendū uitæ spatiis: ut sit p̄fectæ purgatiōis maior facultas. Ergo i quies qui iam p̄fectæ purgatus est: manū sibi debet asserre: cum nō sit ei cā remanēdi: quia p̄fectū ulterius non requirit q̄ ad supna peruenit. Sed hoc ipso quo sibi celerē finē spe fruendæ beatitatis arcessit: irretit laqueo passiōis: quia spes sicut timor passio est. Sed & cætera: quæ superior rō inferuit: icurrit. Et hoc est q̄ Paulus filij sp̄æ uitæ uerio

mors est ap
perāda nō
sibi ipſius i
ferenda
Morte du
æ hominis
Mors q̄ pa
tit a sapien
tibus

Qui spōte
sibi mortē
comparāt

naturalis
mors
fatū & fata
lia uitæ

explebo nu
merum

ris ad se uenire pperantē phibet ac repellit : ne festinatū ab solutionis ascensionisq; desiderium magis eūm hac ipsa passione uinciat ac retardet. Nec dicit: q; nisi mors naturalis aduenerit emori nō poteris: sed huc uenire nō poteris. Nisi enī inquit cū deus istis te corporis custodiis liberauerit: huc tibi aditus patere nō pōt: quia scit iā receptus ī cælū nisi pfecte puritati cælestis habitaculi aditū nō patere. Pari autē cōstantia mors nec ueniēs p naturā timēda est nec contra ordinē cogēda naturæ. Ex his quæ Platonē quæq; Plotinū de uoluntaria morte pnūciasse retulimus: nihil in uerbis Ciceronis quibus hanc phibet remānebit obsecrū Sed illa uerba quæ pter hoc sunt inserta: repetāmus. Homines enim sunt hac lege generati: qui tuentur illum globū quē ī tēplo hoc medium uides: quæ terra dicit. Hicq; ai us datus ē ex illis sempiternis ignibus: quæ sydera & stellas uocatis: quæ globosæ & rotundæ diuinis animate mentibus circulos suos orbesq; cōficiunt celeritate mirabili. De terra cur globus dicatur in medio mūdo positus plenius differemus cū de nouē spæris loquēmur. Bene autē uniuersus mūdus dei templum uocatur: ppter illos qui existimant nihil esse aliud deum nisi cælum ipsum & cælestia ista quæ cernimus. Id ut summi omnipotentia dei ostenderet posse uix intelligi: nunq; uideri: quicqd humano subiecti aspectui templū eius uocauit: qui sola mente cōcipit: ut qui hæc ueneratur ut tēpla: cultū tamē maximū debeat cōditori: sciatisq; quisquis in usum tēpli huius inducitur: ritu sibi uiuendū sacerdotis. Vnde & quasi quodā publico pconio tantā humano generi diuinitatē inesse testatur: ut uniuersos syderei animi cognatōe nobilit er. Notandū ē q; hoc loco ai us & ut p prie & ut abū siue dicit: posuit. **Animus**. n. p prie mēs: est quā diuiniōre aīa nemo dubitauit. Sed non uq; sic & ai am usurpates uocamus. Cū ergo dicit: Hicq; ai us datus est ex illis sempiternis ignibus: mentem pstat intelligi: quæ nobis p prie cū cælo syderibusq; cōis est. Cum uero ait: Retinēdus ai us est in custodia corporis: ipsam tunc ai am noi at: quæ uincitur custodia corporali: cui mens diuina nō subditur. Nunc qualiter nobis ai us id est mens cū syderibus cōis sit: secundū theologos differamus. Deus qui prima cā & est & uocatur: unus oīum quæq; sunt quæq; uidentur esse p riceps & origo est. Hic sup abūdānti maiestatis fecunditate de se mētē creauit. Hæc mēs quæ nouus: uocatur: quā patēte inspiciē: plenā similitudinē seruat auctoris Animā uero de se creat posteriora respiciens. Rursus aīa partē q; intuetur iduis: ac paulatī regrediente respectu ī fabricā corporum incorporea ipsa degenerat. Habet ergo & purissimā ex mētē: de quā est nata rationē: qd λογικόν uocatur ex sua natura accipit p ræ bendi: sensus p bendiq; incrementi seminariū: quō rū unū αἰσθητικόν: atq; λογικόν nūcupat. sed ex his primū. i. logicon: qd inatū sibi ex mētē sūpsit sicut uere diuinū ē: ita solis diuis a p rū. Reliq; duo æstheticō & phyticō ut ā diuinis recedūta cōuenientia sūt caducis. Anima ergo creatis sibi condēscq; corpora. Nā ideo ab aīa natura incipit: quā sapientes de deo & mente κοιν nominat ex illo mētē ac purissimō fonte mētis quē nascendo de originis suæ haulerat copia corpora illa diuina uel supera cæli dico & syderū: quæ prima condebat animauit. diuinæq; mētēs omnibus corporibus: quæ in formā teretē in. i. spæ ræ modum formant in sua sūt. Ex hoc est quod cū de stellis loqueretur ait: quæ diuinis aīatæ mentibus. In inferiora uero ac terrena dēgenerans fragilitatē corporum caducorū deprehendit mēram diuinitatē mentis sustinere nō posse: immo partē eius uix solis humanis corporibus cōuenire: quā & sola uidentur erecta tanq; ad supera ab imis recedat: & sola cælum facile tanq; semper erecta suspiciē: soli sūt inest uel ī capite spæ ræ similitudo quā formā diximus: solā mentis capacem. Soli ergo homini rationē id est uim mentis insidit: cui sedes in capite est. Sed & geminā illam crescedi sentiendiq; naturā: quia caducū est corpus: insēuit. Et hinc ē: q; homo & rōnis cōmpōs est: & sentit & crescit. solaque rōne meruit p stare cæteris animalibus: q; quia semper p rōna sūt: & ex ipsa quæq; suspiciēdi difficultatē a iuperis recē sērūt: nec ullam diuino corporū similitudinē aliqua sui parte meruerunt: nihil ex mente sortita sūt: & ideo ratione caruerunt. Duo quocq; tantū adeptā sūt sentire uel crescere. Nam si quid in illis similitudinē rationis imitatur: nō ratio sed memoria est: & memoria nō illa rōne mixta sed quæ hebetudinē seu suū quinq; cōmitatur. de qua plura nūc dicere (quonia ad p ræsēns opus nō artinet) omitemus. Terrenoꝝ corpōꝝ tertius ordo in arboribus & herbis est: quæ carēt rā rōne q; sensu. Et quia crescedi tantū modo usus in his uiget: hæc sola p re uiuere dicuntur: Hunc regē ordineū & Virgilius expressit. Nam & mundo ai am dedit: & ut puritati eius attestaretur: mentem uocauit. Cælū enim ait & terras & maria & sydera spiritus itus alit. i. aīa. Sicut alibi p spiramento animam dicit. Quantum ignes animæq; ualent: Et ut illius mūdane animæ assereret dignitatē: mente esse testatus est. Mens agit molē. Nec nō ut ostenderet ex ipsa aīa constare & ai a uniuersa quæ uiuūt: addidit: inde hominum pecudūq; genus & cætera. Vtq; assereret eūdem semp in aīa esse uigore: sed usum eius hebetere in animalibus corporis densitate adiecit. Quāntū nō noxia corpora tardāt & reliqua. Secundū hæc ergo cū ex sumo deo mens ex mente

Deus p rīa
causa
Mēns
Aīa origo
& eius ptes
Ratio
αἰσθητικόν
i. sensitiuū
φυτικόν. i.
generatiuū
Mentis se
des
an o d a l q u o
causa

Animus

Deus p rīa
causa
Mēns

Aīa origo
& eius ptes
Ratio

αἰσθητικόν
i. sensitiuū
φυτικόν. i.
generatiuū

Mentis se
des

Principio
cælum in.
Vi. x. ri.

anima sit. Aia uero & cōdat & uita cōpleat oīa quæ sequunt̄: cūctaq; hic unus fulgor illuminet: & uniuersis appareat: ut in multis speculis per ordinē positis uultus unus. Cūq; omnia continuis successiōibus se sequantur degeneratiā per ordinem ad imū meandi inuenietur pressius inuenti a summo deo usq; ad ultimam rerum secem una se mutuis uinculis religans: & nusq; in rerrupta conne xio. Et hæc est Homeri cathena aurca: quā pendere de cælo in terras deum iussisse commemorat. His ergo dictis solum hominē constar ex terrenis omnibus mentis idest: animi societatem cum cælo & syderibus habere cōmunem. Et hoc est quod ait: Hisq; animus datus est ex illis sempiternis ignibus: quæ sydera & stellas uocatis. Nec tamē ex ipsis cælestibus & sempiternis ignibus nos dicit animatos. Ignis enim ille licet diuinum tamen corpus est. Nec ex corpore quāuis diuino possemus animari sed unde ipsa illa corpora quæ diuina & sunt & uidentur animata sunt id est ex ea mundanæ aīa partē quā diximus de pura mente cōstare. Et iō postq; dixit: Hisq; animus datus est ex illis sempiternis ignibus quæ sydera & stellas uocatis: mox adiecit: quæ diuinis animatæ mētibus: Vt per sempiternos ignes corpus stellarū per diuinas uero mentes earum animas manifesta descriptione significet: & ex illis i nostras uenire animas uim mētis ostendat. Nō ab re est: ut hæc de aīa disputatio in sine sententias oīum: q de aīa uidetur pronūciasse: cōtineat. Plato dixit animam essentiam se mouētem. Xenocrates numerū se mouētē: Aristoteles ἐν τελέχειον: Pythagoras & Philolaus ἀφονία: Possidonius ideā Asclepiades qnq; sēsū exercitiū sibi cōsonū: Hipocrates spūm: tenuē p corpus oē dispū: Heraclitus pōticus lucē. Heraclitus phisicus scit illā stellaris affēre: Zenō cōcretū corpi spūm: Democritus spū infertū athomis hac facilitate motus: ut corpus illi oē fir puiū. Criolaus pipatheticus cōstare eam de qnta essentiā Hipparcus ignem: Anaximenes aera: Empedocles & Critias sanguinem: Parmēides ex terra & igne: Exōnephātes ex terra & aqua: Boetos ex aere: & igne: Epicurus spēm ex igne & aere & spiritu mixtā. Optinuit tamē nō minus de icorporalitate eius q de immortalitate sentētia. Nunc uideamus quæ sint hæc duo nōia. quorum pariter meminit cū dicit: quæ sydera & stellas uocatis. Neq; n. hic res una gemina appellatiōe mōstratur: ut ensis & gladius. Sed sunt stellæ q dem singulares: ut erraticæ quinq; & cæteræ quæ nō admixtæ aliis sole ferūtur: sydera uero quæ i aliquod signum stellarū pluriū cōpositiōe formātur: ut aries taurus ut ādro meda pseus uel corona: & quæcūq; uariarum genera formarum i cælum recepta creduntur. Sic & apud græcos ἀστὴς & ἀστρον diuersa significāt. Er enim aster stella una est & astrō signum stellis coactū: quod nos sydus uocamus: Cū uero stellas globōsas & rotūdas dicat: nō singulariū tantū exprimit spēm: sed & earum quæ i signa formanda conueniunt. Omnes enim stellæ inter se & si in magnitudine aliquam nullam tamē habēt in specie dīam. Per hæc autē duo nomina solide spæra describitur: quæ nec ex globo si rotūditas desideretur: nec ex rotunditate si globus destrufficitur: cum alterum forma: alterum soliditate corporis deseratur. Spæras autem hic dicimus ipsæ stellarum corpora: quæ omnia hac specie formata sunt. Dicūtur præterea spæra & aplanes illa quæ maxima & est subiectæ septem per quas duo lumina & quinq; uagæ discurrūt. Circi uero & orbēs duarum sunt rerum duo nomina: Et his noibus quidem alibi aliter est usus. Nā & orbē pro circulo posuit ut orbē lacteū: & orbē pro spæra: ut nouē tibi orbibus uel potius globis. Sed & circi uocātur: qui spæram maximā cinguntur: eos sequēs tractatus ostēdet: quorū unus est lacteus de quo ait: inter flāmas circūs elucens. Sed hic horum nihil neq; circi neq; orbis noie uoluit intelligi. Sed est orbis i hoc loco stellæ una itēgra & peracta cōuersio. i. ab eodē loco post emensum spæram: per quam mouetur ambitum in eundem locum regressus. Circus autē est hic linea ambiens spæram: ac ueluti semita m faciēns: per quam lumen utruq; discurret & inter quā uagantium stellarum error legitimus coerceur. quas ideo uetetes errate dixerunt: quia & cursu suo feruntur: & contra spæram maximā idest ipsius cæli impetum contrario motu ad orientē ab occidentē uoluuntur: & omnium quidem par celeritas motus similis & idem est modus meandi: sed nō omnes eodē tempore circos suos orbēsq; conficiunt. Et ideo est celeritas ipsa mirabilis quia cum sit eadē omnium: nec ulla ex illis aur concitator esse possit aut segnior: non eodē tamen temporis spatio omnes ambitum suum pcragunt. Causam uero sub eadē celeritate disparis spatii aptius nos sequētia docebūt. His de syderum natura & sydera hominum mētenarratis: rursus filium pater ut in deos pius ut i homines iustus esset hortatus: premium rursus adiecit ostendens lacteum circulum uirtutibus debitum & beatorum coetu refertum. Cuius meminit his uerbis. Erat autem is splendidissimo candōre inter flāmas circūs elucēs: quē uos (ut a graiis accepistis) orbē lacteū nūcupatis Orbis hic idē qd circūs i lactei appellatiōe significat. Est autem lacteus unus e circulis: qui ambiūr cælū: & sūr præter eū numero decem de quibus quæ dicenda sunt proferemus: cum de hoc competens sermo procefferit. Solus ex omnibus hic subiectus est oculis cæteris circūcis magis cogitatione q uisu comprehendendis. De hoc lacteo multi inter se diuersa senserunt: causasq; eius alii fabulosas naturales alii protulerunt.

Cathena
aurea Ho
meri

Quid sit
aia secūdu
uarias phi
losofhorū
opiniones

Inter syde
ra & stellas

Spera

Orbis

Circus
Errantes
Stellæ

Lacteus
circus

circuli
eclipticæ
lineæ

Circi. x.

Zodiacus
arcus

Ecliptica
Linea
eclipsi solis
& Lunæ

Circuli. v.
æquinoctia-
lis

Septentrio-
nalis
Australis
tropiciduo

meridiâus
circulus

Orizon
Circulus

Mensura
Orizontis

Sed nobis fabulosa tetientes ea tantummodo: quæ ad naturam eius uisa sunt pertinere: dicemus. Theophrastus lacteum dixit esse compagum: quia de duobus hemisphaeriis cæli sparsa solidata est. Et idcirco ubi horæ uttingunt conueniant: notabilem claritatem uideri. Diodorus ignem esse densam concretamque naturam in unam corruam limitis semitam discretionem mundanæ fabricæ coaceruante concretum. Et ideo uisum inuenerit admittere reliquo igne cælesti lucem suam nimiam subtilitate diffusam non subiiciere te conspectui. Democritus innumeras stellas breuesque omnes quæ spisso tractu in unum coactæ spatii quæ angustissima interiacet optis uicinæ sibi undique: & ideo passim diffusæ lucis aspergine continuum iuncti luminis corpus ostendunt. Sed possidonius cuius diffinitioni plurimum consensus accessit: ait lacteum calorem esse sydereis infusione: quâ ideo aduersa zodiaco curuitas obliquauit: ut quoniam sol nunquam zodiaci excedendo terminos ex parte feruoris sui partem cæli reliquâ delerebat: hic circulus a uia solis in obliquum recedens uniuersitate flexu calido temperaret. Quibus autem partibus zodiacum interfecerit superius relatū est. Hæc de lacteo. Decem autem alii ut diximus circuli sunt: quorum unus est ipse zodiacus: qui ex his decem solus potuit latitudinem hoc modo quem referemus adipisci. Natura cælestium circuloꝝ incorporalis est linea: quæ ita mente concipitur: ut sola longitudine censatur: latum habere non possit. Sed in zodiaco latitudinem signorum capacitas exigebat. Quantum igitur spatii latitudo portæ cælestis syderibus occupabat: duabus lineis limitatum est. Et terna ducta per medium eclipticam uocatur: quia cum cursum suum in eadem linea perit sol & luna cõficiunt: alterius eorum necesse est uenire defectum: solis si ei tunc luna succedat: lunæ si tunc aduersa sit soli. Ideo nec sol unquam deficit: nisi cum tricesimus lunæ dies est: & nisi quintodecimo cursus sui die necesse est luna defectum. Sic enim euenit: ut aut lunæ contra solem positæ ad mutandum ab eo solitum lumen sub eadem inuenitur linea terræ conus obliquitur: aut soli ipsa succedens obiectu suo ab humano aspectu lumen eius repellat. In defectu ergo sol ipse nihil patitur: sed noster fraudatur aspectus. Luna uero circa proprium defectum laborat non accipiendo solis lumen: cuius beneficium nocte colorat. Quod sciens Virgilius disciplina rerum omnium pitissimus ait: Defectus solis uarios lunæque labores. Quæuis igitur trium linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat: unum tamen circulum auctor uocabuloꝝ dici uoluit antiquitas. Quibus alii circuli paralleli uocantur. Horum medius & maximus est æquinoctialis. Duo extremitatibus uicini: atque ideo breues: quorum unus septentrionalis dicitur: alter australis. Inter hos & medium duo sunt tropici maiores ultimis: medio minores: & ipsi ex utraque parte zonæ: ultra terminum faciunt. Præter hos duo sunt alii circuli: quibus nomen dedit imperfecta conuersio: Ambientes. n. septentrionalis uerticem: atque inde in diuersa diffusi & se in lunam interfecant: & quibusque parallelos in quatuor ternas partes æqualiter diuidunt zodiacum interfecant: ut unus eorum per arietem & libram: alter per cancrum atque capricornum meandrum decurrat: sed ad australem uerticem non peruenire creduntur. Duo qui ad numerum predictum super sunt: meridianus & orizon non scribuntur in spæta quia certum locum habere non possunt: sed pro diuersitate circuli spectantis habitatisue uariantur. Meridianus est enim quem sol cum super hominum uerticem uenerit: ipsum diem medium efficiendo designat. Et quia globositas terræ habitationes omnium æquales sibi esse non patitur: non eadem pars cæli omnium uerticem despicit. Et ideo unus omnibus meridianus esse non poterit: sed singulis super uerticem suum proprius meridianus efficitur. Similiter facit sibi orizontem circuli spectatio singulorum. Orizon est enim uelut quodam circulo designatus terminus cæli quod super terram uidetur. Et quia ad ipsum uere finem non potest humana acies peruenire: quarum quisque oculos circulerendo conspexit: proprium sibi cæli: quod super terram est: terminum facit. Hic orizon quem sibi unius cuiusque circuli scribit: aspectus: ultra trecentos & sexaginta stadios longitudinem intra se continere non poterit. Centum enim & octuoginta stadios non excedit acies contraheretis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit accessit suum deficiens in rotunditate recutendo curuatur. Atque ita fit: ut hic numerus ex utraque parte geminatus tricentorum & sexaginta stadiosque spatium quod intra orizontem suum continet: efficiat semperque quantum ex huius spatii parte postea procedendo demiserit: tantum tibi de interiore sumes: & idem orizon semper quâ tacumque locorum transgressione muratur. Hinc autem quem diximus admittit aspectum aut in terris: æqua planities: aut pelagi tranquilla libertas: quæ nullam oculis obicit offensam. Nec te moneat: quod sæpe in longissimo positum montem uidemus: aut quod ipsa cæli superna suspicimus. Aliud est enim cum se oculis ingerit altitudo: aliud cum per planum se porrigit & extendit intuitus: in quo solo orizontis circulus efficitur. Hæc de circulis omnibus quibus cælum cingitur dicta sufficiant. Tractatum ad sequentia transferamus ex quo mihi omnia contemplari præclara cetera & mirabilia uidebantur. Erant autem hæc stellæ: quas nunquam ex hoc loco uidimus: & hæc magnitudines omnium quas esse nunquam suspicari sumus. Ex quibus erat eam minimam quæ ultima a cælo citima tetrakis luce lucebat: aliena. Stellarum autem globi terræ magnitudinem facile uincebant. Dicendo: Ex quo mihi omnia contemplanti: id quod supra diximus affirmat: in ipso lacteo Scipionis & parentum per somnium contigisse conuentum. Duo sunt autem præcipua: quæ in stellis se admiratum refert: aliquando

nouitatem & omnium magnitudinem. Ac prius de nouitate post de magnitudine differemus. Ple-
ne & docte adiciendo: quas nunquam ex hoc loco uidimus: cam cur a nobis non uideantur: ostedit.
Locus enim nostrae habitationis ita positus est: ut quaedam stellae ex ipso nunquam possint uideri:
quia ipsa pars caeli in qua sunt: nunquam potest hic habitantibus apparere. Pars enim haec terrae quae in
colitur ab uniuersis hominibus qui nos inuicem scire non possumus ad septentrionalē uerticē sur-
git: & paralis cōuexitas australē nobis uerticē in ima demergit. Cum uero semper circa terram
abortu in occasum caeli spæra uoluat: uertex hic qui septentriones habet: quoquouersum mun-
dana uolubilitate uertat: quoniam super nos est: semper a nobis uidet: ac semper ostendit arctos ocea-
ni metuentes æquore tingi. Australis cōtra quasi semel nobis per habitationis nostrae positōe demer-
sus: nec ipse nobis unquam uidet: nec sidera sua: quibus & ipse sine dubio insignis: ostendit. Et hoc ē
quod poeta naturae ipsius conscius dixit.

Hic uertex nobis semper sublimis: at illum
Subpedibus stix atra uidet manescq; profundi.

Sed cum hanc diuersitatem caelestibus partibus uel semper uel nunquam apparendi terrae globositas habitā-
tibus faciat: ab eo qui in caelo ē oēs sine dubio caelum uidetur non impediente aliqua parte terrae:
quae tota puncti locum per caeli magnitudine uix optinet. Cui ergo australis uerticis stellas nunquam
de terris uidete contigerat ubi circum spectu libero sine offensa terreni obicis uisae sunt: iure quasi
nouae admiratione dederūt. Et quia intellexit cam propter quae eas nunquam ante uidisset: ait: Erat autem
haec stellae quas nunquam ex hoc loco uidimus. Hunc locum demonstratiue terram dicēs: in qua erat dum
ista narraret. Sequitur illa discussio: quod adiecit quod sit: Et haec magnitudines omnium quas eē nunquam
suspicati sumus. Cur autem magnitudines quas uidit in stellis: nunquam homines suspicati sint: ipse patefe-
xit addendo. Stellae autem globi terrae magnitudinem facile uincebat. Nam quando homo: nisi quem

doctrina philosophiae supra hominem imo uere hominem fecit: suspicari potest stellam unam omni terra
esse maiorem: cum uulgo singulae uix facis unius flammae aequare possit uideantur. Ergo tunc earum
uere magnitudo asserta credetur si maiores singulas quae est omnis terra esse constiterit: quod hoc modo
licet recognoscas. Punctum dixerunt esse geometrae: quod ob incomprehensibile breuitate sui in par-
tes diuidi non possit: nec ipsum pars aliqua sed tantummodo signum esse dicat. Physici terram ad ma-
gnitudinem circi: per quem sol uoluitur: punctum modum optinere docuerunt. Sol autem quatio minor sit cir-
co proprio: deprehensum est manifestissimis dimensionum rationibus constat mensuram solis ducere scimam
sextadecimam partem hanc magnitudinis circi: per quem sol ipse discurrit. Cum ergo sol ad circum pars cer-
ta sit: terra uero ad circum solis punctum sit: quod pars eē non possit sine cunctatione iudicii solem constat
terra esse maiorem: si maior est pars eo quod partis nomine nimia breuitate non capit. Vnde solis circo su-
perioris stellae circos certum est eē maiores: si eo quod continet id quod continet maius est. Cum hic sit
caelestium spærae ordo: ut a superiore unaquaeque inferior ambiatur. Vnde & lunae spæram quasi a cae-
lo ultima & uicinam terrae minimam dixit: cum terra ipsa in punctum quasi uere iam postrema deficiat. Si
ergo stellae superioris circi ut diximus circo solis sunt grandiores: singulae autem huius sunt magni-
tudinis: ut ad circum unaquaeque suum modum partis optineat: sine dubio singulae terra sunt amplio-
res: quam ad solis circum: qui superioribus minor ē punctum eē per diximus. De luna si uere luce lucet aliena:
sequētia docebunt: Haec cum Scipionis obrutus non sine admiratione percurreret ad terras usque fluxisset:
& illic familiaris haesisset: rursus aui monitu ad superiora reuocatus est: ipsum a caeli exordio spæ-
rae ordinem in haec uerba monstrant. Noue tibi orbibus uel potius globis conexa sunt omnia: quoque
unus ē caelestis extimusque reliquos omnes complectitur sumus ipse deus arcēs & corinēs ceteros: in quo
sunt illi qui uoluntur. stellae cursus sempiterni. Huic subiecti septem: qui uersant retro contrario
motu atque caelum. E quibus unum globum possidet illa: quam in terris saturniam nominat. Deinde ē homi-
num generi prosperus & salutaris ille fulgor: qui dicitur iouis. Tum rutilus horribilisque terris: quem martium
dicitis. Deinde subter mediam sere regionem sol optinet dux & princeps & moderator luminum reli-
quoque mens mundi & temperatio tanta magnitudine: ut cuncta sua luce lustret & compleat. Hinc ut co-
mites consequuntur ueneris alter alter mercurii eursus. Iusimoque orbe luna radiis solis accesa cō-
uertit. Infra autem ea nihil ē: nisi mortale & caducum propter aëros munere decorum hominum generi datos.

Supra unam sunt aeterna omnia. Nam ea quae est media & nona tellus neque mouet & infima ē: & in ea ferunt
omnia nutu suo pondera. Totius mundi a summo in imum diligēs in hunc locum collecta descriptio ē: & ite-
grum quodam uniuersitatis corpus effingit: quod quidam τὸ πᾶν. i. oē dixerunt: Vnde & hic dicit conexa
sunt omnia. Virgilius uero magnam corpus uocauit: Et magno se corpe miscet. Hoc autem loco Cice-
ro rerum quondam iactis seminibus multa nobis excolenda legauit. De septem subiectis globis ait: qui
uersant retro contrario motu atque caelum. Quod cum dicit admouet ut quæramus si uersant caelum & si illi
septem & uersant & contrario motu mouentur. Aut si hinc esse spærarum ordinem quem Cicero
refert: platoica consentit auctoritas: Et si uere subiectae sint: quo pacto stellae eae omnium zodiacum

Vertex se-
ptentriona-
lis

Vertex Au-
stralis

Magnitu-
do
Stellae

Punctus

Globi uel
orbis. ix.
Caelestis
Saturniae
globus
Iouis
Martis
Solis

Veneris
Mercurii
Lunae

τὸ πᾶν

Instrare dicantur: cum zodiacus & unus & in summo caelo sit: quæne rō in uno zodiaco aliatum; cursus breuiores aliaz faciat longiores. Hæc, n. oia in exponēdo eaz ordine necesse est asserant. Et postremo q̄ rōne i tetra serant sicut ait oia nutu suo pondera. Versari caelum mudana aia natura & uis rō decet, cuius æternitas i motu est: quia nūq̄ motus relinqt qd̄ uita nō deserit. Nec ab eo uita discedit in quo uiget semp agitur. Igit̄ & caeleste corpus qd̄ mūdā aia futuz sibi im, mortalitatis particeps fabricata est ne unq̄ uiuēdo deficiat: semp i motu ē & stare nescit: q̄a nec ipsa stat aia q̄ ipellit. Nā cū aia quæ incorporea est: essentia sit i motu: primū aut̄ oium caeli corpus aia fabricata sit: sine dubio in corpus hoc primū ex incorporeis motus natura migravit. Cuius uis integra & incorrupta nō deserit: qd̄ primū cœpit mouete. Ideo uero caeli motus necessario uolubilis ē: quia cū semp moueri necesse sit: ultra aut̄ locus nullus sit quo se tendat accessio: cōtinuatōe ppetuæ i se reditōis agitat. Ergo in quo pōt uel habet currit: & accedere eius reuolui est: quia spæra spatia & loca cōplectentis oia unus est cursus torari. Sed & sic aiam sequi semp uidet: quæ in ipsa auersitate discurrit. Dicemus ergo q̄ eā nunq̄ repiat: si semp hanc sequit̄ imo semp eā repit: quia ubiq̄ tōta ubiq̄ pfecta est. Cur ergo si q̄ q̄rit repit non quiescit: quia & illa re quietis ē inficia. Starct. n. si usq̄ stante aiam repiret. Cū uero illa ad cuius appetitiā trahit: semp i uniuersa se sūdat: semp & corpus se i ipsam & p̄ ipsam torq̄. Hæc de caelesti uolubilitatis arcano pauca de multis plotio auctore repta sufficiēt: Quod aut̄ hūc istū extimū globū: q̄ ita uoluit: sūmū deū uocauit: non ita accipiēdū ē: ut ipse pria cā & deus oipotētissimus exstimat: cū globus ipse qd̄ caelum est: aia sit fabrica: aia ex mēte pcesserit: mens ex deo qui uere sūmus est pcreata sit. Sed sūmū quidē dixit ad cæteros ordinē: qui subiecti sūt: unde mox subiecit arcēs & continēs cæteros. Deū uero q̄ nō mō immortalē aial ac diuinū sit plenū in clytæ ex illa purissima mente rōnis: sed q̄ uirtutes oēs: quæ illā primæ oipotētiā sūmitatis sequūtur: aut ipse faciat cōtineat: ipm deniq̄ iouē ueteres uocauerūt: & apud theologos iuppiter est mūdā aia. Hinc illud est: Ab ioue principiū musæ: iouis oia plena. Quod de Atarō poetæ alii mutuati sūt: q̄ de syderibus locutus: rus a caelo in quo sūt sydera exordiū sūmendū eē decernēs ab ioue incipiēdū esse memorauit. Hinc Iuno & soror eius & cōiūx uocat. Est aut̄ Iuno aer: & dicit̄ soror: quia i de seminibus quibus caelum ē aer est pcreatus: cōiūx quia aer subiectus est caelo. Hic illud accipiēdū ē: q̄ p̄ter duo lumina & stellas quinq̄: q̄ appellat uagæ: reliq̄as oēs alii i fixas caelo nec nisi cū caelo moueris alii quoq̄ assertio uero ppior est has quoq̄ dixerūt suo motu: p̄ter qd̄ cū caeli cōuersione feruntur accedere. Sed p̄pter inenititā extimū globi excedētia credibile nūme q̄ sæcula i uia eas cursum sui ambitōe cōsumere: & iō nullū eaz motū ab hoīe sentiri: cū nō sufficiat humanæ uitæ spaciū ad breue saltē pūctū tā tarde accessiōis dephendēdū. Hic Tullius nullius se cte i scijs ueteribus approbatæ simul attigit utrāq̄ sniam dicēdo: in quo sūt iixi illi q̄ uolūtur stellaz cursus sempiterni. Nā & infixos dixit: & cursus hūc nō tacuit. Nūc utrū illi septē globi: qui subiecti sūt cōtrario (ut ait) q̄ caelum uertit̄ motu ferant: argumētis ad uez ducētibus requiramus. Solē ac lunā & stellas quinq̄: quibus ab errore nomē ē: p̄ter qd̄ secū trahit ab ortu in occasum caeli diurna conuersio: ipsa suo motu in oriente ab occidente procedere non solis i fæz prophanis: sed multis quoq̄ doctrina uiciatis abhorre a fide ac mōstro simile iudicatū est. sed apud prefisus intuentes ita esse uerum constabit: ut non solum mente concipit sed oculis quoq̄ ipsis possit probari. Tamē ut nobis de hoc sit cum pertinaciter neganter tractatus: age quisquis tibi hoc liquere dissimulas: simul omnia quæ uel contentio sibi singit detractans sident: uel quæ ipsa ueritas suggerit in diuisiones mēbra mutamus. Has erraticas cum luminibus duobus aut infixis caelo: ut alia sydera nullum sui motum nostris oculis iudicari: sed ferri mūdāz confusiois impetu: aut moueri sua quoq̄ accessione dicemus. Rursus si mouentur aut caeli i uia sequuntur ab ortu in occasum & cōmuni & suo motu meantes: aut cōtrario recessū in oriētem ab occidētis parte uersatur. Præter hoc (ut opinor) nihil pōt uel esse uel fingi. Nunc uideamus quid ex his poterit ueri probari. Si infixæ essent: nunq̄ ab eadem statione discederent: sed in eisdem locis semper ut aliaz uiderentur. Ecce enim de infixis uergiliae nec a sui unq̄ se copulatione dispergūt: nec hyadas quæ uicinæ sunt deserunt: aut orionis proximā regionem relinquunt. Septē trionū compago non soluitur. Anguis qui inter eos labitur: semel circūsum non mutat amplexum. Hæc uero modo in hac modo in illa caeli regione uisuntur. Et sæpe cum in unū locum duæ pluresue conuenerint: & a loco tamen in quo uisæ sunt simul: & a se postea seperantur. Ex hoc eas non esse caelo infixas oculis quoq̄ approbātibus constat. Igitur mouentur: nec negare hoc q̄ poterit quod usus affirmat. Querendum est ergo utrum ab ortu ad occasum: an in cōtrarium motu pprio reuoluant. Sed & hoc quærentibus nobis non solū manifestissima ratio: sed uisus quoq̄ ipse mōstrabit. Cōsideremus. n. signoz ordinē: q̄bus zodiacū diuisū uel distinctū uidēus: & ab uno signo qd̄ ibet ordīs eius sumamus exordiū. Cū aries exorit: post ipsū taurus emergit.

Ordo signorum Zodiaci

Hunc gemini iſequuntur: hos cancer: & p̄ ordinē reliqua. Si iſte ergo in occidente ab oriente p̄cederent: nō ab ariete in tauꝝ qui retro latus eſt: nec a tauro i geminos ſignū poſterius uoluerent ſed potius a geminis in tauꝝ & a tauro i ariete recta & mūdāna uolubilitatis cōſona acceſſiōe p̄dirent. Cum ergo a primo in ſignū ſecūdū a ſecūdo ad tertiu & inde ad reliqua: quæ poſteriora ſūt: reuoluant: ſigna aut̄ infixā cælo ſerant ſine dubio cōſtat has ſtellas nō cū cælo ſed cōtra cælū moueri. Hoc ut plene liqueat: aſtruamus de lunæ curſu: quæ & claritate ſui & uelocitate notabilior eſt Luna poſt q̄ a ſole diſcedēs nouata eſt: ſecūdo fere die circa occaſum uidet̄: & q̄ ſi uicina ſoli quē nup̄ reliquit: poſt q̄ ille demerſus eſt: ipſa cæli marginē tenēt antecedeſti ſup̄ occidens. Tertio die tardius occidit q̄ ſecūdo: & ita quotidie longius ab occaſu recedit: ut ſeptimō die circa ſolis occaſum in medio cælo ipſa uideat̄. Poſt alios uera ſeptē cū ille mergit: hæc orit̄: adeo media parte mēſis dimidiū cælū: i. u nū hemiſp̄riū ab occaſu in oriētem recedēdo metit̄. Rurſus poſt ſeptē alios circæ ſolis occaſum latētis hemiſp̄rii uerticē tenet. Et huius rei iudiciū eſt: q̄ medio noctis exorit̄. Poſtremo totidē diebus exēptis ſolē denuo cōphendit: & uicinus uidetur ortus amboḡ q̄ diu ſoli ſuccedēs rurſus mouetur: & rurſu recedēs paulatim ſemp̄ oriētem regrediedo relinquat occaſum. Sol quoq̄ ipſe nō aliter q̄ ab occaſu in oriētem mouet̄: & licet tardius q̄ luna reſeſſum ſuū cōficiat: quippe qui tanto tēpore ſignū unū emetiatur: q̄to totū zodiacū luna diſcurrit: manifeſta tamē ſubiecta oculis motus ſui p̄ſtat indicia. Hūc enī in ariete eſſe ponamus: qd̄ quia æquinoctiale ſignū eſt pares horas ſomni & diei facit. In hoc ſigno cū occidit: librā. i. ſcorp̄i chelas mox oriri uidemus: & apparet taurus uicinus occaſui. Nam uirgiles & hyadas partes tauri clariores nō multo poſt ſole mergēte uidemus. Sequēti mēſe ſol in ſignū poſterius. i. in tauꝝ recedit: & ita fit: ut neq̄ uirgilia neq̄ alia pars tauri illo mēſe uideatur. Signum enī qd̄ cum ſole oritur & cū ſole occidit: ſemp̄ occultatur adeo ut & uicina aſtra ſolis p̄p̄inquitate cælent̄. Nam & canis tunc quia uicinus tauro eſt: nō uidetur teſtus lucis p̄p̄inquitate. Et hoc eſt quod Virgilius ait.

Candidus auratis aperit̄ cum cornibus annum

Taurus & aduerſo concedens occidit aſtro:

Non enī uult intelligi tauro oriēte cū ſole mox in occaſum ferri canē: q̄ p̄ximus tauro eſt: ſed occidere eum dixit tauro geſtate ſolē: quia tunc incipit non uideri ſole uicino. Tūc tamē occidēte ſole libra adeo ſup̄ior inuenitur ut totus ſcorp̄ius ortus appareat: gemini uero uicini tūc uidentur occaſui. Rurſus poſt tauri mēſem gemini non uident̄: qd̄ in eos ſolem migrat̄ ſignificat. Poſt geminos recedit in cancrū. Et tūc cū occidit: mox libra in medio cælo uidet̄. Adeo conſtat ſolē tribus ſignis pactis. i. ariete & tauro & geminis ad medietatem hemiſp̄rii reſeſſiſſe. Deniq̄ poſt tres mēſes ſequētes tribus ſignis quæ lequuntur emēſis: cancrū dico leonē & uirginē inuenitur in libra: quæ rurſus æq̄t noctē dies: & dū in ipſo ſigno occidit: mox orit̄ aries: i quo ſol ante ſex mēſes occidere ſolebat. Ideo aut̄ occaſum magis eius q̄ ortū elegimus p̄ponēdū: quia ſigna poſteriora poſt occaſum uidet̄ur. Et dū ad hæc q̄ ſole mergēte uideri ſolēt: ſolē redire mōſt̄ramus: ſine dubio eū contrario motu recedere q̄ cælū mouet̄ oſtēdimus. Hæc aut̄ quæ de ſole & luna diximus etiā quinq̄ ſtellarū reſeſſum aſſignare ſufficiēt: pari enī rōne in poſteriora ſigna migrādo ſemp̄ mūdāna uolubilitati cōtraria reſeſſione uerſant̄. His aſſertis: de ſp̄arāz ordine pauca dicēda ſūt. In quo diſſentire a Platone Cicero uideri pōt̄: cū hic ſolis ſp̄arā q̄rtā de ſeptē. i. i medio locatā dicat: Plato a lūa ſurſū ſecūdā: hoc ē iter ſeptē a ſūmo locū ſextū tenere cōmemoret. Ciceroni Archimēdes & caldæoz rō cōſentit. Plato ægyptios oīum philoſophiæ diſciplinarū parētes ſecutus eſt: q̄ ita ſolē iter lunā & mercuriū locatū uolūt: ut rōne tamē dephēderit & edixerint: cur a nōnullis ſol ſupra mercuriū ſupraq̄ uenerē eē credat̄. Nā nec illi q̄ ita exiſtimāt a ſp̄e ueri p̄cul aberant. Opinione uero iſtius p̄mutatōis h̄ mōi rō perſuaſit. A ſaturni ſp̄ara q̄ eſt prima d̄ ſeptē uſq̄ ad ſp̄arā iouis a ſūmo ſecūdā iterieſti ſpatij tāta diſtātia ē: ut zodiaci ambitū ſup̄ior triginta ānis: duodecim uero ānis ſubiecta cōficiat. Rurſus tamē a ioue ſp̄ara martis recedit: ut eūdē curſū biēnio pagat. Venus at̄ eſt tātū regiōe martis iſerior: ut ei annus ſatis ſit ad zodiacū pagēdū. Iā uero ita ueneri p̄xima ē ſtella mercurii & mercurio ſol p̄p̄inquus: ut hī tres cælū ſuū pari tēpōris ſpatio. i. āno plus minusue citcūeāt. Iō & Cicero hōs duos curſus comites ſolis uocauit: quia i ſpatio pari longe a ſe nunq̄ recedūt. Luna aut̄ tātū ab his deorſum reſeſſit ut qd̄ illi āno uigintiōcto diebus ipſa cōficiat. Ideo neq̄ de triū ſup̄ioz ordinē: quē manifeſte dareq̄ diſtinguit i mēſa in diſtātia: neq̄ de lunæ regione q̄ ab oibus multū reſeſſit: inter ueteres aliq̄ fuit diſſenſio. Hoꝝ uero triū ſibi p̄ximoz ueneris mercurii & ſolis ordinē uicinia cōfundit. Sed apud alios. Nā ægyptioz ſolettiā rō nō fugit: quæ talis eſt. Circulus p̄ quē ſol diſcurrit a mercurii citculo ut inferior ambitur. Iſlum quoq̄ ſup̄ior circulus ueneris icludit. Atq̄ ita ſitur hæc duæ ſtelle cū p̄ ſup̄iores circuloz ſuoꝝ uertices currūt: intelligāt̄ur ſupra ſolē locatæ.

Lunæ curſus

Sperarū Ordo

Cum uero per inferiora cōmeāt circuloꝝ: soleis superior existimetur Illis ergo q̄ sp̄as earum sub sole dixerunt: hoc uisum ex illo stellaz cursu: q̄ nōnūq̄ ut diximus uidet inferior: q̄ & uere notabilior est: quia tum liberius apparet. Nam cū superiora tenēt magis radiis occulunt. Et ideo persuasio ista cumulauit: & an omnibus pene hic ordo i usum receptus est. Perspicatior tamen obseruatio meliorē ordinem deprehendit: quē prater indagine uisus hæc quoq̄ rō cōmendat: q̄ lunam quæ lucē propria caret & de sole mutuatur necesse est fonti luminis sui esse subiectam. Hæc enim rō facit lunā nō habere lumē propriū: cæteras omnes stellas lucere suo. q̄ ille supra solē locata in ipso purissimo æthere sunt i quo omne quicquid est. lux naturalis & sua est: quæ tota cum igne suo ita sp̄as solis icumbit: ut cæli zonæ quæ p̄cul a sole sunt perpetuo frigore oppressæ sint: sicut infra ostēdetur. Luna uero q̄ sola ipsa sub sole est: & caducogē iam regiōi luce sua carētī p̄xima: lucē nisi desup Posito sole cui resp̄ledet: h̄re nō potuit. Deniq̄ q̄ totius mundi una pars terra ē: ætheri aut una pars luna ē: lunā quoq̄ terrā sed æthereā uocauerūt. Immobiles tamen ut terra esse nō potuit: quia in sp̄as quæ uoluit: nihil manet immobile p̄ter centrū: Mūdanæ aut sp̄as terra cētrū est: iō sola immobilis p̄seuerat. Rursus terra accepto solis lumine clarescit tātūmō nō relucet. Luna speculi instat lumē quo illustratur emittit: q̄ illa aeris: & aq̄ quæ per se cōcreta & densa sunt: sæx habetur & ideo extrema uastitate desata est: nec ultra sup̄ficiem quā luce penetratur. Hæc licet & ipsa sinis sit: sed liqui dissimæ lucis & ignis ætheris: ideo quāuis desius corpus sit: q̄ cætera cælestia ut multo tamē terreo purius sit acceptæ luci penetrabile: adeo ut eam de se rursus emittat: nullū tamē ad nos perferēt sensum caloris q̄ lucis radiis cum ad nos de origine sua: i. de sole puenit naturā secū ignis de quo nascit̄: cleuehit. Cum uero in lunæ corpus isundit̄: & inde resp̄ledet: solā refundit claritudine non calore. Nā & speculū cū splēdorem de se ui oppositi eminens ignis emittit solam ignis similitudinem carētem sensu caloris ostēdit. Quē soli ordinē Plato dederit uel eius auctores: quos uae Cicero secutus quartū locū globo eius assignauerit: uel quæ ratio persuasionem huius diuersitatis induxit & cur dixerit Tullius: infirmoq̄ orbi luna radiis solis accensa conuertit̄: satis dictū est. Sed his hoc adiciēdū est cur Cicero eū quartū de septē solē uelit. Quartus aut̄ inter septē nō seremedius sed oīmodo medius æsit & habeat̄: non abrupte mediū solem: sed sere mediū dixerit his uerbis. Deinde subter mediam sere regionem sol optinet. Sed non uacat adiectio: quæ hæc pronūciatio tēperat̄ nam sol quartū locū optinens mediam regionem tenebit nūero: sp̄atio non tenebit. Si inter ternos enim sūmos & imos locat̄ sine dubio medius est nūero sed rotius: sp̄atii q̄ septē sp̄as occupant: dimensione per spectā regio solis nō inuenit̄ i medio sp̄atio locata: q̄ magis a sūmo ipse q̄ ab ipso recessit ima postremitas: q̄ sine ulla disceptatione ambage: cōpendiosa probabit assertio. Saturni stella quæ sūma est: zodiacū triginta annis pagrat: sol mediū anno uno: luna ultima uno mense nō integro. Tantum ergo interest inter solem & saturnū: q̄ tū inter unū & triginta. Tantū inter lunā solēq̄: q̄ tū inter duodecim & unum. Ex his apparet totius a sūmo in imū sp̄atii. certam ex media parte diuisionem solis regionem nō fieri. Sed quia hic de nūero loq̄batur: in quo uere q̄ quartus & medius est: ideo pronūciauit q̄dem mediū: sed propter latētem sp̄atorū dimensionem uerbū quo hanc diffinitionē tēperaret̄: adiecit. Notandū q̄ esse stellā saturni & alteram iouis martis aliā nō naturæ cōstitutio: sed humana persuasio est: quæ stellis numeros & noīa fecit. Nō enī ait illam quæ saturnia est: sed q̄ in terris saturiā nominat̄ & ille fulgor qui dicit̄ iouis & quē martiū dicitis adeo exp̄ssit in singulis noīa hæc nō esse inuēta naturæ sed hominū cōmenta significationi distinctionis accōmodata. Quod uero fulgorem iouis humano generi prosperū & salutarem. contra martis rutilū & terribilē teris uocauit: alterum tractū est ex stellarū colore (nam fulget iouis: rutilat martis) alterū ex tractu eorū qui de his stellis ad hominū uitā manare uolūt aduersa uel prospera. Nam plerūq̄ de martis stella terribilia. de iouis salutaria euenire diffiniūt. Causam si quis forte alterius querat: undē diuinis maliuolentia ut stella maleficia esse dicat̄: sicut de martis: & saturni stellis existimat̄: aut cur notabilior benignitas iouis & ueneris inter genethliacos habeat̄: cū sit diuinorū una natura: in mediū p̄ferā rationem apud unū omnino q̄ scia lectam. Nam ptholomæus in libris tribus: quos de armonia composuit: patefecit causam quā breuiter explicabo. Certi sūt numeri: per quos iter omnia quæ sibi cōueniūt. iūgunē & aptant̄: sit iugabilis epogdous duplaris triplaris q̄drūplus: quæ hoc loco interim quasi nomina numeroꝝ accipias uolo. In sequentibus uero cum de armonia cæli loquemur quid sint hii nūeris quidue possint opportunius apiemus. Mō hæc nosse sufficiat: quia sine hii nūeris nulla colligatio. nulla pōt esse cōcordia. Vitā uero nostrā p̄cipue sol & luna moderant̄. Nam cū sint caducogē corporū hæc duo p̄pria: sentire uel crescere æstheticō: i. sentiendi natura de sole: phyticō aut̄. i. crescendi natura de lunari ad nos globositate pueniunt.

Quare lūa
nō hēt lucē
ex se

Sol speris

Inter
ob O

Vnde pue
niunt stella
rū proprie
tates

Sicutriusq; luminis beneficio hæc nobis cõstat uita: qua fruimur. Cõuersatio tamẽ nostra & p-
uentus actũ tã ad ipsa duo lumina q̃ ad quinq; uagas stellas referrur Sed hæc stellaz alias intrer-
uentus numeroz: quoz supra fecimus m̃tionẽ cũ luminibus bene iũgit ac sociat: alias nullus
aplicat numeri nexus ad luminã. Ergo uenerea & iouialis stella per hos numeros lumini utriq;
sociantur. Sed iouialis soli per omnes: lunæ uero per plures: & uenerea lunæ p omnes: soli p plu-
res nũeros aggregat: Hic licet utraq; benefica credat: iouis tamẽ stella cũ sole accõmodatior ẽs
& uenerea cũ lũa: atq; iõ uitæ nřæ magis cõmodat q̃li lumĩb; uitæ nřæ auctorib; nũeroz: rõne
cõcordes Saturni at martisq; itellæ ita nõ habet cũ luminibus cõpetentiã: ut tamẽ aliqua uel ex-
trema numerorum linea saturnus ad solem mars aspiciat ad lunã. Ideo minus commodi uitæ
humanæ existimantur: quasi cum uitæ auctoribus arcta numeroz rõne non iuncti. Cur tamẽ
& ipsi nõnũq; opes uel claritatẽ hominibus p̃stare credant: ad alterũ debet p̃tinere tractatũ: q̃a
hic sufficit apuisse rationem: cur alia terribilis alia salutaris existimetur. Et plotinus quidẽ in li-
bro qui inscribere: Sic faciunt astra: pronũciat nihil ui uel potante eoz hominibus euenire: sed
ea quæ decreti necessitas in singulos: sancit ita phoz septẽ transitũ statione recessiue mirari
ut aues seu præteruolãdo seu stando furura p̃enis uel uoce significant nescientes sic quoq; tamẽ
iure uocabitur hic salutaris: ille terribilis cũ per hũc prospa: per illum significemus incõmoda.
In his aut tot noĩbus quæ de sole dicuntur: nõ frustra nec ad laudis pompã lasciuiofo: sed res
ueræ uocabulis exprimunt Dux & princeps air & moderator luminum reliquoz mens mũdi
& tẽperatio. Plato in Thimæo cũ de octo sp̃aris loqueretur sic ait: Vt aut per ipsos octo circui-
tus celeritatis & raritatis certa m̃tura & lit & noscat deus in ambitu supra terrã secũdũ lumẽ
accendit: qd̃ nunc solem uocamus. Vides ut hæc diffinitio uult esse omnium sp̃araz lumen i
sole: Sed Cicero sciens etiam cæteras stellas habere lumen suũ: solãq; lunã ut sæpe iã diximus p̃-
prio carere: obscuritatẽ diffinitionis huius liquidius absoluẽs & ostẽdens in sole maximũ lumẽ
esse: non solũ ait dux & princeps & moderator luminũ reliquoz (adeo & cæteras stellas scir esse
lumina) sed hunc ducẽ & principẽ: quẽ Heraclitus fontẽ cælestis lucis appellat. Dux ergo est: q̃a
omnis luminis maiestate p̃cedit. Princeps: quia ita eminet: ut propterea q̃ talis solus appareat:
sol uocetur Moderator reliquoz dicitur: quia ipse cursus eoz recursusq; moderat certa diffini-
tione: nam spatii certa diffinitio est ad quã cũ unaquæq; erraticã stella recedẽs a sole peruenit:
tanq̃ ultra prohibeatur accedere: agi retro uiderur. Et rursus cũ certã partem recedendo conti-
gerit: ad directi cursus consueta reuocat: ita solis uis & potestas motus reliquoz luminũ consti-
tuta dimensione moderatur. Mens mundi ita appellatur. ut physici eũ cor cæli uocauerũt. Inde
nimirũ q̃ omnia quæ statuta rõne per cælũ fieri uidemus: diem & noctẽ: & migrãtes inter utrũ
q; prolixitatis breuitatisq; uices & certis r̃poribus æquã utriusq; mensurã: de in ueris clamen-
tem tempore: torridum cancri ac leonis æstũ mollicẽ aut uernalis auræ: uim frigoris inter utraq;
temperie: omnia hæc solis cursus & rõ dispensat. Iure ergo cor cæli dicitur: per quẽ fiunt omnia
quæ diuina rõne fieri uidemus. Est & hæc causa: p̃pter quã iure cor cæli uocet: q̃ natura ignis
semp in motu perpetuoq; agitarur est Solẽ autẽ ignis ætherei fontẽ esse rettulimus. Hoc est ergo
solis æth: re quod in aĩali cor: cuius ista natura cĩnẽ unq; cesset a motu aut breuis eius quocũq;
casu ab agiratione cessatio mox aĩal interimat. Hæc de eo quod mundi mentẽ uocauit. Cur ue-
ro & temperatio mundi dictus sit: rõ in apto est ita enim non solum terrã: sed ipsum quoq; cælũ
quod uere mundus uocatur: temperari sole certissimum est: ut extremitates eius quæ longissi-
mæ a uia solis recesserũt: omni careant beneficio caloris: & una frigoris perpetuitate torpescãt:
qd̃ in sequentibus aptius explicabitur. Restat ut & de magnitudine eius uerissima p̃dicatione
extrulit pauca & nõ p̃tereunda dicamus Physici hoc maxime cõsequi in omni circa magnitudi-
nem solis inquisitione uoluerunt q̃to maior esse possit q̃ terra. Et Erathosthenes i libris dimẽ-
sionum sic ait. Mensura terræ septies & uicies multiplicata mensurã solis efficit. Possidonius
multo multoq; sapius & uerq; lunatis defectus argumentũ p̃ se aduocat. Ita cũ solã uolunt ter-
ra maiorem pbare: testimonio lunæ deficientis utuntur. Cum defectũ lunæ conantur asserere:
probationem de solis magnitudine mutuãnt. Et sic euenit: ut dum utrũq; de altero astruit: neu-
trum: probabiliter astruatur: semp i medio uicissim nutante mutuo testimonio quid enim per
rem adhuc probandã p̃betur? Sed ægyptii nihil ad coniecturã loquẽtes sequestrato ac libero ar-
gumento nec in patrocinium sibi lunæ defectũ uocates: quanta mensura sol terra maior sit pro-
bare uoluerunt: ut rum demũ per magnitudinẽ eius ostenderent: cur luna deficiat. Hoc autem
nequaq; dubitatur non posse aliter depræhendi nisi mensura & terræ & solis inuẽta: ut fieret ex
collatione discretio. & tercena quidem dimensio oculis rationẽ inuestigantibus de facili consta-
bat Soli uero mensuram aliter nisi per mensuram cæli: per quod discurrit: inuenire nõ posse ui-
deret. ergo primũ metiendum sibi cælũ illud. i. iter solis constituerunt: ut per eũ possent modũ

qd̃ dẽ

Sol cur cæ-
li diciturDe magni-
tudine solis

Centrum
quid est

Diametros

solis agnoscere: Sed quæso si quis unquam tã ociosus tãque erit ab omni seruo feriatu: ut hæc quoque in manus sumat: ne talem ueterum pmissionem quasi insanix proxima aut horrescat aut rideat. Etenim ad rem quæ natura incomphensibilis uidebatur uiam sibi fecit ingenium: & per terram qui cæli modus sit reperierunt. Ut autem liquere possit ratio cõmenti: prius regulariter pauca dicenda sunt ut sit rerum sequetium aditus instructior: In omni orbe uel spæra medietas cætrum uocatur. Nihil aliud est cætrum nisi punctum: quo spærx aut orbis medium certissima obseruatione distinguitur. Item ducta linea de quocunque loco circuli qui designat ambitum in quacunque eiusdem circuli summitate orbis ptem aliquam diuidat necesse est. Sed nõ omnimõ medietas est orbis quã seperat ista diuisio. Illa eni tantum linea in ptes æquales orbe mediũ diuidit: quæ a summo in sumum ita deducitur: ut necesse sit eã trãfire per centrũ. Et hæc linea quæ orbẽ sic æqualiter diuidit: diametros nũcupatur. Itẽ diametros ois cuiuscunque orbis triplicata cum adiectione septimæ partis suæ mensurã facit circuli: quo orbis includitur. i. si uncias septẽ teneat diametri longitudo: & uellis ex ea nosse quot uncias orbis ipsius circulus teneat: triplicabis septẽ: & faciunt uiginti unũ. His adicies septimã ptem: hoc est unũ & pñciabis uiginti & duabus uncias huius circuli esse mensurã cuius diametros septẽ uncias extrẽditur: Hæc oia geometricis euidētissimisq; rationibus probare possemus: nisi & neminẽ de ipsis dubitare arbitraremur: & caueremus iusto plixius uolumen extendere. Sciendum & hoc quoque umbra terræ quæ sol post occasum in inferiore hemispærio cutrens cursum cogit emitti ex qua super terrã sit obscuritas: quæ nox uocat sexagesies in altum multiplicabitur ab ea mensura: quã terræ diametros habet. Et hac longitudine ad ipsum circulũ per quẽ sol currit erecta: exclusione luminis tenebras in terrã refundit. prodendũ igitur: quãtã diametros terræ sit ut cõstet quod possit sexagesies multiplicata colligere. Vnde his p libatis ad tractatum mẽsuræ quas promisit oratio reuertat. Euidētissimis & indubitabilibus dimensionibus cõstat: uniuersæ terræ ambitũ quæ u bicunque uel incolitur: uel inhabitabilis iacet: habere stadiorũ milia ducenta quinquaginta duo. Cum ergo tantũ ambitus teneat sine dubio octuaginta milia stadiorũ uel nõ multo amplius diametros habet secũdũ triplicationẽ cũ septimæ ptes adiectione: quã supius de diametro & circulo regulariter diximus. Et quia ad efficiendã terrenæ umbræ longitudinẽ non ambitus terræ sed diametri mensurã multiplicanda est: ipsa est eni quã sursum cõstat excrescere. Sexagesies multiplicanda tibi erũt octuaginta milia quæ terræ diametros habet: quæ faciunt quadragies octies centena milia stadiorũ esse a terra usque ad solis cursum: quo ueram terræ diximus peruenire. Terra autẽ in medio cælestis circuli per quẽ sol currit ut centũ locata est. Ergo mensura terrenæ umbræ medietatẽ diametri cælestis efficiet: & si ab altera quoque parte terræ par usque ad eundẽ circulũ mensura tendatur: integra circuli per quẽ sol currit diametros inuenit. Duplicatis igitur illis quadragies octies centenis milibus stadiorũ & inueni diametros facile mensurã nobis ipsius quoque ambitus prodit. Hanc enim summã: quæ diametrum fecit: debes sex multiplicare adiecta pte septima: ut sæpe iam dictũ est: & ita inuenies totius circuli per quẽ sol currit ambitum stadiorũ habere trecẽtes cõtena milia: & insup centũ septuaginta milia. His dictis quibus mensura quã terræ uel ambitus uel diametros habet: sed & circuli modus per quẽ sol currit uel diametri eius ostendit: nũc quã solis esse mensurã uel quẽ admodũ illi prudētissimi deprehenderint: indicemus. Nam sicut extrema umbra potuit circuli per quẽ sol neque deprehendi magnitudo: ita per ipsum circulũ mensura solis inuenta est in hunc modũ pcesente inquisitionis ingenio. Aequinoctiali die ante solis ortũ æquabiliter locatũ est saxum uasi hemispærii speciẽ cauata ambitione curuatum infra per lineas designato duodecim diei horarũ numero: quas stili prominentis umbra cũ transitu solis ptereundo distinguit hoc est autẽ (ut simus) huiusmodi uasis officium: ut tanto tẽpore a priore eius extremitate ad alterã usque stili umbra pcurrat: quãto sol medietatem cæli ab ortu in occasum unius scilicet hemispærii conuersione metitur. Nã totius cæli integra conuersio diẽ nocteque cõcludit. Et ideo constat quãtũ sol in circulo suo tantũ in hoc uase umbra meare. Huic igitur æquabiliter collocato circa tempus solis ortui pproximitatis ihæ sit diligens obseruantis obtutus: & cum ad primũ solis radium quem de se emisit: primã summitas orbis emergens umbra de stili decidens summitate: primã curui labri eminentiã cõtingit: locus ipse quo umbræ primitias excepit notæ impressione signatus est: obseruatur quoque quãdiu sup terrã ita solis orbis appareret: ut una eius summitas adhuc horizonti uideretur insidere: & mox locus ad quẽ umbra tunc in uase migrauerat. adnotata est. Hitaque dimensione inter ambas umbræ notas: quæ integrũ solis orbẽ. i. diametrum natæ de duabus eius summitatibus metiuntur. pars nona repta est eius spatii quod a summo uasis labro usque ad horæ primæ lineã cõtinetur. Et ex hoc cõstitit. quod in cursu solis unã tẽpore æquinoctialis horã faciat repetitus nouies orbis eius accessus. Et quia conuersio cælestis hemispærii peractis horis duodecim diem condit: nouies autẽ duodeni efficiunt cõtũ octo: sine dubio solis diametros centesima & octaua pars hemispærii æquinoctialis est. Ergo

totius æquinotialis circuli ducentesima sextadecima ps est. Ipsum aut circulum hfc stadioge trecenties centena milia & insup centū & septuagita milia antelatis pbatū ē. Ergo si eius sumæ ducentelima sextadecimā cōsideraueris ptē: mēsurā diametri solis iuenies Est aut ps istac fere i cētū qdraginta milibus. Diametros igit solis cētū qdraginta miliū fere stadioge eē dicēda est. Vnde pene duplex q̄ terræ diametros iuenit: Cōstat aut geometricæ rōnis examine: cū de duobus orbibus altera diametros duplo altera uincit: illū orbē cuius diametros dupla ē: orbe altero octies esse maiorē. Ergo ex his dicēdū est solē octies terra eē maiorē. Hæc de solis magnitudine breuiter de multis excerpta libauimus Sed quoniā septē spæras cælo diximus eē subiectas exteriorē quaq; q̄s iterius cōtinet ambiere: lōgeq; & a cælo oēs & a se singulæ recesserūt. Nūc q̄rēdū ē: cū zodiacus unus sit: & is cōstet cælo syderibus ifixis: quēadmodū i serioꝝ spæragē stellæ in signis zodiaci meare dicant. Nec longū ē iuenire rōnē q̄ in ipso uestibulo excubat q̄onis. Veꝝ est enī neq; solū lunæ neq; de uagis ullā ita in signis zodiaci ferri: ut eoz syderibus misceant: sed potius in illo signo esse unaquæq; phibet: qd̄ humerit sup uerticē in ea q̄ illis subiecta ē circuli sui regione dīscurrēs: q̄a singulæ sparū circulos i duodeci ptes æq̄ ut zodiacū rō diuisit. Et q̄ in eā pte circuli sui uenerit: q̄ sub pte zodiaci ē arietis deputata: i ipsū arietē uenisse cōcedit. Similiq; obseruatio i singulas ptes migrātibus stellis tenet. Et q̄a facilior ad itellectū p oculos uia ē: id qd̄ sermo descripsit: uisus assignet. Esto. n. zodiacus circulus: cui ascriptū ē. a. iter septē alii orbis locent. Et zodiacus ab. a. p ordinē affixis notis q̄bus ascribēt līæ sequētes i ptes duodeci diuidat. Sitq; spatiū qd̄ iter. a. & b. claudis: arietis deputatū: qd̄ itra. b. & c. tauro: qd̄ iter. c. & d. geminis: cācro qd̄ segtur: & reliqs p ordinē cætera. His cōstit utis iā de singulis zodiaci notis & līs singulæ deorsū līæ p oēs circulos ad ultimū usq; ducant: pcul dubio p orbis singulos duodenas ptes diuidet trāsitus lineæ. In quocūq; igit circulo seu sol i illo seu luna uel de uagis q̄cūq; discurrat cū ad spatiū uenerit qd̄ iter lineas claudis ab. a. & b. notis & līs defluētēs i arietē eē dicet: q̄a illi cōstituta spatiū arietis i zodiaco designatū sup uerticē: sicut descripsimus: hēbit. Similiter i quacūq; migrauerit pte i signo sub quo fuerit eē dī Atq; hæc ipsa descriptio eodē cōpēdio nos docebit: cur eū dē zodiacū eadēq; signa aliæ tpe longiore altæ breuior pcurrat. Quoniā n. plures orbis itra se locant: sicut maximus ē ille q̄ primus ē & minimus q̄ locū ultimū tenet iā d̄ mediis: q̄ sumo ppior ē inferiorib; maior: q̄ uicinior ē ultio: breuior superiorib; hē. et iter has igit septē spas gradū celeritatis suæ sigulis ordo pōnis ascripsit. lō stellæ q̄ p spatia grādiora discurrūt: ābitū suū tpe plixior cōficiūt: q̄ p āgusta breuior. Cōstat. n. nullā itra eas celerius cæteris tardiusue pcedē. Sed cū sit oīb; idē motus meadi: iā tā eius diuersitatē tps sola spatioꝝ diuersitas facit: Nā ut d̄ mediis nūc pte rītātus: ne eadē sæpe repetat: q̄ eadē signa saturnus ānis triginta

Luna diebus uiginti octo ambit & p̄ineat: sola causa í quãtitate est circuloꝝ: quoꝝ alter maximus al-
 ter minimus. Ergo & cæteraꝝ singulaꝝ pro spatii sui modo tēpus meãdi aut extendit aut cōtrahit:
 Hoc loco diligens rerum discussor inueniet quod requirat. In spectis. n. zodiaci notis. quas mon-
 strat in præsidíũ fidei aduocata descriptio. Quis uero inquit: circi cælestis duodecim partes aut
 inuenit aut fecit: maxime cū nulla oculis subiiciantur exordia singulaꝝ. Huic igitur tã necessa-
 ria interrogacioni historia ipsa respondeat factũ referens: quo a ueteribus & tentata est tã diffici-
 lis & effecta diuisio. Aegyptiorum. n. setto maiores: quos cōstat primos omniũ cælũ scrutari &
 merita ufos: postq̃ perpetuã apud se serenitatis obsequio cælum semper su spectu libero intuẽ-
 tes deprehenderunt: uniuersis uel stellis uel syde tibus infixis cælo solã cū sole & luna qnq; stel-
 las uagari: nec has tamen per oēs cæli ptes passim ac sine cerra erroris sui & ad posteros noscenda
 trãsmitterent. Duobus igitur uasis æneis præparatis: quoꝝ alteri fundus erat in modũ clepsy-
 dræ foratus: illud quod erat integrũ uacuu subiecerunt pleno aquã altero superposito: sed me-
 tu ante munito: & quãlibet de infixis unã clarissimã stellã lucidẽq; notabilẽ orientẽ obseruaue-
 runt. Quã ubi primũ coepit emergere: mox munitione subducta permiserũt subiecto uasi aquã
 superioris influere: fluxitq; in noctis ipsius & secuti diei finem: atq; in id noctis secundã quãdiu
 eadẽ stella ad ortum rursus reuertitur: quã ubi apparere uix coepit: mox aqua quã ãfluebat am-
 mota est. Cũ igitur obseruatio stellæ iter ac creditus integrã significaret cæli cōuersionẽ: mensu-
 ram sibi cæli in aquã de illo fluxu susceptã quantitate posuerũt. Hac ergo in partes æquas duo-
 decim sub fida dimensione diuisa alia duo huius capacitatis procurata sunt uasa: ut singula tãtũ
 singulas de duodecim partibus ferrent. Totãq; rursus aqua in uas suum pristinũ foramine prius
 clauso refusa est: & de duobus illis uasis capacitatis minoris alteri subiecerunt pleno: atq; iuxta
 expediunt paratũq; posuerunt. His præparatis nocte alia in illa iam cæli parte: per quã solẽ lunã-
 q; & quinq; uagas meare diurna obseruatione didicerãt: quãq; postea zodiacũ uocauerũt ascẽ-
 surum obseruauerunt sydus: cui postea nomẽ arietis addiderunt. Huius incipiente ortu statim
 subiecto uasi suppositã aquã fluxũ dederũt. Quod ubi cōpletũ est: mox eo sublato effusoq; alte-
 rũ simile subiecerunt certis signis obseruanter ac memoriter annotatis iter eius loci stellas: quã
 oriebantur cū primũ uas esset ãpletũ: intelligẽtes q; eo tēpore quo totius aquã duodecima pars
 fluxit: pars cæli duodecima cōscendit. Ab illo ergo loco quo oriri incipiẽte aqua in primũ uas de
 hoc coepit ãfluere: usq; ad locũ qui oriebat cū idẽ primũ uas impleteretur: duodecimã partem cæ-
 li. i. unũ signũ esse dixerunt. Item secũdo uase impleto & mox retracto illo simile quod olim effu-
 sum parauerunt: iterum subdiderunt: notato similiter loco qui emergebat cū secũdũ uas esset
 impletũ: & a fine primi signi usq; ad locũ qui ad secundã aquã finẽ oriebat: secũdũ signũ nota-
 rum est. Atq; ita uicissim uasa mutãdo: & per singulas ãfluentis aquã partes singulos sibi ascẽdẽ-
 tiũ cæli partiũ limites annotando. Vbi cōsumara iam omni per duodecim partes aqua ad primi
 signi exordia peruẽrũt est: sine dubio iã diuisas certisq; sibi obseruationibus & iudiciis annotatas
 cæli partes tantã cōpotes machinatiõis habuerũt. Quod nõ nocte una: sed duabus effectũ est:
 quia omne cælũ una nocte nõ uoluitur: sed per diẽ uoluit pars eius media: & medietas reliq; pno-
 ctũ. Nec tamẽ cælũ omne duãq; sibi p̄ximãq; noctiũ diuisit inspectio: sed diuersoꝝ tēporem no-
 ctũna dimẽsio utrũq; hemispiũ p̄ibus æque uicibus annotauit: & has ipsas. xii. ptes signa appel-
 lari maluerũt: certãq; singulis uocabula gratia significatiõis adiecta sunt: & qã signa græco noĩe
 zodia nũcupãt: circũ ipsum zodiacũ quasi signiferũ uocauerũt. Hac aut rationẽ idẽ illi cur arie-
 tẽ cū in sp̄ara nihil primũ nihilq; p̄stremũ sit: primũ tamẽ dici maluerũt: p̄diderũt. Aiuut inci-
 piente die illo: qui primus oĩum luxit. i. quo in hũc fulgorẽ cælũ & elemẽta purgata sunt. q; ideo
 mundi natalis iure uocitat arietẽ in medio cælo fuisse. Et qã mediũ cælũ quasi mũdi uertex est:
 arietẽ p̄pterea primũ iter oēs habítũ: q; ut mũdi caput exordio lucis apparuit. Subnectũt etiam
 causam cur hæc ipsa duodecim assignata sint diuersoꝝ numinũ potestati. Aiuunt. n. in hac ipsa ge-
 nitura mũdi ariete ut idocimus mediũ cælũ tenẽte horã fuisse mũdi nascẽtis: cæcro gestãte tũc
 lunã: post hũc sol cū leone oriebat: cū mercurio uirgo libra cū uenere: mats errat in scorpio. sagit-
 tariũ iupiter optinebat í capricornõ saturnus meabat. Sic factũ ẽ: ut singuli eoꝝ signoꝝ domini
 esse dicãt: in qbus cū mũdus nascereẽ fuisse credunt. Sed duobus qdẽ luminibus singula tãtũ si-
 gna í qbus tũc fuerãt: assignauit anriqtas: cãcrũ lunã: soli leonem. Quinq; uero stellis p̄ter illa si-
 gna. qbus tũc ãherebãt: qnq; reliqua sic adiecit uetustas: ut in assignãdis a sine prioris ordinis or-
 do secũdus ãciperet. Supius. n. diximns í capricorno saturnũ post oēs fuisse: ergo secunda aiectio
 eũ primũ fecit: q; ultimus fuerat: ideo aquarius q; capricornũ seq;: saturno dat: ioui q; ante satur-
 nũ erat: pisces dicant: aries marti q; p̄cesserat iouẽ: taurus ueneri quã mars sequebat: gemeni mer-
 curio post quẽ uenus fuerat deputati sunt. Notãdũ hoc loco quod igeniẽ a mũdi uel ipsa reꝝ. p-
 uideãta uel uetustatis igeniũ hũc stellis ordĩnẽ dedit: quẽ Plato assignauit sp̄aris eãq; ut ẽcẽt luna

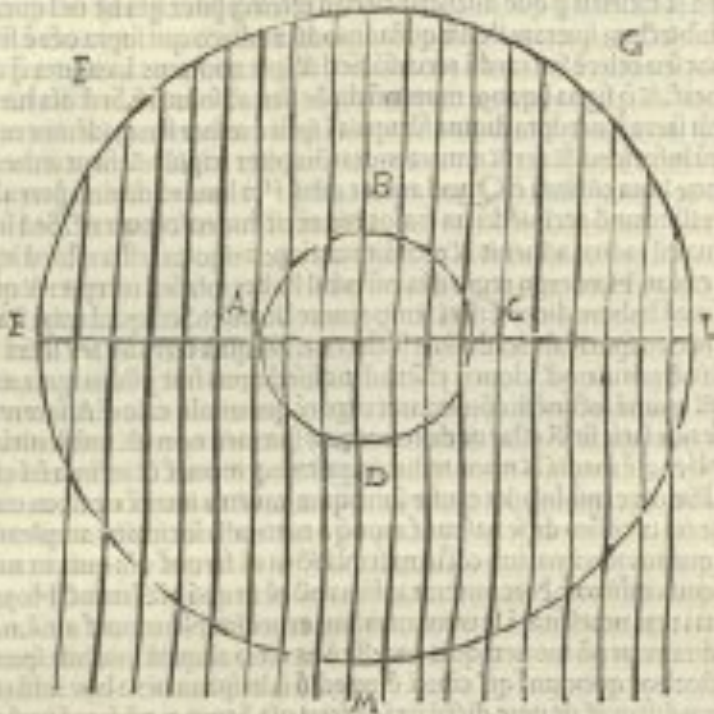
prima: sol secundus: super hunc mercurius: uenus quarta: hinc mars inde iupiter: & saturnus ultimus: Sed sine tamen huius rationis patrocinio abunde platonice ordinem priorum commendat. Ex his quae de uerbis Ciceronis proxime praeterea tendenda proposuimus: quae licuit breuitate a summa spacia quae aplanas dicitur usque ad lunam quae ultima diuinorum est omnia iam (ut opinor) absoluimus. Nam & caelum uolumus & cur ita uoluntur ostendimus: septemque spacia contrario motu ferri ratione indubitata patefecit: & de ipso spacia ordinem quod diuersi senserunt: uel quod inter eos diffinitionem fecerit: quae magis sequenda sit sententia tractatus iuenit. Nec hoc tacitum est: cur inter omnes stellas sola sine fratris radiis luna non luceat. Sed & quae spacia ratione solae ab his quoque quae eum inter septem quartum locatum: non tamen abrupte medium: sed fere medium dici coegerit publicatum est. Quid significet notitia quibus ita uocantur laudari tantum potest innotuit: Magnitudo quoque eius: sed & caelestis per quem discurrit circuli terraeque piter quanta sit uel quemadmodum deprehensam magistratum est subiecta: spacia stellae quemadmodum zodiaco qui supra omnes est ferri dicantur uel quae ratione diuersa faciat seu celerem seu tardum recursu. Sed & ipse zodiacus in xii. partibus quae diuisus sit: curque arie primus habeatur. & quae signa in quoque numinum ditio sint absolutum est. Sed omnia haec quae de summo ad lunam usque ueniunt sacra incorrupta diuina sunt: quia in ipsis est aether semper idem: nec unquam recipiuntur inuarietatis aestum. Infra lunam & aer & natura mutatio piter incipiunt: & sicut aetheris & aeris: ita diuinorum & caducorum luna confinium est. Quod autem ait nihil infra lunam esse diuinum propter aios munere decorum hominum generi datos: non accipiendum ita est: aios hic esse ut hic nasci putentur. Sed sicut solae esse in reris dicere solemus: cum radius aduenit & recedit: ita aios origo caelestis est: sed lege temporalis hospitalitatis hic exulat. Haec ergo regio diuinum nihil habet ipsa sed recipit: & quia recipit: & remittit: Proprium autem habere dicere: si ei semper tenere licuisset. Sed quid mirum si aios de hac regione non constet: cum nec corpori fabricatio sola suffecerit? Nam quia terra aequa aer infra lunam sunt ex his solis corpus fieri non potuit: quod idoneum esset ad uitam: sed opus fuit praesidio ignis aetherei qui terrenis membris uita & animam sustinendi commodaret uigorem qui uitalis calorem & faceret & ferret. Haec & de aere dixisse nos satis sit. Restat ut de terra: quae spaciatur nona & mundi ultima est: dictum necessarium differamus. Nam ea quae est media & nona tellus inquiri: neque mouetur & infima est: ea ferunt omnia nutu suo pondera. Illae uere insolubiles causae sunt: quae mutuis inuicem nexibus uinciuntur: & dum altera alteram facit: ita uicissim de se nascuntur: nunquam a naturalis societatis amplexibus separantur: talia sunt uincula quibus terram naturam constringit: Nam in ea ferunt omnia quia ut media non mouetur: Ideo non mouetur quia infima est. Nec poterat infima non esse in qua omnia feruntur. Horum singula quae in separabiliter inuoluta rebus necessitas in se uinxit: tractus expediat. Non mouetur autem est. n. centrum. In spacia autem solum centrum diximus non moueri quia necessum est ut circa aliquid immobile spacia moueatur. Adiecit infima est. Recte hoc quoque: nam quod centrum est: medium est: In spacia uero hoc solum constat immum esse: quod medium est. Et si ima est: sequitur ut uere dictum sit in ea ferri omnia. Semp. n. pondera in immum natura deducit. Nam & in ipso mundo ut esset terra sic factum est: quicquid ex omni materia de qua facta sunt omnia: purissimum ac liquidissimum fuit: id tenuit summitate: & aether uocatus est. Pars cui minor puritas & ferat aliquid leuis ponderis aer exiit: & in secunda delapsus est. Post haec quod adhuc quod aliqd sed iam usque ad tactum offensam corpulentum erat: in aequum fluxum coagulatum est. Iam uero quod de uis siluestri rumultu uastum impenetrabile defatum ex defecatis abrasum reledit clemetis: haesit in imo quod demersum est strigete perpetuo gelu: quod elimatum in ultimam mundi parte longinquas solis coaceruauit. quod ergo ita coactum est terrae longinquas solis coaceruauit: quod ergo ita coactum est terrae nomen accepit. Hac spissus aer & terreno frigori proprio quae solis calori stupore spirauimus densioris undique uersum sulcit & continet. Nec in recessu aut accessu moueri eam patitur: uel uis circuuallatis & ex omni parte uigore simili liberatis aurae uel ipsa spacialis extremitas. quae si paululum a medio declinauerit: sit cuiusque uertici proprio & immum relinquit. Quod idem in solo medio est quia ipsa sola pars a quouis spacia uertice pari spatio recedit. In hac igitur quae & ima est & quae si media & non mouetur quia centrum est: omnia pondera ferri necessum est: & quia ipsa in hunc locum quae si pondus relapsa est. Argumento sunt cum alia innumera tum praecipue ibres: quae in terram ex omni aeris parte labuntur. Nec. n. in hac sola quam habitamus superficie decidunt. sed in latera: quibus in terra globositas spabilis efficitur: & in parte altera: quae ad nos habet inferiori ibrii casus est. Nam si aer terreni frigoris exalatione densatus in nubem cogit & ita abruptus in imbres: aer autem uniuersam terram circumsusus abit: proculdubio ex omni aeris parte propter uisum calore perpetuo loquor pluuialis emanat: quae undique in terram quae unica est sedes ponderis defluit. Quod quod respuit superest: ut existimet extra hanc unam superficiem quam incolimus quicquid niuum ibriuum uel grandinum cadit: hoc totum in caelum de aere defluere. Caelum. n. ab omni parte terrae aequabiliter distat & ut a nostra habitacione: ita & a lateribus & a parte quae ad eam habet inferiori pari altitudinis immensitate suspicitur. Nisi ergo omnia pondera ferrentur in terram ibres qui extra latera terrae defluunt non in terram sed in caelum caderent: quod uilitate loci scurrulis excedit. Est. n. terra spacia cui adscripta sunt. a. b. c. d. circa hanc sit aeris orbis cui adscripta sunt. e. f. g. l. m. & utrumque orbem. i. terrae & aeris diuidat linea ducta ab. e. usque ad. l. erit: superior ista quam possidemus: & illa sub pedibus. Nisi ergo caderet omne pondus in terram: parua nimis

Ordo Planetarum

Centrum quid est

De magnitudine solaris

imbrium partē terrā suscipet: ab. a. usq; ad. c. Littera uero aeris: ab. f. usq; ad. e. & a. g. usq; ad. i. humorē suū in aerē cælūq; deicerēt De inferiore autē cæli hemisphærio pluuia exteriora & iō natura incognita deflueret: sicut ostēdit subiecta descriptio: Sed hoc uel refellere dignatur sermo sobrius: qđ sic absurdū est ut sine argumētationis patrocinio subruat. Restat ergo ut idubitabili rōne monstratū sit in terrā ferri oīa nūtu suo pondera. Ista autē quæ de hoc dicta sunt: opitulantur nobis & ad illius loci disputatōe quæ antipodas esse cōmemorat. Sed hic inhibita continuatione tractatus ad secundi cōmentarii uolumē disputationē sequentiū reseruemus.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS IN SOMNIUM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QUAM ELEGANTISSIMAE LIBER .II.

UPERIORE COMMENTARIO EVSTACHI LVCE MIHCARIOR dilectoriq; fili ad stelliferæ spæræ curum & subiectæ septē sermo pcesserat. Nūc iam de musica eage nodularōe disputetur. Quis hic inq; quis est qui cōplet aures tantus & tam dulcis sonus? Hic est inquit ille: qui interuallis disiūctus iparibus: sed tamen p rata pte rōne disiūctis ipulsu & motu ipsoꝝ orbū efficit: & acuta cū grauibus réperās uarios æquabiliter cōrentus efficit. Nec enī silētio tāti motus incitari possunt: & natura fert ut extrema ex altera pte grauiter ex altera aut acute sonent. Quā ob cām sūmus ipse cæli stellifer cursus: cuius cōuertio ē cōcitarior: acute excitato mouet sono: grauiissimo autē hic lunaris atq; isimus. Nā

terra nona imobilis manēs ima sede semp heret cōplexa mūdi mediū locū. Illiaut octo cursus: i quibus eadē uis ē duoz septē efficiūt distinctis iteruallis sonos: qui nūerus rez oīum fere nodus ē: qđ docti hoies neruis imitati atq; cantibus apuerūt sibi reditū i hūc locū. Exposito spæꝝ ordine motuq; descripto: quo septē subiectæ i cōtrario cælo ferūt: cōsequēs ēit q̄le sonū tātarū moliū ipullus efficiat: hic requirat. Ex ipso. n. circūductu orbū sonū nasci ecesse ē: qā pūsus aer ipso ieruēt iētus ui de se fragoris emittit: ipsa cogēte natura uti sonū efinat duoz cōpōꝝ uiolēta collisio: sed is sonus qui ex q̄licūꝝ aeris iētū nascit: aut dulce quiddā i aures & musicū defert: aut ineprū aut asperꝝ sonat. Nā si iētū obseruatio nūcerū certā mēdē cōpositū:

sibiq; cōfētiēs modulamē educit. At cū increpat tumultuaria & nullis modis gubernata collisio fragor turbidus & icōditus offendit auditū. In cælo aut cōstat nihil fortuitū nihil tumultuariū puenire: sed uniuersa illic diuinis legibus & rata rōne pcedere. Ex his inexpugnabili rōcinatiōe collectū ē: musicos sonos de spærage cælestiū cōuersiōe pcedere: q̄a & sonū & motū fieri necesse ē: & rō q̄ diuis inest sit sono cā modulaminis. Hoc Pythagoras primus oīum graie gētis hoīum mēte cōcepit & itellexit quidē cōpositū qddā de spæris sonare ppter necessitatē rōnis q̄ a cælestibus nō recedit. Sed q̄ eēt illa rō uel quibus obseruāda modis non facile dephēdebat. Cūq; eū frustra rātæ tāq; arcanae rei diuturna inquisitio fatigaret; fors obtulit qd̄ cogitatio alta nō reperit. Cū. n. casu pteriret in publico fabros ignitū ferrū mollientes ictibus ī aures eius maleoꝝ soni certo sibi respōdentes ordine repēte ceciderūt. In quibus ita grauati acumia cōsonabāt ut utrūq; ad audiētis sensum statuta dimēsiōe remearet: & ex uariis īpulsibus unū sibi cōsonans nasceret. Hic occasione sibi oblatā ratus dephēdēdi oculis & manibus: qd̄ olī cogitationē q̄rebat: fabros adit: & oculis & īminens op̄i curiosus ituef̄ ānotās sonos: qui de singuloꝝ lacertis cōficiēbātur: quos cū feriētū uiribus ascribēdos putaret: iubet ut iter se maleos mutet: quibus mutatis sonoz̄ diuersitas ab hoibus recedēs malos seq̄batur. Tūc oēm eurā ad pōdera eoꝝ ex amināda cōuertit. Cūq; sibi diuersitatē ponderis qd̄ habebatur ī singulis ānotasset aliis pōderibus ī maius minusue excedētibus fieri maleos īperauit: quoꝝ ictibus soni nequaq; prioribus similes nec ita sibi cōsonātes exaudiebant. Tūc aiaduertit cōcordiā uocis lege pōderū puenire. Collectisq; nūeris q̄bus cōfentiēs sibi diuersitas ponderū cōtinebat: ex maleis ad fides uertit ex amen: & itestina ouiuū uel bouū neruos tā uariis pōderibus illigatis tetēdit. q̄lia ī maleis fuisse dīdicerat. Talisq; ex his cōcentus euenit: q̄lē prior obseruatio nō frustra aiaduersa pmiserat: adiecta dulcedine quā natura fidiū sonora p̄stabat. Hic Pythagoras tanti secreti cōpos dephēdit nūmeros: ex quibus soni sibi cōsoni nascerent: adeo ut sidi:bus sub hac nūmeroz̄ obseruatōe cōpositis certæ certis aliæq; aliis conuenientiū sibi nūmeroz̄ cōcordia tenderentur: ut una īpulsā plectro alia licet longe posita sed nūmeris conueniēs simul sonaret. Ex omni autē innumera uarietate numerorum pauci: & īnumerabiles inuenti sunt: qui ad consiciendā sibi cōuenientē musicam. Sunt autē hi sex omnes: epitritus hemiolius duplaris triplaris quadruplus & epogdous: Et est epitritus: cum de duobus nūmeris maior habet totū minorem & īsuper eius tertiā partē: ut sunt quattuor ad tria nam ī quattuor sunt tria & tertia pars triū. i. unum: & is nūmerus uocatur epitritus. deq; eo nascitur symphonia quæ appellatur Διὰ Τεθάρων. Hemiolius est: cum de duobus nūmeris maior habet totū minore & īsuper eius medietatem ut sunt tria ad duo nā ī tribus sunt duo & media pars corū. i. unū. Et ex hoc nūmero qui hemiolius nascitur symphonia quæ appellatur Διὰ Πέντε. Duplaris nūmerus ē cū de duobus nūmeris minoribus ī maiore numeratur ut sunt quattuor ad duo: & ex hoc duplari nūero nascitur symphonia: cui nomē est Διὰ Πάσων: Triplaris autē cū de duobus nūeris minor ter ī maiore numeratur: ut sunt tria ad unū & ex hoc nūmero symphonia pcedit: quæ dicitur Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε. Quadruplus est cū de duobus nūeris minor q̄ter ī maiore numeratur: ut sunt q̄ttuor ad unū qui ī nūmeris facit symphoniā quā dicunt Δις Διὰ Πάσων. Epogdous est nūmerus qui itra se habet minorem & īsuper eius octauā partē ut nouē ad octo: quā ī nouē octo sunt: & īsuper octaua p̄corū. i. unū Hic nūmerus sonū parit: quē tonū musici uocauerūt. Sonū uero tono minore uete res quidē semitonū uocitare uoluerūt: Sed nō ita accipiendū ē: ut dimidius sonus putetur: quia nec semiuocalē ī lris p̄ medietate uocalis accipimus: Deinde tonus p̄ naturā sui ī duo diuidi sibi æqua nō poterit. Cū enī ex nouenario nūmero cōstet: nouē aut nunq; æq̄liter diuidatur tonus ī duas diuidi medietates recusat. Sed semitonū uocitauerūt tonū tono minore. quē tā puo distare a tono dephēsiū ē q̄tū hi duo nūeri iter se distāt. i. ducēta q̄dragita tria & ducēta quingenta sex. Hoc semitonū pythagorici qdē ueteres dihesin noīabāt. Sed sequēs usus sonū semitono minore dihesin cōstituit nominādum: Plato semitonū līma uocitāt. Sunt igit̄ symphoniz̄ quinq; .i. Διὰ Τεθάρων Διὰ Πέντε Διὰ Πάσων Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε καὶ Δις Διὰ Πάσων. Sed hic nūmerus symphoniarum ad musicam pertinet: quā uel flatus humanus intēdere uel capere potest humanus auditus. Vltro autem se tendit armoniz̄ cælestis accessio idest usq; ad quater Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε. Nunc interim de his quās nominauimus differamus. Symphonia diatessaron constat de duobus tonis & semitono: ut minutias quæ ī addimento sunt relinquamus. nec difficultatem creemus: & sit ex epitrito diapente: & constat ex tribus tonis & hemitono & sit de hemilio: Diapason cōstat de sex tonis: & sit de duplari: Sed Διὰ Πάσων καὶ Διὰ Πέντε cōstat ex nouē tonis & hemitono: & sit de duplari nūero. Dis aut̄ diapason cōtinet tonos duodeci & sit ex q̄druplo. Hinc & Plato postq̄ pythagoricæ successiōe doctrinæ & īgenii p̄prii diuina pfūditate cognouit nullā eē posse sinē his nūeris iugabilē cōpetētia ī Thimeo sup̄ mūdi animā

Epitritus
dyateffarō
hemiolius;

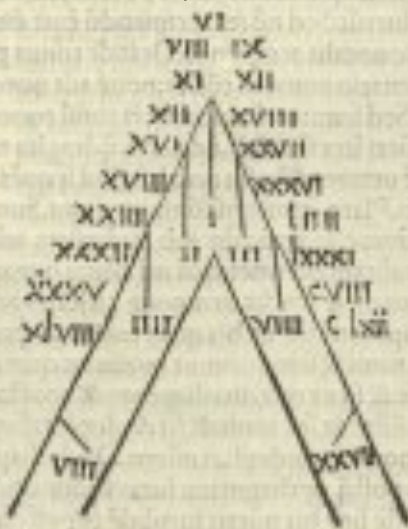
Diapente
Duplaris
Diapason
Triplaris
Quadruplaris

Symphonia
quinq;

Diapason
Diapason
& diapente
Dischapan
son

Monas

per istorum numeroꝝ cōmixtionē ineffabili puidētia dei fabricatoris instituit, Cuius sensus si huic opi fuerit appositus; plurimū nos ad uet bogꝝ Ciceronis; q̄ circa disciplinā musicæ uident̄ obscura intellectum iuuabit, Sed ne quod in patrociniū alterius expositiōis adhibet; ipsū per se difficile credat; pauca nobis p̄mittēda sūt; q̄ simul utriusq; itelligētiā faciāt lucidiorē. Oē solidū corpus trina dimēsiōe distēdit̄, habet. n. longitudinē latitudinē p̄funditatē. Nec pōt̄ inueniri i quolibet corpe q̄rta dimēsiō; sed his tribus oē corpus solidū cōtinet̄. Geometræ tamen alia sibi corpora p̄ponūt; q̄ appellāt mathematica cogitāōi tātū subiciēda nō sc̄ui. Dicūt. n. p̄ctū corpus eē indiuiduū; quo nec lōgitudō neq; latitudo neq; altitudo dep̄hēdat; quippe qd̄ i nūllas ptes diuidi possit; hoc p̄tractū efficit lineā. i. corpus unius dimēsiōis. Lōgū ē. n. sine lato & duobus p̄ctis ex utraq; pte solā lōgitudinē terminātibus cōtinet̄. Hāc lineā si geminaueris alterū mathematicū corpus efficies; qd̄ duabus dimēsiōibus extruat̄ longo latoq; sed alto caret. & hoc ē qd̄ apud illos superficies uocat; p̄ctis at̄ q̄ttuor cōtinet̄. i. p̄ singulas lineas binis. Si uero hæ duæ lineæ fuerit duplicatæ ut subiectis duabus duæ supponant; adiciet̄ p̄funditas; & hīc solidū corpus efficit qd̄ sine dubio octo angulis cōtinebit̄. qd̄ uidemus i thesiera q̄ græco noīe cubus uocat. His geometricis rōnibus applicat̄ natura nūerorū. & monas p̄ctū putat; quia sicut p̄ctū corpus nō ē; sed ex se facit corpora; ita monas numerus eē nō dicit; sed origo numerorū; primus. n. numerus i duobus est qui similis est lineæ de p̄cto sub gemina p̄cti terminatiōe p̄ductæ. Hic nūerus duo geminatus de se efficit q̄ttuor ad similitudinē mathematici corporis; qd̄ sub q̄ttuor p̄ctis lōgo latoq; distēdit̄. Quaternarius quoq; ipse geminatus octo efficit qui numerus solidū corpus imitat; sicut duas lineas diximus duabus suppositas octo angulorū dimēsiōe integrā corporis soliditatē creare & hoc ē qd̄ dī apud geometras bis bina bis corpus esse iā solidū; ergo a pari nūero accessio usq; ad octo soliditas ē corporis; lō iter p̄cipia huic nūero plenitudinē deputauit. Nūc oportet ex ipari quoq; nūero quēadmodū id efficiat̄ inspicere. Et quia tā paris q̄ iparis numeri monas origo ē; ternarius nūerus p̄ia lineā eē credat. Hic triplicatus nouenariū nūerū facit; qui & ipse q̄si d̄ duabus lineis lōgū latūq; corpus efficit. Itē nouenarius triplicatus tertiā dimēsiōnē p̄stat. & apte iparis nūeri i uiginti septē q̄ sūt ter ternater solidū corpus efficit; sicut i nūero pari bis bina bis qui est octonarius soliditatē creauit. Ergo ad efficiendum utrobq; solidū corpus monas necessaria ē; & sex alii nūeri. i. terni a pari & ipari. A pari qd̄ duo q̄ttuor octo; ab ipari aut̄ tria nouē uiginti septē. Thimeus igit. Platonis i fabricāda mūdi aīa cōsiliū diuinitatis enūtiās ait; illā p̄ hos nūeros fuisse cōtextā q̄ & a pari & ipari cilibū. i. p̄fectionē diuinitatis efficiunt; nō q̄ aliqd̄ significaret illā hīc corporeū; sed ut possit uniuersitatē aīando penetrare; & mūdi solidū corpus implere p̄ nūeros soliditatis effecta ē. Nūc ad ipsa Platonis uerba ueni amus. nā cū de deo aīam mūdi fabricatē loq̄ret̄ ait; primā ex oī firmamēto p̄te tulit. Hinc sup̄ sit duplā p̄te prioris; tertiā uero sedē hemioliā; sed primæ triplā & q̄rtā duplā secundæ. q̄ntā tertiæ; triplā sextā primæ; octuplā & septuplam uices septies a prima multiplicatā. Post hæc spatia quæ inter duplos & triplos numeros habant insertis partibus adimplebat; ut binæ medietates singula spatia colligerēt; ex quibus uinculis hemiolū & epitriti & epogdoi nascebantur.

Hæc Platonis uerba ante nullis excepta sunt: ut primam partem monadem efederent: secundâ quam tibi dixi duplam prioris dualem numerum esse considerent: tertiam ternarium numerum, qui ad duo hemiolius est, ad unum triplus: & quartum quattuor qui ad secundum idest ad duo duplex est: quintum nouenarium qui ad tertium idest ad tria triplus est: sextum autem octonarium qui primum octies continet: At uero pars septima in uiginti & septem fit: quæ faciunt ut diximus argumentum tertium imparis numeri. Alterius autem ut animaduertere posse est processit illa contextio ut post monadem quæ par & impar est: primus par numerus ponetur idest duo, deinde sequeretur primus impar idest tria quarto loco secundus par, idest quattuor: quinto loco secundus impar, idest nouem: sexto loco ternus par idest octo: septimo loco tertius impar idest uigintiseptem. Ut quia impar numerus mas habetur: par scemina ex pari & impari idest ex mari & scemina nasceretur quæ erat uniuersa paritura: & ad utriusq; soliditate procedere quasi solidum omne penetratura. Deinde ex his numeris fuerat componenda: qui soli continent iugabilem competentiam: quia omni mundo ipsaerat iugabilem præstatura concordiam. Nam duo ad unum dupla sunt, de duplo autem diapason symphoniam nasci iam diximus. Tria uero ad duo hemiolium numerum faciunt: hinc oritur diapente. Quattuor ad tria epitritus numerus est, ex hoc componitur diatessaron. Item quattuor ad unum in quadrupli ratione censentur: ex quo symphonia disdiapason nascitur. Ergo mundi anima quæ ad motum hoc quod uidemus uniuersitatis corpus impellit: contexta numeris musicam de se creantibus continentiam necesse est ut sonos musicos de motu quem proprio impulsu præstat efficiat: quorum originem in fabrica suæ contextionis inuenit. Ait enim Plato ut supra rettulimus auctorem deum animæ post numerorum inter se imparium contextionem hemiolius epitritis & epogdois & liminate hiantia interualla suppleße. Ideo doctissime Tullius in uerbis suis ostendit platonici dogmatis profunditatem. Quis hic inq; quis est qui complet aures meas tantus & tam dulcis sonus? Hic est inquit ille qui interuallis disiunctis imparibus: sed ramen pro rata parte ratione distinctis impulsu & motu ipsoq; orbiu effici: Vides ut interualla commemorat: & hæc iter se iparia eë testat: nec diffiteretur rata rone distincta, quia secundum Thimeum Platonis impariu inter se interualla numerorum ratis ad se numeris hemiolis, septitris & epogdois hemitonisq; distincta sūt: quibus omnis canora ratio continetur. Hinc animaduertitur, quia hæc uerba Ciceronis nunq; profecto ad intellectum paterent: nisi hemioliorum epitritorum & epogdorum ratione præmissa: quibus interualla distincta sunt, & nisi Platonis numeris quibus mundi anima est concepta patefactis: & ratione præmissa: cur ex numeris musicam creantibus anima in texta sit. Hic enim omnia & causam mundani motus ostendunt quæ solus animæ præstat impulsus: & necessitatem musicæ continentia quæ motui a se facto inserit anima in natura sibi ab origine. Hinc plato in repu. sua cum de spærarum cælestium uolubilitate tractaret: singulas ait syrenas singulis orbibus insidere significans spærarum motu cantu numinibus exhiberi. Nam lyrem deo canens græco intellectu ualer: Theologi quoq; nouem musas octo spærarum musicos cantus: & unam maximam continentiam quæ constant ex omnibus: esse uoluer. Unde Hesiodus in theogonia sua octauam musam uraniam uocat: quia post septem uagas, quæ subiectæ sunt: octaua stellifera spæra superposita proprio nomine cælum uocatur. Et ut ostenderet nonam esse & maximam qua constat sonorum concors uniuersitas adiecit: καλλιόπη ἢ Δέπροφες ἄτις ἄπασέων, ex nomine ostendens ipsam uocis dulcedinem nonam musam uocari. Nam καλλιόπη optimæ uocis græca interpretatio est: & ut ipsam esse quæ cum sit ex omnibus pressius indicaret assignauit illi uniuersitatis uocabulum: uidelicet προφες ἄτις ἄπασέων. Nā apollinem ideo μουσηγέτον uocant quasi ducem & principem orbium cæterorum: ut ipse Cicero refert: dux & princeps & moderator luminum reliquorum mens mundi & temperatio. Musas esse mundi cantum etiam rustici sciunt: quieas canœnas quasi canenas a canendo dixerunt. Ideo canere cælum etiam theologi comprobantes sonos musicos sacrificiis adhibuerunt: qui apud alios lyra & cythara: apud nonnullos tibiis aliisue musicis instrumentis fieri solebant, in ipsis quoq; hymnis deorum per stropham & antistropham metra canoris uersibus adhibebantur ut per stropham rectus urbis stelliferi motus: per antistropham diuersus uagarum regressus prædicaretur: ex quibus duobus motibus Primus in natura hymnus dicandus deo sumpsit exordium. Mortuos quoq; ad sepulturam prosequi oportere cum cantu plurimarum gentium uel regionum instituta sanxerunt persuasione hac: quia post corpus animæ ad originem dulcedinis musicæ idest ad cælum redire credant. Nā ideo in hac uita ois aia musicis sonis capitur: ut nō solū q sunt habitucultiores: uerum uniuersæ quoq; barbaræ nationes cantus qbus uel ad ardorem uirtutis animent: uel ad

Camœnæ

Mortui cū
cātibus as-
sociantur

Fabulosa
de orphico
& áphione

Cantus quod
facit

Mensura a
terra ad u/
numquodque
planetá

sonus acu-
tus & gra-
uis

molliciem uoluptatis resoluantur exercent: quia in corpus defertur memoria musica: cuius in caelo fuit coniciat: & ira delinimētis canticis occupant: ut nullū sit tā imite tam aspege peccus quod nō oblectamētoque talium teneatur affectu. Hinc existimo & Orphei uel Amphionis fabulam quorū alter animalia ratione carentia; alter saxa quoque trahere cantibus serebatur: sumptis-lic principū: quia primi forte gentes uel sine rationis cultu barbaras uel saxi instar nullo affectu molles ad senum uoluptatis canēdo traxerūt. Ita denique omnis habitus animae cantibus gubernetur: ut & ad bellū progressui & itē receptui canatur cantu & excitāte & rursus sedante uirtutē. Dat somnos adimitque necnō curas & imittit & retrahit. Iram suggerit: clamorē etiā luadet: corpore quoque morbis medetur. Nam hinc est quod aegris remedia praestantes praecinate dicuntur. Ecquid mirum si inter homines musicae tanta dominatio est: cum aues quoque uel luscinae & cigni aliae uel id genus cātū ueluti quadā disciplina artis exerceant: nonnullae uero uel aues uel terrenae seu aqua tilea belluae inuitante cantu in retia sponte decurrant: & pastoralis fistula pastū progressis quietē imperet gregibus? Nec mirū: inesse enī mundanae animae causas musicae: quibus est intertexta praediximus. Ipsa autē mundi anima uiuentibus omnibus uitā ministrat. Hinc hominū pecudūque genus uitaeque uolantū. Et quae marmoreo fert monstra sub aequore pontus. Iure igitur musica capitur omne quod uiuit: quia caelestis anima quae animatur uniuersitas originē sumpsit ex musica. Haec dum ad spāralem motum mundi corpus impellit: sonum efficit qui interuallis disiunctus imparibus sed tamen pro rata parte ratione distinctis sicut a principio ipsa contexta est. Sed haec interualla quae in anima quippe incorporea solo existimantur ratione nō sensu quaerendum est: utrum etiam ipso in mundi corpore dimensio librata seruauerit? Et Archimedes quidem stadiorum numerum deprehendisse se credidit: quibus a terrae superficie luna distaret: luna mercurius: a mercurio uenus: sol a uenere: mars a sole: a marte iuppiter: saturnus a ioue. Sed & saturni orbe usque ad ipsum stelliferū caelū omne spatium se ratione mensū putauit. Quae tamen Archimedis dimensio a platonice, repudiata ē: quasi dupla & tripla interualla nō seruās: & statuerunt hoc esse credendū: ut quantum est a terra usque ad lunam: duplum sit a terra usque ad solē. quantum est a terra usque ad solem: triplum sit a terra usque ad uenerem quantumque est a terra usque ad uenerem quater tantū sit a terra usque ad mercurii stellā. quantumque est ad mercurium a terra non uies tantū sit a terra usque ad martē & quantum a terra usque ad martē est: octies tantū sit a terra usque ad iouē. quantumque est a terra usque ad iouē: septies & uicies sit tantū a terra usque ad saturni orbē. Hanc platonice periuasione Porphirius libris inferuit quibus Thimei obscuritatibus mō nihil lucis infudit atque eos credere ad imaginem cōtextionis animae haec esse in corpore mundi interualla: & quae epitritis hemiolis & epogdois hemitonis que cōplentur: & liminatae: & ita peruenire concentū. Cuius ratio in substantia animae contexta mundano quoque corpori: quod ab anima mouetur inserta est. Vnde ex omni parte docta & perfecta est Ciceronis assertio: qui interuallis imparibus sed tamen pro rata parte ratione distinctis caelestem sonum dicit esse disiunctum. Nunc locus admonet ut de grauitate & acumine sonorum diuersitates quas asserit reuoluamus & natura fert ut extrema ex altera parte grauius ex altera autem acute sonent: quam ob causam summus ille caeli stellifer cursus: cuius conuersio est concitatio acute excitato mouetur sono. Grauius autē hic lunaris atque infimus diximus nūquid sonū fieri nisi aere percusso. Ut autem sonus ipse aut acutior aut grauior proferatur: ictus efficit: qui dum ingens & celer incidit: acutum sonum praestat: si tardior lentiorue grauiorem. Indicio est uirga: quae dum auras percussit: si impulsu cito ferit: sonum acuit: si lentiore: in grauius ferit auditum: in fidibus quoque idem uidemus: quae si tractu arctiore tenduntur: acute sonant grauius laxiores. Ergo & superiores orbis dum pro amplitudine sua impetu grandiore uolunt: dum que spiritu ut in origine sua fortiore tenduntur: propter ipsam ut ait concitatioem conuersionem acute excitato mouentur sono: grauius autem hic lunaris atque infimus: quoniam spiritu ut in extremitate languescit iam uoluitur: etenim propter angustias quibus penultimus orbis artatur impetu leniore conuertitur. Nec fecimus probamus in tibiis: de quarum foraminibus uicinis inflatis orisonus acutus emittitur: de longinquis autem & termino proximis grauior: item acutior per patentiora foramina: grauior per angusta. & utriusque causae ratio una: quia spiritus ubi incipit fortior est defectior ubi desinit: & quia maiorem impetum per maius foramen impellit: contra autem in angustis contingit & eminus positus. Ergo orbis altissimus & ut in immensum patens & ut spiritu eo fortiore quo origini suae uicinius est: incitatus sonorum de se acumen emittit. Vox ultimi & pro spatii breuitate & pro longinquitate iam frangitur. Hinc quoque apertius approbatur spiritum quanto ab origine sua deorsum recedit: tanto circa impullum fieri leniorem: ut circa terram quae ultima spāratum est tam concretus tam densus habeatur: causa sit

terre in una sede semper hærendi; nec in quamlibet partem permittatur moueri obfessa undiq; circumfusi spiritus densitate. In spæra autem ultimum locum esse; qui medius est; anteceditibus iam probatū est. Ergo uniuersi mūdani corporis spærae noue sunt. Prima illa stellifera quæ proprio nomine dicitur cælum; & aplanes apud græcos uocatur; arcens & cōtinens cæctras. Hæc ab oriente semper uoluitur i occasum. subiectæ sepræ quas uagas dicimus; ab occidente in orientem feruntur. Nona terra sine motu. Octo sunt igitur quæ mouentur; sed septē sonis qui concinentiā de uolubilitate conficiunt; propterea quia mercurialis & ueneris orbis pari ambitu comitati solem uia eius tanq̄ satellites obsequuntur; & ideo a nonnullis astronomiæ studentibus eadem uim fortiri existimantur. Vnde ait. Illi autē octo cursus in quibus eadē uis est duorū; sepræ efficiunt distinctos interuallis sonos; qui numerus rerum omniū fere nodus est. Septenariū autē numerū omnium nodū esse plene cum de numeris superius loqueremur expressimus. At illuminandum (ut existimo) obscuritatem uerborū Ciceronis de musica tractatus succinctus a nobis qua licuit breuitate sufficiet; nam netas & hypatas aliorumq; fidium uocabula perquirere & tonorū uel limmatū minuta subtilia & quid in sonis pro littera quid pro syllaba quid pro integro nomine accipiat asserere; ostentantis est non docētis. Nec enī quia fecit in hoc loco Cicero nūscicæ mentionē occasione hac eundē est per uniuersos tractatus qui possunt esse de musica (quos quātum mea fert opinio) terminū non habere non existimo. Sed illi sunt persequēda quibus; uerba; quæ explananda receperis possint liquere. quia in re naturaliter obscura; qui i exponēdo plura q̄ necesse est superfundit; addit tnebras; nō adimit densitatem. Vnde finem de hac tractatus parte faciemus; adiecto uno quod scitu dignū putamus; quia cū sint melodiæ musicæ tria generata; enatmonicū; diatonū; & oromaticū. Primum quidē propter nimiam sui difficultatē ab usu recessit. Tertiū uero est infame moliciæ. Vnde mediū. i. diatonū mundanæ musicæ doctrina Platonis ascribitur. Nec hoc inter prætereunda ponemus; q̄ musicā perpetua cæli uolubilitate nascente ideo claro non sentimus auditu; quia maior sonus est. q̄ ut humanarū aurium recipiat angustis Natura simili catadupa ab anribus incolarum amplitudinē fragoris excludunt. quid mirum si nostrum sonus excedit auditum; quē mundanæ molis impulsus emittit. Nec enim de nihilo est quod ait; qui complet aures meas tantus & tam dulcis sonus? Sed uoluit itelligi; q̄ si eius qui cælestibus meruit interesse secretis; completæ aures sunt soni magnitudie; superest ut cæterorum hominū sensus mundanæ continctiæ non capiat audiū. Sed iam tractū ad sequentia cōferamus. Vides habitari in terra raris & angustis locis; & in ipsis quasi maculis ubi habitat uastitas solitudines interiectas; eosq; qui incolant terram nō modo interruptos ita esse ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit; sed partim obliquos partim transuersos partim etiam auersos stare uobis; a quibus expectare gloriā certe nullā poteris. Cernis autē eandem terrā quasi quibusdā redimitā & circumdatā cingulis; e quibus duo maxime inter se diuersos & cæli uirtutibus ipsis ex utraq; parte subnixos obriguissē pruina uides; mediū autē illum & maximū solis ardore torrerī. Duo sunt habitabiles; quorum australis ille; i quo qui insistūt auersa uobis urgēt uestigia; nihil ad uestrū genus. Hic autē alter subiectus a quiloni; quem incolitis; cerne q̄ tenui uos parte cōtingat. Omnis enim terra quæ colitur a uobis angusta uerticibus lateribus latior; parua quædam insula est circūfusa illo mari quod atlanticū quod magnū quē oceanū appellatis in terris; quod tamen tanto nomine q̄ sit paruus uides. Postq̄ cælum quo omnia continent & subiectæ spærarum ordinem motumq; ac de motu sonum cælestis musices modos & numeros explicantem & aerem subditum lunæ tullianus sermo per necessaria & præsentī operi apta ductus ad terram usq; descripsit ipsius iam terræ descriptionem uerborum patrus rerum foecundus absoluit. Et enim maculas habitationum ac de ipsis habitatoribus alios interruptos auersosq; obliquos etiam & transuersos alios nominando terrenæ spærae globositatem sermone tantum non coloribus pinxit. Illud quoq; non sine perfectione doctrinæ est; q̄ cum aliis nos non patitur errare qui terram semel cingi oceano credidere. Nam si dixisset omnis terra parua quædam est insula circūfusa illo mari; unum oceanū ambitum dedisset itelligi. Sed adiiciendo quæ colitur a uobis; uerameius maris diuisionem; de qua paulopost differemus; nosse cupientibus intelligendam reliquit. De quinq; autem cingulis ne quæso existimes deorum romanæ facundia parentū Maronis & Tullii dissentire doctrinam cum hic ipsis cingulis terram redimitam dicat; ille iisdem quās græco nomine zonas uocat; asserat cælum teneri. Vtrumq; enim in corruptam ueramq; nec alteri contrariam rettulisse rationem procedēte disputatione constabit. Sed ut omnia quæ hoc loco explananda recepimus liquere possint; habendus est primum sermo de cingulis; quia situeorū ante oculos locato cætera erunt intellectu proniora; Prius autem qualiter terram coronent deinde quemadmodum cælum teneant explicandum est. Terra noua & ultima spæra est. Hanc diuidit orizon idest finalis circulus de quo ante rettulimus; Ergo nactietas

Spærae noue mundani corporis

Melodiæ tria genera

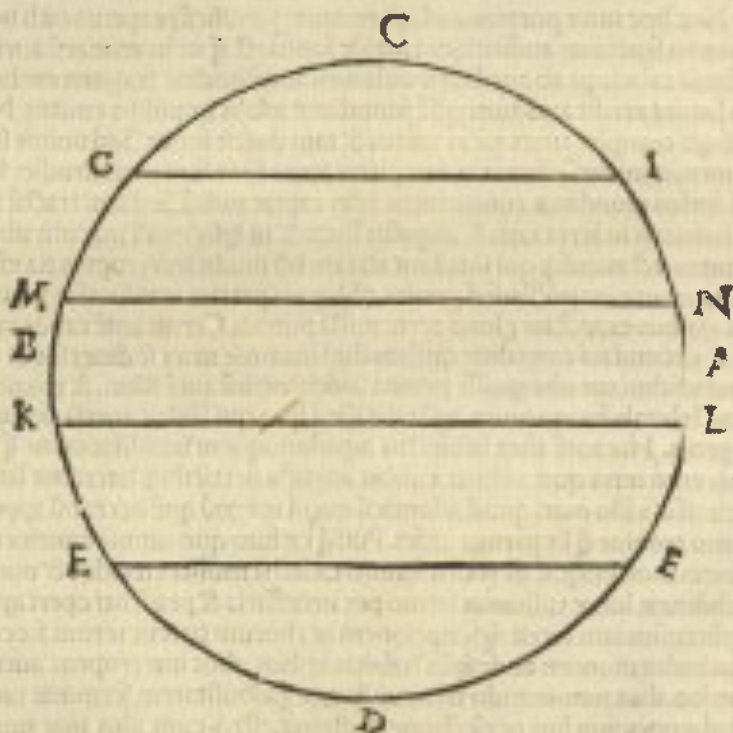
Quare nō serimus cæli armoniā

Cinguli uel zonæ terræ uel cæli

Septentrionalis australis
Cingulus medius

Duo temperatis

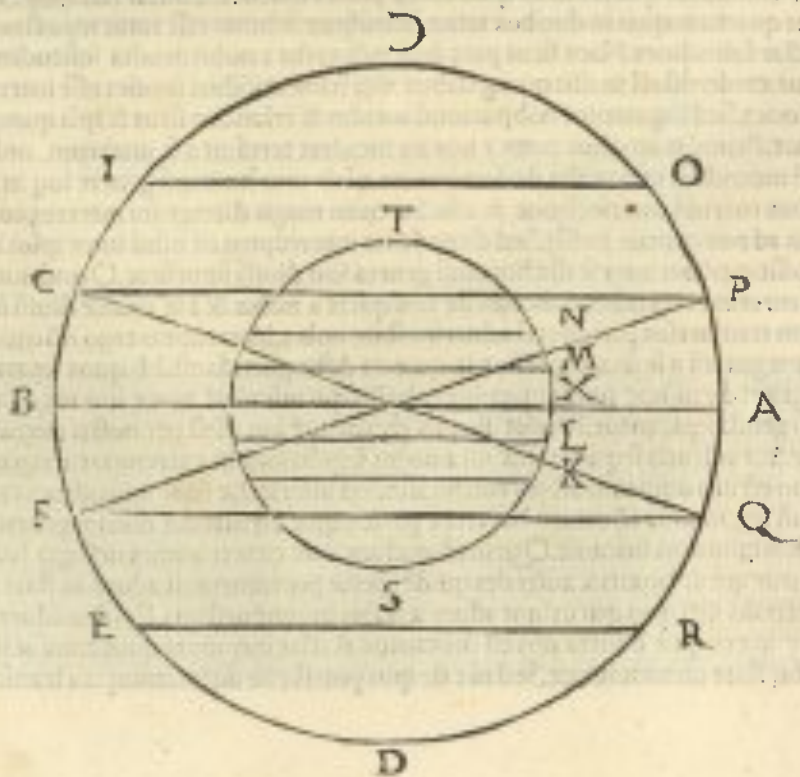
orizon id est finalis circulus de quo ante retulimus. Ergo medietas cuius nos partē incolimus; sub eo cælo est quod fuerit super terram; & reliqua medietas sub illo, quod dum uoluitur ad ea loca quæ ad nos uidentur inferiora descendit. In medio enim locata ex omni sui parte cælū suscipit. Huius igitur ad cælum breuitas quæ punctū est; ad nos uero intermensa globositas; distinguitur locis inter se uicissim præfissis nimietate uel frigoris uel caloris geminā nacta inter diuersa temperiem. Nam & septentrionalis & australis extremitas perpetua obriguere pruina. Et hi uelut duo cinguli; quibus terra redimitur; sed ambitu breues quasi extrema cingentes. Horū uterq; habitationis impatiens est; quia roror ille glacialis nec animal nec frugi uitam ministrat; illo enim aere corpus alitur; quo herba nutritur. Medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu continui caloris uetus spatiū quod & lato & ambitu prolixius occupauit; nimietate feruoris facit in habitabile uicturis. Inter extremos uero & medium duo maiores ultimis medio minores ex utriusq; uicinitatis in temperie temperantur in his; que tantum uitales auras natura dedit incolis carpere. Et quia animo facilius illabitur concepta ratio descriptione q̄ sermone; esto orbis terræ cui ascripta sunt, a. b. c. d. Et circa. a. ascribantur. n. & l. circa. b. autem. m. & k. & circa. c. g. & i. & circa. d. e. & f. Et ducantur rectæ lineæ a lignis ad signa quæ dicimus; id est: a. g. in. i. ab. m. in. n. a. k. in. l. ab. e. in. f. Spatia igitur duo aduersa sibi; id est unum a. c. usq; ad lineam quæ in. d. ducta est intelliguntur pruina riguisse perpetua. Est. n. superior septentrionalis; inferior australis extremitas. Medium uero ab. n. usq; in. l. zona sit torrida. Restat ut cingulus ab. i. usq; ad. n. de subiecto calore & superiore frigore temperetur. Rursus ut zona quæ est inter. l. & f. accipiat de inferiore calore & subdito rigore temperiem.

Nec excogitatas a nobis lineas quas diximus existime tur. Circi enim sunt de quibus supra retulimus septentrionalis & australis & tropici duo. Nam æquinoctiale hoc loco; quo de terra loquimur; nō oportet ascribi qui opportuniore loco rursus addetur. Licet igitur sint hæc duæ mortali bus agris munere concessæ diuum quas diximus esse temperatas; non tamen ambæ zonæ hominibus nostri generis indulgæ sunt, sed sola superior; quæ est ab. i. usq; ad. n. incolitur ab omni quale scite possumus hominum genere romani græciue sint uel barbaræ cuiusq; nationis. Illa uero ab. l. usq; ad. f. sola ratione intelligitur q̄ propter similem temperiem similiter incolitur; sed a quibus non licuit unquā nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enim torrida utriq; hominum generi cōmeritiū ad se denegat cōmeandi deniq; de quattuor habitationis nostræ cardinibus oriens occidens & septentrio suis uocabulis nūcupatur; quia ab ipsis exordiis suis sciuntur a nobis.

Nā & si septentrionalis extremitas inhabitabilis est non multo tamen est a nobis remota. Quare uero nostræ habitationis cardini causa hæc alterū nomē dedit: ut meridies nō australis uocatur: quia & ille pprie est australis: qui de altera extremitate procedens aduersus septentrionali est: & hunc meridiē iure uocitari facit locus de quo incipit nobis. Nā quia sentiri incipit a medio terræ in qua est usus diei: ideo tanq̄ quidā meridies una littera mutata meridies nūcupatus est. Sciendū est autē, q̄ uentus q̄ per hunc ad nos cardinē peruenit. i. auster ita in origine sua gelidus est: ut apud nos cōmendabilis est blando rigore septētrio: sed quia p̄ flammanī torridæ zonæ ad nos cōmeat: admixtus igni calefcit: & qui incipit frigidus calidus peruenit. Neq̄. n. uel ratio uel natura pateret: ut ex duobus æquo pressis rigore cardinibus dissimili tractu flatus emitteret. Nec dubiū est nostrū quoq̄ septētrionē ad illos qui australi adiacent: propter eandē rationē calidum peruenire: & austrum corporibus eoz̄ gemino auræ suæ rigore blandiri. Eadē ratio nos nō permittit ambigere: quin per illam quoq̄ superficiē terræ: quæ ad nos habetur inferior: integer zonarum ambitus: quæ hic temperatæ sunt eodem ductu tēperatus habeatur: atq̄ ideo illic quoq̄ eadē duæ zonæ a se distantes similiter incolantur. Aut dicat quisq̄ huic fidei obuiare mauult: quid sit quod ab hac eum distinctione deterreat. Nā si nobis uiuendi facultas est in hac terrarum parte quā colimus: quia calcantes humum cælū suspicimus super uerticē quia sol nobis & orit̄ & occidit quia circūfusō fruimur aere: cuius spiramus haustū cur nō & illic aliquos uiuere credamus: ubi eadē semp̄ impromptu sunt. Nā qui ibi dicunt̄ morari: eandē credendi sunt spirare auram: quia eadē est in eiusdē zonalis ambitus: continuatione temperies. Idē sol illis & obire dicunt̄ nostro ortu: & orietur cum nobis occidet. Calcabunt æquē ut nos humū: & semper uerticē semper cælum uidebūt. Nec metus erit: ne de terra in cælū decidant: cū nihil unquā possit ruere sursum: Si. n. nobis quod asserere genus ioci est. uisum habet̄ ubi est terra: & sursum ubi est cælū. Illis quoq̄ sursum erit quod de inferiore suspicient: nec aliquando in superna casuri sunt. Affirma uerim quoq̄: & apud illos minus rerū peritos hæc existimare de nobis: nec credere posse nos in quo sumus loco degere: sed opinari si quis sub pedibus tentaret stare casutum. Nunq̄ tamē apud nos quisquā timuit: ne caderet in cælum: ergo nec apud illos quisquā in superiora casurus est: si cut omnia nutu suo pondera in terrā ferri superius relata docuerunt. Postremo quis ambigat in sp̄era terræ ira ea: quæ inferiora dicuntur: superioribus suis esse cōtraria: ut est oriens occidētis? Nam in utraq̄ parte par diametros habet. Cū ergo & orientē & occidentē similiter cōstat habitari: quid est quod fidē huius quoq̄ diuersæ sibi habitationis excludat? Hæc oīa non ociosus lector in tam paucis uerbis Ciceronis inueniet. Nā cū dicit terrā cingulis suis redimitā atq̄ circumdatā ostendit per omne terræ corpus eandē tēperatōz̄ cingulōz̄ continuatā esse temperiem. Et cum ait in terra maculas habitationū uideri: nō eas dicit quæ in parte nostræ habitationis nōnullis desertis locis interpositis incolūtur. Nō. n. adijceret in ipsis maculis uastas solitudines interiectas: si ipsas solitudines diceret inter quas certæ partes macularū instar habeant̄. Sed quia maculas dicit has quattuor: quas in duobus terræ hemisphæris binas esse ratio monstrauit: bene adiecit interiectas solitudines. Nam sicut pars quæ habitatur a nobis: multa solitudinū interiectiōe distinguitur: credendū est in illis quoq̄ tribus aliis habitatiōibus similes esse inter deserta & culta distinctiones. Sed & quattuor habitationū incolas & relatione situs & ipsa quoq̄ standi qualitate depinxit. Primū. n. ait: alios præter nos ita incolere terrā: ut a se interrupti nullā habeant ad se facultatē meandi Et ipsa uerba declarant: non eū de uno hominū genere loq̄ in hac superficie a nobis solius torridæ interiectiōe diuiso. Sic enim magis diceret: ita interruptos ut nihil inter ipsos ab illis ad nos manare possit. Sed dicendo ita interruptos ut nihil inter ipsos ab illis ad alios manare possit: qualiter inter se illa hominū genera sint diuisa significat. Quod autem uere ad nostram partem referretur: adiecit dicēdo de illis qui & a nobis & a se inuicē diuisi sunt: ptim obliquos partim tranuersos partim etiā aduersos stare nobis. Interruptio ergo nō unius generis a nobis: sed oīum generū a se diuisioz̄ refertur: quæ ita distinguenda est. Hi quos separat a nobis perusta: quos græci ἀντοικος uocant: similiter ab illis qui inferiorē zonæ suæ incolunt partē: interiecta australi gelida separantur. Rursus illos ab ἀντοικος suis idest per nostri cinguli inferiora uiuentibus interiectio ardentis sequēstrat: & illi a nobis septentrionalis extremitatis rigore remouētur. Et quia non est una omnium affinis cōtinuatio: sed interiectæ sunt solitudines ex calore uel frigore mutuū negantibus cōmeatū: has terræ partes: quæ a quattuor hoīum generibus incolunt̄: maculas habitationum uocauit. Quemadmodum autē cæteri omnes uestigia sua figere ad nostram credantur ipse distinxit: & australes quidē aperte pronunciauit aduersos stare nobis dicēdo: Quorū australis ille i quo qui insunt aduersa nobis urgent uestigia. Et ideo aduersi nobis sunt: quia i parte sp̄eræ quæ contra nos est morantur. Restat inquirere quos tranuersos & quos obliquos nobis stare memorauerit. Sed nec de ipsis potest esse dubitatio: quin tranuersos stare no

bis dixerit inferiorē zonæ nostræ ptem tenētes. Obliquos uero eos qui australis circuli deuexa
 sortiti sunt. Superest ut de terræ ipsius spatii q̄ta habitatoī cesserint: quāta sint iculta referamus.
 Id est quæ sit singulorum dimensio cinguloꝝ. Quod ut facile cognoscas: redeūdū tibi est ad or
 bis terræ descriptionē: quā paulo ante subiecimur: ut p̄ ascriptaꝝ l̄raꝝ notas rō dimensionū lu
 cidius explicetur. Omnis terræ orbis. i. circulus: qui uniuersum ambitū claudit: cui a scripta sūt
 a. b. c. d. ab his qui eum rōne dimensi sunt: in sexaginta diuisus est partes. Habet autē totus ipse
 ambitus stadiorū ducenta quinquaginta duo milia. Ergo singulæ sexagesimæ extendunt stadiis
 quaternis milibus decenis. Et sine duo medietas eius: quæ est a. d. per orientē. i. per. a. usq; ad. c.
 habet triginta sexagesimas & stadiorū milia centū uiginti sex. Quarta uero pars: quæ est ab a usq;
 ad. c. incipiens a p̄sta: habet sexagesimas quādecim: & stadiorū milia sexaginta & tria. Huius q̄rtæ
 partis mensura relata cōstabit totius ambitus plena dimensio. Ab. a. igit̄ usq; ad. p. qđ ē medietas
 partitæ: habet sexagesimas quattuor: quæ faciūt stadiorū milia sexdecim cū octingentorū adiectōe.
 Ergo oīs perusta sexagesimarū octo est: & tener stadiorū milia triginta tria & sexaginta insuper.
 Latitudo aut̄ cinguli n̄si: q̄ tēperatus est. i. a. p. usq; ad. o. habet sexagesimas quinq;: quæ faciūt sta
 diorū milia uiginti unū. Et spatiū frigidæ ab. o. usq; ad. c. habet sexagesimas sex q̄ stadiorū tenēt
 uiginti quinq; milia ducēta. Ex hac q̄rtæ pte orbis terræ: cuius mensurā euidenter exp̄ssimus: alte
 rius q̄rtæ pris magnitudinē ab. a. usq; ad. d. pati dimensionū distinctōe cognosces. Cū ergo q̄rtū
 teneat sp̄æ superficies q̄ ad nos ē: i. oī sua medietate cognoueris: de mēsurā quoq; ferioris medie
 tatis. i. a. d. p. b. usq; ad. c. similiter istrueris. Mō. n. q̄a orbē terræ: i plano p̄ximus: i plano at̄ me
 diū exprimer̄ nō possumus sp̄alē rōre imitati sumus altitudis i reflexū a circulo: q̄ magis orizō
 q̄ meridianus uidetur. Cæterq; uolo hoc mēte p̄cipias: ita nos hāc prulisse mēsurā tanq̄ a. d. per
 a. usq; ad. c. pars terræ sup̄ior sit: cuius ptem nos incolimus: & a. d. per. b. usq; ad. c. pars terræ su
 perior habeat inferior. Hoc quoq; tractaru p̄p̄riū sortito sinē: nūc illud qđ p̄bandū p̄missimus af
 feramus: hos cingulos & bene Maronē cælo: & bene terræ assignasse Ciceronē & utrūq; nō di
 screpantia sed cōsona eadēq; dixisse. Natura. n. cæli hāc i diuersis terræ p̄tibus tēperie nimita
 tēq; distinxit. & q̄litas uel frigoris uel caloris q̄ cuilibet ætheris p̄ti semel inhæsit. eādē inficit
 pte terræ: quā despicit ambiēdo. Et q̄a has diuersitates q̄ certis sinibus terminat̄ cingulos i cæ
 lo uocauere: necesse est roridē cingulos ēt hic itelligi: Sicut i breuissimo speculo cū facies mon
 straf̄ ingēs: tenet i angusto mēbra uel liniamēta ordinē quē sua in uero digesserat āplitudo. Sed
 hic quoq; asserēdi qđ d̄r minuemus laborē oculis subiicēdo pinēturā. Est co. n. cæli sp̄a. a. b. c. d.
 Er̄ inter se claudat sp̄arā terræ: cui a scripta sūt. f. x. t. u. Et ducat̄ i cæli sp̄arā circulus septērio
 nalis. ab. i. usq; i o: tropicus æstiuus. a. g. i. p. & æqnoctialis. a. b. i. a. & tropicus hyemalis. ab. f. i. q.
 & australis. ab. e. in. r. sed & zodiacus ducatur ab. f. in. p. Rurſus in sp̄arā terræ ducant̄ idē limi
 tes cinguloꝝ: quos supra descripsimus: in. n. in. m. in. l. in. r.

His ita depictis sine difficultate constabit singulas terræ partes a singulis cæli partibus super uerticē suū positis qualitātē circa nimietatē uel temperiem mutuari: Nam quod est sursum. a. d. usq; ad. r. hoc despicit terrā ab. f. usq; ad. r. Et quod est in cælo ad. r. usq; ad. q. hoc insicit terræ a. k. usq; ad. l. & quod in cælo est a. q. usq; in. p. tale facit in terra ab. l. usq; ad. m. Qualeq; est desup a. p. usq; ad. o. tale in terra ab. m. usq; ad. n. Et quale illic ab. o. usq; ad. e. talc hic est ab. n. usq; ad. t. Sunt autem in æthere extremitates ambæ. i. a. d. usq; ad. r. & a. c. usq; ad. o. æterno rigore defatæ. Idē in terra idem est ab. f. usq; ad. k. & a. t. usq; ad. n. rursus in cælo a. q. usq; ad. p. nimio calore feruet. Idē in terra quōq; ab. l. usq; ad. m. idē feruor est. Itē sunt in cælo tēpeties ab. o. usq; ad. p. & a. q. i. r. Ideo sunt hic quoq; temperatæ ab. n. in. m. & ab. l. in. k. Aequinoctialis. n. circulus qui ab. a. usq; ad. b. ductus est. mediā secat perustā: Et ipsum autē scisse Ciceronē: q; terreni cinguli cælestibus insiciant: ex uer bis eius ostenditur. Ait. n. e qbus duos maxime iter se diuersos & cæli uerticibus ipsis ex utraq; parte subnixos obriguisse pruina uides. Ecce testatur finale frigus esse de cælo. Idē quoq; de feruore medio dicit. Mediū autē illū & maximū solis ardore torrerī. Cū ergo manifeste & rigore de cæli uertico dicit & feruorē de sole in terræ cingulos uenire signauerit: ostendit prius in cælo hos eosdē cingulos cōstitisse. Nūc quoniā cōstitit easdē in cælo & in terra zonas esse uel cingulos (hæc. n. unius rei duo sunt noia) iā dicendū est: quæ cā in æthere hanc diuersitatē qualitatis efficiat. Perusta duobus tropicis claudis: id est ab. g. in. p. æstiuo: & ab. f. in. q. hycmali. Ab. f. autē in. p. zodiacū describēdo perduximus. Ergo signū. p. tropicus ille cācer habeatur: & signum f. capricornus. Constat autē solē neq; sursum ultra cācrū: neq; ultra capricornū deorsum meare: sed cum ad tropicog; cōfinia peruenerit mox reuertit: unde & solstitia uocantur. Et quia æstiuus tropicus temperatæ nostræ terminus est: ideo cū sol ad ipsum finē uenerit. facit nobis æstiuos calores de uicino urens sensu maiore subiecta illo deniq; tempore australi generi reuertī hyemem nō potest ambigi: quia tunc ab illis sol omni uia suæ spatio recedit. Rursum cū ad. f. signum id est ad capricornū uenerit: facit hyemē nobis recessu suo: & illis uicinate reducit æstatē. Hic notādū est de tribus tantū cardinibus in quōcūq; adē ingredi solē: de quarto nūq;. Nā & ab ortu & ab occasu fenestra solē recipit: quippe quē orientē abeūtēq; p̄spectet. Recipit & a meridie: qa omne iter solis in nostro meridie est: ut instruit uisum ante lata descriptio. Nūq; uere solē fenestra septētrionis admittit: quia nunq; a. p. signo ad. o. sol accedit: sed a. p. semp retrocedēdo nūq; fines poli septētrinalis attingit. Et ideo nūq; per hūc eardine radius solis infundit. Eiusdē rei p̄bationē umbra quoq; cuiuslibet corporis efficiet astruere. Nā & in occasum cadit oriente sole: & in ortū cū sit occiduus. Medio autē die: qa sol meridie tenet in septētrionē umbra depellit. In austrū uero circa nostrā habitationē impossibile est umbrā cuiuslibet corporis cadere: quia semp in aduersam soli partē umbra iactat. Aduersus autē austrō apud nos sol esse nō poterit: cū nūq; fines septētrionalis attingat. Sane quoniā pars illa perustæ: quæ tēperatæ uicina est admittit habitātes: illic. i. trās tropicū quæcūq; habitant spatia: umbrā mitūt in austrū eo tēpore: quo sol canerū tenet. Tunc enī est sol septētrionalis: cū tropicū tenet: q; ab illis ad septētrionē recedit. Ciuitas autē Siene: q; puincie thebaidos post superiorē montiū deserta p̄cipiū est: sub ipso æstiuo tropico eonstituta est. Et eo die quo sol certam partē ingredi cancri hora diei sexta (quoniā sol tūc super ipsum inuenit uerticē ciuitatis) nulla illic potest in terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec stilius hemisphærii monstrātis horas: quæ γνόμων uocant: tunc de se potest umbrā creare. Et hoc est quod Lucanus dicere uoluit: nec tamē plene ut habet absoluit. Dicēdo. n. Atq; umbras nūq; flectēte siene. Rē qdē attigit: sed turbauit uerz. Nō. n. nūq; flectit sed uno tēpore: quod eū sua ratione rettulimus. His relatis cōstat solē nūq; egredi fines perustæ: qa de tropico in tropicū zodiacus obliquatus est. Manifesta est igit; cā: eur hæc zona flāmis sit semp obnoxia qppe quā sol totius æternæ flānæ & fons & administrator nūq; relinquat. Ergo abæ partes ultimæ. i. septētrionalis & australis: ad quas nūq; solis calor accedit: necessario perpetua præmuntur pruina. Duas uero (ut diximus tēperat hinc atq; illinc uicinia caloris & frigoris. Deniq; in hac ipsa zona quā icolumus: quæ tota dicitur tēperata: partes tamen quas perusto cingulo uicinæ sunt: cæteris calidiores sunt: ut est æthiopia: arabia: ægyptus & libya: in quibus calor ita eireunfusi aeris corpus extenuat: ut aut nūq; aut raro cogat i nubes: & ideo nullus pene apud illos usus est ibriū. Rursum usq; ad frigidæ fines pressius accedit: ut est palus mæotis: ut regiones quas præterfluunt tanais: & hister: oiaq; super scythiā loca quorū icolas uetustas hyperbotoos uocauit: quasi originē boreæ in trorsum recedēdo trāsissent: adeo æterna pene præmuntur pruina: ut nō facile explicetur quāta sit illic frigidæ nimietatis iniuria. Loca uero quæ in medio temperata sunt: quoniā ab utraq; nimietate longe recedunt: uerā tenēt salutaremq; temperiem. Locus nos admonet: ut quoniā diximus rem: quæ a nullo possit reselli: utruq; tropicum circum zodiaco terminos facere: nec nūq; solem alterutrum tropicum excedere posse: uel sursum uel deorsum meādo. Trans zodiacum

Zona perusta

uero circum. i. trans uisā quæ tropicis clauditur: ex utraq; parte incipere temperatas Quæramus quid sit quod ait Virgilius: quæ nullius unq; disciplinæ error inuoluit Duæ mortalibus ægris. Munere concessæ diuum; & uia secta per ambas;

Obliquus qua se signorum uertitur ordo.

Vides enim dicere his uersibus zodiacū per temperatas ductū & solis cursum per ipsas ferri: quod nec opinari fas est: quia neutrum tropicum solis cursus excedit Nunc igitur illud attēdit qd' diximus & intra tropicum in ea perusta parte quæ uicina est temperatæ habitatores esse. Nam siene sub ipso tropico est: meroe autem tribus milibus octingentis stadiis in Perustam a sicne introrsum recedit: & ab illa usq; ad terram cynanomiferacem sunt stadia octingēta. Et per hæc omnia spatia perustæ licet rari tamen uita fruuntur habitates. Ultra uero iam inaccessum est propter nimium solis ardorem. Cum ergo tantū spatii ex pusta uitam ministrat: & sine dubio circa uicināitudinem: non neget. Paria enim in utraq; parte sunt omnia. Ideo credendū est per poeticā tubā: quæ omnia semper in maius extollit: dixisse uia solis sectam per temperatas: quoniā ex utraq; parte fines perustæ in eo sunt similes temperatis: quæ se patiuntur habitari. An forte poetica licentia particula pro simili: pene particula posuit: & pro per ambas sub ambas dicere maluit. Nam re uera ductus zodiaci sub ambas temperatas ultro citroq; peruenit nō tamen per ambas. Scimus autē & Homerum ipsum: & in omnibus imitatorē eius Varronem sæpe tales mutisse particulas. An: quod mihi uero propius uidetur: per ambas pro inter ambas uoluit intelligi. Zodiacus enim iter ambas temperatas uoluitur non per ambas. Familiariter autē per pro iterponere solet: sicut alibi quoq; Circū perq; duas in more fluminis arctos. Neq; enim anguis sydereus arctos secat: sed dū & amplectit & interuenit circū eas & inter eas uoluitur non per eas. Ergo potest constare nobis intellectus: si per ambas. i. pro inter ambas more ipsius poetæ dictū existimemus. Nobis aliud ad defensionē ultra hæc: quæ diximus: non occurrit. Vege quoniā in mediō posuimus quos fines nunq; uia solis excedat: manifestū est oībus aut quid maro dixerit: quæ constat roris ignaq; erit ingenii singulorū inuenire qd' possit amplius pro absoluēda hæc quōne conferri. His quoq; (ut arbitror) nō ociosa inspectōe tractatis: nūc de oceano quod promissimus astruemus. Non uno sed geminō eius ambitu terræ corpus oē circūflui. Cuius uerus & primus meatus est: quæ ab indocto hominū genere nascit. Is enim quæ solū oceanū plures opinātur: de sinibus ab illo originali refluxus secundū ex necessitate ambitū fecit. Cæterū eius prior corona per zonā terræ calidā incat superiora terræ & inferiora cingens flexū circi æquinoctialis imitata. ab oriente uero duos sinus refudit: unū ad extremitatē septentrionis: ad australis alter. Rursusq; ab occidentē duo pariter enascuntur sinus: qui usq; ad ambas quas supradiximus extremitates refluxū occurrūt ab orientē demissis. Et dū uisūma & impetu maiore milcentur: inuicēq; se feriūt: ex ipsa aquarū collisione nascit illa famosa oceani accessio pariter & recessio. Et ubicūq; in nostro mari contingit: de uel in angustiis fretis uel in planis forte littoribus ex ipsis oceani sinibus quos oceanū nunc uocamus conueniūt: quia nostrum mare ex illis influit Cæterū uerior ut ita dicam eius alueus tenet zonā perustā: & tam ipse qui æquinoctialē quæ sinus ex eo nati: qui orientē circulū ambitu suæ flexionis imitantur: oēm terrā quadrifidā diuidūt: & singulas ut supradiximus habitationes faciunt insulas. Nam inter nos & australes homines means ille per calidā zonā totaq; cingens & rurus utriusq; regionis extrema sinibus suis ambiēs binas in superiore atq; inferiore terræ superficie insulas facit. Unde Tullius hoc intelligi uolēs nō dixit: omnis terra parua quædam est insula: sed oīs terra quæ colit. a nobis parua quædam est insula: quia & singulæ de quattuor habitationibus paruæ quædam efficiuntur insulæ: oceano bis eas ut diximus ambiente. Omnia hæc ante oculos locare potest descriptio substituta. ex qua & nostri maris originem quæ totius una est: & rubri atq; indici ortum uidebis. Caspiumq; mare unde oriatur inuenies: licet non ignorē esse nullis qui ei de oceano ingressum nugēt. Nec dubium est: in illam quoq; australis generis temperatā mare de oceano similiter influere Sed describi hoc nostra attestatōne non debuit: cuius situs nobis incognitus perseverat. Quod autem dixit nostram habitabilem angustam uerticibus latiore: in eadem descriptione poterimus aduertere. Nam quanto longior est tropicus circus septentrionali circo. tanto zona uerticibus quæ lateribus angustior ē: quæ summitas eius in arctū extremi circuli breuitate contrahit. Deductio aut laterū longitudine tropici ab utraq; parte distendit. Deniq; ueteres oēm habitabilem nostram extetā claudidi simile eē dixerūt. Itē quæ oīs terra in qua & oceanus ē: ad quēuis cælestē circulū quæsi cætron puncti obrinet locū: necessario de oceano adiecit. Qui tamē tanto noīe quæ sit paruus uides. Nam licet apud nos athlaticū mare licet magnū uocet: de cælo tamen dispiciētib; nō potest magnum uideri: cū ad cælū terra signū sit & punctū: quod diuidi non possit in partes. Ideo autem terræ breuitas tam diligenter asserit: ut paruipendendum ambitum famæ

Oceanus

uir fortis itelligat quæ in tam paruo magna esse non poterit: quod doctrinæ propositum non minus in sequentibus apparebit: quoniam etiam si cupiat proles futuroque hominum deiceps laudes uniuscuiusque nostrum acceptas a patribus posteris perdere: tamen propter eluuiiones exustionesque terrarum quas accidere tempore certo necesse est: non modo non æternam sed ne diuturnam quidem gloriam assequi possumus. Virtutis fructum sapiens in conscientia ponit: minus perfectus in gloria: unde Scipio perfectorem cupiens infundere nepoti auctor est: ut ceterus conscientiam premio gloriam non requirat. In qua appetenda quoniam duo sunt maxime quæ parari possint: ut & quam latissime uageat & quam diutissime perseueret. Postquam superius de habitationis nostræ angustiis disserendo totius terræ quæ ad cælum puncti locum obtinet: minimam quædam docuit ab hominibus nostri generis particulam possideri: nullius uero gloriam uel in illa tota parte potuisse diffundi: siquidem gægen transnatare uel transcendere caucalum romani nominis fama non ualuit: spem quæ de propaganda late gloria ante oculos ponendo nostri orbis angustias amputauit. uult etiam diuturnitatis auferre ut plene animo nepotis contemptum gloriæ cõpos dissuasor insinuet: & ait. Nec in hac ipsa in qua sapientis & fortis uiri nomen serpere potest: æternitate nominis posse durare: cum modo exustione modo elluione terrarum diuturnitati rerum intercedat occasus: quod quale sit differemus. In hac enim parte tractatus illa quæstio latenter absoluitur quæ multorum cogitationes de ambigenda mundi æternitate significat. Nam quis facile mundum semper fuisse consentiat? cum & ipsa historiarum fides multarum rerum cultum emendationemque uel ipsam inuentionem recentem esse fateatur? Cumque rudes primū homines & in curia syluestri non multum a ferarum asperitate dissimiles meminerit: uel fabuletur antiquitas tradatque nec huc eis quo nunc utimur uictum fuisse: sed glande prius & baccis alitos sero sperasse de sulcis alimoniam: cumque ita exordium regum & ipsius humanæ nationis opinemur ut aurea primū sæcula fuisse credamus: &

Virtutis
fructus

De mundi
æternitate

ide natura p metalla uiliora degeneras ferro saecula postrema saedauerit: ac ne totu uideamur de fabulis mutuari: qs non huic extimet mudu quadoq coepisse: nec longa retro eius aetate cum ab hinc ultra duo retro annorum milia de excellenti rege gestaru memoria ne graeca quide extat historia? Nam supra Ninum a quo Semiramis secudu quosda credis pcreata: nihil praclaru in libris relatū est: si enim ab initio imo ante initiu fuit mundus (ut philosophi uolunt) cur p innumera bilium seriem saeculorum non fuerat cultus: quo nunc utimur: inuentus: non litterarum usus quo solo memoriae fulcis aeternitas: cur non deniq multage reru experientia ad aliqs geres recentiaetate peruenit? Vt ecce galli uitem uel cultum oleae roma iam adolente didicerunt. Aliae uero gentes adhuc multa nesciunt quae nobis inuenta placuerunt: Haec omnia uidentur aeternitati rerum repugnare dum opinari nos faciunt certo mundi principio paulatim singula quaeq coepisse. Sed mundu quidem fuisse semper philosophia auctor est conditore quidem deo: led non ex tempore. Siquidem tempus ante mundum esse non potuit: cum nihil aliud tempora nisi cursus solis efficiat. Res uero humanae ex parte maxima saepe occidunt manete mundo & rursus oriuntur uel eluione uicissim uel exustione redeute: cuius uicissitudinis causa uel necessitas talis est. Ignem aethereum phisici tradiderunt humore nutriri: asserentes ideo sub zona caeli perusta qua uia solis idest zodiacus occupauit oceanum (sicut supra descripsimus) a natura locatum ut ois latitudo. qua sol cu quisq uagis ultro citroq discurrut: habet subiecti huoris alimoniam. Et hoc esse uolunt quod Homerus diuinaru omniu inuentioni fons & origo sub poetici nube signenti uerum sapientibus intelligi dedit: Ioue cum diis caeter. s. i. cum stellis pfectum in oceanum aethiopijs eum ad epulas inuitantibus. Per qua imaginem fabulosa Homege significasse uolunt hauriri de humore nutrimenta syderibus: qui ob hoc aethiopas reges epularum caelestium dixit: quoniam circa oceani oram non nisi aethiopes habitant quos uicina solis usq; ad speciem nigri coloris exussit. Cum ergo calor nutriatur humore: haec uicissitudo coningit: ut modo calor modo humor exuberet. Euenit enim ut ignis usq; ad maximu enutritus augmentum haustu uincat humore. Et sic aeris mutata temperies licentia praestet incendio: & terra penitus flagrantia inmissi ignis uratur. Sed mox impetu caloris alumpto paulatim uires reuertuntur humoti: cum magna pars ignis incendijs erogata minus iam de renascente humore consumat. Ac rursus longo temporum tractu ita crescens humor alius uincit: ut terris infundatur eluio. Rursusq; calor post haec uires resumit & ita fit ut manente mundo inter exuperantis caloris humorisq; uices terraru cultus cum hominu genere saepe intercidat: & reducta remperie rursus mouetur: nuq; tamen siue eluio siue exustio omnes terras aut omne hominu genus uel omnino operit uel penitus exurit. Aegypto certe ut Plato i Thimaeo latef nuq; nimietas humoris nocuit uel caloris. Vnde & infinita annoru milia in solis aegyptioru monumentis librisq; religuntur. Certe igitur terraru partes internectioni superstitres seminarium instaurando generi humano fiunt: atq; ita contingit ut non rudi mundo rudes homines & cultus inscii: cuius memoriam interciperi interitus: in terris oberrent: & asperitatem paulatim uagae feritatis exuti conciliabula & coetus natura instruente patiantur. Sitq; primu inter eos mali nescia & adhuc astuciae inexperta simplicitas: quae nomen auri primis saeculis praestat. Inde quo magis ad cultum rerum atq; artiu usus promouet tanto facilius in animos serpit aemulatio: quae primu bene incipiens in inuidiam latenter euadit. Et ex hac iam nascitur quicquid genus hominu potest sequenti bus saeculis experitur. Haec est ergo quae rebus humanis pereundi atq; iteru reuertendi incolumi mundo uicissitudo uariatur. Quid autem interest ab his qui postea nascentur sermonem fore de te: cum ab his nullus fuerit qui ante nati sunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerunt uiri: praesertim cum apud eos ipsos quibus audiri nomen nostrum potest: nemo unius animi memoriae consequi possit. Homines enim populariter annu tantu modo solis idest unius austru reditu metiuntur. Reipsa autem cum ad idem unde semel profecta sunt cuncta austra redierunt: eademq; totius caeli descriptionem longis in reuallis retulerint: tum ille uere uertens annus appellari potest: in quo uix dicere q; multa hominu saecula teneantur. Namq; ut olim deficere sol hominibus extinguicq; oisus est cu Romuli animus haec ipsa in templa penetrauerit: ita quandoq; cum ab eadem parte sol eodeq; tempore iteru defecerit: tu signis omnibus ad idem principium stellisq; reuocatis expletum annu habeto. Cuius quidem anni mundu uigelimam partem scito esse couersam. Idem agere persuauerat instas dissuasioni gloriae desideradae. qua cum locis artam ne in ipsis angustijs aeterna supra docuisset: nunc non solum perpetuitatis expertem: sed nec ad unius ani integri metas posse propagari docet: cuius assertionis quae sit ratio dicemus. Annus non is solus est que nuc comunis omnium usus appellat: sed singulorum seu luminu seu stellaru emensio omni caeli circuitu a certo loco in eundem locum reditus annus suus est. Sic mensis lunae annus est inter quem caeli ambitum iustatuna & a luna me

ignis aethereus nutritur huore

Iuppiter cu diis epulatur ad oceanu

Annus

Luna Mensis unde

fis dicitur: quia græco nomine luna mēne uocatur. Virgilius deniq; ad descriptionem lunaris anni qui breuis est annum qui cursu solis efficitur significare uolens ait. Interea magnū sol circuit uoluitur annum; magnum uocans solis comparatione lunaris. Nam cursus quidem Veneris atq; Mercurii pene par soli est. Martis uero annus fere biennium tenet: tanto enim tempore cælum circuit. Iouis autem stella duodecim & Saturni triginta annos in eadem circuitione consumit. Hæc de luminibus ac uagis ut sæpe relata iam nota sunt. Annus uero qui mundanus uocatur qui uere uertens est: quia conuersione plenæ uniuersitatis efficitur: largissimæ sæculis explicatur. Cuius ratio est talis. Stellæ omnes & sydera: quæ infixæ cælo uidentur: quorum propriū motum nunq̄ uisus humanus sentire uel deprehendere potest: mouentur tamen & præter cæli uolubilitatem qua semper trahuntur: suo quoq; accessu tamen særo promouentur ut nullius hominum uita tamen longa sit: quæ obseruatione continua factam de loco permutationem: in quo eas primum uiderat deprehendat. Mundani ergo anni finis est: cum stellæ omnes omniaq; sydera quæ a planis habentia certo loco ad eundem locum ita remeauerint. ut ne una quidem cæli stella in alio loco sit: q̄ in quo fuit: cum omnes aliæ ex eo loco motæ sunt: ad quem reuertæ anno suo finem dedere. ita ut lumina quoq; cum erraticis quinq; in iisdem locis & partibus sint: in quibus incipiente mundano anno fuerunt. Hoc autem (ut physici uolūt) post annorum quindecim milia peracta contingūt. Ergo sicut annus lunæ mensis est: & annus solis duodecim menses: & aliæ stellæ hi sūt anni: quos supra rettulimus: ita mundanū annū quidecim milia annorū quales nunc computamus efficiunt. Ille ergo uere annus uertens uocandus est quem non solis id est astri reditu metiuntur: sed quem stellarum omnium in quocunq; cælo sunt ad eundem locum reditus sub eadem cæli totius descriptione concludit. Vnde & mundanus dicitur: quia mundus proprie cælum uocatur: igitur sicut annum solis non solum a calendis ianuarii usq; ad eandem uocamus: sed etiam a sequente post calendas die usq; ad eundem diem & a quocunq; cuiuslibet mensis die usq; ad diem eundem diem & a quocunq; cuiuslibet mensis die usq; in diem eundem reditus annus uocatur: ita huius mundi anni initium sibi quisq; facit quodcunq; decreuerit: ut ecce nunc Cicero a defectu solis qui sub romuli fine contigit: mundani anni principium sibi ipse constituit. Et licet iam sapissime postea defectus solis euenerit: non dicitur tamē mundanum annum repetita defectio solis impleuisse: sed tunc implebitur: cum sol deficiens in hisdē locis & partibus & ipse erit & omnes cæli stellæ omniaq; sydera rursus inueniet: in quibus fuerat cum sub Romuli fine deficeretur. Igitur discessu Romuli post annorum quindecim milia (sicut asserūt physici) sol denuo ita deficit: ut in eodē signo eadēq; parte sit ad idem principium in quo sub Romulo fuerat: stellis quoq; omnibus signisq; reuocatis. Peracti enim fuerant cum Scipio in Africa militaret a discessu Romuli anni quingenti septuaginta & tres. Anno enim ab urbe condita sexcentesimo septimo hic Scipio deleta Carthagine triumphauit: Ex quo numero annis remotis trigintaduobus regni Romuli & duobus qui intra somnium & consumatum bellum fuere quingenti septuaginta tres a discessu Romuli ad somnium usq; remanebunt. Ergo rationabiliter uereque signauit. Nec dum mundani anni uicesimam partem esse conuersam. Nam uicesimæ parti quot anni supersint a fine Romuli ad aphyricanam militiam Scipionis: quos diximus annos fuisse quingētos septuaginta tres: quisquis digito mittit inueniet. Tu uero enitere & sic habeto te non esse mortalem: sed corpus hoc. Nec enim tu is es quem forma ista declarat: sed mens cuiusq; is est quisq; non ea figura quæ digito demonstrari potest. Deum te igitur scito esse siquidem est deus qui uiget: qui sentit: qui meminit: qui prouidet: qui tam regit: & moderatur: & mouet id corpus: cui præpositus est: q̄ hunc mundū ille princeps deus. Et ut ille mundum quadam parte mortalem ipse deus æternus: sic fragile corpus animus sempiternus mouet. Bene & sapienter tulianus hic Scipio circa institutionem nepotis ordinem recte docētis impleuit: Nam ut breuiter a principio omnem opem is continentiam reuoluamus: primum tempus eius mortis: & imminentes propinquorum prædixit infidias: ut totum de hac uita sperare dedisceret: quam non diuturnam comperisset. Deinde ne metu prædictæ mortis frangeretur ostendit sapienti & bono ciui in immortalitatem migrandum. Cunq; eum ultro spes ista traxisset ad moriendi desiderium: succedit Pauli patris opportuna dissuasio accensam filii festinationem ab appetitu spontaneæ mortis excludens. Plene igitur in animo somniantis utrinq; plantata sperandi expectandiq; temperie altius iam circa diuina erigendum nepotis animum Aphyricanus ingreditur. Nec prius eum terram patitur intueri q̄ cæli ac syderum natura motum ac modulamē agnoscat & hæc omnia sciat premio cessura uirtutum. Ac postq̄ mēs firmata Scipionis alacritate tantæ pmissionis egreditur: tū demū gloria quæ apud indoctos magnū uirtutis premiū creditur cōtēni iubetur dū ostēditur ex terræ

cursus diffi-
 nitus plane
 tagē
 ānus mūda-
 nus

sidera fixa
 et mouent

Finis mon-
 dani anni

Quo tem-
 pore deleta
 Cartago.

Quis pōt
 esse deus.

breuitate uel calibus arcta locis angusta temporibus. Africus igitur penè exutus hominem & defæcra mentis iam naturæ suæ capax hic apertius admonetur ut esse se deum nouerit. Et hæc sit præsentis operis consumatio ut animam non solū immortalē; sed deum esse clarescat. Ille ergo qui fuerat iam post corpus in diuinitatē receptus; dicturus uiro adhuc in hac uita posito deum te scire esse; nō prius tantā prærogatiuam cōmittit homini q̄ quid sit ipse discernat ne extimescat hoc quoq; diuinū dici: quod mortale in nobis & caducū est, & quia Tullio mos est, profundam rerum scientiā sub breuitate tegere uerborum; nunc quoq; miro cōpendio tantū includit arcanū quod Plotinus magis q̄ quisq; uerborū parcus libro itegro disseruit; cuius descriptio est: **Quid est animal quid homo; in hoc ergo libro Plotinus quærit; cuius sint in nobis uolūtates memores metusq; ac desideria & animositas uel dolores; postremo cogitatōes & intellectus utrū meræ animæ; an uero animæ utentis corpore.** Et post multa quæ sub copiosa repleta densitate disseruit; quæ nūc nobis ob hoc solū prætereūda sunt ne usq; ad fastidii necessitatē uolumē extendant; hoc postremo, p̄nūciat animal esse corpus animatū. Sed nec hoc neglectū ut non quæsitū relinquit quo animæ beneficio quaue uia societatis animeur. Has ergo omnes quas p̄diximus passiones assignat animali Verum aut̄ hominē ipsam animam esse testatur. ergo qui uidetur nō ipse uerus homo est; sed uetus ille est a quo regitur quod uidetur. Sic cū morte animalis discesserit animatio cadit corpus regēte uiduatur. Et hoc ē quod uidet̄ in hoīe mortale. Anima uero qui uerus homo est ab omni conditione mortalitatis aliena est; adeo ut ad imitationē dei mundū regentis regat & ipsa corpus; dum a se animatur. Ideo physici mundū magnum hominē; & hoīem breuē mundum esse dixerunt. Per similitudines igitur cæterum prærogatiuarū quibus deū anima uidetur imitari; animū deum & prisca philosophorū & Tullius dixit. **Quod autem ait mundum quadā parte mortale; ad cōmunē opinionē respicit; qua mori aliqua inter mundum uidetur; ut animal exanimatum uel ignis extinctus uel siccatus humor.** Hæc enim omnino interisse creduntur. Sed constat secundū ueræ rationis assertio nem; quā & ipse non nescit; nec Virgilius ignorat dicendo; nec morti esse locū. **Constat inq̄ nihil intra uiuū mundum perire.** s. eorū quæ iterire uidentur; solam mutari speciē; & illud in originē suā atq; in ipsa elementa remeare; quod tale q̄le fuit esse deserit. Deniq; & Plotinus alio i loco; cum de corpore assumptōe disserteret; & hoc dissolui posse p̄nūciaret; quicq; effluit obicit sibi. Cur ergo elementa quorū fluxus in apto est; nō similiter aliquādo soluunt. Et breuiter tāta obiectōi ualidaq; respōdit. Ideo elementa licet fluant nūq; tamē solui; q̄a nō foras effluūt. A cæteris. n. corporibus qd̄ effluit recedit; elementorū fluxus nūq; ab ipsis recedit elementis. Ergo in hoc mūdo pars nulla mortalis est secundū ueræ rōnis assertio. Sed q̄ ait eū quadā parte mortale; ad cōmū ut diximus opinionē paululū inclinare se uoluit. In fine aut̄ ualidissimū immortalitatis aiæ argumentū ponit; quia ipsa corpori p̄stat agitatū. **Quod quale sit ex ipsis uerbis Ciceronis quæ sequuntur inuenies.** Nā qd̄ semp mouet æternū est quod aut̄ motū assertit alicui quodq; ipm̄ agitat̄ alicudē quādo finē habet motus uitendi finē hēat necesse est. Solū igit̄ qd̄ se ipsum mouet q̄a deseritur a se nūq; ne moueri quidē definit quin etiam cæteris quæ mouent̄ hic fons hoc principiū est mouēdi. Principii aut̄ nulla est origo; nā e principio oriunt̄ oīa; ipsum aut̄ nulla ex re alia nasci pōt; nec. n. id esset principiū qd̄ gigneret aliud; qd̄ si nō orit̄ nec occidit quidē unq; nā principiū extinctū nec ipm̄ ab alio nascit̄ nec ex se aliud creabit; si quidē necesse ē a principio oriri oīa; ita sit ut motus principiū ex eo sit qd̄ ipsum a se mouetur. id autem nec nasci potest nec oriri uel cōcidat omne cælum omnisq; natura cōsistat necesse est; nec uim ullā nascatur quia primo impulsu moueatur; Cum pateat igitur æternū id esse quod ipsum se moueat; quis est qui hanc naturam animis esse tributam neget? In animo est enim omne quod pulsu agitur æterno; quod autem est anima; id motu cietur interiore & suo; nam hoc est p̄prie natura animi atq; uis; quæ si ē una ex omnibus quæ seipsa moueat neq; nata certe est & æterna est. Omnis hic locus de Phedrone Platonis ad uerbum a Cicerone translatus est; in quo ualidissimis argumentis animæ immortalitas asseritur. Et hæc est argumētorum summa esse animam mortis immunē quoniam ex se mouetur. Sciēdum est autem q̄ duobus modis immortalitas intelligitur; aut enim ideo est immortale quid. quia per se non est capax mortis; aut quia procuratio ne alterius a morte defenditur. Ex his prior modus ad animæ; secundus ad mundi immortalitatem refertur. Illa enim suapte natura a conditione mortis aliena est. Mundus uero animæ beneficio in hac uitæ perpetuitate retinetur. Rursus semper moueri dupliciter accipitur; hoc enim accipitur & de eo quod ex quo est semp mouetur; & de eo qd̄ ex quo est semp & mouet̄. & secundus modus est quo animā dicimus semp moueri. His p̄missis iam quibus syllogismis de immortalitate aiæ diuersi sectatores Platonis tōtinant̄ oportet apiri. Sūt enim qui per gradus syllogismorum ad unū finem p̄bationis euadāt; certam sibi propositionē sequentis ex antecedentis conclusione facientes apud quos hic prior est; anima ex se mouetur;

Anima quod est

Nihil mortis

Anima immortalitas

immortalitas quomodo intelligit

Rationes de anima immortalitate

qui quid autem ex se mouetur; semper mouetur, igitur anima semper mouetur. Secundus ita qui nascitur ex prioris sine Anima semper mouetur, quicquid autem semper mouetur immortale est, igitur anima immortalis est, & ita in duobus syllogismis duæ res probantur id est & semper moueri animam ut in priore; & esse immortalem ut colligitur de secundo. Alii uero usque ad tertium gradum ita argumendo procedunt: Anima ex se mouetur, quod autem ex se mouetur; principium motus est, igitur anima principium motus est. Rursus ex hac conclusione nascitur propositio: Anima principium motus est, quod autem principium motus est; nam non est, igitur anima nata non est. Terrio loco, Anima nata non est, quod natum non est; immortale est, igitur anima immortalis est. Alii uero omnem ratiocinationem suam in unius syllogismi compendium redigere, Anima ex se mouetur, quod ex se mouetur principium motus est, quod autem principium motus est; nam non est, quod natum non est; immortale est, igitur anima immortalis est. Sed harum omnium ratiocinationum apud eum potest postrema conclusio de animæ immortalitate constare qui primam propositionem id est ex se moueri animam non refellit. Hac enim in fide non recepta debilia sunt omnia quæ sequuntur. Sed huic stoicorum quidem accedit a sensio. Aristoteles uero adeo non acquiescit ut animam non solum ex se non moueri; sed ne moueri quidem penitus conetur asserere. Ita enim calidus argumetarionibus astruit nihil ex se moueri; ut etiam si quid hoc facere concedat; animam tamen hoc non esse confirmet. Si enim anima inquit principium motus est; doceo non posse principium motus moueri; & ita diuisionem suæ artis ingreditur; ut primum doceat in rerum natura esse aliquid immobile; deinde hoc esse animam tentet ostendere, necesse est inquit; aut omnia quæ sunt immobilia esse; aut omnia moueri; aut aliqua ex his moueri; aliqua non moueri. Item si damus ait & motum, & quietem necesse est; aut alia semper moueri; & alia nunquam moueri; aut omnia simul nunc quiescere nunc moueri. De his inquit quid magis uerum sit requiramus. Non esse omnia immobilia aspectus ipse testimonio est; quia sunt quorum motum uidemus. Rursus non moueri omnia uisus docet quo imota cognoscimus. Sed nec omnia dicere possumus modo motum pati modo esse sine motu; quia sunt quorum perpetuum motum uidemus; ut de cælestibus nulla dubitatio est. Restat igitur ait; ut sicut aliqua semper mouentur; ita sit aliquid semper immobile. Ex illis ut collectum sit esse aliquid immobile, nullus obuiat uel refellit. Nam & uera diuisio est & sectæ platonice non repugnat. Neque enim si quid est immobile; sequitur ut hoc sit anima. Nec qui dicit animam ex se moueri; iam moueri uniuersa confirmat; sed modum astruit quo anima mouetur. Siquid uero est aliud immobile; nihil ad hoc quod de anima astruitur pertinebit. Quod & ipse Aristoteles uidens postquam docuit esse aliquid immobile hoc esse animam uult dicere; & incipit asserere nihil esse quod ex se moueri possit; sed omnia quæ mouentur ab alio moueri quod si uere probasset; nihil ad partem platonice sectæ reliqueretur; quæ admodum enim credi posset ex se moueri animam; si constat nihil esse quod ex se possit moueri. In hac autem aristotelica argumentatione huiusmodi diuisionis ordo contextitur. Ex omnibus quæ mouentur inquit; alia per se mouentur; alia ex accidente, & ex accidenti inquit mouet quæ cum ipsa non moueant in eo tamen sunt quod mouentur; ut in nauis sarcina seu uector quiescens, aut etiam cum pars mouetur quiescente integritate; ut si quis stans pedem manum uel caput agitet. Per se autem mouetur quod neque ex accidenti neque ex parte sed & totum simul mouetur; ut cum ad superiora ignis ascendit; & de his quidem quæ ex accidenti mouentur nulla dubitatio est quin ab alio moueantur. Probabo autem inquit etiam ea quæ ex se mouentur ab alio moueri. Ex omnibus enim ait quæ per se mouentur aliam causam motus intra se possident; ut animalia ut arbores quæ sine dubio ab alio intelliguntur moueri a causa scilicet quæ in ipsis latet. nam causam motus ab eo quod mouetur ratio sequestrat. Alia uero a parte ab alio mouentur id est aut uia aut natura, & ut dicimus moueri omne iaculum quod cum de manu iaculantis recessit; suo quidem motu ferri uidetur; sed origo motus ad uim refertur; sic enim nonnunquam & terram sursum & ignem deorsum ferri uidemus quod alienus sine dubio cogit impulsus. Natura uero mouetur uel grauium cum per se deorsum uel leuium cum sursum feruntur. Sed & hoc dicendum est ab alio moueri licet a quo habeatur incertum. Ratio enim ait deprehendit esse nescio quid quod hæc moueat; nam si sponte mouerentur; sponte etiam starent; sed nec unam uiam semper agerent immo per diuersa mouerentur si spontaneo ferrentur ageratur; cum uero hoc facere non possint led leuib; semper a ascensus & descensus grauib; deputatus sit; apparet eorum motum ad certam & constitutam naturam necessitatem referri. Hæc sunt & his similia quibus Aristoteles omne quod mouet ab alio moueri probasse se credidit. Sed platonici ut paulo post demonstrabitur argumeta hæc arguta magis quam uera esse docuere. Nunc sequens eiusdem iugenda diuisio est qua non posse animam ex se moueri etiam si hoc alia res facere possit; laborat ostendere & huius rei primam propositionem ab illis mutuat quæ sibi extimat constituisse;

Argumeta
riones de
motu

Sic enim ait: Cum igitur omnē quod mouetur constet ab alio moueri: sine dubio id quod primum mouet quia non ab alio mouetur (neque enim haberetur iam primum si ab alio moueret) necesse est sequi ut aut stare dicatur aut se ipsam mouere. Nam si moueri ab alio dicatur illud quoque quod eum mouet dicetur ab alio moueri & illud rursus ab alio in infinitum inquisitio ista casura est: nunquam exordia prima reperies si semper aliud ea quae putaueris prima praecedat. Restat igitur inquit ut si quod primum mouet non dicatur stare ipsum se mouere dicatur: & si cerit in uno eodemque aliud quod mouet: aliud quod mouetur: Siquidem in omni aut motu tria haec sunt necesse est id quod mouet: & quo mouet: & quod mouetur: Ex his tribus quod mouetur: tantum mouet. non etiam mouet: cum illud quo fit motus & moueatur & moueat: illud uero quod mouet non etiam mouetur: ut ex tribus commune sit quod medium: duo uero sibi contraria intelligantur. Nam sicut est quod mouetur & non mouet: ita est inquit quod mouet: & non mouetur: propter quod diximus: quia cum omnē quod mouetur ab alio moueatur: siquid mouet & ipsum mouet: quae remus semper motus eius nec unquam inueniemus exordium. deinde siquid se mouere dicatur: necesse est inquit ut aut totum a toto: aut partem a parte: aut partem a toto: aut totum a parte existime: mus moueri: & tamen motus ille seu a toto seu a parte praecedat: alterum sui postulabit auctorem. Ex his omnibus in unum Aristotelica ratiocinatio tota colligitur hoc modo: Omne quod mouetur ab alio mouetur. quod igitur primum mouet: aut stat: aut ab alio & ipsum mouetur. sed si ab alio. iam non potest hoc primum uocari: & semper quid primum moueat requiremus: restat ut stare dicatur: Stat igitur quod primum mouet. Contra Platonem ergo qui dicit animam motus esse principium: in hunc modum componitur syllogismus: Anima principium motus est: principium autem motus non mouetur. igitur anima non mouetur: & hoc est quod primo loco uiolenter obicit: Nec eo usque per suadere contentus animam non moueri: alius quoque rationibus non minus uiolentis perurget. Nullum inquit initium idem potest esse ei cuius est initium. Nam apud geometras principium lineae punctum dicitur esse non linea: Apud arithmeticos principium numeri non est numerus. Item causa nascendi ipsa non nascitur: & ipsa ergo motus causa ut initium non moueatur. Ergo anima quae initium motus est non mouetur: Additur hoc quoque: Nunquam inquit fieri potest ut circa una u eandemque rem uno eodemque tempore contrarietates ad unum idemque pertinentes eueniant. Scimus autem quia mouere facere est: & moueri pati est. Ei igitur quod se mouet simul euenient duo sibi contraria & facere & pati: quod impossibile est. Anima igitur non potest se mouere. Item dicit: Si animae essentia motus esset nunquam quiesceret a motu: nihil enim est quod recipiat essentiae suae contrarietatem: Nam ignis nunquam frigidus erit: nec nix unquam sponte calefcerit: anima autem nonnunquam a motu cessat: non enim semper corpus uidemus agitari: Non igitur animae essentia motus est: cuius contrarietatem recepat. Ait etiam: Anima si alius causa motus est: ipsa sibi causa motus esse non poterit. Nihil est enim inquit quod eiusdem rei sibi causa sit: cuius est alii. ut medicus ut exercitator corpore sanitatem uel ualentiam quam ille agris hic luctatori bus praestat: non utique ex hoc etiam sibi praestat. Item dicit: Omnis motus ad exercitium sui instrumento eget: ut singularum arrium usus docet. Ergo uidendum ne & animae ad se mouendum instrumentum opus sit: Quod si impossibile iudicatur: & illud impossibile erit ut anima ipsa se moueat. Itē dicit: Si moueretur anima: sine dubio cum reliquis motibus & de loco in locum mouetur: Quod si est: modo corpus ingreditur: modo rursus egreditur: & hoc frequenter exercet. Sed hoc uidemus fieri non posse. Non igitur anima mouetur. His quoque addit. Si anima se mouet: necesse est ut ab aliquo motus genere se moueat. Ergo aut in loco se mouet: aut se ipsa pariendo se mouet: aut se ipsam consumendo: aut se augendo: aut se minuendo. haec sunt enim inquit motus genera. Haec autem singula quae admodum possunt fieri requiramus: Si in loco se mouet: aut in rectam lineam se mouet: aut sperico motu in orbe rotatus: sed recta linea infinita nulla est. Nam quaecumque in natura intelligatur linea: quocumque sine sine dubio terminatur: Si ergo per lineam terminatam anima se mouet: non semper mouet: nam cum ad finem uenerit & inde rursus in exordium redit: necesse est interstitium motus fieri in ipsa permutatione redeundi: Sed nec in orbe rotari potest: quia omnis spatia circa aliquid immobile quod centrum uocamus mouetur. Si ergo & anima sic mouetur: aut intra se habeat quod immobile est: & ita sit ut non tota moueatur: aut si non intra se habet sequitur aliud non minus absurdum ut centrum foris sit: quod esse non poterit. Constat ergo ex his aut quod in loco se non moueat. Sed si ipsa se parit: sequitur ut eandem & esse & non esse dicamus. Si uero se ipsa consumit: non erit immortalis. Quod si se aut auget aut minuit eadem simul & maior se & minor reperietur: Ex his talem colligit syllogismum: Si anima se mouet: aliquo motus genere se mouet: nullum autem motus genus quo se moueat inuenitur: non igitur se mouet. Contra has tam subtiles & argutas & uerisimiles argumentationes accingendum est secundum sectatores Platonis qui inceptum quo Aristoteles tam ueram tanque ualidam definitionem magistri lauciare

Generatio
tus

tentauerat: subruerūt. Nequero tam inemor mei aut ita animatus sum: ut ex ingenio meo uel Aristoteli resistam: uel ad sim Platonis: sed ut quisq; magnoz uirorum qui se platonicos dici gloriabuntur: aut lingula aut bina defensa ad ostērationem suorum operum reliquerunt: collecta hæc in unum continuæ defensionis corpus coaceruauī adiecto si quid post illos aut sentire fas erat: aut audire in intellectu licebat: Et quia duo sunt quæ asserere conatus est. Vnumq; dicit nihil esse quod ex se moueatur: alterum quo animam hoc esse non possit confirmat. Vtriq; restendū est: ut & constet posse aliquid ex se moueri: & animam hoc esse clarescat. In primis igitur illius diuisionis oportet nos cauere p̄stigas in qua enumerās aliqua quæ ex se mouentur. & ostendens illa quoq; ab alio moueri id est a causa interius latēte uiderur sibi p̄basse omnia quæ mouentur etiam si ex se moueri dicantur: ab alio tamen moueri Huius enī rei pars uera est: sed est falsa conclusio. Nam esse aliqua quæ cum ex se moueri uideantur: ab alio tamen constet moueri. nec nos diffitemur: non tamen omnia quæ ex se mouentur hoc sustinent ut ab alio ea moueri necesse sit. Plato enim cum dicit animā ex se moueri. i. cum αὐτοκίνητον vocat: nō uult eā inter illa numerari: quæ ex se quidem uidentur moueri: sed a causa quæ intra se latet mouetur. ut mouentur animalia auctore quidem alio sed occulto: nam ab anima mouetur: aut ut mouetur arbores: quarum etsi non uidetur agitator: a natura tamen eas interius latēte. cōstat agitari. Sed Plato ita dicit animam ex se moueri ut non aliana causam uel extrinsecus accidente uel intētius latentem huius motus dicat auctore. Hoc quæ admodum accipiendum sit istruemus. Ignē calidum uocamus: sed & ferrum calidum dicimus: & niuē frigidam & saxum frigidum nuncupamus: mel dulce: sed & mulsū dulce uocitamus. Horum tamen singula de diuersis diuersa significant. Aliter enim de igne aliter de ferro calidi nomen accipiemus: quia ignis per se calet: nō ab alio fit. calidus. Contra ferrum non nisi ex alio calefit: ut nix frigida ut mel dulce sit nō aliunde contingit. Saxo tamen frigus uel mulsū dulcedo a niue uel melle pueniunt. Sic & stare & moueri tā de his dicitur. quæ ab se uel stāt uel mouentur q̄ de illis quæ uel sistuntur uel agitantur ex alio. Sed quibus moueri ab alio uel stare contingit: hæc & stare desinūt & moueri: Quibus autem idem est & esse & moueri nunq̄ a motu cessant: quia sine essentia sua esse non possunt: dicit ferrum amittit calorē: ignis uero calere non desinit. Absē ergo mouetur anima licet & animalia uel arbores per se uideantur moueri. Sed illis quibus interius latens alia tamen causa id est anima: uel natura motum ministrat: ideo & amittunt hoc quod aliunde sumptere: Anima uero ita per se mouetur ut ignis per se calet nulla aduenticia causa uel illum calefaciente uel hāc mouente. Nam cum ignem calidum dicimus non duo diuersa concipimus: unum quod calefacit: alterū quod calefit: sed totum calidum secūdu suam naturam uocamus: cum niuem frigidam cū melle dulce appellamus: non aliud quod hanc qualitatem præstat: aliud cui præstat accipimus. Ita & cum animam per se moueri dicimus: non gemina consideratio sequit̄ mouentis & moti: sed in ipso motu essentiam eius agnoscimus: quia quod est in igne nomen calidi: in niue uocabulū: frigidū: appellatio dulcis in melle: hoc necesse est de anima αὐτοκίνητον nomē intelligi: quod latina conuersio significat per se moueri. Nec te confundat quod moueri passiuum uerbum est: Nec sicut secari cum dicitur duo patiter considerantur: quod secat: & quod secatur: Item cum teneri dicitur duo intelligūtur: quod tenet: & quod tenetur: ita hic in moueri duarum rerum significationem putes: quæ mouet: & quæ mouetur. Nam secari quidem & teneri passio ē: ideo considerationem & facientis & patientis amplectitur. Moueri autem cū de his quidem dicitur quæ ab alio mouentur utraq; considerationē similiter repræsentat. De eo autem quod ita per se mouetur: ut sit αὐτοκίνητον cum moueri dicitur: quia ex se nō ex alio mouetur: nulla potest suspicio passionis intelligi. Nam & stare licet passiuū uerbum nō esse uideatur: cum de eo tamē dicitur quod stat alio sistente: ut stant terræ defixæ hastæ. significat passionem. Sic & moueri licet passiuum sonet: quando tamen nihil in est faciens: patiens in se nō poterit. Et ut ab solutius liqueat non uerborum sed rerum intellectu passionem significari: ecce ignis cum fertur ad supra nihil patitur: cum deorsum fertur sine dubio patitur: quia hoc non alio impellente non sustinet: & cum unum idemq; uerbum proferatur: passionem tamē modo in se modo abesse dicimus. Ergo & moueri idem in significatione est quod calere & cum calere ferrum dicimus uel stilum moueri: quia utriq; aliunde puenit: passionē esse fatemur. Cum uero aut ignis calere aut moueri anima dicitur: quia illius in calore & in motu huius essentia est: nullus hic locus relinquitur passioni: sed ille sic calere sicut moueri ista dicitur. Hoc loco Aristoteles argutā de uerbis calūniā sartiens Platonem quoq; ipsum duo. i. quod mouet & quod mouetur significasse contēdit dicendo. Solū igit̄ quod scipsum mouet quia nunq̄ deferitur a se: nunq̄ ne moueri quod definit: & apte illum duo expressisse proclamat his uerbis quod mouet & mouetur. Sed uidetur mihi uir tantus nihil ignorare potuisse: sed in exercitio argutiæ talium conuenientē sibi opam sponere luisse.

argumēta
platonica
contra ari-
stotclē de
motu aiæ

Cæterum quis non aduertat cū quid dicitur seipsum mouere non duo intelligenda: sicut & cū dicitur ἐκ τῶν τιμωρῶν μείων: id est se puniēs: nō alter qui punit: alter qui punitur. Et cum se perdere se inuoluere: se liberare quis dicitur: non necesse est unū facientē: alterq; subesse patiētē: Sed hoc solum intellectu huius elocutionis exprimitur ut qui se punit aut qui se liberat: nō ab alio hoc accepisse sed ipse sibi aut intulisse aut præstitisse dicatur. Sic & de αὐτοκίνητόν cū dicitur seipsum mouere: ad hoc dicitur ut extimationē alterius mouētis excludat: quā uolēs Plato de cogitatione legentis eximere: his quæ p̄misit. Nam qđ semp̄ ait mouetur: æternū est. qđ autem motū affert alicui quodq; ipsum mouetur aliunde quādo finē habet motus uiuendi finē hēat necesse est. Quid his uerbis inuenit̄ expressus clara significatōe testantibus nō aliunde moueri quod seipsum mouet: cū aīam ob hoc dicat æternā: quia seipsam mouet & nō mouetur aliūde: Ergo se mouere hoc solū significat non ab alio moueri. Nec putes qđ idē moueat idēq; moueat̄ sed moueri sine alio mouente se: mouere est. Aptē ergo constitit quia nō om̄nē qđ mouetur: ab alio mouetur. Ergo αὐτοκίνητόν pōt non ab alio moueri Sed ne a se quidē mouetur ut in ipso aliud sit quod mouet: aliud quod mouetur nec ex toto nec ex parte ut ille pponit: sed ob hoc solum seipsum mouere dicitur ut ab alio moueri extimetur: Sed & illa de motibus Aristotelica diuisio quā supra retulimus: surripiēti magis apta est q̄ p̄banti in qua ait: Sicut est quod mouetur & nō mouet: ita est quod mouēt & nō mouetur. Constat enī qđ omne quicquid mouetur mouet alia: uti dicitur aut gubernaculū nauē aut nauis circūfusum sibi aerē uel undas mouere. Quid autem est quod nō possit aliud dum ipsum mouetur spellere: ergo si uerū nō est: ea quæ mouentur alia non mouere: nō cōstat illud: ut aliquid quod moueat nec tamen moueatur inuenias. illa igitur magis p̄banda ē ī decimo de legibus a Platone motū p̄lata diuisio: Omnis motus inquit: aut se mouet & alia: aut ab alio mouetur & alia mouet. Et prior ad aīam: ad oīa uero corpora secūdus refertur. Hic ergo duo motus differētia separantur: & societate iūgūtur. Commune hoc habēt: qđ & prior & secūdus mouēt alia: Hoc autē differūt: qđ ille a se hic ab alio mouetur. Ex his oībus quæ eruta de platonico rū sensum fœcūditate colligimus: cōstitit nō ēē uerū: omnia quæ mouent̄ ab alio moueri. Ergo nec principiū motus ad dep̄candā alterius mouētis necessitatē stare dicit̄: quia pōt seipsum ut diximus mouere alio nō mouente. Eneruatus ē igit̄: syllogismus quē p̄missa uaria & multiplici diuisione collegerat. Id est: Anima principiū motus ē: Principiū aut motus nō mouet. igitur aīa nō mouetur. Restat ut qui constitit posse aliquid per se moueri: alio non mouētē: animā hoc esse doceatur. Quo facile docebitur: si de manifestis & indubitabilibus argumenta sumamus. Hōmīni motū aut aīa p̄stat: aut corpus: aut de utroq; p̄mixtio. Et quia tria sunt de quibus inquisitio ista p̄cedit: cū neq; a corpore neq; a p̄mixtione p̄stati hoc posse constitit: restat ut ab aīa moueri hōiēm nulla dubitatio sit. Nunc de singulis ac primū de corpore loquamur. Nullū inanimū corpus suo motu moueri manifestius est qđ ut asserendū sit. nihil est aut quod dum ī mobile sit: aliud possit mouere: igitur corpus hōiēm nō mouet. Videndū ne forte animæ & corporis ipsa p̄mixtio hūc sibi motū ministrēt: Sed quia constat motū corpori nō esse si nec animæ īest: Ex duabus rebus motu carentibus nullus motus efficitur: sicut nec ex duabus dulcibus amaritudo: nec ex duabus amaris dulcedo pueniet: nec ex gemino frigore calor: aut frigus ex gemina calore nascet̄. Omnis enī qualitas geminata crescit: nunq̄ ex duplicatis similibus contrarietas emergit. ergo nec ex duabus imobilibus motus erit. Hōiēm igitur p̄mixtio non mouebit. Hinc inexpugnabilis syllogismus ex cōfessarum reꝝ indubitabili luce colligitur. Animal mouetur: Motū aut aīa alia ut anima p̄stat: aut corpus: aut ex utroq; p̄mixtio. sed neq; corpus neq; p̄mixtio motū p̄stat igit̄ aīa motū p̄stat. Ex his apparet aīam initium motus esse: initium aut motus tractatus superior docuit per se moueri. Animā αὐτοκίνητόν esse id est p̄ se moueri nulla dubitatio ē. Hic ille rursus obloquit̄ & alia de initiis disputatione confligit. eadē enim hic soluendo repetemus quæ supra in ordinē obiecta digestimus. Non possunt inquit eadē initiis suis esse quæ idē nascunt̄: & ideo aīa quæ initium motus est non moueri: ne idē sit initium & qđ de initio nascit̄. i. ne motus ex motu p̄cessisse uideat̄. Ad hęc facilis & absoluta responsio est: quia ut principia & hęc quæ de principiis p̄deūt in aliquo nō nunq̄ inter se differre fateamur: Nunquā tamē ita sibi possunt esse contraria ut aduersa sūt sibi stare & moueri. nam si albi initium nigrū uocaretur: & siccū esset humoris exordium: bonū de malo ex amaro initio dulce p̄cederet. Sed nō ita est: quia usq; ad contrarietate initia & sequētia dissidere natura nō patit̄. Inuenit̄ tamē inter ipsa nō nunq̄ talis differētia qualis inter se origini progressioniq; conueniat: ut est hic quoq; inter motū quo mouetur aīa & quo mouet cætera. Non enim aīam Plato simpliciter motū dixit: sed motū se mouentē. inter motū ergo se mouentem & motū quo mouet cætera: quid intersit in apro est: Siquidē ille sine auctore: hic aliis motus auctor est. Constitit ergo neq; adeo posse initia ac de initiis p̄creata differre ut cōtraria sibi

sint: nec tamen hic moderatā differētiā defuisse. Non igitur stabit principium motus: quod ille artificii cōclusionē collegit. His tertiā (ut meminimus) successit obiectio: Vni rei cōtraria simul accidere nō posse: ut quia cōtraria sibi sunt mouere & moueri. nō possit aīa se mouere: ni eadem & moueatur & moueat. Sed hoc superius asserta dissoluūt: Si quidē cōstitit ī animāe motu duo nō intelligenda: quod moueat & quod moueatur: quia nihil aliud est ab se moueri quā moueri alio nō mouente. Nulla est cōtrarietas: ubi quod sit unū est: quia sit nō ab alio circa aliū. quippe cū ipse motus animāe sit essentia. Ex hoc ei ut supra rettulimus nata est occasio quarta certāms. si aīa essentia motus est inquit: cur iterdum quiescit? cum nulla alia res contrarietate propriāe admittat essentiaē? Ignis cuius essentiaē calor inest: calere nō desinit: Et quia frigidum niuis est essentia eius est non nisi semper est frigida. Et anima igitur eadem ratione nūq̄ a motu cessare deberet: Sed dicat uelim quādo cessare aīam suspicatur? si mouendo se inquit. moueat & corpus necesse est: utiq̄ quādo nō moueri corpus uideamus: aīam quoq̄ intelligamus nō moueri. Cōtra hoc im promptu est gemina defensio. Primum quia nō ī hoc deprehenditur motus aīaē: si corpus agitur Nam & cum nulla pars corporis moueri uideatur ī hoīe: tamē ipsa cogitatio aut in quocūq̄ animali aditus uisus odoratus & similia: sed & in quiete ipsa sperata somnare: omnia hęc motus animāe sunt. Deinde quis ipsum corpus dicat immobile: etiam dum nō uidetur agitari: cū in crementa mēbrorum aut si iam crescēdi ætas & tempus excessit: cum saltus cordis cessatiōis impatiens: cum cibi ordinata digerēs naturali dispēsatiōe inter uenas & uiscera succū ministrans. cū ipsa collectio fluentorum perpetuū corporis testetur agitarum. Et anima igitur æterno & suo motu: sed & corpus quādiu ab initio & causa motus aīatur semper mouetur. Hinc eidē fomes quīta ortus est quæstiois Si anima inquit aliis causa est motus: ipsa sibi causa motus esse nō poterit: quia nihil est quod eiusdem rei sibi & aliis cā sit Ego uero licet facile possim pbare plurima esse quæ eiusdē rei & sibi & aliis causa sint: ne tamē studio uidear oibus quæ assent obuiate: hoc uerum esse cōcedam: quod & pro ueto habitū ad asserēdum motū aīaē nō nocebit. Et enī aīam in initium motus & causam uocamus: de causa post uidebimus. Interim cōstat omne initiū inesse rei cuius est initiū: & ideo quicquid ī quacūq̄ re ab initio suo proficiscitur hoc in ipso in initio reperitur: sic initiū caloris nō pōt nō calere. ignē ipsum de quo calor ī alia trāsfit: quis neget calidū? sed ignis inquit nō se ipse calefacit: quia natura totus est calidus. Teneo quod uolebā: nā nec aīa ita se mouet ut sit inter motum mouētemq̄ discretio: sed rota ita suo motu mouetur ut nihil possis sperare quod moueatur. Hęc de in initio dicta sufficiūt. De causa uero quoniā spontanea conuenientia cōcessimus ne quid eiusdē rei & sibi & aliis causa sit libēter acquiescimus ne aīa quæ aliis causa motus est ac sibi causa motus esse uideatur. His enim causa motus est quæ nō mouerent nisi ipsa præstaret. Illa uero ut moueatur nō sibi ipsa largitur: sed essentiaē suā est quæ mouet. Ex hoc quæstio quæ nascitur absoluta est: tunc enī forte cōcedā ut ad motus exercitiū instrumēta quæratū: quādo aliud est quod mouet: aliud quod mouetur. in aīa nero hoc nec scurrulis iocus sine damno iracūdiæ audebit expetere: cuius motus est in essentia: cum ignis licet ex causa iter se late moueatur: nullis tamē instrumētis ad superna cōscēdat. Multoq̄ minus hęc in anima quæreda sūt: cuius motus essentia sua est. In his etiam quæ sequūtur: uir tātus & alias ultra cæteros fauus similis cauillantē. Si mouetur inquit aīa inter cæteros motus: etiam de loco in locum mouetur. ergo modo ait corpus egreditur: modo tursus igreditur: & in hoc exercitio saepe uersatur: quod fieri nō uidemus. nō igitur aīa mouetur. Cōtra hoc. Nullus est qui nō sine hæsitationē respōdeat: nō omnia quæ mouētur etiam de loco ī locū moueri. Aprius deniq̄ ī eū similis introgatio requirēda est. Moueri arbores dicis? quod cū ut opinor ānuerit: pari dicacitate serietur. Si mouētur arbores: sine dubio (ut tu dicere soles) iter alios motus etiam de loco in locum mouētur. Hoc autē uidemus per se ipsas facere nō posse. igitur arbores nō mouētur: Sed ut hūc syllogismū additamēto seriū facere possimus postq̄ dixeris: ergo arbores nō mouētur. adificemus: sed mouētur arbores. nō igitur omnia quæ mouētur etiam de loco ī locum mouētur. & ita finis ī exitum sane cōclusionis euadet. Si ergo arbores fatebimur moueri quidem sed apto sibi motu: cur hoc aīaē negemus ut motu essentiaē suæ cōueniēte moueatur? Hęc & alia ualide dicerentur etiam si hoc motus genere moueri anima nō possēt. cum ucto & corpus animet accessu & a corpore certa cōstituti tēporis lege discedat: quis eā neget etiā ī locū ut ita dicā moueri? Quod autē nō saepe sub uno tēpore accessum uariat & recessum facit hoc dispositio arcana & cōsulta naturæ quæ ad aīalis uitā certis uinculis cōtinēdā tātū aīaē iniecit corporis amorē ut amet ultro quod iūcta ē: raroq̄ cōtigit ut finita quoq̄ lege tēporis sui moerēs & iuita discedat. Hac quoq̄ obiectōe ut arbitror dissoluta ad eas iterrogatiōes quibus nos uī urgere ueniamus Si mouet inquit si aīa: aliquo motus genere se mouet dicēdū ne est igitur aīam se in locū mouere. ergo ille locus aut orbis aut linea est. An separādo seu cōsumēdo mouetur? se ne auget: an minuit? aut pferatur

in medium ait aliud motus genus quo eam dicamus moueri. Sed omnis hæc interrogatio num molesta cōgeries: ex una eadēq; desluit male cōceptæ diffinitionis astucia. Nam quia semel sibi proposuit omne quod mouetur ab alio moueri omnia hæc motuum genera in anima quærit: in quibus aliud est quod mouet: aliud quod mouetur cum nihil horum cadere in animā possit in quā nulla discretio est mouētis & moti. Quis est igitur dicit aliquis aut unde intelligitur animæ motus si horum nullus est: sciet hoc q; quis nosce desiderat: uel Platone dicēte uel Tullio: **Quin** etiam cæteris quæ mouētur: hic fons hoc principiū est mouēdi. Quanta sit aut uocabuli huius expressio: quō anima fons motus uocatur: facile reperies: si rei inuisibilis motū sine auctore atq; ideo sine initio ac sine fine pdeūtē & cætera mouentē, mētre cōcipias: cui nihil similis de uisibilibus q; fons potuerit reperiri: qui ita principiū est aquæ: ut cum de se fluuios & lacus pcreetia nullo nasci ipse dicatur: Nam si ab alio nasceretur: nō esset ipsum principium. Et sicut fons non facile semper deprehenditur: ab ipso tamen qui funduntur: aut nilus est: aut eridanus aut hister aut thanais. Et ut illorū rapacitatē uidendo admirans & intra te tantarum aquarum originem requirens cogitatione recurris ad fontē: & hunc omnē motum intelligis de primo scaturiginis manate principio: ita cū corporū motum seu diuina seu terrena sint considerādo quærere forte auctorem uelis: mens tua ad animā quasi ad fontem recurrat. cuius motum etiam sine corporis ministerio testatur cogitatōes gaudia spes timores. Nam motus eius ē boni maliq; discretio: uirtutum amor. cupido uitioq; ex quibus effluūt omnes inde nascentiū rerū meatus. Motus enim eius est quicquid irascimur & in feruorē mutæ collisionis armamur: unde paulatim procedēs rabies fluctuat præliorum. Motus eius est: q; in desideria rapimur: q; cupiditatibus alligamur: Sed hi motus si ratione gubernentur. proueniunt salutares: si destituatur impræccps & rapiuntur & rapiunt. Dedicisti motus animæ: quos modo sine ministerio corporis modo per corpus exercet: Si uero ipsius mūdanz animæ motus requires: cælestē uolubilitatem & spærarū subiacētū rapidos imperus intuere ortum occasumue solis cursus syderū uel recursus: quæ omnia anima mouente proueniunt. Immobile uero eā dicere: quæ mouet omnia Aristoteli nō cōuenit: q; quārus in aliis sit probatum est: sed illi tantū quēuis naturæ quē ratio manifestanō moueat: Edocto igitur atq; asserto animæ motu Aphricanus qualiter exercitio eius utendū sit: in hæc uerba mandat & præcipit: Hæc tu exerce optimis in rebus. Sūt aut optimæ curæ de salute patriæ: quibus agitated & exercitatus animus uelocius in hæc sedē & domū suā peruolabit: Indeq; otius faciet: si iam tū cum erit inclusus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erūt cōtemplans q; maxime se a corpore abstrahet. Nāq; eorum qui se corporis uoluptatibus dederūt: earūq; se q; ministros præbuere: impulsuq; libidinū uoluptatibus obedientiū deorum & hominū iura uiolauere corporibus elapsi circum terram ipsam uolutant: nec hunc in locum nisi multis agitati sæculis reuertuntur. In superiore huius operis parte diximus alias ociosas alias negociosās eē uirtutes: illas philosophis has regē publicæ rectoribus cōuenire: utraq; tamē exercētē facere beatum. Hæc uirtutes interdū diuiduntur: nōnunq; uero miscētur: cū utrarūq; capax & natura & istitutione animus inuenitur. Nam si quis ab omni quidē doctrina habeatur alienus: si repu. tamē & prudens & tēperatus & fortis & iustus sit hic a feriatis remotus eminet: tamen actualiū uigore uirtutū quibus nihilominus cælū cedit in premium. Si quis uero insita quiete naturæ nō sit aptus ad agendū sed solum optima conscientiæ dote eteptus ad supera: doctrinæ supellestilē ad exercitiū diuinæ disputatōis expēdat: sectator cælestiū: deuius caducog; his quoq; ad cæli uerticē ociosis uirtutibus subuehetur. Sæpe tamē euenit ut idē pectus & agendi & disputādi perfectione sublime sit: & cælū utroq; adipiscatur exercitio uirtutum. Romulus nobis in primo genere ponat cuius uita uirtutes nūq; deseruit: semper exercuit: In secūdo Pythagoras qui agendī nescius fuit artifex differendi & solas doctrinæ & conscientiæ uirtutes secutus est. Sit i tertio ac mixto apud græcos Lycurgus & Solon: inter romanos Nūma Catones: ambo mulriq; alii qui & philosophiam hauserunt altius: & firmamentū reipu. præstiterunt. Sooli enim sapientiæ otio deditos: ut abunde græcia tulit: ita roma non nesciuit. Quoniā igit Aphricanus noster quē modo auus præceptor instituit: ex illo genere est quod & de doctrina uiuendī regulam mutuaf & statum publicum uirtutibus fulcit. ideo & perfectionis geminæ præcepta mandant: sed ut in castris locato & sudanti sub armis primum uirtutes politicæ suggerunt: his uerbis. Sunt autem optimæ curæ de salute patriæ quibus agitated & exercitatus animus uelocius in hanc sedem & domum suam peruolabit. Deinde quasi non minus docto q; forti uiro philosophis apta subdunur: cum dicis: Idq; ocius faciet si iam tunc cū erit inclusus in corpore eminebit foras. & ea quæ extra erunt cōtemplans q; maxime se a corpore abstrahet. Hæc enim illius sūt præcepta doctrinæ quæ illam dicit mortem philosophantibus appetendam. Ex qua fit ut adhuc in corpore positi corpus ut alienam sarcinā (in quantū patitur natura) despiciāt: & facile nūc atq; opportune

uirtutes suadet postq̄ quāta & q̄ diuina premia uirtutibus debeant: edixit. Sed quia inter leges quoq; illa imperfecta dicit: in qua nulla deuiantibus poena sancit: ideo in conclusione operis poenā sancit extra hęc p̄cepta uiuētibus: quē locū Ermagoras ille platonius copiosius executus est: sæcula infinita dinumerās quibus nocētū animæ in eisdem poenas sæpe reuolutæ sero de tartaris emergere pmittūtur: & ad naturæ suæ principia qd̄ est cælū tandem impetrata purgatione remeare. Neceſſe est enī omnē animā ad originis suæ sedē reuerti, sed quæ corpus ranq̄ peregrinæ incolunt cito post corpus uelut ad patriā reuertunt: Quæ uero corporum illecebris ut suis sedibus inhærent quāto ab illis uiolētius separant: tanto ad supera serius reuertūtur. Sed iam finem somnio cohibita disputatione faciamus: hoc adiecto quod cōclusionē docebit, quia cū sint totius philosophiæ tres partes: moralis: naturalis: & rōnalis & sit moralis quæ docet motū elimatā perfectionē. naturalis quæ de diuinis corporibus disputat: rationalis cū de icorporeis sermo est quæ mens sola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc somnio prætermisit: nam illa ad uirtutes amorēq; patriæ & ad contēptū gloriæ adhortatio quid aliud cōtinet nisi ethicæ philosophiæ instituta mortalia. Cū uero uel desperatū modo uel de nouitate siue magnitudine syderum deq; principatu solis & citis cælestibus cingulisq; terrestribus & oceani situ loquitur & armoniæ iuperū pandit arcanū physicæ secreta cōmemorat: ac cū de motu & immortalitate animæ disputat cui nihil constat inesse corporeū: cuiusq; essentiā nullius sensus sed sola ratio deprehēdit: illic ad altitudinem philosophiæ rationalis ascendit. Vere igitur pronūciā dum est nihil hoc opere perfectius, quo uniuersa philosophiæ continet integritas.

moralis ps
naturalis &
rōnalis

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QUAM ELEGANTISSIME LIBRI SECVNDI ET VLTIMI FINIS

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS CONVIVIORVM PRIMI DIEI SATVRNALIORVM LIBER PRIMVS.

VLTAS VARIAS QUAE RES IN HAC VITA NOBIS Eustachi filii natura conciliauit: sed nulla nos magis quæ eorum qui e nobis essent procreati caritate deuinxit: eamq; nostram in his educandis atq; erudiendis curā esse uoluit ut parentes neq; si id quod cuperent ex sentētia cederet: tantū ulla alia ex re uoluptatis neq; si contra eueniret tantū meroris capere possint. Hic est q; mihi quoq; institutiōe tua nihil antiquius æstimatur. Ad cuius p̄fectionē compēdia longis anfractibus antepōnēda ducens: moræq; omnis impatiens non operior ut per hęc sola promoueas: quibus ediscēdis grauitè ipse in uigiliis: sed ago ut ego quoq; tibi legerim. & quicquid mihi uel te iam in lucē edito uel anteq̄ nasceris in diuersis seu

græcæ seu romanæ linguæ uoluminibus elaboratum est: id totū sit tibi scientiæ supellex: & q̄ sit de quodam litterarum peno si quando usus uenerit aut historiæ quæ in librorum strue latens dam uulgo est aut dicti factiue memorabilis reminiscendi: facile id tibi inuentu atq; deprōptu sit. Nec indigeste tanq̄ i aceruū cōgessimus digna memoratu: sed uariarum rerum disparilitas auctoris diuersa confusa temporibus: ita in quoddam digesta corpus est ut quæ indistincte atq; promiscue ad memoriæ subsidium annotaueramus, in ordinem instar mēbrorum cohærentia conuenirent. Nec mihi uitio uertas: si res quas ex lectione uaria mutabor: ipse sæpe uerbis quibus ab ipsis auctotibus enarratæ sunt explicabo: quia præsens opus non eloquentiæ ostentationem sed noscendorum congeriem pollicetur. Et boni consulas oportet si noticiam uetus status mō nostris non obscure: modo ipsis antiquorum fideliter uerbis recognoscas: put quæq; se uel enarranda uel transferenda suggererint: Apes enim quodāmodo debemus imitari quæ uagantur & flores carpunt: deinde quicquid attulere disponunt ac per fauos diuidunt: & succū uariam in unum saporem mixtura quadam & proprietate spiritu: sui mutant. Nos quoq; quicquid diuersa lectione quæsiuimus: cōmittemus stilo ut in ordinem eodem digerente coalescat. Nam & in animo melius distincta seruantur: & ipsa distinctio non sine quodam fermento quod conditur uniuersitas in unius saporis usum uariā libamenta confundit ut etiā si qui apparuerit

unde sumptum sit: aliud tamen esse quod unde sumptum noscetur: appareat. Quod in corpore nostro uidemus sine ulla opera nostra facere naturam. Alimenta quae arripimus quoad in sua qualitate perseverant & solida innatant: male stomacho oneri sunt: at quum ex eo quod erat mutata sunt tum demum in uires aut sanguinem transeunt: idem in his quibus aluntur ingenia praestemus ut quaecumque hauimus non patiamur integra esse ne aliena sint: sed in quandam digeriem concoquantur. Alioquin in memoriam ire possunt: non ingenium. Ex omnibus colligamus: unde unum fiat ex omnibus sicut unus numerus fit ex singulis. Hoc faciat noster animus: omnia quibus est auditus abscondat: ipsum tamen ostendat quod effecit: ut qui odora pigmenta conficiunt ante omnia curant ut nullius sint odoris propria quae condientur confuta uidelicet omnium succos odoramentum in spiramentum unum. Vides quod multorum uocibus chorus constet: una tamen ex omnibus redditur. Aliqua est illic acuta aliqua grauis aliqua media accedunt uiris foeminae interponitur fistula. Ita singulorum illic latent uoces: omnium apparent & fit concentus ex dissonis: tale hoc praeseos opus uolo: multae in illo artes: multa praecipua sint: multarum aetatum exempla: sed in unum conspirata. In quibus si neque ea quae iam tibi cognita sunt asperneris nec quae ignota sunt uites: inuenies plurima quae sunt aut uoluptati legere: aut cultui legisse: aut usui meminisse. Nihil enim huic operi infertum puto aut cognitu inutile aut difficile perceptum: sed omnia quibus sit ingenium tuum Vegetius: memoria adminiculationis: oratio solertior: sermo incorruptior nisi sicubi nos sub alio ortos caelo latinae linguae uena non adiuuet. Quod ab hisce (si tamen quibusdam forte nonnunquam tempus uoluntasque erit ista cognoscere) peritum impetratumque uolumus ut aequi bonique consulant: si in nostro sermone natua romanae oris elegantia desideretur. Sed ne ego incautus sum qui uenustatem reprehensionis incurram a. M. quondam Catone profectae in Aulum Albinum qui cum Lucio Lucullo consul fuit. Is Albinus res romanas ratione graeca scriptauit: in eius historiae primo scripto est ad hanc sententiam: Neminem succensere sibi conuenire si quid in illis libris parum compositae aut minus eleganter scriptum foret: Nam sum inquit homo romanus natus in latio: & eloquium graecum a nobis alienissimum est: ideoque ueniam gratiam male existimatis si quid esset erratum postulauit. Ea cum legisset. M. Cato: Ne tu inquit Aule nimium nugator es: quum maluisti culpam deprecari quam culpa uacare. Nam petere ueniam solemus aut cum imprudentes errauimus. aut cum noxam imperio compellentis admisimus. Te inquit oro quis perpulit ut id committeres: quod priusquam faceres: peteres uti ignoscere tur. Nunc argumentum quod huic operi dedimus uelut sub quodam prologi habitu dicemus:

Argumentum totius operis.

Cap. primum

At uenustas apud ueterum praetextatum nobilitatis Romanae proceres doctique alii congregantur: & tempus solenniter celebratum deputant colloquio liberali: conuiuia quoque sibi mutua comitate praebentes nec discedentes a se nisi ad nocturnam quietem. Nam per omne spatium feriarum meliorem diei partem seriis disputationibus occupantes coeae tempore conuiuales sermones agitant ita ut nullum diei tempus docte aliquid uel lepide proferendi uacuum relinquatur. Sed erit in mensa sermo iucundior ut habeat uoluptatis amplius seueritatis minus. Nam cum apud alios quibus sunt discreta conuiuia: cum in illo Platonis symposio non auferiore aliqua de re conuiuiarum sermo: sed cupidinis uaria & lepida descriptio est: in quo quidem Socrates non arctioribus ut solet nodis urget atque implicat aduersarium sed eludendi magis quam decertandi modo apprehensis dat elabendi prope atque effugiendi locum. Oportet enim uersari in conuiuio sermones ut castitate integros: ita appetibiles uenustate. Matutina erit robustior disputationis: quae uiros & doctos & praclarissimos deceat. Neque enim Cotta Laelii & Scipiones amplissimis de rebus: quoad romanae litterae erunt: in ueterum libris disputabunt. Praetextatos uero Flavianos: Albinos: Symachos: & Eustachios: quorum splendor similis: & non inferior uirtus est: eodem modo loqui aliquid licitum non erit. Nec mihi fraudi sit. si uni aut alteri ex his quos coeae coegit matura aetas posteriori saeculo praetextati sint: quod licito fieri Platoni dialogi testimonio sunt. Quippe Socrate ita Parmenides antiquior: ut huius pueritia uix illius apprehenderit senectutem: & tamen inter illos de rebus arduis disputatur: in clyturo dialogum Socrates habita cum Thimaeo disputatione consumit quos constat eodem saeculo non fuisse. Paralus uero & Xanthippus: quibus pericles pater fuit Protagora apud Platonem disserunt secundo aduentu athenis morante: quos multo ante infamis illa pestilentia athenis absumperat. Annos ergo coeuntium miti in digitos exemplo Platonis nobis suffragante non couenit. Quo autem facilius quae ab omnibus dicta sunt: apparete ac fecerni possent Decium de Posthumiano qui nam ille sermo: aut iter quos fuisset sciscitantem fecimus: Et ne diutius lectoris desideria motemur iam Decii & Posthumiani sermo palam faciet quae huius colloquii uel origo fuerit uel ordo processerit.

De die uel uario modo distinguendi diem ac noctem.

Cap. ii.

Entanti mihi Posthumiane aditus tuos & molissima cōsultādi tēpota: cum modo ad iunt feriæ quas idulget magna pars mēsis Iano dicati. Cæteris enim ferme diebus qui causis oportuni prorādīs sunt: hora omnino reperiri nulla potest, quin tuorum clientium negocia uel defendas in foro uel domi discas. Nunc autem scitote enim nō ludo sed serio ferari si est commodum respōdere id quod rogatū uenio: tibi ipsi (quātum ar bitror) nō inuocūdum: mihi uero gratissimum feceris. Requiro autem abs te id primum: Inter fueris ne cōuiuio per plures dies cōrinua comitate renoua: o: eig; sermoni quem prædicare in primis: quemq; apud omnes maximis ornare laudibus diceris, quem quidem ego ex patre au disse: nisi post illa cōuiuia Roma profectus Neāpoli moraretur. Aliis uero nuper interfui admiratibus memoriæ tuæ uires uniuersa quæ tunc dicta sunt per ordinem sæpe referentis: Hoc unum Deci nobis ut & ipsa quātum tua sint adolescētia uidere & ex patre Albino audire pot uisti: omni uiræ cursu optimum uisum est ut quātum cessare a causarum defensione licuisset: tantum ad eruditorum hominum tuig; similitum cōgressum aliquem sermonem quæ cōferrēt: neq; enim recte institutus animus requiescere aut utilius aut honestius usq; potest: q̄ in aliqua opportunitate doctē ac liberaliter colloquēdi interrogādīq; & respon dēdi comitate. Sed quod nam istud conuiuium? An uero dubitādum est quin id dicas: quod doctissimis procerum cæte risq; nuper apud Vectium prætextatum fuit: & discurrens post inter reliquos grata uicissitudo uariant? De hoc ipso quæsitum uenio: & explices uelim quale illud conuiuium fuerit a quo te abfuisse propter singularem omnium in te amicitiam nō opinor. Voluissē equidem: neq; id illis ut æstimo ingratum fuisset: sed cum essent amicorum complures mihi causæ illis diebus pernoscēdæ: ad cœnam tum rogatus meditādi nō edendi illud mihi tempus esse respondi: hor tatusq; sum ut alium potius nullum inuolutum negocio atq; cura liberum quærent: itaq; factum est: nam facūdum & eruditum uirum Eusebium rhetorem iter græcos præstātem omni bus idem nostra ætate professis doctrinæ latialis haud inscium prætextatus meum in locum inuitari imperauit. Vnde igitur illa tibi nota sunt quæ tam iocūdæ & comiter ad instituēdam uitam exemplis (ur audio) rerum copiosissimis: & uariæ doctrinæ ubertate prolata digesta sūt? Cum solstitialis dies qui saturnaliorum sexta quibus illa conuiuia celebrata sunt cōsecutus est: forēsi cura uacuus lætiore animo essem domi. Eo Eusebius cum paucis a sectatoribus suis uenit. Statimq; uultū renidens: Per magna me inquit abs te Posthumiane cum ex aliis: tum hoc maxime gratia fateor obstrictum: q; a prætextato ueniam postulādo mihi in cœna uacuefecisti locum. Itaq; intelligo non studium rātum tuum: sed ipsam quoq; ut aliquid abs te mihi fiat cō modi cōsentire atq; aspirare fortunā Vis ne inq; restituere id nobis quod debitū tam benignē ac tam libenter fateris: nostrumq; hoc ocium quo per sui raro admodum licet eo ducere: ut his quibus interfueris tunc tum nunc nos in teresse uideamur? Faciam inquit ut uis. Narrabo autem ut tibi nō cibum aut potum: tametsi ea quoq; ubertim casteq; affuerunt: sed & quæ uel i cōui uis uel maxie extra mensam ab iisdē per tot dies dicta sunt in quantū potero animo repetam. Quæ quidem ego cum audirem: ad eorum mihi uitam qui beati a sapientibus dicerentur: acce dere uidebar. Nam & quæ pridie q̄ adessem inter eos dicta sunt Auieno mihi insinuante com perta sūt: & omnia scripto mandauit: ne quid subtraheret obliuio: Quæ si ex me audire gestis: caue existimes diem unani referēdis: quæ per tot dies sunt dicta: sufficere Quemnam igitur: & inter quos: aut unde ortū sermonem Posthumiane fuisse dicebat? Ita præsto sum indefessus auditor Tum ille declinante inquit in nesperum die quæ saturnale festum erat insecuturū: cum Vectius prætextatus domi conuenire se gestiē tibus copiam faceret, eo uenerūt Aurelius Sym machus & Cecina Albinus cū ætate: tum etiam minoribus ac studiis inter se coniūctissimi. Hos Seruius iter grāmaticos doctores recēs p̄fessus iuxta doctrinam mirabilis & amabilis uerecun dia terram intuens & uelut latentī similis sequebatur. Quos cum prospexisset obuiamq; procef sisset: ac per blande salutauisset: conuersus ad Furium Albinum qui tum sorte cum Aensio adera: Vis ne ait mi Albino cum his quos aduenisse per opportune uides: quosq; iure ciuitatis no stræ lumina dixerimus: eam rem de qua inter nos nasci cœperat sermo cōmunicemus? Quidni maxime uelim Albinus inquit. Nec enim ulla alia de re q̄ de doctis quæstionibus colloqui: aut a nobis: aut ab his potest esse iocūdus. Cūq; cōsedissent: tum Cecinna Quid nam id sit mi præ textate: tam & si adhuc nescio: dubitare tamen non debeo esse scitu optimum: cum & nobis ad colloquendum causam attulerit: & nos eius expertēs esse nō sinatis. At qui scias inquit oportet eum inter nos sermonem fuisse ut cum dies crastinus festis saturno dicatis initium dabit: quando saturnalia incipere dicamus, i. quādo crastinū diem initū sumere existimemus: & iter nos quidem parua quædam de hac disputatione libauimus: Verum quia te quicquid in libris late: uelut inuestigare notius est q̄ ut per uerecundiam negare possis: pergas uolo in medium profere

Vnde su-
mas princi-
pium diei

Principum
diei secun-
dū atheniē-
ses Secūdū
babilōios
Secundum
umbros

Secundum
romanos

Dies incipit
sexta no-
ctis

Diuisio di-
ei ciuili a-
pud roma-
nos gallici-
nium

Vespera
Prima fax
Concubia
Intépesta

quicquid de hoc quod quaerimus edoctum tibi cōprehensumq; est: Tum Cecinna! Cum uobis qui me in hunc sermonem adducitis: nihil ex omnibus quae ueteribus elaborata sunt: aut igno ratio neget: aut obliuio subtrahat. superfluū uideo inrer scientes nota proferre. Sed ne quis me existimet dignatione cōsultationis grauari quicquid de hoc mihi tenuis memoria suggererit: paucis reuoluam: Post hæc cum omnes paratos ad audiendum erectosq; uidisset: ita exorsus ē. Marcus Varro in rerum humanarum libro: quē de diebus scripsit: Hōmines inquit qui ex me- dia nocte ad proximā mediam noctem his horis uigintiquartuor nati sunt: uno die nati dicunt. Quibus uerbis ita uidetur dierum obseruationem diuisisse: ut qui post solis occasum ante me- diam noctem natus sit: illo quē mox nox consecuta est. Contra uero qui in sex noctis horis po- sterioribus nascitur: eo die uideatur natus: qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem Varro in eodem libro scripsit: eosq; a solis occasu ad solem iterum occide- tem omne id medium tempus unum diem esse dicere. Babylonios porro aliter. A sole enim ex- orto ad exortum eiusdem incipiētē id spatium unius diei nomine uocare. Umbros uero unū & eundem diem esse dicere: a meridie ad insequentem meridiem. Quod quidem inquit Varro nimis absurdum est. Nam qui kalendis hora sexta apud umbros natus est dies eius natalis uide- ri debet & kalendarum dimidiatus. & qui post kalendas erit usq; ad horam eius diei sextā: Po- pulum autem romanum ita uti Varro dixit: dies singulos annumerare a media nocte ad mediā proximam multis arguētis ostenditur. Sacra sunt enim romana partim diurna partim noctur- na: Et ea quae diurna sunt: ab hora sexta noctis sequentis nocturnis sacris tempus impenditur: Ad hoc. Ritus quoq; & mos auspicandi eandem esse obseruationem docet. Nam magistratus quando uno die eis & auspicandum est: & id agendum super quo processit auspicium: post me- diam noctem auspicantur: & post exortum solem agunt: auspicatiq; & egisse eadem die dicunt. Præterea tribuni plebis quos nullum diem integrum abesse Roma licet cum post mediam no- ctē proficiscuntur: & post primam facem ante mediam noctem sequentem reuertuntur nō ui- dentur habuisse diē. quoniam ante horam noctis sextam regressi: partem aliquam illius in urbe consumunt. Quinrum quoq; Mutium iuriconsultum dicere solitum: lege nō esse usurpatum mulierem: quae cum kalendas ianuariis apud uirum matrimonii causa esse coepisset: ad diē quar- tum kalendas ianuarias sequentem usurpata esset. Non enim posset impleri trinocinium: quod ab esse a uiro usurpandi causa ex duodecim tabulis deberet quoniam tertiæ noctis posteriores sex horæ alterius anni essent: qui inciperet ex kalendis. Virgilius quoq; id ipsum ostendit: ut homi- nem decuit poeticas res agentem recondita atq; opera ueteris ritus significatione:

Torquet(inquit)medios nox humida cursus:

Et me saeuus quis oriens afflauit anhelis:

His enim uerbis diem quem Romani ciuile appellauerunt a sexta noctis hora orixi admonet. Item poeta quando nox quoq; incipiat expressit in sexto. Cum enim dixisset:

Hac uice sermonum roseis aurea quadrigis

In medium aethereo cursu traiecerat axem.

Mox suggestit uates:

Nox ruit aenea: nos flendo ducimus horas.

Sed ita obseruantissimus ciuiliū diuisionum diei & noctis initia descripsit. Qui dies ita diui- ditur. Primū tēpus diei dicitur mediæ noctis inclinatio. Deinde gallicinium lode cōricinium cum & galli conticescunt: & homines etiam tum quiescunt. Deinde diluculū id est cū incipiat di- nosci dies. Inde manne dum dies clarus. Mane autem dictum: aut q; ab inferioribus locis. i. a ma- nibus exordium lucis emergat: aut (quod uerius mihi uiderur) ab omine boni no minis. Nam & Ianobini mane pro bono dicūt: sicut apud nos quoq; contrarium est immane: ut imanis bellua: uel immane facinus & hoc genus cætera non pro bono: Deinde a mane ad meridiem hoc ē ad medium diei. Inde iam supra uocatur tempus occidū: & mox suprema rempesta hoc ē diei no- uissimum tempus sicut expressum est in duodecim tabulis. Solis occasus suprema tēpesta est: deinde uespera quod a græcis tractū est. illi enim ἐσπερα a stella hespero dicūt: unde & hespia italia (q; occasui lubiecta sit) noiatur. Ab hoc tēpore prima fax dicitur: deinde cōcubia: & inde i- tēpesta q; nō hēt idoneū tēpus rebus gerēdis. Hæc ē diei ciuili a rōanis obseruata diuisio: ergo noctu futura cū media esse coeperit: auspicium saturnaliū: erit quibus diei crastini mos inchoandi est. Hic cū oēs quasi uerustatis. p̄nptuariū Albinī memoriā laudauisset prætextatus. Auieniū ui- dens Rufio isuiurante, quid nam hoc mi Auiene inquit qd̄ uni Albino indicatū clam cæteris esse uelis. Tū ille moueor quidē auctoritate Cecinnæ nec ignoro errorem in tantam non cadez. re- doctrinā: aures tamen meas ista uerboꝝ nouiras perculit: cū noctu futura & diei crastini magis

quod futura nocte: & die crastino dicere (ut regulis placet) maluit. Nam nocte non appellatio: sed ad uerbum est. Porro futura quod nomen est: non potest cum aduerbio conuenire: nec dubium est hoc inter se esse noctu & nocte: quod diu & die. Et rursus die & crastini non eodem casu sunt: nisi casus idem nomina in eiusmodi elocutione non iungit. Saturnaliorum deinde cur malimus quod saturnalium dicere opto dignoscere. Ad hæc cum Cccinna renidens taceret: & Seruius a Symmacho rogatus esset: quid nam de his existimaret: licet inquit in hoc coetu non minus doctrina quam nobilitate reuertendo magis mihi discendum sit quam docendum: fabulabor tamen arbitrio iubeatis & insinuabo primam de saturnalibus: post de cæteris unde sit sic eloquendi non nouitas sed uetustas. Qui saturnalium dicit: regula innititur. Nomina enim quæ datiuum pluralem in bus mittunt nunquam genitiuum eiusdem numeri syllaba creuisse patiuntur sed aut totidem habet: ut monilibus monilium sedilibus sedilium aut una syllaba minus est: ut carminibus carminum luminibus luminum. Sic ergo saturnalibus rectius saturnalium quam saturnaliorum. Sed qui saturnaliorum dicunt: auctoritate magnorum muniuntur uirorum: Nam & Salustius in. iiii. Bacchanaliorum ait. Et Mafurius fastorum secundo: Vinaliorum inquit dies loui facer est: non ut quidam putant Veneri: & ut ipsos quoque grammaticos in testimonium citem Verrius Flaccus in eo libello qui Saturnus inscribitur Saturnaliorum inquit dies apud grecos quoque festi habentur & in eodem libro. Dilucide me inquit de constitutione saturnaliorum scripsisse arbitror. Item Iulius Modestus de feriis Saturnaliorum inquit feriae: & in eodem libro. Antias inquit agonaliorum reperit oratione Numæ Pompilium refert. Hæc tamē iniqua auctoritas quæro an possit aliqua ratione defendi? Plane quatenus alienum non est committi grammaticum sua analogia: tætabo suspitionibus eruere quid sit: quod eos solita enunciatione detorsit ut mallet saturnaliorum quam saturnalium dicere. Ac primum existimo quod hæc nomina quæ sunt festorum dierum neutralia carentque numero singulari: diuersæ conditionis esse uoluerunt ab his nominibus quæ utroque numero figurantur. Compitalia enim & Bacchanalia & Agonalia & Vinalia & reliqua his similia festorum dierum nomina sunt. nec singulariter nominantur: aut si singulari numero dixeris non idem significabis nisi adieceris festum: ut Bacchanale festum & Agonale festum & reliqua ut iam non positiuum sit sed adiectiuum: quod greci επιθέτου uocant. Animati sunt ergo ad faciendam discretionem in genitiuo casu ut ex hac declinatione exprimerent solennis diei scientes in nonnullis sæpe nominibus datiuo in bus exunte nihilominus genitiuum in rum siniri: ut domibus domorum: duobus duorum: ambobus amborum. Ita & uiridia cum αυριέπειθέρου accipiuntur: genitiuum in ium faciunt: ut uiridia prata uiridium pratorum. Cum uero ipsam loci uiriditatem significare uolumus: uiridiorum dicimus: ut cum dicitur formosa facies uiridiorum. Tunc enim uiridia quasi positiuum ponitur non accidens. Tanta autem apud ueteres fuit licentia huius genitiui: ut Afinius Polio uectigaliorum frequenter usurpet: quod uectigal non minus dicatur quam uectigalia. Sed & cum legamus Læuam ancile gerebat: tamen & anciliorum relatum est. Videndum ergo ne magis uarietas delectauerit: quam ut adamusim uerum sit festorum dierum nomina sic uocata. Ecce enim & præter solenniū dierum uocabula alia quoque sic declinata reperimus ut præcedens sermo patefecit uiridiorum & uectigaliorum & anciliorum. Sed & ipsa festorum nomina secundum regulam declinata apud ueteres reperio. Siquidem Vatro ferialium diem ait a ferendis in sepulcra epulis dici: non dixit ferialiorum. Et alibi floralium non floraliorum ait cum idem non ludos florales illic sed ipsum festum floralia significaret. Mafurius etiā secundo festorum: liberalium Dies inquit a pontificibus agonium martiale appellatur: Et in eodem libro: Eam noctem deinceps quæ in sequentem diem qui est lucarium: non dixit lucariorum. Itemque liberalium multi dixerunt: non liberaliorum. Vnde pronuncianum est ueteres indulisse copiam per uarietatem: ut dicebant exanimos & exanimes: inermes & inermos: tum hilares atque hilares. Et ideo certum est: licito & saturnalium & saturnaliorum dici: cum alterum regula cum auctoritate: alterum & si sola sed multorum defendit auctoritas. Reliqua autem uerba quæ Auieno nostro noua uisa sunt: ueterum nobis sunt testimoniis asserenda Ennius enim nisi cui uidetur inter nostræ ætatis politiores munditia respuendus: noctu concubia dixit his uerbis.

Qua galli furtim nocte summa arcis adorti:

Mœnia concubia uigilesque repente cruentant

Quo in loco animaduertendum est: non solum quod noctu concubia sed etiam quod qua noctu dixerit. Et hoc posuit in annalium septimo.

In quorum. iiii. clarius quidem idem dixit:

Hac noctu silo pendebit hetruria tota.

Claudius etiam quadrigarius annali. iiii. Senatus autem de noctu conuenire: noctu multa domi

Noctu
Nocte

Saturnalier
saturnalio-
rum

Ferialium
dies

dimitti. Non esse ab re puto hoc in loco id quoque admonere quod decem uiri in .xii. tabulis inu-
sitatissime nox pro nocte dixerunt. Verba hæc sunt. Si nox tutum factum sit si in aliquis occi-
dit iure cæsus esto. In quibus uerbis id etiam notandum est quod ab eo quod is non eum casu acci-
ditiuo sed im dixerunt. Sed nec die crastini a doctissimo uiro sine ueterum auctoritate prolata
est: quibus mos erat modo die quinti: modo die quinte pro aduerbio copulate dicere: cuius in-
diciu[m] est quod syllaba secunda corripitur quæ natura producitur cū solum dicitur die, quod aut
diximus extremam istius uocis syllabam tum per eum per i scribi cōsuetum id ueteribus fuit
ut his litteris plerūque in fine in differenter uterentur sicut pristine & pristini: procliue procliu.
Venit ecce illius uersus.

Pompiniani in mentem qui est ex attelania quæ Meuia inscribitur

Dies hic sextus cum nihil egi: die quarte moriar same.

Die pristie

Die pristio

Die pristine eodem modo dicebatur quod significabat die pristino id est priore: quod nunc pri-
die dicitur conuerso compositionis ordine: quasi pristino die Nec incicias eo lectum apud uete-
res die quarto: sed inuenitur hoc de transacto non de futuro positum Nam Gneus Martius ho-
mo impense doctus in misimambis pro eo dicit: quod nudius quartus nos dicimus in his uer-
bis: Nuper die quarto ut recordor & certe aquarium urceū unicū domi fregit. Hoc igitur inte-
rerit ut die quarto quidem de præterito dicamus: die autē quarte de futuro. Verum ne de die
crastini nihil retulisse uideamur, suppetit cecilianum illud ex libro historiarum secundo. Si uis
mihi equitatum dare & ipse cum cætero exercitu me sequi: die quinti Romæ in capitolio cura
bo tibi cœnam coctā Tunc Symmachus: Cæcilius tuus inquit & historiā & uerbum ex origini-
bus. M. Catonis accepit: apud quē ita scriptum est Igitur dictatorem carthaginensium magister
equitum monuit: Mitte romā mecum equitatum: die quinti in capitolio tibi cœna cocta erit.
Et prætextatus: Estimo nō nihil ad demonstrandam cōsuetudinem ueterum etiā & prætoris uer-
ba conferre: quibus more maiorum serias cōcipere solet: quæ appellatur compitalia: Ea uerba
hæc sūt: Die noni post kalendas ian. quibus cōpitalia erunt. Tum Aufenus aspiciens Seruium:
Curius inquit & Fabricius & Corūcanus antiquissimi uiri uel etiā his antiquiores Horatii illi ter-
gemini plane ac dilucide cū suis fabulati sunt neque aurūcorū aut sicanorū aut pelagorū quod primi
coluisse in Italia dicuntur: sed ætatis suæ uerbis loquebant. Tu autem proinde quasi cum matre
Euandri nūc loquere Vis nobis uerba multis iam sæculis obliterata reuocare: sed quorū congē-
riem præstantis quoque uiros quotum memoriā continuus legēdi usus instruit incitasti. Sed an-
tiquitatē uobis placere iactatis quod honesta & sobria & modesta sit. Viuamus ergo moribus præ-
teritis: præsentibus uobis loquamur. Ego enim id quod a. C. Cæsare excellentis ingenii ac prudē-
tiæ uiro in primo de analogia libro scriptū est habeo semper in memoria atque in pectore ut tāquam
scopulum sic fugiā infrequens atque intolerans uerbum. Mille denique uerborum taliū est: quæ cū i-
ore pristinae auctoritatis crebro fuerint: exaudorata tamē a sequenti ætate repudiataque sunt: ho-
rum copiā proferre nūc possem ni tempus iam noctis propinquantis necessariæ discessionis nos
admoneret. Bona uerba quæ so prætextatus morali (ut affolet) grauitate subiecit: ne insolenter
parentis artium antiquitatis reuerentiam uerberemus: cuius amorem tu quoque dum dissimu-
las magis perdis: Cum enim dicis mille uerborum est: quid aliud sermo tuus nisi ipsam redolet
uetustatem? Nam licet. M. Cicero in orōne quā p Milone concepit ita scriptū reliquerit: Ante
fundū Clodii quo i fundo propter insanas illas substructōes facile mille hominum uersabant ualentiū:
nō uersabant: quod in libris minus accurate scriptis repiri solet. Et i sexta in Antoniū Qui in quā
in illo āno inuētus est quod Lucio Antonio mille nūmū ferret expēsū Licet Varro quoque eiudē
sæculi hō in septimodecimo humanarū dixerit: plus mille & centū annorū est: tamē fiduciam sic
componēdi non nisi ex antecedentium auctoritate sumpserunt. Nam Quadrigarius in .iii. āna
lium ita scripsit. Ibi occiditur mille hominum.

Et Lucilius in .iii. satyrarum

Ad portam milleia porta est sex inde salernum

Alibi uero & declinationē huius nominis executus est. Nam i. xv. libro ita dicit.

Hunc milli passum qui uicerit atque duobus:

Campanus sonipes successor nullus sequatur.

Maiores spacio ac diuersus uidebitur ire. Idem in libro nono

Tu milli nūmū potes uno quærere centum.

Milia

Milli passum dixit pro mille passibus: & milli nummum dixit pro mille nummis: a parteque
ostendit mille & uocabulum esse & singulari numero dici & casum etiā capere ablatiuum
eiusque pluratiuum esse milia: Mille enim nō ex eo ponitur quod græce χιλιά dicuntur: sed quod
χιλίας. Et sicut una chilia & duæ chiliades ita unū mille & duo milia ueteres certa atque directā

ratione dicebant. & heus tu his ne tam doctis uiris quorum, M. Ciceto & Varro imitatores se gloriantur: adimere uis in uerborum conuitiis ius suffragandi & tanq̄ sexagenarios maiores de ponte deiciēs? Plura de hoc differemus: ni nos iuitos ab inuito discedere hora cogeret. Sed multis nē diē sequentē quē omnes pleriq; a baco & lattūculis conterūt non istis sobriis fabulis a primo lucis in coenae tēpus ipsam quoq; coenam nō obrutā poculis non lasciuientem serculis: sed quaestionibus doctis pudicā & mutuis ex lecto relationibus exigamus? Sic enī serias prae omni negotio foetas cōmodi senserimus: nō animū ut dicitur remittentes: nā remittere inquit Musonius animum quasi amittere est: sed demulcentes eū paulū atq; laxantes iocūdis honestisq; sermōnū illectationibus: quos si ita decernitis diis penatibus meis huc conueniēdo gratissimū feceritis. Tum Symmachus: Nullus qui quidē se dignū hoc cōuentū meminerit: soliditatem hanc uel ipsum conuentus regē repudiabit. Sed ne quid ad perfectionē coetus desideretur: inuitados ad eundē cōgressū cōiūtūq; cenleo Flauianū q̄ quāto sit mirādo uiro & uenusto patre praestātor non minus morum ornatu uitaeq; grauitate q̄ copia profundae eruditionis asseruit simulq; Posthumianum qui sorum defensionum dignatiōe nobilitat: & Eustachium qui tantus ī omni philosophiā genere est ut solus nobis representet triū philosophorū īgenia de quibus nostra antiq̄tas gloriata est. Illos dico quos atheniēses quondā ad senatū legauere impetratū uti multam remitteret quā ciuiritateq; fecerat Oropi uastationē: Ea multa fuerat talentū fere quingentum: Erat isti philosophi Carneades ex Academia: Diogenes stoicus: Critolaus p̄ ipatericus quos serunt seorsum quēq; ostentādi gratia per celeberrima urbis loca magno hominū conuētu disertauisse. Fuit (ut relatum est) facundia Carneades uiolenta & rapida: cita & tereti Critolaus: modesta Diogenes enī sobria. Sed in senatū introducti interprete ufi Caelio senatore. At hic noster cum sectas omnis asscutus: sed probabiliorē secutus sit: omniaq; hāc inter grācos genera dicendi solus impleat inter nos tamen ita sui locuplex interpretis est ut nescias qua lingua facilius uel ornatius expleat operam differendi. Probauere omnes Quinti Aurelii iudiciū quod edecumatos elegit sodales: atq; his ita constitutis primū a praetextato simul: deinde a se discedētes domum quīq; suam regressi sunt.

Carneades
Diogenes
Critolaus
Legati ad
Ro.

Colloquiū in sequentis diei.

Cap. iiii.

Ostero die ad aedes Vectii matutini omnes inter quos pridie conuenerat affuerūt quibus praetextatur in bibliothecam receptis in qua eos opperiebat: praclarum inquit diē mihi fore uideo cum & uos adestis: & affuturos se illi quos ad cōuentus nostri societate rogari placuit: sponderūt. Solum posthumiano antiquior uisa est instruendarum cura defensionū: in cuius abnuētis locum Eusebium graia & doctrina & facundia clarum rhetorem surrogauit: insinuauitq; omnibus uerexorto die se nobis indulgerent quando quidem nullis hodie officiis publicis occupari fas esset. togatus certe uel trabeatus paludatusue seu praetextatus hac die uidetur nullus. Tum Auienus ut ei interpellandi mos erat. Cum sacrum mihi ait ac reip. nomen praetextate tuum inter uocabula diuersi habitus refert: admoneor non ludicrae ut extimo quaestionis. cū enim uestitus togae uel trabeae seu paludamenti nullum de se proprii nominis usum fecerit: quāro abs te cur hoc de solo praetextae habitu usurpauerit uetustas: aut huic nomini quae origo contigerit?

Quae origo sit huic nomini quod est praetextatus:

Cap. iiii.

Inter haec Auieni dicta Flauianus & Eustachius par īsigne amicitiae ac minimo post Eusebium ingressi a laetiorē fecere coetū: Acceptaq; ac reddita salutatione cōfederūt: percūctantes quid nam offenderint sermocinationis. Tum uectius per opportune affuistis mihi inq̄t assertorem quaerenti. Mouet enim mihi Auienus noster nominis quaestionē & ita originem eius flagitat: tanq̄ fides ab eo generis exigenda sit. Nam cum nullus sit qui appelletur suo nomine uel togatus uel trabeatus uel paludatus: cur praetextus nomen habeatur postulat ī medium profettri. Sed & cum post inscriptū sit delphici templi & unius e numero septē sapientum eadem sit ista sententia γινώσκεις αὐτόν quid in me scire existimandus sim: si nomen ignoro cuius mihi nunc & origo & causa dicenda est? Tullius Hostilius ex romanorum tertius debellatis hetruscis Sellam curulem lictoresq; & togam dictam atq; praetextā quae insignia magistratuū hetruscorum erant primus ut Romae haberentur instituit. Sed praetextam illo saeculo puerilis nō usurpabat aetas. Erat enim ut caetera quae enumerauī honoris habitus: sed postea Tarquinius Demarati exulis Corinthii filius Priscus quē quidam Lucumonem uocitatum serunt: rex tertius ab Hostilio: quintus a Romulo de Sabinis egit triūphum: Quo bello filiū suū annos quatuordecim natū q̄ hostē manu p̄cusserat & p̄ contioē laudauit: & bulla aurea praetextaq; donauit: insigniēs pueri ultra ānos fortē p̄miis uiriliter & honoris. Nā sicut praetexta magistratū ita bulla gestamē erat triūphantiū: quā ī triūpho praese gerebāt: inclusis in eā mediis quae cederent

felle curru
lis lictores
toga picta
Praetexta
Tarquinius

aduersus inuidiam ualentissima. Hic deductus mors ut prætexta & bulla in usum puerorū nobiliū usurparent ad omen & uota cōsiliandæ uirtutis ei similis cui primis in annis munera ista cesserunt. Alii putant eundē priscū cum is statum ciuiū solertia prouidi principis ordinaret; cul tum quoq; ingenuorum puerorū inter præcipua dixisse instituisseq; ut patrici bulla aurea cū toga cui purpura prætextitur: uterent dūtaxat illi quorum patres curule gesserat magistratum. Cæteris autem ut prætexta tantū uterent indultum, sed usq; ad eos quoq; parentes equo stipēdia iusta meruissent. Libertinis uero nullo iure uti prætextis licebat: ac multo minus pegenis quibus nulla esset cū romanis necessitudo sed postea libertinorū quoq; filiis prætexta cōcessa est ex causa tali: quē. M. Lælius augur refert; qui bello punico secūdo duūuiros dicit ex senatus-consulto propter multa prodigia libros sybillinos adisse: & inspectis his nūciasse i capitolio sup plicandum; lectisterniūq; excolata stipe faciendum: ita ut libertinae quoq; quæ longa ueste uterentur in eam rem pecuniā subministrarēt. Acta igit obsecratio pueris ingenuis iteq; libertinis; sed & uirginibus patrimis matrimisq; pñuciantibus carmen. Ex quo cōcessum: ut libertinorū quoq; filii: q; ex iusta dūtaxat matrefamilias nati fuissent: togā prætextā & lorū in collo p bullæ decore gestarēt. Verrius Flaccus ait: Cum populus ro. pestilentiam laboraret: effectq; responsum: id accidere q; dii dispicerent: Anaxiam urbē fuisse quia nō intelligeret oraculum: euenissetq; ut circensium die puer de cœnaculo pompā supno despiceret: & matri referret: quo ordine secreta sacrorū in arca pilenti cōposita uidisset. Qui cū rem gestā senatui nūciasset: placuisse uelari loca: qua pōpa ueheret: atq; ita peste sedata pueze: qui ambiguitatē sortis absoluerat: togā & prætextā usum munus impetrauisset. Vetustatis pitissimi referūt in raptū fabinarū unam mulierū nomine Herfiliā dū adhæreret filiaē simul raptā. Quam cū romulus Octo cuidam ex agro latino q; in Asylū eius cōfugerat: uirtute conspicuo uxore dedit: natū ex ea pueze anteq; ulla alia fabinarū partū ederet: eūq; q; primus esset in hostico pcreatus Hostum Hostiliū a matre uocatum: & eūdem a Romulo bulla aurea ac ptexta insignibus honoratū: is enim cū raptas ad cōsolandum uocasset: sppondisse fertur se eius infanti quæ prima sibi ciuem romanum esset enixa illustre munus daturum.

Qua figura sit bulla. Cap. v.

quare bulla in modū cordis ante pectus puerorū anectebatur
Prætextata uestis
De Papyrio puero i curiam ductus a pte

Onnulli credunt ingenuis pueris attributū ut cordis figurā in bulla ante pectus anectere: quā inspicientes ita demū se hoies cogitarent si corde præstaret. Togā quoq; prætextā his additā ut ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerent. Diximus unde ptexta: adiecitimus & causas quibus existimat cōcessa pueritiæ. Nunc idem habitus quo argumento transierit in usum nois paucis explicandū est. Mos antea senatoribus fuit in curiā cū ptextatis filiis introire. Cū in senatu res maior quæpiā cōsultabatur eaq; i diē postea placita esset: placuit ut hāc rē sup q; tractauissent ne qs enūciaret priusq; decreta eēt. Mater papyrii pueri qui cū parēte suo i curia fuerat: pūctat filiū qdnā in senatu egissent ptes. Puer respondit tacendū eē neq; id dici licere. Mulier sit audiēdi cupidior secretū rei & silentiū pueri eius aīum ad exquendū euerberat. Quærit igit cōpressius uolētiusq; Tū puer urgēte mīe lepidi atq; festiui mēdaciū cōsiliū capit. Actū i senatu dixit: utrū uideret utilius magisq; ex repu. eē unus ne ut duas uxores hret: an ut una apud duos nupta esset. Hoc ubi illa audiuit aīo cōpauescit: domo trepidans egredit: ad cæteras matronas affert. Postridieq; ad senatū copiosæ matrūfamilias cateruæ: cōstituit lachrymātes atq; obsecrātes orāt: una potius ut duobus nupta fieret: q; uni duæ. Senatores ingrediētes curiā: q; illa mulierē intēperies: & qd sibi postulatio isthæc uellet: mirabant. Et nō ut paruæ rei pdigiū illā uerēdi sexus ipudicā sanā pauerescerāt: Puer Papyrius publicum metū demit. Nā i mediū curiæ pgressus: qd ipsi mater audire istitisset: qd mī ipse simulasset: si cuti fuerat enarrat. Senatus fidē atq; ingeniū pueri exosulat: cōsultūq; facit: uti post hac pueri cum patribus in curiā non introeant pter illū unum Papyriū: eiq; puero postea cognomentum honoris gratia decreto inditum prætextatus ob tacendū loquēdiq; in prætexta atate prudentiam. Hoc cognomentū postea familie nostræ in nomen hæsit. Non aliter dicti Scipiones nisi q; Cornelius qui patrē luminibus carentē p baculo gerebat: Scipio cognominatus nomen ex cognomine posteris dedit. Sic Messalla tuus Auiene dictus cognomēto Valerii Maximi: q; post q; Messallā urbē Sciciliæ nobilissimā cœpit: Messalla cognouitatus ē. Nec mirè si ex cognominibus nata sunt noia cum cōtra & cognomina ex ppriis sint tracta noibus: ut ab Aemilio æmilianus: a Seruio Seruilianus. Hic subiicit Eusebius: Messalla & Scipio: alter de pietate: de uirtute alter: ut refert cognomina reppererūt: sed Scropha & Asina quæ uiris non mediocribus cognomenta sunt: uolo dicas inde contigerint: contumeliæ quā honori propiora uideantur. Tum ille: Nec honor nec iniuria: sed casus fecit hæc nomina. Nam asinæ cognomentum Cornelius datum est: quoniam princeps corneliæ gentis empto fundo seu filia data ma-

Scipio uide dictus Messalla unde

nito cum sponsores ab eo solenniter poscerentur: asinam cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro sponsores præfens pignus. Tremellius uero scropha cognominatus est euentu rali. is. Tremellius cum familia atq; liberis in uilla erat: serui eius cum de uicino scropha erraret surreptam conficiunt: Vicinis aduocatis custodibus oia circūuenit: ne qua hæc efferri possit: isq; ad dominum appellat restitui sibi pecudem. Tremellius qui ex uillico rem comperisset: scrophæ cauer sub centonibus collocat super quos uxor cubabar. Quæstionem uicino permittit. Cū uertim est ad cubiculum uerba iurationis concipit nullam esse in uilla sua scropham: nisi illam inquit quæ in centonibus iacet: lectulum monstrat. Ea facetissima iuratio Tremellio scrophæ cognomen dedit. Dum ista narrantur unus e famulatio cui prouincia erat admittere uolentes dominum conuenire: euangelum adesse nunciat cum Dyfario qui tunc Romæ præstare uidebatur cæteris medendi artem professis. Corrugato indicaucte uultu pleriq; de confidentibus Euageli interuentum ocio suo in amœnum inuisq; placido conuentui congruentem: Erat enī amarulēta dicacitate & lingua proterue mordaci procax ac securus offensorum quas sine delectu cariuel non amici in se passim uerbis odia serentibus prouocabat. Sed prætextatus ut erat in omnes æque placidus ac mitis ut admitterentur missis obuiis imperauit quos Horus ingredientes Commodum consecutus comitabatur uir corpore atq; animo iuxta ualidus: qui post inter pugiles palmas ad philosophiæ studia migravit: sectamq; Anrhistenis & Cratetis atq; ipsius Diogenis secutus inter cynicos non in celebris habeatur: sed Euangelus postq; cœtū tantū assurgente sibi ingressus offendit: casus ne inquit hos omnes ad te Prætextate contraxit: an altius quiddam cui remotis arbitris opus sit cogitanti ex disposito conuenistis? Quod si ita est (ut existimo) abibo potius q̄ me uestris miscebo secretis: a quibus me amouebit uoluntas: licet fortuna fecisset irruere Tum uectius quāuis ad omnē patiētiā cōstanter animi tranquillitate firmus esset: nō nihil tamē consultatione tam proterue motus. Si aut me inquit Euangele: aut hæc innocentia lumina cogitasses. nullum inter nos tale secretū opinareris: quod nō uel tibi: uel & uulgo fieri dilucidū posset: quia neq; ego sum immemor: nec horum quemq; inscium credo sancti illius præcepti philosophiæ. Sic loquendum esse cum hominibus tāq; dii audiant: sic loquendum cū diis tāq; homines audiant. Cuius secūda pars sancit: ne quid a diis petamus: quod uelle nos idēcorū sit hominibus confiteri Nos uero & ad honorem sacris feriis haberemus & uitaremus tamen turporem ferian di atq; otium in negocium utile uerteremus. conueniemus diem totum doctis fabulis uelut & symbola conferendis daturi. Nam si per sacra solēnia riuos deducere religio nulla prohibet: si fabulæ fluuio mersare oues fas & iura permittūt cur non religionis honor putet: dicare sacris diebus sacrum studium litterarum? Sed quia nos quoq; deorū aliquis nobis additos uoluit: facite: si uolentibus uobis erit: diem cōmunibus & fabulis & epulis exigamus: quibus ut omnes hodie qui præsentis sunt acquiescant: impetratum teneo. Tunc ille: Superuenire fabulis non euocatos haud equidem turpe existimatur: uerum spōte irruere in conuiuium aliis præparatū: nec ab Homero sine nota uel in fratre memoratū est. Er uide ne nimitū arroganter tres tibi uelis Menelaos contigisse: cum illi tanto regi unus euenerit. Tū oēs Prætextatū iuuantem orare: blandeq; ad com mune inuitare cōfortiū Euagelū qdē sapius & maximæ: sed nōnūq; cū eo pariter ingressos: Inter hæc Euangelus peritu oīum tēperatus. M. Varonis inquit librū uobis arbitror nō ignotū ex satyris menippeis qui iscribit: Nescis quid uesper uehat. i quo cōuiuiaz numez hac lege definit: ut neq; minor q̄ gratiarū sit: neq; q̄ musaz numerosior. Hic uideo excepto rege cōuiuui tot uos esse quot sunt musæ. Quid ergo perfecto numero queritis adiciēdos? Et Vectius hoc inq; præsentia uestra nobis præstabit: ut & musas impleamus: & gratias quas ad festū deoz; princeps æquū ē cōuenire. Cū igit cōsedissent: Horus Auienū itūcs: quem familiaris frequētare solitus erat: in hoc inq; Saturni cultu quē deoz; principē dicitis ritus uidef ab ægyptioz; religiosissima gēte i arcana tēploz; usq; ad Alexandri Macedonis occasum post quē tyrannide Ptolomæoz; p̄ssi hos quoq; deos in cultū recipere alexādrinoz; more apud quos p̄cipue colebāt: coacti sunt. Ita tamē i perio paruerūt: ut nō oīo religiōis suæ obseruata cōfunderit. Nā qa nūq; fas fuit ægyptiis pecudibus aut sanguine: sed p̄cibus & thure solo placare deos: his autē duobus aduenis hostiæ erant ex more maētādæ: sana eoz; extra pomeriū locauerūt: ut & illi sacrificiū solēnis sibi cruore colerēt: nec tamē urbana tēpla pecudū morte polluerēt Nullū itaq; ægypti oppidū itra muros suos aut Saturni aut Sarapis fanū recipit. Hoz; altez; uis ægrez; a uobis admissum audio: Saturnū uero uel maximo iter cæteros honore celebratis: Si ergo nihil est quod me hoc scire phibeat: uolo i mediū p̄feraf. Hic Auiēus i Prætextatū expectationē cōsulētis remittēs: Licet oēs ait. q̄ adsunt pari doctrina polleāt: sacroz; tamē oīum Vectius unice cōsciū pōt tibi & originē cultus: q̄ huic deo p̄dit & cām festi solēnis aperire. Quod cū prætextatus i alios refundere tētasset: oēs ab eo ipe trauerūt: ut ipse differeret. Tūc ille silētio facto ita exorsus est. Saturnaliōz; origo. Capi:

Cornelii
q̄re asinæ
cognomen
tū hūerunt
Scropha

Nil secretū
loquēdum
in malo

Nūerus ui
uantium

Aturnaliorum originē illam mihi in medium pferre fas est nō quæ ad arcanā diuinitatis naturam refertur; sed quæ aut fabulis admixta differitur; aut a philosophis i uulgus aperitur Nam occultas & manantes ex meri ueri fonte rationes ne in ipsis quidē sacris enarrari pmittitur. Sed si quis illas assequitur; cōtinere intra cōscienciā rectas iubetur. Vnde quæ scire fas est; Horus noster licebit mecū recognoscat; Regionē istā. quæ nūc uocatur italia; regno Ianus obtinuit. Qui (ut Higinius Protarchum Tralianum secutus tradit) cū Camele æq; idigena terram hanc ita participata potētia possidebāt; ut regio camelese; oppidum ianiculū uocitaret. Post ad Ianū solum regnum redactum est; qui creditur geminā faciem prætulisse; ut quæ ante quæq; post tergum essent; intueretur. Quod procul dubio ad prudentiam regis solertiæq; referendum est; qui & præterita nosceret & futura pspiceret; sicut Anteuorta & Postuorta diuinitatis scilicet aptissimæ comites apud romanos coluntur. Hic igit Ianus cū saturnum classe peruectum excipisset hospitio; & ab eo edoctus peritiam ruris. serū illū & rudem ante fruges cognitā uictum i melius redigisset regni eū locietate munerauit. Cum primus quoq; æra signaret; serua uit & in hoc Saturni reuerentiā; ut quoniā ille nauis fuerat aduectus; ex una quidē parte sui capitis effigies ex altera uero nauis exprimeretur; quo Saturni memoriā etiā in posteros propagaret. Aes ita fuisse signatū hodieq; intelligitur in alix lufum cū pueri denarios in sublime iactātes capita aut nauim lusu teste uetustatis exclamāt Hos una cōcordes regnasse uicinæq; oppida opera cōmuni cōdidisse; pter Maronē q; refert; ianiculū huic; illi fuerat saturnia nomē; etiā illud i pmpriu est quod posteri quoq; duos eis continuos menses dicarūt; ut december. sacrum Saturni Ianuarius alterius uocabulū possideret. Cum inter hæc subito Saturnus nō cōparuisset; excogitauit Ianus honorū eius augumentum. Ac primum terrā omnē dictioni suæ parētem saturniā nomina uir Atam deinde cum sacris tāq; deo cōdidit; quæ saturnalia nominauit. Tot sæculis saturnalia præcedūt Romanæ urbis ætatem. Obseruari igitur eum iussit maiestate religionis quasi uitæ melioris auctorem simulacrū eius indicio est; cui falcē insigne messis adiecit. Huic deo isertiones surculorū. pomorūq; eductiones & omnium eiusmodi fertiliū tribuūt disciplinas. Cyreneses etiam cū rem diuinā ei faciūt. ficis recentibus coronant; placentaq; mutuo nūsitāt mellis & fructum repertorem Saturnū extimātes. Hunc Romani etiam Sterculiū uocāt q; prius stercore fecunditatem agris comparauerit. Regni eius tēpora foelicissima ferūtur. cum propter rerū copiam; rum etiam q; nōdum quisq; seruitio uel libertate discriminabatur; Quæ res intelligi pōt q; saturnalibus tota seruis licētia pmittitur Alia saturnalioꝝ causa sic tradit. Querāt ab Hercule i italia relictū; ut quidam fuerūt. irato q; incustoditū fuisse armētum (ur nōnulli extimant) cōsulro eos relinquēte ut aram suā atq; ædem ab incursionibus tuerentur. Hi enī cum a latronibus infestaretur; occupato edito colle saturnios se nominauerūt; quo ante nomine etiam idem collis uocabatur. Et quia se eius dei senserunt nomine ac religione rutos istituisse saturnalia feruntur; ut agricolæ uicinorū aīos ad maiorem sacri reuerentiā ipsa indicti festi obseruatio uocaret. Nec illam cām quæ saturnalibus assignatur ignoro; q; pelagi sicut uarro memorat cū sedibus suis pulsi diuerlas terras petissent; cōfluxerūt pleriq; dodonā; & incerti quibus adhærēt locis; eiusmodi accepere responsū;

ΣΕΙ ΥΕΤΕΙ ΜΑΙΟΙ ΜΕΝΕΙ ΣΙΚΕΛΩΝ ΣΕΤΟΥΡΝΙΟΝ ΑΙΑΥ
 ΤΗΥ ΔΑΨΟΡΕΙ ΓΕΥΕΩΝ ΚΕΤΥΛΗΥ ΟΥΝΑΣΟΟ ΟΧΕΙΤΑΙ
 ΟΙΟ ΑΝΟΜΙΧΘΕΝΤΕΟ ΔΕΚΟΤΗΥ ΕΚΨΕΜΨΕΤΕ ΦΟΙΒΟ
 ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΟ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΩ ΨΑΤΡΙ ΨΕΜΨΕΤΕ ΦΩΝΤΑ

Acceptaq; sorte; cum latiū post errores plurimos appulissent; i lacu cutuliēsi natā ifulam deprehenderunt Amplissimus enim cepes siue ille cōtinēs limus seu paludis fuit coacta cor; page uirguitis & arboribus in siluæ licentiā comptus iactātibus per omne mare fluctibus uagabatur; ut fides ex hoc etiam delo facta sit; quæ cella montibus; uasta campis tamē per maria migrabat Hoc igitur miraculo deprehenso has tibi sedes prædictas esse didicerūt; uastisq; siciliētib; icolis occupare regionē; decima præde secūdum respōsum Apollini cōsecrata; tectis Diti sacello & Saturno ara. Cuius festum saturnalia nominauerūt. Cūq; diu humanis capitibus Ditem & uiroꝝ uictimis Saturnū placare se crederent propter oraculū in quo erat;

ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΟ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΩ ΨΑΤΡΙ ΨΕΜΨΕΤΕ ΦΩΝΤΑ

Herculem ferūt postea cum Geryonis pecore per italiam reuertētem suasisse illoꝝ posteris; ut faustis sacrificiis i fausta mutarēt; i ferētes Diti nō hoium capita; sed oscilla ad humanā effigiem arte simulata. Et aras saturnias nō maclando uiro sed accēsis luminibus excolētes; quia nō solū uirū; sed & lumina φωτα significāt. Inde mos per saturnalia missirādis cæreis coepit. Alii careos non ob aliud mitri putāt; q; hoc principe ab incomi & tenebrosa uita quasi ad lucem & bonam artiū sciētiā editi sumus. Illud quoq; in litteris inuenio; q; cū multi occasione saturnalioꝝ

Ianus rex
italiæ

Ianiculum

Saturnus
suscepit
a Iano

Pria signa
tio aeris

Sterculius

alia ratio
sa.

Cærei mit-
reban i sa-
turnalibus

per auaritiã a cliẽtibus ambitiose munera exigent idq; onus tenuiores graualet. Publicius tribunus plebis tulit: ut nõ nisi cærei ditioribus missirarentur: Hic Albinus Cecina subiecit: Qualem nũc pmutatiõẽ sacrificii Prætextate memorasti: inuenio postea cõpitalibus celebratã: cũ Iudi per urbem in cõptis agitabãtur. Restituti scilicet a Tarquino superbo Laribus ac Maniã ex responso Apollinis quo præceptum est ut capitibus pro capitibus supplicaretur. Idq; aliq̃ diu obseruatũ ut pro familiarum sospitate pueri maestarentur Maniã deã matti Larũ Quod sacri fici genus: Iunius Brutus consuli pulso Tarquino aliter constituit celebrãdum. Nam capitibus alii & papaueris supplicari iussit: ut responso Apollini fatissieret de nomine capitũ: remoto. s. scelere infaustã sacrificatiõis. Factũq; est: ut effigies Maniã suspensã pro singulorum foribus periculũ siquod imineret familiis expiarent: Ludosq; ex uuis cõpitorum in quibus agitabãtur: cõpitalia appellauerunt. Sed perge cætera & Prætextatus Bene & oportune similis emendatio sacrificiorum relata est. Sed ex his causis quã de originẽ huius festi relata sunt apparet saturnalia uetustiora esse urbe romana: adeo ut ante Romã in grãcia hoc solẽne cõepisse.

Lucius Accius in annalibus suis referat his uerbis:

Maxima pars grãium saturno & maximã athenã
Conficiunt sacra quã cõronia esse iterantur ab illis;

Cũq; diem celebrant per agros urbesq; fere omnes

Exercent epulis læti famulosq; procurant

Quisq; suos nostriq; iridem: & mos traditus illinc

Ille: ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Nunc de ipso dei templo pauca referenda sunt. Tullium Hostiliũ tum bis de albanis de fabinis tertio triũphasset: inuenio sanũ Saturno ex uoto cõsecrauisse, saturnalia tũc primũ romãe instituta. Quãuis Varro libro. vi. qui est de sacris ædibus scribat ædem saturni ad forũ faciendũ locasse Luciuũ Tarquinũ regem: Titum uero Largium dictatorẽ saturnalibus eam dedicasse. Nec me fugit Gelliũ scribere senatum decreuisse: ut ædes saturni fieret: eiq; rei Luciuũ Furiũ tribunũ militũ præfuisse. Habet atã & ante se cõenaculũ. Illic græco ritu capite aperto res diuina fit: quã primo a pelãgis post ab Hercule ita eã a principio factitatã putãt. Aedẽ uero saturni æratiũ romani esse uoluerunt q̃ tẽpore quo incolunt Italiã: fertur in eius finibus nullũ esse furtũ cõmissum: aut quia sub illo nihil erat cuiusq; priuatũ. Nec signare solum aut partiri limite campũ fas erat: in mediũ quãrebãt: ideo apud eum locaretur populi pecunia cõmunis sub quo fuissent cũ ãtis uniuersa cõmunia. Illud non omiserim: Tritonas cum bucciniẽ fastigio saturni ædis suppositas: quoniam ab eius cõmemoratiõne ad nostrã ætatẽ historia elata & quasi uocalis est: ante uerbo muta & obscura & incognita quod testantur caudã Tritonum humi mersã & absconditã.

Cur autem saturnus ipse in compedibus uisatur: Verius Flaccus causam se ignorare dicit. Verum mihi Apollodori lectio suggerit. Saturnum Apollodorus alligari ait per annũ laneo uinculo: & solui ad diem sibi festũ. i. mense hoc decẽbri. Atq; inde puerbiũ dictũ: Deos laneos pedes habere. Significari uero decimo mense femem in utero animatũ in uitam grandescere: q̃ donec erumpat in lucem: mollibus naturã uinculis detinetur. Est portio idest κρόνος και χρόνος. Saturnũ enĩ in quantũ mythici fictiõibus distrahũt: in tantũ physici ad quandã ueri similitudinẽ reuocãt. Hunc aiunt ab sidisse Cæli patris pudẽda quibus in mare deiectis Venerem pcreatã quã a spuma uĩdã coaluit φροδιτη nomen accipit: Ex quo itelligi uolũt cũ chaos esset: tẽpora non fuisse. Si quidem tempus est certa dimensio: quã ex cæli conuersione colligitur. Tẽpus cõepit inde. Ab ipso natus putatur κρόνος: qui (ut diximus) χρόνος est cũq; femina rerum omniũ post cælũ gignendarum de cælo fluere: & elemẽta uniuersa quã mundo plenitudinẽ facerẽt: ex illis seminibus funderẽtur: ubi mundus omnibus suis partibus mẽbrisq; pfectus est. Certo iã tempore finis factus est pcedendi de cælo femina elementoz conccptionẽ: quippe q̃ iam plena fuerat pcreata. Animalium uero æternã ppugnationẽ ad Venerẽ generãdi facultas ex humore translata est: ut per coitũ matis foeminaeq; cuncta deiceps gignerentur. Propter abscessoz pudẽdorum fabulã etiã nostri eũ Saturnũ uocitaerũt ζωρα την σάβην: q̃ mẽbrũ uirile declarat. ueluti Saturniũ: Vn de satyros etiam ueluti sathunos (q̃ sint in libidinẽ proni) appellatos opinant. Falcem ei quidã putant attributã: q̃ tẽpus oĩa metat exercet & incidat. Hunc aiunt filios suos solitum deuorare: eosdẽq; rursus euomere. Per quod similiter significatur eũ tẽpus esse a quo uicibus cuncta gignantur absumãturq; & eo denuo renascãtur. Eundẽ a filio pulsum: quid aliud est q̃ tempora senescẽtia ab his quã post sũt nata depelli? Vinctum autem q̃ certa lege naturã connexa sint tẽpora: uel q̃ oēs fruges quibusdã uinculis nodisq; alternẽtur. Nam & falcẽ uolũt fabulã in siciliã decidisse: quod sit terra ista uel maxime fertilis & quia lanum cum saturno te-gnasse memorauimus. De saturno autem quid mytici uel physici existimẽt iam relatum est: de

Cõpitalia

phanum
Saturnicõenaculũ
ante aram
SaturniSaturnus
ĩ compedi-
busQuare Ve-
nus dicat
nata ex spu-
ma pudẽ-
doz Cæli
patris saturni

Iano quoque quid ab utrisque iactetur in medium proferemus Mithici referunt regnante Iano omnium domos religione ac sanctitate fuisse munitas, Idcircoque ei diuinos honores esse decretos & ob merita introitus & exitus ædium eidem consecratos Xenon quoque primo italicum tradit Ianum in Italia primum diis templa fecisse & ritus instituisse sacrorum: ideo eum in sacrificiis præfationem meruisse perperuam. Quidam ideo eum dictum bifrontem putant: & præterita sciuerit: & futura prouiderit. Sed physici eum magis consecrant argumentis diuinitatis. Nam sunt qui Ianum eundem esse atque Apollinem & Dianam dicant: & in hoc uno utrumque exprimi nume affirmet. Etenim sicut Nigidius quoque refert: apud Græcos Apollo colitur: qui *εὐπαῖος* uocatur: eiusque aras ante fores suas celebrant: ipsum exitus & introitus demonstrat potentem. Idem Apollon apud illos & *ἀγυῖεὺς* nūcupat: quasi uis præpositus urbanis. Illi enim uias quæ intra pomeria sunt *ἀγυῖεὺς* appellant. Dianæ uero ut triuiae uiarum omnium eidem tribuunt potestatem. Sed apud nos Ianum omnibus præfate Ianuis nomē ostēdit: quod est simile *εὐπαῖου*. Nam & cum clauis & cum uirga figuratur quasi omnium & portarum custos & rector uiarum. Pronūciauit Nigidius Apollinem Ianum esse: Dianamque Ianam appositam. d. littera quæ sæpe in litteræ causa decoris apponitur: ut reditur redhibetur: redintegratur: & similia. Ianum quidam solem demonstrari uolunt: & ideo geminum quasi utriusque Ianuæ cælestis potentem qui exoriens appellat diē: occidens claudat. inuocarique primum cum alicui deo res diuina celebratur. ut per eum pateat ad illum cui immolatur accessus quasi preces supplicum per portas suas ad deos ipse transmittat. Inde & simulacrum eius plerumque fingitur manu dextra trecentorum: & sinistra sexaginta & quinque numerum tenens ad demonstrandam anni dimensionem: quæ præcipua est solis potestas. Alii mundum. id est cælum esse uoluerunt: Ianumque ab eundo dictum: quod mundus semper eandem in orbem uoluitur: & ex se initium faciens in se refertur. Vnde Cornificius etymorum libro. vii. Cicero inquit: non Ianum sed Eanum nominat ab eundo. Hic & phœnices sacris in imaginem eius exprimentes draconem finxerunt in orbem redactum caudamque suam deuorantem ut appareat mundum & ex se ipso alii & in se reuolui. ideo & apud nos in quattuor partes spectat: ut demonstrat simulacrum eius falæris adiectum Caius Bassus in eo libro quem de diis composuit: Ianum bifrontem fingi ait: quasi superum atque inferum Ianitorem: eundem quadriformem quasi uniuersa climata maiestate complectum. Saliorum quoque antiquissimus carminibus deorum deus canitur. M. etiā Messalla Gneius Domitius in consulatu collega: idemque per annos quinquaginta & quinque augur: de Iano ita incipit: Qui cuncta fingit: eademque regit: aquæ terræque uim ac naturam grauem atque pronam in profundum dilabentem: ignis atque animæ leuē in immensum sublimē fugientem copulauit circūdato cælo: quæ uis cæli maxima duas uis dispares colligauit: in sacrificiis inuocamus Ianum geminum. Ianum patrem: Ianum Iunonium Ianum consuium: Ianum Quirinum: Ianum Patulcium & clausium. Cur geminum inuocemus: supra iam diximus. patrem: quasi deorum deum. Iunonium: quasi non solum mensis Ianuarii: sed mensium omnium ingressus tenentem. In dirione autem Iunonis sunt omnes kalendæ. Vnde & Varro libro quinto rerum humanarum scribit Iano duodecim aras pro totidem mensibus dedicatas. Consuium a conferendo id est propagine generis humani quæ a Iano auctore conferitur. Quirinum: quasi bellorum potentem: ab hasta quam Sabini curim uocant. Patulcium & clusium quia bello caulæ eius patent: pace clauduntur. Huius autem rei hæc causa narratur. Cum bello Sabino quod uirginum raptarum gratia commissum est: Romani porta quæ sub radicibus collis Viminalis erat: quæ postea ex euentu Ianualis uocata est: claudere festinarent: quia in ipsam hostes irruebant. Postquam est clausa: mox sponte patefacta est: cumque iterum ac tertio idem contigisset: armati plurimi pro limine quia claudere nequibant: custodes steterunt. Cumque ex altera parte acerrimo pælio certaret subito fama pertulit suos a Tatio nostros quam ob causam Romani qui aditum tuebantur: territi profugerunt. Cumque Sabini per portam patentem irrupturi essent: fertur ex æde Iani per hanc portam magnam uim torretium nudis scatentibus erupisse: multaque perduellium cateruas aut exustas feruenti aqua: aut deuoratas rapida uoragie deperiisse. Ea re placitum urbelli tempore uelut ad urbis auxilium profecto deo fores referrentur. Hæc de Iano: Sed ut ad Saturnalia reueramur bellum Saturnalibus sumere nefas habitum: pœnas a nocente iisdem diebus exigere: piaculare est. Apud maiores nostros Saturnalia die uno finiebantur qui erat ad quartumdecimum kalendas Ianuarias: Sed postquam C. Cæsar huic mensi duos addidit dies. xvi. cœpta celebrari. Ea re factum est ut cum uulgus ignoraret certum Saturnaliorum diem: nonnullique a C. Cæsare inserto die & alii uetere more celebrarent: plures dies Saturnalia numerarentur. Licet & apud ueteres opinio fuerit septem diebus peragi Saturnalia: si opinio uocanda est quæ idoneis firmatur auctoribus. Nouius n. probatissimus atellanarum scriptor ait: Olim expectata ueniunt septem Saturnalia. Mummius quoque qui post Nouium & Pomponium diu iacentem artem atellaniam suscitauit. Nostri inquit maiores uelut bene multum

Ianus
Ianus bifrons

Ianus cum clauis
& uirga
unde
Diana

Eanum

Ianus geminus
Ianus pater.

Ianus Iunonium
Ianus consuium
Ianus Quirinum
Ianus Patulcium
& clusium

Historia de
Sabini &
Romani.

Dies Saturnalium

ta instituire hoc optime a frigore fecere fūmo dies septem saturnalia. Sed Mallius ait. Eos qui se (ut supra diximus) Saturni nomine & religione defendent: per triduū festos instituisse dies & saturnalia uocauisse. Vnde & Augustus huius inquit rei opinionē secutus in legibus iudicialiis triduo ferias seruari iussit. Masurius & alii uno die id est. xiiii. kalendas ianuarii affuisse saturnalia crediderunt. Quorum sententiam Phenestella confirmat dicens. Aemiliam uirginem. xv. calendarum ianuariū esse damnatam: quo die si saturnalia gererentur: nec causam omnino dixisset. Deinde adiecit: Sequebatur eum diem saturnalia Mox ait: Postero autem die qui fuit. xiiii. kalendarum ianuariū Liciniam uirginem ut causam diceret iussam. ex quo ostendit. xiiii. Kalendas profestum esse. xii. uero feriae sunt diuæ Angeroniæ: cui pōtiffices in sacello Voluptatē propiciata depellat: Masurius addiecit simulacrum eius deæ ore obligato atq; signato in ara Voluptatē propter eam collocatum: q; qui suos dolores anxietatesq; dissimulat: perueniant patientiæ beneficio ad maximam uoluptatem. Iulius Modestus ideo sacrificari huic deæ dicit q; populus romanus morbo qui angina dicitur: p̄missio uoto sit liberatus. xi. aut kalend. feriae sunt. Laribus dedicatæ: quibus eodem bello Antiochiæ Aemilius Regilius p̄tor in campo martio curandam uouit. x. kalend. feriae sunt iouis: quæ appellantur larentinalia: de quibus quia fabulari libet: hæc sunt opinionēs. Ferunt enim regnante Anco ædituum Herculis per ferias ociantē deū Tesseris prouocasse ipso utriusq; manū tuente: adiecta conditione ut uictus coena scortiq; mularetur. Victore itaq; Hercule illum Accam Larentiā nobilissimū id tempus scortū intra ædē inclusisse cum coena eamq; postero die distulisse rumorē q; post cōcubitū dei accepisset mūns: ne cōmodum primæ occasiōis cum se domum reciperet offerendæ asp̄naretur: uenisse itaq; ut egressa mox templo a Carutio capto eius pulchritudine compellaretur: cuius uoluntatē scorta sumptaq; nuptiis post obitum uiri omnium bonorū eius facta cōpos cū decederet p̄. romanum nūcupauit hæredem. Et ideo ab Anco in uelabro loco celeberrimo urbis sculpta est: ac solenne sacrificium eidem cōstitutū quo diis manibus eius per flaminem sacrificaretur: Iouiq; feriae cōsecratæ: quia existimauerūt antiqui animas a ioue dari & rursus post mortē eidem reddi. Cato ait: Larentiam meretricio questu locupletatam post excessum suū populo romano agros turacem: sem uiriū lincerium: & soliniū reliquisse. & ideo sepulchri magnificētia & annuæ parentationis honore dignatam. Macer historiarum libro primo Faustuli coniugē Accam Larentiā Romuli & Rhemi nutricem fuisse confirmat. Hanc regnante Romulo Carutio cuidā Tuscho diuiti denuptam auctamq; hereditate uiri quā primo Romulo quē educasset reliquit: & ab eo parentalia diēq; festum pietatis cāstatutū. Ex his ergo oībus colligi pōt & uno die saturnalia fuisse & nō nisi. xiiii. kalendas ianuariæ celebrata quo solo die apud ædem Saturni conuiuiū soluto saturnalia clamitabant: qui dies nūc opalibus inter saturnalia deputatur: cū primū Saturno p̄nter & Opi fuerit ascriptus. Hanc autem deā Opē Saturni cōiugem crediderūt: & ideo hoc men se saturnalia: itemq; opalia celebrari q; Saturnus eiusq; uxor tam frugū q̄ fructuū reptores esse cedantur. Itaq; omni iam foetu agroq; coacto ab hominibus hos deos coli quasi uitæ cultioris auctores: quos etiam nōnullis cælū est: & terrā esse persuasum est: Saturnūq; a satū dictū. cuius causa de cælo est & terrā Opem: cuius ope humanæ uitæ alimēta quærūtur: uel ab opere per qd fructus frugeiq; nascunt: Huic deæ cedentes uota concipiūt. terraq; de industria tāgunt demōstrates ipsam matrem terram esse mortalibus appetendā. Philochorus Saturno & Opi primū iartica statuisse arā Cecropē dicit: eosq; deos pro ioue terraq; coluisse. instituisseq; ut patres familiarum & frugibus & fructibus iam coactis passim cum seruis uescerent cū quibus patientiā laboris in colendo rure tolerauerant. delectari enī deum honore seruorum contemplatu laboris: Hic est q; ex instituto peregrino huic deo sacrum ap̄erto capite facimus. Abunde iam p̄basse nos extimo saturnalia uno tantū die id est. xiiii. kalend. solita celebrari. Sed post in triduū p̄pagata priam ex adiectis a Cæsare huic mense diebus: deinde ex edicto iugusti quo trium dierū ferias saturnalibus addidit. A. xvi. igitur coepta in. xiiii. desinunt quo solo fieri ante consueuerant. Sed sigillariorū adiecta celebritas i septem dies discursum publicū & lætitiā religionis extēdit. Tunc Euangelus: Hoc quidem inquit iam ferre non possum. quod p̄textatus noster i ingenii sui pompam & ostentationem loquēdi uel paulo ante honori alicuius dei assignari uoluit q; serui cum dominis uescerentur: quasi uero curent diuina de seruis: aut sapiens quisq; domi suæ cōtumeliam tam foedæ societatis admittat: uel nūc sigillaria quæ lusum reptanti adhuc infantia: oscillis fictilibus p̄bent tentat officio religionis ascribere. Et quia princeps religiosorum putatur: nōnulla iam & superstitionis admiscet: quasi uero nobis fas non sit Prætextato aliquando non credere. Hic cum omnes exhorruissent Prætextatus renidens. Supersticiosum me Euangelus: nec dignū cui credatur existimes uolo: nisi utriusq; tibi rei fidem asserita ratio monstrauerit.

Angeronia

angina
morbusAcca Lare
tia mere
trixFeriae cōse
cratae iouiQuas opis
dea uxor sa
turni dicit
opaliasacraQuare Sa
turno ap̄ro
capite sacri
ficant

Et ut primum de seruis loquamur: locò ne an serio putas esse hominum genus quod dii immortales nec cura sua nec prouidentia dignentur: an forte seruos in hominum numero esse non patris? Audi igitur quanta dignatio de serui supplicio cælum penetrauerit.

Historia Atronii de seruo punico.

Cap.

Atronus
max. qui
uerberauit
seruū

Instaurati-
cius dies
Instaurare

Pro seruis.

Seruitus
turpis

Seruorum
nō spernen-
dū cōsiliū

Seruoge fi-
delitas

Vrbinus
Esopus

Nno enim post Romam conditam quadringentesimo quadregesimo quatto Atronus quidam maximus seruum suum uerberatum patibuloq; constrictum ante spectaculi commissionem per circum egit: Ob hanc causam indignatus Iuppiter Annio cuidam per quietem imperauit: ut senatui nūciaret: non sibi placuisse plenum crudelitatis admissum. Quo dissimulante filium ipsius mors repentina consumpsit: ac post secundam denunciationem ob eandem negligentiam ipse quoq; in subitam corporis debilitate solutus est. Sic demum ex consilio amicorum lætica delatus senatui rettulit & uix consumato sermone sine mora recuperata bona ualitudine curia pedibus egressus est. Ex senatus itaq; consulto & meua lege ad propiciandū Iouem additus est illis circensibus dies: isq; instauraticius dictus est: nō a patibulo ut quidam putant græco noīe ἀπο τοῦ ἀυποῦ sed a redintegratione: ut Varroni placet: qui instaurare ait esse instar nouare. Vides quāta de seruo ad deorum summum cura peruenerit. Tibi autem unde in seruos tantum & tam inmane fastidium quasi non ex iisdem tibi & constet. & alantur elementis eundemq; spiritum ab eodem principio carpāt. Vis tu cogitare eos quos ius tuū uocas: iisdē semibus ortos: eo dē frui cælo: æque uiuere: æque mori. Serui sunt imo homines. Serui sunt imo cōserui. Si cogitaueris tantumdem in utroq; licere fortunæ tā tu illum uidere liberum potes: q̄ ille te seruū. Nescis qua ætate Hecuba seruire cœpit: qua Cræsus: qua Darii mater: qua Diogenes: qua Platon ipse: postremo qd ita nomē seruitutis horremus? Seruus est quidem sed necessitate. Sed fortasse libero animo seruus est. Hoc illi nocebit: si ostenderis: quis non sit alius libidini seruit: alius auaritiæ: alius ambitioni: omnes spei: omnes timori. Et certe nulla seruitus turpior q̄ uoluntaria. At nos iugo a fortuna imposito subiacentem tanquam miserum uilemq; calcamus. Quod uero non nostris ceruicibus inserimus: non patimur reprehendi. Inuenies inter seruos aliquem pecunia fortiorem: inuenies dominum spe lucri oscula alienorum seruorum manibus insigentem. Non ergo fortuna homines æstimabo: sed moribus. Sibi quisq; dat mores: cōditionem casus assignat: quemadmodum stultus est qui empturus equum non ipsum inspicit sed stratum eius ac frenos: sic stultissimus est qui hominem aut ex ueste: aut ex conditione quæ modo uestis nobis circumdata est: æstimandū putat. Non est mi Euangele q̄ amicum tantum in foro & in curia quæras. Si diligenter attenderis: inuenies & domi. Tu modo uiue cum seruo clæmenter: comiter quoq; & in sermone illum & nonnunq̄ in necessarium admitte consilium: Nam & nostri maiores omnem dominis inuidiam: omnem seruis contumeliam detrahentes dominum patrem familias: seruos familiares appellauerūt. Colant ergo te potius serui tui (mihi crede) q̄ timeant. Dicet aliquis nunc me dominos de fastigio suo deicere & quodammodo ad pileum seruos uocare quos debere dixi magis colere q̄ timere: Hoc qui senserit: obliuiscetur id dominis parum non esse quod diis satis est: deinde qui colitur etiam amatur: nō potest amor cū timore misceri: Vnde putas arrogantisimum illud mansse prouerbiū: quod iactatur. Totidē nobis hostes esse quot seruos. Non habemus illos hostes sed facimus: quod superbissimi contumeliosissimi: erudelissimi sumus: & ad rabiem nos cogunt peruenire delitiæ: ut quicquid non ex uoluntate respondit itam furoremq; euocet. Domini enim nobis animos induimus tyrannorum: & non quantum decet sed quantum licet exercere uolumus in seruos. Nam (ut cætera crudelitatis genera præteream) sunt qui dum se mensæ copiis & auiditate distendunt: circumstantibus seruis mouere labra: nec in hoc quidem ut loquatur licere permittunt. Virga murmur omne compefcitur. & ne fortuita quidem uerberibus excepta sunt. Tullis: sternutamentum: singultus magno malo luitur. Sic fit ut isti de domino loquantur quibus coram domino loqui non licet. At illi quibus non tantum præsentibus dominis sed cum ipsis sermo erat quorum os non cōfuebatur: parati erant pro domino porrigere ceruicem & periculum imminēs in caput suum uertere. In conuiujs loquebantur: sed in tormētis tacebant. Vis exercitas in seruili pectore uirtutes recenseamus? Primus tibi Vrbinus occurrat: qui cum iussus occidi in reatino latebris proditis unus ex seruis annulo eius & ueste insignitus in cubiculo ad quod irruerant qui persequerant pro domino iacuit militibusq; ingrediētibus ceruicē præbuit & ictū tanq̄ Vrbinus excepit: Vrbinus postea restitutus monumentū ei fecit: titulo scriptiōis qui tantū meritū loqueres addito. Esopus Libertus Demosthenis cōscius adulterii: quod cum Iulia patronus admiserat: tortos dignissime perscuerauit non prodere patronum donec alijs coarguentibus conscis Demosthenes ipse fateretur & ne extimes ab uno facile celari posse secretum: Labienum ope libertorum laeptem ut indicarent liberti nullo tormentorum genere cōpuli sunt. Ac ne quis liberto dicat.

hanc fidem beneficio potius libertatis acceptæ quæ ingenio debuisset: accipe serui in dominum benignitatem: cum ipse a domino puniretur. Antium enim Restionem prescriptum solū nocte fugientem diripientibus bona eius aliis seruis compeditus inscripta fronte cum post damnationem domini aliena esset solutus custodia fugientem persecutus est hortatusque ne se timeret scientem contumeliam suam fortunæ imputandam esse non domino: abditūque ministerio suo aluit. Cum deinde persequentes adesse sensisset: senem quæ casus obtulit iugulauit & in constructam pyram coniecit: qua accensa occurrit eis qui Restionem quærebant dicens damnatum sibi poenas luisse: multo acrius a se uexatum quæ ipse uexarat & fide habita Restio liberatus est. Cepionem quoque in Augusti necem fuerat animatus postquam detecto scelere damnatus est: seruus ad Tyberim in cista detulit: peruectumque hostiā in agrum laurētum ad uillam patris nocturno itinere perduxit. Cum is deinde nauigationis naufragio una expulsum dominum Neapoli dissimulante occuluit: exceptusque a centurione nec precio nec minis ut dominum proderet potuit adduci. Asinio etiam Pollione acerbe cogere patuinos ut pecuniam & arma conferrent: dominisque ob hoc latentibus premio seruis cum libertate proposito qui dominos suos proderent: constat seruorum nullum uictum premio dominum prodidisse. Audi in seruis non fidem tantum, sed & faciendum bonæ inuentionis ingenium. Cum præmeret obsidio Grumētum: serui relicta domina ad hostes transfugerunt. Capto deinde oppido in petum in domum habita conspiratione fecerunt: & extraxerunt dominam uultu poenam minante ac uoce obuiis asserente quæ tandem sibi data esset copia crudelem dominam puniendi: raptamque quali ad supplicium obsequiis plenipotentia tutati sunt. Vide in hac fortuna etiam magnanimitatem exitum mortis ludibrio præferentem. Cluentium Pelignum italicæsem comprehensum a cohortibus suis ne Pompeio traderetur seruus eius occidit: ac se ne domino superstes fuerit interemit. C. Gracchum ex Auentino fugientem Euporus seruus: uel (ut quidam tradunt) Philocrates: dum aliqua spes salutis erat: indiuisus comes qua potuit ratione tutatus est. Super occisum deinde animam scissis proprio uulnere uisceribus effudit: ipsum Publium Scipionem Africani patrem postquam cum Hannibale confixerat saucium in equum seruus imposuit: & cæteris deserentibus solus in castra perduxit. Patum fuerit dominis præstitisse uiuentibus? Quid quæ in his quoque exigendæ uictiæ reperitur animositas? Nam Seleuci regis seruus cum seruiret amico eius a quo dominus inerat interemptus cœnantem in ultionem domini confodit. Quid quæ duas uirtutes quæ inter nobiles quoque unice claræ sunt in uno uideo fuisse in ancipio imperium regendi peritiā & imperium cōtemnēdi magnanimitatem? Anaxilaus enim Messenius qui Messanam in Sicilia cōdidit fuit. Rheginorum tyrannus. Is cum paruos relinqueret liberos: Mycitho seruo suo cōmendasse contentus est. is tutelam sancte gessit: imperiumque tam clemēter obtinuit ut Rhegini a seruo regi non dedignarentur. Perductis deinde in ætatem pueris & bona & imperium tradidit: ipse paruo uatico sumpto profectus est & olympiæ cum summa tranquillitate consenuit: quid etiam in cōmune seruilis fortuna profuerit: non paucis docetur. Bello punico cum deessent qui scriberentur serui pro dominis pugnuros se polliciti in ciuitatem recepti sunt: & uolones (quia sponte hoc uoluerunt) appellati. Ad cānas quoque uictis romanis octomilia seruorum empta militauerunt. Cūque minoris captiui redimi possent maluit se respu. seruis in tanta tempestate committere. Sed & post calamitatem apud Thrasumenum nocte cladis acceptam: libertini quoque in sacramentum uocati sunt. Bello sociali cohortium. xii. ex libertinis conscriptarum opera memorabilis uirtutis apparuit. Cæsarem cum milites in amissorum locum substitueret: seruos quoque ab amicis accepisse & eorum forti opera usum esse comperimus: Cæsar Augustus in germania & illyrico cohortes libertinorum complures legit: quas uoluntarias appellauit. Ac ne putes hæc in nostra tantum contigisse reperi. Borystenidæ oppugnante Zopyrione seruis liberatis dataque ciuitate peregrinis & factis tabulis nouis hostem sustinere potuerunt. Cleomenes lacedæmonius cum mille & quingentis soli lacedæmonii qui arma ferre possent. supersuissent ex seruis inanimis bellatorum nouem milia conscripsit. Athenienses quoque cōsumptis publicis opibus seruis libertatem dederunt. Ac ne in solo uirili sexu extimes inter seruos extitisse uirtutes: accipe ancillarum factum non minus memorabile ac ne quo utilius reipublicæ in ulla nobilitate reperias: nonis iulii diem festum esse ancillarum: tam uulgo notum est ut nec origo nec causa celebritatis ignota sit. Iunoni enim caprotinæ de illo Libere pariter ancillæque sacrificant sub arbore caprotinica in memoriam benignæ uirtutis quæ ancillarum animis pro cōseruatione publicæ dignitatis apparuit. Nam post urbem captam cum se datus esset gallicus motus res uero publica eēt ad tenue deducta: finitimi opportunitatem inuadendi romani nominis aucupati: præsecerunt sibi Posthumium Liuium fidenatium dictatorem. Qui mandatis ad senatum missis postulauit ut si uellent reliquias suæ ciuitatis manere: matrem familiæ sibi & uirgines dederentur. Cūque patres essent in ancipiti deliberatione

Cepio

Asinius
Pollio

Grumētū

Cluentius
Pelignus
C. Gracchus
Scipio liberatus a seruoAnaxilaus
Mycitho

Volones

Quādo &
quibus bellis
serui recepti
sunt in belloDies festus
ancillarum

- Tutela seu Philoris ancilla Pulchre gestum ancillarum pro Po. Ro.
- Nonæ ca / protinæ
- menippus
- Polus
pseus item
Mys
Diogenes
Epietetus.
- De sigillaribus
- Signa uenalia
- Anni ordo
- Annus secū dū arcades
- Secundum arcanes
Secundum grecos
Secundum romanos
- suspensū; ancilla nomine Tutela seu Philotis pollicita est se cum cæteris ancillis sub nomine dominarum ad hostes ituram; habitusq; matrum familias & uirginum sumpto hostibus cum profectum lachrymis ad fidem doloris ingæste sunt. Quæ cum a liuio in castris distributæ fuisset uiros plurimo uino prouocauerunt; diem festum apud se esse simulantes; quibus soporatus ex arbore Caprifico quæ castris erat proxima signum romanis dederunt. Qui cum repentina incurfione superassent; memor beneficii senatus omnes ancillas manu iussit emitti; dotemq; eis ex pupauit ab illa caprifico quo tunc erant usæ gestare concessit; diemq; ipsum nonas caprotinas nunc celebrandum; Cui lac quod ex caprifico manat propter memoriam facti præcedentis adhibetur. Sed nec ad philosophandum ineptum uel impar seruire ingenium fuit. Phedron ex cohorte socratica Socrati & Platoni per familiaris adeo; ut Plato eius nomini librum illum diuinum de immortalitate animæ dicere; seruus fuit forma atq; ingenio liberali. Hunc Cebes Socraticus horante Socrate emisse dicitur habuisseq; in philosophiæ disciplinis; atq; is postea philosophus illustrius emerit; sermonesq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alii quoq; non pauci serui fuerunt qui post philosophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit cuius libros. M. Varro in satyris æmulatus est; quas alii cynicas ipse appellauit menippeas; Sed & Philostrati peripatetici seruus Polus & Zenonis stoici seruus qui Perseus uocatus est; Et Epicuri cui Mys nomen fuit; philosophi non illecebres illa ætate uixerunt. Diogenes etiã Cynicus licet ex libertate in seruitutē uenū ierat quem cū emere uellet Xenias corinthius & quid artificii nouisset percuntatus est; noui inquit Diogenes hominibus liberis imperare. Tunc Xenias responsum eiusdem miratus; emisit manu; filiosq; suos ei tradēs accipe inquit liberos meos quibus imperes. De Epicteto aut philosopho nobili q; is quoq; seruus fuit; recetior est memoria q̄ ur possit inter oblitterata nesciri; cuius etiam de se scripti duo uersus feruntur ex quibus aliud latetèr intelligas; nō omnino diis exosos esse qui i hac uita cū erumnarū uarictate luctant; sed esse arcanas causas ad quas paucorū potuit peruenire curiositas:
- Δουλος εσικτητος γενόμεν και σώματι τήρος
και πενίην ἴρος και φίλος ἀεοντοῖς
- Habes (ut opinor) assertū nō esse fastidio dispiciendū seruire nomē; cum & Iouem tetigerit cura de seruo; & multos ex his fideles puidōs fortes & philosophos etiã extitisse cōstiterit. Nunc de sigillaribus. ne ridēda me potius extimes q̄ sancta dixisse; paucis recessendum est Epicadus refert Hercule occiso Geryone; cū uictor p̄ italiã armēta duxisset; potē qui nūc sublicius dicitur ad tēpus instructo hoiū simulacra pro numero sociorū; quos casu pegrinationis amiserat; fluuiū demississe ut aqua secunda in mare deuecta pro corporibus defunctorum ueluti patris sedibus redderetur; & idē usum talia simulacra fingendi inter sacra mansisse. Sed mihi huius rei illa origo ucreor extimaf; quā paulo ante memini rettulisse Pelasgos post q̄ scellicior interpretatio capitā non uuentiū; sed fictilia & φαντος æstimationē nō solū hominē sed et lumē significare docuisset; cœpisse Saturno cæreos potius accendere; & i facellum Ditis aræ Saturni cohærens oscilla quædam pro suis capitibus ferre; Ex illo traditū; ut cære; saturnalibus mistitarent; & sigilla arte fictili fingerent; iac uenalia pararent; quæ hoies pro se atq; p̄ suis piaculū p̄ Dite saturno facerent. Ideo saturnalibus taliū cōmertiorū celebritas cœpta septē occupat dies quos tantū seriatos facere esse non festos oēs. Nā medio. i. xlii. kalen. festū p̄bauimus; & aliis hoc assertionibus ab his p̄batū est; qui rōnē anni mēsiū dierūq; & ordinationē Cæsare digestā plenius rettulerūt.
- Quo ordine fuerit anus; quoue sit. Cap.
- Vmq; hic tinē loquēdi facere ueller; subiecit Aurelius Symmachus Pergin Pretextate eloquio tam dulci de anno quoq; edisertare; anteq̄ experiaris molestiam consulētis. si q̄s forte de p̄sentibus ignorat. quo ordie uel apud prisicos fuerit uel cettioribus postea regulis innouatus si ad qd̄ dicendū ipse mihi uideris audientū aios incitasse; de diebus mensi additis differendo. Tum ille eodē ductu orandi reliqua cōtexit Anni certus modus apud solos semp̄ ægyptios fuit; aliæq; gentiū dispari numero pari errore nutabat. Et ut cōtentus simas referendo paucarum morē regionū; arcades annū suū tribus mēsiibus explicabant; arcanes sex; greci reliqui trecentis. liiii. diebus annum propriū computabant; Non igit mirum in hac ueritate Romanos quoq; olim auctore Romulo annū suū decem habuisse mensibus ordinatū quia annus a martio icipiebat; & cōficiebatur diebus. ccc. liii. ut sex quidem menses. i. aprilis iunius sextilis septēber nouēber decēber tricē cēt dierū; quattuor uero martius maius quintilis october tricenis & singulis expederētur. qui hodieq; septimanas habent nonas; cæteri quintanas. Septimanas aut habentibus ab idibus reuertebantur kalendæ ad diem septimūdecimū. Verū habentibus quintanas ad. xviij. r̄meabat initium kalend. Hæc fuit Romuli ordinatio;

qui primū anni mēsem genitori suo Marti dēcauit, quē mensem anni primum fuisse uel ex hoc maxie probat, q̄ ab ipso quntilis quntus est: & deiceps p̄ numero nominabatur. Huius etiam die prima ignē nouū Vestæ aris accendebāt ut incipiēte anno cura denuo seruādi nouati ignis inci peret. Eodem quoq; ingrediēte mēse: tā in regia curiisq; atq; flaminum domibus lauræ ueteres nouis laureis mutabātur. Eodem quoq; mēse & publicæ & priuatim ad Annā Perēnam sacrificium itur: ut annare pannareq; cōmode liceat Hoc mēse mercedes exoluebant magistris quas completus annus deberi fecit. Comititia auspicabātur. uestigalia locabāt. Et seruis cœnas apponebant matronæ: ut domini saturnalibus. Illæ ut principio anni ad promptū obsequiū honorē seruos inuitarent: hi quia gratiam perfecti operis exoluerēt. Secundum mēsem nominauit aprilē ut quidā putāt cum aspiratione: quasi aphrilē a spuma quā græci uocāt ἀφρον unde orta uenus creditur. Et hāc Romuli asserūt fuisse rationē: ut primū quidē mensem a patre suo Marte: secundum ab Aenæ matre Venere nominaret. Et hi potissimū anni principia seruaret: a quibus esset Romani nominis origo: cū hodie quoq; in sacris Matrem patrē Venerē genitricem uocemus. Alii putant Romulum uel a Iūre prudentia uel certi numinis prouidentia ita primos ordinasse menses: ut cū præcedens Marti esset dicatus deo plerūq; hominū necatori: ut Homerus ait: naturæ cōscius ἀρεῖς ἀρεῖς βροτ ὀλιγέ μισαφόνεττει χεσιβάντα: secundus Veneri dicaretur quæ uini eius quī beneficia lentret. N i & i. xii. zodiaci signis: quorū certa certorū mīmū domicilia creduntur cum primum signum aries marti assignatus sit: sequens mox Venerem idem taurus accepit, & rursus e regione scorpius ita diuisus est: ut deo esset utriq; cōmunis. Nec existimatur cælesti ratione carere ipsa diuisio. Siquidē aculeo uelut potētissimo tælo pars armata posterior domicilium Martis est: priorem uero partem: cui ζυγος apud græcos nomen est: nos libram uocamus: Venus accepit quæ uelut iugo cōcordi iungit matrimonia: amicitiasq; cōponit. Sed Cingius in eo libro quē de fastis reliquit: ait imperite quosdā opinari aptilē mensem antiquos a Venere dixisse cum nullus dies festos: nullūq; sacrificium in igne Veneri per hunc mensem a maioribus institutum sit. Sed ne i carminibus quidem saliorum Veneris ulla: ut cætetorum cælestiū laus celebratur Cingo etiam Varro consentit: affirmans nomē Veneris ne sub regibus quidem apud Romanos: uel latinū uel græcum fuisse: & ideo nō potuisse mensem a Venere nominari: Sed cum fere ante æquinoctium uernum triste sit cælum & nubibus obductum: sed & mare nauigantibus clausum: terræ etiam ipse aut aqua aut pruina aut niuibus congregantur: eaq; oīa uerno idest hoc mense aperiuntur: arbores quoq; nec minus cætera quæ cōiuncta terra aperire se in germen incipient: ab his omnibus mensem aprilē dici merito credendum quasi aprilē sicut apud atheniēses ἀπριλιος idem mensis uocatur ab eo quod hoc tēpore cuncta florescāt. Non tamen negat Verrus Flaccus hoc die postea constitutum: ut matronæ Veneri sacrum facerent. cuius rei causā quia hinc loco nō conuenit: prætereundum est. Maium Romulus tertium posuit. de cuius nomine inter auctores lata dissensio est. Nam Fuluius nobilior in fastis quos in æde Herculis musarum posuit: Romulū dicit postq̄ populū in maiores iunioreq; diuisit: ut altera pars consilio. altera armis reputaretur: in honorē utriusq; partis hūc maium: sequentē iunium mensem uocasse. Sunt qui hūc mensem ad nostros fastos a tusculanis trāsisse cōmemorat: apud quos nūc quoq; uocatur deus Maius. qui est Iuppiter a magnitudine. s. a maiestate dictus: Cingius mēsem nominatū putat a Maia: quā Vulcani dixit uxore. Argumētū quoq; utitur: q̄ flāmē uulcanalis kalē. mais huic deæ rem diuinā facit. Sed Piso uxorem Vulcani Maiestā nō Maiā dicit uocari. Contendunt alii Maiam Mercurii matrē mensi nomen dedisse: hinc maxime probantes: q̄ hoc mense mercatores omnes Maiā pariter Mercurioq; sacrificant. affirmāt quidam quibus Cornelius Labeo consentit: hanc maiam cui mēse maio res diuina celebratur: terra esse hoc adeptā nomen a magnitudine: sicut & mater magna in sacris uocatur: assertionemq; æstimationis suæ etiā hinc colligūt q̄ sus prægnans ei maclatur: quæ hostia est propria terræ. & Mercurium ideo illi in sacris adiungi dicunt: quia uox nāscenti homini tertæ contactu datur Scimus autem Mercurium uocis & sermonis potentē. Auctor est cornelius Labeo huic Maiæ idest terræ ædem kalē. mais dedicatā sub nomine bonæ deæ & eandē esse Bonā deam & terram ex ipso ritu occultiore sacroq; doceri posse cōfirmat. Hanc eandē etiam Bonam Faunamq; Opem & Fatuā pontificū libris indigitari. Bonā: q̄ oīum nobis ad uictū bonoq; cā est. Faunā: q̄ omni u sui animantiū fauet Opē q̄ ipsius auxilio uita constet: Fatuā a fādo. q̄ (ur supra diximus) infantes partu. editu non prius uocem edunt: q̄ attigerint terram Sunt qui dicant hanc deam potētā habere Iunonis: ideoq; regale sceptrū i sinistra manu ei additū: Eandē alij Proserpinam credunt porcāq; ei re diuinā fieri: quia segetem quā Cetes mortalibus tribuit: porca depasta est Alii χεονιαν έκκοθη βιωτιοι Semelam credunt: nec nō eandem Fauni filiā dicunt obstiterisq; uolūtati patris in amorem suū lapsi: ut & uirga myrtea ab eo uerberaretur. Cum desiderio prīs

Martius
primus
mensis

Aprilis

Veneri no
men

Aprilis un
de iteꝝ

Maius

Maiā uxor
Vulcani

Sus maclatur
Maiæ
Bona dea
Fauna
Fatuā

Semelā

Vinū non
adhibet in
sacris bōæ
deæ sed
mellarium

In sacris
herculis nō
interfunt
mulieres

Iunius
mēlis

ædes iuno-
nis mone-
tæ

iulius men-
fis

augustus

Septēber q
& germani-
cus
October q
& Domiti-
anus

nec uimō ab eodem pressa cessisset: transfigurasse tamē in serpētem pater creditur & coisse cum filia. Horum omniū hoc proferūt indicij. q̄ uitgam myrtēā in templo haberi nefas sit: q̄ super caput eius extēdat̄ uitis: q̄ maxime eam pater decipere tētauit: q̄ uinum in templū eius nō suo nomine soleat inferri: sed uas i quo uinum inditum sit: mellariū nominetur: & uinū lac nūcupe tur: serpētesq; i templo eius nec terrentes nec timētes indifferēter appareāt. Quidam medeam putāt q̄ in ædem eius omne genus barbarū sit: ex quibus antistites dāt plerūq; medicinas: & q̄ templum eius uirū introire nō liceat: propter iniuriam: quā ab ingrato uiro lafone petpessa est. Hæc apud græcos θεός γυναικεία dicitur quā Varro filia Fauni tradidit adeo pudicam ut extra γυναικωvίτιν nunq̄ sit egressa: nec nomē eius in publico fuerit auditum: nec uirum unq̄ uiderit uel a uiro uisa sit: propter quod nec uir templum eius ingreditur. Vnde & mulieres i italia sacro Herculis nō licet itē esse quia Herculi (cum boues Geryonis per italiae agros duceret) litienti respōdit mulier: aquā se nō posse præstare: q̄ foeminaq; deæ celebraretur dies: nec ex eo apparatu uiris gustare fas esset: Propter quod Hercules facturus sacrum detestatus est præsentia foeminarum: & Potitio ac Pinario sacrorum custodibus iussit: ne mulierē itē esse permitterent. Ecce occasio nominis: quo Maiam esse eadem & tetrā & Bonam deā diximus: coegit nos de bona dea quæcūq; comperimus protulisse.

Iunius. Cap.

Vnius maium sequitur: aut ex parte populi ut supra diximus nominatus: aut (ut Cingius arbitratur) q̄ lunonis apud latinos æte uocitatus. diuq; apud aricinos prænestinosq; ac appellatiōe i factos relatus sit adeo ut sicut Nisus i commētariis factōrū dicit: apud maiore. quoq; nostros hæc appellatiō mēsis diu mālerit. Sed post detritis quibusdam lris ex iunonio iunius dicitur sit. Nam & ædes lunonis monetæ kalē. iunius dedicata ē. Nōnulli putauerūt iuniū mēsem a lunio Bruto: qui primus Romæ cōsul factus est nominatū q̄ hoc mēse id est kalē. iunius pulsu Tarquino sacrū Carnæ deæ i celomonte uoti reus fecerit. Hæc dea uitalibus humanis præesse credūt. ab ea deniq; petitur ut iecinora & corda quæq; sūt i rīnsecus uiscera salua conferuet. Et quia cordis benefico cuius dissimulationem. Brutus habebatur idoneus. emēdatiōi publici status extitit: hāc deam quæ uitalibus præe: templo sacrauit. Cui pulte fabatia & larido sacrificatur: q̄ uires maxime his rebus corporis roborētur. Nam & kalē. iuniae fabariae uulgo uocātur: quia hoc mēse adultæ fabæ diuinis rebus adhibētur.

Iunius. Cap.

Equi iulius. qui cū secūdū Romuli ordinationē martio añi tenēte p̄icipiū quintilis a nūero uocaret̄ nihilominus tamē c̄t post p̄positos a Nūma ianuariū ac februariū retinuit nomē: cū nō uideret̄ iam quintus esse: sed septimus. Sed postea in honorem Iulii Cæsaris dīctatoris legē ferēte. M. Antonio Marci filio cōsule iulius appellatus ē: q̄ hoc mēse ad quartū idus quintilis iulius procreatus sit.

Augustus. Cap.

Vgustus deinde est qui sextilis antea uocabatur: donec honori Augusti daretur ex senatuscōsulito cuius uerba subieci. Cum imperator Cæsar Augustus mēse sextili & primū cōsulatū inierit & triūphos tres itulerit urbē: & ex ianiculo legiones deductæ securæq; sint eius auspicia ac fidē: & ægyptus hoc mēse in potestatē populi romani redacta sit: si nisq; hoc mense bellis ciuilibus impolitus sit: atq; ob has causas hic mēsis huic imperio foelicissimus sit ac fuerit: placere senatui ut hic mēsis augustus appellet̄. Idē plebiscitū factū ob eadem rē Sexto Pacubio tribuno plebē rogante.

September Cap.

Ensis september principalem sui nominis retinet appellationem: quæ germanici appellatione.

October Cap.

Octobrem uero suo nomine Domitianus inuaserat. Sed ubi infaustū uocabulum ex omni ære uel saxo placuit eradi: mēles quoq; usurpatōe tyrānicæ appellatiōis exuti sunt eaurio postea principū cæteroz̄ diri ominis infausta uitātium mēsisibus a septēbri usq; ad decēbrem p̄isca noīa reueruauit. Hæc fuit a Romulo annua ordinata diuensiō: qui (sicut supra iam diximus) añum. x. mēsiū: diez̄ uero. iiii. & trecētoz̄ habēdū esse cōstituit: mēsesq; ita disposuit: ut quattuor ex his tricenos & singulos: sex uero tricenos haberēt dies. Sed cum is numerus neq; solis cursui neq; lunæ rōnibus cōueniret: nōnūq; usu ueniebat: ut frigus anni æstiuus mēsisibus: & cōtra calor hycmalis pueniret. Quod ubi cōtigisset tantū diē sine ullo mēsis nomine patiebātur assumi quātum ad id anni tempus adduceret quo cæli habitus instanti mensi aptus inueniretur.

Diuisio anni per nūmam. Cap.

Ed secutus Nūma quantū sub cælo rudi & sæculo adhuc impolito solo ingenio magistro comprehendere potuit: uel quia græcorum obseruatione forsan instructus est: quinquaginta dies addidit ut in trecentos. liiij. dies quibus. xii. lunæ cursus cōfici credit: annus extendere ruriatq; his. l. a se additis: adiecit alios sex retractos illis mensibus sex qui triginta habebant dies: id est de singulis singulos: factosq; .l. & .vi. dies in duos nouos menses pari ratione diuisit: ac de duobus priorem ianuariū nūcupauit: primūq; anni esse uoluit ranq; bicipitis dei mensem respicientē ac prospicientem transacti anni finem futuriq; principia. Secundū dicauit Februo deo qui lustrationum potens creditur. Lustrari autem eo mēse ciuitatem necesse erat quo statuit ut iusta diis manibus soluerentur. Nūmæ ordinationem finitimi mox secuti totidem diebus totidēq; mensibus ut Pompilio placuit annū suū computare cœperūt. Sed hoc solo discrepabant q; menses undetriceni: triceniūq; in numero alternauerunt. Paulo post Nūma in honorem imparis numeri secretum hoc & ante Pythagoram parturiente natura unum adiecit diem: quem ianuario dedit: ut tam in anno q̄ in mensibus singulis præter unū februariū impar numerus seruarietur: nam quia. xii. menses si singuli aut pari aut impari numero putarentur consumationem parem facerēt: unus pari numero istitutus unius amputationē imparem fecit. Ianuarius igitur aprilis iunius sextilis september nouēber decēber undetricenis censebantur diebus: & quintanas nonas habebant: ac primo idus in omnibus ad. xvij. kalend. cōputabantur. Martius uero maius quintilis & october dies triceni: singulos possidebant. nō ne i his septimanæ erant. Similiterq; post idus. x. & .vii. dies in singulis usq; ad sequētes kalend. cōputabātur. sed solus februarius. xx. & .viii. retinuit dies quasi inferis & dimunitio & par numerus conueniret.

Anni alia diuisio

ianuarius

Februus deus unde februarius

Menses quot dies habent

De intercalatione. Cap.

Um ergo Romani ex hac distributione Pompilii ad lunæ cursum sicut græci annum proprium computarent: necessario & intercalare mensem instituerunt more græcorum. Nam & græci cum animaduertent temere se. ccc. liiij. diebus ordinasse annum: quoniam appareret de Solis cursu qui. ccc. lxx. diebus & quadrante zodiacum conficit: deesse anno suo. xi. dies & quadrantem intercalares statuta ratione commēti sunt: ita ut. viii. quoq; anno. lxxx. dies: ex quibus tres menses triceniū dieq; cōposuerit. intercalaret: id græci fecerūt quoniam erat operosum atq; difficile omnibus annis. xi. dies & quadrantem intercalare. itaq; maluerunt hunc numerum octies multiplicare: & nonaginta dies qui nascuntur: si quadrās cum diebus. xi. octies componatur: inserere: i tres menses ut diximus distribuēdos. Hos dies ὑπερπῶνο μοτες: menses uero ἐπιβολῆς μοις appellabant. Hunc ergo ordinē romanis quoq; imitari placuit: sed frustra quippe fugit eos diem unū sicut supra admonuimus additum a se ad græcū numerum in honorem imparis numeri. Ea re per octennium conuenire numerus atq; ordo nō poterat. Sed nūdum hoc errore comperto per octo annos nonaginta quasi superfundendos græcorum exemplo cōputabāt dies. Alternisq; annis binos uicenos: alternis ternos uicenosq; intercalātes expensābant intercalatiōibus. liiij. Sed octauo quoq; anno intercalatores octo effluebāt dies ex singulis quibus uertentis anni numerum apud romanos super græcum abundasse iam diximus. Hoc quoq; errore iam cognito hæc species emendationis inducta est. Tertio quoq; octēnio ita intercalandos dispensabāt dies ut nō nonaginta sed. lxxvi. intercalaret compensatis. xxiiij. diebus pro illis qui per totidem annos supra græcorum numerum creuerāt. Omni autem intercalationi mensis februarius deputatus est quoniam is ultimus anni erat. Quod etiam ipsum de græcorum imitatione faciebāt. Nam & illi ultimo anni sui mēsi superfluos interseiebāt dies ut refert Glaucippus qui de sacris atheniensium scripsit. Verum una re a græcis differebāt: nam illi confecto ultimo mēse: romani nō confecto februario: sed post. xx. & .iii. diē intercalabāt terminalibus scilicet iā peractis. Deinde reliquos februarii mēsis dies q̄ erāt quiq; post intercalationē subiūgebāt (credo) uetere religionis suæ more ut februarium omnino martius sequeretur.

De Nundinis. Cap.

Ed cum sæpe eueniret ut nundinæ modo in anni principem diem modo in nonas caederent (utrumq; autem perniciosum reipublicæ putabatur) remedium quo hoc auerteretur excogitatum est. Quod aperiemus si prius ostēderimus cur nundinæ uel prius kalend. uel nonis omnibus cauebantur. Nam quotiens incurrente anno dies cœpit qui adiectus est nundinis: omnis ille annus infaustis casibus luctuosus fuit: maximeq; lepidiano tumultu opinio ista firmata est.

Nundinæ

De Nonis* Cap.

Seruii Tul.
incertus: di
es natalis

Quado pri
mū interca
latū sit Nū
dinæ a quo
instituta

Quot dies
anni

unde annus

Bisextus

Onis autem cōuentus uniuersæ multitudinis uitandus existimabatur: quoniã populus romanus exactis et regibus diē hūc nonagē maxie celebrabat: quē natalē Seruii Tullii existibāt q̄a cū icertū eēt quo mēse seruius Tullius natus eēt: nonis tātū natū eē cōstaret: oēs nonas celebri noticia frequētabāt. Veritos ergo q̄ diebus p̄erāt ne qd nūdis col lecta uniuersitas ob regis desiderium no uaret cauissē ur nonæ a nundinis segregarentur. Vnde dies ille quo abūdare annum diximus: eorum est permixtus arbitrio qui fastis p̄ærant: ut cum uellent intercalatē: dūmodo eum in medio terminaliorum uel mēsis intercalaris ita locarent: ut a suspecto die celebritatem auerterent nūdinarum atq; hoc est q̄ quidam ueterum rettulerunt. nō solum mēsem apud romanos: uerum etiam diem intercalarem fuisse. Quando autē primam intercalatum sit: uarie refertur: & Macer quidē Licinius eius rei originem Romulo assignat. Antias libro. ii. Nūmam pompiliū sacrorum causa id inuenissē cōtēdit. Iunius Seruiū Tullium regē primū intercalasse cōmemorata: a quo & nūdinæ institutas Varroni placet. Tuditanus refert libro. iiii. magistratum decēuiros q. x. tabulis. ii. addiderūt. de intercalado populū rogasse Cassius eisdē scribit auctores: Fuluius id egisse. M. cōsulē dicit ab urbe cōdita āno q̄ngētelimo sexagesimo sc̄do inito mox bello ætolico: Sed hoc arguit Varro scribēdo antiq̄ssimā legē fuisse incisam in colūna ærea a Lucio Pinario & Furio cōsulibus cui mētio intercalaris ascribit. Hæc de intercaladi principio satis telata sint. Verum fuit tempus cum p̄pter superstitionem intercalatio omnis omissa est. Nōnūq; uero per gratiam sacerdotum qui publicanis proferri: uel iminui cōsulio anni dies uolebāt modo auctio modo retractio dierū proueniēbāt: & sub specie obseruationis emergebat maior cōfusionis occasio. Sed postea. C. Cæsar omne hāc inconstātiā temporū uagam adhuc & icertam i ordinem statuta definitionis coegit adnitente sibi. M. flauio scriba qui scriptos dies singulos ita ad dictatorem rettulit ut & ordo eorū iueniri facillime possit & inuēto certus status perseveraret: ergo. C. Cæsar exordiū nouæ ordinationis initurus dies omnes qui confusionē adhuc poterant facere cōsumpsit: eaq; re factū est ut annus cōfusio nis ultimus i q̄dringentos quadraginta tres dies protenderet. post hoc imitatus ægyptios solus diuinarū rerū omnium conscios ad numerum solis qui diebus. ccc. lxxv. & quadrante cursū conficit annū dirigere contendit. Nam sicut lunaris annus mensis est: quia luna paulo minus q̄ mensem in zodiaci circuitione consumit: ita solis annus hoc dierum numero colligendus. est quem peragit: dum ad id signū se denuo uertit ex quo digressus est. unde annus uertens uocat & habetur magnus cum lunæ annus breuis putetur Horum Virgilius utrūq; cōplexus. In retea magnum sol circū uoluitur annum.

Hinc Ateius Capito annū a circuitu temporis putat dictum quia ueteres an pro circum ponere solebant: ut Cato in originibus oratorum: An terminum id est circū terminum: & ambire p̄ circū ire. Iulius ergo Cæsar decem dies obseruationi ueteri superadiecit: ut ānum trecēti & lxxv. dies quibus sol iustrat zodiacum efficerent: & ne quadrans deesset: statuit ut quarto quoq; āno sacerdotes qui curabant mensibus ac diebus unum intercalarent diem eo scilicet mēse ac ioco quo etiam apud ueteres mensis intercalabatur: id est ante quinq; ultimos february mēsis dies: idq; bisextum censuit nominandum. Dies autem decem quos ab eo addidos diximus: hac ordinatione distribuit. In ianuariū & sextilem & decembrē binos dies inseruit. In aprilē autem iunium septembrem nouēbrem singulos. Sed neq; mensi february addidit diem ne deum inserū religio imitaretur. Et martio maio quītili octobri seruauit primū statum q̄ satis plenus erat nūmero. i. dierum singulorum tricenorūq;. Ideo & septimanas nonas sic Numma cōstituit: quia nihil in his iunius mutauit. Sed ianuarius sextilis decembris: quibus Cæsar binos dies addidit: licet tricenos singulos habere post Cæsarem cōperint: quintanas tamen habent nonas: & ab idibus illis sequentes kalend. in undeuicesimum reuertuntur: quia Cæsar quos addidit dies neq; ante nonas neq; ante idus inserere uoluit: ne nonarum aut iduum religionem quæ statuto erat die nouella comperēdinatione corrumpere. Sed nec post idus mox uoluit inferere ne feriarum quarumq; uiolaretur indictio. Sed peractis cuiusq; mensis feriis locum diebus aduenis fecit. Et ianuario quidem dies quos dicimus quartum & tertium kalēdas februaryas dedit: aprilē. vi. kalēdas maias: iunio. iiii. kalēdas iulias: augusto quartum & tertium kalēdas septembris: septembri tertium kalēdas octobris: nouembri tertium kalend. decēbris: decēbri uero q̄rrū & tertiu kalē. ianuatias. ita factum est ut cum omnes hi mēses quibus dies addidit ante hanc ordinationem habuissent mensis sequentis kalēdas ad septimū decimum reuertentes: postea ex augmento additorū dierū hi qui duos acceperūt ad nonūdecimū: q̄ uero unū ad octauūdecimū habent reditū kalēdag. Feriarum tamen cuiusq; mensis ordo seruatus ē. Nā si cui ferix tertius ab idibus dies festus aut feriatas fuit: & tūc ad sextūdecimū dicebat

Eriam post augmentum dierum eadem religio seruata est: ut tertio ab idibus die celebraretur. licet ab incremento non iam ad decimum sextum kalendas: sed ad vii. si unus: aut ad xviii. si duo sunt additi dicentur: Nam ideo nonos dies circa finem cuiusque mensis inseruit: ubi finem omnium quæ in mense erant reperit feriarum: adiectosque omnia se dies fastos notauit ut maiore daret actionibus libertatem. & non solum nullum ne fastum sed nec comitiale quem de adiectis diebus instituit: ne ambitionem magistratum aueret adiectio. Sic annum civilem Cæsar habitis ad lunam dimensionibus constitutum edicto palam posito publicauit. & huic error stare potuisset: nisi sacerdotes sibi errorem nouum ex ipsa emendatione fecissent. Nam cum oporteret diem qui ex quadrantibus consistit: quarto quoque anno confecto antequam quintus inciperet intercalare: illi quarto non peracto sed incipiente intercalabant. Hic error. vi. & xxx. annis permansit: quibus annis intercalati sunt dies. xii. cum debuerint intercalari nouem. Sed hunc quoque errorem sero deprehensum correxit Augustus qui annos. xii. sine intercalari die transigi iussit ut illi tres dies qui per annos xxx. & vi. uitio sacerdotalis festinationis excreuerant: sequentibus annis. xii. nullo die intercalato deutorarentur. Post hoc unum diem secundum ordinationem Cæsaris quinto quoque incipiente anno intercalari iussit. & omnem hunc ordinem æreæ tabulæ ad æternam custodiam incisione mandauit. Tunc Horus: Dies quidem hic inquit intercalaris antequam quintus annus incipiat inferendus: cum ægypti matris artium ratione consentit: sed nihil in illorum mensibus explicandis uidetur operosum quos tricenis dierum omnes habet eo quod explicitis. xii. mensibus id est tricenis. lx. diebus exactis tunc iter augustum atque septembrem reliquos quinque dies anno suo reddunt adhaerentes quarto quoque anno exacto intercalarem qui ex quadratibus consistit. At hic non a primo in ultimum mensis diem ad incrementum continuum numerus accedit: sed post kalendas dirigitur in nonas. inde ad quasdam idus despecti audio. Post rursus ni fallor. immo ut nunc quoque rettulisti intersequentes kalendas. Quæ omnia quid tibi uelint scire equidem uellem. Nam illud ne consequi posse me spero ut uocabula comprehendam quæ singulis apud uos diebus adduntur dum alios fastos uariisque aliis nominibus nuncupatis. Nundinas quoque uestras nescire me fateor de quibus obseruatio tam diligens tam cauta narratur. Hæc ne mihi erubescendum est ignorare peregrino a te uero Prætextate discere ne ciuem puderet. Tunc prætextatus: Non solum tibi inquit horæ cum sis ægypto oriundus: sed ne nobis quidem quibus origo romana est erubescendum puto quæ rere: quod quæsitum dignum omnes ueteres purauerunt. Nam de kalendis: nonis: & idibus: deque feriarum uariis obseruationibus in numeros auctores cura quæstionis exercuit: Et ideo nos quæ de his ab omnibus dicta sunt in unum breuiter colligimus. Romulus cum ingenio acri quidem sed agresti statum proprium ordinaret imperii: initium cuiusque mensis ex illo sumebat die: quo nouam lunam contigisset uideri quia non continuo euenit ut eodem die semper appareat: sed modo tardius modo celerius ex certis causis uideri solet. Sic contingit ut dum tardius apparuit præcedenti mensi plures dies aut cum celerius pauciores darentur: & singulis quibusque mensibus perpetua numeri legem primus casus ad dixit. Sic factum est ut alii triginta & unum alii unde triginta sortirentur dies: omnibus tamen mensibus ex die nonarum idus nono die representari placuit: & inter idus ac sequentes kalendas constitutum est. xvi. dies esse numerandos: ideo mensis uberior duos illos quibus augebatur dies inter kalendas suas & nonas habebat. Hinc alii quintus a kalendis dies alii septimus nonas facit. Cæsar tamen (ut supra diximus) statura sacra custodiens nec in illis mensibus quibus binos adiecit dies: ordinem uoluit mutare nouarum: quia pactis totius mensis feriis dies suos rei diuinæ cautus inseruit. Priscis ergo temporibus antequam fasti a Cn. Flauio scriba in uitis patribus in omnium noticiam proderentur: pontifici minori hæc prouicia delegabatur ut nouam lunam primum obseruaret aspectum uisamque regi sacrificulo nunciaret: itaque sacrificio a rege & minore pontifice celebrato idem pontifex calata id est uocata in capitolium plebe iuxta curiam calabriam: quæ causæ Romuli proxima est: quod numero dies a kalendis ad nonas superessent. pronuntiabat: & quintanas quidem dicto quinquies uerbo καλῶ septimas repetito septies prædicebat. Verbum autem καλῶ grecum est. i. uoco. Et hunc diem qui ex his diebus qui calarentur primus esset: placuit kalendas uocari. Hinc & ipsi curiæ: ad quam uocabantur: calabræ nomen datum est & classis: quæ omnis in eam populus uocaretur. Ideo autem minor pontifex numerum dierum qui ad nonas superessent calando prodebat: quæ primus nouam lunam oportebat nonarum die populares qui in agris essent: confluere in urbem accepturo accepturos causas feriarum a rege sacrorum: scituroque quod esset eo mense faciendum. Unde quidam hinc nonas æstimant dictas: quasi nouæ initium obseruationis: uel quod ab eo die semper ad idus nouem dies putetur: sicut apud tuscos nonæ plures habebantur: quæ hi nono quoque die regem suum salutabant: & de propriis negotiis consulebant.

Annus ciuili

Initium mensis factum a Romulo

Curia calabra Calabra & classis unde Nonæ unde

Idus unde. Cap.

Duum porro nomen a Tuscis: apud quos is dies itis uocatur sumptū est. Item autē illi interpretabatur Iouis fiducia. Nam cum Iouem accipiamus lucis auctore: unde & Lucentium salii in carminibus canūt: & cretēses Δία Τήνην λέγον uocant: ipsi quoq; Romani Diespitrem appellāt: ut diei patrē iure hic dies Iouis fiducia uocatur: cuius lux cum solis occasu non finitur: sed splendorē diei & noctis cōtinuat illustrāte luna: quod semper in plenilunio .i. medio mēse fieri solet. Diem uero qui uel nocturnis caret tenebris: Iouis fiduciam tulco nomine uocauerunt. unde & omnes idus Iouis serias obseruandas sanxit antiquitas. Alij putant idus: quod ea die plena luna uideatur: uideō idus appellatos: mox litterā, u. detractam. Sicut contra quod græci Δειν dicunt nos. u. littera addita uidere dicimus. Nonnullis placet idus dictas uocabulo græco ἀπὸ τοῦ εἰδους: quod eo die plenam spectat luna demonstrat. Sūt qui existiment idus ab oue iduli dictas. quā hoc nomine uocāt tusci. & omnibus idibus Ioui immolatur a flamīne: Nobis illa rario nominis uero prior existimatur: ut idus uocemus diem qui diuidit mensem. Iduare enim hetrusca lingua diuidere ē: unde uidua quasi ualde idua. id est ualde diuisa aut uidua. i. a uiro diuisa. Vt autem idus omnes Ioui: ita omnes kalendas lunoni tribuas & uaronis & pontificalis confirmat auctoritas. Quod etiam laurētes patriis religionibus seruant: qui & cognomen deæ ex ceremoniis addiderūt kalendarem lunonem uocantes. Sed & omnibus kalendis a mense martio ad decembrem huic deæ kalendarium die supplicāt. Romæ quoq; kalendis omnibus præter quā pontifex minor in curia calabra rem diuinā lunoni facit etiā regina sacroq; .i. regis uxor porcā uel agnā in regia lunoni immolat: qua etiam lanum iunonum cognominatū diximus. quod illi deo omnis ingressus: huic deæ cuncti kalendarum dies uidentur ascripti. Cum enim initium mensium maiores nostri ab exortu lunæ seruauerint: iure iunoni kalendas addiderūt lunā ac iunonē eādem putātes: uel quia luna per aerem meat: unde & græci lunam ἀπτεριν νύκτα uocauerunt ἀπὸ τοῦ ἀπτεριν quod aera secat. Iuno autē aeris arbitra est merito initia mensium kalendas huic deæ consecrauerūt. Nec hoc prætermiserim: quod nuptiis copulādis kalendas nonas & idus religiosas. i. deuitādas cōsuerūt. Hi enim dies præter nonas feriati sūt. feriis autē uim cuiq; fieri piaculare est ideo tūc uirātur nuptiæ: in quibus fieri uis uirginibus uidetur. Sed Verrium Flaccū iuris pontificii peritissimū dicere solitū refert Varro: quia feriis tegere ueteres fossas liceret: nouas facere ius nō esset: ideo magis uiduis quā uirginibus idoneas esse serias ad nubendum. Subiciet aliquis. Cur ergo nonis si feriatas dies nō est. prohibetur celebritas nuptiarum? Huius quoq; rei in apto causa est. Nam quia primus nuptiarum dies uerecūdiæ datur: postridie autem nuptam in domo uiri dominum incipere oportet adipisci: & rem facere diuinam. Omnes autē postriduani dies seu post kalē. seu post nonas idusue ex æquo atri sūt. ideo & nonas inhabilis nuptiis esse dixerūt: ne nupta aut postera die libertatem auspicaretur uxoriā. aut atro immolaret: quo nefas est sacra celebrari. Sed quia nos ad cōmemorationem dierū ordo deduxit: de hoc quoq; quod Flori nostri cōsultatio cōtinet: pauca dicēda sunt.

De Diuisione dierum:

Vna ut in mēse annum: ita in dies mēsem quocūq; distribuit diesq; omnes aut festos: aut profestos: aut intercios uocauit: Festi diis dicati sūt. profesti hominibus ob administrandam rem priuatam publicaq; cōcessi. intercios deorum hominumq; cōmunes sūt: Festis insūt sacrificia epulæ ludi seriatæ. Profestis fasti comitiales comperēdini statim priuati. Interrios in se nō alia diuiduntur. illorum enim dierum quibusdam horis fas est: quibusdā fas nō est ius dicere. Nam cū hostia cæditur fari: nefas est. Intercaesa & porrecta fari licet. Rursus cum adoletur nō licet. Ergo de diuisione festorum & profestorum dierum latius differendum est: Sacra celebras est: uel cum sacrificia diis offeruntur uel cum diis diuinis epulationibus celebratur: uel cum ludi in honorē adunt deorum: uel cum seriatæ obseruātur Feriarum autem publicarum genera sunt quattuor. Aut enim statiuæ sūt: aut cōceptiuæ: aut imperatiuæ: aut nundinæ. Et sunt statiuæ uniuersū populi cōmunes certis & constitutis diebus ac mensibus & in factis statis obseruationibus annotatæ: in quibus præcipue seruātur agonalia carmēntalia lupcalia. Cōceptiuæ sunt quæ quot annis a magistratibus uel sacerdotibus cōcipiuntur in dies: uel certos uel etiam incertos ut sūt Latīnæ semētīnæ Paganalia Compitalia: Imperatiuæ sūt: quas cōsules uel prætores pro arbitrio potestatis indicūt. Nundinæ sūt paganorum. i. rusticorum quibus cōueniūt qui negotiis propriis uel mercibus prouisuri. Sunt præterea seriatæ propriæ familiarū: ut Claudīæ familiarū: uel Aemiliæ seu Iuliæ siue Cornelīæ: & si quas serias proprie quæq; familia ex usu domesticæ celebritatis obseruat. Sunt singulorum: ut in natalium fulgurūq; susceptōes. Item funerum atq; expiationū apud uereres quoq; quæque qui nomina sset salutem semoniā: seiam: segētiam: tutilinam serias obseruabat. Item Flaminica quoties tonitrua audisset: feriatæ erat: donec placasset deos. Affirmabat autē sacerdotes populi serias: si in dictis conceptisq; opus aliqd fieret.

Statiuæ seriatæ
Cōceptiuæ
impatiūæ
aut nūdiæ

Postriduani dies qui sunt & atri dicuntur

Vidua unde idus Ioui consecrata
Iuno calendaris

Arthemis luna

Lucretius

Iouia fiducia

Iouis seriatæ idus unde

Præterea regem sacrorum flaminesque non licebat uidere feriis opus fieri: & ideo pro preconem denuntiabant, ne quid tale ageretur: & præcepti negligens multiplicabat. Præter multa uero affirmabant eum qui talibus diebus imprudens aliquid egisset: porco piaculum dare debere: prudentem expiare non posse. Scæuola pontifex asseuerabat. Sed Vmbro negat eum pollui: quod opus uel ad deos pertinens sacrorum uel causa fecisset: uel aliquid ad urgentem uitæ utilitatem respiciens acceperat. Scæuola denique consultus quid feriis agi liceret: respondit: quod prætermissum noceret. Quia propter si bos in specus decidisset: eumque paterfamilias adhibitis operis liberasset: non est uisus ferias polluisse: nec ille qui tabernaculi fractam fulciendo ab iminenti uindicauit ruina. Vnde & Maro omnium disciplinarum peritus sciens lauare ouem aut lanam purgandam aut scabiæ curandam gratia: pronuntiavit, tunc ouem per ferias licere mersari: si hoc remedium causa fieret. Balantemque gregem fluuio mersari salubri: Adiciendo enim salubri: ostendit autem di morbi gratia tantum non etiam ob lucrum purgandam lanam causa fieri concessum. Hæc de festis & qui inde nascuntur: qui est nefasti uocantur. Nunc de profestis & qui ex his procedunt loquamur: id est fastis: comitalibus: cõperendinis: statis præliaribus. Fasti sunt quibus licet fieri prætori tria uerba solennia: do: dico: addico. His contrariis sunt nefasti. Comitiales sunt quibus cum populo agi licet. Et fastis quidem lege agi potest: cum populo non potest: comitalibus utrumque potest. Cõperendini quibus uadimonium licet dicere. Stati qui iudici causa cum peregrino instituunt: ut Plautus in Gurgulione: Status cõdictus cum hoste intercessit dies. Hostem nunc more uetere significat peregrinum. Præliares ab iustis non segregauerunt: siquidem iusti sunt continui, xxx. dies quibus exercitui imperato uexillum rufi coloris in arce positum est. Præliares autem omnes quibus fas est res repetere: uel hostem laceffere. Nam cum latine hoc est latinarum solenne cõcipitur: ite diebus saturnaliorum: sed & cum mundus patet: nefas est prælium sumere. Quare nec latine tempore quo publice quodam iudicium inter Romanum populum latinorumque firmata sunt: inchoari bellum dicebat: nec Saturni festo qui sine ullo tumultu bellico creditur: sperasse: nec patente mundo quod sacrum Diti patri & Proserpinæ dicitur: meliusque occlusa Platonis fauce eundem ad prælium putauerunt. Vnde & Varro ita scribit: Mundus quomodo patet: deorum tristium atque inferum quasi ianua patet: propterea non modo prælium committi: uerum et delectum rei militaris causa habere: ac militem proficisci nauem soluere: uxorem libere querendum causa ducere religiosum. Vitabant et feriis sicut Varro in augurum libris scripsit in hæc uerba: Viros uocare feriis non oportet: si uocauit piaculum esto. Sciendum est tamen eligendi ad pugnam diem Romanis tunc fuisse licentiam: si ipsi interfuerint bellum: at cum exciperent nullum obstitisse diem: quomodo minus uel salutem suam uel publicam defenderent dignitatem. Quis enim obseruationi locus cum eligendi facultas non super sit? Dies autem postriduanos ad omnia maiora nostri cauedos putarunt quos et atros uelut inauspici appellatiõne danturunt. Eisdem tamen nonnulli communes uelut ad emendationem nominis uocauerunt. Hæc causa Gellius annaliu libro, xv. & Cassius Hemina historiam libro, ii. referunt anno ab urbe condita tricentesimo sexagesimo tertio a tribunis militum Virgilio Manlio Eolio posthumo collegisque eorum in senatu tractatum: quid esset: propter quod totiens inter paucos annos male esset afflicta respu. & ex præcepto patrum Lucium Aquinum aurspicem in senatum uenire iussum religionem requirendam gratia dixisse Quintum Sulpicium tribunum militum ad aliam aduersum gallos pugnatum rem diuinam dimicandi gratia fecisse postridie idus quintilis. Itaque apud cremeram multumque aliis temporibus & locis post sacrificium die postero celebratum male cessisse cõflictum. Tunc patres iussisse: ut ad collegium pontificum de his religionibus referretur: pontificesque statuisse postero die omnes kalendas: nonas: idus: atros dies habendos ut hi dies neque præliares neque puri neque comitiales essent. Sed & Fabius Maximus Seruilianus pontifex in libro, xii. negat oportere atro die parentare quia tunc quoque lanam louereque præfari necesse est quos nominari atro die non oportet. Ante diem quoque quartum kalendas uel nonas uel idus tanquam in omni die plerique uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita: queri solet. Sed nos nihil super ea descriptum inuenimus nisi quod Quintus Claudius analium quinto cladem illam uastissimam pugnam canensis factam refert ante diem quartum nonas sextilis. Ad rem sane militare nil attinere notat Varro utrum fastus uel nefastus dies sit: sed ad solas hoc actiones respicere priuatas. Quod autem nundinas ferias dixi potest argui: quia Titus de feriis scribens nundinarum dies non inter ferias rettulit: sed tantum solennes uocauit. Et quod Iulius Modestus affirmat: Messaliam angure consulente pontifices ad nundinas romanarum nonarumque dies feris tenerent: respondisse eos: nundinas sibi ferias non uideri. Et quod Trebatius in libro primo religionum ait: nundinis magistratum posse manumittere: iudiciumque adicere. Sed contra Iunius Cæsar, xvi. auspiciorum libro negat nundinis cõcionem aduocari posse. i. cum populo agi: ideoque nundinis romanorumque haberi comitia non posse. Cornelius et Labeo primo fastorum libro nundinas ferias esse pronuntiat. Causam uero huius ueritatis apud Graniam Luciniam libro, ii. diligens lector inuenit. Ait enim nundinas Iouis ferias esse siquidem flaminica omnibus nundinis in regia Ioui autem tem soleat immolare. sed lege hortensia effectum: ut fastæ essent: uti rustici qui nundinandi causa in ur-

flamices non
licet uideri
ferie opus
fieri

Fasti
Nefasti
Comitiales
cõpendini
stati
Præliares

Dies postri
duani

Attri dies
sunt
Kalendæ
Nonæ
Idus

Canensis pu
gnæ quo
die facta
An nundinæ
sint se.

Iouis feriæ

Feriarū &
nundinaz
origo
Vnde nun
dinæ

Nundina
Dies Iustri
cus

Quod cū
fit tantum
unus deus
tamēn plu
res nomē
tur ppter
officia

Hermis

Apollo

hem ueniebant lites cōponerēt Ne fasto enim die p̄roni dari non licebat. Ergo qui serias dicūt a mendacio uindictant patrociniō uetultatis: qui cōtra sentiūt æstimatu ætatis quæ legē secuta est: uera deponunt. Harum originē quidā Romulo assignāt: quē cōmunicato regno cum Tito Tatō sacrificiis & sodalitatibus institutis nundinas quoq; adiecisse cōmemorant: sicut Tuditanus affirmat. Sed Cassius Seruium Tullū fecisse nūdinās dicit: ut & in urbē ex agris cōuenirent: urbanas rusticasq; res ordinaturi. Geminus ait diē nūdinarū exactus iā regibus cōepisse celebra- ri: quia pleriq; de plebe repetita Scruuii Tullii memoria parentatēt ei nūdinis: cui rei etiā Varro cōsentit. Rutilius scribit romanos instituisse nūdinās: ut octo quidē diebus ī agris rustici opus facerent nono autē die intermissio rure ad mercatū legesq; accipiēdas Romā uenirent: & ut scita atq; consulta frequētatione populo referrent. quæ trinundino die p̄posita a singulis atq; uni- uersis facile nascebant: Vnde etiā mos tractus ut leges trinūdino die p̄mulgarent: ea re etiā candidatis usus fuit in comitū nūdinis uenire & in colle cōsistere: unde corā possent ab uniuersis uideri. Sed hæc oīa negligentius haberi cōcepta & post abolita: postq̄ trinūdino etiā ob multi tudinem plebis frequētes adesse cōeperint. Est etiā nūdina romanorū dea a nono die nascentiū nūcupata q̄ Iusticus dicit. Est autē dies Iusticus quo infantes Iustrant & nomē accipiunt: sed is maribus nonus: octauus est fœminis. Plene (ut arbitror) anni ac mensium cōstitutione digesta. Habet Horus quoq; noster quod de dierum uocabulis & obseruatōe cōsuluit. & scire equidem uelim: nunquid sit quod argutus Niligena & gentis accola numeroz potētis ex hoc ordine ro manæ dispensationis irrideat: an Iusticū quoq; tyberim aliquid ex disciplinis suis hausisse cōlen- tiat. Subiecit Eustachius. Nō solū Horus noster grauis uir & ornatus: sed nec quisq; alius (ut ex- timo) tam futillis possit esse iudicii qui romani anni lic ad unguē (ut aiunt) emendatū ordinē nō p̄barct: cui maiorem gratiā & tenax memoria & Iululera oīo referentis adiecit. nec mirū si hæc digeries morsum reprehensionis euasit cui accersita est ab ægypto postrema correctōis aucto- ritas. nā Iulius Cæsar ut Iyderū motus de quibus nō indoctos libros reliquit: ab ægyptiis discipli- nis hausit ita hoc quoq; ex eadē institutione mutuatus est: ut ad solis cursum finiendi anni tem- pus extēderet Latini uero ueteres incolæ: quia nihil iam tum discere ab ægyptiis licebat ad quā nullus illis cōmeatus patebat: morē gratiæ in mensium numeradis diebus Iecti sunt: ut retro uersum cedente numero ab augmento ī diminutionē cōputatio resoluta desineret. Ita enī nos decimū diē deinde nonū & postea octauū dicimus: ut atheniēses Δεκάτην καὶ ἑνὸς τῆν φθίνον τὸς μῆνας Ioliti sunt dicere Homerus quoq; cum ait τοῦ μὲν φθίνοντος τοῦ δὲ ἰσομενεοιο quid aliud nisi illum ἰσομενεοιο dicit cuius paulatim disiciētis supputatio in nomē definit secu- turi & φθίνοντα illū q̄ p̄cedit numerū successurus priori ī defētū. meāti Quod & Hærus no- ster Mantuanus Irelligēs illud stare dicit: ad qd̄ accedit ait: Stare sua cuiq; dies: extremū diē stare dicens: q̄ si ad quē p̄ oēs eaf. Idē poeta doctrina ac uerecūdia iuxta nobilis sciens romanos uete- res ad lunæ cursum: & sequētes ad solis anni tēpora digessisse utriusq; sæculi opinioni reuerētiā seruans: Vos clarissima mūdi Lumina inqt: labentē cælo quæ ducitis annū Liber & alma ceres tam lunā q̄ solē: duces anni hac inuocātōe designās Hic Auienus: Hoc equidē mecum multū ac frequēter agitauī: qd̄ sit qd̄ solē mō Apollinē: mō libez: mō sub aliarū appellationū uarietate ueneremur. Et quia sacrorū oīum p̄lulē esse te Vecti p̄tate diuīa uoluerūt: p̄ge q̄so: ratio- nem mihi tantæ sub uno noīe in noībus diuersitatis apire. Tum Vectius: Caue eximes mi Aui- ene poetarum gregē: cū de diis fabulant: nō ab æditis plerūq; philosophiæ femina mutuari. Nā quod oēs penc deos dūtaxat q̄ sub cælo sunt: ad solē referūt: nō una supstitutio sed rō diuina com- mēdat. Si. n. sol (ut ueteribus placuit) dux & mōderator ē reliquoꝝ luminū: & solus stellis erātī- bus p̄tati: ipsaz uero stellaz cursus ordinē rerū humanaz ut quibusdā uideretur p̄ potestate di- sponūt: uel (ut Plotino cōstat placuisse) significant: necesse est ut solē q̄ moderatur nostra mode- rantes: omniumq; circa nos gerunt fateamur auctorem. Et sic Maro cum de una iunone dice- ret: quo numine læso ostendit unius diei effectus uarios pro uariis censendos esse numinibus ita diuersæ uirtutes solis nomina diis dederunt unde ἔνι τὸς αὐτῶν sapientum principes prodide- runt. Virtutē igitur solis quæ diuinationi curationiq; p̄æst: Apollinem uocauerunt: Quæ sermonis auctor est Mercurii nomen accepit. Nam quia sermo interpretatur cogitationes latētes: ἑρμῆς ἄστρο τοῦ ἑρμηνεύειν p̄pria appellatione uocatus est. Virtus solis quæ fructibus effectus. eiusdem est qui frugibus p̄æst. & hinc natæ sunt appellationes dcoꝝ sicut cæteroz qui ad solem certa & arcana rōne referuntur. Et ne tanto secreto nuda p̄stetur assertio: auctori- tates ueterum de singulis cōsulamus Apollinis nomen multiplici interpretatione ad solē refer- tur: cuius rei ordinē p̄gam pandere. Plato solē ἀσάλλωνα cognominatū scribit: ἀπὸ τοῦ ἀσάλλειν τὸς ἀκτινῶσ. i. a iactu radiōꝝ. Chrysippus Apollinē ὡς οὐχὶ τῶν ἀσάλλων καὶ φάουλων ὁ ὑπὸν τοῦ αὐροσ ὄντα. Primā enim nominis litterā retinere significationē negandi ἡ ὀρτι μ. ὁ

νοσ ἐστὶ καὶ οὐχὶ πολλοί. Nā & latinitas eū quia tantā claritudinē solus obtinuit: solē uocauit. Spenlippus q̄ ex multis ignibus cōstet uis eius ὡς ἀπὸ ἄλλων ὄντων. τὸν πυρὸς αὐτοῦ συνεσώ-
 τος κλεάνθης ὡς ἀπὸ ἄλλων τοῖς ἀνάτολᾶς ποιουμένου qd̄ ab aliis atq; aliis locoz; declari-
 nibus faciat ortus cornificius arbitraf. Apollinē nomiatū ἀποτοῦ ἀνάπολείννι. q̄ ita circui-
 tū mūditi: quē grāci πῶλον appellāt ipetu latus ad ortus refertur. Alii cognomiatū Apollinē pu-
 tant ὡς ἀπὸ ἄλλων τῶν τῶν. Exanimat enī & perimit animātes: cū peste intēperia calorē imit-
 tit: ut Euripides in Phæthonte ὠχρυσόφει. Τετὴλιῶς σ' ἀπὸ ἄλλων ἀμφανῶς κληθεὶ βροτῶς
 μᾶτ' ὄλεσας ὄθε. Idē Archilochus ἀνεξ' ἀπὸ ἄλλον. καὶ σὺ τοὺς μᾶτ' ἰοῦσ' σημαίνε καὶ σφᾶσ'.
 ὄλλυσπερ ὄλλυεις. Deniq; inustus morbo ἀπὸ ἄλλων βλητῶς καὶ ἡλιοβλητῶς αρ-
 pellant Et q̄ similes sunt solis effectibus effectus lunæ in iuuādo nocendoq;: ideo foeminas cer-
 tis afflictas morbis σελήνοβλητῶς καὶ ὄρτεμιδοβλητῶς uocat. Hīc est quod arcu & sagit-
 tis Apollinis simulacra decorant: ut per sagittas irelligat uis emissa radiorum αὐτόρπετ' ταυ-
 οισι βέλοσ' εχεπευκέσ' ἐφίεσ' βᾶλλε Idem auctor est & publicæ sospitatis quam creditur sol-
 animantibus præstare temperie. Sed quia perpetuam præstat salubritatem: & ipestilens ab ipso
 casus rarior est: ideo Apollinis simulacra manu dextera gratias gestant. arcū cū sagittis sinistra q̄
 ad noxā sit pigrior: & salutē dextera manus. pmptior largiat. Hinc est q̄ eidem attribuit meden-
 di potestas: q̄a tēperatus solis calor morboz; oīum fuga est. Nam tā ὡς ἀπελάννοντα τὰς νόσ-
 ουσ' ἀπὸ ἄλλων ἢ ἀνελώνα cognominatū putāt Quæ sentētia latini quoq; nomis enuntiatiōi
 cōgruens fecit ne huius dei nomē referemus: ut Apollinē appellantem mala intelligas: quē athe-
 nienfes ἀλεξίκακον appellāt. Sed & Lidii colūr Apollinem λῶμιον hoc cognomine finita pe-
 stilentia nūcupatū: eadem opinio sospitatis & medici dei in nostris quoq; sacris fouet. Nāq; uir-
 gines uestales ita indigitāt: Apollo medice: Apollo paxan. Cū ergo sint huiusce sideris. i. solis duo
 maximi effectus alter quo calore tēperato mortaliū uitā iuuat: alter quo iactu radiorū nōnunq̄
 pestifereq; immittit uirus duo eadēq; cognomina circa singulos effectus propriis enūtiatiōibus si-
 gnant appellantes deū ἰηιον atq; πραιάν: quæ cognomina utriq; effectui sunt apta ut sit ἰηιος
 ἀποτοῦ ἰαοθαί. i. a sanādo: & πραιάν ἀποτοῦ πραιεντός ἀνίας. & rursus: ἀποτοῦ ἰέναι ab imit-
 tendo: βέλοσ' εχεπευκέσ' ἐφίεσ' καὶ πραιάν ἀποτοῦ πραιεν a feriēdo Obtinuit tñ ut cū sanitatē
 dari sibi precant: ἰηιε πραιάν p̄ h litterā enūciēt. i. medere πραιάν. Cū autē πραιάν p̄ e litteram
 dicūt cū aspiratiōe prioris litteræ: significāt hoc dici i aliquā aduersa precatiōe βᾶλλε πραιάν:
 id est imitte feriēdo: qua uoce ferunt Latonā usam cū Apollinem ortare impetū Pythoni: ince-
 sere sagittis: cuius rei naturalem rōnem suo loco reddā: Hanc uocem id est ἰεπραιάν consitmasse
 fertur oraculū delphicū atheniēsisbus petentibus opē dei aduersus amazonas Thesio regnante:
 nanq; inuitus bellū iussit his ip̄s uerbis semetipsum auxiliatorē ἰnuocari hortariq; Apolodo-
 rus i libro. xliii. πέρσειων ἰηιον ἥλιον solum scribit ita appellari Apollinē ἀποτοῦ κατὰ κόσμον ἰεθ-
 αι καὶ ἰέναι: q̄ so per orbē impetu ferē Sed Tymotheus ita συτῶτόν ἀείπῶλον οὐράνιον ἀμα-
 τῶς ἀκτίσιν ἡλιε βᾶλλων πᾶν φονεκάβλον εχεροῖς βέλοσ' σᾶς ἀπὸ νευράσ' πραιάν. Eun-
 dem deū præstare salubribus causis ὄυλιον appellāt. i. sanitatis auctore ut ait Hæderus ὄυλετε
 καὶ μάλοχαίρε Menādrus scribit milesios ἀπὸ ἄλλων ὄυλιῶν p̄ salute suā imolare. φερεκὺ διης
 refert rheæcū in ceterā ad minotaurū duceretur uouisse pro salute atq; reditu suo ἀπὸ ἄλλων ὄυ-
 λιῶν καὶ ὄρτεμιδο ὄυλιῶν nec mirū si gemini effectus uariis noībus celebrāt: cū alios quoq;
 deos ex cōtrario i eadē re duplici censi & potatē accipiamus & noīe ut Neptunum quem alias
 ἰγοςί χθονά: id est terram mouentē: alias ἀσφαλίωνα: stabilitem uocant. Item Mercurius ho-
 minum mentes oculos & excitat & sopit ut ait poeta εἰλετόδε ραυδὸν τητᾶν Δρορον ὄυμ-
 ατῶν ελγει. Vnde & Apollinē id est solem modo sospitatem modo pestē significanribus. cogno-
 minibus adoramus: cū tamen pestis quæ ab eo noxiis imittitur: aperte hūc deū bonis propugna-
 re significet. Hinc est q̄ apud Pachynnū Siciliæ pmontoriū Apollo libystinus eximia religiōe
 celebratur. Nam cū libyci inuasuri Siciliam classem appulissent ad id promontoriū Apollo qui
 ibi colitur inuocatus ab incolis imissa hostibus peste & pene cunctis subita morte interceptis li-
 bystinus cognomiarus est. Nostris quoq; cōtinet annalibus similis eiusdem dei præsentia ma-
 iestas. Nam cū ludi primo romæ Apollini celebrarent: ex uaticinio Martii uatis carmineq; sibyl-
 lino repentino hostis aduentu plebes ad arma excitata hosti occurrit: eoq; tempore nubes sagit-
 tarū in aduersos uisa ferri & hostem fugauit: & uictores romanos ad spectacula dei sospitatis re-
 duxit Hinc intelligit prælii causa nō pestilētia (sicut quidam existimat) ludos institutos. Hæc
 est autē huius existimationis ratio q̄ tūc sol super ipsum nostræ habitatiōis uerticem. fulget: Nā
 cancer in estiuo tropico est: in quo meante sole radii temperatam nostram nō eminus sed. supne
 demissis rectis fulgoribus lustrant. Vnde extimatū est a non nullis ad propiciandū tunc maxime
 deum calorē apollinaribus litari: sed inucnio in litteris hos ludos uictoriae non ualitudis cau-

Loemius
 apollo

Vlios Apol-
 lo

Libystinus
 Apollo

Sibylla qui
& Sylla

sa (ut quidam annalium scriptores memorant) institutos Bello enim punico hi ludi ex libris sibyllinis primū sunt instituti suadente Cornelio Ruffo decēuiri: qui propterea Sibylla cognominatus est: & postea corrupto nomine prius Sylla cœpit uocitari. Fertur autē in carminibus Martii uatis cuius duo uolumina illata sunt in senatum inuentū esse ita scriptū: Hostem romani si ex agro pellere uultis uomicamq; quæ gentiū uenit longe: Apollini censeo uouendos ludos q; quorū annis cōmuniter Apollini fiant. His ludis faciendis præsitis prætor qui ius populo plebiq; dabit. Summū decēuiri græco ritu hostiis sacra faciant. hoc si recte facietis: gaudebitis semp; fietq; respu. melior. Nam is diuus extinguet per duellos uestros: qui uestros campos pascūt placide. Ex hoc carmine cū procurandi gratia dies unus rebus diuinis impensus esset: postea senatus cōsultū factū: uti decem uiri (quo magis instruerentur de ludis Apollini agendis) req; diuina recte faciendā) libros sibyllinos adirent: in quibus cū eadem reperta nuntiātū esset: censuerunt patres Apollini ludos uouendos faciendosq; inq; eam rem duodecim milia æris prætori & duas hostias maiores dari: decēq; uitis præceptū est ut græco ritu hisce hostiis sacrū facerent Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ boue fœmina aurata ludos in circo populus coronatus spectare iussus. Hæc præcipue traditur origo ludorū apollinarius. Nunc ex aliis quoq; huius diei nominibus eandem esse apollinem & Solem probemus. Loxias cognomiatur: ut ait Apollonides: ὅτι ἐκ ποράεται τον λοξόν κύκλον ἀποδυσμὸν ἐπὶ τὰ πῶλας κινούμενος. i. q; obliquū circulum ab occasu ad orientem pergit. Aut ut Cleantes scribit ἐπειδή καὶ ἑλίκας κινεῖται λοξάι γὰρ εἰσὶ καὶ αὐταί: q; flexuosum pergit iter. ἥ ὅτι. τὰς λῶξας ἀντίνασισσιν ἐφῆμας βορείους ὄντας νότιος ὄν: uel q; transuersos ἵππος a meridie imittit radios: cū simus ad ipsum septentrionales Delius cognominatur ut ἀπὸ τοῦ Διὸς καὶ φανερά πάντα ποιεῖν τὸ φῶς: q; illuminādo omnia clara demonstrat. φοῖβος appellatur (ut ait Cornificius) ἀπὸ τοῦ φοῖβαν βία: q; ui fertur. Pleriq; autē a specie & nitore phœbum idest καφόραν καὶ λαμπρόν διέτῳ putant. item Phaeta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν ἐπιδήφαιν εταίνεος: quia sol quotidie renouat sese. Vnde Virgilius: Mare nouū. Camerientes qui sacra soli incolunt in insulam ἀειγενέτην Apollini immolāt τὸ τὸν αὐτόν ἀεί γίνεσθαι καὶ ἀεί γεννᾶν: idest q; semper exoriens gignitur: quique ipse generat uniuersa: seminando: fouendo: producendo: alendo: augendoq;. Apollinis Lycii plures accipiuntur cognominis causas: Antipater stoicus lycium Apollinem nūcupatū scribit ἀπὸ τοῦ λευκένεσθαι πάντα φωτίζοντός ἡλίου. Cleanthes Lycium Apollinem appellatū notat q; ueluti lupi pecora rapiunt: ita ipse quoq; humorē eripit radiis. Prisci græcorū primam lucem quæ præcedit solis exortus λυκην appellauerunt ἀπὸ τοῦ λυκόν: idest tēporis. hodieq; lycophos cognominat de quo tempore ita poeta scribit: ἡ μὲν δούταρ πω ὡς ἐστὶ Δαίφιλυκην ἕψ. idem Homerus: ἀνχοδὰ πόλλωνι λυκὴ γενέτη κλυτὸ τόξω q; significat τὸ γεννᾶν τὴν λυκην q; generat exortu suo lucem. Radiorū enim splendor p̄p̄nquitatem solem lōge lateq; præcedēs aut atq; caliginem paulatim extenuans tenebræ parit lucem Neq; minus romani ut pleraq; alia ex græco ita & lucem uidetur a lyce figurasse. Annū quoq; uetustissimi græcorū λυκάσαντα appellant τὴν ἀπὸ τοῦ λυκόν idest sole βαινόμενον καὶ μετρούμενον λυκόν autem solem uocari etiam Lycopolitana Thebaidos ciuitas testimonio est: quæ pari religione Apollinem itēq; lupū hoc est λυκόν colit in utroq; solem uenerans: q; hoc animal rapit & cōsumit omnia in modum solis ac plurimū oculorū acie cernens tenebras noctis euincit: ipsos quoq; λυκούς a lyceti. a luce prima appellatos qdam putat: quia hæ feræ maxime id tempus aptū rapiendo pecori obferuant q; ante lucanū post nocturnā famem ad pastum stabulis expellitur. & Apollinem πάτρων cognominauerunt nō propria gentis unius ac ciuitatis religione sed ut auctore progēdarū omnium rerū q; sol humoribus exiccatis progēdarū oībus præbuit causam: ut ait Orpheus πάτρως ἔχοντά νόον καὶ ἐπιφρονα βούλην. Vnde nos quoq; lanū patrem uocamus solem sub hac appellatione uenerantes. νόμιων ἀπολλωνά cognominauerūt. nō ex officio pastorali: ut fabula per quā fingitur Admeri regis pecora pauisse. Sed quia sol pascit oīa quæ terra progērat unde nō unius generis: sed oīum pecorū pastor canitur: ut apud Homerū Neptuno dicēte φοῖβε σὺ δῆϊκόποδας ἑλικασ βούς βουκολέεσ κες: atq; idem apud eundem poetam equaq; pastor significatur: ut ait.

Lupus
unde

τὰς ἐν φρίν ἐρεψάρ γυγότοφος ἀπολλων
ἀμφωθι λείασ φόβον ἀρῆος φορευσας

Eleus.

Præterea ædes ut omnium pastorum sunt apud camirēses ἐπιμηλίου apud naxios ποιμνίου itē q; deus ἀρνοκόμης colitur: & apud lesbios ναπαῖος. Ex multa sunt cognomiā per diuersas ciuitates ad dei pastoris officij tēdētia: Quia p̄pter uniuersi pecoris antistes & uere pastor agnosciēt Apollo ἐλεεύς appellat ἀπὸ τοῦ ἐλίττεσθαι περὶ τὴν γῆν: q; æterno circa terrā meatu ueluti uolui uidet. ut ait Euripides ἡλιεραῖς ἰσσοισιν ἐλίσσων θένος πολλου ζωρός: Vt ait em-

pedocles ουνεκα ελιθηεις μεγαν ουρανον αμφιπολευει υπαλλαττων απο του συνηλευσ-
 κειν και συναροζειν τους ανθρωπους οταν ανετειλει: q̄ exortēs homines conducit i cœtum
 Apollo chrysoctomos cognominet a fulgore radiorum: quos uocat comas aureas solis: unde &
 ἀκερσεκόμης: q̄ nunq̄ radii possunt a frōte lucis auelli. item argyrotoxus q̄ enascēs p̄ summū
 orbis ambitum uelut arcus quidam figuratur alba & argentea specie: ex quo arcu radii imodū
 emicant sagittarum. σμυνηεύς cognominatur ὀτιζέων θεϊ quia feruens currii: κάρνειδοσ ὀτιζ
 καϊόμενος ὀράται νέος: uel q̄ cū omnia ardentia cōsumant: hic suo calore candēs semp̄ nouus
 conitat. Item ἀσώλλον σκιαλλιος ὀτιτάς κυνησει ἄλλοιασ ποίει nobis ab austro currens.
 υαβραϊός ὀτι τους ὀμβροσεισιν q̄ est deus imbricator. ἀσώλων φιλησιός q̄ lumen eius
 exortens amabile amicissima ueneratiōe oculorum cōsalutamus: ἀσώλων πύθειος ὀυκάσ
 ὀτου πύθειν idest non a consultatione oculorū dictus a phisicis existimatur sed ἀπό του πύ-
 θειν idest σήπειν: q̄ nunq̄ sine ui calorē efficitur: Hinc ergo πύθειον dictum existimant: licet
 hoc nomen ex nece draconis inditum deo græci fabulentur. Quæ tamen fabula non abhorret
 ab intellectu naturalis arcani: quod apparebit si percurrat ordo qui de Apolline nascēte narra-
 tur: sicut paulo superius enarraturū me esse p̄missi. Latonæ Apollinem Dianāq̄ parituræ luno
 dicitur obstitiisse. Sed ubi quādoq̄ partus effusus est: draconem ferunt qui πύθειον uocitabatur
 deorum cunas inualisse: Apollinēq̄ in prima infantia sagittis belluā confecisse qd̄ ita intelligē-
 dum naturalis ratio demonstrat. Namq̄ post chaos ubi primū coepit cōsula de formitas in rerū
 formas & elementa nitescere: rerraq̄ adhuc humida substātia i molli atq̄ instabili sede nutaret:
 conualescente paulatim æthereo calore atq̄ in inferiora tenuisse tanq̄ ille magis substātia Pa-
 tris editae esse creduntur & solē maxima calorē ui in super na raptū. Lunam uero humidiorē & ue-
 lut scemineo sexu naturali quodā pressam tēpore in superiora tenuisse tanq̄ ille magis substātia Pa-
 tris constet: hæc matris. Siquidē Latona phisici uolūt terram uideri: cui diu interuenit luno ne
 numina quæ diximus ederent. Hoc est aer qui nūc humidus adhuc grauisq̄ obstabat ætheri. ne
 fulgor luminū p̄ humoris acrei densitatē tanq̄ ex cuiusdā partus progressionē fulgeret. Sed diui-
 næ prouidētiae uicit instātia: quæ credit̄ iuuisse partū. Ideo i insula Delo ad cōfirmandā fidē fa-
 bulæ ædes prouidētiae: quā ὀτινάδον πρηνόια appellāt pata religione celebrat. Propterea i insula di-
 cuntur nati: q̄ ex mari nobis oriri uident̄. Hæc insula iō delos uocat̄: q̄a ortus & q̄si partus lunii
 nū oīa facit: ἀηλαϊδ est apta clarescere. Hæc ē aut̄ de nece draconis rō naturalis: ut scribit Anti-
 pater stoicus. Nam terræ adhuc humidæ exhalatio meando i supna uolubili ipetu atq̄ i de sese
 postq̄ calefacta ē: instar serpētis mortiferi i inferiora reuoluēdo corrūpebat oīa ui putredinis: q̄
 nō nisi ex calore & humore generat̄: ipsūq̄ solē densitate caliginis obtegēdo nebulā uidebatur
 quodāmō lumē eius eximere. Sed diuino feruore radiorū randē uelut sagittis incidentibus exte-
 nuata exiccata enecta iterēpti draconis ab Apolline fabulā fecit. ē & alia rō draconis perempti.
 Nā solis meatus licet ab ecliptica linea nūq̄ recedat: sursum tamē ac deorsū uentorū uices certa de
 flexione uariādo iter suū uelut flexū draconis inuoluit. Vnde Euripides πυργεννή ΔεΔρακον
 ὀλον η̄γειται τοισ̄ τετραμόρφοισ̄ ὀρασις ζεύγην ἄρμονία ὀπλον του πολυκαρπου ὀχημα
 Sub hac ergo appellatiōe cælestis itineris sol cū cōfecisset suū cursū: draconē confecisse dicebat̄.
 Inde fabula exorta est de serpētis nece. Sagittarū aut̄ noīe nō nisi radiorum iactus ostēditur: qui
 tunc longissimi intelligunt̄: quo tēpore altissimus sol diebus longissimis solstitio æstiuo cōficit
 annum cursum unde ἐκίβδολοσ dictus καὶ ἐκῆτβολοσ e longissimo altissimoq̄ radios i terrā
 usq̄ dimittēs. De Pythii cognomine sufficere ista potuissent: ni hæc quoq̄ rō eiuidē appellatiōis
 ingeteret. Cū enim sol in signo cancri æstiuū solstitiū facit: in quo est longissimi diei terminus:
 & inde retrogressum agit ad diminutionem dierum: Pythius eo tempore appellatur ὄσ πύθειον
 τον θεων ὀεσι τέλευτοιιοσ Δρόμον τρέχω Idem ei nomen conuenit. & cum capricornum rur-
 sus ingrediens ultimum breuissimi diei cursum intelligitur peregisse: & ideō in alterutro signo
 rum peracto annuo spatio draconem Apollo. i. flexuosum iter suū cōfecisse memoratur. Hanc
 opinioem Cornificius in etymis rettulit. Ideo autem his duobus signis: quæ portæ solis uocā-
 tur: cancro & capricorno hæc omnia contigerunt q̄ cancer animal retro atq̄ oblique cedit. Ea
 dēq̄ ratione sol in eo signo obliquū (ut solet) incipit agere retrogressum. Capræ uero consuetu-
 do hæc in passu uidetur: ut semper altū pascendo petat. Sed & sol in capricorno incipit ba-
 simis in alta tenere ἀσώλωνα Διδυμῶν uocant: q̄ geminā speciē sui numinis præfert ipse illu-
 minando formandocq̄ lunā. Et enim ex uno fonte lucis gemino sydere spatia diei & noctis illu-
 strat. Vnde & romani solem sub nomine & specie anni didymati Apollinis appellatiōe uene-
 rantur. ἀσώλωνα Δελφῶν uocant: q̄ quæ obscura sunt claritudine lucis ostendit ἐκ του Δη-
 λων ἀφανῆ. Aut ut Numenio placet: quasi unum & solum. Ait enim prisca græcorum lingua
 Δελφον unum uocitari: unde & frater inquit ἀδελφῶσ dicitur: quasi iam non unus. Hieropo-

Chrysoctomus
argyrotoxusSciallus
Tymbreus

Philesius

Latona

Delos quæ
dicitur
Ratio natu-
ralis: de ne-
ce phytho-
nis

Alia ratio

Sagittæ Ap-
ollinis
EcebalusQuando
Pythius dicitur
ApolloCancer &
Capricor-
nus dicitur
portæ
solis
Didymæus

Delphius

Simulacrū
Apollinis

Ethymolo
gia de apol
linis simula
cro

Minerua
quid est

litani præterea qui sunt gentes affyriorum: omnes solis effectus atq; uirtutes ad unius simulacri barbati speciem redigunt: eundemq; Apollinem appellant. Huius facies proluxa in acutū barba figurata est eminente super caput calathō. Simulacrū thorace munitum est. Dextera erectā tenet hastā superstante uictoriæ paruulo signo. Sinistra floris porrigit speciē: summisq; ab humeris gorgoneū ualamentū redimitū āguibus tegit scapulas. Aquilæ propter exptimūt instar uolatus. Ante pedes imago fœmina est: cuius dextera leuaq; sunt signa fœminarū. Ea cigit flexuoso uolumine draco. Radios in terrā superne iaci barba demissa signat Calathus aureus surgēs in altum monstrat ætheris summū: unde solis creditur esse substantia. Hastæ atq; lorice argumentō imago adiungitur Martis: quæ eundem ac solem esse pcedens sermo patefaciet. Victoria testaf cūcta summitti huius syderis potestati. Floris species flote rerum protestatur quas hic deus iseminat progenerat; nutrit; fouet. maturatq;. Species fœminea terræ imago ē: quā sol desuper illustrat. Signa duo æque fœminea: quibus ambitur: hylem naturāq; significant confamulantes. Et draconis effigies fluxuosam iter syderis monstrat. Aquilæ ppter altissimam uelocitatem uolatus altitudinē solis ostendunt. Addita est gorgonea uestis q; Minerua quā huius præfidem accipimus solis uirtus sit. Sicut & Prophirius testatur Mineruam esse uirtutem solis: quæ humanis mentibus prudentiam subministrat. Nam ideo hæc dea louis capite prognata memoratur: id est de sūma ætheris parte edita: unde origo solis est.

De libero patre: q; idem sol & liber pater. Cap.

Apud ligy
reos uaticin
antur
Mero sum
pto apud
clarium

Aec quæ de Apolline diximus possunt etiam de Libero dicta existimari. Nam Aristoteles: qui thelogumēna scripsit: apollinem & liberum patrem unū eundemq; deū esse cum multis aliis argumentis asseuerat tum etiam apud ligyreos ait in thracia eē adytum Libero cōsecratum. Ex quo redduntur oracula. Sed in hoc adyto uaticinant plurimo mero sumpto: uti apud Clarium aqua pota effantur oracula. Apud Iacidæmōios & sacris: quæ apollini celebrant hyacinthia uocantes hædera coronātur bacchico ritu. Item Boetii parna sum mōtem Apollini cōsecratum esse memorantes simul tamen in eodem & oraculum delphicū & speluncas bacchicas uni deo cōsecratas colunt. Vnde & Apollini & Libero patri in eodem monte res diuina celebrat. Quod cū & Varro & Granius Flaccus affirmēt: etiam Euripides his docet Διόνυσος εὐρεοῖσι καὶ γέβρων Δοροῖσι καθοπτος ἐνπέυκκισί παργακσον κατὰπηδαρχοπέουον hoc monte parna sso bacchanalia alternis annis agūtur: ubi & latyrorum (ut affirmāt) frequens cernitur coetus: & plerunq; uoces propriæ exaudiuntur. Itemq; cymbalorum crepitus ad aures hominum sæpe perueniunt: & ne quis opinetur diuersis diis parna sum montem dicatū: idem Euripides in Ilicinio Apollinem Liberūq; unū eundemq; deum esse significans scribit. Δεσποτα φιλόδαφνε βράκχε παϊάν άπολλον εὐλυρε Ad eandem sententiam Aeschylus ὠκισέουσ άπολλον ὠβράκε ὠμάντης. Sed licet illo prius asserto eundem esse Apollinem ac solem. edoctoque postea ipsum esse Liberum patrem qui Apollo est: nulla ex his dubitatio sit solē ac Liberū patrem eiusdem numinis habendū. Absolute tamen hoc argumentis liqui ditoribus astruetur. In sacris enim hæc religiosi atq; canū obseruatio tenetur: ut cum sol in supero. i. in diurno hemisphærio est: Apollo uocitetur: cū in infero id est nocturno Dionysius qui est liber pater habeatur: item liberi patris simulacra partim puerili ætate partim iuueis fingūt. Præterea barbata specie senili quoq; uti græci eius quæ Bacchapaā: item quem Brissea appellant: & ut in cāpania neapolitāi celebrāt Ebona cognominantes. Hæ autem ætatū diuersitates ad solem referuntur ut paruulus uideatur hyemali solstitio: qualē ægyptiū: pferūt ex adyto die certa q; tūc breuissimo die ueluti paruus & infans uideatur. Ex idē aut pcedentibus augmentis æquinoctio uernali similiter atq; adolefcētis adipiscitur uires: figuraq; iuuenis ornatur. Postea eius atas statuit plenissima effigie barbæ solstitio æstiuo: quo tēpore lūmū sui cōsequitur augmentū Ex idē de per diminutiōes ueluti senescēti q̄rta forma deus figurat. Itē in thracia eūdē haberi solē atq; Libez accipimus: quæ Sebadiū nuncupātes magnifica religiōe celebrāt ut Alexāder scribit: ei q; deo i colle zilmissō ædes dicata ē specie rotūda: cuius mediū iter pater tectū. Rotunditas ad is mōstrat huiusce syderis spēm: lūmōq; tecto lumē admittit ut appareat solē cūcta uertice sūmo illustrare lucis imissu: & qa oriēte eo uniuersa patefiūt. Orpheus quoq; solē uolēs itelligi ait in ex cætera τηκων αιθερα Διον ακίνητον ἐπρίνοντα ἐξ ανέφηνυθειοισι ὄραν κάλαϊς τόνιδεθαι ὦν Δηνῦν κάλευοσι φάνητατε καὶ Διονυσὸν εὐβουληγατάνακτὰ καὶ ἀνταυτην ὀρθηλον αμμοι Δαλλοκα λουσινεπιχθονιων ἀντρώπωνι πρῶτος Δεσ φαιος ἤλαε Διόνυσος Δε κλήθειου νεκα Δινεῖται κατὰ πειρονα μακρόν ὄλυμπον ἄλλαχθεις ὄνομα ἔσχε προσωνυμίας προσε ἔκασον πάντοδαπῶσ κατὰκαίρον αμειβομένοιο χρόνοιο Phæta dixit solē ἀπότουφωτέος

Simulacrū
bacchi in
spem pueri
& iuuenis
& senis
Bacchapaā
Brisseus
Ebona

Sebadius
bacchus di
citur apud
Thrace

idest a lumine atq; illuminatione: quia cunctis uisit cuncta conspiciens. Dionysius ut ipse uates ait ἀσώτου Διὸς καὶ περιφέρεσσι. i. q; cir cūferatur in ambitū: unde Cleanthes ita cognominatum scribit ἀπότου Διονύσου quia quotidiano impetu ab oriēte ad occasum diē noctemq; faciēdo cæli conficitur cursum. Physici Διόνυσον Διός νόον quia solē mūdi mentē esse dixerūt. Mundus autem uocatur cælum qd' appellat louem. Vnde Aratus de cælo dicturus ait: Ἐλίοσ ἀρχόμεθα Liber a romanis appellat: q; liber & uagus ē: ut ait Neuius. Hac qua sol uagus igneas habenas imittit propius iungatq; terræ. Idem uersus orpheici οὐβούληα uocantes boni cōsiliū hunc deum p̄stitit monstrāt. Nam si cōceptu mentis consilia nascuntur: mūdi autē mentē solē opinantur auctores: a quo in homines manat intelligendi principiū: merito boni cōsiliū solem antistitem crediderūt. Solem libetū esse manifeste p̄nūciat Orpheus hoc uersu: Ἡλίοσ ὄν Διονύσον ἐπὶ κλησὶν καλέσουσιν. Is quidem uersus absolutior: ille uero eiusdem uatis opositor: εἰς θεὸς εἰς ἀνδρῶν εἰς ἦλιος εἰς Διόνυσος. Huius uersus auctoritas fundatur oraculo Apollinis Clari: in quo aliud quoq; numen soli adiicitur: q; in iisdē sacri uersibus inter cætera uocat ὕαω. Nam conuultus Apollo Clarius q; deorū habendus sit: q; uocatur ὕαω ita effatus est ὄρσα μὲν. Huius oraculi uim numinis: nominisq; interpretatōne qua Liber pater & sol ὕαω significatur: executus est Cornelius Labeo ī libro cuius titulus est: De oraculo Apollinis Clari. Itē Orpheus Liberum atq; solē unū esse deū eundēq; demonstrans de ornatu uestitūq; eius ī sacris liberalibus ita scribit: ἀυπότε πῶτα τὰ. Hinc & Virgilius scribēs Liberū patrē solē esse & Cererem lunā q; pariter fertilitatibus glebæ & maturādis frugibus uel nocturno tēperamēto uel diurno calore moderantur. Vestro ait si munere tellus: Chaoniā pingui glādē mutauit arista. Solem uero terrenæ esse fecunditatis auctore idem poetæ p̄fano mox docuit exemplo: cum ait. Sæpe etiā steriles incendere p̄fuit agros: & reliqua. Si enī hominū cōmēto ignis adhibitus multiplex p̄stat auxiliū: quid ascribendū est æthereo solis calori.

De Marte Cap.

Væ de Libero patre dicta sunt: hæc Martē eundē ac solē eē demonstrāt: siquidē pleriq; Libeꝝ cū Marte cōiungūt unū deū esse mōstrātes. Vnde Bacchus ἐνυάλιος cognoscat: qd' ē iter ppria Martis noīa. Colit etiā apud lacedæmonios simulacrū Liberi p̄ris hasta īsigne nō thyrsō. Sed cū thyrsū tener: qd' aliud q̄ latēs telū gerit: cuius mucro hedera labēte p̄tegit. Quod ostēdit uicūlo quodā patiētīæ obligādos īpetus belli. Habet. n. hedera uinciedi obligādiq; naturā. Nec nō & calor uini: cuius Liber pater auctor est: sæpe hoīes ad furorē bellicū usq; p̄pellit. Igitur p̄pter cognatū utriusq; effectus calorē Martē ac liberum unū eū dē q; deū esse uoluerūt. Certe romani utriūq; patris appellatōe uenerant. Alterū Libeꝝ patrē: alterū Mars patrē. i. martem patrē cognominātes. Hinc etiā Liber pater belloꝝ potēs p̄batur: q; eū primū ediderūt auctore triūphi. Cum igitur Liber pater idē ac sol sit: Mars uero idē ac liber pater: Martē solem esse quis dubitet. Ac itani etiā hispana gens simulacrū Martis radiis ornatū maxia religione celebrant necyn uocantes. Et certe ratio naturalis exigit ut dii caloris cælestis partes magis nominibus q̄ re substātiāq; diuersi sint. Feruore autē quo animus excandescit excitaturq; alias ad itā alias ad uirtutes nōnunq; ad tēporalis furoris excessum: p̄ quas res etiā bella nascunt: Martē cognominauerūt. Cuius uim poeta exprimendo & similitudini ignis applicādo: ait. ὡς ἐν ἐτόλως ἀρησ. ἔγχεσπαλος ἠόλοον πῦρ. In summa p̄nunciandū est: effectū solis de quo feruor animorum: de quo calor sanguinis excitatur: Martē uocari.

De Mercurio Cap.

T uero Mercurius sol probetur superius edocta suffragia sunt. Eundem enim esse Apollinem atq; Mercuriū uel hinc apparet: q; apud multas gentes stella Mercurii ad Apollinis nomen refertur. Et q; Apollo musis p̄æsider: Mercurius sermonē quod ē musarum munus impartit: Præter hoc quoq; Mercuriū: pro sole cenferi multa documēta sūt. Primum: q; simulacra Mercurii pen natis alis adornantur: quæ res monstrat solis uelocitatem. Nam quia mentis potentem Mercurium credimus: appellatumq; ita intelligimus ἀσώτου ἐρ μινέσειν. Et sol mundi mens est. Summa autem est uelocitas mentis: ut ait Homerus. ὡς ἐπὶ πρὸν ἠένονμα. ideo pinnis Mercurius quasi ipsa natura solis ornat. Hoc argumentū lucidius ægyptii absoluūt ipsius solis simulacra pinnata fingentes: q; bus color apud illos nō unus ē. Alterum enī cærulea specie: alteꝝ claz; fingūt. Ex his clarū superū & cæruleū īnferū uocant. Inferi autē nomē soli datur cū inferiore hemisphærio idest hyemalibus signis cursum suū peragit: superi cū patrē zodiaci ambit æstiuam. Eandem circa Mercurium sub alia fabula fictio est: cum inter superos & inferos deos adminstier ac nuncius existimatur. Argyphontes præterea cognominantur: non q; argū peremerit: quē ferunt per ambitū capitis multorū oculorū luminibus ornatū

Necyn Hispani appellant matrem

argyphōtes

Argus custodisse Iunonis impio Inachi filiâ eius deâ pellicè cōuersam in bonis formâ: sed sub huiusmodi fabula Argus est cælum stellarum luce distinctû: quibus inesse quedam species cælestiû uidetur oculoꝝ: Cælum autè argum uocari placuit a candore & uelocitate παρά τὸ λευκὸν τὰχύ. Et uidetur terrâ de super obseruare: quâ ægyptii hieroclyphicis litteris quom significare uolunt; ponit bonis figuram. His ergo ambitus cæli stellarû luminibus ornatus tûc existimaf enectus a Mercurio; cû sol diurno tempore obseruando sydera ueluti enectat in luminis sui cōspectum eorum auferendo mortalibus. Pleraq; etiâ simulacra Mercurii quadrato statu figurantur solo capite insignita & uirilibus erectis. Quæ figura significat solem mûdi esse caput; & regesatorem omnèq; uim eius non in quodam diuisorû ministerio mēbrorû sed in sola mente cōsistere; cuius sedes in capite est. quattuor latera eadē rōne finguntur; qua & tetrachordum Mercurio creditur attributum. Quippe significat hic numerus uel totidē plagas mundi; uel quattuor uices temporum qbus annus includitur; uel q duobus æquinoctiis duobusq; solstitiis zodiaci ratio distincta est; ut lyra Apollinis chordarum septē tot cælestium spærarum motus p̄star i telligi; quibus solem moderatorē natura constituit. In Mercurio solem coli etiâ ex caduceo claret; q; ægyptii in specie draconû maris & sceminæ coniunctorum figurauerunt Mercurio conscrandum. Hi dracones parte media uoluminis sui inuicē in nodum quē uocat Hercules obligantur; primaq; partes eorum reflexæ in circulû præssis oculis ambitû circuli iungunt. Et post modum caudæ reuocant ad capulum caducei; ornanturq; aliis ex eadē capuli parte nascētib; Argumentum caducei ad geniturâ quoq; hominû quæ genesis appellatur; ægyptii prendunt deos præstites homini nascenti quattuor adesse memorâtes Δεί Δάμιονα Τύχην Ἐρωτα Ἀνάγκην & duos p̄iores solem ac lunam intelligi uolunt; q; sol auctor spiritus caloris ac luminis humanæ uitæ genitor & custos est; & ideo nascentis dæmoni. deus creditur Luna Τύχη; quia corporum præsul est; quæ fortuitarum uarietate iactâtur. Amor osculo significatur; necessitas nodo Cur pinnae addiciantur iam superius absolutû est. Ad huiusmodi argumēta draconû præcipue uolentem eclum est propter iter utriusq; syderis fluxuosum.

De Aesculapio. Cap.

Serpentes q; ambiunt caduceum Inest q; simulacris & Aesculapii & salutis draco subiūgitur; q; hi ad solis naturâ lunæq; referunt. Et est Aesculapius uis salubris de substantia solis subueniens animis corporibus quæ mortalium. Salus autem naturæ lunaris effectus est quo animatiû corpora iuantur salutifero firmata temperamento. Ideo ergo simulacris eorum iunguntur figure draconum quia p̄stant; ut humana corpora uelut infirmitatis pelle deposita ab pristinû reuifescant uigorem; ut reuifescunt dracones per ânos singulos pelle senectutis exuta. Propterea & ad ipsum solem species draconis refertur. quia sol semp uelut a quadâ imâ de pressionis senectâ in altitudinē suâ ut in robur reuertitur iuuetutis. Esse autè draconē inter præcipua solis argumenta etiâ nois fictiõe monstrat; q; si nūcupatus ἄσότης Δέρκειν. id est uidere Nam ferunt hūc serpentē acie acutissima & per uigili naturâ huius syderis imitari; atq; ideo aditoꝝ oraculorum thesaurorû custodiâ draconibus assignari; Aesculapium uero eudem esse atq; Apollinē; nō solū hinc probatur; q; ex illo natus credit; sed q; et ius diuinationis adiungitur. Nam apollodorus in libris quibus ritulus est περι ἑσών scribit q; Aesculapius diuinationibus & auguriis p̄sit; Nec mirum; si quidē medicinæ atq; diuinationis cōsociatæ sunt disciplinæ. Nam medicus uel comoda uel incōmoda i corpore futura prænoicit. Sicut ait Hippocrates; oportet medicū dicere de ægroto τὰ τεύοντα τὰ τεύόμενα καὶ προτεύοντα id est quæ sint; quæ fuerint; quæ mox uerura sequent Quod congruit diuinationibus; quæ sciūt. τὰ τεύοντα τὰ τεύόμενα καὶ προτεύοντα

De Hercule Cap.

medicum oportere scire futura Ed nec Hercules a substantia solis alienus est. Quippe Hercules ea est solis potestas; quæ humano generi uirtutem ad similitudinem præstat deorum Nec existimes Alcumena apud thebas boetias natum solum uel primum Herculem nūcupatum; immo post multos atq; postremos ille hac appellatione dignatus est honoratusq; hoc nomine; quâ nimia fortitudine meruit nomen dei uirtutem regentis. Cæterum deus Hercules religiose quidē & apud tyron colit. Vex; sacratissima águstissima ægyptii eū religioe ueneratur; ultraq; memoriam quæ apud illos retro longissima est; ut carentem initio colunt. Ipse creditur & gigantes interemisse; cû cælo ppugnasset quasi uirtus deorum. Gigantes autē quid aliud fuisse credendū est; q; hominû quadâ impiâ gentē deos negatē. & ideo existimatâ deos pellere de cælesti sede uoluisse; Horz pedes i draconû uolumina desinebant; qd significat nihil eos rectū nihil iuperū cogitasse; totius uitæ eoz gressu atq; pcessu i ierna mergēte. Ab hac gēte sol pœnas debitas uii pestiferi caloris exegit; & re uera Herculé solē eē uel ex noie claret. Heracles. n. q aliud ē nisi heras. i. aeris cleos quæ porro alia aeris gloria ē nisi solis illuminatio; cuius recessu p̄fuditate spūs;

Gigantes**Hercules**

occulitur tenebrarum. Præterea factozq; administratiōes apud ægyptios multiplici actu multiplicem deiafferunt potestatem significantes Herculem. τὸν ἐν τῶσσι καὶ διὰ τῶν ἡλιῶν Ex te quoq; alibi terrarum gesta argumentū nō uile colligitur. Nam Theron rex hispaniæ citerioris: cum ad expugnandum Herculis templum ageretur furore instructus: exercitui nauium gadiatani ex aduerso uenerunt prouecti nauibus longis cōmissozq; prælio adhuc æquo Marte cōsistente pugna. subito in fugam uersæ sunt regiæ naues: simulq; improuiso igne correptæ conflagrauerunt Paucissimi qui superfuerant hostium capiti indicauerunt apparuisse sibi leones pro ris gaditanæ classis superstantes ac subito suas naues imissis radiis: quales in solis capite pinguntur exultas.

De Sarapi. Cap.

Idem ægypto adiacens ciuitas: quæ conditotem Alexandrum Macedonē gloriatur: Sarapin atq; Isim cultu pene attonitæ uenerationis obseruat: omnē tamen illam uenerationem soli se sub illius nomine testatur impendere: uel dum calathū capiti eius insingunt: uel dum simulacro signum tricipitis animatis adiungunt quod exprimit medio eodēq; maximo capite leonis effigiem: Dextera parte caput canis exoritur mansueta specie blandiētis: Pars uero leua ceruicis rapacis lupi capite finitur: eaq; formas animalium draco cōnectitur uolumine suo capite redeunte ad dei dexterā qua compefcitur monstrum. Ergo leonis capite monstratur præsens tempus: quia conditio eius iter præteritum futurumq; actu præfenni ualida feruēsq; est. Sed præteritum tempus lupi capite signatur: q; memoria rerum trāfactarum rapitur & aufertur: Item canis blandientis effigies futuri temporis designat euentū: de quo nobis spes licet incerta blanditur. Tempora autem cui nisi proprio famularent auctori. Cuius uertex insignitus calatho & altitudinem syderis monstrat & potentiā capacitatis ostēdit q; i eū omnia terrena redeunt: dum imisso calore rapiuntur Accipe nūc quod de sole uel Serapi p̄nuncietur oraculo. Nam Sarapis quē ægyptii deum maximum prodiderūt. oratus a Nicochreonte cyprorum rege quis deorum haberetur: his uersibus sollicitā religionem regi instruxit: εἰ μὴ ἑσθὸς τοιοῦτος Δευαθῆν ὄιον κάγο εἶπω ὀυραηιοσ κόσμος κεφαλή γαστήρ Δέ θείλασσα γαστήρ Δέμοι φάλαξ ἑσὶ τῷ Δούατα ἐν αἰτ ἐρίκει ται ὀμμάτ τηλαυγῆσ λαυτῶρι φάισ ἡηλοῖο
Ex his apparet Sarapis & solis unā esse & idiuiduam naturā Isis cūcta religione celebratur quæ est uel terra uel natura rerū subiacens soli. Hinc est q; continuatis uberibus corpus deæ omne densetur. quia uel terræ uel rerum naturæ aliu nutritur uniuersitas.

De Adone Attine & Osiri. Cap.

Donin quoq; solē esse non dubitatur i specta religione assyriozq; apud quos Venetis Architidis & adonis maxia olī ueneratio uiguit: quā nūc phœnices tenēt. Nā physici terræ superius hemispæriū: cuius ptem icolumus: Veneris appellatōe coluerūt. Inferius uero hemispæriū terræ Proserpinā uocauerūt Ergo apud assyrios siue phœnicas lugēs iduatur dea q; sol ānuo gressu p̄ duodeci signozq; ordinē p̄gens: p̄te quoq; hemispærii inferioris igreditur: qd̄ de. xii. signis zodiaci sex superiora sex inferiora cēsent: & cū ē i inferioribus & ideo dies breuiores facit: lugere credit̄ dea tanq̄ sole raptu mortis temporalis amisso & a Proserpina retēto: quā numē terræ inferioris circuli & antipodū diximus. Rurūq; Adonin Redditū Veneri credit uolūt: cū sol euectis sex signis ānu inferioris ordinis incipit n̄i circuli lustrare hemispæriū cū icremento lumis & diez. Ab apto aut tradūt iteremptū Adonin: hyemis imaginē i hoc aīali fingentes: q; aper hispidus & a sper gaudet locis humidis & lutosis pruinazq; contextis. pprieq; hyemali fructu pascitur glāde. Ergo hyems ueluti uulnus est solis quæ & lucē eius nobis minuit & calorem: qd̄ utrumq; animantibus accidit morte. Simulacrum huius deæ i n̄ ote libano fingit̄ capite obnupto specie tristis faciē manu læua i tra amicū sustinēs: lachrymæ uisione cōspicientiū manare credunt. Quæ imago p̄ter q; lugētis ē (ur diximus) deæ terræ quoq; hyemalis ē quo tpe obnupra nubibus sole uiduata stupet: fontesq; ueluti terræ oculi uberius manāt: agriq; iterum suo cultu uidui mōestā faciē sui mōstrār. Sed cū sol emerferit ab inferioribus p̄tibus terræ: uernalisq; ægnoctii trāsgredit̄ fines augēdo diem tūc est: Veneris læta & pulchra uirēt atua fegetibus: prata herbis: arbores foliis sō maiores n̄i aprilē mēse Veneri dicauef. Similiter Phryges fabulis & sacrozq; admistratiōib; imutatis circa m̄sem deū & Attinē eadē itelligi p̄tat. Quis. n. ambigat matrē deū terrā h̄ri. Hæc dea leōib; uehif ualidis ipetu atq; seruoq; aīalib;: q; natura cæli ē cuius ābitu aer cōtinet q; uehir terrā. Solē uero sub noie Attinis ornæ & fistula & uirga. Fistula ordinē spūs in æq̄li ostēdit: q; uēri i qbus nulla eq̄litas ē: p̄ptiā sumūt de sole substātiā. Virga solis p̄tē affertit: q; cūcta moderat̄. Præcipuā at̄ solis i his cerimoniis uerti rōnē h̄c ēt pōt̄ itelligi q; ritu eorū κερταφάστει finita simulatōeq; luctus i p̄acta celebrat̄ læticiæ e xordiū ad octauū kalē. aprilis quē diem hilaria appellat̄: quo primū tpe sol diē lōgiore nocte p̄tendit. Item sub diuersis noibus religionibus effectus est apud ægyptios. Cum Isis Osiri luget: hæc i occulto est. Neq; aliud esse

Venus i hemispio superiore Proserpina in inferiore

quare leones uehunt cibelem

Osirim q̄ solem: nec Isim aliud esse q̄ terram ut diximus naturæ rerū. Eademq; ratio quæ circa Adonin & Attinen uertitur: in ægyptia quoq; religione lectū & latitiā uicibus annuæ admistrationis alternat. Hinc Osirim ægyptii ut solē esse asserunt quotiens hieroglyphicis litteris suis exprimere uolūt: insculpunt sceptrū: inque eo speciem oculi exprimūt: & hoc signo Osirim monstrant significātes hūc deum solem esse: regalīq; potestate sublimē cūcta despicerē: quia solem louis oculum appellat antiquitas apud eodē Apollo qui est sol: Horus uocatur. Ex quo & Horæ, xxiiii. quibus dies noxq; cōsicitur nomē acceperūt: & .iiii. tempora quibus ānuus orbis impletur: horæ uocantur. Idem ægyptii uolentes ipsius solis nomine dicere simulacrū figurae re raso capite: sed dextra parte crine remanēte. Seruatus crinis docet solem naturæ rerum nunq̄ esse in operto. Dempti autem capilli residente radice monstrant hoc sydus etiam tempore quo non uisitur a nobis: rursus emergendi uti capillos habere substantiā: Eodem argumento significatur & tempus quo angusta lux est cum uelut abasis incrementis angustaq; manēte extantia ad minimum diei sol peruenit spatium: quod ueteres appellauere brumalem solstitium: brumā a breuitate dierū cognominātes: id est βροχὺ ἡμωρ. ex quibus latebris uel angustis rursus emergens ad æstiuum hemisphærium tanq̄ enascens in augmenta porrigitur: & tunc ad regnum suū peruenisse iam creditur. Propterea ægyptii animal in zodiaco consecrauerē eā cæli parte q̄ maxime ānuo cursu sol ualido efferuet calore: leonīq; inibi signum: domicilium solis appellant: quia id animal uideretur ex natura solis substantiam deducere. primūq; in pectus & calore præstat animalia. uti præstat sol sydera. ualidusq; est leo pectore & priore corporis pte ac degenerat posterioribus mēbris æque solis uis prima parte diei ad meridiem increuit uel prima parte ānna uere in æstatē mox elanguescens deducitur: uel ad occasum qui diei uel ad hyemē quæ anni pars uidetur esse inferior: idemq; oculis patentibus atq; igneis cernitur semp: ut sol patēti igneoq; oculo terram conspectu perpetuo atq; ifarigabili cernit. Nec solus leo: sed signa quoq; uniuersa zodiaci ad naturam solis iure referuntur. Et ut ab ariete incipiā: magna illi cōcordia est. Nam & is per sex mēses hybernales sinistro incubat lateri: ab æquinoctio uerno super dextrū: latus sicut & sol ab eodem tempore dextrū hemisphæriū: reliquo ambit sinistrū. Ideo & Hamonē quē deum solē occidentē libyes existimant: arietinis cornibus singūt: quibus maxime id animal ualeat: sicut radiis sol. Nam & apud græcos αἰσώτου κάρα κρίσος appellatur Taurū uero ad solē referri multiplici rōne ægyptius cultus ostēdit: uel quia apud heliopolim taurum soli cōsecratū quē Neri-ton cognominat maxime colūt uel quia bos apīs in ciuitate mēphi solis instar excipit: uel quia ī oppido herminri magnifico Apollinis tēplo cōsecratū soli colūt taurū bacchini cognominantes ī signē miraculis cōuenientibus naturæ solis. Nam & per singulas horas mutare colores affirmatur. & hirsutus fetis dicit in aduersum nascētibus contra naturā oīum animalīū: unde habetur ueluti imago solis in aduersam mūdi prē nirens. Gemini autē qui alternis mortibus uiuere creduntur. quid aliud nisi solē unū eūdemq; significāt: modo descēdētē in ima mūdi. mō mūdi in summā altitudine resurgētē. Cancer obliquo gressu qd aliud nisi iter solis ostēdit. Qui uia nunq̄ rectā sed per illam semp meare sortitus est obliquus qua se signoz uerteret ordo: maxieq; ī illo signo sola cursu supero incipit obliquus inferiora iam petere. De leone iam supra dictum est. Virgo autē: quæ manu aristam refert. quid aliud q̄ Διονυσίου ἡλικί quæ fructibus curuat: & ideo iusticia creditur: quæ sola facit nascētēs fructus ad hominū ulus puenire. Scorpūs rotus in quo libra est: naturā solis imaginatur: qui hyeme torpescit. & transacta hæc aculeū rursus erigit ui sua: nullum natura damnū ex hyberno torpore perpessa. Sagittarium qui omnīū zodiaci domiciliū imus atq; postremus est ideo ex homine ī ferā per mēbra posteriora degenerat: quasi postremis partibus suis a superis infēra detrusus. Sagittam tamē iacit: quod indicat tūc quoq; uniuersorum cōstare uitā radio solis uel ab ima parte uenientis. Capricornus ab infēris partibus ad supra solē reducēs capræ naturā uidetur imitari: quæ dū pascitur: ab imis partibus semp prominentiū scopulorum alta deposcit. Aquarius nō ne ipsam uim solis ostendit. Vnde enim imber caderet in terras: nisi solis calor ad supēra traheret humorem: cuius refusio pluuialis est copia in ultimo ordine zodiaci pisces locari sunt quos consecrauit soli: nō aliqua naturæ suæ imaginatio ut cætera: sed ostentatio potētiz syderis: a quo uita non solum aeris terreniq; animalibus datur sed illis quoq; quorū cōuersatio aquis mersa uelut aspectu solis exulat. Tanta est uis solis: ut abstrusa quoq; penetrando uiuicet.

De Nemese Cap:

T ut ad solis multiplicem potētatē reuertatur oratio. Nemesis quæ cōtra superbiam colitur: quid aliud est q̄ solis potestas: cuius ista natura est: ut fulgentia obscurer & conspectui auferat: quæq; sunt in obscuro illuminet offeratq; conspectui.

De Inuuo Cap:

An ipse: quē uocant Inuum sub hoc habitu quo cernitur solem se eē prudētioribus permittit intelligi. Hunc deum Arcades colunt appellantes τὸν τὴν ὕλης κύριον nō siluarum dominum sed uniuersæ substantiæ materialis dominatorem significari uolentes. Cuius materiæ uis uniuersorum eorum seu illa diuina siue terrena sint; cōponit essentiam. Ergo Inui cornua barbæq; proluxa demissio naturam lucis ostendunt quia sol & ambitum cæli superioris illuminat & inferiora collustrat: Vnde Homerus de eo ait: ὄρνυει νόσων τοισι φέως φέρη ἤδει βροτοισι. **Quid** fistula uel uirga significet; superius in habitu Atticis expressimus. **Quod** in capræ pedes definit; hæc argumēti ratio est; quia materia quæ in omnem substantiam sole dispensante porrigitur; diuinis de se corporibus effectis in terræ finis elementum. **Ad** huius ergo extremitatis signum pedes huius animalis electi sunt quod & terrenū esset & tamen semper perteret alta pascendo; sicut sol uel cum radios superne dimittit in terras uel cum se recolligit in montibus uisitur. Huius Inui amor & delitiæ ἤχος creditur nullius oculis obnoxia; quæ significat armoniam cæli; quæ soli amica est. quasi spærarum omnium de quibus nascitur moderatori; nec tamen nostris unq̄ sensibus depræhendī.

De Saturno. Cap.

Aturnus ipse; qui auctor est temporum & ideo a græcis immutata littera χρόνος quasi κρόνος uocatur; quid aliud nisi sol intelligēdus est; cū tradatur ordo elementorum temporū numerositate distinctus luce patefactus; nexus æternitate traductus uisione discretus; quæ omnia actum solis ostendunt.

De Ioue. Cap.

Ec ipse Iuppiter rex deorū solis naturam uidetur excedere sed eundem esse iouem ac solem claris docetur idiciis. Nā cum ait Homerus: ἰεὺς γαρ ἐς ὠκεανόν Iouis appellatione solem intelligi Cornificius scribit; cui unda Oceani uelut dapes ministrat. Ideo enim sicut & Possidonius & Cleantes affirmant. solis meatus a plaga; quæ uita

dicitur non recedit; quia sub ipsa currit oceanus qui terram & ambit & diuidit Omnium autē physycorum assertione cōstat calorem humore nutriri. Nā qd' ait: θεοὶ δ' ἀμωσάντες ἐσ πόντο sydera intelliguntur; quæ cum eo ad occasus ortusq; quotidie impetu cæli feruntur: eodemq; aluntur humore θεοὶς ἐνὶ δίκῃ dicunt sydera & stellas ἀμωσάντες ἐσ πόντο. i. τρέχειν q̄ semper in cursu sint ἡρώσῳ τοῦ θεοῦ ῥεῦσθαι. Addit poeta: δὼδεκάτῃ γενετῆώς non dieb; sed horarum significans numerum quibus referuntur ad hemisphærii superioris exeortum. Intellectum nostrum i eadem sententiā ducunt etiam de Thimeo Platōis hæc uerba ὁ μὲν δ' ἠγεμὼν ἐν οὐρανῷ ὁ θεὸς ἐλάττωσεν τῆν ἄρμα πρῶτος ῥορεύεται Δία κοσμοῦν πάντα καὶ ἐπιμελουμενος τῷ Δεῖτε ταῖς ρατῖα θεῶν καὶ Δαίμωνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσμημένη μὲν μὲν δὲ ἐστὶ ἐν θεῶν οἰκωμένη. His enī uerbis magnū i cælo ducem Solem uult sub appellatione Iouis intelligi; alato curru uelocitatem syderis monstrans. Nā quia i quocunq; signo fuerit; præstat omnia signa & sydera signorumq; præstitit deos uidetur cunctos deos ducatu præire ordinando cuncta ordinandoq; ideo uelud eius cæteros deos haberi per. xii. signorū partes distributos; quia ipse duodecimi signi in quocunq; signo fuerit locum occupat Nomen autem demonum cum deorum appellatione coniungit; aut quia dii sunt Δαίμονες. i. scientes futuri aut (ut possidonius scribit in libris quibus titulus est περὶ ἠρώων καὶ Δαίμωνων quia ex ætherea substantia parata arque diuina qualitas illis est siue ἀπό τοῦ Δαίμονος id est καὶ ἰνὸν ἀπὸ τοῦ Δαίμονος; hoc ē περιζωμένον. **Quod** autem addit μὲν δὲ ἐστὶ ἐν θεῶν οἰκῶ μόνῃ significat; quia hæc sola quam terram esse accipimus; manet immobilis intra domum deorum id est intra mundum ut ait Euripides καὶ γὰρ μὲν πάντες οἱ βροτοὶ οἰκοῦσι ἡμῶν ἐν αἰθέρι. Hinc quoq; ostēditur quid de sole & Ioue sit sentiendū; cum alibi dicatur πάντα διδων Διὸς καὶ πάντων ὀνησας; & alibi ἠέλιος ὅς πάντεσφόρος καὶ πάντεσ ἀκούεις Vnde utrumq; una potestate censendum. Assyrii quoq; solem sub Iouis nomine quem diu heliopolitē cognominant; maximis ceremoniis celebrant in ciuitate quæ heliopolis nuncupatur. Eius dei simulacrum sumptum est de oppido ægypti; quod heliopolis appellatur regnate apud ægyptios Senem ure seu idem Senepos nomine fuit perlatumq; est primum i eam per Oppiam legatū Delebois regis assyriorum; sacerdotēq; ægyptios quorum princeps fuit Parmetis; diuq; habitum apud assyrios postea heliopolim cōmigravit. Cur ita factum quaq; ratione ægyptio profectum in hæc loca ubi nunc est postea uenerit ritusq; assyrio magis q̄ ægyptio colatur dicere super sedī; quia ad præsentem non attinet causam. Nūc uero eundem Iouem specie imberbi instat dextra eleuata eum flagro i a urigæ modum læua tenet fulmen & spicas. Quæ cuncta Iouis solisq; consociatam potentiam demonstrant. Huius templi religio etiam diuinatione præpollet; quæ ad Apollinis potestatem refertur; qui idē

Sydus

Sol idē & Iuppiter

atq; sol ē. Vehit. n. simulacra dei heliopolitai ferculo ueluti uehunt i pōpa ludoz circēsiū deoz simulacra & subeūt pleraq; puincia pceres raso capite lōgi tps castimōia puri: feruntq; diuino spiritu nō suo arbitrio: sed quo deus, ppellit uehentes, ut uidimus apud Antiū pmoueri simula-
 Traianus
 cra fortūage ad dāda respōsa. Cōsuliūt hūc deū & absentes missis diplomatibus cōsignans: rescri-
 bitq; ordie ad ea quæ cōsulatōe addita cōtinent. Sic & ipator Traianus iturus ex ea puincia par-
 thia cū exercitu cōstātissimæ religiōis hortātibus amicis: q; maxia huiusce numinis coeperāt ex-
 pimēta: ut de euetu cōsuleret rei cōceptæ egit Romano cōsilio prius explorādo fidē religiōis: nec
 forte fraus subesset humana Et primū misit signatos codicillos ad quos sibi rescribi uellet. De-
 us iussit afferi chartā eaq; assignari purā & mitti stupētib; sacerdotibus ad eiusmodi factum.
 Ignorabāt qppe cōditionē codicilloz. Hos cū maxia admiratiōe Traianus excepit q; ipse quoq;
 puris tabellis cū deo egisset: Tūc aliis codicillis cōscriptis signansq; cōsuliuit an romā perpetra to
 bello rediturus eēt Vitē cēturalē deus ex muneribus i adē dedicatis deferri iussit: diuisaq; i par-
 tes sudatio cōdiac pīde ferri. Exitus rei obitu Traiani apparuit ossibus romā relatis Nā fragmē-
 tis species reliquiage uitis argumēto casus futuri tēpus ostēsiū ē. Et ne sermo p singuloz nomia
 deoz uagē accipe qd assirii de solis potētia opinent. Deo. n. quē sūmū maximūq; uenerant? A-
 Adad deus
 max. assy.
 Adargatis
 dea
 Sed subiūgūt eidē deā noīe Adargati: omnēq; potestātē cūctaz regē his duobus attri buunt solē
 terrāq; itelligētes: nec multitudie nominū enūātes diuisam eoz p oēs species potestātē sed ar-
 gumētis qbus ornāt significātes multiplicē prætatiā duplicis numinis. Ipsa autē argumēta solis
 simulacrū
 adad
 radiis esse solis qui dimittuntur in terrā: Adargatis simulacrū sursum uersum reclinantis radiis
 insigne est mōstrando radioz uī superne missorum enasci quicunq; terra pgenerat Sub eodē
 simulacro species leonū sunt: eadē rōne terrā esse mōstrātes q phryges sinxere matrē deū. i. ter-
 solis poten-
 tia
 rā leonibus uehi. Postremo potētiā solis ad oīū m. potestātū summiratē referri indicant theolo-
 gi. qui in sacris hoc breuissima precatōe demonstrant dicentes ΗΛΙΕ ΠΑΝ ΤΟ ΚΡΑΤΑΡΚΟΣ. uoū
 ΩΝΕΥΜΑΚΟΣ ΜΟΥ ΔΥΝΑΜΙΣ ΚΟΣ ΜΟΥΦΩΣ. Solē esse oīa: & Orpheus testat his uersibus: ΚΕΚ ΛΥΘΙ
 ΨΟΡΟΥ ΚΥΚΛΟΝ ΟΡΑΝΙΟΣ ΣΦΟΡΙΗΥΓΙ ΠΕΡΙ ΔΡΟΜΟΝ ΗΛΙΕ ΗΕΛΙΟΣ ΩΝΑΥΛΑΕΖΕΥΣ ΔΙΟΥΣΕΨΑΤΕΡ
 ΨΟΝΤΟΙΟ ΨΑΤΕΡ ΑΝΗΣ ΗΕΛΙΕ ΨΑΥΓΕΟ ΤΕΤΑΡ ΨΑΝΤΑΙΟΛΕ ΧΡΥΣΕΟΦΕΥΓΕΣ.

Inc cū p̄textatus fecisset loquendi sinē oēs in eum affixis uultibus admiratiōem stu-
 pore prodebant. Deide laudare hic memoriam: ille doctrinā: cūcti religionē affirmā-
 tes hūc esse unū arcanæ deoz naturæ cōsciū: q; solus diuina & allequi aīo & alloqui
 posset īgenio. Inter hæc Euangelus equidē inquit: miror potuisse tantoz potestātē
 numinā cōprehēdi. Veze q; mātuānū nostrū ad singula: cū de diuinis sermo est: restē citatis: gra-
 tiosius ē q; ut iudicio fieri putet. An ego credā q; ille cū diceret. Liber & alma ceres p sole & luna
 nō hoc i alterius poetæ imitationē posuerit: ita dici audiēs cur tamē diceret ignorans. Nisi forte
 ut græci oīa sua i imēsum tollet: nos quoq; poetæ ēt nostros uolumus philosophari: cū ipse Tul-
 lius q; nō minus p̄fessus ē philosophādi studiū q; loquēdi: quotiēs aut de naturæ deoz aut de sa-
 ro aut de diminutōe disputat: gloriā quā oratione cōflauit: i cōdita regē relatōe minuat: Tū Sym-
 machus: de Cicerone Euāgele: q; cōuitiis īpenetrabilis ē: post uidebimus Nūc quia cū marōe no-
 bis: negoriū ē respōdeas uolo utrū poetæ huius opera īstituendis tantum pueris idonea iudices
 an alia illis altiora inesse fatearis. Videris. n. mihi ita adhuc uitgilianos habere uersus: q; liter eos
 pueri magistris prelegētibus canebamus: immo pueri cū essemus Symmache sine iudicio mira-
 bamur īspicere aut uitia nec p magistros nec p æratē licebat quæ tamē nō pudēter quisq; nega-
 bat: cū ipse cōfessus sit. Quis. n. moriēs poema suū legauit igni: qd nisi famæ suæ posteritati sub-
 trahenda curauit: nec īmerito erubuit quippe de se futura iudicia si legent petitiō deprecātis si-
 lio arma a marito: cui soli nupserat: nec ex eo plē suscepisse se nouerat uel si mille alia multū pu-
 denda seu in uerbis modo græcis modo barbaris seu i ipsa dispositōe operis deprehenderentur.
 Cūq; adhuc dicente oēs exhorruissent: subtexit Symmachus: Hæc ē quidem Euangele Marōis
 gloria ut nullius laudibus crescat: nullius uituperatōe minuat. Veze ista quæ p̄cindis: defende-
 re qlibet pōt ex plebeia grāmaticoz coherte ne Seruio nostro qui priscos: ut mea fert opinio: p̄-
 ceptores doctrina p̄stat: i excusandis talibus querat iniuria. Sed quero utrū cū poetica tibi i tāto
 gloria ma-
 ronis
 poeta displicuerit: nerui tamē oratorii: qui i eodē sunt ualidissimi placere uideāt. Hæc uerba pi-
 mū Euangelus excepit. Deinde subiicit: Id hercule restat deniq; ut & oratorē Virgiliū renū-
 ciētis: nec mirū. cū ad philosophos ambitus uester pauloante prouexerit. Si in hac opinione es
 Symmachus inquit: ut Maro tibi nihil nisi poeticū sensisse extimes: licet hoc quoq; eidē nomē

LI. . . . .

inuidetis audi quid de opis sui multiplici doctrina ipse pnūciat. Ipsiū enī Maronis epistola q̄ cōpellat Augustum ita incipit. Ego uero frequentes a te litteras accipio. Et infra: De Aenea quidē meo si me Hercle iam dignum auribus haberem tuis libenter mitterē. sed tanta ichoata res est ut pene uitio mentis tantum opus ingressus mihi uidear: cum præsertim (ut scis) alia quoq; studia ad id opus multoq; potiora impertiar. Nec his Virgiliti uerbis copia rerum dissonat: quamplurimq; pene omnes litteratores pedibus illotis prætereunt: tanq̄ nihil ultra uerborum explanatōnem liceat nosse grammatico. Ita sibi belli isti homines certos scientiæ fines & uelut quædam pomeria & effata posuerunt ultra quæ si quis egredi audeat: itrospexisse in ædem deæ a qua maria absterrentur existimandus sit. Sed nos quos crassa minerua dedecet: non patiamur abstrusa esse adyta sacri poematis: sed arcanorum sensum inuestigato auditu doctorum cultu celebranda præbeamus reclusa penetralia. Et ne uidear uelle omnia unus amplecti: spondeo uiolentissima inuenta uel sensa rhetoricæ in uirgiliano me opere demonstraturum. Eusebio autem oratorum eloquentissimo nō præripio de oratoria apud Maronem arte tractatum: quem & doctrina & docendi usus melius exequetur. Reliquos omnes: qui adestis impēse precatus sim: ut quid uestrum quisq; præcipuum sibi annotauerit: de Maronis ingenio uelut ex symbolo cōferamus. Mirum in modum alacritatem omnibus qui aderant hæc uerba pepererunt. Et assurgēs quisq; in desiderium alios audiendi non uidit & se in idem munus uocandum. Itaq; hortatu mutuo cōcitati in assensum facile ac libenter animati sunt. Intuentēq; omnes Prætextatum orabant: ut iudicium suum primus aperiret: cæteris per ordinem quem casus sedendi fecerat secuturis. Et Vectius: Equidē inter omnia quibus eminet laus Maronis: hoc assiduus lector admitor quia doctissime ius pontificum tanq̄ hoc professus in multa & uaria operis sui parte seruauit. Et si tantæ disertationis sermo non cesserit promitto fore ut Virgilius noster pontifex maximus asseratur. Post hunc Flauianus apud poetam nostrum inquit: tantam scientiam iuris angularis inuenio: ut si aliarum disciplinarum doctrina destitueretur: hæc illum uel sola professio sublimaret. Eustachius deinde maxime inquit prædicarem: quanta de græcis cautus & tanq̄ aliud agens modo artificii dissimulatione modo professi imitatione transtulerit: ni me maior admiratio de astrologia totaq; philosophia teneret: quam parcus & sobrius operi suo nusq; reprehēdendus asperfit. Furius Abinus alte & fouens Prætextati latus: iustaq; cū Cecina Albinus ambo uultus affectationē i Virgilio pdicabāt: alter i uerbis alter i uerbis: Auienus nō assumam mihi inquit: ut unam aliquam de uirgilianis uirtutibus audeam prædicare sed audiendo quæcunq; dicetis si quid uel de his mihi uidebitur: uel iam dudum legenti annotandum uisum est oportunitus proferam: modo memineritis a Seruio nostro exigendum ut quicquid obscurum uidebitur quasi litteratorum omnium longe maximus palam faciat. His dictis & uniuerso coetui complacitis. Prætextatus cum in se conuersa omnium ora uidisset: Philosophia inquit quod unicum est munus deorum & disciplina disciplinarum: honoranda est anteloquio. Vnde meminerit Eustachius primum sibi locum ad differendum omnia alia professione cedente concessum: Huic tu mihi Flauiane succedes: ut & auditu uestro recreer: & aliquanto silentio instaurer uires loquendi. Inter hæc seruilis moderator obsequii cui cura uel adolendi penates uel fruendi penum & domesticorum actuum ministros regendi: admonet dominum familiam pro solemnitate annui moris epulatam. Hoc enim festo religiosæ domus prius famulos instructis tanq̄ ad usum domini dapibus honorant: & ita demum patrisfamilias mensæ apparatus nouatur. Insinuat ergo præsul famuli cui cœnæ tempus & dominos iam uocare: Tum prætextatus referuandus ergo est Virgilius noster ad meliorem partem diei: ut mane nouum inspiciendo per ordinem carmini destinemus. Nunc hora nos admonet ut honore uestro hæc mēsa dignetur. Sed & Eustachius & post hunc Nicomachus meminerint craftina disertatione seruari sibi anteloqui functionem: & Flauianus ex placita iam uos lege conuenio: ut sequenti die penates mei beari se rati coetus hospitio glorientur. His cum omnes assenti assent: cœnam alio aliud de his quæ inter se contulerant reminiscēte approbantēq; cum magna alacritate animi concesserunt.

Epistola
maronisPræcipuæ
Virgiliti lau
desVirgilius
pon. max.
Virgiliti. sū
mus augur

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS SATURNALIORVM.

LIBER. II.

IC VBI MODESTVS EDENDI MODVS CESSARE FECIT castimoniã ferculo & conuiuialis læticia minusculis poculi oriebatur: Auienus ait Bene ac sapiēter Maro noster tumultuosū ac sobriū uno eodēq; uersu descripsit sub paucorū uerborū mutatōe cōuiuū. Nam ubi sub apparatu regio pcedere solet luxus ad strepitū postq̄ priã igit q̄ es epulis. At cū heroes castigatis dapibus assidūt: nō reducit q̄rētē: q̄a nec p̄cessit tumultus. Sed postq̄ exēpta fames epulis: Nostrū hoc cōuiuū qd̄ & heroici sæculi pudicitia: & n̄ i cōduxit elegantiã i quo splēd or sobrius & diligēs p̄simōia Agathonis cōuiuio: uel post magniloquētiã Platōis nō cōpōere tātū sed nec p̄feri dubitaueri. Nā ip̄e rex mēsa nec i moribz Socrate miōr: & i repu. philosopho efficacior. Cæteri q̄ ade

stis eminētiōres estis ad uirtutū studia: q̄ ut poetis comicis & Alcibiadi: q̄ tm̄ fuit fortis ad crīna: aliisq; q̄ bus frequēs illud cōuiuū fuit uos q̄sq̄ existiet cōparados: Bōa uerba q̄so Prætextatus ait circa reuerētiã tantū socraticæ maiestatis. Nā reliq; q̄ i illo fuerūt symposio: hæc lumina q̄s nō p̄ponēda cōsentiat. Sed quorsū tibi Auiene hoc tēdit exēplū? Quia iub̄ illoz̄ ingt sup̄cilio nō defluit: q̄ psaltria itromitti peteret: ut puella ex idustria supra naturā mollior canora dulcedie & salutatōis lubrico exerceret illecebris philosophātes. Illic hoc fieri tētatū ē: ut Agathonis uictoria celebraret. Nos honorē dei cuius hoc festū ē: nullo admixtu uoluptatis augēus. Neq; ego sū nefcius nos nec tristitiã nec nubilū uultū i bōis ducere: nec Crassū illū quē auctore Lucilio Cicero femel i uita risisse scribit: magnope mirari. Ad hæc cū Prætextatus diceret ludicras uoluptates nec suis p̄atibz assuetas nec aīe coētū tā seriū p̄ducēdas: excepit Symmachus. Quia saturnalibz optio diez: ut ait ueronēsis poeta: nec uoluptas nobis ut stoicis tanq̄ hostis repudiāda est: nec ut epicureis sūmū bonū i uoluptate ponendū: excogitemus alacritatē lascitiua carentē. Et ni fallor iueni: ut iocos uetēz ac nobiliū uiroz̄ edecumatos ex multiuigis libris relatione mutua p̄feramus. Hæc nobis sit l̄fata læticia: & docta cauillatio uicē planipedis & sabulōis ipudica & p̄textata uerba iaciētis: at pudorē ac modestiã uersus imitatā. Hæc res & cura & studio digna ueteribus uisa ē. Etiã primū aiaduerto duos quos eloquētissimos antiqua ætas tulit: comicū Plautum: & oratorē Tulliū: eos ambos etiã ad iocorū uenustatē cæteris p̄stitisse. Plautinā quē ea re clarus fuit: ut post mortē eius comediaz quæ icertæ ferebant: plautinæ tamē eē de iocorū copia nosceretur. Cicero aut̄ quantū i ea re ualuerit: q̄s ignorat: qui uel liberti eius libros: quos is de patroni iocis cōposuit: quos qdā ipsius putāt eē: legere curauit. Quis itē nescit cōsularē eū scurrā ab inimicis appellari solitū: Quod i oratiōe etiã sua Vatinius posuit. Atq; ego (ni lōgū esset) referre i q̄bus causis quom nocētissimos reos tueret: uictoriã iocis adeptus sit: ut ecce pro Lucio Flacco quē repetundaz̄ reū ioci opportunitate de māifestissimis criminibus exemit. Is iocus i oratiōe nō extat: mihi ex libro Fusii Viuaculi notus ē: & iter alia eius diæterna celebrat. Sed i hoc uerbo nō casu icidi: uolēs feci. locus. n. hoc genus ueteres n̄ri diæteria dicebāt. Testis idē Cicero: q̄ i libro epistolaz̄ ad Cornelīū Nepotē sc̄do sic ait: itaq; n̄ri cū oīa quæ dixissemus diæta essēt: quæ facete & breuiter & acute locuti essemus: ea p̄prio noīe appellari diæteria uoluerūt. Hæc Cicero. Nouius uero Pōponiusq; iocos nō rato diæteria nomināt. Marcus etiã Cato ille cēforius argute iocari solitus ē. Hoz̄ nos ab iuidia muniret auctoritas: etiã si n̄ris cauillaremur. At cū a ueteribus diæta referamus: ip̄a utiq; auctoz̄ dignitate defēdimur. Si ergo p̄batis iuentū: agite qd̄ cuiq; d̄ dictis talibus i mētē ueniet: uicissim memoriã n̄fam excitādo referamus. Placuit uniuersis læticiæ excogitata sobrietas: & iō ut p̄textatus icipiēdo auctoritatē d̄ exēplo p̄beret: hortati sūt.

Diæteria

Diæta facitissime a pluribus Hānibalis Cauillatio

Protertia Sacrificiū

Vum ille: Dictū uolo hostis referre sed uicti: & cuius mēoria iustaurat romāoz̄ triūphos. Hānibal carthaginēsis apud regē Antiochū p̄fugus facitissime cauillatus est. Ea cauillatio huiuscemōi fuit. Ostēdebat Antiochus i capo copias igentes: q̄s bellū po. ro. facturas cōparauerat: cōuertebatq; exercitū i signibz argēteis & aureis florētē. Inducebat etiã currus cū falcibus & elephātos cū turribz eq̄tatūq; frānis & ephippiis mobili bus ac phaleris p̄fulgērē. Atq; ibi rex cōtēplatione tāti & tā ornati exercitus gloriabūdus Hānibalē aspicit. Et putas ne iquit satis eē romanis hæc oīa? Tūc poenus eludens ignauia i bellūq; militū eius p̄cioso armatoz̄ Plane iquit satis esse credo romanis hæc: & si auarissimi sunt. Nihil prorsus neque tā lepide neq; tā acerbe dici pōt. Rex de numero exercitus sui: ac de existimandā æquiparatione quæsiuerat. Respondit Hānibal de præda. Flauianus subiecit: Sacrificiū apud ueteres fuit: qd̄ uocabatur p̄teruia. In eo mos erat: ut si qd̄ ex epulis sup̄fuisse: igne cōsumeret. Hic Catonis iocus ē. Nāq; Albidiū quēdam: q̄ sua bona comedisset: & nouissime domum quæ ei reliq̄ erat incēdio p̄didisset: p̄pter uia fecisse dicebat: qd̄ comesse nō potuerit: id cōbussisse.

Ymmachus deinde: Mater. M. Bruti Seruilia cū preciosum ære paruo sūdum abstu-
lisset a Cæsare subiiciere haste bona ciuium: nō effugit dictū tale Ciceronis. Equidē
quo melius emprū sciatis: cōparauit Seruilia hunc fundum tertia deducta. Filia autē
Seruilia erat Iunia Terria Eademq; C. Cassū uxor lasciuente dictatore tam i ma-
trem q̄ in puellā. Tūc luxuriam senis adulteri ciuitas subinde rumoribus iocisq; carpebat: ut ma-
la non tantum seria forent.

Ost hunc Cecina Albinus: Plācus i iudicio forte amici cum molestum testē destrue-
re uellet: interrogauit (quia futore sciebat) quo artificio se rueretur. Ille urbane respō-
dit: Gallā subigo. Sutoriū hoc habet instrumentum: quod nō in sacete in adulterii
exprobrationē ambiguitate conuertit. Nam Plācus i Meuia Galla nupta male audie-
bat. Securus est Furius Albinū. Post mutinēsem fugā quærentibus quid ageret Antonius: respō-
dit: disse familiaris eius ferebatur. Quod canis in ægypto: bibit & fugit: quonā in illis regionibus
constat canes raptu crocodiloge exterritos currere & bibere.

Vstachius deinde: Publius Mutiū iprimis maliuolū cum uidisset solito tristiore:
Aut mutio inquit: nescio quid incōmodi accessit: aut nescio cui aliquid boni. Inde
Auienus Faustus Syllæ filius cum soror eius eodē tempore duos moechos haberet:
Fuluiū Fullonis filiū & Pōpeitū cognominē Maculam mitor inquit soror em meam
habere maculam cum Fullonem habeat.

Id Euangelus: Apud Lucium Mallium: qui optimus pictor tomæ habebatur: Serui-
lius Geminus forte cœnabat. Cūq; filios eius deformes uidisset: non similiter inqt
Malli fingis & pingis. Et Mallius: In tenebris enī fingo inquit: luce pingo Eusebius
deinde: Demosthenes inquit excitatus ad laudis fammā: cuius formā tūc græcia mi-
tabatur accessit: ut & ipse famoso amore potiretur. Qui ubi dimidiū talentū unius precium no-
ctis audiuit discessit hoc dicto οὐκ ἀγαρόρῳ τὸς οὐτοῦ μετανοήσαι Inter hæc cum Seruius
ordine se uocāte per uerecūdiā fileret. oēs nos inqt Euangelus impudētes grāmaticæ pnūcias:
si tacere talia uis uideri tuitione pudoris. Vnde neq; tuū nec Disariū aut Hori supciliū liberūm
erit a supbiæ nota: ni Prætextatū & nos uelitis imitari. Tunc Seruius: Postq̄ uagis silētiū erube-
scendū uidit: ad libertarē se similis relationis aīaūt. M. inquit Voracilius pitholaus: cū. C. Serui-
lius uno tamen die cōsul fuisse: dixit. Ante flamines: nūc cōsules diales sūt. Nec Disarius ultra ex-
probrationem taciturnitatis expectans ait.

Ost hunc Horus quoq; affero ad uos inquit Δίσηχον Platonis: quod ille adolescens
luserit: cum tragœdiis quoq; eadem ætate præluderet: τὴν ψυχὴν ἀγαθῶν καὶ φίλων
ἐπὶ χεῖρας ἔχον ἤλθε ἠτὰ μὲν ὁ νόος διαβησομένη. Orta ex his laticia & om-
nibus icensorium risum remissis: ac retractantibus quæ a singulis antiquæ festiuita-
tis sapore plata sunt. Symmachus ait: Hos Platonis uersicolos: quorum magis uetustatē an bre-
uitatē mireris incertū est: legisse me memini i latinū tāto latius uersos: quāto solet nostra q̄ græ-
corum lingua breuior & angustior existimari. Et (ut opinor) hæc uerba sunt.

Dum semiulco sauiō meum puellum sauior.
Dulcemq; florem spiritus ducō: ex aperto tramite
Anima ægra & faucia cucorrit ad labia mihi:
Risumq; in oris peruiū & labia pueri mollia rimata
Itinet transitus: ut transiret nititur.
Tum si moræ quid fuisset plusculæ:
In cœtu osculi amoris igne percita transisset:
Et me linqueret: & mira prorsus res fieret:

Vt ad me fierē mortuus: ad pueg; itus uiuere. Sed mitor oēs uos ioca tacuisse Ciceronis: i qbus
facidissimū: ut i oibus sūt Et si ut: ut ædituus respōsa numinis sui p̄dicat: ita ego q̄ memoria
suggerit: referro dicta Cicerōis: Tū oibus ad audiendū erectis. Ille sic icipit. M. Cicero: cū apud
Damasippū cœnaret: & ille mediocri uino posito diceret: Bibire salernū hoc: annorū q̄ draginta
est: Bene inqt ætatē fert. Idē cū Lentulū geneg; suū exigū æstaturæ hominē lōgō gladio accitū
uidisset: qs inqt geneg; meū ad gladiū alligauit: Nec Quīto Ciceroni fratri circa simlē morda-
citatē pepcit. Nā cū in ea p̄uincia quā ille rexerat: uidisset clypeatā imaginē eius ingēribus linia-
mētis usq; ad pectus ex more pictā (erat autē Quintus ipse staturæ parū) ait: Frater meus dimi-
dius maior ē q̄ rotus. In consulatu Vatiniū: quē paucis diebus gessit: notabilis Ciceronis urbani-
tas circūferbatur. Magnū ostētū inqt āno Vatiniū factū ē: q̄ illo cōsule nec bruma nec uer nec
æstas nec autūnus sūt. Quæretī deīde Vatiniū q̄ grauatus eēt domū ad se i firmatū uēire respō-
dit: Volui in cōsulatu tuo uenire sed nox me cōprehēdit. Vicisci autē se Cicero uidebatur ut qui

Cicerōis di-
ctū i serui-
liam

galla instru-
mētū suto-
rium
In plācū fa-
ceta respon-
sio.

In antoniū
In mutium
inuidūm
Vuiēus fau-
stus in soro-
rē moechā
Malli pic-
toris faceta
respōsio de
mosthenis
dictum

Platonis di-
stichon

Damasip-
pus
Lentulus
genet Cice-
ronis
Quintus
fr Cicer.
In Vatiniū
paroi t̄pis
Conf.

respondisse sibi Vatiniū meminerat: cum humeris se reipu, de exilio reportatum gloriaretur:
Vnde ergo tibi uarices.

In caninium
Consulem

Aninius quoq; Reuilus q uno die (ut Seruius rettulit) cōsul fuit: rostra cū ascēdisset
pariter honore iniit cōsularis: & peierauit: qd' Cicero gaudēs oī occasione urbanita
ris increpuit: λογωθεωρητος est Caninius cōsul; Deinde: Hoc cōsecutus ē Reuilus
ut quæreretur quibus cōsulibus cōsul fuerit Dicere p̄ terea non destitit: Vigilantē habemus cō
sulē Caniniū; q̄ i cōsulatu suo somnum nō uidit.

Dolobella
gener Cice
ronis
Cæsar male
præcictus

Ompeius Ciceronis facetiæz ipatiēs fuit. Cuius hæc de eo dicta ferebant. Ego uero
quē fugiā habeo: quē sequar nō habeo. Sed & cū ad pōpeiū uenisset: dicētibus sero
eū uenisse: respōdit: Minime sero ueni: nā nihil hic paratū uideo. Deinde i terrogāti
Pōpeio ubi gener eius Dolobella eēt: respōdit: cū socero tuo. Et cū dōasset Pōpeius trāssugā ci
uitate romana: o hoīem bellū inq; gallis ciuitatē pmittit alienā: q nobis nīam nō pōt reddere:
Propter quæ merito uidebat dixisse Pōpeius: cupio ad hostes Cicero trāseat ut nos timeat.

In laberiū
in ciceronē

N Cæsarē quoq; mordacitas Cicerōis dētes suos strixit. Nā primū post uictoriā Cæ
sarī i terrogatus: cur i electōe ptis errasset: respōdit: Præcictura me decepit. Locatus
in Cæsarē: q̄ ita toga p̄cegebat: ut trahēdo liciniā uelut mollis icederet: adeo ut Sylla
tanq̄ puidus dixerit Pōpeio: Caue tibi illū p̄cege male præcinctum.

Einde cū laberius i fine ludoz anulo aureo honoratus a Cæsarē e uestigio i q̄ttuor
decim gradibus ad expectādū trāsit uiolato ordie: & cū detractus ē eques romanus:
& cū minus remissus ait Cicero p̄tereūti Laberio & sedile q̄renti: Recepissē te: nisi
anguste federē: simul & illū respūs: & i nouū senatū iocaf: cuius nūge Cæsar supra
fas auxerat. Nec ip̄ne: respōdit. n. Laberibus. Mixz si anguste sedes: q̄ soles duabus sellis sedere:
exprobrata leuitate Ciceronis: q̄a i merito optimus ciuis male audiebat. Idē Cicero alias facilita
tē Cæsarī i eligēdo senatū irrisit palā: Nā cū ab hospite suo Publio Mallio rogaref: ut decurio
natū priuigno eius expediret: assistēta frequentia dixit: Romæ si ius hēbit Pōpeius: difficile est.
Nec hæc mordacitas sterit: q̄ppe ab Androne quod ā laodicens. salutatus: cū cām aduētus regū
uiffet: cōperiffetq; (nā ille se legatū de libertate patriæ ad Cæsarē uenisse respōdit) ita exp̄ssit pu
blicam seruitutem. ἐὼν ἐπὶ τυχῆς καὶ περὶ ἡμῶν ἀπέσβατον.

Igebat in eo excedēs locis & scia mordacitas: ut hoc ē ex epistola ad. C. Cassiū dicta
toris uiolatorē. Vellē idibus martiis me ad cœnā inuitasses: p̄fecto reliquiæz nihil
fuffet: nūc me reliq̄z nīa exercēt: Idē Cicero de Pifone genero & M. Lepido lepidif
fime cauillatus ē. Dicēte adhuc Symmacho: & (ut uidebat) plura dicturo i tercedēs Auienus: ut
fieri sermonibus cōtinualibus solet: Nec Augustus inq; Cæsar i huiusmodi dicacitate quo q̄ mi
nor: & fortasse nec Tullio. Et si uolētibus uobis erit: aliqua eius quæ mēoria suggesserit: relatu
rus sum. Et horus. Permite Auiene Symmachus explicet de hīs: quos iā noiauerat dicta Cicero
nis & opportunius quæ de Augusto ius referre succedent.

Piso Cice
rōis: gener
augustus
delectatus
iocis
aiax tragœ
dia

Et icente Auieno Symmachus Cicero inq;: cū pifone gener eius mollius incederet: filia
aūt cōcitatus: ait filiz: ambula tāq̄ uir. Et cū M. Lepidus in senatu dixisset patribus
cōscriptis: Tullius ait. Ego nō tanti fecissē οὐ μοι πτωτον. Sed p̄ge Auiene ne ul
tra te dicturi ēre recardē. Et ille: Augustus inquā Cæsar affectauit iocos. saluo tamen maiestatis
pudorisq; respectu: nec ut caderet i scurrā Aiace tragœdiā scripserat: eādēq; q̄ sibi displicuiffet.
deleuerat. Postea Lucius grauis tragœdiæz scriptor i terrogabat eū: qd' ageret Ajax suus. Et ille
in spongiā inq; incubuit.

Dem Augustus: cū ei qdā libellū trepidus offerret & mō p̄ferret manū: mō traheret
Putas iquit te asse elephāto dar. Idē cū ab eo Pacuuius Taurus cōgiariū peteret: dice
retq; iā hoc hoīes uulgo loq; nō puā ab illo sibi pecuniā datā: sed ru iqt noli credere.

Urbanitas
in hercniū

Aliū p̄fectura eqtū sūmotū & isup p̄ salariū postulātē: dicētēq; nō lucri cā dari hoc mihi rogo:
sed ut iudicio tuo munus uidear ipetrasse: & ita officiū d̄posuiffē. Hoc dco rep̄cussit: Tu te acce
pisse apud oēs affirma: & ego dedisse me nō negabo. Urbanitas eiusdē i notuit circa Herēnium
deditū uitis i uenē: quē cū castris excedere iussiffet: & ille supplex hac dep̄catōe uteretur: quo
mō ad p̄rias sedes reuertar: qd' p̄ri meo dicā: respōdit: dic me tibi displicuiffē. Saxo i expeditōe p
cussū ac notabili cicatrice i frōte d̄formē nimīū tamē ua opa iactātē sic leuiter castigauit. At tu
cū fugies iqt nūq̄ post te respexeris. Galbæ cuius i forme gibbo erat corpus: agētī apud se cām &
frequēter dicētī corrige i me si quid rep̄hēdis. respōdit: Ego te monere possū: corrigere nō pos
sū. Cū multi Seuero Cassio accutante absoluerent: & architectus fori augusti expectationē ope
ris diu traheret: ita iocatus ē Vellē cassius & meū forz accuassēt.

In galbam
gibbum
in seuerum
cassium

Ectius cū monumētū p̄ris exarasset: ait augustus: hoc ē uere monumētū patris colere

Cū audisset iter pueros, quos i Syria Herodes rex iudeorū itra bimātū iussit interfici: filiū quoq; eius occisū: ait: Melius ē Herodis porcū eē q̄ filiū. Idē Augustus q̄ Mœcenatē suū nouerat esse stilo remisso molī & dissoluto: talē se i epistolis q̄s ad eū scribebat sœpius exhibebat. & cōtra castigationē loquēdi quā alias ille scribēdo seruabat in epistola ad Mœcenatē familiari plura in iocis effusa subrexit: Vale mel gētū metuelle ebur ex etruria lasar arrētū adamas supnas thyberinū margaritū cilneorū smaragde iaspi figulorū berille psenne carbunculū habeas ^{INCŌVNTĒ} ^{υω ζσάντα υαλαργυα} mœcchagē Exceptus ēa quodā cœna satis p̄ca: & q̄i quotidiana: Nā pene nulli se iuitati negabar. Post epulū igiŕ iops ac sine ullo apparatu discedēs Vale dicētū hoc tātū i fursurauit: Nō putabā me tibi tā familiarē. Cū de tyriæ purpurā: q̄ emi iusserat: obscuritate q̄reretur dicēte uēditore: erige altius & suscipe: his usus est salibus: Quid ergo ut me pop. romanus dicat bene cultū: i solario ābulaturus sū: Nomē culatori suo: de cuius obliuione q̄rebat dicētū: nūq; ad fore mādās: Accipe iqt cōmēdaticias. q̄a illic neminē nosti. Vatinio i priā sua atate eleganter iustitauit. Cōsufus ille podagra uolebat: tamē uideri discussisse uitiū: & mille passus ambulare se gloriabatur. Cui Cæsar. Nō miror inquit: dies aliquāto sunt longiores.

Elata ad se magnitudine æris alieni: quā q̄dā eques romanus dū uixit excedēte ducē tres cælauerat: culcitra emi cubicularē i eius auctōe sibi iussit. Et p̄ceptū mirātib; hāc rōnē reddidit: Habēda ē ad sōnū culcitra: i q̄ ille cū tātū deberet dormire potuit.

Non ē i termittēdus sermo eius quē Cato nis honori dedit. Venit forte i domū: i quā Cato habitauerat. Deī. Strabōe i adulationē Cæsarī male existimāte de catōis puicatia ait. Quis q̄s p̄sentē statū ciuitatis cōmutari nō uolet: & ciuis & uir bonus ē. Satis serio & Cato nē laudauit & sibi ne q̄s affectaret res nouas cōsuluit. Soleo i Augusto magis mirari. quos ptulit iocos q̄ ipse quos ptulit: q̄a maior ē patiētia q̄ sacūdiā laus: maxime cū a q̄nimitē aliq̄ ēt iocis mordaciora ptulerit. Cuiusdā puicialis locus asp̄ innotuit. Intrauerat romā simillimus Cæsarī: & i se oīum ora cōuertat: augustus. p̄duci hoīem ad se iussit: uisūq; hoc mō i terrogauit. Dic mihi adolescēs: fuit aliquādo mī tua roma. Negauit ille: nec cōtētus adiecit: sed p̄ meus sœpe. T̄pibus triū uiralib; Pollio cū fescemios i eū Augustus scripsisset ait: At ego taceo. Nō ē. n. facile i eū scribere: q̄ p̄t̄ scribere Curtius eques romanus delitiis dissoluēs: cū macrū turdū sūp̄sisset i cōuiuio Cæsarī: i terrogauit an mittere liceret. Respōderat p̄iceps q̄d nī liccat. Ille statū p̄ fenestrā misit. Aes aliē nū Augustus cui uisā senatoris cari sibi nō rogatus exoluerat nūerato q̄dragies. At ille p̄ ḡarū actōe hoc solū ei scripsit: Mihi nihil. Solebat Licinius libertus eius i choātī opa patrono magnas pecūias cōferre. Quē morē secutus cētū p̄misit p̄ libellū: i quo uirgulā sup̄ductā ps ultra pecūniā defectiōnē p̄tēdebat uacāte i fra loco: Cæsar occasiōe usus. p̄ priori altez cēries sua manu iūxit spatio diligēter expleto & affectata i s̄æ similitudine: geminatāq; accepit sūmā dissimulāte liberto. Qui postea cōcepto alio ope leniter factū suū Cæsarī obiēcit libello tali dato: Consero tibi domine ad noui opis ipensā q̄d uidebit. Mira ēt cēloris Augusti & laudata patiētia. Corripēbat eques romanus a p̄cipe tāq; minisset facultates suas. At ille se multiplicasse corā pbauit. Mox eidē obiēcit. q̄ ad cōtrahēdū mīmonijū legibus nō paruisset. Ille uxore sibi & tres liberos eē dixit. Tūc adiecit. Post hac Cæsar cū de honestis hoībus i ngrīs: honestis mādato. Et iā militis nō i bertatē tātū. sed & temeritatē. tulit. In q̄dā uilla i ngras noctes agebat rūpēte sōnū eius crebro noctuā cantu: Præhēdēdā curauit noctuā. Miles aucupit pitus & spe i gētis p̄mī ptulit. Laudato ipator mille nūmos dari iussit. Ille ausus ē dicere. Malo uiuat: auēq; dimisit. Quis nō miratus est nō offēso Cæsarē abiisse militē cōtumacē. Veteranus cū die sibi dicto piclitate: accessit in publico ad Cæsarē: rogauitq; ut sibi adesset. Ille aduocatū quē ex comitatu suo elegerat sine mora dedit: cōmēdauitq; ei litigatorē. Exclamauit i gētī uoce Veteranus: At nō ego Cæsar piclitate attiacō bello uicariū q̄siui: sed p̄ te ipse pugnaui: detexitq; ipressas cicatrices: Erubuit Cæsar: uenitq; i aduocationē: ut q̄ uerere nō sup̄bus tātū sed ēt i ḡtatus uideri. Delēstus: inter cœnā erat symphoniācis Turonii Flacci māgonis atq; eōs frumēto dōauerat: cū i alia acroamata fuisset liberalis nūmis. Eosdē q̄ postea Turonius æquā i ter cœnā q̄rētī Cæsarī sic excusauit: ad molas sūt. Sublimis attiacō uictoria i uertebat: occurrit ei i ter gratulātes coruū tenēs quē i stituerat hoc dicere. Aue Cæsar uictor ipator. Miratus Cæsar officiosā auē. xx. milibus nūmū emit: Socius opificis ad quē nihil ex illa liberalitate puenerat: affirmauit Cæsarī h̄re illū & aliū coruū: quē ut asserre. cogereŕ rogauit. Allatus uerba q̄ didicerat exp̄ssit. Aue uictor ipator ātoni nihil exasperatus satis duxit i uere illū diuidere dōatiū cū cōrubernali. Salutatus similitē a p̄lytaco emi iussit eū. Idē miratus i pica: hāc quoq; redemit. Exēplū sutorē pauperē sollicitauit. ut coruū i stitueret ad parē salutationē: q̄ ipediō exhaustus sœpe ad auē nō respondētē dicere solebat opa & i pensa perit. Aliquando tamē coruus cōepit dicere dictatā salutationē. Hac audita dū trāsit Augustus respōdit. Satis domi salutatorū taliū habeo. Sup̄sūt coruō memoria: ut & illa q̄bus do-

In hero dē q̄ filiū suū cū aliis i nocētibus i nterfici iussit:

In Mœcenatem In illū q̄ dederat parcā cœnā: In nomē culatorē suū in Vatinū:

Ioci i augustum Quidā similis Cæsarī Pollio in august. Curtius eques

Patientia Censoris augusti.

Coruū salutans augustum

minum quærentē solebat audire subtexeret: opa & ipēsa perit. Ad qđ Cæsar risit. Emique autē iussit quātū nullā adhuc emerat. Solebat descēdenti a palatio Cæsari honorificū aliquod epigrāma portigere græculus. Id cū frustra sæpe fecisset: rursumq; eū id facturū uidisset augustus. breue græcū manu sua i charta exarauit epigrāma: pgenti deinde ad se obuiā misit. Ille legendo laudare mirari tā uoce q̄ uultu. Cūq; accessisset ad fellam demissa ifundā pauperē manu paucos denarios protulit: quos principi darct adiectu. hic sermo μη κατ'οτην τυ χυν σην σέβοσσε ει πλέον εδέλου Non secūdū fortunā tuā Auguste: si plus habere plus dare: Secuto oīum risu dispēfato rem Cæsar uocauit: & sestertia centū milia græculo numerari iussit.

Liberalitas
Aug. i græ
culum
Iulia filia
aug.

De moribus sceminarum. Cap.

Vltis aliqua & filia eius Iulia dicta referamus? Sed si gatrulus non putabor: uolo de moribus sceminæ pauca p̄mirare ut q̄sq; uestz habeat seria & discēda q̄ pferat. Hoi tātibuscq; oībus ut cœpto iūsteret: ita de Iulia orsus ē. Annū agebat tricesimū & octa uū tps ætatis (si mēs sana supeēt) uergētis i seniū: sed idulgētia tā fortunæ q̄ p̄ris abutebat: cū alioqn l̄faze amor multaq; eruditio qđ i illa domo facile erat: p̄te rea mitis humanitas: minimeq; s̄xuus aius igētē sceminæ gratiā cōciliaret mirātibuscq; uitia noscebāt tantā pariter diuerfiratē. Nō semel p̄cepat p̄: rēperato tamē iter idulgentiā grauitatēq; sermone moderaret. p̄fufos cultus p̄spicuosq; comitatus. Idē cū ad nepotū turbā similitudinēq; respexerat: qua resp̄ntabat Agrippa: dubitare de pudicitia filia erubescēbat. Inde blādiebat sibi Augustus lætū i filia aiūm usq; ad sp̄m p̄ccitatis: sed reatu libez & talē fuisse apud maiores. Claudiā credere audebat. Itaq; iter amicos dixit duas h̄re se filias delicatas: q̄s necesse habcret ferre rēpublicā. Er Iulia uenerata dominū licētiorē uestitu & oculos offenderat patris tacētis Mutauit cultu sui postera die morē: & lætū patrē affectata seueritate cōplexa ē: At ille q̄ pridie dolorē suū cōtinuerat: gaudiū cōtinere nō potuit. Et quātū hic ait i filia augusti. p̄babilior ē cultus: Non defuit patrociniō suo Iulia his uerbis. Hodia. n. me p̄ris oculis ornaui. heri uiri. Notū & illud: Conuerrebāt i se populū i spētaculo gladiatorz. Liuia & Iulia comitatus dissimilitudine. Quippe cingitibus Liuiā grauibuscq; uiris: hæc iuuetutis & qđ luxurioso grege circūsidebat. Admonuit p̄ scripto. Videre quātū iter duas p̄cipes sceminas iter sc̄ct: Elegāter illa rescripsit. Et hi mēcū senes fiēt. Eadē Iulia mature h̄re cœperat canos: quos legere secreto solebat. Subitus iteruētus p̄ris aliquādo oppressit ornatrices. Dissimulauit augustus deprehēsis sup uestē eaz; canis: & aliis sermonibus tpe extracto iduxit ætatis mētionē. Interrogauitq; filiā utrū post aliquot ānos cana eē malle: tri calua. Et cū respōdcret: Ego pater cana eē malo sic illi mēdaciū obiecit. Quid ergo iste te caluā tā cito faciūt. Itē cū grauē ansicū audisset Iulia suadentē melius facturā: si se cōposuisset ad exēpla paternæ frugalitatis ait: Ille obliuiscit Cæsare se eē ego memini me Cæsaris filiā. Cūq; cōsc̄ti flagitioz mirarent quō mō similes Agrippæ filios p̄crearet: quæ tā uulgo p̄tātē corpis sui faceret ait: Nūq; n. nisi nauī plena rollo uectozē. Simile dictū Populiz. M. filia q̄ mirāti cū dā: qđ eēt: q̄pp̄ alia bestia nūq; marē d̄sideraret: nisi cū p̄gnātes uellēt fieri: respōdit: bestia. n. sūt. sed ut a sceminis ad uiros & a lasciuis iocis ad honestos reuertat: cecilius iuriconsultus urbanitatis miræ libertatisq; habebat: p̄cipue tamē is iocus eius i notuit. Lapidatus a populo Vatinius: cū gladiatorū munus ederet: optinuerat ut ædiles edicerēt: ne qs i arenā nisi pomū misisse uellet. Forte his diebus Caselius cōsultus a quodā an nux pinea pomū eēt: respōdit: si i Vatiniū missurus es pomū ē.

Iulia orna
tus

Iuliz respō
sio ad patrē
Liuia filia
Aug.

Populiz
responsio

M. Lelius i
Galbam

Orbilius
grammaticus
i eūdē

Laberius

Arcatori deinde quē admodū cū socio nauē diuideret iterrogātū respōdisse traditur. Nauē si diuidis nec tu nec socios habebiris. In Galbā eloquētia claz; sed quē habitus (ut supra dixi) corporis distuebat. M. Lœlii uox circūsc̄rebat: ingeniū Galbæ male habitat. In eundē Galba Orbilius grāmaticus Accerbis irrisit: Prodierat Orbilius i reū testis: quē galba uel cōfunderet dissimulata eius p̄fessione iterrogauit. Quid artium facis? respondit In sole gibbos fricare soleo.

Vcius Cecilius cū. C. Cæsar aliis q̄ secū pila lusitabāt cētena sestertia illi uni gnōgita dari uidisset: qđ ego inqt una manu ludo & nō duabus. ut plus h̄re possim? Cū iratus esse Publius Clodius decimo Valerio diceret: q; ei nūmum petēti nō dedisset. Quid amplius inqt mihi facturuses: nisi ut durachiū eā & redeā: ludēs ad Cicéronis exilium. Sed qa & paulo ante Aurelius Symmachus: & ego nūc Laberii fecimus mētionē: si aliq̄ huius atq; Publii dicta referemus: imitari uidebimur. & adhibēdi cōiuiuo minimos uita s̄e lasciuia: & tamē celebritatē quā cū ad sūt illi excitare pollicent. Laberiu asperæ libertatis equitē romanū Cæsar quigētis milibus inuitauit: ut pdiret in scēnam: & ipse ageret minimos: quos scriptitabat. Sed potestas non solum si inuite: sed etiam si supplicet cogit: Vnde se & Laberius a Cæsare coactum in p̄logo testatur his uerbis.

Necessitas: cuius cursus transuersi impetum

Voluerunt multi effugere: pauci potuerunt:
 Quo me detrusit pene extremis sensibus.
 Quem nulla ambitio: nulla unquam largitio:
 Nullus timor: uis nulla: nulla auctoritas
 Mouere potuit in iuuenta de statu:
 Ecce in senectâ: ut facile labefecit loco
 Viri excellentis mente clâmente edita
 Submissa placide blandiloquens oratio
 Etenim ipsi dii negare cui nil potuerunt!
 Hominem me negare quis posset pati
 Ergo bis tricenis annis actis sine nota
 Eques romanus lare egressus meo domum
 Reuertat minus: nimirum hoc die
 Vno plus uixi mihi quàm uiuendum fuit
 Fortuna immoderata in bono æque atque in malo
 Si tibi erat libitum litterarum laudibus
 Floris cacumen nostræ famæ frangere
 Cur cum uigebam membris præuiridantibus
 Satisfacere populo & tali cum poteram uiro
 Non flexibilem me concuruasti: ut carperes!
 Nunc me deiicis: quo quid ad scenam afferos?
 Decorem formæ: an dignitatem corporis?
 Animi uirtutem an uocis iocundæ sonum?
 Ut hedera serpens uires arboreas necat.

Ita uetustas amplexu annorum necat
 Sepulchris simulis: nihil nisi nomen retineo

In ipsa quoque actione subinde se quàm poterat ulciscere: inducto hitu syri: quæ uelut flagris cælus præripit: quæ se similis exclamabat. Porro grites libertatē perdidit. Et paulopost adiecit: necesse est multos timeat: quæ multi timet. Quo dicto uniuersitas populi ad solū Cæsarē oculos & ora cōuertit notatēs eius ipotentiā hac dicacitate lapidatā. Ob hæc in Publiū uertit fauorē. Is Publius natōe syrus: cū puer ad patronū domini eēt adductus: pmeruit eū nō minus salibus & ingenio quàm forma. Nā forte cū ille seruū suū hydroticū iacētē in area uidisset: quæ sissetque: increpuiissetque quod in sole faceret: respōdit: aqua calefacit: oculari deinde sup cœnā exorta quōne: quod nā eēt molestū oculū: aliud alio opinante ille podagrici pedes dixit. Ob hæc & alia manumissus & maiore cura eruditus cū minios cōponeret: iugētique assensu in italiæ oppidis agere cœpisse: productus romæ per Cæsaris ludos oēs quæ tūc scripta & opas suas in scenam locauerat: puocauit ut singuli secū posita inuicē materia per tpe cōtēderēt. Nec ullo recusante supauit oēs: inquis & Laberiū. Vnde Cæsar atridēs hoc mō p nūciauit: Fauete tibi me uictus ex Laberi a syro. Statique Publio palmā & laberio anulū aureū cū quingentis sestertiis dedit. Tūc Publius ad Laberiū recedētes: ait Qui cū cōtēdisti scriptor hūc spectator subleua Sed & Laberius sequētī statī cōmissiōe minio nouo iteriecit hos uersus.

Non possunt primi esse omnes omni in tempore;

Summum ad gradum eum claritatis ueneris: consistes

Aegre: nec citius quàm descendas: decidas;

Cecidi ego: cadet qui sequitur: laus est publica

Publii autē sententiæ feruntur lepidæ: & ad cōmunem usum accōmodatissimæ. Ex quibus has

fere memini singulis uersibus circūscriptis;

Beneficium dando accepit qui digno dedit.

Fetas non culpes quod mutari non potest;

Cui plus licet: quàm par est: plus uult quàm licet;

Comes facundus in uia pro uehiculo est;

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hætedis fictus sub persona risus est.

Furor sit læsa sapius patientia.

Improbe neptunum accusat: qui iterum naufragium facit.

Nimum altercando ueritas amittitur.

Pars beneficii est: quod petitur si cito neges.

Ita amicum habeas: posse ut fieri hunc inimicum putes.

Publius
Syrus

Sententiæ
publii lepi-
dæ

Pylades histrio
Hyla eius discipulus

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.
Numq̄ periculum sine periculo uincitur.

Sed quia semel ingressus sum scæna loquedo: nō Pylades histrio nobis omittendus est: qui clarus in opere suo fuit tēporibus Augusti & Hylam discipulū usq̄ ad ætatis cōtentionem eruditiōe p̄ uexit. Populus deinde fr̄er utriusq̄ suffragia diuisus est. Et cū canticū quoddā saltaret Hylas: cuius clausula erat Τὸν μέγαν ἄγαμέμνονα sublimē ἰγέρει; Hylas uelut metiebat. Nō tulit Pylades: & exclamauit e cauea συμακρον ὄυμετασοίεις. Tūc eū populus cœgit idē saltat̄ caticū. Cū q̄ ad locū uenisset quē reprehēderat: expressit cogitantē: nihil magis ratus magno duci cōuenire: q̄ pro oībus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodem & Pylades hac uoce securitatē saltantis castigauit συβλέπεις. Cū ἰ Herculem furentem pdisset: nōnullis incessum histriōni cōuenientē non seruare uideretur: deposita persona ridentes increpuit μαρὸι μαϊνομένον ὄχρουμαι.
Hac fabula & sagittas iniiecit in populū Eandē personam cū iussu Augusti in triclinio ageret: & intendit arcū & spicula immisit. Nec indignatus est Cæsar eodē se loco Pyladi quo po. ro. fuisse. Hic quia ferebatur mutasse tudis illius saltatiōis ritū: quæ apud maiores uiguit: & uenustā induxisse nouitatē: interrogatus ab Augusto que saltatiōi cōtulisset: respondit λυδῶν συριγγων. Idē tū p̄pter populi seditōnē p̄ cōtētiōe iter se Hylāq̄ habita cōcitatē ἰdignatōnē excepisset Augusti respōdit βασιλεῡεσσον αῡ τούσ̄ περῑ ἡμας̄ ἀπολείθαι καὶ εὐκαρίσσει dictis & excitata læticia cū ἰ Auiē o mēoriā florida & amœnitas laudaret ἰgeniū: mēsas secūdas minister admouit.

Bellaria

T Flauianus. Multi ut extimo in hoc in a Varro dissentiunt: qui in illa lepidissima satyra menippea: quæ ἰscribit Nescis quid uesper uehat de secūda mensa placetas temouit. Sed quæso dicas Cecina uerba ipsa Varronis: si tibi beneficio memoriæ tenacioris hæserunt. Et Albinus locus inquit Varronis quē referri a me impetas: in his se re uerbis est. Bellaria ea maxie sunt mellita: quæ mellita nō sunt. Dulcibus. n. cū pepsi societas ἰfida. Significat autē bellaria omne mensæ secūdæ genus. Nam quæ πείματα γρæci uel Τόγῆματα dixerūt: ea ueteres nostri appellauere bellaria uina quoq̄ dulciora est inuenire in cōcedis antiquioribus hoc uocabulo: dictaq̄ ea Liberi bellaria.

Vinum fomes & incitabulū ἰgeniū uirtutisq̄

T euangelus agite anteq̄ surgendū nobis sit: uino indulgeamus quod decreti platonici auctoritate faciemus: qui existimauit fomitem esse quēdam & incitabulū ἰgeniū uirtutisq̄: si mēs & corpus hominis uino flagret. Tū Eustachius quid agis inquit euāgele: an Platonē extimas hauriēda passim uina suasisse: & nō magis inter minuta pocula iocūdiorē liberaliorēque inuitatiōemque fieret sub quibusdā quasi arbitris & magistris cōuiuiorū sobriis nō improbasse? Et hoc est quod ἰn primo & ἰn secūdo de legibus nō inuile uiris esse decernit. Nam & modicis honestisq̄ interbibendū remissiōibus refici ἰtegrariq̄ animos ad instauranda sobrietatis officia extimauit: redditosq̄ sen sim lætiores ad intentiones sursum capeffendas fieri habiliores: & simul si qui penitus in his affectionum cupiditatūq̄ errores inessēt quos celaret alioquin pudor reuerēs: ea omnia sine graui periculo libertate per uinū data detegit: & ad corrigendū medendūq̄ fieri opportuniora. Atq̄ hoc ēt Plato ibidem dicit nō diffugiēdas esse huiuscemodi exercitatiōes aduersus propulsandam uini uolentiā: neq̄ illū unquā cōtinentem prorsū aut tēperatē satis fideliter uisum esse: cui uita nō inter ipsa errorū pericula & ἰn mediis uoluptatū illecebris explorata sit. Nam cui libētiae gratiæq̄ oēs cōuiuiorū ἰcognitæ sint: q̄q̄ illaz̄ oīo expes sit. si eū forte ad participādas huiusmodi uoluptates: aut uolūtas tulerit: aut catus ἰduxerit: aut necessitas ἰpulerit: mox deliniri & capi neq̄ mētē eius aiumq̄ cōsistere. Cōgrediendū igit̄. & tāq̄ ἰn acie quadā cū uoluptariis rebus cūq̄ ista uini licētia cōmunit̄ decernendū ut aduersus eas nō fuga nec absentia simus tuti: sed a uigote & cōstanti p̄sentia moderatoq̄ usu tēperantiā cōtinentiāq̄ tueamur: & calefacto simul refotoq̄ aīo si quid ἰ eo uel frigidæ tristitiæ: uel torpentis uerecūdiæ fuerit: deluamus. Sed quia uoluptatū fecimus mentionē: docet Aristoteles a quibus uoluptatibus sit cauendū. Qui q̄. n. sunt sensus hōium: quos γρæci αἰσθησεις appellanti: per quos uoluptas aīo aut corpori quæri uidetur. tactus gustus odoratus uisus auditus Ex iis oībus uoluptas quæ imodice capitur: ea turpis atq̄ improba est Sed. n. que nimia ex gustu atq̄ tactu est: ea igitur gemina uoluptas sicut sapientes uiri censuerunt: oīum reze foedissima est eolq̄ maxime qui sese duabus istis uoluptatibus dederūt: grauissimi uitii uocabulis γρæci appellauerūt uel ἀκρατεῖσ̄ uel ἀκολάσουσ̄. Nos eos uel incōtinentes dicimus uel intemperates. Istas autem uoluptates duas: gustus atq̄ tactus ἰdest cibi atq̄ ueneris: solas hominibus communes uidemus esse cum belluis. Et iccirco in pecudum ferorumq̄ animaliumq̄ numero habetur quisquis est his ferarum uoluptatibus occupatus. Cætera ex tribus aliis sensibus proficiscentes hominum tantum propria sunt. Verba super hac re Aristotelis philosophi ἰn medium proferāi ut quid de iis infamibus uoluptatibus tam clarus atq̄ inclytus uir sentiat publicetur:

uoluptates
Duæ

Διὰ τὴν κλάσιν τῆς ἀφῆς ἢ γένσεσ̄ ἡδονῆν ἔγγενομένην εἰάν ὑπερβάλλωσι ἀκρατεῖς λέγονται

οἷτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι τοὶ οὐτοὶ οἱ περὶ τὰς τῆσ τροφῆσ ἀκολάουσεισ τῶν
 Δέ κατατὴν τροφὴν ἀπένιων μέντη γλώττη ἀπένιων Δέ ἐντὴ λάρυγγι ἠύχετο εὐχεῖν Διὰ
 τοτὰσ ἀπότου του γενόμενασ κοίνασ εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖσ ἄλλοῖσ ζώοῖσ τῶν Δέ οὐσῶν κοί
 νων ἀσχερῶν εἶναι τὴν αὐτῖκα ἠττώμενον λεγόμενον καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον Διὰ
 τούτο τῶν χειρίζαιν ἡδονῶν ἠττώσθαι τῶν Δέ αἰσθησεον πέντετα ἄλλοζῶα ἀσολύο μό
 von ἡδεταὶ κατὰ Δέ τὰσ ἄλλασ ἡλωσδουχὴ Δέ ται ἡκατὰ τό συμβεβηκόσ τουτο πᾶσχεῖ .
 Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus istis duabus coeūdi atq; comedendi;
 quæ homini cū sue atq; aliño cōmunes sūt:gratulet? Socrates quidē dicebat homines multos
 propterea uelle uiuere:ut ederent & biberēt:se bibere atq; esse ut uiueret.Hippocrates aut̄ diui
 na uir sciētia de coitu uenero ita existimabat.partē esse quandā morbi teterrimi:quē nostri co
 mitialem dixerūt.Nam q̄ ipsius uerba hæc tradunt:τὴν συγουσίαν εἶναι μικρὴν ἐπιλήψιαν
 .i.coitum esse paruū morbum comitialem.

Coitus qd est

MACROBII AVRELI THEODOSII VIRI CONSULARISET ILLUSTRIS SATVR
 NALIORVM LIBER .III.

IOLATVM CVM SE NOSCET AENEAS MVLT
 cæde pollutum ait.

Tu genitor cape sacra manu patriosq; penates.
 Me bello e tanto digressum & cæde recenti.
 Attractare nephas:donec me flumine uiuo.

Ablueto.Post Caietæ quoq; nutticis sepulturam quo potissi
 mū nauigās appellitur.quā ad eā ptem p quā fluuiο thyberī
 nus amœno ī mare prūpit:ut con festi in ipō italiæ limine flu
 uiali unda ablutus:posset q̄ purissime loué phrygiāq; ex dr
 dine matrē inuocare.Quid q̄ Euandru aditurus p thyberī na
 uigat:q̄ eū esset repturus Herculi sacra celebrātē:ut sic purifi
 catus sacris posset hospitalibus interesse?Hinc & luno ipsa cō

in sacris su perorum la uatur

q̄rit:nō magis q̄ Aeneā cōtigisset & cōtra suū uelle ī italiā puenire:q̄ q̄ optato potiret thybridis;
 aluo:q̄a scirer eū hoc amne purificatū posse sacra et̄ sibi rite plicere.Nā ne supplicari q̄dem sib
 ab eo uellet.Nūc(quoniā purificationē ad sacra supoz ptinētē deorum ī uirgiliana obseruatōe
 mōst rauimus)uideamus utrū et̄ circa īferoz deoz cultū pprietatē moris idē poera seruaauerit.
 Constat diis superis sacra factūz corpis ablutiōe purgari:cū uero īferis litandum ē: satis actū
 uidetur:si aspersio sola contingit.De sacris igitur superiorū ait Aenea s:donec me flumine uiuo
 abluero.At Dido cum sacra diis īferis instituit:ait.

Annata chara mihi nutrix huc siste sororem.

Dic corpus properet fluuiali spargere lymphæ.Et alibi

Sparserat & latices simulatus fontis auerni

Nec non cū Misenu sepulturæ mandari refert idem.Ter socios pura circūtulit unda Spargens
 rore leui.Sed & cum facit,Aeneā apud īferos ramū Proserpine cōsecratūz ita infert.

Occupat Aeneas aditum:corpulq; recenti

Spargit aq̄. Verboz pprietas tā poetæ huic familiaris est:ut talis obseruatio ī Virgilio eē iā defi
 nat: nullis tamē magis pprie usus ē q̄ sacris uel sacrificialibus uerbis.Et priō nō omiseri ī quo ple
 riq; fallunt:Extaq; falsos piicit ī fluctus:nō ut qdā piicit:existimātes dixisse Virgiliū piiciēda ex
 ta:q̄ adiecit ī fluctus sed nō ita ē.Nā ex disciplina aruspiciū & ex pcepto pōtisticū uerbū hoc solēne
 sacrificātibus ē:sicut Veranius ex priō li.Pictoris ita dissertationē huius uerbi executus ē:Extā
 porriciūto diis tāto ī altaria:arāue:focūue: eoue quo exta dari debebūt.Porricere ergo nō piice
 re ppriū sacrificiū uerbū ē.Et q̄a dixit Veranius ī arā focūue eoue quo exta dari debebunt: nūc p
 arā & p foco mare accipiendum est:cum sacrificium diis maris dicat.Ait enim.

Dii quibus imperium est pelagi:quorum æquora curro;

Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum

Constituam ante aras uoti reus: extaq; falsos

Porriciā in fluctus:& uina liquētia fundam.

Ex his docef ī mar̄ rite potuisse porrici exta:nō piici.Cōstituā āte aras uoti reus Hæc uox ppria
 sacroz ē: ut reus uocet:q̄ suscepto uoto se numibus obligat.dā natus at̄ q̄ pmissa uota iā soluit.
 Sed de hoc nō opus ē a me plura pferrē:cū uir doctissimus Eustachius paulo ante hāc ptem ple
 nius executus sit.

In sacris īfe roz asper guntur

Porricere

Reus Damna:

De proprietatibus uerborum. Cap.

St pfundā scientiā huius poetæ ī uno sæpe repire uerbo:qd̄ fortuito dictū uulgus
 putaret.Multifariā,n̄ legimus q̄ litare sola nō possit oratio:nisi ut is q̄ deos pcat: et̄
 arā manibus ap̄phēdat.Inde Varro diuinaz lib. q̄nto dicit aras primū ansas dcās:q̄

Tangere aras Ara

Ansa esset necessariū a sacrificiis eas teneri. Ansis autē teneri solere uasa q̄s dubitet? Cōmutatione ergo līarum aras dici cōeptas: ut Valefios & fusios dictos prius: nūc ualerios & furios dici. Hęc oia illo uersu poeta executus ē: Talibus orācē dictis: arasq̄ tenēre Audijr oipotēs. Nō ne eo additū credideris: nō q̄a orabat tātū sed q̄a & aras tenebat auditū. Nec nō cū ait, Talibus orabat dcis araq̄ tenebat. Itē Tāgo aras medios ignes & numīa testor eādē uī nois ex apphēsiōe significat. Dcm poeta tā scīa pfundus: q̄ amōenus īgenio nōnulla de ueteribus uerbis: q̄ ad proprietatē sacrorū nouerat p̄tinere: ita itē p̄tatus ē: ut mutato uerbi sono iteget intellectus maneret. Nā primo pōtifici libro apud Pictorē uerbū hoc positū ē uitulari. De cuius uerbi significatu Titius ita rettulit. Vitulari ē uoce lētari. Varro c̄t ī libro q̄ntodecimo regē diuinagē ita refert: q̄ pōtīfex ī sacris quibusdā uitulari soleat: q̄d gr̄aci ζωνάριον uocat. Has tot itē p̄tatiōis ambages q̄ paucis uerbis docta Maronis elegātia exp̄ssit: Lētūq̄ choropæana canētes. Nā si uitulari ē uoce lētari: q̄d est ζωνάριον: non ne in cantu lēti ζωνάριον enarratio uerbi p̄fecta seruata est? Et ut huic uocabulo diutius īmoremur: Hylus libro quē de diis cōposuit ait Vitulā uocari deā: q̄ lēticiā p̄est. Pōfo ait uitulā uictoriā noīari. Cuius rei hoc argumētū p̄fert: q̄ post die nonas iulias re bene gesta: cū pridē populus a tuscis in fugā uersus sit: unde populifugia uocant: post uictoriā sequētē certis sacrificiis fiat uitulatio. Quidā nomē eius aīaduērsū putāt: q̄ potēs sit uitæ tolerādæ. Ideo huic deæ p̄ frugibus fieri sacra dicūt: q̄a frugibus uita hūana tolerat. Vnde hoc eē aīaduērsius: q̄ ait Virgilius: Cū faciā uitula p̄ frugibus ipse uenito: ut uitula dixerit p̄ uitulatōe: q̄d nomē eē sacrificiī ob lēticiā facti sup̄ius expressimus. Meminerimus tamē sic legendū p̄biatiuū: cū faciā uitula p̄ frugibus. i. cū faciā rē diuinā nō oue: nō capra: sed uitula: tanq̄ dicat: cū uitulā p̄ frugibus sacrificauero: q̄d est: cū uitula tem diuinā fecero. Pontificē Aeneā uel ex noīe referendogē labogē eius ostēdit: Pontificibus. n. p̄missa est potestas memoriā regē gestarū in tabula cōferēdi: & hos annales appellant eodē maximos: q̄si a pontificibus maximis factos. Vnde ex p̄sona Aeneæ ait: Et uacet ānales nostrorū audire labogē Et q̄a inter decreta pontificū hoc maxime q̄ritur: q̄d sacrū: q̄d sanctū: q̄d religiosū: quārē dū: utrū iis secūdū diffinitionē suam Virgilius usus sit. & singulis uocabulī sui p̄prietatem motu suo seruauerit.

Quid sacrū: quid sanctū: quid religiosum: quid p̄fanū. Cap.

Acrum est: ut Trebatius lib. primo de religionibus refert: q̄cqd ē q̄d deogē habetur. Huius diffinitionis poeta memor: ubi sacrū noīauit: admonitiōe deogē pene semp̄ adiecit Sacra dioneæ matri diuisq̄ ferebā. Itē Sacra ioui stygio q̄ ritē īcepta pauit. Itē.

Quid sit p̄fanum

**Profanātū
Quid sit
sanctum**

Tibi. n. tibi maxia iuno Maētat sacra serēs. Profanū oēs pene consentiūt id eē: q̄d extra fanaticā cām sit: q̄si porro a fano & religione secretū. Cuius significatus exēplū cōsecutus ē: cū de luco & adytū iferogē sacro utroq̄ loq̄ret: Proculo p̄cul este p̄fani Cōclamar uates: totoq̄ absistite luco. Eo accedit q̄d Trebatius p̄fanū id p̄prie dici ait: q̄d ex religioso uel sacro ī hoīm usū p̄prietatēq̄ cōuersū ē. Quod aptissime poeta seruauit: cū ait: Faune p̄cor miserere inq̄: tuq̄ optia serrū Terra tene: colui uos si semphonores: Quos cōtra æneadæ bello fecere p̄fanos. Dixerāt. n. Sed stirpē teucris nullo discrimie sacrū sustulerāt. Vnde ostēdit p̄prie p̄fanatū qd ex sacro p̄miscuū hūanis actibus accomodatū ē. Sanctū ē: ut idē Trebatius lib. x. religio nō refert: itē dū idē qd sacrū idēq̄ qd religiosū: itē dū aliud: hoc ē nec sacrū nec religiosū ē. Quod ad secūdā spēm p̄tinet: Scā ad uos aīa atq̄ istius īscia culpæ. Descēdā. Nō. n. sacro aut religio eius aīa tenebat. quā factā hoc est icorruptā uoluit ostēdere: ut ī illo quoq̄: Tu o scīssima cōiunx Foelix morte tua: ī quo castitatis honorē icorruptæ uxoris āplexus ē. Vnde & sanctæ leges: q̄ nō debeāt p̄ene sanctōe corrupi Quod at ad priorē spēm diffinitionē de scō attinet. i. nō ut aliud sit q̄ sacrū aut religiosū: Ecce leuis sūmo de uertice uisus iuli Fūdere lumē apex. Et paulo post: Nos pauidi trepidare: crinēq̄ flagrātē Excutere & sanctos restigere fontibus ignes. Hic. n. scōs ac si sacros accipiemus. q̄a diuinitus cōtigerūt Itē Tuq̄: o scīssima uates Præscia uēturi: nō aliā nisi sacgē uocat: quā uidebat & uatē & deo plenā & sacerdotē. Superst ut qd sit religiosū cū Virgiliō cōicemus Seruius Sulpitius religionē eē dictā tradidit: q̄ p̄p̄ sanctitatē aliquā remota ac seposita a nobis sit: q̄si a relinquēdo dicta: ut a carēdo cærimōia. Hoc Virgilius seruās ait: Et ingēs gelidū lucus p̄p̄ ceritis amnē Religioē patgē late lacer. Et adiecit quo p̄prietatē religioē exprimeret: Vndiq̄ colles Includere caui: & nigra nemus abiēte cingit. Quæ res utiq̄ faciebat lucū a cōiōne populi secretū. Et ut relictū locū ostēderet nō solū adeūdi difficultate: adiecit & scītātē: Siluano sama est ueteres sacrasse pelagos Agrogē pecorīq̄ deo. Scdm Pōpeiū festū: Religiosi sūt: q̄ faciēda & uitāda discernūt. Hic Maro ait: Riuos deducere nulla Religio uetuit. Quod at ait deducere: nihil aliud ē q̄ detergere. Nā festis diebō riuos ueteres sordidatos detergerē licet: nouos sodere nō licet. In trāicursu & hoc notandū est: quod & ipse uelut p̄teriens sub unius uerbi significatiōe p̄iecit. Cauef. n. ī iure pō-

**Quid sit religio
Religio
Cærimōia**

Deducere

ti ficio: ut quoniam oues duabus ex causis lauari solent: aut ut curet scabies: aut ut purget lana: festis diebus purgatae lanæ gratia oues lauari non liceat: liceat autem si curatione scabies abluenda sit. Ideo hoc quoque iter cœcisa numerauit: Balatūque grægæ fluuio mersare salubri. Quod si huc usque dixisset licita & uetita cōsūdere: sed adiiciendo salubri: cām cœcesse ablutiois expressit:

Quid delubrum. Cap.

Omnia & sacrorum locorum sub cōgrua proprietate pferre pōtifficalis obseruatio est Ergo de lubrū quid pōtiffices pprie uocent: & qualiter hoc nomine Virgilius usus sit requiramus: Varro libro. viii. rerū diuinarum: Delubrū ait alios extimare: i quo præter ædē sit area assumpta deū cā ut est in circo flamio Iouis statoris. alios in quo loco dei simulacrū dedicatū sit. Et adiecit: Sicut locū in quo figerēt cādēlā cādēlabrū appellatū: ita in quo deū ponerēt noiatum delubæ. His a Varrone pscriptis possumus intelligere id potissimū ab eo pbatū: quod ex sua cōsuetudine in ultimo posuit: ut a dei dedicato simulacro delubæ cœperit nūcupari. Virgilius tamen utraq; rōnē diligenter est executus. Vt. n. a postrema incipiamus: obseruauit delubrū nominaturus: aut pprie deorum noia aut ea que diis accomodarent i ferere. At gemini lapsu delubra ad sūma dracones. Effugiūt. Et ut mox simulacrū noia ret subtexuit: seuque petunt tritōdis arcem Sub pedibusque deæ clypeique sub orbe tegūt. Itē: Nos delubra deū miserī: quibus ultimus cēt Ille dies. Illā uero opinionē de area quā Varro pdixerat nō omisit: Prīcipio delubra adeunt pacēque aras Exqūt. Et mox: Aut ante ora deū pīgues spatia ad aras: Quid. n. ē spatia: q̄ spatio lati itineris ob ambulare. Quod adiiciendo ante aras: ostēdit arēā assūptā deorum causas ob Ita suo more uelut aliud agendo implet arcana.

Quid dii penates. Cap.

Ediis quoque romanorum propriis id est penatibus asp̄sa est huic operi nō i curiosa subtilitas. Nigidius. n. de diis libro. xix. requirit: nū dii penates sint troianorum Apollo & neptunus qui muros eis fecisse dicunt: & nū eos i italiā Aeneas aduxerit. Cornelius quoque labeo libro de diis penatibus eadē extimat. Hanc opinionē sequit Maro cū dicit: Sic satus meritos aris maclabat honores. Taurū neptuno: taug; tibi pulcher apollo. Varro humanarum secundum Dardanū refert deos penates ex samothrace in phrygiā: & Aeneā ex phrygia i italiā detulisse. Qui sint autē dii penates in libro quidē memorato Varro nō exprimit. Sed qui diligentius eruunt ueritatē: penates esse dixerūt: per quos penitus spirantius: per quos habemus corpus: per quos rōnē ai possidemus. Esse autē mediū æthera louē: lunonē uero imū aera cū terra: & Mineruā sūmū ætheris cacumē: Et argumentū utunt: q̄ Tarq̄nus Demarathi corinthii: filius samothracis religionibus mysticā i burus uno tēplo ac sub eodem tecto numia memorata coniūgit. Cassius. uero Hemina dicit samothracas. deos eosdēque romāorum penates pprie dici θεους μεγάλους Noster hæc: sciens ait: Cū sociis natoque penatibus & magnis diis: quod exprimit θεου μεγάλου. Sed & oia hæc noia cū i uno de supradiictis numibus seruat doctrinā: pcul dubio suā de hac oī opinionē cōfirmat. Cū. n. ait lunonis magnæ primū præce numē adora: τὴν μεγάλην nomiat. Adsit læticiae bacchus dator & bōa luno: τὴν Διὸς τὴν. Domināque potentē τὴν κρησὴν. eodem nomine appellauit. Et Vestā quā de numero penatū aut certe comitē eorum esse māifestū est: adeo ut & cōsules & prætores seu dictatores cū ad eū magistratū lauiniū rem diuinā faciūt penatibus pariter & uetæ Sed & Virgilius ubi ex persona Hectoris dixit: Sacra suosque tibi cōmōdat troia penates: mox adiecit. Sic ait & manibus uitas uestaque potētē Aeternūque adytis effert penetralibus ignē. Addidit Higinus in libro quē de diis penatibus scripsit: uocari eos θεους πατρῶους Nec hoc Virgilius ignoratū reliquit. Dii patrii seruate domū seruate nepotē: Et alibi Patriique penates.

Historiarum genera Cap.

Ec minus de sacrificiorū usu: quā de deorum sciētia diligentia suā padit. Cū. n. Trebatius libro primo de religionibus doceat hostiarum genera esse duo. Vnū in quo uolūtas dei per exta disqr̄itur. Alterque in quo sola aīa deo sacra. Vnde & Aruspices aīales has hostias uocat: Vtrūque hostiarū genus Virgilius in carmine ostēdit: Et primo quidē illud quo uolūtas numinum per exta mōstrat. Maclat lectas de more bidentes. Et mox pecudumque reclusis pectoribus inhians spirantia consulit exta. Alterum illud in quo hostia animalis dicitur: q̄ eius tantum anima sacra: ostendit: cū facit Entellum uictorē eryci maclare taurum. Nam ut expleret animalis hostiæ causas: ipso usus est nomine. Hanc tibi eryx meliorē animam pro morte daretis: Et ut nūcupata uota significaret ait. perfoluo: quod de uoto proprie dicitur Vtque ostēderet p̄solūtū diis significauit dicēs. Sternis exanimisque tremēs p̄cūbit humi bos. Vidēdū ēt ne & illā hostiā ostēdat aīalē: Sanguine placatis uetos & uirgine cæla: Cū primū iliacas danai uenistis ad oras: Sanguine quæredī reditus aīaque litandū argolica. Nā & animam id est hostiæ nomen posuit: & litare quod significat sacrificio factoplacasse numen. In his ipsis hostiis uel animalibus

Cādēlabrū

Penates

Magni dei
luno ma
gna
luno Bona
luno Potēs
Dii Patrii

hostia ani:

Perfoluo

hostia ma
gis

hostia exi-
mia

hostia am-
bauallis

Quare me-
zētius dici-
tur contē-
ptor deoz

Apollo pa-
ter

Hercules
Victor
Aedes duæ
Her.
Octavius
herenus

uel consulatoris quædam sunt: quæ hostiæ iniuges uocant. i. quæ nunquam domitæ ac iugo subditæ sūt. Harum quoque noster poeta sic meminit: Nunc rege de intacto septem mactare iuencos. Præstitit: totidem lectas de more bidentes. Et ut iniuges euidentius exprimere adiicit: & intacta totidem ceruice iuencas. Eximia quoque in sacrificiis uocabulum non poeticum ἐξίμιον: sed sacerdotale nomen est. Verarios enim in pontificalibus quonibus docet eximias dictas hostias: quæ ad sacrificium destinatæ eximant egrege: uel quæ eximia specie quasi offerendæ numinibus. eligant. Hic ait: Quattuor eximios præstanti corpore tauros. Vbi quæ eximuntur eximios quæ eligunt præstanti corpore monstrauit. Ambaruallis hostia est: ut ait Pompeius Festus: quæ rei diuinæ causa circum arua ducit ab hiis qui per frugibus faciunt. Huius sacrificii mentionem in bucolicis habet: ubi de apotheosi daphnidis loquitur. Hæc tibi semper erunt: & cum solemnia uota Reddemus nymphis: & cum lustrabimus agros: ubi lustrare significat circuire. Hic. n. uidelicet & nomen hostiæ acquisitum est ab ambiendis aruis. Sed & in georg. lib. i. Terque nouat circum foelix ear hostia fruges. Obseruatum est a sacrificantibus: ut si hostia quæ ad aras duceretur fuisset uehementius reluctata: ostendissetque se inuita altaribus admoueri: abnueretur: quia inuito deo offerri eam putabant. Quæ autem stetit oblata: hanc uolenti numini dari existimabatur. Hic noster: Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aras. Et alibi Et statuante aras aurata fronte iuencum. Adeo autem omne pietate in sacrificiis: quæ diis exhibenda sunt: posuit: ut propter contrariam cæni Mezentium uocaret contemptor deorum. Neque enim & ut Aspro uidetur: ideo contemptor diuum dictus est: quod sine respectu deorum in hoies impius fuerit. Alioquin multo magis hoc de Busiride dixisset: quæ longe crudeliorem illaudatum uocasse contentus est. Sed ueram huius contumacissimi nominis causam in primo libro originum Catonis diligens lector inueniet. Ait enim Mezentium tutulis sperasse ut sibi offerret quas diis primitias offerebant: & latinos omnes similis sperii metu ita nouisse: Iuppiter si tibi magis cordi est nos ea tibi dare potius qui Mezentio uti nos uictores facias. Ergo quod diuinos honores sibi exegerat merito dictus est a Virgilio contemptor deorum. Hic pia illa insultatio sacerdotis. Hæc sunt spolia: & de rege superbo primitiæ: ut nomine contumaciæ: cui penas luit raptas de eo notaret exuias. Mirandum est huius poetæ & circa nostra & circa externa sacra doctrinam. Neque enim de nihilo est: quod cum delon uenit Aeneas: nulla ab eo caesa est hostia: nisi cum proficisceretur: Apollini & Neptuno res diuina facta est. Constat enim sicut Cloatius Verus ordinatorum libro secundo docet: esse deli aram: apud quam hostia non caeditur: sed tantum soleni deum prece uenerant. Verba Cloatii hæc sunt: Deli ara est Apollinis γενήτορος. in qua nullum animal sacrificat: quam Pythagoram uelut inuolatam adorasse produnt. Hanc ergo esse quæ adoratur ab Aenea γενήτορος aram poeta demonstrat: siquidem templum ingressus pontifex nullo acto sacrificio statim ichoat precem. Et ut genitorum expressius nostrarer: Da pater augurium. At uero cum tauræ mox imolat Apollini & Neptuno apud aliam utique aram factum intelligimus. Er bene supra tantum modo profem: quod ibi proprium est: & infra quod commune Apollini nostrarer. Meminit huius aræ & Caro de liberis educandis in hæc uerba: Nutrix hæc omnia faciebat in uerbis ac tubis sine hostiis: ut deli ad Apollinis genitui aram: Eodem uersu non omnitemendum puto: cur saxo uerusto dixerit extructum templum. Vult longus imutatio est sicut epitheti: Velut enim dicere uetustate templi. Hunc multi alii commentatores secuti sunt: sed frigidum est ædificii ætate notate. Epaphus autem uir plurimæ lecto libro. xvii. ait: delphus quodam tempore euenisse: ut templum religiosum antea & intactum spoliatum incensumque sit: & adiicit: multas circa corinthum urbes insulasque proximis terremoto haustas: delon neque antea neque postea hoc incommodo uexata: sed semper eodem manere saxo. Tucydides et historiæ lib. iii. idem docet. Non mirum ergo si profidio religionis tutam insulam semper ostendens & reuerentiam sibi locorum accessisse dicit continuam saxi eiusdem id est insule firmitatem. Ut seruauit Apollinis genitoris proprietatem patrem uocando. Idem curauit Herculem uocando uictorem. Hæc sicut limina uictor Alcides subiit. Varro diuinarum lib. iiii. uictorem Herculem putat dictum: quod omne animalium genus uicerit. Romæ autem uictoris Herculis ædes duæ sunt: una ad portam trigeminam: altera in foro boario. Huius commentum causam Massurius Albinus memorabilem lib. ii. aliter exponit. M. inquit Octavius Herenus prima adolescentia tribicem: postquam arti suæ diffusus est: instituit mercaturam: & bene re gesta decimam Herculi profanauit. Postea cum nauigans hoc idem ageret: a pedonibus circumuictus fortissime pugnauit: & uictor recessit. Hunc in somniis Hercules docuit sua opera seruatum. Cui Octavius impetrato a magistratibus loco ædem sacrauit: & signum uictoremque iactis litteris appellauit. Dedit ergo ephitheron deo: quo & argumentum ueteris uictoriæ Herculis: & commemoratio nouæ historiæ quæ recenti romano sacro causam dedit contineret. Nec frustra in eodem loco dixit: Et domus herculei custos pinaria sacri. Quidam enim aram maximam cum uicino flagrarer incendio: liberata a pinariis serunt: & ideo sacri custode domum pinaria dixisse Virgilium κατὰ Διόσολην inquit potioris quæ ab Appio Claudio primo corrupti sacra seruis publicis prodiderunt. Sed uerarius pontificalis in eo libro quæ fecit de suppli-

cationibus: ita ait Pinaris qui nouissimi co meso prædio uenissent. cū iam manus pransores laua-
rent: præcepisse Herculē: ne quid postea ipsi aut progenies ipsorum ex decima gustatēt factanda sibi:
sed ministradi tantūmodo causa nō ad epulas conueniēt. Quasi ministros ergo sacri custodes
uocari: ut ipse Virgilius alibi: At triuix custos iam dudum i montibus opis: id est ministra. Nisi
forte custodē dixit eā: quæ se phibuerit & continuerit a sacris: ut ipse alibi. Et custos furum atq;
auium cū falce saligna Hellepōtiaci seruet tutela priapi. Hic utiq; custodē phibitorēq; auium
furumq; significat. Hæc ubi dicta: dapes iubet & sublata reponi Pocula: gramineoq; uiros locat
ipse sedili. Non uacat quod dixit sedili. Nam propria obseruatio est Herculis sacris epulari sedē-
tes. Et cornelius Balbus ἐξ ΗΥΗΤΙΚΩΝ libro. xviii. ita ait: Apud atā maximam obseruatum: ne
lectisterniū fiat. Custoditur in eodem loco ut omnes aperto capite facta faciant. Hoc fit ne q; i
æde dei habitum eius imiteretur. Nā ibi aperto ipse capite est. Vatro ait græcum hūc esse mo-
rem quia siue ipse siue ab eo relicti qui atam maximā statuerunt: græco ritu sacrificauerūt. Hoc
amplius addidit Caius Bassus Iccitico enī hoc fieri dicit: quia ara maxima ante aduētum Aeneæ
in italia constituta est qui hunc ritum uelandi capitis inuenit. Ea quoq; quæ incuriose transmit-
tuntur a legentium plebe: non carent profunditate. Nam cum loqueret de filio Polliōis: id qd
ad principem suum spectaret adiecit: ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice iam cro-
ceo murabit uellera luto. Traditur autem ip libro hetruscorū. si hoc animal insolito colore fue-
rit indutum: portendi imperatori tetum omnium cum foelicitate largitatem. Est super hoc li-
ber Tarquiniū trāscriptus est ostēratio tusco: ibi reperitur: purpuro aureo uel colore ouis aties-
ue si aspergerat: principi ordinis & generis summa cum foelicitate largitatem auget genus pro-
geniem propagat in claritate: lætorem quæ effecit. Huiusmodi igitur statum imperatori i trā-
situ uaticinatur. Verbis etiam singulis de ritu sacro q̄ ex alto petita significet: uel hinc licebit ad-
uertere: In necere manum præce: telisq; sacrarunt Euandri. Nam quicquid destinatum est diis: sa-
crum uocatur. Peruenite autem ad eos non potest: nisi libeta ab onere corporis fuerit anima qd
nisi morte fieri nō potest. Ita ergo oportunc sacrū Halesum facit: quia erat oppetiturus. Et hic
prietatem & humani & diuini iuris executus est. Nam ex manus iniectione pene mancipiū
designauit: & sacrationis uocabulo obseruantiam diuini iuris impleuit. Hoc loco non alienum
uidetur de conditōe eorum hominum referte: quos leges sacros esse certis diis iubent: quia nō
ignoto quibusdā mirum uideriq; cū cætera sacra uolari nefas sit. hominē sacrū ius fuerit occi-
di. Cuius rei causa rei causa hæc est. Veteres nullum animal sacrum in finibus suis esse patiebantur:
sed abigebāt ad fines deorum. quibus sacrum esset. Animas uero sacratorum hominū quos
θεοαγος græci uocāt: diis debitas existimabant. Quæ admodum igitur quod sacrū ad deos ipos
mitti non poterat: a se tamen demittere non dubitant sic animas quas sacras in cælum mitti pos-
se arbitrati sunt uiduatas corpore q̄ primum illo ire uoluerūt. Disputat de hoc more etiā Tre-
barius religioū libro. ix. Cuius exemplum ne simpliciter omisi. Cui cordi est legere: satis ha-
beat & auctorem & uoluminis ordinem esse monstratū.

Pinaris
Potitii sa-
cerdotis
Hec.

Custos

In sacris
herculis e-
pulantur se-
dentes

Aries indu-
tus insolito
colore por-
redit impa-
tori foelici-
tatem

Quid sacre

Quæ scientissime plura a nōnullis male enūciando corrupātur. Cap.

Onnullorum quæ scientissime prolata sunt: male enunciando corrupimus dignita-
tem: ut quidam legunt. Discendo hac ducente dea flammā inter & hostes Expedior
cum ille doctissime dixerit: ducente: deo: non dea. Nam & apud Galuū Aetherianus
affirmat legendum: Pollentēq; deum uenetem nō deam. Signum etiam huius est cypri barbarū
corpore sed ueste muliebri cum sceptro ac statura uiri. Et putant eandem matrem ac foeminam
esse. Aristophanes eam ἄρροδῖτον appellat. Leuinus etiam sic ait. Venerem igitur alnum a do-
rans siue foemina siue mas est. ita uti alma noctiluca est. Philocorus quoq; in athide eandē affir-
mat esse lunam: & ei sacrificium facere uiros cum ueste muliebri mulieres cum uitili. q; eadem
& mas existimatur & foemina Hoc quoq; de prudentia religionis a Virgilio dictum est. Deci-
dit exanimis uitamq; reliquit i astris Aereis. Iginus enim cum de proprietatibus deorum cum
de astris ac stellis loqueretur ait oportet e his uolucres imolari. Docte ergo Virgilius dixit apd
ea numia aiam uolucris remāssisse: quibus ad litandum data est. Nec nomen apud se quod for-
tuitum esse poterat: uacate permittit: Matrisq; uocauit Nomine casmille mutata patte camillā.
Nam Stadius Tullius de uocabulis rerum libro primo ait dixisse Callimachū: tuscos Camillū
appellare Mercurium: quo uocabulo significat præministrum deoz. Vnde Virgilius ait Me-
tabū Camillā appellasse filiā Dianæ. s. p̄ministra. Nā & pacubius cū de medea loqueret: Cælitū
camilla expectata a duenis salue hospita. Rōani quoq; pueros puellasue nobiles & iustes ca mil-
los & camillas appellāt flaminicaz & flaminū ministros Hæc quoq; obseruationē eius nō cōue-
nit præterite: Mos erat. inquit helperio in latio: quem protinus urhes Albanæ coluere factum

Vēus mas
& foemina
aphroditio

Camillius
premini
stris deotū
Quid sit
mos & con-
suctudo

nunc maxima rerum Roma colit. Varro de moribus moré esse dicit in iudicio animi: quem leg de beat cōsuetudo: Iulius Festus de uerborū significationibus libro. xliii. Mos est inquit institutū patriū pertinens ad religiones ceremoniasq; maiorū. Ergo Virgilius utrunq; auctorem secutus: & primo quidem Varrone: quoniam ille dixerat moré præcedere: sequi cōsuetudinem: postq; dixit mos erat: subiunxit quē protinus urbes Albanæ coluere: & nūc maxima rerū Roma colit: quo perseverantiam cōsuetudinis monstrat. Et quoniam Festus pertinere ad ceremonias ait: hoc idem docuit Maro adiiciendo sacrū quem protinus urbes Albanæ coluere sacrū. Mos ergo præcessit: & cultus motis secutus est: quod est cōsuetudo. Et hic definitionem Varronis impleuit. Adiciendo deinde sacrū ostendit morem ceremoniis dicatum quod Festus asseruit. Idem seruauit & in. xii. libro cū ait. Moré ritusq; sacrōrum adiiciam: in quo ostendit aperte motem esse ritus sacrōrum. Sed historiæ quidem fidem in his uerbis secutus est. Mos erat hesperio i latio: & reliqua. Seruauit enim regnōrum successionē. Quippe primi regnauerunt latini: inde albanī: & inde romani. Ideo mos erat primū dixit hesperio in latio: & postea quē protinus urbes albanæ coluere sacre deinde subiicit nūc maxima rerū roma colit. Excessere omnes adytis arisq; relictis Dii quibus imperiū hoc steterat. Et de uetustissimo romanorū more & de occultissimis sacris uox prolata ē. Constat enim omnes urbes in alicuius dei esse tutela: morēq; romanorū arcanū & multis ignotum fuisse: ut cū obsiderent urbem hostium: eamq; iam capi posse cōsiderent: certo carmine euoarent tutelares deos: q; aut aliter urbem capi posse nō crederēt: aut etiam si posset: nefas existimarent deos habere captiuos. Nam propterea ipsi romani & deū in cuius tutela urbs roma ē: & ipsius urbis latinū nomen ignotū esse uoluerunt. Sed dei quidem nomen nōnullis antiquorum inter se diffidentū libris insitum: & ideo uetustas persequentibus quicquid de hoc putatur innotuit. Alii enim Iouem crediderunt: alii Iunā: sunt qui Angeronam quæ digito ad os admoto silentium denuntiat. Alii autē quorū mihi fides uidetur firmior Opem Cōsuiam esse dixerūt. Ipsius uero urbis nomen etiam doctissimis ignotū est: cauētibus romanis ne quod sæpe aduersus urbes hostiū fecisse se nouerāt: idem ipsi quoq; hostili euocatione paterentur: si tutelæ suæ nomen diuulgaretur. Sed uidentur ne quod nōnulli existimauerunt: nos quoq; confundat: opinantes uno carmine & uocari & ex urbe aliqua deos & ipsam deuotam fieri ciuitatem. Nam repperi in libro quinto recūditarum Sammonici Sereni utrunq; carmen: quod ille se in cuiusdam Farii uetustissimo libro repperisse professus est. Et autem carmen huiusmodi quo dii euocantur: cū opugnatiōe ciuitas cingitur. Si deus: si dea est: cui populus ciuitasq; carthagenensis est in tutela: reque maxime ille qui urbis huius populiq; tutelam recipisti: precor: uenerotq; ueniamq; a uobis peto: ut uos populum ciuitatemq; carthagenensium deferatis: loca templa sacra urbemq; eorum relinquatis: absq; bis abeat: eiq; populo ciuitati merū formidinem obliuionem iniiciatis. p diti que romā ad me meosq; ueniat: nostraq; uobis loca templa sacra urbs acceptior pbatiorq; sit: mihi quoq; populoq; romano militibusq; meis præpositi sitis: ut sciamus intelligamusq;. Si ita feceritis: uoueo uobis templa ludosq; facturum. In eadem uerba hostias fieri oportet: auctoritate quoq; uideri extorū ut ea pmittant futura: Vrbes uero exercitusq; sic deuouetur iam numibus euocatis. Sed dictatores imperatoresq; soli possunt deuouere his uerbis. Dis pater siue Iouis manes siue quo alio nomine sas est nominare: ut omnes illam urbem carthaginem exercitumque quem ego me sentio dicere fuga formidine terrore cōpleatis: qui que aduersus legiones exercitū que nostrum arma tela que ferent: uti uos eos exercitus eosq; hostes eosq; homines urbes agrosq; eorum & qui in his locis regionibusq; agris urbibusq; agris urbibusq; habitant: abducatis: lumine supero priuetis. Exercitumq; hostiū urbes agrosq; eorū quos me sentio dicere: uti uos eas urbes agrosq; capita ætateq; deuotas cōsecratasq; habeatis eorū ollis legibus quibus quancūq; sunt maxime hostes deuoti: eosq; ego uicarios pro me fide magistratūq; meo & p populo romano exercitibus legionibusq; nostris deuoueo: ut me meamq; fidem imperiumq; legiones exercitumq; nostrū: qui in his rebus gerendis sūt bene saluos nos iri sinetis esse: Si hæc ita faxtis: ut ego sciam sententiam intelligamq;. Tunc quisquis uotū hoc faxit ubi faxit recte factū esto. Quibus atris tribus tellus mater teq; Iuppiter obtestor. Cum tellurem dicit: manibus terram tægit: cū Iouem dicit: manus ad cælum tollit: cū uotum recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus autem hæc oppida inueni deuota stonios fregellas gabios: ueios: fidenas. Hæc itra italia præterea carthaginem & corinthū. sed & multos exercitus oppidaq; hostiū gallorum hispanorum afrorum maurorū aliarūq; gentium quas præci loquuntur annales. Hinc est ergo q; propter eiusmodi euocationem numinumq; discessionem ait Virgilius: Excessere omnes adytis arisq; relictis Dii: Et ut tutelares assignaret adiecit: quibus imperium hoc steterat. Utq; præter euocationem etiam uim deuotionis ostenderet: in qua præcipue Iuppiter ut diximus iuocatur: ait Ferrus omnia Iuppiter argos Transulit. Videtur ne uobis probatū sine diuini & humani iuris sciē-

angerona

Carmen
quo dii euo-
cāt ut uirg.
Excessere
oēs adytisDeuotio
urbiū & ex-
ercituumCiuitates
uota a po-
pulo ro.
Virgilius
doctus iu-
ris humani
& diuini

ria non posse profunditatem Maronis intelligi: Hic cum omnes concordia testimonio doctrinā & poetæ & narrantis æquarent exclamaui Euangelus diu se succubuisse patientiæ: nec ultra dis-
 simulandum, quin in medium detegat insciētia uirgilianæ uulnera. Et nos inquit manum feru-
 læ aliquando subduximus: & nos cepimus pontificii iuris auditum: & ex his quæ nota sunt no-
 bis, Maronem huius disciplinam iuris nescisse constabit. Quando enim diceret: Calicolū regi
 maſtabā in littore taurum: si sciret taurum immolari huic deo uetitum: aut si didicisset quod
 Atteius Capito comprehendit. Cuius uerba ex libro primo de iure sacrificorum hæc sunt. Itaq;
 Ioui tauro uerre ariete imolari nō licet. Labeo uero. lx. & viii. libro intulit: nisi Neptuno Apol-
 lini & Marti taurū non imolari. Ecce pontifex tuus quidem apud quas aras maſtetur ignorat:
 cum uel æditus hæc nota sint: & uetrum non tacuerit industria Adhæc Prætextatus enidēs.
 Quibus deorum imoletur tauro: si uis cū Virgilio cōmunicare: ipse tē docebit: Taurum neptu-
 no taurum tibi pulcher apollo. Vides in opere poetæ uerba Labeonis: Igitur ut hoc doctē: ita il-
 lud argute. Nam ostendit Ideo nō litatum: ideo secutum Horiendū dictū & uisu mirabile mon-
 strum. Ergo respiciens ad futura hostiam contrariā facit. Sed & nouerat hūc errorē non esse in-
 expiabilem. Atteius enim capito: quē in acie cōtra Maronē locasti: adiecit hæc uerba. Si q̄s for-
 te tauro fecerit: piaculum dato. Cōmittitur ergo res non quidem impianda insolita tamē. Et cō-
 mittitur non ignorantia: sed ut monstro locum faceret futuro. Subiecit Euāgelus: si euentu ex-
 cusatur illicita: dic quæso: quod erat monstrum secutus: & cum Cæteri libari uino iuberet: qd̄
 omnibus sacris uetaſ: Cui tu lacte fauos & mitti dilue baccho. Vinum autem Cereri nō libari:
 debuit illū uel Plautus docere: qui in aulularia ait: Cereni mi Srobile hi sunt facturi nuptias: ga-
 remeti nihil allatum uideo? At hic uester flamen & pontifex & omnia tam qd̄ imoletur: q̄ quid
 libetur ignorat. Et ne non ubiq; in libando pari errore sit deuius: in octauo ait. In mensam læti
 libant: diuosq; p̄cantur: cū non in mēsam: sed in aram secundū morē libare debuerint. Ut prius
 tibi pretextatus inqt: de posteriore quæſtione respondeā Fateor te non imerito usurpata in mē-
 sam libatione quæſiſſe: ampliusq; speciē difficultatis auxeras: si magis Didonē in mensam simili-
 ter libantē notaſſes. Dixit: & in mensam laticū libauit honorem. Nam & Publius Tertius cum
 de ritu sacrōrum multa differeret: ait sibi hunc locum in q̄ōne uenire: nec tamen hæſitationem
 suā requisita rōne dissoluit. Ego aut qd̄ mihi magistra lectōe cōpertū est: publicabo. In papiria
 no enim iure euidenter relatū est Aræ uicē præſtare poſſe mensam dicatā: ut ī templo inquit iu-
 nonis populoniæ augusta mensa est. Nanq; in fanis alia uasorū sunt & sacre suppellectilis: alia
 ornamentorum. Quæ uasorum sunt: instrumēti instar habet: quibus semp̄ sacrificia cōficiunt.
 Quatum rerū principē locum oprinet mensa: in qua epulæ libationesq; & stipes reponunt. Or-
 namenta uero iunt clypei coronæ & huiſcemodi donaria. Neq; enī donaria dedicantur eo tpe
 quo delubra sacrantur. At uero mensa arulæq; eodē die quo ædes ipſæ dedicari solēt. Vnde mē-
 sa hoc ritu dedicata in templo aræ usum & religionem optinet puluinaris. Ergo apud Euadrū
 quidē sit iusta libatio. Quippe apud eam mensam quæ cū ara maxima more utiq; religionis fue-
 rat dedicata: & in loco sacro & inter ipſa sacra in quibus epulabantur. In cōuiuio uero Didonis
 quidē tantū regium cōſtat non etiā sacrum fuisse apud humanā mēsam in triclinio non in tēplo:
 quia non erat religio ſa sed usurpata libatio ſolam fecit libaſſe reginā: in cuius p̄ſonā nulla obser-
 uationis neceſſitas: & multo ad uſurpandum in potestate permiſſio. At uero hic omnes ī mensa
 læti libant diuosq; præcantur: quia quod recte fieri nouerat: ab omnibus simul in templo epulā-
 tibus & uni sacraræ aſſidentibus mensæ factum eſſe memorauit: de illo autē uerſu: Cui tu lacte
 fauos & mitti dilue baccho: paucis quod Maro aꝑſatur abſoluam. Poeta enim æque in rebus
 doctriæ & ī uerbis ſecutor elegantiz ſciens Cæteri mulſo libari: adiecit: miti baccho fauos di-
 lue ſcilicet miteſcere uinum dicens cū mulſum cœperit fieri. Nam mite hic uinum ita dixit: ut
 alibi ait domitum & durum bacchi domitura ſaporem. Notum autem eſſe non diffitebere: qd̄
 ad diem duodecimam kalendas ianuaras Herculi & Cæteri faciūt ſue prægnate panibus mul-
 ſo: Opportune me Hercule Prætextate feciſti Herculis mentionem. In cuius sacra hic Virgilius
 gemino errore commiſit.

Tum ſalii ad cantum incenſa altaria circum

Populeis adſunt euinētī tempora ramis:

Nam & ſalios Herculi dedit: quos tantum Marti dicauit antiquitas: & populeas coronas nomi-
 nat cum ad aram maximā ſola lauro capita & alia fronde non uinciant. Videmus in capite præ-
 toris urbani lauream coronam cum rem diuinam Herculi fecit. Teſtatur etiam Terentius Var-
 ro in ea ſatyra: quæ inſcribitur *ᾠπὴ κεῦρανον* maiores ſolitōs decimam Herculi uouere. Nec
 decem dies inſermittē: quin pollucere populū ad *ἀσὺμβολον*: cū corona laurea demit-
 terent cubitum. Hiccinc eſt Vectius ait error geminus? At ego in neutro dico erraſſe Virgiliū.

Quibus
 deis imola-
 tur taurus

Vinū nō li-
 bat Cæteri

Secūda re-
 ſolutio de-
 uino ī Cæ-
 teris

De Saliis

Nam ut primum de frondis genere dicamus, constat quidem nunc lauro sacrificantes apud aram maximam coronari. Sed multo post romam conditam haec consuetudo sumpsit exordium: postquam auentino lauretum cepit uiuere. Quam rem docet Varro humanarum libro secundo. Emonte ergo proximo decerpta laurus sumebatur operantibus; quam uicina offerebat occasio. Vnde recte Maro noster ad tempora respexit: quibus Euander ante urbem conditam apud aram maximam sacra celebrabat: & utebatur populo utique Alcide gratissima. Salios autem Herculi propter ubertatem doctrinae altioris assignat: quia is deus & apud pontifices idem qui & Mars habetur. Et sane ita menippea Varronis affirmat quae inscribitur ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆος quia cum de Hercule multo loqueretur eundem esse ac Martem probauit. Caldei quoque stellam Herculis uocant: quam reliqui omnes Martis appellant: Est praeterea Octauus Herfennii liber: qui inscribitur de sacris saliaribus Tiburtium in quo salios Herculi institutos operari diebus certis & auspiciato docet. Item Antonius Enipho uir doctus: cuius scholam Cicero post laborem fori frequentabat: salios Herculi datos probat in eo uolumine: quo disputat quid sit fenestra: quod est hostium minusculum in factario: quo uerbo Ennius etiam usus est: Idoneis (ut credo) auctoribus certisque rationibus error qui utebatur uterque defensus est. Si qua sunt alia quae nos commouent: in medium proferamus: ut ipsa collatio nostrum non Maronis absoluat errorem. Tunc euangelus: Nunquam ne tibi Praetextate uenit in mentem: toto ut aiunt caelo errasse Virgilium. Cum Dido suam rem diuinam pro nuptiis faceret: Maecenas enim inquit lectas de more bidentes Legere cereri phoeboque patrique Iyaeo. Et quasi expgefactus adiecit: lunonis ante omnes cui uicula iugalia curae: Accipite. Er. M. Varronis uerba de agricultura libro tertio: qui cum de pauonibus in uilla nutriendis loqueretur: sic ait. Primus hos Quintus Hortensius augulari coena dicitur posuisse. Quod potius factum tum luxuriose quam se uere boni uiri laudabant. Quem cito secuti multi extulerunt eorum praecia: ut ova eorum denariis ueneant quinque: ipsa facile quinquagenis. Ecce res non admiranda solum: sed & pudenda ut ova pauonum quinque denariis ueneant quae hodie non decem uilius: sed omnino nec ueneunt. Is Hortensius platanos suas uino irrigare consuevit adeo ut in quadam actioe quam habuit cum Ciceronis suscepta praecario a Tullio postulasset: ut locum dicendi permutaret secum. Abire enim in uillam necessario se uelle: ut uinum platano quam in tusculano posuerat: ipse suffunderet. Sed sorte ad notam seculi sui non sufficit Hortensius: uir alioquin ex professo molis & in praecinctu ponens omnem decorem. Fuit enim uestitum ad iudicium curioso. Et ut bene amictus iret: faciem in speculo quarebat: Vbi se intuens: togam corpori sic applicabat: ut rugas non sorte sed industria locatas artifex nodus astrigeret: & sinus ex composito defluens modum lateris ambiret. Is quondam cum incederet elaboratus ad speciem collegae de iniuriis diem dixit quod sibi in augustis obuius offensus fortuito stricturam togae destruxerat: & capitale putauit: quod in humero suo locum ruga mutasset. Ergo hoc praeternisso ad uiros uenio triumphales quos uictores gentium luxuria uicit. Et ut taceam Gurgitem a deuorato patrimonio cognominatum: quia insignibus uirtutis secuta uicia prioris compepsit aetatis. In qua foueam luxum & superbiam Metellus Pius peruenit continuationem successuum. Et ne multis morer. ipsa de eo Salustii uerba subiici. At Metellus in ulteriorem hispaniam post annum regressus magna gloria concurrentibus undique uirili & muliebri sexu peruias & tecta omnium uisebatur. Eum quaestor Caius Urbinus alique cognita uoluntate eum ad coenam iuitauerunt. Ultra somnum ac mortaliu etiam morem curabant oxornatis aedibus paula & insigna scaenisque ad ostentationem histrionum fabricatis. Simul croco sparso humus: & alia in modum templi celeberrimi. Praeterea cum sedenti in transfremia demissum Victoriae simulacrum cum machinato strepitu tonitruum coronam ei imponebat. Tum uenienti thure: quasi deo supplicabat Toga picta plerumque amiculo erat ei accumbenti. Epulae quaesissime neque pro omnem modo puincia sed trans maria ex mauritania uolucrum & ferarum incognita antea plura genera: quibus rebus aliquam partem gloriae demperat: Maximeque apud ueteres & sanctos uiros superbia illa grauius indigna romano imperio extimantes. Haec Salustius grauissimus alienae luxuriae obiurgator & censor Accipite inter grauissimas personas non defuisse luxuriam. Refero enim pontificis uetustissimam coenam: quae scripta est indice quarto Metelli illius pontificis maximi in haec uerba: Ante diem nonum kalendas septembris quo die Lentulus flammus martiali sinaguratus est domus ornata fuit Trichinia lectis ebutneis strata fuerunt. Duobus trichiniis pontifices cubuerunt. Q. Catullus. M. Aemilius Lepidus. D. Syllanus. C. Caesar rex sacrorum P. Scaeuola sextus. Q. Cornelius. P. Volunius. P. Albi nouamus: & Lucius Iulius Caesar augur: qui eum inaugurauit. In tertio trichinio Popila perpenia Licina Arrucia uirgines uestales: & ipsius uxor Publicia flaminica & sempronia socrus eius. Coena haec fuit. Ante coenam echinos ostreas et udas quantum uellent: pelloridas sphodilos turdum a sparagossibus gallinam altile: patina ex ostrearum pelloridaz balanos nigros balanos albos. Iterum sphodilos glycomaridas urtica ficetuias lumbos caprigies aprugnos altilia ex farina iuoluta ficedulas murices & purpuras

Hercules
idem &
Mars
Antonius
Enipho
Fenestra

Pauonum
primus
usus
Q. Hortensius
De mollicie
Hortensii

Gurgis
gulosus
Metellus
Pius

Coena laurissima
pont.

Descriptio
coenae

in cœna sumina sinciput aprugnū: patinā pisciū: patinā suminis: anates: querquedulas elixas: lepores altilia assa amilū panes picentes. Vbi iam luxuria tunc accusaret: quādo tot rebus facta fuit cœna pontificum: ipsa uero eduliū genera q̄ dictu turpia Nam Cincius ī suasionē legis san- niæ obiicit sæculo suo: q̄ porcū troianum mensis inferant Quē illi ideo sic uocabāt: quali aliis inclusis animalibus grauidū. ut ille troianus equus grauidus armatis fuit. Exigebat hoc quoq̄ illa gulæ intemperantia. ut & lepores saginarenrur teste Varrone: qui de agricultura libro ter- tio cum de leporibus loqueretur: sic ait. Hoc quoq̄ nuper institutū ut lepores saginarent: cū ex- ceptos e leporario quondā in caueis & loco clauso faciant pingues. Si cui hoc mirum uideat qd̄ ait Varro lepores ætate illa solito signari: accipiat illud quod maiore admiratione sit dignum. Cocleas saginatas: quod idē Varro in eodē libro refert. Verba ipsa qui uolet legere: ubi debeat quærere indicauī. Neq̄ ego nunc antiquitatis nos p̄ferendos uel comparandos: dico: sed respon- di obiurganti Horo afferēs uti res habet maiorem illis sæculis deliciarum curā fuisse q̄ nostrō. Subiecit Furius Albinus antiquitatis non minus q̄ Cecinna peritus Miror te inquit nō retulisse quanta illis affluentia marinarum p̄curari solita fuerit copiarum: cuius relatu maximā cōuiuio- rum nostrorum sobrietatem doceres. Et Cecinna profer inquit in mediū quæ d̄ hac quoq̄ par- te lectu cōperisti Ultra omnes eōim polles memoria uetustatis. Et Furius sic ingressus est: Ve- rustas quidem nobis semper (si sapimus) adoranda est. Illa quippe sæcula sunt: quæ hoc imperiū uel sanguine uel sudore pepeterunt. Quod non nisi uirtutum faceret ubertas. Sed quod fatēdū est in illa uirtutum abundantia uiriis quoq̄ ætas illa non caruit: Equibus nonnulla nostro sæcu- lo morum sobrietate correcta sunt Et de luxu quidem illius temporis circa marinas copias di- cere institueram: sed quia in assertionem nostræ emendationis alia ex aliis proferenda se sugge- runt: de piscibus non omitto: sed differo dum de alia lasciuia qua nūc caremus: admoneo. Dic- enim Horo qui antiquitatem nobis obiicit: ante cuius triclinium modo saltatricē uel saltatorē te uidisse meministi? At inter illos saltatio certatim uel ab honestis appetebatur. Ecce enim ut ab illo ordian tempore: quod fuit optimis moribus Inter duo bella punica ingenui quid dicam ingenui: filii senatorum in ludum saltatorium cōmeabant: & illic crotala gestantes saltare disce- bant. Taceo q̄ matronæ etiam saltationem non inhonestam putabāt. Sed iter probas quoq̄ ea- rum erat saltandi cura: dū modo non curiosa usq̄ ad artis perfectionē. Quid enim ait Salustius. Pfallere saltare elegantius q̄ necesse est probæ: Adeo & ipse Semproniam reprehendit: non q̄ salta- re sed q̄ optime scierit. Nobilium uero filios: & q̄ dictu nefas est filias quoq̄ uirginēs inter stu- diosa numerasse saltandi meditationem: testis est Scipio Africanus Aemilianus: qui in oratione cōtra legem iudiciariam. Tyberii Gracchi sic ait. Docentur præstigias inhonestas cum cynedu- lis & sabaica p̄salterioq̄ eunt in ludū histrionū: discunt cantare: quæ maiores nostri ingenuis p̄- bo ducier uoluerunt. Eunt in quā in ludū saltatorium inter cynedos uirginēs pueriq̄ ingenui. Hæc cum mihi quisq̄ narrabat: non poteram animū inducere ea liberos suos nobiles homines docere. Sed cum ductus sum in ludum saltatoriū: plus mediūssidius in co ludo uidi pueris uirgi- nibusq̄ quingentis. In his unum (quod me reipublicæ misertum est) puerū bullatū petitoris fi- liū nō minore ætis duodeci cū crotalis saltare: quā saltationē ipudicus seruulus honeste saltat nō posset. Vides quæ admodū igemuit Africanus: q̄ uidisset cū crotalis saltatē filii petitoris idē cāditati: quæ ne tū qdē spes & adipiscēdi rō potuerat coercere magistratis: quo tpe se suosq̄ ab oī- pbro debuit uindicare: quo minus faceret qd̄. s. tēpore non habebat: Cæterū superius plerūq̄ nobilitatē hæc propudia celebrare cōquestus est Caro. Sic nimirū. M. senatorem nō ignobilē Ce- cilium Spaciatorem & Fesceniū uocat eumq̄ stericulos dare iis uer bis ait. Descendit de canthe- rio: inde stericulos dare: ridicularia fundere. Et alibi in eundē. Præterea cantat: ubi collibuit: in- terdū græcos uersus agit: iocos dicit: uoces demutat: staniculos dat. Hæc Caro: cui ut uidētis etiā cantare nō serii hominis sic uidetur quod apud alios adeo nō inter turpia numeratū ē: ut Decius Sylla uirtanti nominis optime cantasse dicat. Cæterū histriones nō inter turpes habitos. Cice- ro testimonio est: quem nullus ignorat. Roscio & Aesopo histrionibus tam familiariter usum ut res tatōnesq̄ eorū sua solertia tueretur. Quod cū aliis multis tū exemplis quoq̄ eius declaratur. Nam illam orationem quis ē qui nō legerit in qua populū romanū obiurgat: q̄ Roscio gestum agente rumultuarit? Et certe satis constat cōtendere eum cū ipso histriōe solitum: utrū ille sapi- us eandem sententiam uariis gestibus efficeret: an ipse per eloquentiæ copiam sermone diuerso pronuntiaret: Quæ res ad hanc artis suæ fiduciam Roscium abstruxit ut librū conscriberet: quo eloquentiam cū histriōia compararet. Is est Roscius: qui etiam lucio Syllæ carissimus fuit: & an- nulo aureo ab eodem dictatore donatus est. Tanta autem fuit gratia & gloria: ut mercedē diur- nam de publico mille denarios sine gregalibus solus acceperit. Aesopum uero ex pari arte ducen- ries sextertium reliquisse filio constat. Sed quid loquor de histrionibus: cū Appius Claudius uir

porcus: tro-
ianusSaltatio in
mensa
Crotala
Exprobra-
tio saltatio-
nisCecilius:
spaciatiorRoscius
Histriones
æsupusAesopus
histrionis
simus
Appius
claudius

triumphalis: qui salius usq; ad senectutem fuit: pro gloria obtinuerit q; inter collegas optime saltirabat. Ac prius q; a saltatione discedo: illud addicjam uno eodemq; tempore tribus nobilissimis ciuibus non modo studium saltadi: sed etiam (si diis placet) peritiam qua gloriarentur fuisse Gabiniõ cõsulari Ciceronis inimico: qd' ei & Cicero nõ dissimulãter obiecit: & M. Cecilio nõto in rurbas uiro: quem idem Cicero defendit: & Licinio Crasso Crassi eius: qui apud parthos extinctus ẽ: filio:

Nonnullos ex piscibus traxisse cognomina.

Cap.

Murenã

Ed de saltatiõe ueterum ad prædã marine transire luxum Liciniorum me nomẽ admonuit: quos Murenas: cognominatos: q; hoc pisce effusissime delectati sũt: satis cõstat Huic opinioni. M. Varro consentit asserens eodem mõ Licinios appellatos Murenas quo Sergius Orata cognominatus est: q; ei pisces qui auratã uocantur: carissimã fuerint. Hic est Sergius Orata qui primus balneas pensiles habuit: primus ostrearia in baiano locauit: primus optimom saporem ostreis iucrinis adiudicauit. Fuir autem ætate Lucii Crassi illius disertus: qui q; grauis & serius habitus sit: etiam Cicero docet. Is tamen Crassus uir censorius. Nam cum Cn. Domicio censor fuit: cum supra cãteros desertus haberetur: essetq; iter clarissimos ciues princeps: tamen murenã in piscina domus suã mortuã attratus tanq; filiam iuxit.

Sergius
orata

Necq; id obscurum fuit: quippe collega Domicius in senatu hoc ei quasi deforme crimẽ obiecit. Necq; id cõfiteri Crassus erubuit: sed ultro etiam si diis placet gloriatus est censor piã affectu famq; rem fecisse se iactans Piscinas autem q; refertas habuerint præciosissimis piscibus romani illi nobilissimi principes Lucius Philippus & Hortensius: quos Cicero piscinarios appellat etiam illud indicium est: q; M. Varro in libro de agricultura refert: M. Catonem: qui post uticã perit cum hæres testamento Lucilii esset relictus: pisces de piscina eius. xl. milibus uendidisset. Acceperantur autem murenã ad piscinas nostrã urbis ab usq; freto siculo: quod thegium a me sanare spicit. Illic enim optime a prodigis esse creduntur tam hercule: quã anguila: & utrãq; ex illo loco grãce plotã uocantur: latinã flurã q; in summo super nantes sole torrefactã curuare se posse: & in aquam mergere desinunt: atq; ita faciles captu fiunt. Et si enumerare uelim: q; multi magniq; auctores murenas ex freto siculo nobilitarint: longum fiet. Sed dicam quid. M. Varro in libro qui inscribitur Gallus de admirãdis dixerit iis uerbis. In sicilia quoq; inquit manu capi murenas stotas q; hoc in summa aqua præ pinguitudine fluitent. Hãc Varro. Sed quis neget indomitã apud illos (& ut ait Cecilius) uallatã gulã fuisse: qui ex tam longinquo mari instrumẽta luxuriã compararẽt. Nec rarus hic romã piscis ut peregre accitus erat. Auctor est Plinius. C. Cãesarem dictatorem cum triumphales coenas populo daret: sex milia murãrum a C. Horio ad pondus accepisse. Huius Mirii uillã quamuis nõ amplã aut latã cõstat: ppter uiuaria quã habuit: quadragies sextertium uenundatã.

Plotã
stotã

De Accipensere.

Cap.

Ec accipenser quã maria prodigis nutriunt illius sæculi delicias euasit. Et ut liqueat secũdo punico bello celebre nomẽ huius piscis fuisse. Accipite ut memierit eius Plautus in fabula: quã inscribitur baccharia ex persona parasiti.

Quis est mortalis tanta fortuna affectus unq;

Quã ego nũc sum: cuius hãc uentri portatur pompa.

Vel nunc qui mihi in mari accipenser latuit antehac:

Cuius ego latus in latebras redã meis dentibus & manibus. Et ne uiliot sit testis poeta: accipite assertore Cicerone: in quo honore fuerit hic piscis apud Publium Scipionem Africanum illũ & Munatium. Hãc sunt in dialogo de fato uerba Ciceronis. Nam cum esset apud Lauerniũ Scipio unaq; Pontius: allatus est forre Scipioni accipenser: qui admodum raro capitur. Sed est piscis (ut ferunt) in primis nobilis. Cum autem Scipio unum & alterum ex his: qui eum salutatum uenerant inuitasset: pluresq; etiam inuitaturus uideretur. in autem Pontius Scipio inquit uide qd agas: accipenser iste paucorum hominum est: Nec inicias eo temporibus Traiani hunc piscem in magno precio nõ fuisse teste Plinio Secundo: qui in naturali historia cũ de hoc pisce loqueret sic ait: Nullo modo in honore est: quod quidem miror cum sit paruus inuentu. Sed nec diu stetit hãc parsimonia. Nam temporibus Seueri principis: qui ostendebat duritiã morum: Samonicus Serenus uir ut sæculo doctus: cum ad principem suum scriberet: faceretq; de hoc pisce sermonẽ: uerba Plinii quã superius posui: præmisit: & ita subiicit. Plinius (ut scitis) ad usq; Traiani imperatoris uenit ætatem. Nec dubium est: q; ait nullo honore hunc piscem temporibus suis fuisse: uerum ab eo dici. Apud antiquos autem in precio fuisse ego testimoniis palam facio: uel eo magis q; gratiam eius uideo ad epulas quasi post liminũ redisse. Quippe qui dignatõe uestra cum inter sum conuiuio sacro: animaduerto hunc piscem coronatus ministris cum tibicine in-

trofetti. Sed quod ait Plinius de accipēferis squamis: id uege esse maximus rerum naturalium idā-
gator Nigidius Figulus ostendit, in cuius libro de animalibus q̄rto ita positū est. Cur alii pisces
liquama secunda accipenser aduersa sit. Hæc Samonicus qui turpitudinem cōiuii principis sui
laudando notat: p̄dens uenerariōnem quæ piscis habebatur: ut a coronatis inferretur cū tibi-
nis cantu: quasi quædam non deliciarum sed numinis pompa. Sed ut minus miremur accipēse-
rem graui precio raxari solitū: Asinius Celer uir consularis (ut idē Samonicus refert) mulū unū
septem milibus nūmum mercatus est. In qua re luxuriā illius sæculi eo magis licet æstimare: q̄
Plinius secūdus temporibus suis negat facile mulum repetitum; qui duas pondo libras excēde-
ret. At nunc & maioris ponderis passim uidemus & p̄cia hæc insana nescimus. Nec contenta illa
ingluuiēs fuit maris sui copiis. Nam Optanus p̄fectus classis sciens sacrum adeo italicis littori-
bus ignotum, ut nec nomen latinum eius piscis habeamus: incredibilē sacrorū multitudinē in
uariis nauibus huc aduectam inter hostiā & campaniæ litus in mare sparsit: miroq̄ ac nouo exē-
plo pisces in mari tanq̄ in terra fruges aliquas seminauit. Idemq̄ tanq̄ summa in hoc utilitatis pu-
blicæ uerteretur: quinquennio dedit operam: ut si quis inter alios pisces scarum forte cœpisset:
incolumē confestum & inuiolatum mari redderet. Quid extimemus captiuā illius sæculi gulā
seruisse mari: cū magno uel dicā maximo apud p̄digos honore fuerit etiam thyberinus lupus &
omnino omnes ex hoc amne pisces: quod quidem cur illis ita uisum sit ignoro. Fuisse autē etiā
M. Varro ostendit: qui enumerans quæ in quibus italiæ partibus optima ad uictum gignātur:
pisci thyberino palma tribuit his uerbis in libro rerum humanarum. xi. Ad uictum optima fert
ager capanus frumentū: salernus uinū: cassinas oleū: tusculanus sicum: mel tarentinus: piscē thy-
beris. Hæc Varro de omnibus scilicet huius fluminis piscibus: sed inter eos ut supra dixi præci-
puum locum lupus tenuit: & quidem is qui inter duos pontes captus esset. Id ostendunt cū mul-
ti alii: tum etiam Caius Titius uir ætatis lucilianæ in oratione: qua legē famiam suavit: cuius uer-
ba ideo pono: quia nō solum de lupo in rex duos pontes capto etunt testimonio: sed etiā mores
quibus pleriq̄ tunc uiuebant facile publicabunt. Describēs enī homines p̄digos ī focum adiudi-
candum ebrios cōmeantes quæq̄ soleant in se sermocinari: sic ait. Ludum alea studiose unguē-
tis delibuti scortis stipati. Vbi horæ. x. sunt iubent puerū uocari: ut comitium eat percūctatū:
quid in foro gestum: sit quid suaserint: quid dissuaserint: quid tribus iusserint: quid ueruerint.
Inde ad cominū uadunt: ne litem suam faciant. Dum eūt: nulla est ī angiporto amphora: quā
non impleant: quippe qui uesitam plenā uini habeāt. Veniunt in comitium tristes: iubent dice-
re. Quorum negociū est: narrant. Iudex testes poscit. Ipus it mictū. Vbi redit: ait se omnia audi-
uisse. Tabulas poscit. Litteras inspicit. Vix præ uino sustinet palpebras. Euntri in cōsiliū ibi hæc
oratio. Quid mihi negociū est cū istis mgatoribus: potiusq̄ potamus mulsum mixtū uino græ-
co: edimus turdum pinguē: bonūq̄ piscem: lupum germanum qui inter duos pōres captus fuit.
hæc Titius. Sed & Lucilius acer: & uiolentus poeta ostēdit scire se hunc piscem egregii saporis:
qui inter duos pontes captus esset: eumq̄ quasi Iuguritem catilonē appellat: scilicet qui proxi-
me ripas sterco insectaretur. Proprie autem catilones dicebantur: qui ad polutum Herculis ul-
timi cum uenirent catillos Iuguribant.

Lucilii uersus hi sunt.

Fingere præterea afferri quod quisq̄ uolebat:

Illum summa ducebant: atq̄ altitium Ianx:

Hunc pontes thyberinos duo inter captos catillo.

Longum fiat si enumerare uelim quot instrumenta gulæ inter illos uel ingenio excogitata sint
uel studio confecta. Et hæc nimirum causæ fuerunt: propter quas tot numero leges de cœnis &
sumptibus ad populum ferebantur: & imperari cœpit: ut parentibus ianuis prænitareretur & cœ-
nitareretur. Sic oculis ciuū testibus factis luxuriæ modus fieret. Prima autem omnium de cœnis
lex ad populum orchia peruenit: Quā tulit. C. Orchus tribunus plebis de senaru sententia. iiii.
anno q̄ Cato censor fuerat. cuius uerba (quia proluxa sunt) prætereo: Summa autē eius p̄scribe-
bat numeꝝ cōiuiage. Et hæc est lex orchia: de q̄ cato mox orationibus suis uociferabatur: q̄ plu-
resq̄ p̄scripto eius cauebatur: tum ad cœnam uocarentur. Cūq̄ auctorem nouæ legis aucta ne-
cessitas imploraret post annum uicesimum secundū legis orchia: fanaia lex lara est anno post ro-
mam conditam secundum Gelii opinionem quingentesimo octogesimo octauo. De hac lege Sa-
monicus Serenus ita refert. Lex fanaia sanctissimi Augusti ingenti omnium ordinum: consensu
peruenit ad populū. Neq̄ eam prætores aut tribuni: ut pleraq̄ alias: sed ex omnium bonorum
consilio & sententia ipsi consules pertulerunt: cū res publica ex luxuria conuuiuorum maiora q̄ cre-
di pōt detrimenta pateretur. Si quidem eo res redierat: ut gula illecti pleriq̄ ingenui pueri pudī-
citiā & libertatē suam uenditarent. Pleriq̄ ex plebe romana uino madidi in comitiū ueniret:

Asinius ce-
ler
Mulus pi-
scis
Optanus
p̄fectus
Scarius pi-
scis

Iupus thy-
berinus
Lupus cap-
tus iter du-
os pōres de
quibus
Hor. li. ii.
sermo. saty.
Lex famia

Catilone

Lex ut cœ-
naret patē-
tibus ianu-
is
Leges istæ
sūptuariæ
Lex orchia

Lex fanaia

& ebrii de reipublicæ salute consulerent. Hæc Samōichus. Fania autem legis seueritas in eo su-
perabat orchiam legem; q̄ in superiore numerus tantūmodo cœnantium cohibebat: licebatq̄
secundum eam unicuiq̄ bona sua inter paucos consumere. Fania autem & sumptibus modum
fecit assibus centū. Vnde a Lucilio poeta festiuitatis suæ more centussis uocatur. Fanniam legē
post annos decem & octo lex didia cōsecuta est. Eius serundæ duplex fuit causa. Prima & potissi-
ma: ut uniuersa italia nō sola orbe lege sumptuaria teneretur. Italicis æstimantibus: saniam legē
nō in se: sed in solos urbanos ciues esse cōscriptā. Deinde ut nō soli qui prandia cœnæ suæ maio-
re sumptu fecissent: sed etiam qui ad eas uocati essent atq̄ omnino interfuissent. pœnis legis te-
nerentur. Post didiam licinia lex lata est a Publio Licinio Crasso diuite. Cuius serundæ pbādæq̄
tantum studiū ab optimatibus impensum est: ut cōsulto senatus iuberetur: ut ea tantūmodo p
mulgata priusq̄ trinundino confirmaretur: ita ab omnibus obseruaretur: quasi iam populi sen-
tentia comprobata. Lex uero hæc paucis mutatis in plerisq̄ cū sania congruit. In ea enim seren-
da quæ sita est nouæ legis auctoritas exolescēte metu legis antiquioris. Ita hercules ut de ipsis. xii.
tabulis factū est: quarum ubi cōtemni antiquitas cœpit. eadem illa: quæ illis legibus cauebatur:
in alia latorum nomina transferunt. Sed legis liciniæ summa: ut kalendis nouis nundinis roma-
nis cuiq̄ in dies singulos. xxx. dumtaxat asses eodēdi causa cōsumere liceret: Cæteris uero diebus
qui excepti nō essent: ne amplius apponeretur q̄ carnis aridæ pondo tria & fassamentoz pondo
libra: quod exterra uitæ arboreue natum sit. Video quid remordeat. Ergo iudiciū sobrii sæculi
est: ubi tali præscripto legum cœrceretur expensa cœnarū. Non ita est. Nam leges sumptuariae
a singulis ferebantur. qui ciuitatis totius uitia corrigerēt. Ac nisi pessimis effusissimisq̄ moribus
uiuere: profecto opus serundis legibus nō fuisset. Verus uerbum est. Leges inq̄ bonæ ex ma-
lis moribus procreantur. Has sequitur lex cornelia & ipsa sumptuaria: quam tulit Cornelius Syl-
la dictator: in qua non cōuiuiorū magnificentia prohibita est: nec gulæ modus factus: uerū mi-
nora precia rebus imposta. & quibus rebus dii boni q̄q̄ exquisitis & pene incognitis generibus
deliciarū: quos illic pisces: quasq̄ offulas nominat: & tamen precia illis minora cōstituit: aut sim di-
cere ut uilitas eduliū animos hominum ad parandas obsoniorū copias incitaret: & gulæ seruire
etiam qui paruis essent facultatibus possent. Dicam plane quod sentio. Appetite luxuriosus mi-
hi uidetur & prodigus: cui hæc tanta in epulis uel gratuita ponatur. Itaq̄ tanto hoc sæculum ad
omnem incōtinentiam promptius ut pleraq̄ harum rerū quæ syllana lege ut uulgo nota cōpre-
henduntur: nemo nostrum uel sando cōpererit. Sylla mortuo Lepidus consul legem tulit & ipse
cibariam. Cato enim sumptuaria leges cibarias appellat. De hinc paucis interiectis annis alia lex
peruenit ad populū serene. Antio Restione: quam legem quāuis esset optima: obstinatio tamen
luxuriæ & uitiorū firma concordia nullo obrogante irritam fecit. Illud tamen memorabile de
Restione latore ipsius legis fertur: eum quod uixit foris postea nō recenasse: ne testis fieret con-
temptræ legis: quā ipse bono publico pertulisset. His legibus a numerarē edictū de sumptibus ab
Antonio propositū: qui post triumuir fuit: ni indignū crederem inter cohibentes sumptus An-
tonio locum facere: cuius expensæ in cœnam solitæ cōferri sola unionis a Cleopatra uxore con-
sumpti æstimatione superate sunt. Nam cū antonius quicquid mari aut terræ aut etiam cælo gi-
gneretur: ad satiandam ingluuiem suam natū existimans saucibus ac dēribus suis subderet ea q̄
re captus de romand imperio facere uellet ægyptiū regnum. Cleopatra uxor: quæ uincia roma-
nis nec luxuria dignaretur: sponsione prouocauit in sumere se posse in unam cœnam sextertium
centies. Id antonio mirū uisum nec moratus sponsione cōtendit dignus culina Munatio Planco
qui tam honesti certaminis arbiter electus est. Altera die Cleopatra pertentans Antonium pol-
lucibilem sane cœnam parauit: sed quā nō miraretur Antonius: quippe qui omnia quæ appone-
bantur ex quotidianis opibus agnosceret. Tunc regina arridēs sialam poposcit: cui aceti non ni-
hil acris infudit: atq̄ illuc unionem demptum ex aure altera festinabunda demisit: eumq̄ ma-
ture dissolutum uti natura est eius lapidis: absorbit. Et quāuis eo facto sponsione uicisset. quip-
pe cum ipsa margarita centies sextertium sine cōtentione eualuisset: manum tamē & ad alterius
unionis aurem similiter admouit: nisi Munatius Plancus iudex seuerissimus superatum Anto-
nium mature pronūtiasset. Ipse autem unio cuius magnitudinis fueris: inde colligi poterit: q̄ q̄
superfuit postea uicta regis & capta ægypto romam delatus dissectusq̄ est: & factæ ex una mari-
ta dux: impositæq̄ simulacro Veneris: ut monstruosæ magnitudinis in templo qd̄ pantheūjdē.

DE Nuce iuglande. Cap.

Iuglans

Dhuc dicente furio secūdæ mensæ illata bellaria nouo sermoni principiū dederunt.
Symmachus. n. attrectās manu nuces uellē igt̄ ex te audire Serui. tāta nucibus noīa
q̄ cā uel otigo uariauerit: aut ūde tot mala cū hac una appellatiōe uocitēf. Fiūt tamē

seorsū diuersa tā uocabulo q̄ sapore. Ac prius de nucibus absoluas uolo q̄ tibi memoria crebræ lectiōis occurrūt; Et Seruius: Nux ista iuglās secūdū nōnullogz opinionē a iuuādo & aglāde dicta existimatur. Caius uero in libro de significatiōe uerborū hoc refert: iuglans arbor dicta est perinde ac iouis glans. Nam id arboris genus nuces habet: quæ sunt suauiore sapore q̄ glans est. Hunc fructum antiqui illi: q̄ egregiū glandiq̄ similit̄ ipsamq̄ arborē deo dignā existimabāt: Iouis glandē appellauerunt: quæ nūc lris interlisis iuglans noiatur. Cloatius aut̄ Verius in libro a græcis tractatoz ita memorat: iuglās q̄si diuglās: id ē Διός βάλανος: Sicut Theophrastus ait. Hanc græci etiam basilicam uocant.

De Nuce auellana.

Vx hæc auellana seu prænestina est eadem: ex arbore est: quæ corylus dicitur: de qua Virgilius dixit: corylū fere. Est aut̄ natio hominū iuxta agrū prænestinū q̄ carsitani uocantur ἀσώρων κόρυον Cuius rei meminit Varro in Iogistorico: qui inscribit: Marius de fortuna: inde s. prænestinæ nuces. Est & illud apud Neuiū in fabula ariolo. Quis heri apud te prænestini & lanuini hospites suapte utrosq̄ decuit acceptos cibo: alter in inanē bullā madidā dari: alteris nuces in prochiui pfundere. Hanc autem nucē græci ponticā uocant: dum unaquæq̄ natio indit huic nuci nomē ex loco: in quo nascit̄ copiosior.

De Nuce Castanea. Cap.

Vx castanea de q̄ Virgi: Castaneasq̄ nuces: uocat̄ & heracleotica. Nā uir doctus Optius i libro quē fecit de siluestribus arboribz sic ait: Heracleotica hæc nux: quā qdā castaneā noiant. Itē pōtica nux atq̄ ē q̄ dicunt̄ basilicā iuglādes germia atq̄ flores agūt similiter iisdē tpibus qbus græcæ nuces. Nūc dicēdū ē q̄ sit græca nux: ac simul hoc dicēs amygdalā de lance tulit: & ostēdit: Nux græca hæc ē: q̄ & amigdala dicit̄. Sed & thasia eadē nux uocat̄. Testis est Cloatius in ordinatoz græcoz libro q̄rto: cum sic ait: Nux græca amygdala. Acca uero i supplicatione. nucē græcā ait faunūq̄ adde quātūlibet. Nucē molluscā licet hyemis nobis tps inuideat. tamē qa de nucibus loquimur: indictā nō relinquimus. Plautus i calcedo sic eius meminit: Molluscā nucē sup eius dixi ipendente tegulas. Ecce plautus noiāt quidē sed q̄ sit mollusca nux nō exprimit. Est aut̄ p̄ficū qd̄ uulgo uocat̄ & mollusca nux dī. s. q̄ cæteris oibus nucibus mollior sit. Huius rei idoneus assertor est Sueuius uir longe doctissimus in idilio: qd̄ i scribitur more cū. Nam cum loquitur de hortulano faciēte moretum inter cætera quæ eo mittit: & hoc pomum mitri ait his uerbis.

Admisce tu acca basilicis hæc nunc:
Partim persica: quod nomen sic deniq̄ fertur
Propterea: q̄ qui quondam cum rege ponti
Nomine alexandro magno fara prælia bello
In persas retulere suo. post inde reuentum
Hoc genus arboris in prælatis finibus graiis
Differuere nouos fructus mortalibus dantes.
Mollusca hæc nux est: ne quis forte inscius erret.

De Nuce tarentina. Cap.

Vx tarentina dicitur: quæ ita mollis est ut uix atrectata frāgatur. De qua i libro Fabroni sic reperitur. Itemq̄ quidam tarentinas oues uel nuces dicunt: quæ sunt tarentinæ a tarento: quod est sabinorum lingua molle. Vnde tarentinos quoq̄ dictos putat Varro ad Libonem primo. Quam in culpam etiam Oratius potest uideri incidere qui ait Et molle tarentum.

De Nuce Pineæ. Cap.

Vx pinea hos nobis: qui appositi sunt: nucleos dedit: plautus in cistellaria: qui e nucleos esse uult: frangat nucem Et quia mala uidemus admixta: bellariis: post nupes de malorum generibus differendum est. Sunt de agricultura scriptores: qui nupes & mala sic diuidunt: ut nuces dicant omne pomum: quod foris duro tegatur: & intus habet quod esui est. malum uero quod foris habeat quod est esui: & durum intus includat. Secundum hanc diffinitionem persicum: quod Sueuius poeta superius inter nuces numerat: magis erit iter malanumeradū. His p̄missis maloz enumerāda sūt genera: q̄ Cloatius ordinatoz græcoz lib. iiii. ita diligēter enumerat. Sūt at̄ genera maloz armeniū coroninū citreū couimellitū cōditū ēssī musteū martianū orbiculatū ogrānū p̄cox p̄nuceū punicū p̄ficū q̄rianū p̄siū rubrū scādianū siluestre si rutiū scantianū tybur uerianū. Vides p̄ficū a Cloatio inter mala numeratū: qd̄ nomen originis suæ tenuit: licet iam dudū nostri soli germen sit. Quod autem ait idem Cloatius: Citreum & ipsum persicum malū est secundū Virgiliū: Fœlicis mali quo non pstantius ullum:

Nux basilica
Nux auellana siue
Corylus
Prænestina
Carsitani
populi
Nux pōtica
Nux castanea q̄ & heracleotica
Nux græca q̄ & amygdala
Thasia nux
Mollusca
Persicum

Nux tarentina
Tarentum

Nux pinea
Inter nuces
& mala

Genera malorum
Persicū

De Citreo

SAT

& reliqua. Et ut nemo dubitet hæc de citreo dixisse Virgilium: accipite quæ Oppius i libro de siluestris arboribus dicat. Circa idē malus & persica: altera generatur in italia; & i media altera. Et paulopost de citreo loquēs ait: Est aut odoratissimū. Ex quo interiectum uesti tineas necat. Fertur autem uenenis contrarium: quod tritū cum uino purgatione uirium suarum bibentes seruat. Generantur autem i perside omni tempore mala citrea. Alia enī præcarpunt: alia iterim maturescunt. Vides hic & citreū nominari: & omnia signa pomi quæ de eo Virgilius dixit: licet nomen citrei ille nō dixerit: Nam & Homerus q citreū τιον appellat: ostēdit esse odoratū pomū αρωκαλον δλωδεις Et quod ait Oppius inter uestem poni citreum: idē significat & Homerus: cum dicit ελυατα. Hinc & Neuius poeta in bello punico ait: Citrosam uestem.

Citrosa uestis

De Piris. Cap.

Pyroge genera

Ira hæc quæ uidemus: uarietas nominū numerosa discernit: Nam idē Cloatius sic eorum uocabula describit: antianum cucurbitinū ciritiū ceruisca calculosum crustumiū decimagæ græculū lollianū lauinū laureū lateresianū marapiū milcisiū myrteū neuianum orbiculanum præcianū rubile signinum tullianū ticianū turrinianum præcox uolemium mespilusserum sementinū serum tarentinum serum ualerianū serum.

De Ficis. Cap.

Ficoge genera

Dmonēt nos & fici arida: ut enumeremus genera ficorum codē Cloatio nos de his ut de aliis instruente. Sic enī diuersas ficos diligentia suæ moræ dinumerat: africa albula harūdinea a sinistra atra palusca augusta bisera carica caldica alba nigra chia alba nigra cucurbitina duricorea herculanea lauiana ludia leptoludia martica nu-

Ficus foelix & infœlix Quæ sint foelices arbores Arbores in foelices

midica pulla pōpeiana præcox tellana atra. Sciendum q ficus alba ex foelicibus sit arboribus: contra nigra ex infœlicibus. Docent nos utrūq; pontifices: Ait enī Veranius de uerbis pontificalibus: Foelices arbores putant esse: quercus æsculus ilex superius fagus corylus sorbus ficus alba pyrus malus uitis prunus cornus lotus. Targnus aut præcus i ostentario arborario sic ait. Arbores quæq; inferum deorū auertentiūq; in tutela sunt: eas infœlices nomināt. Alternū sanguinē foelicem sicū atrā quæq; baccā nigrā nigrosq; lructus ferūt: iteq; acrisoliū pygæ saluaticū pruscū rubū sentesq; qbus portēta pdigiaq; mala: cōburi iubere oportet. Quid qd' sicū tanq nō pomū fecerit a pomis apud idoneos repimus? Afranius in selia: Pomū holus ficu uuā. Sed & Cicero œconomicon libro tertio: Neq; ferit uitē: neq; quæ sata est diligenter colit: oleum ficos poma nō habet Nec hoc ignorādū ē: sicū solā ex oib; arboribus nō florere. Lactis pprie ficogē dī. Grossi appellant fici: quæ non maturescūt. Hos græci dicunt ὀλίβερος. M. Atrius: In milibus tot ficos nō uidebitis grossum. Et paulopost ait. Sumas ab alio lacte diffiuos grossos. Et postumius Albinus ānali priō de bruto. Et cā lese stultū Brutūq; faciebat: grossulos ex melle edebat.

Lactis Fici grossi

De Oleis & uuis. Cap.

Oleage genera

Learū genera hæc enumerant: africana albigerus aquilia alexandrina ægyptia: culminca cōditia liciniana orchas oleaster pauisia paulia radius salentina sergiana termuttia. Sicut uuarū ista sunt genera aminea. s. a regiōe: nā aminei fuerūt: ubi nūc salernū

Aminei ad falernum

ē. a finusca attusca albuierus abena apiana apicia bumāma: aur ut græci dicūt βουαροσ dura cina labrusca melāpisthia maronia maræotis numētana p̄cia prāma psithia pilleolaca rhodia stephanitis uenūcula uariola lagea. Inter hæc p̄texiatus: Vellem Seruiū nostrum diutius audire: sed hora nos quietis admonet: ut exorto iubar e eloquio Symmachi domi suæ fruamur: atq; ita facta discessio est.

MACROBII AVRELI THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. IIII

EC MAGIS INCEPTO VVLTVM SERMONE mouētur. Quā si dura flex aut stet marpesia cautes. Tandē corripuit sese: atq; inimica refugit Item pathos est & i hoc uersū. Obstupui: steterūtq; comæ: & uox faucibus hæsit: Sed tota Daretis fatigatio habitu depingitur. Ast illū sidi æquales genua ægra trahentē. Quassantēq; utroq; caput cassūq; cruorē Ore eiectantem. Sociorūq; eius trepidationē breuiter ostendit. Galeāq; ensēq; uocari accipiūt q̄si non spōte accepturi munus: quoderat damnum uerecundia. Ex eodem genere est illud. Totoq; loquētis ab ore Scintillæ absistunt: oculis micat acribus ignis. Est & in descriptione lāgoris hitus: ut ē tota descriptio pestilētia apud Tucididem. Et labi infœlix studioq; atq; imemor herbæ Victor

ēq̄tus. Et demissæ aures: incertus ibidē sudor: & ille quidē moriturus frigidus. Est ster pathē & pudor ut circa Deiphobum pauitātē & dira regentē supplicia. Et luctus habitu proditur: ut in Euryali matre: Excussi manibus radii: reuolutaq̄ pensa Euolat in scœlix. Et latinus quia mirat̄: de fixa obtutu tenet ora. Et Venus quia rogatura est: Tristior & lachrymis oculos suffusa nitētes. Et sybilla quia insani: Subito nō uultus nō color unūs: Non comptæ mansere comæ.

Oratio pathetica. Cap.

Vnc uideamus pathos quo tenore orationis exprimit̄. Ac primū quæramus qd̄ de tali oratione rhetorica arte p̄cipitur. Oportet enim ut oratio pathetica aut ad indignationē aut ad misericordiā dirigatur: quæ a græcis ὀικτῶσ καὶ Δεινωσις appellatur: Horum alterū accusatori necessariū est: alterq̄ reo: Et necesse est initiū abruptum habeat: quoniā satis indignantibus leuiter incipere nō conuenit. Ideo apud Virgilium Iuno sic incipit. Quid me alta silentia cogis Rumpere? Et alibi Me ne incepto desistere uictā? Et alibi: Heu stirpem inuisam & fatis cōtraria nostris Fata phrygū. Et Dido: Moriemur inultæ? Sed moriamur ait. Et eadē: Proh iuppiter ibi: Hic ait. Et priamus. At tibi pro scœlere exclamat p̄ talibus ausis Nec inittū solum tale esse debet. sed omnis (si fieri pōt) oratio pathetica & breuibz sententiis & crebris figurarum mutationibus debet: uelut inter æstus iracundiæ fluctuare. Vna ergo nobis uirgiliana oratio pro exemplo sit. Heu stirpem inuisam Initiū ab ecphonēsi. Deinde sequuntur breues interrogatiuulæ. Num sygeis occūbere campis: Num capti potuere capi? num incensa cremauit Troia Viros? Deinde sequitur hyperbole: Medias acies mediosq̄ pignes Inuenere uia. Deinde ironia: At credo mea numina tandē Fessa iacēt: odiis haud exaturata quieui. Deinde ausus suos inefficacs queritur. Per undas ausa seq̄: & p̄ fugis toto me opponere ponto. Secūda post hæc hypbole. Assumptē te teucro: uires cæliq̄ marisq̄. Inde dispersæ querelæ. Quid syrtes aut sylæla mihi? quid uasta carybdis. P̄osuit: lungitur inde argumentum a minore: ut pathos augeatur: Mars p̄dere gentē Immanē lapithū ualuit. Minor scilicet persona ideo illud sequit̄: Ast ego magna iouis coniunx. Deinde cum causas quoq̄ contulisset: quanto ipetu dea dixit: In scœlix q̄ memet i oia uerti. Nec dixit nō possum perdere Aeneam: sed uincor ab Aenea. Deinde cōfirmat se ad nocendū: & quod propriū est irascentis: & si desperet p̄fici posse: tamē ipedire cōtenta est.

Flectere si nequeo superos: acherontā mouebo.

Non dabitur regnis esto prohibere latinis

Attrahere atq̄ moras tantis licet addere rebus

At licet amborum populos excindere regum

Post hæc in nouissimō: quod irati libenter faciūt maledicit. Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo. Et p̄tinus argumētū a simili cōueniēs ex p̄cedētibus: Nec face tantū Cysseis prægna ignes enixa iugales: Vides q̄ sæpe orationē mutauerit: ac frequētibus figuris uariauerit: quia iræ quæ breuis furor est: nō pōt unū cōtinuare sensum in loquēdo. Nec desunt apud eūdem orōnes misericordiā cōmouētēs. Turnus ad Iuturnā. An miseri fratris letū ut crudele uideres? Et idē cū auget inuidiā occisōz p̄ se amicōz: Vidi oculos ante ipse meos me uoce uocātē Muranū. Et idē cū miserabilē fortunā suā faceret: ne uictō sibi pascere: Vicisti: & uictū tendere palmās Ausonii uidere. Idē. Quos minime uellē. Et aliōz p̄ces orantium uitā: Per te per qui te talē genere parēs: & similia.

De Habitu pathos. Cap.

Vnc dicamus de habitu pathos: qd̄ ē uel in ætate uel in debilitate & cæteris q̄ sequūt̄. Eleganter hoc seruauit: ut ex oī ætate pathos misericordiā mouere. Ab infantia. Infantūq̄ aiæ flentes in limine primo. A pueritia: In scœlix puer atq̄ impar cōgressus achilli. Et parūq̄ p̄ri tēdebar iulū. Vt nō minus miserabile sit piculū i patuo q̄ i filio. Et Superst cōiunx necreusa: ascaniusq̄ puer. Et alibi parui casus iulii. A iuuenta uero.

Impolitiq̄ rogis iuuenes ante ora parentum:

Pugētēq̄ genæ iuuenili in corpore pallor. A senectā Danai miserere senectæ. Et ducit̄ in scœlix æuo cōfectus aletes. Et caniciē multo deformat puluere. Mouit & a fortūa mō misericordiā mō indignationē. Misericordiā: Tot quōdam populis trisq̄ supbū Rēgnatorē asæ. Et Sinon: Et nos aliq̄ nomēq̄ decusq̄ Gessimus: Et Ausoniiq̄ olī ditissimus aruis. Indignationem uero ex uerbis Didonis: Et n̄ris illuferit aduena regnis. Elegāter. n. ex cōreptu Aencæ auget iniuriā suā. Et amara: Exulibus ne dat̄ ducēda lauina teucris? Et Numanus: Bis capti phryges. Mouit pathos misericordiā & ex debilitate. Ex quo me diuū p̄i atq̄ hoium rex Fulmīs afflauit uētis: & cōtigit igne Et alibi: Et trūcas inhonesto uulnere nares. Et de Mezētio: At tollit in ægrū se scœmur. Et Huc caput atq̄ illuc humero ex utroq̄ pependit. Et te decisa suum laride dextera quærit. Et acerq̄ cruento Puluere: perq̄ pedes traiectus lora tumentes. Mouit pathos misericordiam frequēter & a loco: Cū uitā in siluis inter. deserta ferarū Lustra domosq̄ traho: & libyæ deserta pagro.

Patheticæ orationes ὀικτῶσ miserabilis orō Δεινωσις grauitas

cap. A

cap. A

cap. A

cap. A

Pathos a misericordiā Pathos ab oī ætate

A fortuna

A debilitate

A loco

Et At nos hinc alii stantes ibimus afros. Pars scythia & rapidum cretae veniemus oaxē. Et illud egregie & breuiter: Ter circū illiacos raptauerit hec tora muros, Illiacos id ē primae muros quos ipse defenderat; pro quibus efficaciter p decem ānorum spatia pugnaverat. Et illud; Nos patriā fugimus, Et Littora cū patriā lachrymans portusq; relinquo; Et dulces moriens reminiscitur agros, Et Ignarum laureus habet ora minanta Lyrnesi domus alta solo laurente sepulchrū. Et ut Agamēnonem indigne ostenderet occisum; assumpsit locum; Prima inter limina dextra optēuit, Et illud mōentibus in patriis atq; inter tuta domorum; Sacer uero locus praeipue pathos mouet, Occisum inducit Orpheā; & miserabiliorē interitum eius a loco facit; Inter sacra deum nocturniq; orgia bacchi; Et in euerfioe troiaē Perq; domos & religiosa deoz; limina, Cassandra quoq; raptū uel diminutionem q̄ miserabilē facit lacer locus; Ecce trahebatur a tēplo adytisq; minerue; Et alibi; Diue atmipotētis ad ara ꝑcubuit, Et andromache cū de Pyrrhi necē diceret; ut inuidiā occidentis exprimeret, Excipit incautū patriasq; obtruncat ad aras, Et Venus quot Aeneas in mari uexatur ita lunonis quā iuidiose quæritur de loco Neptuno, In regnis hoc ausa tuis, Fecit sibi pathos saepe ex tempore; Prius q̄ Pabula gustassent troiaē xanthūq; bibissent, Et Orpheus miserabilis ex longo dolore, Septē illum totos phibent ex ordine mēses, Et palinurus Vix lumine quarto prospexi italiā, Et Achimenes; Tertiā iam lunae se cornua lumine cōplet, Et septima post troiaē excidium iam uertitur aestas, Frequens apud illum pathos a causa; re uera enim causa ut res aut atrox aut miserabilis uideatur, ut Cicero ī Verrem, Qui ob sepulturam in carcere necatorum a parentibus rogabatur, Hoc enim non tam rogati aut pecuniā exigere q̄ ob hanc causam, indignum erat, Et Demosthenes cum quaeritur quendā inuidia circūuentum, ex causa auget inuidiam, Circūuenit inquit arbitriū; qui inter me atq; se integre iudicauerat, Ergo & Virgilius egregie saepe ex hoc loco traxit affectū, Occidit inquit ī acie Galeus, Hoc ꝑ se nō ē dignum misericordia belli tempore; sed admouit causam; dum paci medium se offert, Idem alio loco Sternitur in foelix, Deinde subiicit causam miserabilem alieno uulnere id ē cū ad aliū telū esset emissum, Et cum palamedē indigne occisum uellet; Quē falsa sub proditione pelagii Inson tem insando in dicio quia bella uetabat Demiserat neci; Et Aeneas ut ostenderet magnitudinem timoris sui; bene causam posuit, Et pariter comitūq; oneriq; timētē; Quid lapis ut cōtēptis caeteris artificii inglorius (quē ad modū poeta ait) uiueret q̄lis cā ꝑponit, Ille ut depositi ꝑferret fata patens, Ex eodem genere est; Fallit te incautū pietas tua, Hæc enim cā illum hostibus et sic miserabilē fecit, Sed Aeneas cū hortatur; ut sepeliantur occisi, quā causam proponit, Qui sanguine nobis Hanc patriam pepere Nec suo non & indignatio demonstratur a causa; ut illic Multa gemens ignominia plagaq; supbi Victoris; Tum quos misit inultus amores, Et illud a causa ex affectu indignantis An solos tangit atridas iste dolor; solisq; licet capere arma mycenis; Et il Jud, At tu dictis albane maneres, Et illa oia; Vendidit hic auro patriā, Quiq; ob adulteriū caesi; Nec partē posuere suis, Ad pathos mouendū nec duos illos ꝑter misit locos; quos rhetores appellat a mō & a materia, Modus est cū dico; occidit manifeste uel occulte, Materia ē; cū dico; iero an ueneno, Demosthenes de mō inuidiā; Midiaē facit se pulsatū cothurno; Cicero Verri cū nudū quendā dicit ab eo statuae ipositū, Virgilius nō minus euidenter Altaria ad ipsa tramentē Traxit & in multo lapsante sanguine nati, Et capulo tenuis abdidit ensem, Et illa oia a mō sūt, Rostrosq; Imanis uultur ad uncū Immortale secur tondens; & reliqua, Et quos sup atra silex iam iā lapsura cadenti iminet affinis, Sed & misericordia a mō saepe cōmouet; ut de orphēo Latos iuuenem, sparsere ꝑ agros Et illud Obruit auster aqua inuoluēs nauēq; uirosq;, Et saxū ingēs uoluūt alit, Et Mortua quin etiam iugebat corpora uiuis, Et ī georgicis; Nec uia mortis erat simplex; & caetera de inscriptione morbi, Sed & materia apud rhetores pathos mouet; ut dū queritur Cicero flāmā ex lignis uiridibus factā; atq; ibi inclusum fumo necatū Hoc enī a materia ē; quoniam hic usus est fumo materia ad occidendū; ut alius gladio; alius ueneno, Et ideo acerrimū pathos ex hoc motū est, Idē facit; & cū flagellis caesum querit ciuē romanū, Inucnies idē apud Virgilium, At pater omnipotēs densa inter nubula telū Contorsit nō ille faces & fumea thædis; & reliqua; Elegāter at illius qdē materiā elusit Ex huius aut uera & uehementi materia exp̄ffit iracundia, Et singula quidē enumerabimus; ex quibus apud rhetores pathos nascitur quibus ostēdimus usū Maronem sed nonnunq̄ Virgilius in una re ad augendum pathos duobus aut pluribus locis coniunctis utit; ut in Turno ab ætate; Miserere parentis Longeui, A loco; Quē nūc mœstū patria ardea lōge diuidit, Et circa Cassandrā ex mō; Ecce trahebat, Ex hitu corporis passis priameia uirgo crinibus, Ex loco, A tēplo adytisq; mineruæ; Et circa agamēnonē a priā; ipse myceneus, A fortūa; Magnoz ductor achiuū, A necessitudine Cōiugis, A loco Priā iter limia subsedit adulter, Tacite quoq; quasi per diffinitionē pathos mouere solet; cū quæres miserationē mouet; nō dilucide dicitur; sed datur intelligi; ut cum Mezentius dicit, Nunc a te uulnus adactū, Quid, n.

A loco sacro

A tempore

A causa

A mō & a materia

aliud ex hoc intelligendū est: q̄ hoc altum uulnus esse amittere filium. Et rursus idē: Hæc uia sola fuit qua perdere posses. Sed hic scilicet accipiendū est perire esse amittere filiū. Et Iuturna cū querit: q̄ adiuuare fratrem phieat: Immortalis ego. Quid enī sequitur non est immortalitas in luctu uiuere: Hæc ut dixi uim diffinitionis habet: & a poeta eleganter introducta sunt. Sunt & i arte rhetorica ad pathos mouendū etiā hi loci qui dicunt circa rem: & mouendis affectibus p̄ oportuni sunt: ex quibus primus est a simili. Huius species sūt tres exemplū: parabola: imago: Græce *ὡραζαλε γυα, παραβολη εικων.*

Ab exemplo Virgilius

Si potuit manes accersere coniugis orpheus

Threicia fretus cythara fidibusq; canoris.

Si fratrem pollux alterna morte redemit.

Quid thælea: magnum quid memorem alcidem.

Antenor potuit mediis elapsus achiuis. Hæc enim omnia misericordiā mouēt: quōniā indignū uidetur negari sibi quod aliis indultum est. Deinde uide unde auget inuidiam: Si potuit, manes accersere cōiugis, orpheus. Habet causam dispatē manes illic cōiugis: hic patris: illic accersere: hic uidere threicia fretus, cythara. Hic misericordiā eius irrisit: Si fratrē pollux alterna morte redemit. Itq; uiam toties. Hoc iam a modo. Plus est enim sæpe irē q̄ semel. Quid thælea: magnum quid memore alcidē. Hic propter egregias p̄sonas nō habuit quid minueret: uel quid augeret. Verum quod illis elucebat: hoc sibi iactat cum iis esse cōmune. Et mi genus ab ioue sūmo. Simile est & illud ab indignatione. Quid enī ait Iuno Pallas ne exurere classem Argiuū. Iam hoc plus est classem uicticem: q̄ reliquias fugientiū. Deinde causam minuit. Vnius ob noxam & furias aiacis olei. Quā minuit ut noxam diceret: quod leuis culpæ nomē est. Et unius quod facile pos sit ignosci: & furentis: ut nec culpa sit. Et alibi. Mars perdere gen tē immanē lapithum ualuit. uides eadē obseruatōes: gentem & immanē. Deinde aliud exemplū: Concessit in iras ipse deū anti quā genitor calidona dianæ: Antiquā ut plus honoris accederet ex uerustate. Deinde i utroq; causam minuit. Quod scelus aut lapithis tantū aut calidone moerente.

Pathos ab exemplo

Parabola uero: quoniā magis hoc poetæ conuenit: sapissime pathos mouit. Cū aut miserabilem aut iracundū uellet inducere. Miserabilem sic.

Qualis populea moerens philomena sub umbra:

Qualem uirgineo demessum pollice florem. Et aliæ plurimæ parthenæ parabola: i quibus miseratus est. Quid de ira: Ac uel uti pleno lupus insidiatus ouili Dum fremit ad caulas Et Mugitus uel uti fugit cū saurius arā Taurus. Et alia plura similia q̄ querit inueniet.

Pathos parabola

Imago quæ est a simili pars tertia: idonea est mouendis affectibus. Et fit cum aut forma corporis absentis, describitur aut omnino quæ nulla est fingitur. Vtrūq; Virgilius eleganter fecit.

Pathos ab imagine

Illud prius circa Aescanium

O mihi sola mei super astynactis imago.

Sic oculos sic ille manus sic ora ferebar: Fingit uero cū dicit: quā fama secuta est. Candida succi etanulatranti bus iguina monstis. Sed prior fama *οικτρον* hæc *δεινοστυ* id est prior misericordiam cōmouet: horrore secūda. Sicur alibi, Et scissa gaudens uadit discordia: palla: Quā cū sanguineo sequit bellona flagello. Et oīa illa q̄ de forma dixit. Sed illud nīmīū pathetice. Furor ipius itus sæua sedēs sup arma: & centū uictus aenis Post tergū nodis: fremet horridus ore cruēto.

Pathos a minori

Ixi mus a simili: nūc dicamus a minore parhos a poeta posirū. Nepe cū aliqd̄ p̄ponit qd̄ p̄ se magnū: sit deide mius ostēdit q̄ illud qd̄ uolumus augeri: sine dubio infinita miseratio mouet. Ut ē illud: O foelix una ate alias priameia uirgo Hostile ad rumulū troiæ sub moenibus altis lussa mon. Primū q̄ ait foelix cōparationē sui fecit: deinde posuit a loco: hostile & ad tumulū. Et a mō qd̄: nō minus acerbū ē: lussa mori: Sic ergo hæc accipiēda sunt quīs hostile ad tumulū: q̄ uis iussa mori: foelicio tamē q̄ ego: qa fortitus nōn prulit ullos. Simile ē & illd̄ O terq; q̄ terq; bti. Et qd̄ de pasiphe dicit: Prætidēs iplerūt fallis mugitibus agros: Deinde ut minus hoc eē mōstraret: at nō tā turpes pecudū tamē ulla secuta ē Cōcubirus. Quid illud nonne uehementer patheticū est a minore: Nec uates helenus: cū multa horrenda moneret: Hos mihi prædixit luctus nō dira celæno. Quid hic intelligimus. nisi oīa quæ passus erat minora illis uifa q̄ patris mortem.

Pathos a maiore

Maiores negauerūt quidā rem augeri posse. Sed elegāter hoc circa didonē Virg. induxit. Non aliter q̄ si iūmissis ruat hostibus omnis carthago: aut antiqua tyrus. Dixit, n. non minorem luctu fuisset ex unius morte q̄ si tōta urbs qd̄ sine dubio esset maius ruiisset. Et Homerus idē fecit. Est apud oratores & ille locus idoneus ad pathos mo

a loco p̄ter spem

uendum: quid dicitur: præter: spem. Hunc Virgilius frequenter exercuit: Nos tua pgenies cæliq
bus annuis arcem, & cætera. Et dido,

Hunc ego si potui tantum sperate laborem

Et pferre soror potero æneas euandro. Et nûc ille quidê spe multû captûs inani Fors & uota fa
cit. Et illud: Auena nri. Quod nunq̄ ueriti sumus: ut possessor agelli Diceret hæc mea sût uete
res migratê coloni. Inuenio tamen posse aliquê ex eo: qd̄ iâ sperauerit: mouere pathos: ut. Euan
det: Haud ignarus etâ quantû noua gloria in armis Et prædulce decus:

ὁμοιοπα
θειαν
Pathos de
similitudie
Passionis

Ratores ὁμοιοπαθειαν uocant: quotiens de similitudine passionis pathos nascit: ut
apud Virgiliû: Fuit & tibi talis Anchises genitor. Et patriæ strixit pieratis imago. Et
dido: me quoq; p multos similis fortuna labores: Est & ille locus ad per mouendum
pathos in quo sermo dirigif uel ad inanimalia uel ad muta: quo loco oratores fre
quenter utuntur. Verûq; Virgilius bene pathetice tractauit: uel cû ait dido: Dulces ex uixiæ dum
fara deusq; sinēbant uel cû Turnus: Tuq; optima ferrû terra tene. Et idē alibi: Nunc o nunq̄ fru
strata uocatus hasta nieos. Et R. hebe diu tes si qua diu mortalibus ulla est: uiximus. Facit apud
oratores pathos etiâ addubitatio: quâ græci ἀποπόθη uocât. Est eni. uel dolentis uel itascētis

A dubita
tione

dubitare quid agas. En quid ago. Rursus ne pcos irrisa priores experiat: Et illud de Orphæo:
Quid faceret: quo se rapta cōiuge ferret: Et de Niso. Quid faciat: qua ui iuuenē quibus audeat
atnis eripere: Et anna per mouetur: Quid primum de ferta quaeratur: comitem ne sororem. Et at
teltatio rei uisæ apud thetores pathos mouet. Hôc Virgilius sic exequitur.

Ipse caput niuei fultum pallantis & ora:

Vt uidit leuiq; patens in pectore uulnus. Et illud. Impleuitq; sinum sanguis

Ab attesta
tione

Et moriensq; suo se in sanguine uersat.

Et Crudelis nati monstrantem uulnera cernit.

Et Ora uirum tristi pendebant pallida tabo.

Et Voluitur eurius leto: pulchrosq; per artus It cruor.

Et Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro.

Pathos per
hypbolen

Acit hyperbole: id est nimietas pathos: p quâ exprimit uel ira uel misericordia. Ira ut
cum sorte dicimus milies ille pire debuērat: quod ē apud Virgiliû. Omnes p mor
res animâ sontē ipse dedissem Misericordiā cū dicit: Daphni tuū pœnos etiâ ingenuisse
leones Interitû. Nascitur pter hæc de nimietate uel amatoriû uel alterius generis pa
thos. Si mihi nō hæc lux totô iâ longior anno: est. Et illud seorsum: Matia ante exurete tutno: q̄
sacra dabitur pinus. Et non si tellurem effundat in undas:

Exclamatio quæ apud græcos ἐκφοβησις dicit: mouet pathos. Hæc sit iterdû explo
na poetæ: nō nunq̄ ex ipsius quē inducit loquentē. Ex poetæ quidē persona est.

Mantua ue miseræ nimium uicina cremonæ

Pathos per
exclamationem
Per silentiû

Infœlix ut cûq; ferent ea facta nepotes. Crimen amor uestrû & alia similia. Ex psona
uero alterius: Dii capiti ipsius generiq; referuet. Et Dii talia gtais Instaurate: pio si pœnas ore re
posco. Et Dii talē terris auertite pestē. Cōtraria huius figuræ ἀποσώθησις quod ē taciturnitas.
Nam ut illic aliqua exclamādo dicimus: ita hic aliqua tacendo subducimus. Quæ tamē intelli
gere possit auditor. Hôc aut p cipue irascentibus conuenit: ut Neptunus. Quos ego sed motos
præstat componete fluctus. Et Mnestus: Nec uincete certo.

Quâq; o sed lupent: quibus hoc neptune dedisti. Et Turnus:

Quâq; o si solitæ quicq; uirtutis adesset. Et in bucolicis:

Novimus qui re trāfuet la tuentibus hircis:

Pathos ex
repetitione

Et quo: sed faciles nymphæ irrisere: sacello. Sed & miseratio ex hac figura mota ē a Sinôe: Dôec
calchâte ministro Sed qd̄ ego hæc aut neq; q̄ igrata reuoluo. Nascit pathos & de repetitõe: quâ
græci ἐπανάφορον uocât: cum sententiæ ab iisdem nominibus incipiūt.

Hinc Virgilius: Eurydicem uox ipsa & frigida lingua.

Ah miseram eurydicem anima fugente uocabat:

Eurydicem toto refetebât flumine ripæ. Et illud:

Te dulcis coniunx: te solo in littore secum:

Te ueniente die: te de cedente canebat. Et illud:

Te nemus angitiæ: uitrea te fucimus unda

Te liquidi fleueret lacus. ἐπιτιμία que est obiurgatio: habet & ipsa pathos: id est cum obiecta
iisdem uerbis refutamus: Aeneas ignarus abest: ignarus & ablit.

Per obitu
gationem

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLUSTRIS SATVRNALIORVM LIBER: V

OST HAEC CVM PAVLISPER EVSEBIVS Q. VIE-
uisset: omnes inter se cōsono murmure Virgilium nō minus
oratorē q̄ poetā habendū pnūciabāt: in quo & tanta ornan-
di disciplina: & tam diligens obseruatio rhetoricæ artis osten-
deretur. Et Auienus dicas mihi iquit uolo doctoz optime: si
concedimus (sicut necesse est) oratorē fuisse Virgilium: si quis
nunc uelit orandi artē consequi: utrū magis ex Virgilio: an ex
Cicerone proficiat. Video quid agas inquit Eusebius: quid in-
tendas: quo me trahere coneris: eo scilicet quo minime uolo
ad comparationē Maronis & Tullii. Verecūdæ enim interto-
gasti uter eoz præstantiore quādo qdē necessario is plurimū
collaturus sit: qui ipse plurimū p̄stat. Sed istam mihi necessita-
tem altam & pfundā remittas uolo: quia nō nostrū inter illos

tantas componere lites: nec aut̄ in utrāuis partē talis sententiæ auctor uideri. Hoc solum aude-
bo dixisse: quia facundia mantuari multiplex & multiformis est: & dicendi genus omne cōple-
ctitur. Ecce enī in Cicerone uestro unus eloquentiæ tenor est: ille abundās & torrens & copio-
sus. Oratorum aut̄ non simplex nec una natura est: sed hic fluit & redundat: contra ille breuiter
& circūctise dicere affectat. Tenuis quidam & siccus & sobrius amat quandā dicēdi frugalitatē:
alius pingui & luculenta & florida oratiōe lasciuit. In qua tanti omniū dissimulatōe unus oīno
inuenitur Virgilius: qui eloquentiā ex omni genere conflauerit.

Quot genera dicendi. Cap.

Espondit Auienus: Apertius uellē me has diuersitates sub p̄sonarū exēplis doceres.
Quattuor sunt inquit Eusebius generā dicendi. copiosum in quo Cicero dominaf.
Breue in quo Salustius regnat. Siccum quod Frōtoni ascribitur. Pingue & floridum
In quo Plinius secundus quondam: & nūc nullo uetere minor noster Symmachus luxuriat. Sed
apud unum Maronem hæc quattuor genera reperies. Vis audire illū tanta breuitate dicentē: ut
arrari magis & contrahi breuitas ipsa non possit? Et campos ubi troia fuit. Ecce paucissimis
uerbis maximā ciuitatem hausit & absorpsit: non reliquit ille nec ruinā. Vis hoc ipsum copiosif-
sime dicat? Venit summa dies & ineluctabile tempus Dardaniæ: fuimus troies: fuit iliū & igēs.
Gloria tetricoz serus omnia iuppiter argos Trāstulit: incensa danai dominatur in urbe. O p̄fria:
o diuū domus iliū: & inelyta bello Moenia dardanidū. Quis clades illius noctis: q̄s funera fādo:
Explicet: aut possit lachrymis æquare labores. Vrbs antiqua ruit multos dominata per annos.
Quis fons: quis torrens: quod mare tot fluctibus: quor hic uerbis inundauit. Cedo nūc siccum:
illud genus elocutionis: Turnus ut anteuolās tardum p̄cesserat agmen: Viginri lectis equitum
comitatus: & urbi Improuisus adest: maculis quē thracius albis Portat equus cristaq; tegit ga-
lea aurea rubra. Hoc idē quo cultu: q̄ florida orationē cum libuerit profertur: Forta sacer cibeles
choreus olimq; sacerdos Insignis longe phrygiis fulgebat in armis. Spumantēq; agitabat equū:
quē pellis ahenis In plumā squāmis auro conferta tegebat. Ipse pegrina ferrugine clarus & ostro
Spicula torquebat Lycio gortiniā cornu: Pictus acu runicās & barbar tegminā crurū. Sed hæc
quidem inter se separata sunt: Vis autem uidere quēa dmodū hæc quattuor genera dicendi Vir-
gilius ipse permiscet? & faciat unum quoddā ex omni diuersitate pulcherrimū temperamētū?
Sæpe etiam steriles incendere profuit agros: Atq; leuē stipulā crepitantibus urere flāmis. Siue
inde occultas uires & pabula terræ Pinguia cōcipiunt: siue illis omne per ignē. Excoquit uiriū:
atq; exudat inutilis humor. Seu plures calor ille uias & cæca relaxat Spiramēta: nouas ueniat q̄
succus i herbas. Seu durat magis & uenas astringit hiantes: Ne tenues pluuiæ rapidiue potētia
solis Acrior: aut boreæ penetrabile frigus adurat. Ecce dicendi genus: quod nusq; alibi deprehē-
des: in quo nec p̄ceps breuitas: nec infinita copia: nec ieiuna siccitas: nec lætitia pinguis.

Stili dicendi. Cap.

Vnt præterea stili dicēdi duo dispari moralitate diuersi. Vnus est maturus & grauis
qualis Crasso assignat. Hoc Virgilius utit: cū latinus p̄cipit: Turno. O p̄stans animi
iuuenis quātū ipse feroci Virtute exuperas: tātō me impēsius æquū est Consulere: &
reliqua. Alter huic cōtariū ardens & erectus & insensu: q̄li est usus Antonius. Nec hūc apud
Virgiliū frustra desideraueris. Haud talia dudū Dicta dabas: morere & fratrem ne desere frater.
Vides ne eloquentiā diū uarietate distinctā: quā quidē mihi uidet. Virgilius nō sine quodam

Dicendi ge-
nera quar-
tuor
Copiosum
Breue
Siccum
Floridū &
Pingue

stili dicēdi
duo
Maturus &
Grauis
Ardens &
Insensus

De laudi-
bus operis
uir. instar
mundi

præfagio quo se omnium profectibus præparabat: de industria permiscuisse. Idque non mortali sed diuino ingenio præuidisse: atque adeo non alium ducem secutus quam ipsam rerum omnium matrem naturam. Hinc prætexuit uelut in musica concordia dissonorum. Quippe si mundum ipsum diligenter inspicias: magnam similitudinem diuini illius & huius poetici operis inuenies. Nam qualiter eloquentia Maronis ad omnium mores integra est: nunc breuis: nunc copiosa: nunc sicca: nunc florida: nunc simul omnia: interdum lenis aut torrens: sic terra ipsa hic lacta segetibus & pratis: ubi siluis & rupibus hispida: hic sicca arenis: hic irrigua fontibus: pars uasto aperit mari. Ignoscere: nec nimium me uocetis: qui naturæ rerum Virgilium comparauit. Intra ipsum enim mihi uisum est: si dicere decem rhetorum qui apud athenas atticas floruerunt: istos inter se diuersos hunc unum permiscuisse. Tunc Euangelus irridenti similis: Bene inquit opifici deo a rure mantuano poetam comparas: quem grecos rhetores quorum fecisti mentionem: nec omnino legisse assecrauerim. Vnde enim ueneto rusticis parentibus nato inter siluas & frutices educato uel leuis grecarum notitia litterarum? Et Eustachius: Caue inquit Euangele grecorum quemque de summis auctoribus tantam grecæ doctrinæ hausisse copiam credas: quantam solertia Maronis uel assecuta est uel in suo opere digessit. Nam præter philosophiæ & astronomiæ amplam illam copiam: de qua supra disseruimus: non parua sunt alia quæ traxit a grecis: & carmini suo tamquam illic nata conseruit. Et Prætextatus oratus sis inquit Eustachii: ut hæc quoque cõmunia nobiscum uelis quantum memoria repetere incitata suffecerit. Omnes Prætextatum secuti addisserendum Eustachium prouocauerunt. Ille sic incipit. Quæ Virgilius traxit a grecis dicturum ne me putes ea quæ uulgo nota sunt: quæ Theotricum sibi fecerit pastoralis operis auctorem: ruralis Hesiodum: & quæ in ipsis georgicis tempestatis ferentis signa de Arati phænomenis traxerit. Vel quæ euerisionem troiæ cum sinone suo & equo ligneo cæterisque omnibus quæ librum secundum faciunt: a Pisandro pene ad uerbum transcripserit: qui inter grecos poetas eminet. opere quod a nuptiis Ionis & lunonis incipiens uniuersas historias quæ mediis omnibus sæculis usque ad ætatem ipsius Pisandri cõtingerunt: in unam seriem coactas redegerit: & unum ex diuersis hiatibus temporum corpus effecerit. In quo opere inter historias cæteras interitus quoque troiæ in hunc modum relatus est. Quæ fideliter Maro interpretando fabricatus est sibi iliacæ urbis ruinam. Sed & hæc & talia ut pueris decantata prætereo. Iam uero æneis ipsa ab Homero sibi mutuata est. Errorem primum ex odyssea: deinde ex iliade pugnas: quæ operis ordinem necessario rerum ordo mutauit. Cum apud Homerum prius iliacum bellum gestum sit: deinde reuertenti de troia error cõtingerit Vlyxi. Apud Maronem uero Aeneæ nauigatio bella quæ postea in italia sunt gesta: præcesserit. Rursus Homerus cum uellet iniquum grecis Apollinem facere: causam struxit de sacerdotis iniuria. Hic ut troianis lunonem faceret infestam: causam sibi congerit comparauit. Nec illud cum cura magna relaturus sum: licet ut existimo non omnibus obseruatum: quæ cum primo uersu promississet perducendum sese de troiæ littoribus Aeneam. Troiæ qui primus ab oris italiæ fato profugus lauina quæ uenit Littora. Vbi ad ianuam narrandi uenit: Aeneam classem non de troia sed de sicilia perducit. Vix e conspectu sicilicæ telluris in altum Vela dabat læti quæ totum homericis filis texuit: ipse enim uitans in poemate historicorum similitudinem quibus lex est incipere ab initio rerum: & continuam narrationem ad finem usque perducere: ipse poetica disciplina a rerum medio coepit: & ad initium post reuersus est. Ergo Vlyxis errorem non incipit a troiano littore describere: sed iacit eum primo nauigantem de insula calipsonis: & ex persona sua perducit ad phæacas. Illic in conuiuio Alcinoi regis narrat ipse quemadmodum de troia ad calipsonem usque peruenerit. Post phæacas rursus Vlyxis nauigationem usque ad ithacam ex persona propria poeta describit. Quem secutus Maro Aeneam de sicilia perducit: cuius nauigationem describendo perducit ad lybiam. Illic in conuiuio Didonis narrat ipse Aeneas usque ad siciliam de troia nauigationem suam: & addidit uno uersu: quod iam copiose poeta descripserat: Hinc me digressum ueris deus appulit oris. Post africam quoque rursus poeta ex persona sua iter classis usque ad ipsam describit italiam. Interea medium æneas iam classe tenebat Certus iter. Quid quæ & omne opus uirgilianum uelut de quodam homerici operis speculo formatum est: Nam & tempestas mira imitatione descripta est. Versus utriusque qui uolet conferat: ut Venus in nauicæ locum Alcinoi filia successit. ipsa autem Dido refert speciem regis Alcinoi conuiuii celebrantis. Scylla quoque & charibdis & circe decenter attingit & per solis armatis strophades insulæ singuntur. At pro consultatione inferorum descensus ad eos cum comitatu sacerdotis inducit. Ibi Palinurus Elpenor: sed & in festo Aiæi infesta Dido: & tyresia cõfiliis Anchisæ monita respondet. Iam prælia iliadis & uulnerum non sine disciplinæ perfectione descriptio: & enumeratio auxiliorum duplex: & fabricatio armorum: & ludicri certaminis uarietas: istumque inter reges & ruptum scædus: & speculatio nocturna & legatio reportata a Diomede repulsa Achillis exemplis: & super Pallante ut patroclo lamentatio & altercatio ut Achillis & Agamemnonis: ita Draconis & Turni. Vtrobique in alteri suum alter publicum commodum cogitabat. Pugna singularis Aeneæ

aitq; turni: ut achillis & Hectoris: & captiui inferis destinati: ut illic Patrocli: hic Pallátis: Sulmo
 nie creatos Quatuor hic iuuenes, totidē quos educat u fens Viuētes rapit inferias: quos imolet
 umbris. Quid q; p Lycaone homerico: q; iter fugiētes dephēsus nō mixe si ad pces confugerat:
 nec ramē Achilles ppter occisi patrocli dolorē pepcit: simili cōditiōe Magus in medio tumultu
 subornatus ē. Inde mago pcul isensam cōtēderat hastā. Et cū ille genua aplectēs uitā supplexq;
 petisfēs: respondit: Belli cōmertia turnus Sustulit ista prior iam tum pallate perempto. Sed & in
 sulatio Achillis in ipsum Lycaonem iam peremptū in Tarquitū a Marone trāsferē: ille ait.

ἐνταυθοὶ νῦν κείσο μετὶ χθίσιν οἷσ' ὥστε λῆς
 αἰμῶ πολυχμησονταὶ ἀκηδέες οὐδέ σε μητήρ
 ἔντε μὲν ἰλεχέεσι γοήσεται ἀλλὰ σκάμανδρος

οἶσει δεινῆισ εἶσω ἄλός' εὐρέα κόλπων:

& cætera. At hic noster.

Istic nūc metuēdæ iacei: & reliqua Et si uultis me & ipsos pferre uersus ad uerbū pene trāslatos:
 licet oēs p̄sens memoria nō suggerat: tamē q se dederint obuios annotabo.

νῦν ἴδω μὲν μαζῶπτε λάσεν τῶξω δέ σὶ δῆρον

Totam rem quanto cōpendio lingua ditior explicauit. Vester licet p̄odo u fens idem tamē dixit.

Adduxit longē: donec curuata coirent

Inter se capita: & manibus iam tangeret æquis

Lua aciem ferti: dextra neruoq; papillam.

ἀλλ' ὅθ' εἰ δὴ τὴν νῆσον ἐλέϊ πομὲν οὐδέ τις ἄλλη

φεινετο γαίῳ ἀλ' ἄλ' οὐρανὸς ἠδέ ἰθάλαττα

δαί τ' ὅτε κυανῆν νεφέλην ἐσησέ κρονίων

νήος ὑπερ γλαφυρῆς ἠχλυσε δέ πόντος ὑπ' αὐτῆς

Nec iam amplius ulla Apparet tellus cælum undiq; & undiq; pontus

Curuata in molis faciē circūstertit unda. Et de tartaro illē ait:

Τόσσον ἐνεργάδεω ὅσον οὐρανος ἐστ' ἀπὸ γαίης

Biis patet in preccis tantum: tenditq; sub umbras

Quantus ad æthereum cæli suspectus olympi:

αὐτὰρ ἐπεὶ ποσιος καὶ ἐδῆτύος ἐξ ἔρονεντο

Postq; exempta fames: & amor compressus edendi.

ὡς ἐφατεύχόμενος του ἐκλυε μητίετα γέυσ

τῶ δ' ἐτέρων μὲν ἔδωκε πατήρ. ἔσθρον δ' ἀ νένευσεν

νηῶν μὲν οἱ ἀπώσασθαι πώλεμον τε μάχην τε

δωκε σόον δ' ἀ νένευσε μάχης ἐξ ἀπὸνέεσθαι

Audit & uoti phœbus succedere partem

Mente dedit: partem uolucres disperfit in auras.

καὶ πᾶσι δὼν πᾶσι λείσ' τοίκεν μετόπισθε γέγονται

Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris:

Et nati natorum & qui nascentur ab illis.

Et alibi ille ait:

καὶ τὸτ' ὀδυσσεὺς λῦτο γούνατ' αὐτὰ καὶ φίλον ἦε ορ

ὀχθίσασ' δ' ἀρα εἶπε πρὸς ὄν μεγαλήτορα τυμὸν

Hic de duobus unum fabricatus est.

Exemplo æneæ soluuntur frigore mēbra:

ἀξὸν δ' ἠέ γχος Διομήδεος ἠδ' εἰ καὶ αὐτὸν

πρηνεῖ δ' ὀσ' πρὸς εἶν σάϊων πρὸ πᾶροιθε πωλάων

Armipotens præsens bellæ tritonia uirgo

Frangē manu telum phrygii prædonis: & ipsum

Pronum sterne solo: portisq; effunde sub ipsis.

ἠεὸ λίγη μὲν πρῶτα κόρυσσεσθαι αὐθάρ' ἐπείθεα

οὐρανώ ἐσηρίξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαινεί

Ingrediturq; solo & caput inter nubila condit:

Ille de somno ait.

Dulcis & alta quies placidæq; simillima morti.

νάϊ μᾶτ' ὀδ' εἰσησῶν. τὸ μὲν οὐ πωθε φύλλα καὶ ὄϊους

φύσει ἔπειθε δὴ πρῶτα τόμην ἐν ὄρεσι λελοιπὴν
 οὐδ' ἀναβῆ λήσει; περὶ γὰρ ῥαίε χαλκός ἐλεψε
 φύλλα τε καὶ φλοιόν. Νῦν αὖτε μιν ὕψος ἀχαιῶν
 ἐν πάλαιμῃσ' φορέουσι Δεκάστωλοι, οἳ τ' ἐβέμισσ' ἄσ
 πρὸς Δίῃσ' εἰρύσται, ὁ δέ τοι μέγας ἔοσεται ὄρκος
 Vt sceptrum hoc (dextra sceptrum nam forte gerebat)
 Nunq̄ fronde leui fundet uirgultā neq; umbram;
 Cum semel in siluis immo de stirpe recisum
 Matre caret; posuitq; comas & brachia ferro:
 Olim atbos nunc artificis manus ære decoro
 Inclusit, patribusq; dedit gestare latinis.

Tria impos-
sibilia

Ed iā si uidet a collatiōe uersuū trāslatorū faceffo: ut nec uniformis narratio pariat
 ex fatietate fastidiū: & sermo ad alia non minus præsentī causæ apta uerratur. Perge
 quæso inquit Auienus oīa quæ de Homero subtraxit iuestigare. Quid enī suauius
 q̄ duos præcipuos uates audire idem loquētes? Quia cum tria hæc ex æquo impossi-
 bilia putentur: uel Ioui sulmē: uel Herculi clauam; uel uersum Homero subtrahere. Quod & si
 fieri possēt: alium tamen nullum deceret: uel sulmen p̄ter Iouem iacere: uel certate p̄ter Hercu-
 lem robore: uel canere quod cecinit Homerus. Hic opportune in opus suū quæ prior uates di-
 xerat transferendo secit ut sua esse ctedantur Ergo pro uoto omnium feceris: si cum hoc coetū
 cōmunicata uelis quæcunq; uestro noster poeta mutuatus est. Cedo igitur Eustachius ait. uir-
 gilianum uolūmen: quia locos eius singulos inspiciens homericorum oersuum promptius ad-
 monebōr. Cūq; Symmachi iussu famulus de bibliotheca petitū librū detulisset: temere uoluit,
 Eustachius. Et dum uersus quos fors obrulisset inspiceret: uidete inquit portum ad ciuitatem
 Didonis ex itacha migrantem:

Est in secessu longo locus: insula portum
 Efficit obiectu laterum; quibus omnis ab alto
 Frangitur inq; sinus scindit sese unda reductos
 Hinc atq; hinc uastæ rupes geminiq; minantur
 In cælum scopuli: quorum sub uertice late
 Aequora tuta silent: tū siluis scæna cor scis
 Deluper: horrentiq; atrum nemos imminet umbra:
 Fronte sub aduersa scopulis pendentibus antrums
 Intus aquæ dulces: u: uocq; sedula saxo.
 Nympharum domus. hic fessas nec uincula naues:
 Vlla tenent: unco nec alligat ancora motu;

φόρκυνος δέ τις ἐξ ἱλμὴν ἀλίσι ο γέροντος
 ἐν δὴ μω ἰθακῆσ' ἀύοδε πρὸ βλητεῖσ' ἐν αὐτῶ
 ἀκτῶ ἀπὸ πρῶ γεσ λιμένος ὡτι πρῶ τῆσσι
 αἱ τῶν ἐμῶν σρεπῶσσι Δυσσηων μέγα κύμα
 ἐκ τοσδ' ἔντοσθεν Δετάνυ Δετμείο μενουσι
 νητέυσ' ἐλμοι ὅταν ὄρμου μέτρον ἴκωνται
 αὐτῶρ ἐπὶ κρατῶσ' λιμένος τανύφυλλοσ' ἐλαίη
 ἀγχοῖσ' Δαυτησ' ἀρρορον ἐπὴ ραγογ ἠερὸν Δέσ
 ἱερὸν νυμφῶων αἱ νηιάδεσ' καλέονθαι
 ἐν Δέ κρηνηρεσε καὶ ἀμφιφορηεσ' ἔασσι
 Δαίνοι ἐνθα Δέ τσε ἰσα σθεβῶσσοσσι μελίωσσι

T cum rogasset Auienus: ut nō sparsim sed ab initio per ordinē annotaret: ille manu retractis in calcem foliis sic exorsus est.

Aeole nāq; tibi diuum pater atq; hominum rex
 Et mulcere dedit fluctus & tollere uento:

Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphae:

Quarum quæ forma pulcherrima deiopæi:

Conubio iungam stabili: propriamq; dicabo:

Tempestas Aenææ Aeolo concitante cū allocutione ducis res suas cōclamātis de Ulixis tempe-
 state & allocutione descripta est: in qua Aeoli Licum Neptunus optinuit. Versus quoniā utro-
 biq; multi sunt: nō inferui Qui uolet legere ex hoc uersu habebit exordium.

Hæc ubi dicta: cauum conuersa cuspide montem

Est apud Homerum de quinto ody fœæ

ὡς εἰσὼν συνάγε νεφέλασ ἐσπάρξε Δε ζώντων
χερσὶ τριάναν ἔλων πάσασ Δόρθουεν ἀλλάσ
σαυτοίων ἀνέμων.

Ut primum lux alma data eum: exire loco scq;

Explorare nouos: quas uento accesserit oras:

Qui teneant (nam inculta uidet) homines ne feræue:

Quæere constituit: sociisq; exacta referre.

ἔρουμενοσ δώρμαινε κατὰ φρενα καὶ κατὰ θυμόν

ώμοι ἐγὼ τέως αὐτε βροτῶν ἐς γαῖα νικάνω

ἦροὶ γύβρισαί γε καὶ ἀγριοὶ. οὐδέ λίκαιοι

ἢ φιλοφεινοὶ καὶ σφιννόοσ ἐς ἰεουδῆσ

ἀλλά γέ γὼ αὐτόσ πειρησώμαι ἢ Δε ἰδωμαι

Nulla tuarum audita mihi neq; uisa sororum:

O q̄ te memorem uirgo: nāq; haud tibi uultus

Mortalis nec uox hominem sonat: o dea cætte

An phœbi soror: an nympharum sanguinis una.

γούνομαι σέ ἀνάσσα θεόσ νύ τοὶ ἦβροῖόσ ἐοσὶ

εἰ μὲν τις θεόσ ἐοσὶ τοὶ οὐρανὸν εὐρύη ἔχουσ τῆ

ἀρτέμιδι σέ ἐγὼ γελίόσ κούρη μεγαλοιο

εἰδοσε μέγεθσε φυη τὰ γγισα εἰσκόω

O dea si prima repetens ab origine pergam:

Et uacet annales nostrorum audire laborum:

Ante diem clauso componet uesper olympo

At uenus obscuro gradientes aere sepsit:

Et multum nebulae circum dea fudit amictum:

Cernere nequis eos neu quis contingere possit:

Moliriue moram: aut ueniendi poscere causas

καὶ τότὸ δουσεύσ ἀρτο πάλιν Δι. μεν αὐτὰρ ἀήνη

πολλήνη ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ ὄδυσσῆ

μήτισ φαίηκων μεγαθύμων ἀντὶ βρολήσασ

κερτο μέοι τέ πτεροσὶ καὶ ἔφεροὶ τότισ ἐῖη

Qualis in eurytæ ripis aut per iuga cynthi

Exercet diana choros: quam mille secuta

Hinc atq; hinc glomerantur oreades: illa phætrâ

Fert humero: gradensq; deas supereminet omnes

Latonæ tacitum pertētant gaudia pectus.

Talis erat dido: ralem se læta ferebat.

ὄη δάρτεμῖσ εἰσικα τούρεα ἰοχέαιρα

ἢ κατὰ τὴν γετον περὶ μηκετον ἠέρυμάνθον

τερπομένη κάπροισὶ καὶ ὠκέησ ἐλάφοισὶ

τῆ δαῖμακοῦραι νύμφαι Διόσ ἀγιόχοιο

ἀγρονόμοι παίζουσι γέγηθε Δέτ εφρενα λητω

πασαων Δυπερ ἠγε κερη ἔχει ἠδε μετωπα

ρεῖσ δαῖρι γνώτη πελεται καλαὶ Δέ τέ πὰ γαί

ὡσὶ γάμφισ ὄλοισὶ μετέπρεπε παρθένοσ ἀδμήσ

Restitit æneās: calarq; in luce refulsit

Os humerosq; deo similis: nāq; ipsa decoram

Cæsariem nato genetrix: lumenq; iuuentæ

Purpureum & lætos oculis afflarat honores:

Quale ma nus addunt ebori decus: aut ubi flauo

Argentum parit sue lapis circūdatur auro.

Τὸν μὲν αἰθνήσῃ θῆκε Διὸς ἔκγεγάγια
 μείζονα τέισι Δέειν καὶ πάσσονα καδ Δέ κάρητος
 οὐλάσῃ ἤκε κόμασ υακιγνήσῃ ἀντει ὁμοίασ
 ὡς Δότε τίς χρυσὸν περὶ χέυεται ἀργύρω ἀνήρ
 ἰΔρις ὄν ἠφεςσὸς Δέ Δαεν καὶ παλλασ αἰθνή
 τεχνῆν παυτοίην χαρίεντα Δέ ἔργα τε λείει
 ὡς ἀρα τῶ κατέ χευε χάριν κεφαλήτε καὶ ὠμοισ
Coram quem quaeriris adsum
Troius aeneas libicis ereptus ab undis.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant.
Infandum regina iubes renouare dolorem:
Troianas ut opes & lamentabile regnum
Eruerint danai.

σοὶ Δέ μά κηδεα τυμὸς ἔσπετράσσετο ζονόεντα
 εἶρεσθόφρετι μάλλον ὀδυρομενος ζοναχίω:
Pars stupet innuptæ donum exiciale mineturæ
Et molem mirantur equi: primusq; thymætes
Duci intra muros hortatur in arce locari:
Siue dolo seu iam Troiæ sic fata ferebant:
At capys & quorum melior sententia menti
Aut pelago danaum insidias suspectaq; dona
Præcipitare iubet. subiectisq; urere flammis:
Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras:
Scinditur incertum studia in contraria uulgus.
 ὡς ὁ μὲν εἰσηκεῖ τοὶ δάριτα πόλλά γόρεον
 ἤμενοι ἀγγάτῳ τρίχα Δέσφισιν ἤδανε βουλή
 ἤε Διοτμηεαὶ κοῖλον Δόρυνη λεί χαλκῶ
 ἤκατα σπετράων βαλέειν ἐρύσαντας ἐπάκρησ
 ἤεσάν μέγα γάλα θεῶν θελκθηριον εἶναι
Vertitur interea cælum & ruit oceano nox
Inuoluens umbra magna terrâq; polumq;.

Hei mihi qualis rat: quantum mutatus ab illo
Hectore: qui tediit exuuias indutus achillis:
Vel danaum phrygios iaculatus pupibus ignes.

Iuuenisq; corebus

Migdonides illis qui troiam forte diebus
Venerat infano cassandræ incensus amore:
Et gener auxilium priamo phrygibusq; ferebat:

Sic animus iuuenum furor additus. inde lopi ceu
Raptores atra in nebula: quos improba uentris
Exegit cæcos rabies: catulisq; relictis
Faucibus expectant siccis: per tella per hostes
Vadimus haud dubiam in mortem: mediâq; tenemus
Urbis iter: nox atra caua circūuo lat umbra.
Improui sum asptis ueluti qui sentibus anguem
Pressit humi nitens: trepidusq; repente refugit

Attolentem iras & cærulea colla tumentem
 Haud secus androgeus uisu tremefactus abibat.
 ὡς Δότε τίς Δράκοντα Ἰδὼν παλίνροσος ἀσπές
 οὐρεος ἐνβήσῃσ ὑπὸ τετρόμος ἔλλαβε γῦια
 ἄψ Δάνα χάρησεν ὠχρὸς ἐμινεῖλε παρείας
 ὡς ἄυεις κῆδὸ μιλὸν ἔλυτρώων ἀγερῶχων
 Δείσας ἀτρέως υἱὸν ἀλέξανδρος θεοειδῆσ
 Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus
 Frigida sub terra frigidum quem bruma tegebat:
 Nunc positus nouus exuuiis nitidusq; iuuenta
 Lubrica conuoluit sublato pectore terga
 Arduus ad solem; & linguis micat ore trifulcis:

Non sic aggeribus ruptis cum spumeus amnis
 Exiit: oppositaq; euicit gurgite moles
 Ferrur in arua furens cumulo; camposq; per omnes
 Cum stabulis armenta trahit.

Ter conatus sibi collo dare brachia circum
 Tier frustra comprehensa manus effugit imago
 Par leuibus uentis uolucricq; simillima somno.
 τρίς μὲν ἐφορμήθην ἔλεείντε με θυμὸς ἀνώγ
 τρίς Δέμοι ἐκ χειρῶν σκιῆ ἕικελον ἢ καὶ ὄνειρῶ
 ἔστωτο
 Alia tempestas Aeneæ hic, & illic Vlyxis nūerosis ambæ
 uersibus.
 Sed hæc incipiunt ita.
 Postq̄ altū tenuere rates; nec iam amplius ullæ.

Accipe & hæc manuū tibi quæ monumenta mearum
 Sint puer.

Tendunt uela nothi: fugimus spumantibus undis
 Qua cursum uentusq; gubernatorq; uocabant:

Dextrum scylla latus leuam implacata carybdis
 Obsidet: atq; imo barathri ter gurgite uastos
 Sorbet in abruptum fluctus: rursumq; sub auras
 Erigit alternos; & sydera uerberat unda.
 At scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
 Ora exertantem; & naues in saxa trahentem:
 Prima hominis facies; & pulchro pectore uirgo
 Pube tentus: postrema imani corpore pistris,
 Delphinum caudas utero commissa luporum.
 Præstat trinacrii metas iustare pachyni

Cessantem longos & circūflectere curvus:
 Quā semel informem uasto uidisse sub antro
 Scyllam & cæruleis canibus resonantia laxa,
 Homerus de charybdi & de scylla.

ἔνθεν μὲν γὰρ σκυλλῆ ἐθέρωτι Δέ Δία χάρυβδις,
 Δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἄλυρον ὕδωρ
 ἦτοι ὅτε ἔμεσσειε λιβῆς ὡς ἐν πυρὶ πολλῶ
 πᾶσ' ἀνάμορ μύρεσκε κυκωμένη ὑψόσ' ἰάχην
 ἀκροισι σκοπέλοισι ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔσιπτεν
 ἄλλοτ' ἀν' αὐθις ἀναβρωξείε γε ἄλυρον ὕδωρ
 πᾶσ' ἐνθεοθε φάνεσκε κυκωμένη ἀμφιδέσ' ἔτρη
 Δεινὸν βεβρύχει ὑπ' ἐνθε Δέ γὰρ φάνεσκε
 ψάμω κυανῆ.

O mihi sola mei super astynactis imago:

Sic oculos sic ille manus sic ora ferebat

κενου γὰρ τοιοῖδε πῶδες τοιοῖδε τ' εἰ χεῖρες
 ὀφθαλμῶν τε βολὰι κεφαλῆ τέφ' ὑπερθε χεῖρας.

Ter scopuli clamorem inter caua saxa dedere:

Ter spumam elisam: & rotantia uidimus astra.

Qualis coniecta cerua sagitta:

Quam procul incautam nemora inter cretina finxit

Pastor agens telis: liquitq; uolatile ferrum

Nescius illa fuga syluas saltusq; peragrat

Dittacos: hæret lateri latalis arundo.

Dixerat, ille patris magni parere parebar

Imperio: & primum pedibus talaria nequit

Aurea: quæ sublimem aliis siue æquora supra

Seu terram rapido pariter cum flamine portant,

Tum uirgam capit, hac animas ille euocat orco

Pallentes: alias sub tartara tristia mittit.

Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat.

Illa fretus agit uentos: & turbida tranat

Nubila,

ὡς ἐφατοῦ Δ' ἄπ' ἴθις Διὰ κτορὸς ἀργεῖ φόντης

αὐτικῆ πειδὸν πρὸ ποσσίν ἐδήσατο καλά πῆλαια

ἀμβροσία χρύσεια τ' ἄμιν φέρον ἡμὲν ἐφύρην

ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ἅμα πνοίῃσ' ἀνέμοιο

ἔλτο Δέ ρα βδων τῆτ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλει

ὧν θέλει τοὺς Δ' αὐτε καὶ ὑπνώοντας

τῆν μετὰ χερσίν ἔχων πῶστατο κρατύσ' ἀργεῖ φόντης.

Ac ueluti anofam ualido cum robore quercum

Alpini boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc

Eruere inter se certant: it stridor: & alte

Consternunt terram concussio stipite frondes,

Ipsa hæret scopulis: & quantum uertice ad auras

Aethereas tantum radices in tartara tendit.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras

Tithoni croccum linquens aurora cubile.

ἠὼς Δέ κλεχέων πωραγαίου τιθωνοῖο

ᾠρνυτίν ἀπνοίσι φως φέρη ἡ Δέ βροτοῖσι

Vt pelagus tenuere rates: nec iam amplius ulla

Occurrit tellus: maria undiq; & undiq; caelum:

Olli cæruleus supra caput astitit imber
Noctem hyememq; ferens: & in hotruit unda tenebris

Vinaq; fundebat pateris: animamq; uocabat

Anchisæ magni: manesq; acheronte remissios.

Ψυχὴν κικλήσκει κων ᾠάτροκλήσο δειλοιο

Leuibus huic hamis conlertam auroq; trlicem

Loricam: quam demoleo detraherat ipse

Victor apud rapidum simoenta sub ilio alto.

τὼ μὲν ἐγὼ δῶσω τόδε φάσγανον ἀργυρόηλον

Et cursosq; certamen utrobique simile: & quia uersibus est apud utt usq;

numerosis: locum loco similem lector inueniet. Initia hæc sunt.

Hæc ubi dicta locum: capiunt: signoq; repente

ὡς ἐφατὼρ νυτο δάυτικὸι ληο τάχυσ' αἰας

ἀνδρόδυσσευσ πολύμητις ἔπειτα δὲ νέσρορ υἱός

Pugillum certamen apud hunc incipit:

Constitit indigito exemplo arrectus uterq;. Apud illum:

ἀπτα δάναοσ χουμνω χερσὶ σιβαρησιν αἰώωφω

σύνρῆσεσόν συνδέσφι βαρεῖαι χεῖρεσ' ἐμὶ χεϋ.

Si uelis comparare certantes sagittis: inuenies hæc: utriusq; principia.

Protinus æneas celeri certare sagitta:

αἰσθάρ ὄτοξευθῆσι θιθῆ' ἰσενασὶ δηρον

κοδδὲ θιθῆ δέκα μὲν πτελέκασ δέκα δὲ μῆσελέκκα

Capita locorum ubi longa narratio est: dixisse sufficet: ut quid unde

parum sit: lector inueniet.

Dixerat: & tenues fugit ceu fumus in auras:

Ψυχὴ δὲ κατὰ χιονός ἦε τε καπνός ωχετο τετρίγυια

Aeneas quo deinde ruis: quo proripis inquit?

Quæ fugis: aut quis te a nostris cõplexibus arceat:

Ter conatus erat collo date brachia circum:

Ter frustra compressa manus effugit imago.

τρισ μὲν ἐφορμήθην ἑλέειν δὲ μὲ θνιμὸσ ἀνωγε

τρισ δὲ μοι ἐκ χειρῶν σκίη εἶκελο ἢ καὶ ὄνειρῶ

ἔσταθο

Sepultura Palinuri formata est de Patrocli sepultura. Hæc incipit.

Principio pinguem thædis & robore secto. Ille sic ait.

κηδέμῶνεσ δὲ παρᾶντι μὲνόν καὶ νηεὸν ὕλην

πῶοισαν δὲ σπυρην ἑκαθὸμπεδον ἐνεα καὶ ἑνεα.

Et alibi

Ipsa uero utriusq; tumuli insignia q̄ paria:

At pius æneas ingenti mole sepulchrum

Imposuit: suaq; arma uiro reuimq; tu bamq;

Monte sub aerio: qui nunc misenus ab illo

Dicitur: æternumq; tenet per sæcula nomen.

αἰσθάρ ἔπεσει νεκρὸσ ἐκάη καὶ τεύχεα νεκρου

τύμβον χεύανθεσ καὶ ἐπὶ σὴ δην ἔρυσανθεσ

πῆξασμεν ἀκροθάω τύμβω εὐηρεσ ἔρεθμόν

Tum con sanguineus leti sopor:

ἐνθῶπων σύμβληθο κασιγνηθῶ θανάθοιο καὶ τῶ νῆδυ

μοσ ὕπνός ἐσι βλεφάρουσιν ἐσι πτεν εν νήγρέτοσ ἡδυ

σος θανάθω ἀγγιζά ἑοικασ.

Quod te per cæli iocundum lumen & auras
Per genitorem oro per spes surgentis Iuli
Et ipe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Inijice: nanq; potes: portusq; requirere uelinos:
Nec non & tityon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: rostroq; immanis uultur adunco
Immortale iecur rondens: fœcundaq; pœnis
Viscera: rimanturq; epulis: habitatq; sub alto
Pectore nec fibris requies datur ulla renatis.

καὶ τιτυὸν ἔιδον γαίης ἑρικυδέος υἱὸν
 κεί μενον ἐν Δαυειδῶ ὁ δὲ πέννεα κείτο πέλεια
 γυπέδ' ἐμὴν ἑκάτερθε παρημένω ἢ παρ' ἔκειρον
 δέρτρον ἐνώ δύνοντες ὀδούκα παμνεγο χερσὶ
 λητῶ γὰρ ἔλκυσε διόσ' κυδρῆσ' παράκοι τιν
 πυνθώδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρον παρόσηοσ
Non mihi si linguæ centum sint ora: q; centum
Ferrea uox: omnis scelerum comprehendere formas:

Omnia pœnarum percurrere nomina possem.
 πλῆθ' ὄν Δουκάν' ἐγὼ μνησομαι οὐδ' ὄνο μῆγ
 οὐδέ μοι δέκα γέν' ἕλωσθαι δέκα μὲν σμάτ' ἐπὶ
 φωνῆ δ' ἀρρηκτὸς χαλκείον δέ μοι ἢ τὸρ ἐνέη
Hinc exaudiri gemitus iræq; leonum
Vincla recusantum & sera sub nocte rudentum:
Setigeriq; sues atq; in præsepibus urfi
Sæuire: ac formæ magnorum ululare luporū:
Quos hominum ex facie dea scæua potentibus herbis
Induat circe in uultus ac terga ferarum.

εὐρον δὲν βησοσῆσι τετυγμένα δώματα κίρκης
 ἔξοισιν λάεοσι περισκέπτῳ ἐνὶ χώρῳ
 ἀμφὶ δέ μιν λυκοὶ ἦσαν ἀρέζεροὶ ἢ δὲ λέωντες
 τούσ' αὐτῆ κατέβη, ἔπει κακὰ φάρμακὰ δάκεν

Quid petitis: quæ causa rates? aut cuius egentis
Littus ad ausonum tot per uada cærulea uexit?
Siue errore uia: seu tempestatibus æsti.

Qualia multa mari nauatæ pariuntur in alto:
 δέξινοι τίς ἐξέ πῶθεν πλείθυ γρά κέλευθα
 ἢ τι κατὰ πρηξίν ἢ μαψιδίωσ' ἀλάληθ' ἔ
 ψυχὰσ' παρθέμενοι κακὸν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.

Cum sese pastu referunt: & longa canoros.
Dant per colla modos: sonat amnis & asia longe
Pulsa palus.

ὦν δ' ὠσόρνηθων πωτέηνων ἔνεα πολλὰ
 χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δούλιχο δείρων
 ἀσίῳ ἐν λειμῶνι κάυστριου ἀμφὶ ρέεθρα
 ἐνεα καὶ ἐνεα ποτῶνται ἀγαλλόμενοι πτεφυγες
 κλαγγηδὸν προκάθηζόντων σμαργεὶ δέτε λειμῶν.

Illæ uel intactæ segetis per summa uolaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumentæ

Ferret iter celeris nec tingeret æquore plantas.

αἰλ' ὅτε μὲν σκιρτῶεν ἐπὶ γείδαρον ἀρουραν
ἀκρον ἐπ' ἄνερίκων καρπῶν θεῶν ὄυδέ κατέλων
ἀλλ' ὅτε σκιρτῶεν ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης
ἀκρον ἐπὶ ρηγμῖνος ἄλσος πωλοιο θέεσκον

Vescitur æneas simul & troiana iuventus

Perpetui tergo bouis & iustralibus extis,

τοῖσι δὲ βουνιέρευσεν ἀναξάνδρον ἀγαυέμων
ἀρσενά πέντα ἔθρον ὕπερ μενεί κρονίωνι
νῶτοισιν δ' ἅπαντα διηνεκέσι γέραιρεν

Postq̄ exempta fames & amor compressus edendi:

Rex euandrus ait,

αὐτάρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδῆτος ἕξ ἔθρον ἐντο

τοῖσι δ' ἔθρον πᾶσι πρῶτος ὑφαίνειν ἤρχετο μητιν

Euandrum ex humili testo lux suscitāt alma;

Et matutini uolucrum sub culmine cantus.

Consurgit senior; tunicaq̄ inducitur artus;

Et tyrrhena pedum circumdat uincula plantis;

Tum lateri atq̄ humeris tegeum subligat enses;

Demissā ab leua pantheræ terga retorquens.

Nec non & gemini custodes limine ab alto

Procedunt; gressūq̄ canes comitantur herilem.

ἢ ἔτο' ὀρθώτεῖο μαλακὸν δὲν δυνεχιθῶνα

καλὴν νηγάτεον περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φάρος

πῶσι δ' ἄλιπασσοσι ἐδήσατο καλὰ πᾶδῆλλα

ἀμφὶ δ' ἀράμοισι βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον

βηρὶ μὲν εἰς ἀγὸρην πάλαι μὲν δέχε χαλκῶν ἔγκος

ὄυκ οἷος ἀματῶ δ' ἐδύο κύνε ἀργοὶ ἐπῶντο

O mihi præteritos referat si iuppiter annos;

Qualis eram cum primam aciem prænestē sub ipsa

Stravī; scutorumq̄ incendi uictor aceruos;

Et regem hac herilem dextra sub tartara misi;

Nascenti cui trīs animas feronia mater

Horrendum dictu dederat terna arma mouenda

Ter leto sternédus erat; cui tum tamen omnis

Abstulit hæc animas dextra; & totidem exiit armis.

εἰδὼς ἠβῶδιμι βίη τέ μοι ἐμπεδός ἐῖη

ὡς ὅσοι τῆ λείοισι καὶ ἡμῖν νείκος ἐτίχθη

ἀμφὶ βροχλάσιν ὄτε γωκτάνον ἵππομενῆα

Qualis ubi oceanī persufus lucifer unda;

Quem uenus ante alios astrorū diligit ignes;

Extulit hos sacrum cælo tenebrasq̄ resoluīt.

En perfecta mei promissa coniugis arte

Munera; ne mox aut laurentes nate superbos

Aut acrem dubites in prælia poscere turnum,

Dixit; & amplexus nati cytharea petiuit;

Arma sub aduersa posuit radiantia quætu.

αὐτάρ ἐπεὶ δὴ τεύξε σάκος μέγας σιναρόν τε

τεύξερα οἱ θῶρηκα φαεινότερον πυρός αὐγῆς

τεύξε δὲ οἱ κόρυθα ἠριαρὴν κροτάφοις ἀραρυῖαν

καλὴν δαιδλήν ἐπὶ δὲ χρύσειον λόφον ἤκε

τύξε δὲ οἱ κνημίδας ἑάνου κασιτέροιο

αὐτάρ ἐπεὶ πᾶν τόπλα κάμ' ἐκλυτός ἀμφιγυθεῖς

ΗΜΟΥΡΟΣ ΑΧΙΛΛΗΟΣ ΘΗΚΕ ΠΡΟΣΑΡΟΙΘΕΝ ΑΕΙΡΑΣ
 Ille deæ donis & tanto lætus honore
 Expleri nequit: atq; oculos per singula uoluit
 Miraturq; interq; manus & brachia uersat
 Τέρπετο Δὲν χειρῶσιν ἔχων θεοῦ ἀγλαὰ δῶρα
 αὐτὰρ ἔσσει φρεσὶν ἡσὶ τετάρπετο δαΐδαλα λείψων
 Iri decus cæli: quis te mihi nubibus actam
 Detulit in terras?

Nec solos tangit atridas iste dolor.

Sed uos o lecti: ferro quis scindere uallum
 Apparati & mecum inuadit trepidantia castra?

Quod superest læti bene gestis corpora rebus
 Procurare uiri: & pugnam sperare parari.
 Νῦν Δὲ χρεστέπι Δεῖπνον ἴνα συναγῶμεν ἄρῃα
 Sic ait illachrymans: humero simul exiit ensem
 Auratum: mira quem fecerat arte lycaon
 Gnosius: atq; habilem uagina aptarat eburna.
 Dat nilo mnestheus pellem horrentisq; leonis
 Exuias: galeam fidus permutat alerthes.

Τῷ Δεῖδῃ μὲν ἔδωκε μενεπτολεμος θράσυμαῆδης
 φῶσ γάνον ἀμφίκες. Τὸ δὲ ὄν παρὰ νῆι λελειπτό
 καὶ σάκος ἀμφὶ δέ οἱ κυνέην κεφαλῆ φινέθηκε
 Ταυρέϊην ἀφάλλοντε καὶ ἀλοφον ἠτε κατὰ τυξέ
 κέληται ρυεταὶ δὲ κάρη βαλεφῶν ἀΐων
 μηριόνησ δὲ Δούση διδου βιόν ἠδὲ φαρέρθην καὶ ἴφος
 Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
 Primorum manus ad portas iuuenumq; senumq;
 Prosequitur uotis: nec non & pulcher iulus
 Τῷ Δεπτεῖ ὄν ὄπλοισὶν ἐνὶ Δεινοῖσιν ἐδύτην
 βῶν ρίεναί πέτην Δεπάρυτῶβι πάντας ἀρίστους
 Egressi superant fossas: noctisq; per umbram
 Castra inimica petunt: multis tamen ante futuri
 Exitio passim somno uirosq; per herbam
 Corpora sulca uident arrectos littore currus
 Inter lora rôlasq; uiros simul arma iacere
 Vina simul: prior hyrtacides sic ore locurus.
 Euryale audendum dextra: nunc ipsa uocat res
 Hac iter est: tu ne qua manus se attollere nobis
 A tergo possit: custodi: & consule longe.

Hac ego uasta dabo, & lato te limite ducam
 Τῷ Δε βράτην προθέρω διτέντεα καὶ μέλαν αἶμα
 αἰψάδεπτι ἑρηκῶν ἀνδρῶν τέλος ἔφον ἰόντες
 οἰδεῦδον καμᾶτω ἀδηκόθεσ ἐνθεαδέσφιν
 καλὰ παρὰ τοῖσι χεῶνι κέκλιθῶ εὐκαθὰ κόσμῳ
 Τρισὶ χεῖ παρὰ Δέσφιν ἐκάσῳ διήγυεσ ἵπποισι
 Τὸν Δὲ Δούσεος οροπαροῖθῆν ἰδῶν Διομήδει Δείξεν
 οὐτοσ τοι Διομήδεσ ἀνήρ, οὐτοὶ Δέ τοι ἵπποισι
 ὄσων ῥῶν πύφασκε δόλων ὄν ἐπέφνομέν ἡμῆσ
 ἀλλὰ σγε δὴ πύροφερε κρατερόν μένος, οὐδέτισε χεῖρ
 ἐσάμεναί μελεον σὺν τεύχεσιν ἀλλὰ λυῖππουσ
 ἢ ἐσὺ γὰν δρασ ἔναίρε μελήσουσι Δέ μοι ἵπποισι

Sed non augurii potuit depellere pestem.

ἄλλοῦκ' οἰῶνοισιν ἐρύσατο κηρα μελαίνῃσιν

Et iam prima nouo spargebat lumine terras

Τιθωνί croceum linquens aurora cubile.

ἦώς δ' ἐκ λεχέων ἰσάρα γαυοῦ τιθωνοῖο

ἠρνυθῆ νάαι νόοισι φέοως φρη ἠδε βροτοῖσιν

Mater Euryali ad dirum nunciū: ut excussos de manibus

radios: & pensa demitteret: ut per muros & uiroꝝ agmina

ululans & coma scissa decurreret: ut effunderet doloré in

lamentationum querelas: totum de Andromacha sumpsit

lamentante mortem mariti.

O uere phrygiæ: neq; enim phryges.

ὦ μοὶ ἄττη λητῆρες ἄχαί Δες οὐκέτι ἄχαῖοι

Quos alios muros aut quæ iam ultra moenia habetis?

Vnus homo & uestris o ciues undiq; septus

Aggeribus tantas strages impune per urbem

Ediderit: iuuenum primos tot miserit orcu?

Non in scælicis patriæ ueter umq; deorum

Et magni æneæ segnes miseretq; pudetq;?

Tela manu iaciunt: quales sub nubibus atris

Strymonia dant signa grues: atq; æthera tranant

Cum sonitu: fugiuntq; notos clamore secūdo.

Τραῖες μὲν κλαγγῆ θένοντι ἴσαν ὄρνιθες ὡς

ἢ ὑπὲρ κλαγγῆ γερῶν πᾶλει οὐρανῶν τὸ

ἀθέπτει δ' ὕν χειμῶνα φύγον καὶ ἀέσφάθον ὀμβρῶν

κλαγγῆ ται γέ πῆθονται ἐπ' ὠκεάνοιο ρόων

Ardet apex capiti: cristisq; ac uertice flamma

Funditur: & uastos umbro mouet aureus ignes.

Non secus ac liquida si quando nocte cometæ

Sanguinei lugubre rubent: aut syrius ardor

Ille litim morbosq; ferens mortalibus ægris

Nascitur: & leuo contristat lumine cælum.

Δοτιέ οἱ ἐκ κόρυθος καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ

ὡς ἐρὸ πωρινῶ ἐνάλιγκιον ὅσε μάλισσα

λαμπρόν πᾶμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεάνοιο

Τοῖον οἱ πῦρ δαίεν ἀπόκρᾶτόςε καὶ ὠμῶν **Et alibi**

παμφαίνονθ' ὡστ' ἀσὴρ ἔπησόμενος πεδίοιο

ὄσρατόπφρησ' εἰσιν ἀρίηλοι Δέ οἱ αὐγαὶ

φαίνονται πολλοῖσι μετέσασσι νύκτός ἀμολγῶ

ὄ τέκεν ὠρίωνος ἐπὶ κλησίντε καλέουσι

λαμπρότατος μὲν ὄγῆσι κακόν Δέ σῆμά τέτυκται

καὶ ἴε φέρει πολλόν πυρετόν Δειλοῖσι βροτοῖσι

Stat sua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus

Omnibus est uitæ

Fata uocant: metamq; dati peruenit dæui.

Per partios manes & spes surgentis iuli

Te precor hanc animam serues natoq; patriq;.

Est domus alta: iacent penitus defossa talenta

Celati argenti: sunt auri pondera facti

Infectiq; mihi: non hic uictoria teucrum

Vertitur aut anima una dabit discrimina tanta
 Dixerat. aeneas contra cui talia reddit:
 Argenti atq; auri memoras: quae multa talenta
 Naris parce tuis. belli cōmertia turnus
 Sustulit ista prior iam tum pallante perempto
 Hoc patris anchisae manes: hoc sentit iulus.
 Sic farus galeam leua tenet: atq; reflexa
 Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensem:
 ζωγρειαιτ ρεος υιέ σύδε αξια δεζοι άπτοινα
 πολλά δέναντι μάχοιο δουοισ κει μηλια κείται
 χαλκός τε χρυσός τε πολυκμητόςε σιδηρος.
 ζωγρείται ταρ έγων έμε λυσομαι έσι γάρ ένδον
 καλκός έ χρυσός τε πολυκμητόςε σιδηρος.
 των χυμμιν χαρισαιτο πατηρά περείσι άποίνα
 έκειν έμέζων πεπουθοι τέτιν ηνσίν άχαιων
 Impastus stabula alta leo cœu sæpe peragrans:
 Suader enim uesana fames: sed forte fugacem
 Conspexit capream aut surgentē in cornua ceruum
 Gaudet hyans imane comasq; arrexit & hæret
 Visceribus semper incumbens: lauit improba teter
 Ora cruor:

Sic ruit in densos alacer mezentius hostes
 ώσε λέων έ χαρη μεγαλω έπι σώματι κυρσας
 ευρων ή έλαφον κεραόν ή άγριον άιγα
 πυνων

Spargitur & tellus lacrymis: sparguntur & arma.
 Δέυοντο ψάμματα Δέυοντο δε και τέυχρα φωτων
 δάκρυσι

Cingitur ipse furens certatim in prælia ruitus:
 Iamq; adeo rutulum thoraca indutus ahenis
 Horrebat squamis: lura sq; incluserat auro:
 Tempora nudus adhuc: lateriq; accinxerat ensem
 Fulgebatq; alta decurrens aureus arce.

κνημιδάσ μέν πρώτα περι κνημησιν έθηκεν
 καλός άργυρείσιν έτιφυρίοις άραρυίας
 Δεύτερον δαυώρηκα περι σθηεσιν έδυνεν
 άμφι δάρωμοισιν βάλετοξίφος άργυρόηλον
 χαλκεον άυτάρ έπειτασάκος μέγατεσιβαρόντε
 έιλετο του δαυάνευθεσ έλας γένετο ή ύτε μηνης

Purpureus ueluti cum flos succifus aratro
 Languescit moriens: lassosq; papauera collo
 Demisere caput: pluuia cum forte grauantur:
 μήκων δώς έτέρωσε κάρη βάλεν ύτένι κήσω
 καρτω βριτομένη νοτιησι τε είαρινησι
 Et hæc qd̄ iudicio legentiū relinquenda sūt: ut ipsi æsti-
 ment qd̄ debeat de utriusq; collatiōe sentire. Si tamen me
 cōfulas: nō negabo. nōnūq; Virgiliū t̄ trāsferēdo. danusius
 excoluisse: ut in hoc loco.

Qualis apes æstate noua per florea rura
 Exercet sub sole labor: cum gentis adultos
 Educūt foetus: aut cū liquenria mella
 Stipant: aut dulci distendunt nectare cellas:
 Aut onera accipiunt uenientum: aut agmunc factō
 Ignauum sucos pecus a presepibus arcent.
 Feruet opus: redolētq; thimo fragrantia mella:
 ήυτέα νεα έισι μελιωσων άδιναων
 πέτρησ εκ γλάφυρης αίεί νέον έρχομενάων

Ἰσοτροπιδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ἅνεσιν εἰς ἄρι νοίστην
 αἰμυεντένεα ἄλις πεποθήαται αἰδέτε ἔντα
 Vides descriptas apes a Virgilio opifices ab Homero uas-
 gas? Alter discursum & solā uolatus uarietate: alter expri-
 mit natiuæ artis officium.

In his quoq; uersibus Maro extitit locupletior interpretes.

O socii (nec enim ignari sumus ante malorum)

O passi grauiora: dabit deus his quoq; finem

Vos & scyllæam rabiem penitusq; sonantes:

Accestit scopulos: uos & cyclopea saxa

Experti: reuocate animos: mœstiq; timorem

Mittite: forsā & hæc olim meminisse iuuabit

Per uarios casus: & reliqua.

ὄφιλοι οὐ γὰρ πῶτι κακῶν ἀδήμονες εἰμὲν
 οὐ μὲν δὴ τόγε μείζον ἔπεισι κακόν ἢ ὅτε κύκλωψ

εἶλει ἐν σπητῇ γλαφυρῶ κρατερῆφι βίηφι

ἀλλὰ καὶ ἔγθεν εἰμὴ βουλή ἀρετῆτε νόωτε

ἐκφύγομεν καὶ πῶσι τοῦ δέ μνησέσθαι δῖος

Vlixes ad socios unā cōmemorauit erumnā. Hic ad sperā

dā p̄sentis mali absolutionē gemini casus hortat̄ euentu;

Deinde ille obscurius dixit: hic aptius, forsā & olim me-

minisse iuuabit. Sed & hoc qđ noster adiecit: solatiū sortio-

ris ē. Suos. n. nō tācū exēplo euadēdi: sed & spe futuræ soeli

citaris aiuiuit: p̄ hos labores nō solū sedes quietas sed & re-

gna p̄mittens. Hos quoq; uersus inspiciat libet.

Ac uelati summis antiquam in montibus ornum

Cum ferro accisam crebrisq; bipennibus instant

Eruere agricolæ certatim: illa usq; minatur:

Et tremefacta comam concussio uertice nurat:

Vulneribus donec paulatim euieta supremū

Congemuit: traxitq; iugis auulsa ruīnam.

ὄδ' ἐν κοινήσι χαμαὶ πέσεν αἰγείρος ὡς

ἢ ῥα τὴν εἰαμηνὴ ἔλεος μεγάλοιο πεφύκει

λέη ἀτὰρ τὲ δῖοί ἐπ' ἀκροτάτῃ πεφύασι

τὴν μὲν ἄρμα τοπήγος ἀνήρ αἰθωνιστὶ δῆρως

ἔξε ταυόφρα ἴτυν κάψῃ περικαλλεῖ δίφρω

Magno cultu uester difficultatē abscidendæ arboreæ mo-

lis ex p̄ssit: uerq; nullo negotio homerica arbor abscidit̄.

Haud segnīs strato surgit palinurus: & omnes

Explorat uentos: atq; auribus æra captat.

Sydera cuncta notat tacito labentia cælo

Arcturum pluuias hyadas geminosq; triones

Armatumq; auro circūspicit oriona.

αὐτὰρ ὁ πηδάλιῳ ἰθύνετο τεχνήντως

ἢ μενὸς οὐδε δῖο ὑπνός ἐπὶ βλεφάροισιν ἐπιπτε

πληιάδας τε εἰσορόωντι καὶ ὄψ' ἐδύνον ταβοώτην

ἀρκτον δὸν ἄωξάν ἐπὶ κλησίην καλέουσιν

ἢ ταύτους ρέφεταὶ καὶ τῶρίωνα δοκέει

Gubernator q̄ explorat cælū: crebro reflectere ceruicem debet caprādo de diuersis cæli regioni-

bus securitatē sereni hoc mire & uelut coloribus Maro pinxit. Nam q̄a arcturus iuxta septētrio-

nē ē: taurus uero ī quo sūt hyades & orion: ī regiōe austri sūt: crebrā ceruicis reflexionē ī palinu-

ro sydera cōsulēte descripsit: Arcturq; inq; t: Ecce intuef̄ p̄tē septētrionis. deinde pluuias hyadas

ecce ad austrū flectit̄. Geminosq; triones. Rursum ad septētriones uertit aspectū. Armatūq; auro

circūspicit oriona. Itēq; se ad austrum reflectit. Sed & uerbo circūspicit uarietatē sæpe se uicif-

sim cōuertentis ostēdit. Homerus gubernatorē suū semel iducit intueté pleiadas: quæ ī australi

regione sunt: semel booten & arcton: quæ sunt in septētrionali polo:

Nec tibi diua parens generis nec dardanus auctor.

Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens

Caucasus: hyrcanæq; admorunt ubera tygres:

μηλέος οὐκ ἄρα σ ο ι γε ὡ α ἦ ρ ἦ η ἱ π π ὅ τ α π α λ ε ὡ ς

οὐδέ τίς μ ἦ τ η ρ γ λ υ κ ἦ δ ε σ ἔ τ ε κ ε θ ἄ λ ὄ σ α

ᾠ ἔ τ ρ α τ ε τ η λ ι β α τ η ὅ τ ι τ ο ι ν ὄ σ ὀ ς ἔ ς ἰ ν ὀ π η ν ἦ ς

Plene Virgilius nō petitionē solā: sicut ille quē sequebat: sed educationē quoq; nutritōis tanq̄ belualē & asperā criminat̄ addidit. n. d suo: Hyrcanæq; admorūt ubera tygres. quoniā uidelicet in moribus inoleſcēdis magnā sere ptē nutriticis ingeniū & natura lactis tenet: q̄ īsula tenero & mixta parētū semini adhuc recentis; ex hac gemina cōcretōe unā indolē cōfigurat. Hinc ē qđ p̄uidētia naturæ similitudinē natoꝝ atq; gignentiu ex ipso quoq; nutritu pręparās fecit: cū ipso partu alimonix copiā nasci. Nā postq̄ sanguis ille opifex in penetrabilibus suis oē corpus effinxit atq; aluit; aduentante iam partus tēpore idē ad corporis materni supna conscendēs in naturā lactis albescit: ut recēs notis idē sit altor: q̄ fuerat fabricator. Quāobrem nō frustra creditū est: sicut ualeant ad singendas corporis atq; animi similitudines uis & natura feminis: nō secus ad eandē rē lactis quoq; ingenia & pprietates ualere. Neq; ī hoibus id solū sed ī pecudibus quoq; aiaduēsum. Nā si ouiu lacte hēdi aut caprax agni forsitan alant. cōstat serme in iis lanā duriorē in iis capillū gigni teneriorē. In arboribus etiā & frugibus indolē uel detractādā uel augēdam maior plerūq; uis & potestas est aquax & terrax quæ alūt q̄ ipsius qđ iacit̄ senis. Ac sæpe uideas latā nitentēq; arborē si in locū alteꝝ trāsferat̄ succo terræ deterioris elanguisse. Ad criminādos igif̄ mores defuit Homero quod Virgilius adiecit.

Non tam præcipites biuigo certamine campum

Corripuere: ruuntq; effuli carcere currus:

Nec sic immissis aurigæ undantia lora

Concussere iugis: proniq; in uerbera pendēt.

μα ς ι γ α λ ὄ σ ἔ ν ε λ α υ ν ε κ α τ ὡ μ α λ ὄ ν ὅ ι δ ε ὅ ι ἱ π π ο ι

ὕ ψ ὄ σ ἄ ε ρ ἔ θ η ν ρ ἱ μ φ ᾶ ᾠ ρ ἰ σ ὄ ν τ ε σ κ ἔ λ ε ὕ τ ο ν

Gruius poeta equoꝝ tantū meminit flagro animatē currentiu: licet dici nō posset elegantius q̄ quod adiecit ὕ ψ ὄ σ ἄ ε ρ ἔ θ η ν quo expr̄ssit: quem nā dare poterat impetum cursus. Veg; Maro & currus de carcere ruētēs & campos corripēdo p̄cipites mira celeritate descripsit: & accepto breui semine de homerico flagro pinxit aurigas cōcutientes lora undātia & pronos in uerbera pendentes: nec ullā quadrigax partē intactā reliq;: ut eēt illi certaminis plena descriptio.

Magno ueluti cum flamma sonore

Virgea suggeritur costis undantis aheni:

Exultantq; æstu latices: surit intus aquæ uis:

Fumidus atq; alte spumis exuberat amnis:

Nec iam se capit unda: uolat uapor ater ad auras.

ὦ ν δ ε λ ε ἴ β η ς ζ ε ἱ ἔ ν δ ὀ ἔ π ι γ ὄ μ ε ν ο σ π υ ρ ἱ π ο λ λ ὶ ὦ

κ ν ἰ ὄ σ η μ ἔ λ λ ο μ ε ν ο σ ἄ ὡ α λ λ α τ ρ ο φ ἔ ο σ σ ι ἄ λ ο ι ὀ

π α ν δ ὀ θ ε ν ἄ μ φ ο λ α λ η ν ὑ π ὄ δ ἔ ξ ὕ λ α κ ο γ κ α ν α κ ἔ ι τ α ι

Græci uersus aheni cōtinēt mentionē multo igne ebullientis: & totū ipsū locū hæc uerba ornant. Nam scaturigines ex omni parte emergentes sic elegatē expr̄ssit. In latinis uersibus tota rei pompa descripta est: sonus flammæ. Et p hoc qđ ille dixerat: exultantes æstu latices & amnē fumidū exuberatē spumis atq; intus furcētē (unius enī uerbī nō reperiēs similitē dignitatē cōpēssit) quod deerat copix uarietate descriptionis) adiecit post oīa: nec iam se capit unda: quo expressit: quod semp̄ usu euenit, suppositi nimietate caloris. Bene ergo se habet poetica: tubæ cultus: oīa quæ in hac re eueniunt comprehendens.

Portamq; imperio ducis commissa recludunt

Freti armis: ultroq; inuirtant mœnibus hostem:

Ipsi intus dextra ac leua pro turribus astant

Armati ferro & cristis capita alta coruscis.

Quales aereæ liquentia flumina circum

Sive padi ripis athe sim seu propter amœnum

Coniurgunt geminæ quercus: in tonſaq; celo

Attolunt capita & sublimi uertice nutant.

μη τ τ ο ι ἔ ν δ ε π υ λ η σ ι δ υ ὀ ἄ ν ἔ ρ ε ε ὕ ρ ο ν ἄ ρ ἰ σ ὠ

ἕ ι α ς ὑ π ε ρ θ υ μ ο υ ς λ α π τ ἰ θ ἄ ὠ ν α ἰ χ μ η τ ἄ ὠ ν

ἔ ς α σ ἄ ν ὄ ς ὅ τ ε δ ρ υ ε σ ὀ ρ ε σ ἰ ν ὑ π η κ ἄ ρ η ν ο ι

ἀπὸ τῶν ἐμῶν μίμνουςι καὶ ὑπεὶν ὑμῶν ἀπὸ τῶν ἀπὸ
 ριζῆσι μεγάλῃσι διηγικέσσ ἀραρυῖαι
 ὡς ἀρατῶ χείρεσι πεποιοῦθεσ ἡδέβηφι
 μίμνον ἐπερχόμενον μέγασ ἀστίον ὀυδέ φέβοντο

Græci milites Polipoetes & leonteus stant p portis. & iam mobiles asium aduenientem hostem
 uelut fixæ arbores opperuntur. Hactenus est græca descriptio. Verum uirgiliana Bitiam & pã
 darum portam ultro recludere facit oblaturos hosti; quod p uoto quærebãt; ut compos castro
 rum fieret per hoc futurus in hostiũ potestate. Et geminos heroas mō turres uocat: mō descri
 bit luce cristagæ coruscus. Nec arborũ ut ille similitudinẽ ptermisit; sed uberius eã pulchriusq;
 descripsit. Nec hoc negaueri cultius a Marone platũ;

Olli data quies oculos & ferreus urget
 Somnus; in æternam clauduntur lumina noctem;

ὡς ὁ μὲν αὖτὶ πρῶτων κοί μῆσατο κάλκεον ὑπνον

In aliquibus par pene splendor amborum est; uti

Spargit rapida ungula rores

Sanguineos; mixtaq; cruor; calcatur arena.

Et luce coruscus arena

Quærit pars femina flammæ;

σπέρματα πυρός

Indum sanguineo ueluti uiolauerit ostro

Si quis ebur.

ὡς δὲ τε τισὲ λέξαντα γυνὴ φοινικί μιννῆ

Si tangere portus

Infandum caput ac terris ad nare necesse est:

Et sic fata iouis poscunt; hic terminus hæret.

At bello audacis populi uexatus & armis

Fimibus extorris; complexu auulsus iuli

Auxilium imploret; uideatq; indigna suorum

Funera, nec cum se sub leges pacis iniquæ

Tradiderit; regno aut optata luce fruatur;

Sed cadat ante diem mediãq; inhumatus harena.

Δὸς μὴ ὀδῶσα πτόλι πόρῳιον οἶκα Δίκεθαι

ἀλλεὶ οἰμοιρέσι φίλουσέ δέειν καὶ ἱκέθαι

οἶκον εὐκτίμενον καὶ ἐν ἑσ πλιτ ριδά γαίαν

ὄψέκακῶσ ἔλτοι ὀλέσασ ἀπο πάντας ἐταίρου

νῆος ἐπάλλοτριῆσ εὐρη δέν πῆματα οἶκῶ

Promissa circa raduntur lititora terræ;

Diues inaccessos ibi solis filia lucos

Affiduo resonat cantu; testisq; superbis

Vrit odoratam nocturna in lumina cædrum.

Arguto tenues percurrens pectine tellas.

ναίεν εὐπλόκαμος, τὴν δὲν Δοιι τέτ μεν εἰούσαν

πῦρ μὲν ἐπέο χαρόφιν πέγα καὶ ετο τηλοσσε λέρΔιη

ΚΕΔΡΟΥΤΕ ΕΥΚΕΑΤ ΔΙΟΨΟΥ Τ' ἸΝΑΝΗΣΟΝ ΟΔΩΔΕΙ
 ΔΑΙΟΜΕΝΩΝ ἢ ΔΕΥΔΟΝ ἌΟΥΔΙΑΣΟΥΣ Ὀ ΠΙΣΑΚῆ
 ἸΣὸν ἔΠΟΙΧΟΜΕΝῆ ΧΡΥΣΕΪΚ ΚΕΡΚΙΔΥΦΑΙΝΕΝ
 Mæonio regi quem setua lucinia furtim
 Sustulerat: uetitiscq; ad troiam miserat armis.

Ille autem expirans: non me quicumq; es inulto
 Victor nec longum lætabere: te quoq; lata
 Prospectant paria: atq; eadem mox arua tenebis.
 ὄΥΘΗΝ ὄΥΔΑΥΤ ὄΣ ΔΗΡὸΝ ΒΑΪΗΗ ἌΛΛΑ ΤΟ ἩΔΗ
 ἌΧΧΙ ΠΑΡΕΣΗΚΕ ΤΘΑΝΑΤὸΣ ΚΑΙ ΜΟΙΡΑ ΚΡΑΤΑΙῆ
 ΧΕΡΣΙ ΔΑΜΕΤΑΧΙΛΗΟΣ ἌΜΥΜΟΝΟΣ ΑἰΑΚΙΔΑὸ
 Ad quem subridens mixta mezentius ita:
 Nūc morere ast de me diuū pater atq; hoīum rex uiderit.
 ΤὸΝ ΚΑΙ ΤΕΘΝῶΤΑ ΠΡὸΣΥΗΔΑ ΔΙὸΣ ἈΧΙΛΛΕΥΣ
 ΤΕΘΝΑΘΙ ΚῆΡΑ ΔΕῶΩ ΤὸΤΕ ΔΕΞΟΜΑΙ ὄΠΠὸΤΕ ΚΕΥΔῆ
 ΖΕΥΣ ἘΤΕΛΗ ΤΕΛΕΣΑΙ ἩΔ ὄΘΑΝΑΤΟΙ ΘΕὸΙ ἌΛΛΟΙ
 Qualis ubi aut leporē aut cadenti corpore cygnum
 Sustulit alta petens pedibus iouis armiger uncis.
 Quæsitum aut matri multis balantibus agnum
 Martius a stabulis rapuit lupus.
 ὄΡΜΗΣΕΝ ΔΕ ἌΛΕΙΣ ὄΣΑΙΕΤὸΣ ἸΨΙΠΠΕΤ ἩΕΪΣ
 ὄΣΤΕΪΣΙ ΠΕΔΙὸΝ ΔΕ ΔΙΑ ΝΕΦΕΩΝ ἘΡΕΒΕΝΝΩΝ
 ἈΡΠᾶΖΩΝ Ἡ ἈΡΝᾶ ΜΑΛῆΝ Ἡ ὄΤῶΚΑ ΛᾶΓΥΩΝ
 Vndiq; clamor
 Tollitur. inuadunt & fossas aggere complent.

Et quia nō est erubescendū. si minorē se Homero uel ipse
 fateatur dicā in quibus mihi uisus sit gracilior auctor.
 Tum caput orantis ne quicq; & multa parentis
 Dicere deturbat terræ: trūcumq; reliquit.
 Hi duo uersus de illo translati sūnt:
 Ἡ ΚΑΙ ὄ ΜΕΝ ΜΙΝ ἘΜΕΛΛΕ ΓΕΝΕΪΟΥ ΧΕΙΡΙ ΠΑΧΕΪΗ
 ἌΨᾶΜΕΝΟΣ ΛΙΩΣΘΑΙ ὄΔᾶΣΥΧΕΝᾶ ΜΕΟΣΟΝ ἘΛᾶΣΕ
 ΦΑΣ ΓᾶΝᾶ ΑἰΞᾶΣ ἈΨὄΔᾶΜΒῶ ΚΕΡΣΕ ΤΕΝΟΝΤΕ
 ΦΘΕΥΓΟΜΕΝΟΥ ΔΑΡΑ ΤΟΥΓΕ ΚᾶΡΑ ΚΟΝῆΣΙΝ ἘΜΙΧΘῆ
 Vide nimīā celeritatem saluo pondere: ad quā non potuit
 conatus Maronis accedere. In curruli certamine Home-
 rus alterū currum paululū antecedentē & alterū pene con-
 iunctum sequendo qua luce signauit.
 ΔΙΚΑΔΕΨΕΪΘᾶ
 ΑἰΦΗΡΗΘΙΑΔᾶΟ ΠΟΔῶΚΕΣ ἘΚΦΕΡΟΝ ἸΠΠΟΙ
 ΘᾶΣ ΔΕ ΜΕΘΕΞΕΦΕΡΟΝ ΔΙΟΜΗΔΕΘΣ ἈΡΣΕΝΕΣ ἸΠΠΟΙ
 ΤΡῶΙΟΙ ὄΥΔΕΘΙ ΠΟΛΛὸΝ ΑΝΕΥΘΕΣΑΝ ἌΛΛᾶ ΜΑΛΕΥΓΥΣ
 ΑἰΕΪ ΓᾶΡ ΔΙΦΡΟΥ ἘΨΙΒΗΣΟ ΜΕΝΟΙΣΙΝ ΕΪΚΘΗΝ
 ΤΩΓΟΤΗ ΔΕΥΜΗΛΟΙΟ ΜΕΘΑΦΡΕΝΟΝ ΕΥΡΕ ΕΘῶΜῶ
 ΕΡΜΕΤΕΠᾶΥΤῶ ΓᾶΡ ΚΕΦΑΛᾶΣ ΚΑΘᾶΘΕΝΤΕ ΠΤΕΘΕΘῆΝ
 Humescunt spumis flatuq; sequentum
 Mirabilior ē celeritas conlequetis priorē cursu pedū apud
 eundē uatem

ἰχθυήσαστε πάλαι δ' ἄρα κόνιν ἀμφιχυθήσασιν

Est aut huius uersus hic sensus. Si per solū puluerem forte curatur: ubi pes fuerit de terra a currente sublatus: uestigiū sine dubio signatum uidetur: & tamen celerius cogitatiōe puluis q̄ ic̄tu pedis fuerat excussus uestigiū supfunditur. Ait enī diuinus poeta: ita proximū fuisse q̄ sequebatur: ut occuparet antecederis uestigiū anteq̄ puluis ei superfunderetur. At hic uidetur idē significare cupiens quod ait: Calcēq; terit iam calcediores Vide & i hoc Homeri cultum ἢ καὶ ἀνακλινέεισ' ἀέσεν ὑπτιος.

Iste ait: Ceruicem inflexam posuit

Hos quoq; uersus (si uidetur) comparemus.

ἀρωαθα δ' ἄλλοθε μὲν χθονὶ πάλιν αὐτο πω γυβοτείρη

ἄλλοθε δ' ἄϊσασκε μεθ' ἄρα

Iamq; humilis iamq; a tati sublime uidetur

Aera per tenerum ferri.

πασσάων δ' ὑπερ ἢ γε καθ' ἕξει ἡ δέ μετώπα

Gradiensq; deas supereminet omnes:

ἔσ' ὡςθε νῦν μοὶ μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσ' αἶ

ὑμεῖς γάρ θεαὶ ἀσέεσθε παρ' ἄρα

Ei meministis enim diuæ: & memorare potestis.

Clamores simul horrendos ad sydera tollit

Qualis mugitus fugit cum faucibus aram

Taurus: & incertam excussit ceruice securim.

Inspecto hic utriusq; filo quantā distantia deprehendes. Sed nec hoc minus eleganter: quod de tauro ad sacrificium tracto loquens meminit & Apollinis: sed Neptuni meminit. His autē duobus præcipue rem diuinam fieri tauro testis est ipse Virgilius.

Taurū neptuno taurum tibi pulcher apollo:

ἢ ὅθε πῦρ αἰθέρα φλέγει ἀσπερον ὕλην

δύρεος ἐν κορυφῇ ἕκαθεν δέ φαινεθαι αὐγῇ

ὡς δ' ὅτε χεῖμαρροι ποταμῶν καθ' ἕξει φέροντες

ἔς μισγὰ γαίαν συμβάλλεον ἄβριμον ὕδαρ

κρουῶν ἐκ μέγ' ἄλων κόιλῃ ἐν δὲ χαράδρῃ

τῶν δέ τε τηλόσσε δούπον ἐν ὄρεσιν ἐκλυετοὶ μὴν

In segetem ueluti cum flamma furentibus austris

Incidit: aut rapidus montano flumine torrens

Sternit agros: sternit fata læta boumq; labores

Præcipitesq; trahit siluas stupor infans alto

Accipiens sonitum saxi de uertice pastor.

Et duas parabolis temerauit: ut unā faceret: trahens hic

ignē inde torrentē & dignitatē neutris impleuit.

ὡς δ' ὅτε μοὶ δῶ πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντο

βόρεος καὶ καὶ ζέφυρος τῶτε θρηκθῆεν αἴητον

ελαῖον τῆξ' ἀπὶ νῆος ἀμυδρῶν δέ τε κύμα κέλαρινον

κορυβεται πολλόν δέ παρ' ἑλ' ἀλαφύκοσ' ἔχευαν

Aduersi rupto teu quondā turbine uenti

Confligunt zephyrusq; notusq; & lætus eois

Eurus equis: stridunt hylæ: sæuīt q; tridenti

Spumeus atq; imo nereus ciet æquora fundo. |

Demet huic uitiū qd' supius incurrit: de duobus græcis

parabolis unā dilucilius construendo.

τοῖσιν δὲ κινεῖται ὄυρον ἰεὶ ἕκαστος ἄσολλων

Prosequitur surgens a puppi uentuseuntis.

Quod n̄ dixit ἰκμενον: uē ait: Surgēs a puppi satis decore.

Sed extollunt ep̄thea quæ rot & iic apta uento n̄ ipsoluit

σὺν δέ δῶ μαρψας ὡσε σκυλακας ποτιγαίη

κόπτει κ' δέ γκέφαλος χαμάδισ' ῥέε δ' εὐέ δέ γαίαν

τοὺς Δὲ Διαιμέλις τῶν ἀπλίσσαστο Δόρπον
 ἦσθε Δῶσέ Λέων ὄρεσι τροφοσ ουδάπελειπέν
 ἔγκαι ἄτε σάρκασέ καί ὄσέα μυελόντα

Visceribus miserorum & sanguine ueseitur atro:
 Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro

Præhenfa manu magna medio resupinus i antro Frangeret ad saxum: Narratione facti nudam
 & breuem Maro posuit. Contra Homerus πᾶσιν ἔμισεν: & dolore narrandi inuidiam cru-

delitatis æquauit.
 τὴν Δὲ μετῖφι μεδίαν ἄλωησσ παράκοιτιν
 εἰσίδων ἦδη φασκε πῶσει δαῶνι μιγηναι
 καὶ ῥέτεκεν Δυὸ πᾶσι Δε μινυθαλίω Δέ γενέσθην
 ὠτοντᾶν τί θεόν τηλεκ λείτοντέφιαλτην
 τοὺς Δὲ μηκίσοσ ερέψέ ζείδωροσ ἀρουρα
 καὶ πολὺ καλλίσοσ μεταγέ κλιτόν φρίωνα
 ἐν νέροισι γάρ τοίγε καὶ ἐνεα πῶ χέσσ ἦσαν
 εὐροσ ατ αρμηκοσ γενέσθην ἐνεοργυίοι
 ὅα καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐνολύμωσ
 φυλόσσι δαρήσειν πωλυαίκοσ πωλεμοιο
 ὄσαν ἐπόλυμωσ μέμασαν θέμεν αὐτ ἄρ ἐπόσση
 πῶηλιον εἰγοσίφυλλον ἰνδουρανόσ ἀμβατοσ εἶη

Hinc & aliodas geminos immania uidi Corpora: qui manibus magnū rescidere cælū Aggressi:
 superiusq; iouē detrudere regnis. Homerus magnitudinem corporū alte lateq; dimensus est: &
 uerborum ambitu mēbra depinxit. Vester ait immania corpora: nihilq; ulterius adiecit mensu-
 rarum nomina non ausus attingere. Ille de construēdis montibus conatum infanæ molitionis
 expressit. Hic aggressus rescidere dixisse conatus est cælum. Postremo locum loco si compares:
 pudendam inuenies differentiam.

ὡσ Δότῆν ἀιγιαλῶ πωλυη χεῖ κῦματα λάσσης
 ὄρνυτέπαουτ ερογ ζεφύρον ὑποκινήσαντοσ
 πόντω μέν τᾶ πρῶτα κορύσεται αὐταρ ἔπειτα
 χέροσ φηγγύμενον μέγαλα βρέμει ἀμφι Δέ τάκρασ
 κυρτόν ἐδν κορυφοῦται ἀπῶστυει δάλοσ ἀχνην

Fluctus uti primo cœpit cum albescere ponto: Paulatim sese tollit mare: & altius undas Erigit:
 inde imo cōsurgit ad æthera fundo Ille cum marino motu & littoris fluctus ab initio describit:
 hoc iste præteruolat. Deinde quod ait ille,

πόντω μέν τᾶ πρῶτα κορύσεται

Maro ad hoc uertit Paulatim sese tollit mare. Ille fluctus incremento suo ait sublime curtiatos
 littoribus illidi: & asperginē collectæ sordis expuere: quod nulla exp̄ssius pictura signaret. Ve-
 ster mare a fundo ad æthera usq; petducit. Dixerat: idq; ratum stygii p flumina fratris Per pice
 torrentis atrag; uoragine ripas Annuit: & totum nutu tremefecit olym pum.

ἦ καὶ κυανέσιν ἐπόφρουσι νεῦσε κρόνιων
 μάβροσσια Δάρσχαίται ἐπερρώσαντο ἀνακτοσ
 κραθόσ ατῶσθανάθοιο μέγαλ Δέ λέλιξεν ὄλυμωσση

Phidias cum Iouē olympium fingeret: interrogatus de quo exemplo diuinā imitaretur effigiē:
 respondit archetypum Iouis i his se tribus Homeri uersibus inuenisse. Nam de superciliis & cri-
 nibus totum se Iouis uultū collegisse: quod utrūq; uidetis a Virgilio prætermisum. Sane con-
 cussum olympum nutus maiestate non tacuit. Iusurandum uero ex alio Homeri loco sumpsit:
 ut translationis sterilitas hac adiectione compensaretur. Ora puer prima signans intonsa iuuen-
 ta Prætermissa gratia incipientis pubertatis minus gratā fecit latinā descriptionem.

ὡσ Δόταν ἐντε κύνεοσι καὶ ἀνδράσι θρηυτησι
 κάπριοσ ἦέ Λέων σρέφεται ὀθένει βλεμαίνων
 οἱ Δέτε πυργηδόν σφέας αἰθουσ ἀρῦναντες
 ἀντῖοισι ἰσ ἀνακαὶ ἀκονεῖζ συσι εαμειασ
 ἀιχμάσ ἐκ χειρῶν Τον Δούτωτε κυδάλίμον κῆρ
 ταρβῆ οἱ Δέ φοβῆται ἀγνηορίη Δέ μινέκτα
 ταρφέα τέσρέφεται σιχασ ἀνδρῶν πειρητῖων
 ὀππλητῖουσῆ τῆ θεῖκοσσι σιχέσ ἀνδρῶν.

Ut fera: quæ densa uenantū septa corona
 Contra tela furit: seseq; haud nescia morti Iniicit & sal
 tu supra uenabula fert. Videtis in angustū latinā pabolā sic esse cōtactā: ut nihil possit esse ieu-
 rnius: grācam contra & uerborū & rerū copia pompam ueræ uenatōis impleffe: In tāta ergo dif-
 fferentia penc erubescendū est comparare.

φφράξαντες Δόρυ Δούρι σακος σάκει προθε λύμων
 εἰς πῖσ Δάρσσι Δέρει Δε κόρυς κόρυν ἀνέρα Δανήρ

Haud aliter troianæ acies: acic scq; latinæ Concurrent: hæret pedipes densusq; uiro uir **Quanta**
 fuit differentia utriusq; loci: lectori æstimandum relinquo

κόρυς γάρσφιν ἐπὶ ἤθε πέρησέμενοι μεμαῶσιν
 αἰετός ὑχιπέτης ἐπίρρισερὰ λαόν ἐργων
 φροι νήνεα Δρα κονεα φέρων ὄνυχες πέλωρον
 ζωὸν ἐόσ τὰ ἱρονα καὶ ὄνυχο γήθετο μάχησ

κόψε γὰρ αὐτόν ἔχοντα κατὰ θῆ τοσ παρὰ Δείρην
 ἰ. Δνώθεισ ὄπισσ ὀδὰσ ἔθεν ἠκεῖ χαμαίε

ἀλγῆσασ ὀδύνησι μέσῳ Δένι κάβαλλόμιλω

ἀυθοσ Δέ κλάγασ πωτετο τωνοιησ ἀνέμοιο

Utq; uolās alte raptū cū fulua draconē Fert aquila. implicuitq; pedes: atq; unguibus hæsit. Sau-
 tius at serpens sinuosa uolumina uersat. Arrectisq; horret squamis: & sibilat ore Arduus ifurgēs:
 illa haud minus urget obunco Luctantē rostro: simul æthera uerberat alis. Virgilius solā aqlæ
 præ dā infert: nec homericæ aquilæ omē aduertit: quæ & sinistra ueniens uincentiū prohibebar
 accessum. & accepto a captiuo serpente morfū prædā dolore deiecit: factog; tripudio solistimo
 cū clamore dolore testante pteruolat quibus oibus uictoria præuaricatio significabat. His præ-
 missis quæ aiam parabola dabant: uelut exanime in latinis uersibus corpus remāsit. Parua me-
 tu primo mox sese attollit in auras: ingrediturq; solū: & caput iter nubila cōdit.

ἠτόλίγη μὲν πρώτα κόρυσεται αὐτάρ πεπειτα

ὄυρανῶ ἐσηριξε κάρη ἐπὶ χρονοίβαινει

Homerus ἐπιν: hoc ē cōtentionē a paruo dixit incidere: & postea icremētū cælū usq; sub crescere
 Hoc idē Maro de fama dixit sed i cōgrue. Neq; n. æq; sūt argumēta cōtētōis & famæ: qa cōtētio.

de compa-
 ratione cō-
 tentionis &
 famæ

& si usq; ad mutuas uastatōes ac bella pcesserit: adhuc cōtentio est: & manet ipsa quæ creuit. Fa-
 ma uero cū in imensum prodit: fama esse iam desinit: & fit notio rei iam cognita. Quis enim iā
 famā uocet: cū res aliqua a terra in cælū nota sit? Deinde nec ipsam hypbolē potuit æquare. Ille
 cælum dixit: hic auras & nubila. Hæc autē ratio fuit nō æquandi oīa quæ ab auctore trāscripsit:
 q; i oī operis sui parte alicuius homericæ loci imitationē uolebat inferere: nec tamē humanis ui-
 ribus illā diuinitatē ubiq; æquare: ut in illo loco quē uolo omniū nostrū iudicio in cōmune pē-
 sari. Minerva Diomedi suo pugnāti dum taxat flammæ addidit ardorē: & inter hostiū cædes
 fulgor capitis uel armorū p milite minatur.

Δαί εἶοι ἐκ κόρυσσε καὶ ἀρπιδος ἀκαματων πῦρ

αξέρδ πορι νῶ ἐναλίγκιον ὅσε μάλισα

λαμπρον παμφαινησι λελουμένουσ ὄυεανόιο

τοῖον ὅι πῦρ Δαίεν ἀποκράτῶσ τε καὶ ὀμῶν

Hoc miratus supra modum Virgilius imodice est usus. Modo cni ita de turno ait. Tremūt sub
 uertice cristæ Sanguinæ: clypeoq; micant ia fulmina mittunt. Modo idē poni de Aenea. Ardet
 apex capiti cristisq; ac uertice flāma Funditur: & uastos umbo uomit æreus ignes **Quod q; ipor-**
 tune positū sit: hinc apparet q; necdum pugnabar Aeneas sed tantū in nauī ueniens apparebar.
 Alio loco: Cui triplici crinira iuba galea alta chimarā Sustiner: ætneos efflātem faucibus ignes.
 Quid quod Aeneas recens allatis a Vulcano & in terra positis miratur Terribilem cristis ga-
 leam flammæq; mouentem. Vultis aliam fruendi auiditatem uidere loci huius: cuius supra me
 minimus fulgore correptus? Seruo uoluit loquenri Ioui assignare parem reuerentiam Nam
 cum & in primo uolumine: & in. iiii. & in. ix. loquitur quædā Iuppiter sine tumultu. Deniq; post
 iunonis & ueneris iurgium insit eo dicente. Deum domus alta filefcit: & tremefacta solo tellus.
 filet arduus æther. Tum zephyri posuere: præmit placida æquora pontus: tanq; non idem, sit q;
 locutus sit paulo ante sine ullo mundi torius obsequio. Similis opportunitas est in ciusdē Iouis
 lance quam ex illo loco sumpsit.

Virgilius
nimium
Homeri
æmulator

καὶ τότε δὴ χρυσέα πρῶτ' ἔειπεν ἑσθλανα
ἔδειξέ μοι λυοκῆρε θάνη λέγεός θανατοιο
τὴν μὲν ἄχιλλῆος τὴν δὲ κέθορος ἵπποδάμοιο
ἔλκε δὲ μέσσα λαβῶν ῥέπε δὲ κέθορος ἀσιμουήμαρ
ὦ χρὸ δέισοι δαολίττε δὲ ἔφοιβος ἀπόλλων
Nam cum iam de Turno prædixisset Iuno,
Nunc iuuenem imparibus uideo cōcurrere satis:
Parcarūq; dies & lux inimica propinquat.
Manifestumq; esset: Turnum utiq; periturum: scito tamen:
Iuppiter ipse duas æquato examine lances,
Sustinet: & fata imponit diuersa duorum.
Sed hæc & alia ignoscenda Virgilio: qui studij circa Homerū nimietate excedit modū. Et re ne
ra non poterat nō in aliquibus minor uideri: qui per omnē poesim suam hoc uno est præcipue
usus archetypo: Acriter enim in Homerū oculos intendit: ut æmularet eius non modo magni
tudinem: sed simplicitatem & præsentiam orationis & tacitam maiestatem. Hinc diuersaq; inter he
roas suos personarum uaria magnificentio: hinc deorū interpositio: hinc auctoritas fabulosoꝝ
hinc affectuum naturalis expressio: hinc monumentorum persecutio hinc parabolarū exagger
ratio: hinc torrentis orationis sonitus: hinc regū singularū cum splendore fastigiū. Adeo autem
Virgilio Homeri dulcis imitatio est: ut & in uersibus uitia quæ a nonnullis impetite repreh
duntur: imitatus sit: eos dico quos græci uocant.

Quos hic quoq; homericū stilū approbans non refugit: ut sunt apud ipsum a cephalis: arietat in
portas: parietibus textū cæcis iter: & similia. Ut est qui in medio uersu breues syllabas p longis
habent. Et duros obice postes. Consilium ipse pater & magna icepta latinus Syllabæ longiores
sunt. Quin protinus oīa uulcano decoquit humorē. Et spumas miscet argenti ac sulphura. Et
arbutus horrida. Sunt apud Homerū uersus uulsis ac ralis similes & nihil differentes ab usu lo
quendi. Hos quoq; tanq̄ heroicæ incomptos adamauit.

Omnia uincit amor: & nos cedamus amori.

Nudus in ignota palinure iacebis arena:

Sunt amœnæ repetitiones. quas non fugit.

Pan etiam arcadia mecum si iudice certet:

Pan etiam arcadia dicat se iudice uictum.

Homerica quoq; epirheta quantū sit admirat imitando cōfessus est: & mille taliū uocabulorū:
quibus uelut syderibus micat diuini carminis uariata maiestas. Ad hæc a uestro respondet. Ma
le suada fames. Aurichomos etum ē geminus briareus. Adde & fumigerā noctē: & quicqd in sin
gulis pene uersibus diligens lector agnoscit. Sæpe Homerus in tetnarrādum uelut ad aliquē di
rigit orationē. Nec hoc Virgilius omisit. Migrantes cernas: totaq; ex urbe ruentes. Totūq; istru
cto marte uideres Feruere leucaten. Et pelago credas in are reuulsas Cycladas. Et studio ī cassū
uideas gestite lauandi. Item diuinus ille uates res uel paulo uel multo ante transactas opportu
ne ad narratōis suæ seriem reuocat: ut & historicum stilū uiter nō p ordinē dirigendo quæ gesta
sunt: nec tamen pteritoꝝ nobis noritiā subtrahat. Theben asiæ ciuitatē aliasq; plurimas Achil
les anteq; irasceret euerterat. Sed Homeri opus ab Achillis ira sumpsit exordiū. Ne igit igno
raemus: quæ prius gesta sunt sit eorū tempestiua narratio. Item ne ignoraremus: quo duce clas
sis græcorū ignotū sibi troiæ littus inuenit: cū de Calchante quæretetur ait:

καὶ νῆεσσι γῆσιν ἀχαιῶν ἰλίον ἔισω

ἦν δὲ ἀμάντοσύνην τὴν οἱ πόρεφοιβος ἀπόλλων

Et ipse Calchas narrat omen quod græcis nauigantibus de serpente passerū populatore conti
gerit. Ex quo denunciatum est exercitum annos decem in hostico futurū. Alio loco senex idem
ur referendis fabulis amica & loquax ætas res refert uetustas.

& sequentia. Virgilius omne hoc genus pulcherrime æmulatus est. nã memini hestione uisente
 regna forõs Laumedontiadẽ priamum. Et atq; equidẽ memini teucrũ sidona uenire. Et
 Qualis eram cũ primã aciem preneffe sub ipsa Straui. Et de futuro uel pœna Caci rota narratio
 nec uetustissima tacuit: quin & ipsa notitiã nostrã auctoris sui imitator ingereret. Nãq; ferunt
 Ictu cygnũ phœtonis amati: & similia. Vbi uero enumerant auxilia: quã græci catalogũ uo-
 cant: eundem auctore suũ conatus imitari: in nõnullis paululũ a grauitate homerica deuiãuit.
 Primũ q; Homerus prætermisissis athenis ac lacedæmonis uel ipsis micænis: unde erat rector ex-
 ercitus: boetiã in catalogi sui capite locauit: nõ ob loci aliquã dignitatẽ: sed notissimũ p̄monto-
 rium ad exordiũ sibi enumerationis elegit. Vnde p̄grediens modo mediterranea: mō maritima
 iuncta describit. Inde rursus ad utrũq; sitũ cohærentiũ locoq; disciplina describentis uelut iter
 agentis accedit. Nec ullo saltu cohærentiã regionum in libro suo hiãre p̄mittit: sed hoc hiãdi
 more p̄cedens redit unde digressus est: & ita finitur quicq; enumeratio eius amplectitur. Con-
 tra Virgilius nullũ in cõmemorandis regionibus ordinẽ seruat: sed locoq; seriẽ saltibus lacerat.
 Adducit primũ clusio & cosis Massicũ. Abas hunc sequit: manu populoniã iluãq; comitatus.
 Post hõs Asilã miserã pisa. Quã in q̄ longinqua sint hetturiã parte notius est: q̄ ut annotadũ
 sit. Inde mox redit cætete & pyrgos & grauiscas locã urbi p̄xima: quibus ducẽ Asturem dedit.
 Hinc rapit illum Cygnus liguriã Ocnus mantuã. Sed ne i catalogo auxilioq; Turni: si uelis sitũ
 locorum mente p̄currere: inuenies illum continentiã regionũ secutũ. Deinde Homerus omnes
 q̄tos in catalogo enumerat: etiã pugnantes uel prospera uel sinistra sorte cõmemorat. Et cum
 uult dicere occisos quos catalogo nõ inseruit: non hominis sed multitudinis nomẽ inducit. Et
 quotiens multã necẽ significare uult: messẽm hominũ factã dicit: nulli certũ nomẽ facile extra
 catalogum uel addens in acie uel detrahens. Sed Maro noster anxietatem huius obseruationis
 omisit. Nam & in catalogo nominatos præterit in bello: & alios nominat ante non dictos. Sub
 Massico duce mille manus iuuenum uenisse dixit: qui moenia clusi quicq; cosas liquere. Deinde
 Turnus nauis fugit: q̄ rex clusinis aduectus osinius oris: quẽ Osiniũ nunquã ante nõ nauit. Et nũc
 ineptũ est: regẽ sub Massico militare. Præterea nec Massicus nec Osinius in bello penitus appa-
 rent: sed & illi quos dicit: fortẽq; gũ fortẽq; sergestum. Pulcher quoq; Equiculus & mauortius
 hæmon & fortissimus. Vmbro & Virbius hippolyti p̄les pulcherrima bello nullũ locũ inter pu-
 gnantiũ agmina uel gloriosa uel turpi cõmemoratõẽ meruerũt. Astur: itẽq; Cupauo: & Cygnus
 insignis Cygni Phætonisq; fabulis nullã pugnã operã p̄stant: cũ Alesus & Sacraior ignotissimi
 pugnet: & Atinas ante nõ dictus. Deinde in his quos nõiat: sit sæpe apud ipsum incauta cõfusio.
 In nono Corinãũ sternit Asilas. Deinde i duodecim. Ebusum Corinãus iterficit Obuius ambu-
 stum torretẽ corinãus ab ara Corripit: ut uenienti ebuso plagamq; feretũ Occupat os. Sic & Nu-
 mam quẽ Nifus occidit: postea Aeneas persequitur fortẽq; Numam. Camertẽ in decem. Aeneas
 sternit. At in. xii. uturna formã assimulata camertẽ. Clorea in undecim occidit Camilla: i duode-
 cim. Turnus. Plinurus lasides & lapix lasides. Quæro an fratres sint. Hyrtacides est Hippocon:
 & rursus Hyrtacides Corinãũ sternit Asilas. Sed potuerũt duo unũ nomẽ habuisse. Vbi est illa
 in his casibus Homeri cautio: apud quẽ cũ duo Aiaces sint modo dicit Λόκρων Δὴ γεμόμενε
 ὄϊλῃσσι ταχὺς αἶμα modo εὐλαύνοισσας. Item alibi

Nec desinit: q̄tos iungit nomine insignibus sepatãre: ne cogatur læctor suspitiones de uarietate
 appellationis agitare. Deinde in catalogo suo curauit Virgilius uitare fastidiũ: quod Homerus
 aliã rõne nõ cauit eadẽ figura sæpe repetita. Hic aut uariat: uelut dedecus aut crimen uitã repe-
 titiõẽ. Primus in it bellũ tyrrhenis asper ab oris: filius huic iuxta lausus. Post hos insignẽ fama
 per gramina currũ: Tum gemini fratres: nec prenestine fundator. At Mesappus equũ domitor.
 Ecce sabinorũ prisco de sanguine. Hic agamnonios. Et te montose. Quin & marubia uenit de
 gente sacerdos. Ibat & hyppolyti proles. Has copias fortasse putat aliquis diuinã illi simplicitati
 præferendas. Sed nescio quomodo Homerũ repetitio illa unice decet. Et est genio antiq; poetã
 digna enumerationiq; cõueniẽs. q̄ in loco mera nomina relaturus nõ incuruauit se neq; minu-
 te torfit: deducẽdo stilũ p̄ singuloz uarietates: sed stat in consuetudine percententium tanq; per
 acie dispositos enumerans. Quod nõ aliis q̄ numeroz sit uocabulis. Et tamen egregie ubi oportet
 de nominibus ducum uariat:

Illam uero enumerationis congestionem apud Homerum Maro admiratus ita expressit: ut penes eum dixerim elegantius transfuisse:

Et similia. Ad quod exemplum illa uirgiliana sunt.

Agmina densentur campis: argiuq; pubes,

Aruncaq; manus rutuli ueteresq; sicani

Et sacrae acies & picti scuta labici.

Qui saltus thyberine tuos sacruq; numici

Littus arat: rutulosq; exercent uomere colles

Circaeumq; iugum: quis iuppiter anxuris aruis

Præsidet: & cætera. Vterq; in catalogo suo post difficultium rerū uel nominum narrationem infert fabulam uersibus amœnioribus: ut lectoris animus recreetur. Homerus inter enumerandā regionem & urbium nomina facit locū fabulis, quæ horrorem facietatis excludant.

Et reliqua: quibus protaxit iocunditatem. Virgilius in hoc secutus auctore in priore catalogo modo de aentino modo de Hippolyro fabulatur. In secundo cygnus ei fabula est: & sic amœnitas intertextis fastidio narrationum medetur. In omnibus uero georgicorū libris hoc idē summa cum elegantia fecit. Nam post præcepta quæ natura res dura est: ut legentis animū uel auditum nouaret: singulos libros uel acciti extrinsecus argumenti interpositione cōcludit: primum de signis tempestatum: de laudatione rusticæ uitæ secundū: & tertius desinit in pestilentia pecorum: quarti finis est de Orpheo & Aristeo nō ociosa narratio. Ita in omni opere Maronis homerica lucet imitatio. Homerus omnē poesim suam ita sententiis fasciit: ut singula eius αἰσθητικὰ ἔργα uice prouerbiorum in omnium ore fungantur.

Sententiæ
Virgilii

Et alia innumerabilia quæ sententialiter proferuntur. Nec hæc apud Virgilium frustra desideraueris. Non oia possumus oēs. Oia uicit amor. Labor improbus oia uincit. Vsq; adeo ne mori miserū est: Stat sua cuiq; dies. Dolus an uirtus q̄s in hoste regret: Et qd quæq; ferat regio: & qd quæq; recuset. Auri sacra fames. Ex ne obtūda nota referendo: mille iniarū talium aut in ore sūt singulorum: aut obuia intentioni legentis occurrunt. In nōnullis ab homerica secta Haud scio casu ne an sponte discis fortunam: Homerus nescire maluit: & soli decreto quā μοιραῦ uocat oia regenda cōmittit: adeo ut hoc uocabulū ΤΥΧΗ in nulla parte homerici uoluminis no minetur.

Cōtra Virgilius non solū nouit & meminit; sed omnipotentia quoq; eidē tribuit; quā & philo-
sophi qui eam nomināt; nihil sua ui posse sed decretis; siue prouidentia ministri esse uoluerunt;
Et in fabulis seu in historiis nonnūq; idem facit. Aegeo apud Homerū auxilio est Ioui. Hunc cō-
tra; Iouē armant uersus Maronis. Eumedes. Dolonis proles bello præclara animo manibusq; pa-
remtem refert; cum apud Homerū dolo imbellis sit: Nullam cōmemorationē de iudicio Paridis
Homerus admittit. Idem uates Ganymedem nō ut Iunonis pellicem a Ioue raptū; sed Ioui aliū
pecculorum ministri in cælum a diis ascitum fert; uelut decorū. Virgilius tantā deam qd̄ cuius
de: honestis fœminæ deforme est; uelut specie uictā Paride iudicāte doluisse; & ppter catamiti
pellicarum totam gentē eius uexasse cōmemorat. Interdū sic auctorem suū dissimulāter imita-
tur; ut loci inde descripti solā dispositionē mutet; & faciat uelut aliud uideri. Homerus ingenti
spīritu ex prurbaōe tetraē ipm̄ Dite patrē territū plūire & exclamare quodāmodo facit.

Hoc modo nō narrationis; sed parabolæ loco posuit; ut aliud esse uideretur. Non fecus ac si qua
penitus ui terra dehiscens Infernas teleret sedes & regna recludat. Pallida diis inuisa, sup̄que im-
mane barathrū Cernatur; trepidētq; imisso lumine manes. Hoc quoq; simulando surripuit. Nā
cum ille dixisset deos sine labore uiuere, *θεοὶ πῆρ' ἀζώντες*. Hoc idē dixit occultissime: Dii Iouis
in trectis iram miserant inauē Amborū; & tantos mortalibus esse labores, quibus ipsi scilicet ca-
rent. Quid Virgilio cōtulerit Homerus; hinc maxime liquet; q; ubi rege necessitas exegit a Ma-
rone dispositionē inchoandi belli; quā nō habuit Homerus; quippe qui Achillis irā exordiū sibi
fecerit; quæ decimo demum belli anno contigerit; laborauit ad rei nouæ partū; ceruum fortui-
to faucium fecit causam tumultus. Sed ubi uidit hoc leue nimisq; puerile; dolorē auxir̄ agrestiu;
ut impetus eoz̄ sufficeret ad bellū. Sed nec seruos Latini & maxime stabulo regio curantes atq;
ideo quid fœderis cum troianis Latinus icerit; ex muneribus equoz̄ & currus iugalis nō igno-
rantes; bellū generis domini oportebat tamen ferre. Quid igitur deoz̄ maxima deducit e cælo
& maxima furiarum de tartaris afficiuntur. Spargunt angues uelut in icæna parturiētes furorē.
Regina nō solū de penetratibus reuerentiæ matronalis educit; sed & p urbem mediam cogitur
facere discursus. Nec hoc cōtenta siluas perit accitis reliqs matribus in societate furoris Baccha
tur chorus quondā pudicus & orgia insana celebrant. Quid plura? maluissem Maronē & i hac
parte apud auctotē suū uel apud quēlibet græcoz̄ alium quod sequeretur habuisse. Alium nō
frustra dixi; quia non de unius racemis uindemiā sibi fecit; sed bene in rem suā uertit quicquid
ubicūq; inuenit imitādum; adeo ut de argonauticorum quarto quorum scriptor est. Apollo-
nius librum æneidos suæ quarrum totum pene formauerit; ad Didonē uel Aeneam amatoriā
continentiā Medæ circa Iasonē transferendo; quod ita elegantius auctore digessit; ut fabula la-
sciuentis Didōis; quā falsam nouit uniuersitas; p tot tamen sæcula speciē ueritatis obtineat; &
ita pro uero per ora oīum uoliter; ut pictores; fictoresq; qui figmentis licioz̄ contextas imitan-
tur effigies; hac materia uel maxime in efficiendis simulacris tanq; unico argumēto decoris utū-
tur; nec minus histriōnū perpetuis & gestibus & cantibus celebratur. Tantū ualuit pulchritu-
do narrandi; ut omnes phœnissæ castitatis consci; nec ignari manū sibi iniecisse reginam ne pa-
teretur daninū pudoris; cōnuent tamen fabulæ; & intra cōscientiā ueri fidē frementes malint
pro uero celebrari; quod pectoribus humanis dulcedo singentis infudit. Videamus utrū attrin-
getit & pindarum; quē flaccus imitationi inaccessum sateretur. Et minuta quidē atq; rorantia q̄
inde subtraxit. relinquo. Vnū uero locū; quē tentauit ex integro pene transcribere; uolo cōmu-
nicare uobiscū; quia dignus est; ut eum uelimus altius inrueri. Cum pindari carmen quod de na-
tura atq; flagrantia montis ætnæ cōpositū est; æmulari uellet; eiusmodi sententias & uerba mo-
litus est; ut Pindaro quoq; ipso qui nimis opima & pingui sacundia existimatus est; insolentior
hoc quidem in loco tumidioreq; sit. Atq; uti uosmet ipsos eius quod dico arbitros faciā; carmen
Pindari quod est sup̄ monte ætna quantulū mihi est memoriæ dicam.

Quartus
Aeneidos
sumptus a-
pollonio ar-
gonautico
rū scriptorū
Sūma laus.
iii. lib.

De monte
Aetna iux-
ta imitatio-
nem Pin-
dari

κίον Δούρα νία σὺν ἐκείνῳ νιφόσσει τὰ παύετεσ' χιόνος ὀφείας τῆν ἄτισσ' ἐρέυγονται ὅσα
 ἄτου πυρος ἀγνόταται ἐκ μυχῶν πηγαί ποταμοί Δά μερασι μὲν προχέοντι πόον κῶων
 ου αἰθῶνος ἀλλέν ὄρρησι πετρασ φοίνισα κυλιν Δά μενα φλόξες βαθείαν φέρει πόντου
 πλάκα γὺν παττά γω κῆνο Δά φῶσι ο κρουνοσ ἐρῶετόν Δεινο τάτουσ ἀνα πῶμασι.

Audite nunc Virgi. uersus: ut incoasse eū uerius q̄ perfecisse dicatis.

Portus ab accessu uentorum immotus: & ingens

Ipse sed horrificis iuxta tonat ætna ruinis.

Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem

Turbine fumantem piceo & candente fauilla:

Arrollitq; globos flammatum: & sidera lambit:

Interdum scopulos auulsaq; uiscera montis.

Erigit eructans: liquefactaq; saxa sub auras

Cum gemiru glomerat: fundoq; exæstuat imo:

In principio Pindarus ueritati obscurus dixit quod res erat: quodq; illic oculis deprehenditur:

interdum fumare ætnam noctu flammigare Virgilius autem dum in strepitu sonituq; uel botū cō-

quicendo laborat: utriq; tempus nulla discretione facta confundit. Atq; ille græcos quidē fon-

tes imitatus ignes eructare: & fluere amnes fumi: & flammæ fulua & tortuosa uolumina i pla-

gas maris ferre quasi quosdā igneos amnes luculente dixit. At hic uester atram nubem turbine

piceo & fauilla fumante πόον κῶωνου αἰθῶνα interpretari uolens crasse & imodice cōgessit. glo-

bosq; flamarum quod ille κρουνοσ dixerat: dū iter posuit & ἀκίρωσ. Hoc uero inenarrabile

est: q; nubem atram fumare dixit turbine piceo & fauilla candente. Non enim fumare solent neq;

atra esse quæ sunt cadentia: nisi forte cadente dixit peruulgate & improprie pro seruenti nō pro

relucenti. Nam cadens scilicet a candore nō a calore dictum Quod aurem scopulos eructari &

erigi eisdemq; ipsos statim liquefieri & gemere atq; glomerari sub auras dixit: hoc nec a Pinda-

ro scriptū nec umq; fando auditū: & omniū quæ monstra dicuntur: monstruosissimū est. Postre-

mo graiæ linguæ q̄ se libenter addixerit: de crebris: q̄ usurpat uocabulis æstimare. Ditus Vlyxis

Spelæa ferax. Dædala tecta. Rhodopeiæ arces. Altaq; panthea: atq; gæthæ atq; hebrus: & adias

orithya. Et Thyas ubi audito stimulat trieterica baccho. Orgia. nocturnusq; uocat clamore ci-

theid. Et nō tibi tyndaridis facies inuisa lacænæ. Et ferte simul faunig; pedē dryadesq; puellæ.

Et hinc atq; hinc glomerant oreades. Et pars pedibus plaudūt choreas. Et Miselia uellera nym-

phæ Carpebat hyalifa tyro fucata colore. Et Drunoc; xantoc; liceaq; phyllodeccq;. Et Melite

panopeaq; uirgo: Nefæ a spioq; rhaliaq; cynodeccq;. Ealcandru quæ haliumq; noemonaq;

prytaninq;. Et Amphion dixæus i atræo. Et Senior glauciq; chorus inousq; palæmon. Versus

est Parrhenii: quo grammatico in græcis Virgilius uisus est. Hic ait: Glaucō & panopeæ & inoo

melicerte: Et tritoneq; citi imania cere. Adeo aut & declinationibus græcis delectatur: ut Mne

sthea dixerit pro Mnestheum. Sicut ipse alibi: Nec fratre Mnestheo Et p Orpheo dicere maluerit

Orphi græce declinādo: ut Orphi caliopea lino formosus apollo. Et uidimus o ciues diome-

de. Et raliū nominū accusatiuus græcus est in e desinens. Nam si quis eum putat latine dixisse

Diomedem: sanitas metri i uersu desiderabitur. Deniq; omnia carmina sua græce maluit inscri-

bere bucolica georgica æneis: cuius nominis figuratio a regula latinitalis aliena ē. Sed de his ha-

ctenus quoq; plura omnibus aliqua nonnullis romanorum nota sunt. Ad alia uenio quæ de græ-

carum literarum penetralibus eruta nullis cognita sunt: nisi quæ græcam doctrinā diligenter

hauserūt. Fuit enim hic poeta ut scrupulose & anxie ira dissimulāter: & quasi clanculo doctus:

ut multa transtulerit: quæ unde translata sint difficile sit cognitu. In exordio georgicorum po-

suit hos uersus.

Liber & alma ceres uestro si munere tellus

Chaoniam pingui glandem mutauit arista:

Poculaq; inuentis acheloua miscuit uuis.

Nihil in his uersibus grāmaticor; cohors discipulis suis amplius tradit: nisi illud opera Cereris

effectū: ut hoīes ab antiquo uictu desisterent: & frumento pro glandibus uterent. Liberū uero

uitis reptorē p̄stitisse hūano potui uinū: cui aq̄ admisceret. Cur aut acheloum amne potissimū

Virgilius: cū aquā uellet intelligi nominauit: nemo uel quærir: uel omnino subesse aliquid eru-

ditius suspicatur. Nos id altius scrutati animaduertimus doctum poetā antiquissimorū græ-

corum more (sicut docebit auctoritas) elocutum. apud quos proprie in aquæ significatione po-

nebatur acheolus. Neq; id frustra: nam causa quoq; eius rei cum cura relata est. Sed prius q̄ cām

propono. illud antiquo poeta recte monstrabo: hunc morem loquēdi peruagatū fuisse: ut ache-

loum pro quis aqua dicerent. Aristophanes uetus comicus in comœdiam corajo sic ait: Graua

De multis
uocabulis
græcis sibi
usurpatis

Multa trās
lata a uirgi
lio & igno-
ratur inde

De ache-
loo amne
pro aqua

Et hoc inquit uino cui aqua non fuisset admixta, i. mero. Cur autem sic loqui soliti sunt: Ephorus notissimus scriptor historiarum libro secundo ostendit his uerbis:

Potest ne lucidius ostendi acheloum a græcis ueteribus pro quacunque aqua dici solitum. Vnde doctissime Virgilius ait uinum acheloo Liberum patrem miscuisse. Ad quæ rem & si satis testiū est: cum Aristophanis comici & Ephori historici uerba prodiderimus; ramen ultra progrædiemur. Didymus enim grammaticorum longe eruditissimus posita causa. quam superius Ephorus dixit: alteram quoque adiecit his uerbis:

Licet abunde ista sufficiant ad probationem moris antiqui: quo ita loquendi usus fuit: ut achelous cōmune omnis aquæ nomen haberetur: tamē his quoque & Euripidis nobilissimi tragædiarum scriptoris addetur auctoritas: quam idem Didymus grammaticus in his libris quos Τραγῳδουμεινῆς ἀέτεος scripsit: posuit his uerbis:

Sunt in libro septimo illi uersus: quibus hernici populi & eorū nobilissima ut tunc erat ciuitas anagnia enumerantur. Quos diues anagnia pascit:

Quos amasene pater: non illis omnibus arma
Nec clypei currusue sonant. pars maxima glandis
Liuentis plumbi spargit pars spicula gestat
Bina manu: fuluoque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: uestigia nuda sinistri
Instituere pedis: crudus regit altera pero

Hunc morem in italia fuisse. ut uno pede calciato altero nudo iretur ad bellū: nusquam adhuc quæ sciam repperi: sed eam græcorum nonnullis consuetudinē fuisse locupletia auctore iam palam faciam. In qua quidē re mirari est poeta huius occultissimam diligentiam. Qui cum legisset hernicos quorum est anagnia: a pelagis oriundos appellatos quæ ita a pelago quodam duce suo: quæ Hernicus nominabatur: morem quē de ætolia legerat hernicis assignauit: quæ sunt uetus colonia pelago & Hernicū quē hominē pelagū ducē hernicis fuisse Iulius Higinus in libro. ii. urbiū non paucis uerbis probat. Morem uero ætolis fuisse uno tantūmodo pede calciato in bellum ire: ostendit clarissimus Euripides scriptor tragicus. In cuius tragædiæ quæ Meleager inscribitur: nuncius inducitur describens: quo quisque habitu fuerit ex ducibus: qui ad aprū capiendum conuenerant. In eo hi uersus sunt.

Moseundi
in bellum

Pelagus
Hernicus

Animaduertitis diligētissime uerba Euripidis a Matone seruata. Ait enim ille:

Et eundem pedem nudum Virgilius quoque dixit: Vestigia nuda sinistri instituere pedis. In qua quidem re quo uobis studium nostrorum magis comprobetur: non reticebimus rem paucissimis notam reprehensum Euripidem ab aristotele: qui ignorantiam istud Euripidis fuisse contendit. Quod ne affirmem potius quæ probem Aristotelis uerba ponam ex libro quem de poetis secundo supra dixit. In quo de Euripide loquens ait: Cum hæc ita sint: uidetis tamen Virgilium Euripide auctore quæ Aristotele uti maluisse Nam ut hæc ignorauerit tam anxie doctus minime crediderim. Iure autē prætulit Euripidem. Est enim ingens ei cum græcarum tragædiarum scriptoribus familiaritas: quod uel ex precedentibus licet uel ex his quæ mox dicentur: opinari. In libro quarto in describenda Elissæ morte ait: quæ ei crinis abscisus esset his uerbis:

Nondum illi flauum proserpina uertice crinem
Abstulerat: stygioque caput damnauerat orco.

Deinde Iris a Iunone missa abscidit ei crinem: & ad orcum refert. Hanc Virgilius non de nihilo fabulam fingit: sicut Aurelius uir alias doctissimus Cornutus extimar: quia dnotationem eiusmodi apposuit his uersibus uerba cornuti. Vnde hæc historia ut crinis auferendus sit morientibus: ignorat. Sed assueuit poetico more aliquid fingere: ut de aureo ramo. Hæc Cornutus. Sed me pudet quæ tantus uir græcæ etiam doctissimus litterarum ignorauit Euripidis nobilissimam fabulam Alcestis: In hac enim fabula in scæna Orcus inducitur gladium gestans: quo crinē abscidit Alcestidi: & sic loquitur Proditum est (ut opinor) quem securus Virgilius fabulam abscindendi crinis induxerit. & γυίον autē dicunt diis consecrare: unde poeta noster ait ex Iridis persona. Hūc ergo diti sacrum iussa fero: reque isto corpore soluo. Nunc quia pleraque & omnia quæ supradixi in ista auctoritate tragicorum probauimus: quod a Sophocle tractum est: annotabo. In

Crinis ab/
scidit mo/
rientibus

Falx athena
in factis

libro enim quarto Virgilius Elissam facit postq̄ ab Aenea relinquitur, uelut ad sacricolarum fa-
garumq; carmina & deuotiones fugientem; & inter cætera ait sedandi amoris gratia herbas q̄si-
tas: quæ æneis falcibus secarentur. Hæc res nonne quæstione digna est? Vnde Virgilio Aeneas
falces in mentem uenerint? Ponam itaq; uirgilianos uersus mox & inde Sophoclis: quos Maro
æmulatus est:

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur athenis

Pabentes herbæ nigri cum lacte ueneri,

Sophoclis autem tragœdia id de quo quærimus etiã titulo præfert. Inscribitur enī rizotomoi;
in qua Medæam describit maleficas herbas secantē: sed auersam; ne ui noxi odoris ipsa interfi-
ceretur; & succum quidem herbarum in cados æneos refundentē. Ipsas autem herbas æneis fal-
cibus exarantem. Sophoclis uersus hi sunt:

Hæc Iphocles. Quo auctore sine dubio Virgilius ptulit æneas falces. Omnino autem ad rem
diuinam pieraq; ænea adhiberi solita multa indicio sunt & in his maxime sacris quibus delin-
re aliquos aut deuouere aut deniq; exigere morbos uolebant. Taceo illud salutinum cum ait
Mecum habet pagus morbus æs & q̄ alibi Virgilius: Curetū sonitus crepitatiq; æra. Sed Car-
minii curiolissimi & docti uerba ponā: q̄ in libro de italia secundo sic ait: Prius itaq; & thurcos
æneo uomere uti cum conderentur urbes solitos; in traiecticis eorum sacris inuenio: & in sibi-
nis ex ære cultros; in quibus sacerdotes ronderētur. Post hæc Carminii uerba longum fiat: si ue-
lim p̄censere q̄ multis in locis græcorum uetustissimi ætis sonos tanq̄ rem ualidissimā adhibere
soliti sunt. Sed præienti operi docuisse nos sufficit: falces æneas Maronis exemplo græci au-
ctoris inductas:

Vomere æ-
neus insignā
dis mœni-
bus urbis

In libro nono Virgilius posuit hos uersus.

Stabat in egregis arcantis filius atmis

Pictus acu chlamydem & ferrugine clarus hibera

In signis facie; genitor quem miserat arcens

Eductum matris loco symetra circum

Palici dii

Flumina pinguis ubi & placabilis ara palici.

Quis hæc Palicus deus uel potius qui dii Palici (nam duo sunt) apud nullum penitus auctore lati-
num qd̄ sic repperit: sed de græcorum penitissimis litteris hanc historiã eruit Maro. Nam pri-
mum ut Symetus fluuius cuius his uersibus meminit; in sicilia est iura & dii Palici i sicilia colunt;
quos primū oīum Aeschylus tragicus uir utiq; siculus in litteras dedit. Interpretationem quoq;
nominis eorum: quam græci αἰτυμολογίαν uocant; expressit uersibus suis. Sed priusq̄ uersus
Aeschyli ponā paucis explanāda est historiã Palicorum. In sicilia Symetus fluuius est. Iuxta hunc
nymphã Thalia compressu Iouis grauida metu Iunonis optauit: ut sibi terra dehisceret. factum
est. Sed ubi uenit tempus maturitatis infantum: quos aluo illa gestauerat; reclusa terra ē: & duo
infantes de aluo Thaliae progressi emerlerunt appellatq; sunt Palici αἰτω τοῦ ἀστυμολογίαν;
quoniã prius i terrã meriti; denuo inde regressi sunt. Nec longe inde lacus breues sunt; sed in uelut
profundi aquarum scaturigine semper ebullientes; quos incolæ crateras uocant; & noīe dellos
appellant; fratresq; eos Palicorum extimāt; & habentur i cultu maximo; præcipueq; circa exigē-
dum iuxta eos iuliorandum præsens & efficax numen ostendit. Nam cū furti negati uel eiusce-
modi rei fides quæritur; & iuliorandū a suspecto peritur; uterq; ab omni contagione mundi ad
crateras accedunt; accepto prius fidei iussore a p̄sona quæ iuratura est de soluendo eo quod pe-
teretur; si addidisset euentus. Ille inuocato loci numine testatū faciebat esse iurator; de quo iura-
ret. Quod si fideliter faceret; descendeat illæsus. Si uero subesset iuriurando mala conscientia;
mox in lacu amittebat uitam falsus iurator. Hæc res ita religionem fratrum cōmendabat; ut cra-
teres quidem implicabiles uocarentur. Nec sine diuinatione est Palicorum templum. Nam cum si-
ciliam sterilis annus arefecisset; diuino Palicorum responso admoniti siculi Heroi cuidam cer-
tum sacrificium celebrauerunt & reuertit ubertas. Qua gratia siculi omne genus frugum cōges-
serunt in aram Palicorum. Ex qua ubertate ara ipsa pinguis uocata est. Hæc est omnis historiã;
quæ de Palicis eorūq; fratribus in græcis tantūmodo litteris inuenitur; quas Maro non minus
q̄ latinas hausit. Sed hæc quæ diximus auctoritatibus approbanda sunt. Aeschyli tragœdia est;
quæ inscribitur ætνα. In hac cum de Palicis loqueretur; sic ait.

Hæc Aeschylus

Cælias autem in septima historia de rebus ita scribit:

Hactenus Calias, Polemon uero sic ait: in libro qui inscribitur:

Hæc Polemon, Sed & Anaxagoras in tertia historia sua de loci diuinitate ita scribit:

Absoluta est extimo & auctoribus idoneis asserta explanatio uirgiliani loci quæ litteratores nostri nec obscurum putant: contenti uel ipsi scire uel insinuare discipulis Palicū dei esse cuiusdam nomē. Quis sit autem deus iste uel unde sit dictus: tā nesciunt q̄ scire nolunt: quia nec ubi q̄rāt suspicant: q̄si græcæ lectōis ex ptes: Nec illos uersus reliquemus itactos q̄ sūt ī p̄rio γεοργικῶν

Humida solstitia atq; hyemēs orate serenas

Agricoiæ, hyberno lætissima puluere sarra,

Lætus aget, nullo tantum, se misia cultu

lactat: & ipsa suas mirantur gargara messes.

Sensus hic cum uideatur obscurior: pauloq; perplexius q̄ poetæ huius mos est p̄nūciatus: tamē habet in se animaduertendā quæstionē ex græca antiquitate uenientē. Quæ sint ista gargara q̄ Virgilius esse uoluit fertilitatis exemplar. Gargara hæc igitur sunt in misia: quæ est helleponti prouincia. Sed significatio nominis & loci duplex est. Nam & cacumē montis idæ: & oppidum sub eodem monte hoc nomine uocantur. Homerus significationem cacuminis ita posuit γὰρ γὰρον ἄκρον Hic gargarum pro excelssimo montis loco accipi conuenire & ipse sensus indicium facit nam de ioue loquitur Sed & alibi eodem Homero teste manifestius exprimitur Et Epicharmus uetustissimus poeta in fabula quæ inscribitur troes: ita posuit:

Ex his liquido clare gargara cacumen idæ montis appellitari. Pro oppido aut gargara qui dixerint: enumerabo. Ephorus notissimus historiarū scriptor in libro quinto sic ait: Nec Ephorus solus: sed etiā Phileas uetus scriptor in eo libro qui inscribitur asia: sic meminit.

Arati etiam liber elegendi fertur in quo de Diotimo quodam poeta sic ait.

Ex his uersibus etiam ciuiū nomen innotuit: quia gargares uocātur. Cum igitur constet gargara nunc pro montis cacumine: nūc pro oppido sub eodem modo te posito accipiēda. Virgilius nō de summo mōte: sed de oppido loquitur. Cur tamē gargara posuerit: ut locū frugū feracem requiramus & omnem quidem illam misia opimis segetibus habitam satis constat: scilicet ob humorē soli. Vnde Virgilius in supradictis uersibus cum dixisset, Humida solstitia: intulit: nullo tantū se misia cultu lactat: atq; diceret Omnis regio quæ opportunos habuit humores æquarabit fecunditates aruorum misia. Sed Homerus cum ait,

Humidum designat subiacentē monti agrum. Nam polypida ea significat fontibus abundantē. Vnde hæc gargara tanta frugum copia erat: ut qui magnum cuiusq; rei numere uellet exprimere: pro multitudine inmensa gargara nominaret: Testis Alceus: qui in cælo tragœdia sic ait:

Gargara ut uideris manifeste posuit pro multitudine. Nec alter aristōenes

Aristophanes autem comicus composito nomine ex arena & gargaris innumcrabilem: ut eius leposest: numerum conatur exprimere: In fabula enim Acharneus in ait

autem seorsum pro multis Varro sæpe in menippeis suis posuit. Sed aristophanes adiecit gargara ad significationem numerositatis innumere Est ergo secundum hæc sensus horum numerositas innumera: temperies: ut hyems serena sit: solstitiū uero imbricū: fructus optime proueniūt: Hæc autem adeo agris necessaria sunt: ut sine is nec illi natura secundissimi misia agri resposu

Gargara
oppidum

hyems fere
na

ri sint opinioni fertilitatis: quæ de his habet. Addit misæ nominatim gargara: quæ ea urbs posita in imis radicibus idæ montis defluentibus: inde humoribus irrigetur: possitque uideri solstitiales imbres non magnopere desiderare. Hoc in loco ad fidem sensui faciendâ: quæ uliginosa sit non sola gargara prouincia montis sed & uniuersæ misæ arua: adhiberi potest testis Eschylus.

Quid de græcis in hoc loco traxerit diximus. Addemus præterea homini cum iocunditatis gratia: & ut liqueat Virgilium nostrum undique ueterum sibi ornamenta traxisse: unde hoc dixerit: hyberno lætissima puluere farra. In libro enim uetustissimorum carminum quod ante omnia quæ a latinis scripta sunt. compositus ferebatur: inuenitur hoc rusticum uetus canticum: Hyberno puluere: uerno luto grandia ferra Camille mentes. Noia poculorum Virgilius plerumque græca ponit: ut carchesia ut cymbia ut cantaros scyphos. De carchesia ita: Cape meonii carchesia bacchi oceano libemus ait

De uariis
poculorum
nominibus

Et alibi. Hic duo rite mero libans carchesia baccho.

De cymbiis: Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

De cantaro: Et grauis attrita pendeat cantarus ansa:

De scyphis: Et sacer impleuit dextram scyphus, Et autem cuius figuræ sint: quisue eorum fecerit mentionem: nemo quaerit contentus scire cuiusmodi esse pocula Et scyphos quidem cantarosque consueti uulgi nomina ferendum si transeant. Sed de carchesiis cymbiisque quæ apud latinos haud scio an nunquam repperias apud græcos autem sunt rarissima: non uideo cur cogantur inquirere: quid sibi noua & peregrina græca nomina uelint. Est autem carchesium poculum græcis tantummodo notum, Meminit eius Pherecides in libris historiarum aitque loue Alcumenæ precium concubitus carchesium aureum dono dedisse. Sed plautus infuetum nomen reliquit aitque in fabula amphitryone pateram datam, cum longe utriusque poculi figura diuersa sit. Patera enim ut & ipsum nomen indicio est: planum ac patens est. Carchesium uero percerum: & circa mediâ parte compressum ansatum mediocriter ansis a summo ad infimum pringentibus. Asclepiades autem uir inter græcos apprime doctus ac diligens carchesia a nauali re existimat dicta. Ait enim naualis ueli partem inferiorem paternam uocari, at circa mediâ ferme partem dicitur summam uero partem carchesium nominari: & inde diffundi in utrumque ueli latus: eaque cornua uocantur. Nec solus Asclepiades meminit huius poculi: sed & alii illustres poetae: ut Sappho quæ ait.

carchesium
Patera car-
chesii forma

cymbia

Sophocles in fabula quæ inscribitur:

Hæc de carchesiis ignoratis latinitati & sola græcia celebratis. Sed nec cymbia in nostro sermone reperies. Est. n. a græcorum paucis relatum. Phelimon notissimus comicus in fantasmate ait.

Anaxandrides etiam comicus in fabula a græcis:

Meminit eius & Demosthenes in oratione quæ est in Mida. Cymbia autem hæc ut ipsius nominis figura in dicat: diminutiue a cymba dicta quod & apud græcos & apud nos ab illis trahentes nauigii genus est. Ac sane aduertit ego apud græcos multa poculorum genera a re nauali cognominata: ut carchesia supra docui: ut hæc cymbia pocula percerum ac nauibus similia. Meminit huius poculi Eratosthenes uir longe doctissimus in epistola ad Agerorem lacedæmonium his uerbis:

Fuerunt: qui cymbium a cissimbio per syncopam dictum existimauerunt. Cissimbium autem (ut de Homero taceam: quod hoc poculum Cyclopi ab Ulyxe datum memorat) multi faciunt mentionem uoluntque nonnulli proprie cissimbium ligneum esse poculum ex hedera: id est κισσῶν. Et Nicander quidam colophonius in primo hiliacō sic ait

Sed & Callimachus meminit huius poculi:

Qui autem cissimbium ex hedera factum poculum διοὐκ κισσῶν non dici arbitrantur: Euripidis auctoritate niti uidentur: qui in Andromacha sic ait.

cantarus

Hæc de cymbo. Sequitur ut quando cantarus & poculi & nauigii genus esse supradiximus per exemplis. Et pro poculo quidem notares est: mel ex ipso Virgilio qui aptissime proprium Liberi patris poculum assignat Sileno. Sed id ut supra polliciti sumus etiam pro nauigio poni solitum debemus ostendere. Menander in nauclero.

Scyphus

Et sacer impleuit dextram scyphus: scyphus Herculis poculum est: ita ut Liberi patris cantarus:

Herculem uero fictores ueteres non sine causa cum poculo fecerunt: & nonnuquam cassabundum & ebrium: non solum quod his heros bibax fuisse perhibetur: sed etiam quod antiqua historia est: Herculem poculo tanquam nauigio uentis immissa maria transisse. Sed de utraque re pauca ex graecis antiquitatibus dicam. Et multum uero heros istum fuisse: ut etiam quae uulgo nota sunt: illud non obscurum argumentum est: quod Ephippus in Busiride inducit Herculem sic loquentem

Hercules
multum bibo

Et etiam historia non adeo notissima nationem quadam hominum fuisse prope heraclem ab Hercule constitutam ciliocranorum composito nomine αἰὼς τῆς κυλικος. Quod poculi genus nos una littera immutata calicem dicimus. Poculo autem Hercule ductum ad εὐνητρον. i. hispaniae insulam nauigasse: & piniasis egregius scriptor graecorum dicit: & Pherecides auctor est: quoque uerba subdere suspedit: quia propria sunt fabulae quam historiae. Ego tamen arbitor non poculo Herculem maria transuectum: sed nauigio cui scypho nomen fuit ita ut supra cantagum & carchesium & a cymbiis deriuata cymba omnia haec asseruimus nauigiorum uocabula. Nomina quoque Virgilius nonnumquam ex antiquissimis graecorum historiae mutuatur. Scitis apud illum unam ex comitibus Dianae Opem uocari. Quod nomen uulgo fortasse temere impositum uel etiam fictum putatur ab ignorantibus insidiosum poetam cognomen quod a ueteribus graecis scriptoribus ipsi Dianae fuerat impositum comiti eius assignare uoluisse. Sed uirgilius sic ait:

Calix

noia mutu
ata ex antiq
uissimis grae
corum histo
riis
Opis

Velocem interea superis in sedibus Opem

Unam ex uirginibus sociis sacraeque cateruae

Compellabat: & has tristis latonia uoces Ore dabat:

Et infra

At truiam custos iam dudum in montibus Opem.

Opem inquit comitem & sociam Dianae: Sed audite unde uirgilius hoc nomen acceperit: qui ut dixi quod epitheton ipsiusce legerat: sociam eius imposuit Alexander aetholus poeta egregius in libro qui inscribitur musae refert quanto studio populus ephesius dedicatum templo Dianae curauerit premiis propolitis: ut qui tunc erant poetae ingeniosissimi in dea carmina diuersa componerent. In his uerbis Opem non comes Dianae: sed Diana ipsa uocata est. Loquitur autem (ut dixi de populo ephesio:

Apparuit (ni fallor) Opem Dianam dictam: & uirgilius de nimia doctrina hoc nomen in eius comitem transulisse. Excessere omnes adytis artemque relictis diu. Hoc unde uirgilius dixerit nullus inquit: sed constat illum de Euripide traxisse: qui in fabula troadibus inducit Apollinem: cum troiam captae esset ista dicentem.

Qui rursus docet unde uirgilius usurpauerit discessisse deos a ciuitate iam capta: Nec hoc sine auctoritate graecae uetustatis est: quod ait: Ipsa iouis rapidum iaculata e nubibus ignem.

Euripides enim inducit Mineruam uentos contra graecorum classem a Neptuno petentem: dicentemque de bere illum facere quod Iuppiter fecerit: a quo in graecos fulmen acceperit. Apud uirgilium Panniuem lanam munere lunam illexisse perhibetur in nemora alta uocans. Munere sic niueo lanam si credere dignum est: & reliqua. In hoc loco ualerius Probus uir perfectissimus notat nescire se hanc historiam siue fabulam: quo referat auctorem. Quod tantum uix fugisse miror. Nam Nicader huius est auctor historiae poeta: quem Didymus grammaticorum omnium quicumque sint: quicumque fuerint instructissimus fabulosum uocat. Quod sciens uirgilius adiecit: si credere dignum: adeo se fabuloso usum auctore fateat. In tertio libro cursim legit: neque unde translatum sit quaerit: Quae phoebo pater omnipotens: mihi phoebus apollo praedixit & caetera: In talibus locis grammatici excusantes imperitiam suam inuentores has ingenio magis quam doctrinae Maronis assignant nec dicant eum ab aliis mutatum: ne nominare auctores cogantur. Sed affirmo doctissimum uatem etiam in hoc Aeschylum eminentissimum tragoediarum scriptorem secutum qui in fabula quae latina lingua sacerdotis inscribitur: sic ait: Ecquid clarum factum? inde sumpsisse uirgilium: quod Apollo ea uaticinet: quae sibi Iuppiter fatur? Probatum ne uobis est uirgilium ut ab eo intelligi non potest: qui sonum latinae uocis ignorat: ita nec ab eo posse qui graecam non hausit extremae sarietate doctrinam. Nam si fastidium facere non timerem: ingentia poteram uolumina de his quae apertissima graecorum doctrina transtulisset: implere. Sed ad fidem rei propositae relata sufficient.

Virgi. non
recte intelli
gi sine eru
ditiōe grae
ca

De his quæ latinis Maro transtulit.

Capi.

IC PRETEXTATUS MIRVM INQ. VIT IN MODVM digessit Eustachius quæ de græca antiquitate carmini suo Virgilius inseruit. Sed meminimus uiros inter omnes nostra ætate lōge doctissimos Furium Cæcinnāq; Albinū promississe se prodituros: quid idē Maro de antiqs scriptoribus traxerit Quod nunc ut fiat tempus admonet. Cūq; omnibus idē placeret: tū furius albinus: Et si uereor: ne dum ostēdere cupio. quātū Virgilius noster ex antiquorum lectōe profecerit: & quos ex omnibus flores uel quæ in carminis sui decorē ex diuersis ornamenta leuauerit: occasionem reprehēdēdi uel imperitis uel malignis ministrē exprobatibus tanto uiro alieni usurpationē. nec considerātib; hūc esse fructū

legendi. æmulari ea quæ in aliis probes: & quæ maxime inter aliog; dicta mixeris. i. aliquē usum tuum opportuna deruatione conuertere quod & nostri tam inter se quā a græcis & græcorum excellentes inter se sape fecerunt. Et ut de alienigenis taceam: possem pluribus edocere quantū se mutuo compilarint bibliothecæ ueteris auctores. Quod tamen opportune alias (si uolētibus erit) probabo Vnum nunc exemplum proferam: quod ad probanda quæ assero pene sufficiet. Afranius enim togatarum scriptor in ea togata quæ cōpitālia inscribitur: non inuerecunde respondens arguentibusq; plura sumpisset a Menandro: Fateor inquit sumpsi non ab illo modo sed ut quisquis habuit quod conueniret mihi: quodq; me non posse melius facere credidi etiam a latino. Quod si hæc societas & rerum cōmunio poetis scriptoribusq; omnibus inter se exercenda concessa est: quis fraudi Virgilio uortat: si ad excolendum se quædam ab antiquioribus mutuatus sit? Cui etiam gratia hoc nomine est habenda: q; nonnulla ab illis in opus suum quod æterno mansurum est: transferendo: fecit ne oīo memoria ueterum deleretur: quos (sicut præsens tempus ostendit) nō solum lectui uerum etiam risui habere iam cœpimus: Deniq; & iudicio transferēdi & modo imitandi consecutus est: ut quod apud illum legerimus alienum: aut illius esse malimus: aut melius hic quam ubi natum est: sonare mihi emur. Dicā itaq; primū quos ab aliis traxit uel ex dimidio sui uersus uel pene solidos Post hoc locos integros cum parua quædam mutatione translatos: seriusue ita. trāscriptos: ut unde essent eluceret: immutatos alios ut tamen origo eorum non ignoraretur. Post hæc quædam de his quæ ab Homero sumpta sunt. ostendam non ipsum ab Homero tulisse sed prius alios inde sumpsisse: & hunc ab illis quos sine dubio legerat transtulerat.

Ennius libro primo.

Vertitur interea cælum & ruīt oceano nox.

Ennius in sexto.

Vertitur interea cælum cum ingentibus signis
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum

Ennius in primo.

Qui cælum uersat stellis fulgentibus aptum.

Et in tertio.

Cælum prospexit stellis fulgentibus aptum.

In decimo:

Hic nox præcessit stellis ardentibus apta:
Conciliumq; uocat diuum pater atq; hominum rex.

In sexto.

Tum cum corde suo diuum pater atq; hominum rex
Est locus hesperiam grati cognomine dicunt.

In primo

Est locus hesperia quã mortales perhibebat
 Tuq; o thybri tuo genitor cum flumine sancto
 In primo.

Tecq; pater thyberine tuo cum flumine sancto
 Accipe datq; fidem: sunt nobis fortia bello pectora.
 In primo.

Accipe datq; fidem: (œdusq; feri bene firmum.
 Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
 In primo.

Cum superum lumen nox intempesta tenerer:
 Tu tamen interea calido mihi sanguine pœnas perfolues
 In primo.

Nec pol homo quisq; faciet impune animatus
 Hoc: nisi tu nam mihi calido das sanguine pœnas
 Concurrunt undiq; tælis Indomiti agricolæ
 Ennius in tertio.

Postq; defessi sunt:stant & spargere sese:
 Hastis an satis concurrunt undiq; tælis.
 Summa nituntur opum ui.

Ennius in quarto:

Romani scalis summa nituntur opum ui.
 Et in decimo sexto.

Reges per regnum statuasq; sepulcrasq; quærunt.
 Aedificant nomen, summa nituntur opum ui.
 Et mecum ingentis oras euoluite belli.

Ennius in sexto.

Qui potis ingentis oras euoluere belli.
 Ne qua meis dictis esto mora: iuppiter hac stat

Ennius in septimo:

Non semper uestra evertit: nunc iuppiter hac stat:
 Inuadunt urbem somno uinoq; sepultam.

Ennius in octauo.

Nunc hostes uno domiri somnoq; sepulti.
 Tollitur in cælum clamor: cunctiq; latini

Ennius in septimodecimo.

Tollitur in cælum clamor exortus utrisq;
 Quadrupedante putrè sonitu quatit ungula campum

Ennius in sexto.

Explorant numida: totam quatit ungula terram
 Idem in octauo.

Cum sequitur summo sonitu quatit ungula terram
 Idem in decimo septimo

It eques: & plausu caua concutit ungula terram:
 Vnus qui nobis cunctando restituit rem.

Ennius in. xii.

Vnus homo nobis cunctando restituit rem.
 Corruit in uulnus: sonitum super arma dederunt

Ennius in. xvi.

Concidit: & sonitum simul in super arma dederunt
 Et iam prima nouo spargebat lumine terras.

Lucretius in. ii.

Cum primum aurora respargit in mine terras:
 Flammarum longos a tergo inuoluere tractus.

Lucretius in. ii.

Non ne uides longos flammarum ducere tractus
 Ingeminant abruptis nubibus ignes.

Lucretius in. ii.

Nunc hinc nunc illinc abruptis nubibus ignes
Belli simulacra ciebat.

Lucretius in.ii.

Componunt: complent: belli simulacra cientur:
Simulacraq; luce carentum.

Lucretius in.iii.

Cum sæpe figuras

Contuimur miras: simulacraq; luce carentum:
Asper acerba tuens retro redit.

Lucretius in.v.

Asper acerba tuens immani corpore serpens:
Tithoni croceum linguens aurora cubile.

Furius in primo annali.

Interea oceanus linguens aurora cubile

Quod genus hoc hominū: quæ hunc tam barbara morē?

Furius in.yi.

Quod genus hoc hominum faturno sancte create
Rumoresq; ferit uarios: ac talia fatur.

Furius in.x.

Rumoresq; ferunt uarios: ac multa requirunt
Nomine quæq; uocans reficitq; in prælia pulsos

Furius in.x.

Nomine quæq; ciet. dictorum tempus adesse.

Commemorat. Deinde infra.

Confirmat dictis: simulatq; xuscitat acris

Ad bellandum animos: reficitq; ad prælia mentes

Dicite pierides: non omnia possumus omnes.

Lucretius in.v.

Maior erat natu: non omnia possumus omnes:

Diuersi circūspicium: hoc acrior idem.

Pacuius in Medea.

Diuersi circūspicimus: horrot percipit:

Ergo iter inceptum peragunt rumore secundo:

Seuius in libro.v.

Redeunt referuntq; petita rumore secundo:

Nunq̄ hodie effugies: ueniam quocunq; uocatis

Neuius in equo troiano.

Nunq̄ hodie effugies: quin mea manu moriare.

Vendidit hic auro patriam: dominūq; potentem

Imposuit: fixit leges præcio atq; refixit:

Varius de morte

Vendidit hic latium populis: agrosq; quititum

Eripuit: fixit leges præcio atq; refixit:

Vt gemma bibat: & sarano dormiat ostro

Varius de morte.

Incuber & tyriis: atq; ex solido bibat auro.

Talia sæcla suis dixerunt currite fulis.

Catullus.

Currite ducentes subtegmina currite fusi.

Fœlix heu nimium fœlix si littora tantum

Nunq̄ dardaniæ tetigissent nostra carinæ.

Catullus.

Iuppiter omnipotens utinam non tempore primo

Gnosia cecropiæ tetigissent littora puppes.

Magna ossa lacertosq; exiit.

Lucretius in.xvii.

Magna ossa lacertiq; apparent homini.

Placidam per membra quietem Irrigat,

Furius in primo.

Mitemq; rigat per pectora somnum;

Lucretius in.iii.

Nunc quibus ille modis somnus per mēbra quietē Irrigat

Camposq; liquentes,

Lucretius in.vi.de mari simile.

Et liquida n molem camposq; natantes,

Et geminos duo fulmina belli scipiadas:

Lucretius in.iii.

Scipiades belli fulmen chartaginis horor,

Et ora tristia tentantum sensu torquebit amare

Lucretius in.ii.

Fædo pertorquet ora sapore;

Morte obita qualis fama est uolitare figuras:

Lucretius in.i.

Cernere uti uideamur eas audireq; coram.

Morte obita quorum tellus amplectitur ossa:

Hinc est & illud Virgili

Et patris anchisæ græmio complectitur ossa.

Ora modis attolens pallida miris.

Lucretius in.i.

Sed quædam simulacra modis pallentia miris

Tum gelidus toto manabat corpote sudor.

Ennius in.xvi.

Tunc timido manat ex omni corpore sudor

Labitur uncta uadis abies.

Ennius in.xiii.

Labitur uncta carina: uolat super impetus undas.

Ac ferreus ingruit imber.

Ennius in.viii.

Hastati spargunt hastas: sit ferreus imber.

Apicem tamen incira summum Hasta tulit

Ennius in.xvi.

Tamen inde uolans secum abstulit hasta Insigne

Puluerulētus eques furit: omnes arma requirunt

Ennius in.vi.

Ballatum pecudes quatit: omnes arma requirunt

Nec uisu facilis nec dictu affabilis ulli.

Actius in Philoctere.

Quem neq; tueri contra neq; affari queas.

Aut spoliis ego iam raptis laudabor opimis

Aut leto insigni.

Actius in armorum iudicio.

Nam tropheum ferre me a forti uiro pulchrum est.

Si autem & uincartuinci a tali nullum est probrum.

Nec si miserum fortuna sinonem.

Finxit: uanum etiam mendacemq; improba finget.

Actius in Telepho.

Nam si a me regnū fortuna atq; opes

Er ipere quiuit: & uirtutem nequiuit:

Disce pæer uirtutem ex me uerumq; laborem:

Fortunam ex aliis.

Actius in armorum iudicio.

Virtuti is pars: dispar fortunis patris.

Iam iam nec maxima iuno:

Nec saturnius hæc oculis pater aspicit æquis.

Aëtius in antigona:

Iam iam neq; dii regunt
 Neq; profecto deum summus rex omnibus curat;
 Num capiti potuere capi; nū incensa cremauit Troia uiro
 Ennius in .x. cum de pergamis loqueretur.

Quæ neq; dardaniis campis potuere perire
 Nec cum capta capi, nec cum combusta cremari
 Multi præterea quos fama obscura recondit,
 Ennius in alexandro.

Multi alii aduentat; paupertas quoq; obscurat nomina.
 Audentes fortuna iuuat.
 Ennius in septimo.

Fortibus est fortuna uitis data
 Recoquunt patrios fornacibus enses
 Et curuæ rigidum falces conflantur in enses.

Lucretius in quinto.

Inde minutatim processit ferreus ensis;
 Versaq; in obscurum species est facilis æneæ
 Pocula sunt fontes liquidi atq; exercita cursu flumina

Lucretius in quinto.

Ad sedare sitim fluuii fonte sq; uocabant,
 Quos rami fructus; quos ipsa uolentia rura
 Sponte tulere sua; capsit.

Lucretius in quinto.

Quod sol atq; imbres dederat; quod terra ctearat
 Sponte sua; satis id placarat pectora donum;
 Post uersus ab aliis uel ex itegro uel ex parte trāsatos; uel
 quædã imutãdo uerba tãq; succo alio tinctos; nūc locos lo
 cis componere; sed & animo ut unde formati sint; quasi
 de speculo cognoscas.

Lucretius in primo.

Nec sum animi dubius uerbis ea uicete magnum
 Quam sit; & angustis hunc addere rebus honorem
 Sed me parnasi deferta per ardua dulcis
 Raptat amor; iuuat ire iugis qua nulla priorum
 Cassaliam molli deuertitur orbita cliuo.

Lucretius in primo.

Nec me animi fallit q̄ sint obscura; sed acris
 Percussit thirso laudis spes magna meū cor;
 Et simul incussit suauem in pectus amorem
 Musarum; quo nunc instinctus mente uigenti
 Auia pieridum peragro loca nullius ante
 Trita solo.

Accipe & alteꝝ locū Maronis illi unde traxerat cōparādū
 ut eūdē colore ac penē simiē sonū loci utriusq; reperias;

Virgilius.

Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutatum totis uomit ædibus undam;
 Nec uarios inhiant pulchra testudine postes.
 Et mox.

At secura quies & nescia sallete uita
 Diues opum uariarum; at latis ocia fundis;
 Speluncæ uiuicq; lacus; at frigida tempe;
 Mugitusq; bouum mollesq; sub arbore somni
 Non absunt illic saltus ac iustra ferarum;
 Et patiens operum paruocq; assueta iuuentus

Lucretius in secundo.

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ædes
 Lampadas inferas manibus retinentia dextris.
 Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur:
 Nec domus argento fulgens auroq; renidens:
 Nec cytharam reboant laqueata aurataq; tempe:
 Cum tamen inter se prostrati in gramine molli
 Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ:
 Non magnis opibus iocunde corpora curant:
 Præsertim cum tempestas atridet: & anni
 Tempora conspargunt uiridantis floribus herbas.
 Non umbræ altorum nemorum non mollia possunt,
 Prata mouere animum: non qui per saxa uolutus
 Purior electro campum petit amnis:

Lucretius in secundo;

Nec teneræ salices atq; rore uirentes,
 Fluminaq; ulla queunt summis lambentia ripis
 Oblectare animum: subitamq; auertere curam.
 Ipsi uero pestilentiæ: q̄ est i tertio georgicor; color totus
 & liniamēta pene omnia tracta sunt de descriptione pesti
 lentiæ quæ est in. Vi. Lucretii. Nam uirgiliana incipit.
 Hic quondam morbo cæli miseranda choorta est
 Tempestas: totoq; autumnu incaduit æstu:
 Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum.

Lucretii uero sic incipit.

Hæc ratio quondam morborum & mortifer æstus
 Finibus in cecropis funestos reddidit agros:
 Vastauitq; uias: exhaustis ciuibus urbem.
 Sed q̄renus rotū locū utriusq; ponere satis longū ē: excerpte
 rā aliq; ex q̄bus similitudo geminæ descriptōis appareat.

Virgilius ait.

Tum uero ardentis oculi atq; attractus ab alto
 Spiritus interdum gemitu grauis: imaq; longo
 Illia singultu tendunt: ir naribus ater
 Sanguis: & oppressas fauces premit aspera lingua

Lucretius ait:

Principio caput incensum fer uore gerebat:
 Et duplices oculos suffusa luce tubentes.
 Sudabant etiam fauces intrinsecus atræ.
 Sanguine & ulceribus uocis uia septa cohibat.
 Atq; animi interpres manabat lingua cruore
 Debilitata molis motu grauis aspera tactu.

Virgilius sic ait.

Hæc ante exitum primis dant signa diebus.
 Et quæ darēt signa: supra rettulit: id est
 Demisse aures: sincerus ibidem
 Sudor & ille quidem morituris frigidus atet:
 Pellis & artactu tractanti dura resistit.

Lucretius ait.

Multaq; præterea mortis tunc signa dabantur
 Perturbati animi: mens in mœrore metuque
 Triste supercilium: furiosus uultus & acer:
 Sollicite porro plenæque sonoribus aures:
 Creber spiritus aut ingens raro coortus.
 Sudoribusq; madens per collum splendidus humor
 Tenuia sputa minuta croci contracta colore:
 Salsaq; per fauces raucas uix edita tussis.

Virgilius

Profuit inferto latices infundere cornu
Leones. ea uisa salus morientibus una.
Mox erat hoc ipsum exitio.

Lucretius ait.

Nec ratio remedii communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat ut talis aeris auras
Voluere in ore liceret & cæli templa tueri
Hoc aliis erat exitio: letumque parabat.

Virgilius ait.

Præterea nec iam mutari pabula refert:
Quælitæque nocent artes: cessere magistri.

Lucretius ait:

Nec requies erar ulla mali: defessa iacebant
Corpora: missabat tacito medicina timore:

Virgilius ait.

Ipsis est aer auibus non equus: & illæ
Præcipites alta uitam sub nube relinquunt:

Lucretius ait.

Nec tamen omnino remete illis sedibus ulla
Comparebat auis: nec tristia sedit ferarum
Exuperant siluis: languebat pleraque morbo:
Et moriebantur.

Nonne uidentur nobis mēbra huius descriptionis ex uno
fonte manasse? Sed rursus locos alios comparamus.
Gaudere per fusi sanguine fratrum.

Exilioque domos & dulcia limina mutant.

Lucretius in tertio.

Sanguine ciuili rem conflant: diuiciaque
Conduplicant auidi cædem cæde accumulantes:
Crudeles gaudent in tristi funere fratris.
Multa dies uariisque labor mutabilis æui
Rettulit in melius: multos alterna reuisens
Lusit: & in solido rursus fortuna locauit.

Ennius in octauo.

Multa dies in bello conficit unus:
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt.
Haud quemq̄ semper fortuna secuta est.
O præstans animi iuuenis: quantum ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impeniùs æquum est
Consultere: atq; omnes metuentem expendere casus:

Actius in Antigona:

Quanto magis te istiu smodi esse intelligo:
Tanto antigona magis me par est tibi
Consultere & parcere.

O lux dardaniæ spes o fidissima teucrum. & reliqua

Ennius in Alexandro.

O lux troiæ germane hector:

Quid ita cum tuo lacerato corpore miser.
Aut qui te sic respectantibus tractauere nobis
Frena pelectronii: lapythæ gyroscq; debere
Impositi dorso: atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo: & gressus glomerare superbos.

Varius de morte

Quem non ille finit lentæ moderator habenæ:
Qua uelit ire: sed angusto prius ore coercens
Insultare docet campis: singitq; morando.

Virgilius.

Talius amor daphnim, qualis cum fessa iuuecum
 Per nemora atq; altos quaerendo bucula lucos
 Propter aquae riuum uiridi procumbit in ulua
 Perdita: nec serae meminit decedere nocti

Varius de morte

Ceu canis umbrosam lustrans gortinia uallem:
 Si ueteris potuit ceruae comprehendere lustra:
 Saui in absentem, & circum uestigia lustrans
 Aerhera per nitidum tenues sectatur odores
 Non amnes illam medii non ardua tardant,
 Perdita nec serae minit decedere nocti.

Nea tua funera mater

Produxit: pressiue oculos: aut uulnera laui.

Ennius in Ctesiphonte.

Neq; terram iniicere neq; cruenta
 Conuestire mihi corpora licuit
 Neq; miseræ laueræ lachryme salsum sanguinem,
 Nam canebat uti magnum per inane coacta
 Semina, terrarūq; animæq; marisq; fuissent:
 Et liquidi simul ignis: ut is: exordia primis
 Omnia: & ipse tener mundi concreuerit orbis.
 Tum durare solum: & discludere neæa ponto
 Coeperit: & rerum paulatim sumere formas,
 Iamq; nouum terræ stupeant lucefcere solem.
 Lucretius in quinto ubi de confusione orbis ante hūc sta
 tum loquitur.

His neq; tum solis tota cerni lumine clato
 Alti uolans poterat: neq; magni sydera mundi
 Nec mare nec cælum nec deniq; terra nec aer
 Nec similis nostris rebus res ulla uideri
 Sed noua tempestas quædam: molesq; cohorta
 Diffugere inde loci partes coepere: patefcq;
 Cum paribus iungi res: & discludere mundum
 Membraq; diuidere: & magnas disponere partes.

Et infra.

Hoc est a tertis magnum secernere cælum
 Et seorsum mare uti secreto humore pateret:
 Seorsum item puri secretiq; ætheris ignis

Et infra.

Omnia enim magis hæc ex leuibus atq; rotundis
 Cum fatalis equus saltu super ardua uenit
 Pergama: & armatum pedirem grauis attulit aluo

Ennius in alexandro

Nam maximo saltu superauit
 Grauibus armatis equus
 Qui suo partu ardua perdat pergama:
 Tum pater omnipotens rerum cui summa potestas
 In fit: eo dicente deum domus alta silefcit
 Et tremefacta solo tellus silet: arduus æther:
 Tum uenti posuere: præmit placida equora pontus

Ennius in Scipione.

Mundus cæli uastus constitit silentia:
 Et neptunus sæuus undis asperis paulam dedit,
 Sole quis iter repressit unguis uolantibus
 Consistere amnes perennes: arbores uento uacant,
 Iter in antiquam syluam stabula alta fetarum:
 Procumbunt piceæ: sonat icta securibus ilex:

Fraxineæq; trabes; cuneis & fissile robur
Scinditur; ac uolunt ingentes montibus ornos:

Ennius in sexto.

Incedunt arbuta per alta securibus cædunt;
Percellunt magnas; quercus exceditur ilex;
Fraxinus frangitur; atq; abies consternitur alta;
Pinus proceras peruertunt; omne sonabat
Arbustum fremitu syluai; frondosai;
Diuerſi magno ceu quondam turbine uenti
Confligunt; zephyrusq; notusq; & lætus eois Eurus equi.

Ennius in decimo septimo.

Concurrunt ueluti uenti cum spiritus austri
Imbricitor aquiloq; suo cum flamine contra;
Inde mari magno fluctus extollere certant
Nec tamen; hæc cum sunt hominūq; bouūq; labores
Versando terram experti nihil improbus anser

Lucretius in quinto.

Sed tamen interdum magno quæſita labore
Cum iam per terras frondent atq; omnia florent;
Aut nimis torrens feruoribus æthereus sol
Aut subiti perimunt imbres gelidæq; pruinae.
Flabrag; uentorum uiolento turbine uersant;

Sunt alii loci plurimog; uersuū; quos Maro in opus suū cū paucog; imutatione uerborum a ueribus tranſtulit. Et quia longū est uniuersos uersus ex utroq; transcribere; libtos ueteres nota bo ut qui uolet illic legēdo æqualitatem locog; conferendo miretur. In primo æneidos tempestas describitur; & Venus apud Iouē queritur de periculis filii & Iuppiter eā de futuroꝝ p̄ſperitate solatur. Hic locus totus sumptus a Neuiō est ex primo libro belli punici. Illic enī æque Venus troianis tempeſtate laborantibus cū Ioue queritur; & sequuntur uerba Iouis filiam consulā tis spe futuroꝝ. Item de Pandaro & Bitia ap̄ietibus portas locus acceptus est ex libro quinquodecimo Enni; qui induxit histros duos in obſidione erupisse portā; & stragē de obſidente hoste se cisse. Nec Tullio cōpilando dū modo undiq; ornāmēta sibi conferret; abstinuit. O fama ingens ingentior armis Vir troiane; Nempe hoc ait; Aeneam famā suā factis fortibus supergressum; cū plerūq; fama sit maior rebus. Senius hic in Catone Ciceronis his uerbis contingebat in eo; qd̄ pleriq; contra solet ut maior omnia te q̄ fama uideretur; Nam sæpe euenit ut expectatio cognitione aures ab oculis uincerentur. Item proximus huic longos; sed p̄ximus interuallo. Cicero in Bruto; Duobus igitur summis Crasso & Antonio Lutus Philippus p̄ximus accedebat; sed longo interuallo; tamen proximus. Sunt quædā apud Virgilium quæ ab Homero creditur trāstulisse; sed ea docebo a nostris auctoribus sūpta; Qui priores hæc ab Homero in carmina sua traxerant; quod primum summus homericæ laudis cumulus; est quod cū ita a plurimis aduersus eum uigilatum sit; coactæq; omniū uires manū contraſecerint. Ille uelut pelagi rupes imota resistit. Homerus de Aiācis forti pugna ait. Hunc locum Ennius in quindecim ad pugnā Celti tribuni his uersibus tranſfert.

Vndiq; conueniunt; uelut imber tela tribuno
Conſigunt parmam; timuit hastilibus umbo
Aerato sonitu galeæ; sed nec pote quisq;
Vndiq; intendo corpus discernere ferro;
Semper abundantes hastas frangitq; quatitq;
Totum sudor habet corpus; multūq; laborat.
Nec respirādi fit copia præpete ferro.
Histri tela manu facientes sollicitabant.
Hinc Virg. eundem locum de icluso Turno gr̄a elegantiore coposuit.
Ergo nec clypeo iuuenis subsistere tantum
Nec dextra ualet; obiectis sic undiq; telis
Obruitur; strepit assiduo caua tēpora circum
Tinnitu galeæ; & faxis solida æra fatiscunt.
Discuffæq; iubæ capiti; nec sufficit umbo
Ictibus; ingeminant hastis & troes & ipse

De Pandaro & Bitia

Fulmineus inestheus: tum toto corpore sudor
 Liquitur: & picem (nec respirare potestas)
 Fulmen agit fessos: quatit æger anhelitus artus.
 Homerus ait.

Furius in quarto annali.
 Pressatur pede pes: mucro mucrone: uiro uir.
 Hinc Virgilius ait.

Hæret pede pes: densusq; uiro uir:
 Homeri est.

Hunc secutus Hostius poeta in libro secundo belli historici ait:
 Non si mihi linguæ centum atq; sint ora totidem uocesq; liquata.
 Hinc Virgilius ait:

Non mihi si linguæ centum sint oraq; centum
 Homerica descriptio est equi fugientis: in hæc uerba
 Ennius hinc traxit.

Et tum sicut equus qui de præsepibus actus
 Vincla suis magnis animis abruptit: & inde
 Fert sese campi per cærule lætaq; prata
 Cello pectore: sæpe iubam quassat simul altam:
 Spiritus ex anima calida spumas agit albas.

Virgilius:

Qualis ubi abruptis fugit præsepia uinclis, & cætera:

Nemo ex hoc uiles putet ueteres poetas q; uersus eoz; scabri nobis uident. Ille. n. stilus Enniant
 sæculi auribus solus placebat & diu laborauit ætas secuta: ut magis huic molliori stilo acquirere
 sceretur. Sed ulterius ne moror Cecinna quin & ipse pdat quæ meminit Maronē ex antiquitate
 re trāstulisse. Tū Cecinna i uersibus uel in locis quantū sibi Maro ex antiquitate quæsiuerit: Fu
 rius ut memōr & ueteris & nouæ auctoz; copix; disseruit. Ego conabor ostēdere hūc studiosis
 simū uatē & de singulis uerbis uetoz; aptissime iudicasse inferuisse lecta opi suo uerba quæ no
 bis noua uideri facit incuria uerustatis: ut ecce addita p inimica & infesta q; non extimet poetā
 arbitrio suo nouū uerbum sibi uoluisse fabricari affixa & per hoc infesta: hoc iam dixerat Luci
 lius in nouo his uersibus.

Si mihi non prætor fiet additus: atq; agitet me:
 Non male sit ille ut dico me extenderat unus.
 Mane salutantium totis uomit ædibus undam.
 Pulchre uomit undam & antique. Nam ait Ennius.
 Et tyberis flumen uomit in mare saxum:

Vnde & nūc uomitoria in spectaculis dicimus: unde hoies glomeratū ingrediētes i sedilia se fū
 dūt. Agmē p actu & luctu quodā ponere nō ielegās ē: ut leui fluit agmē tybris: imo & atiquū ē.
 Ennius eni in quinto ait:

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Quod ait: Crepitātibus urere flāmis: nō nouū usurpauit uerbū sed prior Lucretius i. vi. posuit.

Nec res ulla magisq; phœbi delphica laurus
 Terribili sonitu flamma crepitante crematur:

Tum ferreus hastis: Horret ager: horret mire se habet. Sed & Ennius in. ix.

Horrescit telis exercitus asper utrūq; Et in Erecteo

Arma arrigunt horrescunt tela. Et in Scipione:

Sparsis hastis longis campus splendet & horret. Sed & ante omnes Homerus.

Splendet tremulo sub lumine pontus. Tremulum lumen de imagine rei ipsius expressum est.
 Sed prior Ennius in Menalippe Lumen sic tremulo terra & caua cærule cadent. Et Lucretius
 in. vi. Præterea solis radiis iactatur aqua humor, & in lucē tremulo rarefcit ab æstu. Hic candi
 da populus antro imminet & lente rexunt umbracula uites. Sunt qui extiment hoc uerbū um
 bracula Virgilio auctore compositū: cum Varro rege diuinarū lib. x. dixerit nōnullis magistra
 tibus in oppido id genus umbraculi cōcessum. Et Cicero in. v. de legibus: Vis ne igitur (quoniā
 sol paululū a meridie iam deuexus uidetur, neq; dum satis ab his nouellis arboribus omnis hic
 locus opacatur) descendatur ad lirim: eaq; quæ restant i illis alnorum umbraculis psequamur:
 Similiter i Bruto Sed ut & Theophrasti doctissimi hominis umbraculis.

Transmittunt cursu campos: atq; agmina cerui
Puluetulenta fuga glomerant: quod ait speciose transmittunt p̄ transeunt:
Sic & Lucretius in secundo.

Et circūuolitant equites: mediosq; repente
Transmittunt ualido quatientes impete campos.
Sed & Pectanus Lubonēsis sic ait: Pedibus equos transmisimus quod est transiuimus. Quā tota
cohors imitata relicta Ad terram defluxit equis.

Sic Furius in primo.

Ille graui subito deuinctus uulnere habenas
Misit equi lapsusq; in humū defluxit & armis Reddidit ætatis sonitū. Tum durare solum & di
scudere nereia ponto Cœpetit. Fecit aures nostras hoc uerbū discudere: ut nouum. Sed prior

Lucretius in quinto.

Diffugere inde loci partes cœpere paresq;
Cū patibus iungi res: & discudere in undū. Pastotē tityre p̄gues Pascere oportet oues: deductū
dicere carmen. Deductū p̄ tenui & subtili elegāter positū est. Sic autē & Afranius in uirgine uer
bis pauculis respondit: Tristi uoce deducta: malleq; se nō quieuisse. Dixit itē apud Cornificiū
Deducta mihi uoce gattienti. Sed hæc ab illo fluxerūt: qđ Pōponius in atelania q̄ kalēdæ mar
tia inscribitur: ait. Vocē deducas oportet: ut mulieris uideant. uerba. Iube mō afferat unus: ego
uocē reddā tenuē & tremulā: Et ista: Etia nūc uocē deducā. Proiectaq; saxa pachynni Radimus
Proiecta si secūdū cōsuetudinē dicat: intelligitur abiecta. Si secūdū ueteres. piecta porto iactē
alibi ait. Proiecto dū pede leuo Aptat se pugna. Sed & Sisenna ī scdo dixit: Et marsi p̄pius succe
dunt: atq; ita scutis piectis tectis saxa certatim lenta manibus coniciunt in hostes. Et ī eodem:
Vetus atq; ingens erat arbor ilex: quæ circū piectis ramis maiorē p̄tē loci sūmi tegebat.

Et Lucretius in tertio:

Qualibet inmani proiectum corporis extet.

Et tempestiuam siluis euctere pinum.

Hoc uerbū de pino tēpestiuā a Catone sumpsit: qui ait: Pineā nucē cū effodies: luna decrescentē
eximio post meridiē sine uento austro. Tū ueto crit tēpestiuā: cū semē suū matuzē erit. Inseruit
opi suo & græca uerba. sed nō primus hoc ausus: Auctoz. n. uetoz: a uadaciā fecutus ē. Dependēt
lychni laquearibus aureis. Sicut Ennius in. viii. Lychnoz lumina bis sex. Et Lucretius in. v.
Qui ē nocturna tibi terrestria q̄ sūt lumina pedētes lychni Lucilius ī. i. Porto chænopoda chæ
nopodos lychnosq;: & dixit cēnos āte pedes lecti atq; lucernas. Et qđ dixit. Nec lucidus æthra
fydera polus: Ennius prior dixerat ī. xvi. Interea sax occidit: oceanūq; rubra tracti obruit æthra:
Et Illius ī theutrāte Flāmineam p̄ æthra alte feruidam ferri facē. Dædala Circæ: quia Lucretius
dixerat: Dædala tellus. Reboāt siluæq; & magnus olympus. qā est apud Lucretiū: Nec cythara
reboant laqueata autataq; tecta. Sed Hac licētia largius sunt usi ueteres: patius Maro. Quippe
illi dixerūt & pauisam & machæra & acoatiā & mala ē q̄ alia similia. Necnō & punicis & oscisq;
uerbis usi sunt ueteres: quoq; imitatōe Virgilius p̄gina uerba nō respuit: ut ī illo: Siluestres ui
ri assidue. Vri. n. gallica uox ē: q̄ feri boues significat. Et camuris hirtæ sub cornibus aures. Ca
muris p̄grinū uerbū ē: ī se redeūtibus. Et forte nos quoq; hac rōne camerā figurauimus: Mul
ta quoq; epitheta apud Virgiliū sunt q̄ ab ipso facta credunt: sed & hæc a ueteribus tracta mon
strabo: Sunt autē ex his alia simplicia: ut gradius mulciber: alia cōposita ut arcitenens uitifator.
Sed prius de simplicibus dicā: Et distinctos mulciber afros. Mulciber est Vulcanus q̄ ignis sit: &
oia mulceat ac domet. Actius ī Philoctete: Heu mulciber arma ignauo ī uicta es fabricatus & ma
nu. Et Egnatius de rerum natura libro primo: Deniq; mulciber & ipse ferēs altissima cæli contū
gūt. hædīq; petulci floribus insultēt. Lucretius in secūdo

Præterea teneti tremulis ī uocibus hædi

Corniferas norunt matres agniq; petulci

Illud audaciæ maxiaē uideri possit: quod ait ī bucolicis: Et liquidi simul ignis pro puro uel luci
do seu pro effuso & abundantis: nisi prior hoc epitheto Lucretius usus fuisset in sexto.

Hac etiam sit uti de causa mobilis ille

Deuoluet īn terram liquidi calor aureus ignis:

Tristis pro amaro trāslatio decens est. ut tristisq; lupini. Et ita Ennius ī libro sabinag. iiii. Neq;
triste quæritat sinapi: neq; cepe mœstū. Auritos lepores nō Maro primus usurpat: sed Afranium
sequitur: qui in prologo ex persona Priapi ait: Nam quod uulgo prædicat aurito me patente na
rum non ita est. & ut composita subiungam: quod ait Virgilius

Deductū
carmen

Pinus tem
pestiua
Vocabula
græca infer
ta ī suo ope
re de lych
no Aethra

Vri

Camurus

Camera

Tristis pro
amaro

Auritus

Vidit thuricremis eum dona imponeret aris:
 Iam Lucretius in secundo dixerat
 Nam sæpe ante deum vitulus delubra decora
 Thuricremas propter maceratus concidit aras,
 Quam pius arcitenens. Hoc epitheto usus est Nevius belli punici libro secundo. Deinde pollēs
 sagittis inclytus arcitenens sanctisq; delphis prognatus pythius apollo. Idem alibi
 Cum tu arcitenēs sagittis pollens dea
 Sed & Hostius libro secundo belli histrici
 Dia Minerua simul autē inuictus Apollo
 Arcitenens latonius etiam syluicolæ fauni,
 Neutus libro primo belli punici
 Syluicolæ homines bellicq; inertes,
 Actius in Bacchis
 Syluicolæ ignota inuisentes loca
 Despiciens mare uelivolum.
 Liuius in Helena
 Tu qui per mensue ponti maria alta uelivola;
 Ennius in decimoquarto:
 Cū pcul aspiciūt hostes accedere uēris Nauibus uelivolis
 Idem in Andromache
 Rapit & ex alto naues uelivolas,
 Vitifator seruans curuā sub imaginē falcem.
 Actius in Bacchis.
 O Dionise pater optime uitifator semela genitus euchia
 Almaq; curtu Noctiuago phœbe.
 Egnatius de rerum natura libro primo:
 Roscida noctiuagis astris labentibus phœbe
 Pulsa loco cessit concedēs lucibus altis
 Tu nubigenas inuicte bimembres,
 Cornificius in Glauco
 Centaurōs fodere bimembres
 Caprigenumq; pecus nullo custode per herbas
 Pacuius in Paulo.
 Quāuis caprigeno pecori grandior gressio est.
 Actius in Philoctete
 Caprigenum trita unguis. Idem in Minotauto
 Taurigeno femine ortum fuisse; an humano.
 Decenter & his epithetis Virgilius usus est. p sagitta uolatile ferrū & p romanis gentē togatam
 quoz altero Sueuius altero Laberius usus est. Nam Sueuius in libro quinto ait
 Volucrūq; uolatile telū. Ac Laberius in ephœbo; Licentiā ac libidinē ut tollā petis; togatæ stir-
 pis. Idē infra; circo opedilatātū est dominiū togatæ gentis; Figuras uero quas traxit de uetusta
 re; si uolētibus uobis erit cum repentina memoria suggererit enumerabo. Sed nunc dicat uo-
 lo Seruius quæ in Virgilio notauerit ab ipso figurata non a ueteribus accepta; uel ausu poeti-
 co noue quidem sed decenter usurpata. Quotidie enim romanæ indoli enarrando eundem ua-
 tem; necesse est habeat huius annotationis scientiam promptiorem.

Figuræ Virgilianæ: Cap.

Lacuit uniuersis electio; In reliqua suffecti etiam adhortati sunt Seruium ut quæ i se
 refusa sunt annotaret. Ille sic incipit. Vates iste uenerabilis uarie modo uerba modo
 sensus figurādo multū latinitati leporis adiecit q̄lia sunt hæc. Supposita de matre no-
 thos furata creauit ut ipsa creauerit quos creati fecerit; Tepidaq; recentē Cæde locū; cū locus re-
 cēs cæde noue dictus sit; Et hæc ait; & socii cesserūt æquore iusso; p eo qd̄ iussi cesserūt; Et cæ-
 so sparsurus sanguine flāmas; q̄ ex cælis uidelicet p̄fūdīt; Vota deū priō uictor soluebat eo; p q̄
 diis uota sūt; & me consortē nati cōcede sepulchro. Alius dixisset; Et me cōsortem nato cōcede
 sepulchri; & illa Viam celerans per mille coloribus arcum; idest per arcū mille colorum; & Hic
 alii spolta occisis direpta latinis Coniiciunt igni; pro in ignē; & Corpore tela modo atq; oculis
 uigilantibus exit. Tela exit; p uitat; & Senior leto canētia lumina soluit. p uetustate familia. Exe

ſæ arboris antro, p̄ cauerna, & Frontē obſcenā rugis arat: arat non nimie: ſed pulchre diſtū Ter ſecum arato circūfert tegmine ſyluam: p̄ iaculis, & Vis gregis: pro capto: & illa q̄ pulchra ſuni, Aquæ mōs: telorum ſeges: ferreus imber, ut apud Homerum.

Et dōa laboratæ ceretis, & Oculiſq; aut pectore noctem accipit, & Vocisq; offeſa reſultat ima- gno, & Pacēq; pet aras exquirunt & paulatim abolere ſycheū incipit, Sæpe etiā uerba p̄ uerbis pulchre ponit: Oraque corticibus ſumūt horrenda cauatis: ora pro p̄ſonis, & Diſcolor unde au ri p̄ ramos aura reſulſit, Quid eſt, n. aura auri? aut quēad modū aura reſulget? Sed tamē pulchre uſurpauit: & ſimili frondeſcit uirga metallo: q̄ bene uſus eſt frondeſcit metallo: & Nigri cum la cte ueneni: nigro imponere nomē lactis, & Haud aliter iuſte quibus eſt Mezentius iræ: Odio eē aliq̄ uſitatu: iræ eſſe inuentū Maronis eſt, Item de duobus incipit dicere & in unū definit: In- terea reges ingenti mole latinus Quadriugo uehitur curru: ut eſt apud Homerum

Et protinus orſilochum & buthen duo maxima teucrum Corpora: ſed buthen aduerſum cuspide fixit: & cætera, Iuturnam miſero fateor ſuccurrere fratri Suaſi:

cū ſolitū ſit dici: Iuturnæ ſuaſi, & Urbē quā ſtatuo ueſtra eſt, & Tu mō quos in ſpem ſtatues ſub mittere gentis, Præcipuū iam inde a tēneris ſpēde labore: p̄ ſeos ip̄e de, Facit pulcherri mas re- petitiōes, Nam neq; Parnaſi uobis iuga: nam neq; p̄ndi ulla morā facere: quæ uobis quæ dignā uiri p̄ talibus auſis? Vidisti quo Turnus, equo q̄bus ſbat in armis: nec ſterpoſitiōes eius ocioſæ ſunt, Si te nulla mouet tantaꝝ gloria regē, At ramū hunc (apit ramū q̄ ueſte latebat) Agnoſcas, Vt ſcep̄rū hoc (dextra ſcep̄rū nā ſorte gerebat) Nunq̄ iōde leui, Et illa mutatio elegantiffima eſt: ut de quo loq̄bat ſubito ad ip̄ſū uerba cōuertēs, Vt bello egregias idē diſicerit urbes: Troiā q̄ cœchaliāq; & duos mille labores Rēge ſub euriftheo fatiſ iunonis iniquæ Pertulerit: tu nubi genas inuiſte b̄mēbris: & reliqua, illa uero ſterpoſitiō: quos ego: ſed motos præſtat componere fluctus: tracta eſt a Demoſthene

Hæc uero q̄ poetica indignatio: Proh iuppiter ibit: Hic ait: Hæc miſeratio, O patria o rapti ne- q̄q; ex hoſte penates, & illa trepidatio: Ferte citi ferrum: date rela: & ſcādite muros: Hoſtis a deſt Et cōqueſtio Me ne igiſ ſociū ſūmis adiūgere rebus: Niſe fugis? Quid illa excogitatio nouorū i- tellectuū: ut Mētitaq; tela: & ferrūq; amare ueneno, & Culruſq; ferōs mollire colēdo: Exuerint ſylueſtrē animū: & Virgineūq; alte bibit acta cruorē: ut apud Homēꝝ de haſta:

Et Pomacq; degenerāt ſuccos obliſta priores: & Glacie curſus frenaret aquarū: & Mixtaq; ridenti colocalia fundet acantho: eſt mollis flāma medullas Interea: & tacitū uiuit ſub pectore uulnūs, & duro ſub robore uiuit Stupa mouēs tardū ſumū: & Sæuitq; canū latratus i auras: & Cælaterq; amnē fundēs p̄ Inachus urna: & Affixæ uenis aiāſq; i uulnera ponūt, Et quicq; de apibus dixit in uirorum fortium ſimilitudinē ut adderet quoq; mores & ſtudia: populos, & prælia, Quid plura: ut & quitites uocaret: dies mē deficiet ſi oīa p̄ſequi a Virgilio figurata uelim, Sed ex his q̄ dicta ſunt omnia ſimilia lector diligens annotabit.

Vm Seruius iſta diſſereret Prætextatus Auienū Eufſtachio inſufurratē uidēs: qd̄ age inqt Eufſtachii: uerecūdiā Auieni p̄bi adoleſcētis iuua: & ipſe publicato nobis qd̄ im- murmurat Eufſtachius iā inqt: multa de Virgilio Seruiū geſſit iſterrogare: quorū ena- ratio reſpicit officiū ſfatoris: & t̄ps̄ iſdulgeri oprat: quo de obſcuris ac dubiis ſibi a doctiore ſiat certior, Et p̄textatus, Probo inqt mi Auiene qd̄ ea de q̄bus ābigis clā te eē nō pateris: unde exo- ratus ſit a nobis doctiſſimus doct̄or ut te ſecū negociū h̄re patiat, q̄a i cōe p̄ficiēt q̄ deſideras au- dire Ne tu mō ultra ceſſes apire Seruio uīā de Virgilio diſſerēdi, Tūc Auienus totus cōuerſus i Seruiū dicas uolo inqt doct̄orū maxie qd̄ ſit q̄ cū Virg. āxie ſemp diligēs ſuerit i uerbis p̄ cauſæ merito uel atrocitate ponēdis: icurioſe & abiecte i his uerſibus uerbū poſuit, Candida ſuccictā latrātibus iquina monſtris Dulichias uexaſſe rates: uexaſſe, n. uerbū ē leuis ac pui ſcōmodi: nec tā atroci cauſi cōgruēs, cū tepēte hoīes a bellua i maniſſima rapti lanitatiq; ſint Sed & aliud hu- iuſcemodi dephēdi: Quis aut euryſthea duxē: aut illaudati neſcit buſiridis aras? Hoc, n. uerbū il- laudati nō ē idoneū ad exprimēdā ſceleratiſſimi hoīs deteſtationē: q̄ q̄ hoīes oīum gētiū imola- re ſolitus fuit: nō laude dignus ē ſed deteſtationē execratōeq; totius generis hūani dignus eſt: Sed nec hoc uerbū ex diligētia uirgiliana uenire mihi uī, Per tunicā ſq̄lētē auro: nō, n. cōuenit diceſt auro ſq̄lētē, quoniā nitōri ſplēdoriq; auri cōrraria ſit ſqualoris illuuiēs, Et Seruius: De uerbo ue- xaſſe ita reſpōderi poſſe arbitror uexaſſe graue uerbū c̄ tractūq; ab eo uī qd̄ eſt uehere i quo in

est iam uis quaedam alieni arbitrii: non enim sui potes est qui uehit. Vexasse autem quod ex eo inclinatum est: uis atque motu, pcul dubio uastiore est: nam qui serf & raptat atque huc atque illuc distrahitur: is uexari proprie dicitur: sicuti taxare pssius crebriusque est quam tangere unde id pcul dubio inclinatum est: & iactare multo fufius largiusque est quam iacere: unde id uerbum traductum est. Quassare etiam quam quaterere grauius uiolentiuseque est. Non igitur quia uulgo dicitur uexatum esse quod fumo aut uento aut puluere laborate uidemus, propterea debet uis uera atque natura uerbi depire quae a ueteribus qui proprie & signate locuti sunt: ita ut decuit obseruata est. M. Catonis uerba sunt: sex oratione qua de achaeis scripsit, cum Hannibal terram Italiam laceraret atque uexaret: uexata Italia dixit Cato ab Hannibale quando nullum calamitatis aut sauitiae aut immanitatis genus repiri queat: quod in eo tempore Italia non perpeffa sit. M. Tullius quarto in Verrem quae ab isto sic spoliata atque dirpta est: non ut ab hoste aliquo qui tamen in bello religionem & consuetudinis iura retineret, sed ut a barbaris praedonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidentur responderi posse. Vnum est eiusmodi: Nemo quod tam afflicto est moribus: quoniam faciat aut dicat nonnunquam aliquid quod laudari queat. Unde hic antiquissimus uersus uice puerbii celebratus est. Sed enim qui in omni re atque in omni tempore omni laude uacatus illaudatus est: quod omnium pessimus deterriusque est. At sicuti omnis culpa priuatio inculparum: facit inculpatus autem instar est absolutae uirtutis illaudatus quoque igitur finis est extremae malitiae. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis sed uitiiis detrahendis laudare ampliter eam solet. Hoc enim est.

Epicurus quoque simili modo maximam uoluptatem priuationem detractionemque omnis doloris definiuit in uerbis.

Eadem ratione idem Virgilius inamabilem dixit stygiam paludem. Nam sicut illaudatum κατὰ γέννησιν lau-
dis: ita inamabilem p amoris γέννησιν detestatus est. Altero modo illaudatus ita defendit. Laudare
significat prisca lingua noiare appellareque. Sic in actibus civilibus auctor laudari dicitur: quod est noia
ri. Illaudatus ergo est: quasi illaudabilis, id est nunquam nominandus: sicuti quondam a comiti consilio Asiae decretum est
uiti nomen eius: quod templum Dianae ephesiae incenderat ne quis ullo in tempore noiaret. Tertium restat ex his
quae reprehensa sunt: quae tunica squalentem auro dixit. Id autem significat copiam desitatemque aurei squalis
ut coruis uisum. Quae res & alii & hic idem poeta locis aliquid demonstrat. Quae pellis inquit ahenis in
plumam squamis auro conferta tegebat. Et alio loco: itaque adeo rutilum thoraca indutus ahenis Hor
rebat squamis. Accius in pelopidibus ita scribit: Eius serpentes squamam squalido auro & purpura p
tex
ta. Quae quidem nimis inculcatu obstruunt: aliquid erat: ut icuteret uidentibus facie noua horrore:
id scilicet dicebat. Sicut in corpibus scultis squamosisque alta congeries sordium squalor appellat. Cu
ius significatio multis multo assidueque usu totum id uerbum ita contaminatum est: ut iam squalor de re alia nul
la quam de solis inquinamento dici coepit. Gratum mihi est Auienus inquit correctum: quod de optimis dictis
male opinabar. Sed in hoc uersu mihi uide esse aliquid: ipse quinzinali lituo puaque sedebat Succinctus
trabea. Si enim nihil deesse concedimus: restat ut fiat lituo & trabea succinctus quod est absurdissimum.
Cyppe cum lituus sit uirga breuis in parte quam robustior est incurua: quam augures utuntur. Nec uideo quam litera pos
sit lituo succinctus uideri. Respondit Seruius sic hoc dictum esse: ut plerumque dicitur in defectu sole
ueluti cum dicitur. M. Cicero homo magna eloquentia. Et roscius histrio summa uenustate. Non plenum hoc
utrumque neque perfectum est: sed non pro pleno ac perfecto auditur: ut Virgilius alio in loco: Victorum butem imani
corpe, id est corpus imane habentem. Et ite alibi in medium geminos imani pondere cestus proiecit ac
similiter: Domus sanie dapibusque cruentis. Sic igitur id quoque dictum uideri debet: ipse quinzinali lituo:
id est lituum quinzinale tenens. Quod minime mirandum foret: si ita dictum fuisset Picus quinzinali lituo erat:
sicuti dicimus statua gradum capite erat. Et est autem & erat & fuit plerumque absque cum elegatia sine detri
mento snia. Sed quoniam litui facta mentio est permittendum non est: quod posse quaeri aia aduertimus: utrum
a tuba lituus auguralis appelletur: an tuba a lituo augurum lituus dicta sit. Vtrumque enim pariter forma &
pariter in capite incuruum est. Sed si (ut quidam putant) tuba a sonitu, lituus appellata est ex illo. Homeri
uersu λίσσεβίος necesse est ut uirga auguralis a tubae similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uo
cabulo isto Virgilius pro tuba: ut ibi: Et lituo pugnas insignis obibat & hasta, subiecit Auienus:
Maturate fugam: quod fit pagum mihi liquet. Contraria enim mihi uidentur fuga maturitati: unde quid de
hoc uerbo sentiendum sit: quaeso me doceas. Et Seruius: Nigidius homo omnium bonarum artium
disciplinis egregius. Maturare inquit est quod neque citius neque serius: sed medium quidam & tem
peratum est: bene atque proprie Nigidius. Nam & in frugibus & in pomis, mature dicuntur quae
neque immitia sunt: neque caduca & nimium cocta: sed tempore suo temperate adulta: Hanc
interpretationem nigidianam diuus Augustus duobus uerbis graecis eleganter exprimebat. Nam &

Laudare
quid signi
ficat.

Squalere

Lituus

Maturate

dicere in sermonibus & scribere in epistolis solitum fuerunt; $\sigma\omega\epsilon\upsilon\Delta\epsilon\ \beta\rho\alpha\acute{\iota}\ \epsilon\omicron\varsigma$; per q̄ monebat; ut ad rem agendā simul adhiberet & industriæ celeritas & tarditas diligentia: Ex q̄bus duobus contrariis fit maturitas. Sic ergo uirgilius inducit neptunum discessum uentis imperantem aut & tam cito discedant tanquā fugiant & tamē flādi mediocritatem in regressu teneant tāquā mature. i. temperate abeunt. Veretur enim ne in ipso discessu classi noceant: dū raptu nimio tanq̄ p̄ fugam redeunt. Idē Virgilius maturare & p̄perare tamq̄ plene cōraria scitissime separauit his uersibus: Frigidus agricolas si quā do. continet iber: Multa forent quæ mox cælo properanda sereno Maturare dat. Bene & eleganter duo ista uerba diuisit. Nāq; in p̄peratu rei rusticæ p̄ tēpētares & pluuias quoniā & necessitate otii ē maturari p̄t: p̄ serenas uero quoniā tēpus instat p̄perari necesse ē. Sane cū significandū ē coactius qd & festinatius factū: rectius hoc dicit p̄maturæ factū quā mature. Sicuti Afranius dixit in toga: cui tituli nomē est: appetis dominatū: Petēs p̄mature p̄coq̄. In quo uersu aduertendū est qd p̄p̄rōcē inq̄ nō p̄coquē Est. n. casus eius rectus nō p̄coq̄s. sed p̄cox. Hic Auienus rursus iterrogat. Cū Virgilius inq̄ Aeneā suū tanq̄ osium p̄ium a contagione atrocis uisus apud ieros uindicauerit: & magis eū fecerit audire reorū gemitus quā ipsa uidere tormēta: in ipsos uero campos pioq; licēter iduxerit: cur hoc tātū uersu ostēdit illi p̄tē locoq; q̄bus impij cohibebant. Vestibulū ante ipsum primisq; in faucibus orci. Qui enī uestibulū & fauces uidet itra ipsam ædē iam sine dubitatōe successit: aut siqd aliud de uestibuli uocabulo itelligēdū: scire desidero. Ad hæc Seruius: Pleraq; sūt uocabula q̄bus uulgo utimur: nō tamen ligdo aduertimus qd ea ex uera p̄prietate significēt: sicuti est uestibulū in sermonibus celebre atq; obuiū uerbū: nō in oībus tamē q̄ illo facile utūf ad liquidū expectatū. Putāt enī uestibulū eē p̄tem domus priorē quā atriu uocat. Sed Cecilius Gallus uir doctissimus in libro de significatōe uerborū: qd ad ius ciuile p̄tinēt secūdo uestibulū dicit eē nō in ipsis ædibus. neq; ædiū p̄tē: sed locū ante ianuā domus uacūū. p̄ quē de uia aditus accessusq; ad fores ædiū fit ipsa enī ianuā p̄cula uia siebat area interlita q̄ uacaret. Quæ porro huic uocabulo rō fit q̄ri multū solet. sed q̄ scripta apud idoneos auctores legi: p̄ferre in mediū non pigebit. Ve p̄ticula sicuti qdā alia: tū intentionē significat: tū minutionē. Nā uetus & uehemēs alteq; ab ætatis magnitudine cōpositū elisūq; est: alteq; a nimio ipetu & uimētis iūstrū. Vecors aut & uesanus priuationē significat sanitatis & cordis. Diximus aut supius eos q̄ amplas domus antiq̄tus faciebāt: locū ante ianuā uacūū relinquere solitos: q̄ i terfores domus & uia mediū eēt: In eo loco q̄ dominū eius dē domus salutarū uenerat: prius q̄ admitterent cōsistebāt: & neq; in uia stabāt: neq; intra ædes erāt: Ab illa ergo grādis loci cōsistitiōe & q̄si qdā stabulatōe uestibula appellata sūt sp̄atia: in q̄bus multū staref ab aduenientibus prius q̄ iromitterent in domū. Alii cōsentiētes uestibula eadē eē q̄ diximus: in sensu tamē uocabuli dissentiūt. Referūt. n. nō ad eos q̄ adueniūt: sed ad illos q̄ in domo cōmanēt quoniā illic nūq̄ cōsistūt: sed solius trāsitus cā ad hūc locū ueniūt ut exeūdo siue redeūdo. Siue igif secūdū priores p̄ augmētū: siue p̄ scdōs p̄ diminutionē itelligēdū ē: tamē uestibula cōstar area: q̄ a uia domū diuidit: Fauces at iter angustū ē: p̄ qd uestibulū de uia flectit. Ergo Aeneas: cū uidet fauces atq; uestibulū domus ipioq;: nō ē itra domū: nec cōtractū ædiū execrabili sæuoq; polluit: sed de uia uidet loca irer uia & ædes locata. Bidētes hostiæ qd eēt inq̄ Auienus: iterrogauī quēdā de grāmaticorū cohorte & ille bidētes oues eē respōdit: iccircoq; lanigeras adiectū: ut oues planius demonstrarent. Esto in quā oues bidētes dicant. Sed q̄ rō huius in ouibus epitheti scire in quā uolo. Atq; ille nihil cōtractus: oues inquit bidētes dictæ sūt: qd duos tātū dētes habeāt. Tūc ego ubi terage q̄so te inq̄ duos solos p̄ naturā dētes h̄re oues aliquādo uidisti. Ostētū. n. hoc ē factis piaculis p̄curādū. Tū ille p̄motus mihi & irritatus: q̄re inquit ea potius q̄ a grāmatico q̄renda sūt. Nā de ouiu dētib; opiliōes p̄cūctant: Facetas ego nebulonis hoīs risi: & reliq; Sed te p̄cūctor q̄si ipius uerborū naturæ cōsiciū: Tū Seruius de numero dētiū quē ille opinatus est rephendēdus a me nō ē: cū ipse iā riseris. Ve p̄curādū mihi ē ne illud obrepat qd bidētes epithetū sit ouiu cum Pōponius egregius attellanax poeta in gallis trās alpinis hoc scripserit: Mars tibi uoueo factū q̄si unq̄ rediero bidēte uerre. Publius at Nigidius in libro quē d̄ extis cōposuit bidentes appellari ait nō oues solas: sed oēs bestias bimas. Neq; tamē dixi: cur ita appellent: Sed in commētariis ad ius pontificū p̄tinētibus legi bidēnes primo dictas. d. l̄ra ex supfluo (ut sæpe a solet) iteriecta sicut p̄reire redire d̄: & pro reamare redamare: & redarguere p̄ rearguere. Ad hiatū enī duarū uocaliū p̄curādū iterponi solet. d. l̄ra. Ergo bidētes primū dictæ sūt q̄si biēnes & lōgo usu loquēdi corrupta ē uox: & ex bidennibus bidētes dictæ. Higinus tamē: q̄ ius p̄tificū nō ignorauit: in v. libro rū quos de Virgilio fecit bidētes appellari scripsit hostias: q̄ p̄tate duos dētes altiores haberēt: p̄ quos ex minore in maiore transcēdisse cōstaret ætatē. Itē q̄rit Auienus in his uersibus Frena peletronii lapithæ gyroq; dedere ipositi dorso: atq; equitē docuere sub armis Insultare solo & gressus glomerare supbos ut Virgilius e q̄ officiu equiti dederit. Nā insultare solo & glomerare

Vestibulū

Vetus
VehemēsVecors
Vesanus

gressus: equi constat esse non equitis Bene inquit Seruius hæc tibi quæstio nata ex incuria ueteris lectionis. Nam quæ seculum nostrum ab Ennio & omni bibliotheca uetere desciuit: in uita ignotamus quæ non laerent: si ueterum lectio nobis esset familiaris. Omnes enim antiqui scriptores ut hominem equo insidentem: ita & equum cum portaret hominem equitè uocauerunt: & equitare non hominem tantum sed equum quoque dixerunt Ennius libro animalium, vii. ait: Denique uel magna quadrupes eques atque elephantum proiciunt sese Nunquid dubium est quin equitè in hoc loco ipsum & equum dixerint: cum addidisset illi epitheton quadrupes? Sic & equitare quod uerbum e uocabulo equitis inclinatum est: & homo utens equo & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius namque uir apprimè linguæ latinæ sciens equum & currere & equitare dicit hoc uersu Nempe hunc currere equum nos atque equitare uidemus Ergo & apud Maronem: qui antiquæ latinæ diligentissimus fuit ita intelligendum est atque equitem docere sub armis. Id est docuerunt & equum portantem hominem insultare solo: & gressus glomerare sub pedibus. Subiecit Auianus: Cum iam trabibus contextus acernis Staret equus scire uelle in equi fabrica casu ne an ex industria hoc genus ligni nominauerit. Nam licet unum pro quolibet ligno ponere poeticæ licentiæ sit: solet tamen Virgilius temeritatem licentiæ non amare: sed rationis ceteræ uim rerum uel nominum eligere.

Eques dicitur tam homo quam equus

Acer

MACROBII AVRELI THEODOSII VIRI CONSULARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM. LIBER. VII.

RIMIS MENSIS POST EPVLAS IAM REMOTIS ET discursum uariarum poculis minutioribus: Pretextatus solet cibus inquit cum iunioribus tacitos efficere potus loquaces. At nos & inter pocula silemus tanquam debeat seriis uel etiam philosophicis carere tractatibus tale conuiuium Et Symmachus: Vegere ne ita sentis Vecti? ut philosophia conuiuio intersit: & non tanquam censoria quædam & plus nimio uerecunda mater familias penetrabilibus suis contineat nec misceant se libero: cui etiam tumultus familiares sunt: cum ipsa huius sit uerecundia: ut strepitum non modo uerborum sed ne cogitationum quod in sacrarium suæ pietatis admittat Doceat nos uel peregrina institutio & disciplina a parthis parita: quæ solent cum concubinis non cum coniugibus inire conuiuia: tanquam has & in uulgus produci & lasciuire quoque illas non nisi domi abditas

rueri deceat rectum pudore. An ego censeat produci philosophiam. quo rethorica uenire ars & professio popularis erubuit? Isocrates enim graecus orator quæ uerba prius libera sub numeros ire primus coegit: cum in conuiuio a sodalibus oraret: ut aliquid in medium de eloquentiæ suæ fonte proferret: hæc ueniens deprecatus est. Quæ presentis inquit locus & tempus exigit: ego non calleo: quæ ego calleo: nec loco presenti sunt apta nec tempus. Ad hæc Eustachius: Probo Symmachæ propositum tuum: quod philosophiam ea quæ maximam putas obseruatione ueneraris: ut tantum intra suum penetralis existimes adorandam. Sed si propter hoc a conuiuio exulabit: procul hinc facestant & alumnæ eius honestatè dico & modestiam nec minus cum sobrietate pietatè Quam enim hæc dixerim minus esse uenerabile: Ita sit ab eiusmodi coetibus relegatus matronarum talium chorus libertatem conuiuioque solis concubinis. id est uiciis & criminibus abdicat Sed absit: ut philosophia quæ in scholis suis sollicitè tractat de officiis conuiuialibus: ipsa conuiuia se formidet: tanquam non possit rebus asserere. quæ solet uerbis docere: aut nesciat seruare modum cuius in omnibus humanæ uitæ actibus terminos ipsa constituit. Neque enim ita ad mensas inuito philosophiam ut non se ipsa moderetur cuius disciplina est rerum omnium moderatione docere. Ut ergo inter te & Vectium uelut arbitrariè iudicatione componam aperiam: quidam philosophiæ triclinioque fores. Sed spondeo sic iter futuram: ne mensuram notæ sibi ac sectatoribus suis dispensationis excedat. Tunc Furiosus: Quia te unicum Eustachii inquit sectatorem philosophiæ nostra ætas tulit: oratus sis ut modum dispensationis: quam das ei conuiuanti: nobis ipse patefacias. Et Eustachius: Primum hoc eam scio seruaturam: ut secum æstimet presentium ingenia conuiuarum. Et si plures peritos uel uel saltem amatoris sui in conuiuio societate reperit: sermonem de se patietur agitari: quia uelut pauca lrae mutæ dispersæ inter multas uocales in societate uocis facile mansuescunt: ita rationes imperiti gaudent consortio pitiorum: aut consonant si quæ possunt aut regem talium capiunt auditu. Si uero plures ab institutione huius disciplinæ alieni sint: prudentibus quæ pauciores itererunt sanciet dissimulatione sui & patiet loquacitate maiori pro amico re sociare: ne rara nobilitas a plebe tumultuosiore turbetur. Et hæc est una de uirtutibus philosophiæ. quæ cum orator non aliter nisi oratio probetur: plus non minus

tacendo pro tempore q̄ loquendo philosophatur. Si ergo pauci aderunt doctiores. in cōsensum rudis confortii salua & interquiescente ueri notione migrabunt: ut omnis discordiæ suspicio facessat. Nec mirum si doctus faciet: quod fecit quondā Pisistratus athenarū tyrannus: qui cū filiis suis rectum dando consilium non optinisset assensum: atq; ideo esset in simulate cum liberis: ubi hoc æ multis cām fuisse gaudiū cōperit ex illa discordia sperantibus in domo regnantis nasci posse nouitate: uniuersitate ciuū cōuocata ait: succensuisse quidem se filiis non acquiescentibus patriæ uoluntati: Sed hoc sibi postea uisum paternæ aptius esse pictati ut i sententiā liberorum ipse concederet. Sciret igitur ciuitas sobolē regis cum patre esse concordē. Hoc cōmento spem detraxit insidiantibus regnantis quieti. Ita in omni uitæ genere præcipueq; in læticia conuiuiali omne quod uidetur absonū: in unam concordia soni salua innocentia redigendum est. Sic Agathonis conuiuium. quia Socrates Phedros pausanias & Erynnmachos habuit. Sic ea cœna quā Callias doctissimus dedit Charniadam dico Antisthenem & Hermogenē cæterosq; his similes uerbum nullum nisi philosophū sensit. At uero Alcioni uel Didonis mensa quasi solis apta deliriis habuit hæc Ioppam: illa Poliphemū cithara cauentes. Nec deerant apud Alcinoū uiri salutatores: & apud Didonem Bitias sic auriens merum ut se totum superflua eius effusione prolueret. Nonne si quis aut inter phæacas aut apud pœnos sermones de sapientia erutos cōuiuialibus fabulis miscuisset: & gratiā illis cœtib; aptam perderet: & i se risum plane iuste moueret. Ergo prima eius obseruatio erit æstimate conuiuas: Deinde ubi sibi locum pater uiderit: non de ipsis profunditatis suæ inter pocula secretis loquetur nec nodosas & anxias sed utiles quidē facilesq; quæstionis mouebit: Nam sicut inter illos qui exercitii genus habent in mediis saltare cōuiuuiis: si quis ut se amplius exerceat: uel ad cursum uel ad pugillatū sodales lassauerit: quasi ineptus relegabitur ab alacritate confortii. Sic apud mensam quando licet aptis philosophandū est ut crateri liquoris ad lætitiā nati adhibearur non modo nympharum sed musarū quoq; admixtiōe remperies: Nam (sicut fateri necesse est) in omni conuentu aut tacendū est: aut loquendū. Quæramus silentium ne conuiuuiis: an & opportunus sermo conueniat Nam sicut apud athenas ariopagitæ tacentes iudicant ita inter epulas oportet semper sileti. Non est ultra quærendum inter mensas philosophandū nec ne sit. Si uero non erunt muta conuiuia: cur ibi sermo permittitur: honestus sermo prohibetur: maxime cum nō minus quā dulcedo uini hilarent uerba cōuiuuiū: Nam si. Homeri latentē prudentiam inscruteris altius: delinimentum illud quod Helena uino miscuit: non herba fuit: non ex india succus: sed narrandi opportunitas: quæ hospitē mœroris oblitum flexit ad gaudiū. Vlyxis enī pœlara facinora filio p̄sente narrabat.

πάντα μὲν οὐκ ἄν ἐγὼ μνησσομαι δαλόνομῆνα

δούρι δ' αὖτος ἰφρονοῦ εἰσὶν ἀέθλοι

ἀλλοῖον τὸ δέρεφε καὶ ἐτ' ἄν κάρτερος ἄνηρ

Διμῶ ἐνὶ τρώων ὅτι πᾶσ' ἔτετε πηματὶ ἄχαιοι

Ergo paternam gloriā & singula eius sortia dicendo animum filii fecit alacriorem. & Ita credita est contra mœrorem uino remedium miscuisse. Quid hoc inquis ad philosophiā? Immo nihil tam cognatum sapientiæ: quā locis & temporibus aptare sermones personarū quæ aderunt æstimatione in mediū uocata: Alios enim relata incitarunt exempla uirtutum: alios beneficiorum nonnullos modestiæ: ut & qui aliter agebant: sæpe auditis talibus ad emendationē uenirent Sic autem uitis irretitos: si & hoc conuiuuiis exegerit loquendi ordo: feriet philosophia non sentientes: ut Liber pater thyrsos ferit per obliquationē circūfusæ hedere latente mucrone: quia nō ita profitebitur in conuiuio censorum: ut palam uitia castiget. Cætege his obnoxii repugnabunt: & talis erit conuiuuii tumultus: ut sub huiusmodi inuitati uideant edicto.

Quod superest: læti bene gestis corpora rebus

Procurate uiri: & pugnam sperate parari.

Aut ut Homerus breuius & expressius dixit:

Ergo si opportunitas necessariæ reprehensionis emerferit: sic a philosopho profici sectur: ut & recta & efficax sit. Quid mirum si feriet sapiens ut dixi non sentientes: cum interdū sic reprehendat ut reprehensus hilaret? Nec rantū fabulis suis sed interrogationibus quoq; uim philosophiæ nihil ineptū loquentis ostendet. Hanc ergo nullus honestus actus iocusue cœtusue excludat quæ ita se aptat: ut ubiq; sic appareat necessaria tanq̄ abesse illam nefas fuerit. Et Auienus: Nouas mihi duas disciplinas uidetis inducere in interrogadi uel reprehendēdi: ut alacritas utriusq; iis ad quos sermo est excitetur: cum dolor semper reprehensionē uel iustā sequatur. Vnde hæc quæ leuiter attigisti sac quæso enarrando planiora. Primum inqt Eustachius hoc teneas uolo: nō de ea me reprehensione dixisse: quæ speciem accusationis habet: sed quæ uituperationis instar est: hoc græci scommata uocant: non minus quidem amarum q̄ accusatio: si importune proferatur.

Quomo-
do baccus
ferit

Sed sapiētiæ sic pferetur: ut dulcedine quoq; nō careat. Et prius tibi de interrogādo respondeā. Qui uult amoenus esse consultor: ea interrogat quæ sūt interrogato facilia respōsu: & quæ scit illum sedula exercitatione didicisse. Gaudet enim quisq; prouocatur ad doctrinā suā in mediū proferendam: quia nemo uult latere quod didicit: maxime si scientia quā labore quæsiuit: cum paucis illi familiaris & plurimis si scōgnita: ut de astronomia uel dialectica cæterisq; similibus. Tunc enim uidetur consequi fructum laboris. cum adipiscuntur occasione publicandi quæ didicerant sine ostentationis nota: qua caret qui non ingerit: sed inuitatur ut proferat. Contra magna amaritudinis est. si corā multis interrogas aliquē quod nō optima scientia quæsiuit. Cogit enim aut negare se scire: quod extremū uerecūdiæ damnū putant: aut respondere temere & fortuito se uentui ueri falsiue cōmittere. Vnde sæpe nascitur inscitia: pditio: & omne hoc infortunium pudoris sui imputat consulenti. Nec non & qui obierunt maria & terras: gaudent cum de ignoto multis uel terrarū situ uel sinu maris interrogantur: libenterq; respondent & describūt modo uerbis modo ratio loca gloriosissimū putantes quæ ipsi uiderant aliog; oculis obicere. Quid duces & milites: qui fortiter a se facta semp dīcturiūt & non tacēt arrogantiæ metu: Non ne si ut hæc referant inuitentur: mercedem libi laboris extimāt per solutā: remunerationē putātes inter uolentes narrare quæ fecerant? A deo aut id genus narrationū habet quendā gloriæ saporem: ut si inuidi uel æmuli forte p̄sentes sint: tales iterrogatōes obstrependo discutiat: & alias inferendo fabulas prohibeant illa narrari: q; solent narranti laudē creare. Pericula quoq; p̄terita uel erūnas penitus absolutas qui euasit: ut referat. gratissime puocatur. Nam qui adhuc in ipsis uel paululum detinetur: horret admonitionē & formidat relatum. Ideo Euripides expressit: adiecit enim σφαιεντος: ut ostenderet post finem malorū gratiā relationis incipere. Et poetā nosster adiciendo olim: quid aliud nisi post emensa infortunia futuro tempore iuuate dicit memoriā sedati laboris? Forfan & hæc olim meminisse iuuabit. Nec negauerim eē malorum genera: quæ non uult qui pertulit uel transacta meminisse. Nec minus interrogatus offenditur q̄ cum i ipsis malis fuit: ut qui carnifices exptus est & tormenta membroz: ut qui in faustas prulit orbitates: uel cui nota quondam afflicta censoria est. Caue iterrogas: ne uidearis obicere. Illum sæpe si potes ad narrandum prouoca: qui recitando fauorabiliter exceptus est: uel qui libere & sceliter legationem peregit: uel ab imperatore comiter affabiliterq; susceptus est: uel si quis tota pene clas se a piratis occupata seu ingenio seu uiribus solus euasit: quia uix implet desiderū loquētis regē talium uel longo narratio iuuat: si quem dicere iusseris amici sui repētina fœlicitatē. quārus illi honor acruerit: quā sponte nō audebat uel tacere uel dicere modo iactatiæ modo malitiæ metu. Qui uenatibus gaudet: iterrogetur de siluæ ambitu de ambage lustrorū de uenationis euentu. Religiosus si adest: da illi referendī copiā q̄bus obseruationibus meruerit auxilia deorū: quārus illi cerimoniarum fructus. quia & hoc genus religionis existimant: numinū beneficia non tacere. Adde quia uolunt & amicos se numinibus extimari. Si uero & senex præsens est: habes occasionem qua plurimū illi contulisse uidearis: si eum iterrogas uel quæ ad illū omnino nō pertinent. Est enim huic ætati loquacitas familiaris. Hæc sciens Homerus quandā congeriē simul interrogantiū Nestori fecit offerri:

Tot loquendi semina interrogādo congeffit: ut pruritū senectutis expleret. Et uirgilianus Aeneas gratum se ad omnia præbens Euandro uarias illi narrandi occasiōes ministrat. Neq; enim de una re aut altera requirit: sed singula lætus: Exquiratq; auditq; uirum monumenta priorum. Et Euander consultationibus captus scitis q̄ multa narrauerit. Hæc dicentē fauor excepit omniū. Sed mox subiecit Auienus Vos omnes q̄ doctoz doctissimi adestis orauerim: ut hortatu ufo Eustachius quæ de scōmate paulo ante dixerit: animetur aperire Omnibusq; ad hoc prouocantibus ille contexit. Præter categoriā quæ ē Ψόγος: & præter Δίαβολήν quæ delatio est: sunt alia duo apud græcos noīa lædoria & scōma: quibus nec uocabula latina reperio nisi forte dicas lædriam exprobrationem esse ad directam contumeliam: Scomma enim pene dixerim motum figuratū: quia sæpe fraude uel urbanitate tegitur. ut aliud sonet aliud intelligas. Nec tamē semp ad amaritudinē pergunt: sed nonnunq; iis in quos iacitur & dulce est. Quod genus maxime uel sapiens uel alias urbanus exercet præcipue inter mensas & Pocula: ubi facilis est ad iracundiam prouocatio. Nam sicut in præcipiti stantē uel leuis tactus ipellit: ita uino uel infusum uel aspersum paruus quoq; dolor incitat in furorem. Ergo cautius in conuiuio abstinēdum scōmate: qđ rectam intra se habet iniuriam. Tanto enim pressius hærent talia dicta q̄ directe ledoric: ut amico angulosi q̄ directi mucrones tenacius insiguntur: maximeq; dicta huiusmodi risum p̄sentibus mouent: quo uelut assensus genere confirmat iniuria. Est enim ledoria huiusmodi: Oblitus ne es quia falsamenta uendebas? Scōma autem: quod diximus sæpe contumeliam esse celatam: tale

Lædoria

Scomma

Ledoria
Scommata

est. Meminimus quando brachio te emungebas. Nam cum res eadem utrobique dicta sit: illud tamen ledoria est, quod aperte obiectum exprobatumque est: hoc scōma quod figurate. Octavius qui natu nobilis uidebatur. Ciceroni recitanti ait: non audio quæ dicis. Ille respondit: Certe solebas bene foratas habere aures. Hoc eo dictum est: quia Octavius libys oriundus dicebatur: qui bus mos est autem forare. In eundem Ciceronem Laberius: cum ab eo ad consensum non reciperetur dicere reciperem te nisi anguste federemus: ait ille minus mordaciter: Atque solebas duas sellis sedere, obiciens tanto uiro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit: nisi anguste federemus: scōma est i. C. Cæsarem: qui in senatum passim tam multos admittebat: ut eos, xiiii. gradus capere non possent. Tali ergo genere quod scētum contumelie est: abstinendum sapienti super cæteris i. cōuiuio est: Sunt alia scōmata minus aspera edetatae belluæ morsus: ut Tullius i. consule qui uno tantum die consulatum peregit. Solent inquit esse flamines diales: modo consules diales habemus. Et in eundem: Vigilantissimus est consul noster: qui in cōsulatu suo somnū non uidit. Eidemque exprobranti sibi, quod ad eundem consulem non uenisset: Veniebam inquit sed nox me comprehendit: Hæc & talia sunt: quæ plus urbanitatis: minus amaritudinis habent: ut sunt & illa de nonnullis corporis uitis aut parum aut nihil gignentia doloris: ut si in caluitium cuiusque dicas uel in nasum seu curuam erectione seu socraticam depressione. Hæc enim quæto minoris i. fortunii sunt: tanto lenioris doloris. Contra oculorum orbis non sine excitatione cōmotiōis obiciunt. Quippe antigonus rex Theocritom chium: de quo iurauerat quod ei parsurus esset occidit propter scommata ab eodem de se dictum. Cum enim quasi puniendus ad antigonum raperetur, solantibus eum amicis ac spe pollicentibus: quod omnino clementiam regis experturus esset: cum ad eius oculos uenisset respondit: Ergo impossibilem mihi dicitis spem salutis. Erat autem antigonus uno orbatus oculo: & importuna urbanitas maledicacæ luce priuauit. Nec negauerit philosophos quoque incurrisse nonnunquam per indignationem hoc genus scōmatis. Nam cum regis libertus ad nouas diuitias nuper erectus philosophos ad conuiuium cōgregasset: & irridendo eorum minutulas quæstiones: scire se uelle dixisset: cur & ex nigra & ex alba faba pulmentū unius coloris edat. Aridices philosophus idigne ferens: tu nobis inquit absolue: cur de albis & nigris loris similes maculæ gignantur. Scommata quæ in superficie habent speciem contumelie: sed interdum non tangunt audientes cum eadem si obnoxio dicatur exagitant: ut contra sunt quæ specie laudis habent: & personarum audientis efficiunt contumelie plenam. De prærore prius dicam. Lucius Quintus prætor de prouincia nuper reuerterat: obseruata quod mireris domitiani temporis præturæ maxima castitate. Is cum æget assidenti amico diceret: frigidus se habere manus: remidens ille ait. At qui eas de prouincia calidas paulo ante reuocasti. Risit Quintus delectatusque est: quippe alienissimus a suspitione furtorum. Contra si hoc diceret male tibi confidit sua furta recolenti: exacerbasset auditum. Critobolum famosæ pulchritudinis adolescentem Socrates cum hac comparatione formæ puocaret: iocobatur: non irridebat. Certe si dicas cōsumatarum diuitiarum uiro tibi excito creditores ruos: aut si nimis casto gratæ sunt tibi meretrices, quia cōtinua eas largitate dicasti: utique delectabuntur scientes his dictis suam conscientiam non grauati. Sicut contra sunt: quæ sub specie laudis exagitant: sicut paulo ante diuisi. Nam si timidissimo dixero Achilli uel Herculi comparandus es: aut famosæ iniquitatis uiro: ego te Aristidi in æquitate propono: sine dubio uerba laudis sonantia ad notam uituperationis suæ uterque tracturus est. Eadem scōmata eodem modo iuuare modo mordere possunt pro diuersitate præsentium personarum. Sunt enim quæ si coram amicis obiciantur nobis: libenter audire possimus: & uxore uero seu parentibus magistris seu præsentibus dici in nos aliquod scōma nolimus: nisi forte tale sit quod illorum censura libenter accipiat. Ut si quis adolescentem coram parentibus uel magistris irrideat: quæ insanire possit continuis uigiliis lectiōibusque nocturnis: aut uxore præsentem quod stulte faciat: uxorium se præbendo: nec ullam elegantiam eligendo formarum. Hæc enim & in quos dicuntur: & præsentibus hilaritate perfundunt. Commendat scommata & conditio dicentis: si in eadem causa sit ut si alium de paupertate pauper irrideat: si obscure natum natus obscure. Nam Tharsius Amphias cum ex hortulano potens esset: & in amicum quasi degenerem nonnulla dixisset: mox subiecit: Sed & nos de eisdem seminibus sumus: & omnes pariter lætos fecit. Illa uero scōmata directa lætitiā cum in quem dicuntur infundunt: si uitum fortem uituperes quasi salutis suæ pro digno & pro aliis mori uolentem: aut si obieceris liberali: quod res suas profundat minus sibi quam aliis consulendo. Sic & Diogene. Antistenem Cynicum magistrum suum solebat ueluti uituperando laudare. Ipse me aiebat mendicum fecit ediuite: & pro ampla domo i. dolio fecit habitare. Melius autem ista dicebat: quam si diceret gratus illi sum: quia ipse philosophum me & consumata uirtutis uirum fecit. Ergo cum unum nomen scommatis sit: diuersi continentur in eo effectus. Ideo apud lacedæmonios inter cætera exactæ uitæ instituta hoc quoque exercitii genus

Lygurgo est institutum; ut adoleſcentes & ſcommata ſine morſu dicere; & ab alijs in ſe dicta per
 peri diſcerent. Ac ſi quis eorū in indignationē ob tale dictū prolapſus fuiſſet: ulterius ei i alterū
 dicere non licebat. Cum ergo uideas mi Auiene (inſtituēda eſt enim adoleſcentia tua; quæ ita do
 cilis eſt ut dicenda præcipiat) cum uideas in q̄ anceps omne eſſe ſcommatū genus ſua deo in cō
 uiis in quibus læticiæ inſidiabitur irā; ab eiſmodi dictis faceſſas; & magis quæſtiones conui
 uiales uel proponas uel ipſe diſſoluas. Quod genus ueteres ita iudicium non pararūt; ut & Ari
 ſtoteles de ipſis aliqua conſcripſerit & Plutarchus & ueſter, Apuleius. Nec contemnendum ſit:
 quod tot philoſophantium curam meruit. Et prætextatus: Hoc quæſtionū genus cum & ſenilē
 deceat ætatem; cur ſoli iuueni ſuadet? Quin agite omnes qui adeſtis hæc apta conuiuio fabule
 mut; nec de cibatu tantū ſed & ſi qua uel natura corporis uel alia præſente maxime Diſario no
 ſtro cuius plurimum ad hoc genus quæſtionum porerit ars & doctrina conferre: fortiamur; (ſi
 uiderur) ut per ordinem unuſquiſq; pponat quā ſoluendam exiſtimet quæſtionem. Hic aſſenſi
 omnes Prætextato anteloquiū detulerunt; orantes ut cum ipſe cœpiſſet cæteris ex filio cōſulta
 rionis eius interrogandi conſtituerunt exemplum. Tum ille quero inquit; utrū ſimplex an mul
 triplex cibus digeſtu facilior ſit; quia multos hunc nonnullos illum ſectātes uidemus. Et eſt qui
 dem ſuperba ac contumax & ueluti ſui oſtentatrix continencia; contra amœnā ſe & comem ap
 petentia uult uideri. Cum ergo cenſoria ſit una; delicata altera; ſcire equidē uelim; quæ ſeruādæ
 aptior ſit ſanitati. Nec longe petēdus aſſertor eſt; cum Diſarius adſit; qui quod cōueniat corpo
 ribus humanis non minūſ calleat; q̄ ipſa natura huius fabricæ auctor & nutrix. Dicas ergo uel;
 quid de hoc quod quærit medicinæ ratio perſuadeat: Simc Diſarius inquit aliq; ex plebe iperi
 torum de hac quæſtione conſuluiſſet; quia plebea ingenia magis exemplis q̄ rarione capiuntur;
 admonuiſſe illum contentus forem inſtitutionis pecudum, qui ſi cum ſimplex & uniforme ci
 bus ſit; multo ſaniores ſunt corporibus humanis; & inter ipſa illæ morbis iplicantur; quibus (ut
 alitres ſiant) offiæ compositæ & quibusdam condimētis uariæ farciūtur, nec dubitaret poſthac
 cum aduertiffet animalibus ſimplici cibo utentibus familiarē ſanitatē ægreſcere autem & inter
 illa quæ ſaginā composita uarietate crudeſcere; fortaiſſe illum attentioſem exemplo altero feciſ
 ſem; ut conſideraret nollum unq̄ fuiſſe medicorum circa curas ægreſcentium tam audacias ne
 gligentia; ut febrienti uarium & non ſimplicem cibum daret. Adeo conſtat q̄ facilis digeſtu ſit
 uniformis alimoniam; ut ei uel cum infirma fir natura ſufficiat; Nec tertium deſuiſſet exemplū;
 ita eſſe uitandam ciborum uarietatem; ut uaria ſolent uina uitari. Quis enim ambigat eum qui
 diuerſo uino utitur; in repentinam ruere ebrietatē; nec dum hoc potus copia poſtulante? Tecū
 autem Vecti cui ſoli perfectionem diſciplinæ omnium cōtigit optinere; non tam exemplis q̄
 rōne tractandū eſt; quæ & me racente clam te eſſe non poterit. Cruditates eueniunt; aut qualita
 te ſucci in quem cibus uertitur; ſi non ſit aptus humorī qui corpus optinuit; aut ipſius cibi mul
 titudine non ſufficiente natura ad omnia quæ congeſta ſunt concoquendam. Ac primū de ſuc
 ci qualitate uideamus. Qui ſimplicem cibum ſumit; facile quo ſucco uel corpus eius iuuet uel
 grauetur uſu docente cognofcit. Nec enim ambigit cuius cibi qualitate poſſeſſus ſit; cum unū
 ſumpſerit; & ita ſit; ut noxa cuius cauſa deprehēſa eſt; facile uitetur. Qui autem multiplici cibo
 alitur; diuerſas patitur qualitates ex diuerſitate ſuccorū. Nec concordant humores ex materiæ
 uarietate naſcentes; nec efficiunt liquidum purdūe ſanguinem; in quem iecoris miniſterio uer
 tuntur; & in uenas cum tumultu ſuo trāſeunt. Hinc morborum ſcaturigo; qui ex repugnātium
 ſibi humorum diſcordia naſcuntur. Deinde quia nō omnium quæ eſui ſunt; una natura eſt; nō
 omnia ſimul equuntur; ſed alia; & ita ſit ut digeſtionum ſequentium ordo turbetur. Neq; enim
 cibi quem ſumimus; una digeſtio eſt; ſed ut corpus nutriat quattuor patitur digeſtiones; quarū
 unam omnes uel ipſi quoq; ebetes ſentiunt; alias occultior ratio deprehendit. Quod ut omni
 bus liqueat paulo altius mihi cauſa repetenda eſt. Quattuor ſunt nobis uirtutes; quæ admini
 ſtrandam alimoniam receperunt. Quarum una dicitur κολεκτική quæ deorſum trahit eibaria
 conſecta mandibulis. Quid enim tam craſſam materiam per faucium anguſta fulciret; niſi eam
 uis naturæ occultior hauriret; Hauſta uero ut non continuo lapſu per omne corpus ſucceden
 tibus ſibi foraminibus peruium adimum uſq; descendant; & talia qualia accepta ſunt; egerant;
 ſed ſalutare officium digeſtionis expectant. Secundæ hoc cura uirtutis eſt; quam græci quia re
 tentatrix eſt uocant κολεκτική. Tertia quia cibum in aliud ex alio mutat; uocat ἄλλοιωτική.
 Huic ub ſequuntur omnes; quia ipſa digeſtionibus curat Ventris enim duo ſunt oriſicia. Quo
 rum ſuperius erectum recipit deuorata; & in ſollem uentris recondit. Hic eſt ſtomachus qui eſt
 terfamilias dici meruit; quali omne animal ſolus gubernetas. Nam ſi ægreſcat uita id ancipiti pa
 titurbane alimonix meatu; cui natura tanq̄ rationis capaci uelle ac nolle contribuit. Inferius ue
 ro demiffum in teſtibus adiacentibus inferitur; & inde uia eſt egerendi. Ergo in uentre ſit prima

Vtq; cibus
 ſimplex an
 multiplex
 digeſtu fa
 cilior ſit

digestio uirtute ἀλλοιωτική in succum uertente quicquid acceptum est: cuius fax retrimenta sunt: quæ per intestina inferiori officio tradente labunt: & officio quartæ uirtutis: cui ἀποκριτική nomen est: procuratur egestio Ergo postq̄ in succum cibus reformatur: hic iam iecoris cura succedit. Est autem iecur concenter sanguis. & ideo habet natium calorem: qd̄ cōfēctū succū uertit in sanguinem. Et sicut cibus in succum uerti prima est: ita succum transire in sanguinē secunda digestio est. Hunc calor iecoris administrandam per uenarum fistulas in sua quæq; membra dispergit: parte quæ ex digestis frigidissima est in lienem refusa: qui ut iecur caloris: ita ipse frigoris domicilium est. Nam ideo omnes dexteræ partes ualidiores sunt & debiliores sinistra: quia has regit calor uiferis suis: illæ contagione frigoris sinistra optinentis: hebetantur. In uenis autem & arteriis: quæ sunt receptacula sanguinis & spiritus: tertia fit digestio. Nam acceptum sanguinem quodam modo defæcant: & quod in eo aquosum est: uenæ in uescam refundunt liquidum uero purumque & altilem sanguinem singulis totius corporis membris ministrant. Et ita fit ut cibus solus uenter accipiat eius alimonia dispersa per uniuersos membrorum meatus: ossa quoq; & medullas & ungues nutriat & capillos. Etiam hæc est quarta digestio: quæ in singulis membris fit: dum quod unicuiq; membro datum est: ipsi membro sit nutrimentū. Nec tamen huic totiens defæcato retrimenta sua desunt: quæ cum membra omnia in sua sunt sanitate: per occultos euanescent meatus: Si qua uero pars corporis ægrescat: in ipsam quasi infirmiore ultima illa quæ diximus retrimenta labuntur. Et hinc nascuntur causæ quæ p̄uocantur a medicis uocare mos est Si enim fuerit ultimi succi iusto uberior multitudo: hanc a se repellit pars corporis illa: quæ sanior est: & sine dubio labitur in infirmam: quæ uires non habet repellendi. Vnde & alieni receptio distendit locum: in quem ceciderit: & hinc creantur dolores. Hæc est ergo triplex causa uel podagræ uel cuiuslibet ex confluentia morbi: id multitudo humoris: fortitudo membri a se repellentis: & recipientis infirmitas. Cum igitur asseruerimus: quattuor in corpore fieri digestiones: quarum altera pender ex altera & si præcedens fuerit impedita: nullus sit sequētis effectus: recurrāmus animo ad illam primam digestionem: quæ in uentre conficitur: & inuenietur quid impediti ex multiformi nascatur alimonia. Diuersorum enim ciborum diuersa natura est: & sunt q̄ celerius q̄ tardius digerunt. Cū ergo prima digestio uertitur in succum: quia non simul accepta omnia uertuntur: quod prius uersū est: dum alia tardius uertuntur acescit: & hoc sæpe etiam eructando sentimus. Alia quoq; quibus tarda digestio est uelut ligna humida quæ urgente igne fumum de se creant sic illa imminente igne naturæ fumant: dum tardius coquantur siquidem nec hoc sensum eructantis euadat. Cibus autem simplex non habet controuersam moram: dum simplicem in succum uertitur. Nec digestio illa turbatur: dum omnes sibi pro statuta momentorum dimensione succedunt. Si quis autem (quia nihil impatientius imperitia) rationes has dedigneretur audire: extimans non impediri digestionem nisi sola riborum multitudine: nec uelit de qualitate tractare. Hic quoq; multiformis alimonia deprehenditur causa morborum. Nam pulmentorum uarietas recipit uaria condimenta: quibus gula ultra q̄ naturæ necessē est lacessitur: & fit inde congeries: dum pruritu desiderii amplius uel certe de singulis parua libatur. Hinc Socrates suadare solitus erat illos cibos potius uitandos: qui ultra sitim famē uel sedandam producunt. appetentiam. deniq; uel propter hoc edendi uarietas repudietur: quia plena est uoluptatis: a qua seriis & studiosis cauendum est. Quid enim tam contrarium q̄ uirtus & uoluptas. Sed modum disputationis facio: ne uidear hoc ipsum in quo sumus: licet sobrium sit tamen quia uarium est: accusare conuiuium. Hæc cum prætextato & cæteris prona assensione placuissent. Euangelus exclamauit nihil tam indignum toleratu: q̄ q̄ aures nostras græca lingua captiuas tenet: & uerborum torunditati assentire cogimur circumuenti uolubilitate sermonis: quia a extorruendum fidem agit in audientes tyrannam. Et quia hid loquendi laberinthi impares nos fatemur: age Vecti hortemur Eustachium: aut recepta contraria disputatione quicquid pro uario cibo dici potest uelit communicare nobiscum. ut suis telis lingua uiolentia succumbat: & græcus græco eripiat hunc plausum: tanq̄ cornix cornici oculos offodiat. Et Simmachus: Rem iocundam Euangele amarior postulasti. Audere enim cōtra tam copiose & eleganter inuenta: res quæ habeat uilem uoluptatem: sed non tanq̄ ingeniis insidiantes & gloriosis tractatibus inuidentes hoc debemus expectere. Nec abnego potuisse me quoq; tanq̄ palinodiam canere. Est enim rethorica prælusio cōmunes locos in utramuis partem inuentorum alternatione tractare. Sed quia facilius græcorum inuentionibus a græcis forte aliis relata respondent: te Eustachi oramus omnes: ut sentia & inuenta Disarii contrariis repellenda in integrum restituas exaucloratum conuiuiorū leporē. Ille diu hoc a se officium deprecatus: ubi tot impellentium procerum quibus obuiandum non

Quare ho-
mines sunt
fortiores i
pte dextera
q̄ sinistra
Quomo-
do fit uria

erat hortatui succubuit: bellum inquit duobus mihi amicissimis cogor indicere. Disano & continentia. Sed ab auctoritate uestra tanquam ab edicto praetoris impetrata uenia gulae patronum (qua necesse est) positebor. In primo speciosis magis quam ueris pene nos Disanii exemplis: ut docebitur, nostri cepit ingenium. Ait enim pecudes uti simplici cibo & ideo expugnari difficilius earum quam hominum sanitatem. Sed utranque falsam probabo. Nam neque simplex est animalibus multis alimonia: nec ab illis quam a nobis morbi remotiores. Testatur unum uarietas praetorum quae de pascuntur quibus herbae sunt amarae pariter & dulces aliae succum calidum aliae frigidum nutriunt: ut nulla culina possit tam diuersa condire: quam in herbis natura uariavit. Notus est Eupolis inter elegantes habendus ueteris comediae poetas. Is in fabula quae inscribitur aeges: inducit capras de cibi sui copia in haec se uerba iactantes: βοσκόμεθ' ἄλλο ἀπο παντοδαπῆς Videtur ne uobis ciborum ista simplicitas: ubi tot enumerantur uel arbuta uel fructus non minus succo diuersa quam nomine. Quod autem non facilius morbis homines quam pecudes occupentur: Homero teste contentus sum qui pestilentiam refert a pecudibus esse inchoatam: quando morbus antequam in homines posset irrepere: facilius captis pecoribus incubuit. Sed & quanta sit multis animalibus infirmitas: uitae breuitas indicio est. Quid enim eorum quibus noncia nobis in usu est: potest annos hominis aequare: nisi recurras forte ad ea quae de coruis atque cornicibus fabulosa dicuntur. Quos tamen uidemus omnibus inhiare cadaueribus: uniuersisque seminibus insidiari: fructus arborum persequi. Nam non minus edacitatis habent: quam de longaeuitate eorum opinio fabulatur. Secundum (si bene recordor) exemplum est: solere medicos aegris simplicium cibum offerre non uarium: cum hunc offeratis (ut opinor) non quasi digestu faciliorem: sed quasi minus appetendum: ut horrore uniformis alimoniae edendi desiderium languesceret quasi multis concoquendis pro infirmitate non sufficiente natura. Ideo si quis aegrescentium uel de ipso simplici cibo amplius appetat: subducitis adhuc desiderium. Ideo uobis comento tali non qualitas: sed modus quaeritur. Quod autem in edendo sicut in potando suades uaria uitari: habet latetis captio nis insidias: quia nomine similitudinis coloratur. Caeterum longe alia ciborum ratio est. Quis enim nunquam edendo plurimum mente sauciatus est: quod in bibendo contingit. Fartus cibo stomacho uel uentre grauatur: infusus uino sit similis infano. Opinor quia crassitudo cibi uno in loco permanens expectat administrationem digestionis: & tunc demum membrum sensim confectus illabatur: potus ut natura leuior mox altum petit: & cerebrum: quod in uertice locatum est ferit sumi calentis aspergine: & ideo uaria uina uitantur: ne res quae ad possidendum caput repetina est: calore tam diuerso quam subito consilii sedem sauciet. Quod aequae in cibi uarietate metuendum nulla similitudo ratio nulla persuadet. In illa uero disputatione qua digestionum ordinem sermone luculento & uario digessisti: illa omnia quae de natura humani corporis dicta sunt: & nihil nocent propositae quaestioni: & eloquenter dicta non abnego. Illi soli non assentior: quod succos uarios de ciborum uarietate confectos dicis contrarios esse corporibus: cum corpora ipsa de contrariis qualitibus fabricata sint. Ex calido enim & frigido de sicco & humido constamus. Cibus uero simplex: cui adest succum de se unius qualitatis emittit. Scimus autem similibus similia nuttiri. Dic quae solo unde aliae tres qualitates corporis nutriuntur. Singula autem ad se similitudinem sui tapere testis est Empedocles: qui ait,

Quare uinum iebriat

Te autem saepe audio Hippocratis tui uerba cum admiratione referentem. Ergo si homo non unum: nutriendus est non ex uno. Nam & deus omnium fabricator aere: quo circumfundimur & cuius spiramus haustu: non simplicem uoluit habere qualitatem: ut aut frigidus sit semper aut calidus: sed nec continuam siccitati nec perpetuo eum addixit humori: quia una nos non poterat qualitate nutrire de permixtis quattuor fabricatos. Ver ergo calidum fecit & humectum. Sicca est aestas & calida Aestus sicca & frigidus. Hyems humida pariter & frigida est. Sic & elementa quae sunt nostra principia: ex diuersitatibus etiam ipsa constent & nos nutriunt. Est enim ignis calidus & siccus: Aer humectus & calidus. Aqua similiter humecta & frigida. Tertia frigida pariter & sicca. Cur ergo nos ad uniformem cibum redigis cum nihil nec in nobis nec circa nos nec in iis de quibus sumus uniforme sit. Quod autem aescere uel nonnunquam sumare in stomacho cibum ois assignare uarietati: ut credamus pronuncies oportet: aut semper eum qui uario cibo utitur haec pati: aut nunquam illum pati qui simplicem sumit. Si uero & qui mensa fruitur copiosa hoc uitium saepe non sentit: & qui se uno cibo afficit: saepe sustinet quod accusas: cur hoc uarietati & non perpetuo eum edacitati assignas. Nam & de simplici audis noxam patitur crudelitatis: & in uario moderatus digestionis comodo fruitur. At inquires ipsa immoderatio ex ciborum uarietate nascitur in illate gula: & ad assumenda plura quam necesse est prouocante. Rorsus ad ea quae iam dixi reuoluo: cru-

ditates de modo non de qualitate prouenire Modum enim seruat: qui sui potens est. Et in mensa sicula uel a siana excedit impatiens: etiam si solis oliuis aut olere uescatur. Et tamen ille copiosus: si moderationem tenuit: sanitatis compos est: contra infanus sit ille: cui merus sal cibus est si hoc ipsum uocaciter inuaserit. Postremo si in his quæ sumimus: uatietatem noxiam putas: cur potionum remedia quæ per os humanis uisceribus infunditis: ex tam cõtrariis ac sibi repugnantibus mixta cõpositis? Succo papauercis admiscetis euforbiũ mandragoram: aliasq; herbas conclamati frigoris pipere temperatis. Sed nec monstruosis carnibus abstinetis inseretes poculis testiculos castrorum & uenenata corpora uiperarum: quibus admiscetis quicquid nutrit india: quicquid deuehitur herbarum: quibus creta generosa est. Cũ ergo ad custodiã uitæ hæc faciãt remedia: q; cibus siquidem illa eam reuocent iste contineat: cur illis prouidere uarietatem laboras: istum squalori uniformitatis adiciis? Post omnia in uoluptatem censura cothurnati sermone inuectus es: tanq̃ uoluptas uirtuti semper inimica sit: & non cum in luxum spreta mediocritate prolapsa est. Quid enim agit ipse serius non edendo nisi cogente fame nec potando præter sitim: nisi ut de utroq; capiat uoluptatẽ? Ergo uoluptas non mox nomine ipso infamis est: sed fit modo utendi uel honesta uel arguenda. Parum est si accusata sit & non etiam laudẽ uoluptas. Nam cibus qui cum uoluptate sumitur desiderio tractus in uentrẽ reconditur patula expectatione rapientem: & dum animo se fruitur: mox eum coquit. Quod non ex æquo cibus euenit: quos nulla sui dulcedo commendat. Quid ergo accusas uarietate q̃ si gulæ irritamẽtũ: cũ salus sit hominis uigere appetentiã: qua deficiente languescit: & periculo sit proprior. Nam sicut i marigubernatores uento suo etiam si nimius sit: contrahẽdo in minorem modum uela præteruolant: & flatum cum maior est coercent: sopitum uento excitare non possunt: ita & appetentiã cũ titillatur & crescit rationis gubernaculo temperat. Si semel ceciderit: animal extinguit. Si ergo cibo uiuimus: & cibum appetentiã sola commendat: elaborandum nobis est cõmento uarictatis: ut hæc semper prouocetur: cum præsto sit ratio quæ intra moderationis suæ terminos temperetur. Memineritis tamen lepido me conuiuio adesse non anxio. Nec sic admitto uarietatem: ut probem ubi quæeruntur æstiuæ niues & hybernæ rosæ. Et dum magis ostẽtui q̃ usui scrui: siluarum secretum omne lustratur: & peregrina maria sollicitantur. Ita enim sit ut etiam si sanitatem sumentium mediocritas obseruata non fauciet ipse tamen luxus morũ sit ægritudo. His fauorabiliter exceptis Disarius obsecutus es inquit. Eustachi dialecticæ: ego medicinæ. Qui uollet eligere sequenda: usum consulat: & quid sit utilius sanitati experiẽtia docebit. Post hæc Flauianus & alios quidem medicos idẽ dicentes semper audiui uinum inter calida cẽsendum. Sed & nunc Eustachius cum causas ebrietatis attingeret: prædicabat uini calorem Mihi autem sæpe hoc mecum reputanti uisa est uini natura frigori proprior q̃ caloris: & i medium profero quibus ad hoc extimandum trahor: ut uestrum sit de me extimatione iudicium. Vinum quãtum mea fert opinio. sicut natura frigidum est: ita capax uel etiam appetens caloris fit: cum calidis fuerit admotum. Nam & ferrum cum tactu sit frigidum: $\Psi\chi\rho\nu\ \chi\alpha\lambda\kappa\acute{o}\nu\ \lambda\omicron\upsilon\sigma\iota\nu$. si tamen solem pertulerit concalescit: & calor aduena natiuum frigus expellit. Hoc utrum ita esse ratio persuadeat requiramus Vinum aut fotu aut potu interioribus conciliatur. Ut superficiem caret adhibetur: cum infunditur cuti. Quin frigidum sit nec medici inficias eunt: calidum tamen in interioribus prædicant: cum non tale descendat: sed admixtum calidis concalescat. Certe respondeant uolo: cur stomacho in lassitudine degeneranti ad instaurandas constrictiõne uires offerant ægtescenti uinum: nisi frigore suo lassata coeret: & colligeret dissoluta. Et cũ lasso (ut dixi) stomacho adhibeant calidum: ne crescat ulterius lassitudo: a uini potu non prohibent defectum in robur hac curatione mutant. Dabo aliud indicium accidentis: uino q̃ ingẽtis caloris. Nam si quis aconitum nesciẽs hauserit: non nego haustu eum meri plurimi solere curari. Infusum enim uisceribus trahit ad se calorem: & ueneno frigido q̃ si calidũ iam repugnat. Si uero aconitũ ipsum cum uino tritum potui datum sit: haurientem nulla curatio a morte defendit. Tũc enim uinum natura frigidum admixtione sui frigus hausit ueneni. Nec in interioribus iam calefcit: quia non liberum sed admixtum alii: immo in aliud uersum descendit in uiscera. Sed & sudore nimio uel laxato uentre defessis uinum ingerit: ut in utroq; morbo constringat meatus: In somnem medici frigidis oblinunt modo papaueris succo: modo mandragora uel similibus: in quibus est & uinum. Nam uino somnus reduci solet: quod non nisi ingentis frigoris testimonium ẽ. De inde omnia calida uenerem prouocant: & semen excitant: & generationi fauent. Hausto autem mero plurimo fiunt uiri ad costum pigriores. Sed nec idoneum cõceptioni ferunt: quia uini nimietas ut frigidũ facit semen extle uel debile. Hoc uero uel manifestissimam extimationis meæ habet assertionem: q; quæcunq; nimium algentibus: eadem contingunt ebriis: fiunt enim tremuli pallidi graues & saltu tumultuantis spiritus. Artus uero & mēbra quatiuntur. Idẽ corporis

torpori ambobus eadem linguæ turbatio. Multis etiam morbus ille quæ $\alpha\pi\alpha\lambda\upsilon\sigma\tau\upsilon$ græci uocant; sic nimio uino ut multo algore contingit. Respicere etiã quæ natura curationum adhibeantur ebriis. Non ne cubate sub multis operimentis iubentur; ut extinctus calor resoueatur; nõ & ad calida lauacra dicuntur; non illis unctio tempore calor corporis excitatur? Postremo qui fiunt crebro ebrii; cito senescunt. Alii ante tempus competentis ætatis uel caluicio uel canicies insigniuntur quæ non nisi inopia caloris eueniunt. Quid aceto frigidius; quod culpatur uinum est? Solum enim hoc ex omnibus humoribus crescentē flammā uolenter extinguit; dum p̄ frigus suum calorem uincit elementi. Nec hoc prætereo; q̄ ex fructibus arborum illi sunt frigidiores; quoq; succus imitatur uini saporem; ut mala seu simplicia seu granata seu cytonia; quæ cotonea uocant Cato. Hoc ideo dixerim; q̄ me sæpe mouit & exercuit mecū disputantem; quia i mediū p̄ferre uolui quid de uino extimauerim sentiendū. Cæterę consultationē mihi debitam non omitto. Te enim Disarii cōuenio; ut qđ quærēdū mihi occurrit absoluas; Legisse apud græcum philosophū memini ni fallor. Ille Aristoteles fuit in libro quæ de ebrietate cōposuit. Mulieres raro in ebrietatē cadere; crebro senes; nec cām uel huius frequentię uel illius raritatis adiecit. Et quia ad naturam corpore tora hæc quæstio pertinet; quã nosse & industriæ tuæ & professionis officium est; uolo te causas rei; quã ille sententiæ loco dixit; si tamen philosopho assentiris aperies. Tum ille recte & hoc Aristoteles ut cætera; nec possum nõ assentiri uito cuius inuentis nec ipsa natura dissentit. Mulieres inquit raro inebriantur; crebro senes. Rōnis plena gemina ista snia; & altera pendet ex altera. Nam cum didicerimus quid mulieres ab ebrietate defendat; iam teneamus quid senes ad hoc frequēter impellat. Contrariam enī naturam sortita sunt muliebri corpus; & corpus simile. Mulier humectissimo est corpore. Docet hoc & leuitas cutis & splendor; docent præcipuæ assiduæ purgatione supfluo exonerātes corpus humore. Cum ergo epotū uinum in tam largum ceciderit humorem; uim suam perdit; & fit dilutiū; nec facile crebri sedē ferit fortitudine eius extincta. Sed & hæc rō iuuat sniæ ueritatē; q̄ muliebri corpus crebris purgationibus deputatum pluribus consertū foraminibus ut pateat in meatus; & uias prebeat humori in egestionis exitum cōsuenti. Per hæc foramina uapor uini celeriter euanescit. Contra senibus siccum corpus est quod p̄bat asperitas & squalor cutis. Vnde & hæc ætas ad fletū fit difficilior; qđ est indicium siccitatis. Intra hos uinū nec patitur cōtrarietate repugnātibus humoris itægra uis sua adhæret corpori arido; & mox loca tenet quæ sapere hoministrant. Dura quoq; esse senum corpora nulla dubitatio est; & ideo etiã ipsi naturales meatus in mēbris durioribus obserantur; & hausto uino exhalatio nulla contingit; sed totum ad ipsam sedē mentis ascendit. hinc fit ut & sani senes malis ebrioz laborent tremore mēbrorum linguæ turbantia; abundantia loquendi; iracundiæ cōcitatione; quibus tam subiacent iuuenes ebrii q̄ senes sobrii. Si ergo leuem pertulerint impulsū uini; non accipiunt hæc mala sed incitat; quibus ætatis ratione iã capiti sunt. Probata omnibus Disarii disputatione subiicit Symmachus; Vt spectata est tota rō quæ de muliebri ebrietatis raritate Disarius inuenit; ita uinū ab eo prætermisum est; nimio frigore; quod in eaz corpore est; frigescere haustū uinum; & ita debilitari ut uis eius quæ elāquit nullū calotē possit de quæ nascitur ebrietas excitare. Muliez naturam calidiorē esse uirili.

Cap.

D hæc horis; Tu uero Symmache frustra opinaris frigidā mulierū esse naturā; quæ ego calidiotem uirili (si tibi uolenti erit) facile probabo. Humor naturalis i corpore; quādo ætas transit pueritiā; fit durior; & acuitur in pilos. Ideo tūc & pubes & genæ & aliæ partes corporis uestiunt. Sed in muliebri corpore hunc humorē calotē; siccatē fit inopia piloz; & piloz; & ideo in corpore sexus huius manet continuus splendor & lenitas est. Est & hoc in illis indicium caloris abundantia sanguinis cuius natura est. Qui ne urat corpus si insidiat; crebra purgatiōe subtrahit. Quis ergo dicat frigidā; quas nemo pōt negare plenas caloris; quia sanguinis plenæ sunt? Deinde licet urēdi corpora defunctor; usus nostro sæculo nullus sit; lectio tamen docet eo tempore; quo igni dari honor mortuis habebatur; si quādo usū uenisset ut plura corpora simul incenderentur; solitos fuisse funerum ministros denis uiro rū corporibus aducere singula muliebria; & unius adiutu quasi natura flamei & ideo celeriter atdentis cætera flagrabant. Ita nec ueteribus calor mulierū habebatur incognitus. Nec hoc ta-cebo; q̄ cam calor semper generationis causa sit; foeminæ ideo celerius q̄ pueti fiunt idoneæ ad generandū; quia calent amplius. Nam & secundū iura publica duodecimus annus i foemina & quattuordecimus in puero definit pubertatis ætatem. Quid plura? Non ne uidemus mulieres quando nimium frigus est mediocri ueste cōtentas; nec ita operimentis plurimis inuolutas ut uiri solēt. s. naturalī calore cōtra frigus qđ aer ingerit repugnante? Respositio ad prædicta.

Cap.

Quare pili
i uiro & nõ
in foemina

D hęc renidens Symmachus: Bene inquit Horus noster tētat uideri orator ex cōtrario: qui in cōtrarium uertit sensus; quibus potest muliebris corporis frigus probari. Nam quod pilis: ut uiri non obsidentur: inopia caloris est. Calor est enim qui pilos creat. Vnde & eunuchus defunt: quorum naturam nullus negauerit frigidiorē uiri. Sed & in corpore humano illę partes maxime uestiunt: quibus amplius inest caloris. Leue autem est mulierum corpus quasi naturali frigore dēsetur. Comitatur enim algorem densitas: le uiras densitatem. Quod uero sępe purgantur: non multi sed uiriosi humoris indicium est. Indigestum est enim & crudum quod egeritur: & quasi infirmum effluit nec habet sedem: sed natura quasi noxium & magis frigidum pellitur. Quod maxime probatur: quia mulieribus cū purganter: etiam algere contingit. Vnde intelligitur frigidum esse quod effluit: & ideo in uiuo corpore non manere q̄si inopia caloris ex caloris sed pinguis carnis & oleo similioris: quod nō illis contingeret ex calpre. Quod cito admonentur generationis: non nimii caloris sed naturę infirmioris est: ut exila poma celerius maturescunt: robusta serius. Sed si uis intelligere in generatiōe ueram rationem caloris: considerata uiros longe diutius perseuerare in generando: q̄ mulieres in pariendo. Et hęc tibi sit indubitata probatio in utroq; sexu uel frigoris uel caloris. Nam uis ea de infrigidiore corpore celerius extinguitur: in calidiorē diutius perseuerat. Quod frigus aeris tolerabilius uiris ferunt: facit hoc frigus suum. Similibus enī filia gaudent. Ideo ne corpus earū frigus horreat: facit cōsuetudo naturę: quā fortitę sunt frigidiorē.

Ed de iis singuli ut uolunt iudicent. Ego uero ad sortem consulendi uenio: & quod scitu dignum extimo: ab eodem Disario quęro & mihi usq; ad effectum nimio amico & cum in cęteris tum in iis optime docto. Nuper in tusculano meo fui: cum uindimiales fructus pro annua solennitate legerētur. Erat uidere permixtos rusticis seruos haurire uel de expresso: uel de sponte fluente mustū: nec tamen ebrietate capi. Quod in illis pręcipue admirabar: quos impelli ad insaniam paruo uino noueram. Quęro quę ratio de musto ebrietatem: aut tardam fieri faciat aut nullam.

D hęc Disarius: Omne quod dulce est cito faciat: nec diuturnam desiderii sui fidem tenet. Sed in locum facietatis succedit horror: in musto autem sola dulcedo est: suauitas nulla. Nam uinum cum infantia est dulce: cū pubescit magis suaue q̄ dulce est. Esse autem hęc duę rez distantiam certe Homerus testis est: qui ait:

Mustum
nō ebriat.

Vocat enim mel dulce & uinum suaue. Mustum igitur cum nec dum suaue est: sed tantūmodo dulce: horrore quodam tantū sumi de se non patitur: quantū sufficiat ebrietati. Addo aliud naturali ratione ebrietati dulcedinem repugnare: adeo ut medici eos qui usq; ad periculum distenduntur: uino plurimo cogant uomere: & post uomitum contra sumum uini qui remansit in uenis: panem offerunt melle illitum: & ita hominē ab ebrietatis malo dulcedo defendit. Ideo ergo non inebriat mustum: in quo est sola dulcedo. Sed & hoc idonea ratione descendit q̄ mustum graue est: & flatus & aquę permixtione & pondere suo cito intestina delabitur: ac profluit: nec manet in locis obnoxii ebrietati. Delapsum uero relinquit sine dubio in homine ambas qualitates naturę suę: quarum altera in flatu: altera in aquę substantia est. Sed flatus quidem quasi æque ponderosus in nimia delabit: aquę uero qualitas non solū ipsa ipellit in insanie: sed & si q̄ uinalis fortitudo in homine re sedit: hanc diluit & extinguit. Inesse autem aquam musto uel hic docetur: q̄ cum in uetustate procedit: sit mensura minus: sed acrius fortitudine: quia exhalata aqua qua mollebat: remanet uini sola natura cum fortitudine sua libera nulla diluti humoris permixtione mollita.

aqua in
musto natura
lis
Isicium

Ost hęc Furius Albinus: Ego quoq; pro uirili portione Disarium nostrū in exercitū non relinquo. Dicas quęso quę causa difficile digestū facit isicium: quod ab insecutione isicium dictum amissione enim litterę postea quod nunc habet nomen optinuit: cū multum in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligēs: & quicquid graue erat carnis assumpserit: consumationēq; eius multa ex parte confecerit. Er Disarius. Inde hoc genus cibi difficile digeritur: unde putas ei digestionē ante puilam. Leuitas enim quā tritura prestat: facit ut innatetudo cibo: quę in medio uentris inuenerit nec adhęreat cuti uentris: de cuius calore digestio pmouetur: lic & mox tritū atq; firmatum: cū in aquā coicitur natat. Ex quo intelligitur: q̄ idem faciens in uentris humorem subducit se digestionis necessitati. Et tam sero illic coquitur: q̄ tardius conficiuntur quę uapore aquę q̄ quę igne soluntur. Deinde dum instantius teritur: multus ei flatus inuoluitur: qui prius in uentre consumendus est: ut tum demū conficiatur quod remansit de carne iam liberum.

Oc quoq; scire habeo Furius inquit: quæ faciat causa nonnullos carnes ualidiores fa-
 cilius digere q̄ tenues Nam cū cito coquant ossas bubulas in asperis piscibus coquen-
 dis laborāt. In his Disarius ait. Huius rei auctor est nimia in homine uis caloris: quæ
 si idoneam materiā suscipit: libere congregitur: & cito eam in concertatione consu-
 mit: Leuem modo præterit ut latente m: modo in cinerem potius q̄ i succum uertit: ut igētia ro-
 bora in carbonum frustra lucētia igne uertant: Pæleæ si in ignem ceciderint: mox solum de eis
 cinerem restat uideri. Habes & hoc exemplum non dissonum: q; potētiōr mola ampliora grana
 confringit: integra illa quæ sunt minutiora transmittit: Vento nimio abies aut quercus auellit:
 cannam nulla facile frangit procella. Cumq; Furius delectatus enarrantis ingenio plura uellet i-
 terrogare. Cecinna se Albinus obiecit. Mihi quoq; desiderium est habendi paulisper negocii cū
 tam facunda Disarii doctrina. Dic oro te inquit: quæ facit causa: ut sinapi & piper si apposita cu-
 ti fuerit: excitent uulnus: & loca perforent deuorata uero nullam uentris corpori inferant læsio-
 nem. Et Disarius: Species inquit & acres & calidæ superficiem cui apponuntur: exulcerant: quia
 integra uirtute sua sine alterius rei admixtione ut untur ad noxam. Sed si i uentrem recepta sint.
 soluitur uis earum uentralis humoris alluuione qua fiunt dilutiōres. Deinde prius uertuntur i
 succum uentris calore: q̄ ut integra possint nocere. Cecinna subiecit. Dum de calore loquimur:
 admoneor rei quam semper quæsitū dignam putauit: Cur in egypto quæ regionum aliarum ca-
 lidissima est: uinum nō calida sed pene dixerim frigida uirtute nascatur: Ad hoc Disarius: Visu
 tibi Albine compertum est: aquas quæ uel de altis puteis: uel de fontibus hauriuntur: sumare
 hyeme: æstate frigescere. Quod fit nō alia de causa: nisi q; aer: qui nobis circūfusus est: propter
 temporis rationem calente frigus in terrarum ima demergitur: & aquas inficit: quarum in imo
 est scaturigo. Et contra cum hyemem aer præfert: calor in interiora demergēs aquis in imo na-
 scentibus dat uaporem. Quod ergo ubique alternatur uarietate temporis: hoc i egypto semp-
 er est: cuius aer semper est in calore. Frigus enim ima petens uitium radicibus inuoluitur: & talem
 dat qualitatem succo inde nascēti. Ideo regionis calidæ uina calore caruerunt. Tractatus noster
 Albinus inquit: semel ingressus calorē: non facile alio digredit: Dicas ergo uolo cur q̄ i aquā 'de-
 scendit calidam: si se non mouerit minus uritur: sed si agitato suo aquam mouerit: maiorem sen-
 tit calorem: & totiens aqua urit amplius: quotiens nouus ei motus accesserit. Et Disarius calida
 inquit quæ a thæserit nostro corpori: mox præbet tactum sui mansuetiorem uel quia cuti assue-
 uit uel quia frigus accepit a nobis. Motus uero aquā nouā corpori applicat: & cessante assuetudi-
 ne de qua paulo ante diximus: semper nouitas auget sensum caloris. Cur ergo Albinus ait: æsta-
 te cum aer calidus flabro mouetur: non calorem sed frigus acquirit: eandem enim rationem &
 in hoc seruore deberet motus augere. Non eadem ratio est Disarius inquit: in aquæ & aeris ca-
 lore. Illa enim corporis solidioris est: & crassa materies cum mouetur: integra uis suam superficiē
 cui admouetur inuadit. Aer motu inuentum soluitur: & liquidior se factus agitato flatus effici-
 tur. Porro ut flatus illud remouet quod circumfusus nobis erat: erat autē circa nos calor. Re-
 moto igitur per flatum calore: restat ut adueniam sensum frigoris præstet agitato. Interpellat
 Euangelus pergentem consultationem & exercebo inquit Disarium nostrum: si tamē minutis
 illis suis & orantibus responsionibus satisfaciet consulenti. Dic Disari cur qui ita se uerunt: ut
 sæpe in orbem rotentur: & uertiginē capitis & obscuritatem patiuntur oculorum? Postremo si
 perseverauerint ruunt: cum nullus alius motus corporis hanc ingerit necessitatem. Ad hæc Di-
 sarius: septem inquit corporei motus sūt. Aut enim accedit prorsum: aut retrorsum recedit: aut
 in dexteram leuamque deuertitur: aut sursum promouetur: aut deorsum: aut orbiculatim rotat.
 Ex his septem motibus unus tantum in diuinis corporibus inuenitur: spæralem dico quo moue-
 tur cælum quo sydera: quo cætera mouentur elementa. Terrenis animalibus illi sex præcipue
 familiares sunt: sed nonnunq̄ adhibetur & septimus. Sed sex illi ut directi ita & innoxii. Septimus
 idē qui gyros efficit: crebro conuersum turbat: & humoribus capitis inuoluit spiramentum:
 quod animam crebro quasi omnes corporis sensus gubernanti ministrant. Hoc est autem spira-
 mentum: quod ambiens cerebrum singulis uim suam sensibus præstat: hoc est quod neruis &
 musculis corporis fortitudinem præbet. Ergo uertigine turbatū & simul agitatū humoribus
 oppressum languescit: & ministerium suum deserit. Inde fit iis qui rapiuntur in gyros hebetior
 auditus uisus obscurior. Postremo neruis & muscularis nullam ab eo uirtutem quasi deficientē
 su mentibus totum corpus quod iis sustinetur & in robur erigitur desertum iam fulcimentis
 suis labitur in ruinam. Sed contra hæc omnia cōsuetudo: quā secū dū naturā pronūciauit usus:
 illos iuuat q̄ i tali motu sæpe uersant. Spirameatū enim cerebri. quod paulo ante diximus assue-

Quare car-
 nes ualidio-
 res aliquan-
 do facilius
 digerunt q̄
 tenues

De sinapi
 & Piperis

Vina frigi-
 da egypto
 Aqua i pu-
 teis hyeme
 sumat æsta-
 te frigerūt

Aqua cali-
 da mora ca-
 lidior fit

Quare se-
 rotates i or-
 bē uertigi-
 nē patiunt
 Morus cor-
 porei. vii.

tum rei iam non sibi nouæ: non pauescit hunc motum; nec ministeria sua deserit. Ideo consuetis etiam iste agitatus innoxius est. Euangelus. Irretitum te iam Disari teneo: & si uere opinor nusquam hodie effugies. Et alios enim in arte tibi socios & ipsum te audiui læpe dicentem cerebrum non esse sensum: sed ut ossa ut dentes ut capillos: ita & cerebrum esse sine sensu. Verum ne est hæc uos dicere solitos: an ut falsum reselles Disaris: Verum ait ille. Euangelus: Ecce clausus es: ut enim concedam tibi præter capillos in homine aliquid esse sine sensu: quod non facile persuasum est: tamen cur sensus omnes paulo ante dixisti a cerebro ministrari: cum cerebro non inesse sensum ipse fatearis? Potes ne excusare huius contrarietatis ausum uel uestri oris nota uolubilitas. Et Disarus respondens: Reria quibus me irretitum tenes: nimis Fara sunt nimis patula. Ecce me Euagela sine nisu inde exemptum uidebis. Opus naturæ est ut sensum uel nimium sicca uel nimium humecta non capiant. Ossa dentes cum unguibus & capillis nimia siccitate ita densata sunt: ut penetrabilia non sint effectui animæ: quæ sensum ministrat. Adeps medulla & cerebrum ita in humore atque mollicie sunt: ut eundem effectum animæ quæ siccitas non recipit: mollicies ista non teneat. Ideo tantum dentibus unguibus ossibus & capillis quæ ad ipsam medullam & cerebrum sensus inesse non potuit: Et si cutis sectio capillorum nihil doloris ingerit ita si secetur uel dens uel os seu adeps seu cerebrum seu medulla aberit omnis sensus doloris. Sed uideamus in quibus tormentis affici: quibus secantur ossa: torqueri homines & dolore dentium. hoc uerum quæ abneget? Sed ut os secetur: omentum quod impositum est ossi: cruciatum dum sectionem patitur importat. Quod cum medici manus transit: os iam cum medulla quam continet habent indolentiam sectioni simile capillorum. Et dentium dolor est: non os dentis in sensu est: sed caro quæ continet dentem. Nam & unguis quæ extra carnem crescendo pergit: sine sensu secatur: qui carni adhæret iam facit si secetur dolorem non suo sed sedis suæ corpore: sicut capillus dum superior secatur: nescit dolor esse: si auellatur sensum accipit a carne quæ deserit. Et cerebrum quod tactu sui hominem uel torquet uel frequenter interimit: non suo sensu sed uestitu sui id est omenti hunc importat dolorem. Ergo diximus quæ in homine sine sensu sunt: & quæ hoc causa faciat indicatum est. Reliqua pars debiti meo de eo est: cur cerebrum cum sensum non habeat: sensus gubernet. Sed de hoc quoque tenetabo si potero esse soluendo Sensus de quibus loquimur: quinque sunt: uisus auditus odoratus gustus & tactus. Hi autem in corpore sunt aut circa corpus solique sunt caducis corporibus familiares. Nullo enim diuino corpori sensus inest. Anima uero omni corpore: uel si diuinum sit: ipsa diuiniore est. Ergo si dignitas diuinorum corporum sensum dedignatur quasi aptum caducis: multo magis anima maioris est maiestatis: quam ut sensu egear. Vt autem homo constet: uinum & animal ait: anima præstat quæ corpus illuminat. Porro illuminat in habitando: & habitatio eius in cerebro est & spiritalis enim natura & ad nos de alto ueniens partem in hominem & alteram in spiritali tenuit: & quæ sensu careat: qui non est animæ necessarius. Sed quia necessarius animalis est: locat in cauernis cerebri spiramentum de effectibus suis. Cuius spiramenti natura hæc est: ut sensus & ingrat & gubernet. De his ergo cauernis quas uentres cerebri nostra uocauit antiquitas, nascuntur neruorum septem *συνυγία*: cui rei nomen quod ipse uoles latinum facito. Nos enim *συνυγία* neruorum uocamus. cum bini nerui pariter emergunt: & in locum certum desinunt. Septem igitur neruorum *συνυγία* de cerebri uentre nascentes uicem implent fistularum: spiramentum sensificum ad sua quæque loca naturali lege ducentes: ut sensum uicinis & longe positis membris animali infundant. Prima igitur neruorum talium petit oculos: & dat illis agnitionem speciem & discretionem colorum. Secunda in aures se diffundit: per quam eis innascitur notitia sonorum. Tertia naribus inseritur uim ministrans odorandi. Quarta palatum tenet quod de gustatibus iudicatur. Quinta uis sua corpus omne implet. Omnis pars corporis mollia & aspera frigida & calida discernit. Sexta de cerebro means stomachum petit: cui maxime sensus est necessarius: ut quæ desunt appetat: superflua respuat: & in homine sobrius se ipse moderetur. Septima *συνυγία* neruorum infundit sensum spinali medullæ: quæ hoc est animalis: quod est nauis carina: Et adeo usu aut dignitate præcipua est: ut longum cerebrum a medicis sit uocata. Ex hac denique ut cerebro diuersi nascuntur meatus uirritem tribus animæ propositis ministrantes. Tria sunt enim quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis: ut uiuat: ut decore uiuat & ut immortalitas illi successione quærat. His tribus propositis ut dixi animæ per spinalem medullam præberetur effectus. Nam cordi & iecori & spirandi ministerii: quæ omnia ad uiuendum pertinent: uires de spinalibus quos diximus meatibus ministrantur. Neruis etiam manuum pedum aliarumque partium per quas decore uiuuntur: uirtus inde præstat. Et ut successio procuretur: nerui ex eadem spinali medulla pudendis etiam matrici ut suum opus impleant ministrantur: ita nulla in homine pars corporis sine spiramento quod in uentre cerebri

locatū ē: & sine spinalis medulæ beneficio cōstat. Sic ergo fit ut cum ipsum cerebrum sensu careat, sensus tamen a cerebro in omne corpus proficiscatur εὐγε. Græculus noster Euangelus ait: tam plane nobis ostendit res opertu naturæ testas: ut quicquid sermone descripsit: oculis uide re uideamur. Sed Eustachio iam cedo: cui præripui consulendi locū, Eustachius modo: uel uir omnium disertissimus Eusebius: uel quicumque uolent alii ad exercitium consultationis accedat. Nos postea liberiore ocio congregiemur. Ergo ait Eusebius habendus mihi sermo est Disfari te cum de ætate: cuius ianuā iā pene ambo pulsamus. Homerus πολιοκροτάφουσ uocat. Quæro utrum ex parte poetico more: totū caput significare uelit: an ex aliqua ratione canos huic præcipue parti capitis assignet? Et Disfarius: Et hoc diuinus ille uates prudenter ut cætera. Nā pars anterior capitis humidior occipitio est: & inde crebro solet incipere canicies. Et si pars anterior (ait ille) humidior est: cur caluitiū patitur: quod non nisi siccitate cōtingit? Opportuna inquit Disfarius obiectio: sed ratio non obscura est. Partes enī priores capitis fecit natura rationes: ut quicquid superflui aut summi flatus circa cerebrum fuerit: euanescat per plures meatus. Vnde uideamus in siccis defunctorum capitibus uelut quasdam futuras: quibus hemisphæria (ut ita dixerim) capitis illigantur. Quibus igitur illi meatus fuerint ampliores: humorē siccitate mutat: & ideo tardius canescunt: sed non caluicio carent. Si ergo siccitas caluos efficit: ut posteriora capitis sicciora esse dixisti: cur caluum occipitium nunquā uidemus? Ille respondit: Siccitas occipitii non ex uitio: sed ex natura est: deo omnibus sicca sunt occipitia. Ex illa autem siccitate caluiciū nascit: quæ per malā temperiem quam græci ἀκρασίαν uocare solent cōtingit. Vnde capillo crispi: qui ita temperati sunt: ut capite sicciorē sint tarde canescunt: cito caluiciū transeunt. Contra qui capillo sunt rariore: non eo facile nudantur nutriente humore quod φλέγμα uocatur: sed sit illis cita canicies. Nam ideo albi sunt cani: quia colorem humoris quo nutriuntur imitantur. Si ergo senibus abundantia humoris capillos in caniciem tinguit: cur senecta opinione exacte siccitatis accepit? Quia senecta ille inquit extincto per uetustatem naturali calore fit frigida: & ex illo frigore gelidi & superflui nascuntur humores. Cæterum liquor uitalis longæuitate siccatus est. Inde senecta sicca est inopia naturalis humoris: humecta est abundantia uitiosi ex frigore præcreati. Hic est quod ex uigiliis ætas grauior efficitur: quia somnus qui maxie ex humore contingit: de non naturali humore nascitur. Sicut est multus in infantia quæ humida est abundantia non superflua: sed naturalis humoris. Eadē ratio est: quæ pueritiā canescere non patitur: cū sit humidissima: quia non ex frigore nato flegmate humida est: sed illo naturali & uitali humore nutrit. Ille enim humor: qui aut de ætatis frigore nascitur: aut cuiuslibet uitiositatis occasione cōtrahitur: ut superfluus ita & noxius est. Huc uidemus in foeminis ubi in cerebro egeratur extrema minitantiem. Hunc in eunuchis debilitatē tibiis ingerentē: quarū ossa quasi semp in supfluo humore natantia naturali uirtute caruerunt & ideo facile intorquentur dum pondus suppositi corporis ferre non possunt: sicut canna pondere sibi imposito curuatur. Et Eusebius: Quoniā nos a senectute usque ad eunuchos traxit superflui humoris disputatio dicas uolo: cur ita acutæ sint uocis ut sæpe mulier an eunuchus loquatut: nisi uideas ignores. Id quoque facere superflui humoris abundantiam ille respondit. Ipse enim ἀρτηρίαν per quā sonus uocis ascendit efficiēs crassiorē angustat uocis meatum: & ideo uel foeminis uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis: quibus uocis transitus habet libere & ex integro patet meatum. Nasci autē in eunuchis & in foeminis ex pari frigore: parem pene importuni humoris abundantiam etiam hinc liquet: quod utrumque corpus sæpe pinguescit. Certe ubera prope similiter utriusque grande scunt. His dictis cum ad interrogandū ordo Seruium iam uocaret: naturali pressus ille uerecundia usque ad proditiōne coloris erubuit: Et Disfarius: Age Serui nō solū adolescentium: qui tibi æque infunt: sed senum quoque omnium doctissime cōmascula frontē: & sequestrata uerecundia quā in te facies rubore indicat: cōser nobiscum libere quod occurrerit interrogatibus tuis non minus doctrinæ collocaturus quā si aliis consulentibus ipse respondeas. Cunctis Diutile tacentem crebra ille hortatibus excitare: hoc inquit Seruius ex te quæro: quod mihi contigisse dixisti. Quæ facit causa ut rubor corpori ex animi pudore nascatur? Et ille natura inquit: cum quid ei occurrit honesto pudore dignū imū perēdo penetrat sanguinem: quo cōmoto atque diffuso cutis tinguitur: & inde nascitur rubor. Dicunt etiam phisici: quod natura pudore tacta ita sanguinem ante pro uelamēto tēdat: ut uideamus quæque erubescens manum sibi ante faciem frequenter opponere. Nec dubitare de his poteris cum nihil aliud sit rubor: nisi color sanguinis. Addit Seruius Et qui gaudet cur rubescunt? Disfarius gaudium inquit extrinsecus cōtingit. Ad hoc aiōso cursu natura festinat: quā sanguis comitatio quā alacritate integritatis suæ cōpotē tinguit cutē. Et ideo similis color nascit. Idē refert. Cōtra quod metuunt quod rōne pallescunt? Nec hoc Disfarius ait in occulto est. Natura enī cū quod de extrinsecus cōtingētibus metui: aut tūta demergit sicut nos quoque cū timemus: latebras & loca nos occultenta quærimus.

Quare canicies prius in parte anteriori
Quare caluiciū in prima parte capitis

Crispi capilli tarde canescant
Quare cani sunt albi

Quare rubor ex pudore in facie
Quare gaudentes rubescunt
Quare metuentes pallescunt

Vnde pcedit tremor
Quare timetes laxametū corporis patitur
Laridum

Quare sal conseruat carnes

Sal siccus & Calidus

Defacatū uinū ualidus: sed infirmus

Quare fæx i oibus isūdo stat in melle i superficie

Quare uasa semipleua in acore corrumpuntur: & gre olei ecōtra suauiore sapore sumunt

Quare uinum i medio uasis oleū i sumo. Mel i fundo optimū est

Quare potio merator ieiunius q̄ cibatis
Quar post famem aliquatulum extinguit

Ergo tota descendens ut lateat trahit secum sanguinē: quo uelut curru semp uehit: hoc demerſo humor diluitor cuti remāet: & inde paleſcit. Ideo timetes & tremūt quia uirtus animæ i rorsū fugiēs neruos relinquit: q̄bus tenebat fortitudo mēbroge: & inde saltu timotis agitant. Hinc & laxametū uentris comitat timorē: q̄a musculi quibus claudebant retrimento & meatus: fugiētis: antrosum animæ uirtute deferti laxant uincula: quibus retrimenta usq; ad digestiōis opportunitatem continebant. Seruius iis dictis uenerabiliter assensus obticuit. Tūc Auienus quia meordo ait ad similitudinē cōsultatiōis applicat: reducēdus est mihi ad conuiuiū sermo q̄ longius a mensa iā fuerat euagatus: & ad alias transferat q̄ones. Sæpe appōsita salita carne quā laridū uocamus (ut opinor) quasi large aridū: quærere mecū ipse cōstitui: qua rōne carnē ad diuturnitatē usus admixtio salis seruet. Hoc licet extimare mecū possim: malo tamen ab eo: q̄ corpora curat certior fieri. Et Disarius: Omne corpus suapte natura dissolubile & marcidū est: & nisi quodam uinculo contineat: facile defluit. Continentur autē q̄ diu inest aia reciprocatiōe aeris: q̄ uegerant cōceptacula spūs: dū semp nouo spirādi nutriūtur alimēto. Hoc cessante p animā discessū membra marcescūt: & oē pōdere suo conflictū corpus obsterit. Tū sanguis etiā q̄ diu fuit compos calotis: dabat mēbris uigotē: calore discedēte uersus infaniē nō manet intra uenas: sed foras exprimitur: atq; ita laxatis spiramētis effluit tabes faculenta. Id fieri sal admixtus corpori phibet. Est enī natura siccus & calidus: & fluxū quidē corporis calore contrahit: humorē uero siccitate uel coerct: uel exorbet. Certe humorē sale differri siue cōsumi fit hīc cognitu facile: q̄ si duos pās pari magnitudine feceris: unū sale aspsum sine sale alteg: inuenies indigēte salis pondere ppenſiorē. s. humore in eo p salis penuriā pmanēte. Etiam hoc a Disario meo quæsitū uolo cur: defacatū uinū ualidius sit uiribus: sed infirmis ad pmanēdū: & tā bibentē cito pmouet q̄ ipsum si manferit facile mutat? Quod cito inqt Disarius pmouet hæc rō est: q̄a q̄to penetrabilius i uenas efficitur bibētis tāto firiliquidius fæce purgata. iō at facile mutat: q̄ nullo firmamēto nixū undiq; sui ad noxam patet. Fæx. n. uino sustinēdo & alēdo & uiribus sufficiendis q̄si radix eius ē. Et hoc quæro Auienus ait: cur fæx i imo subsidit oīum nisi mellis: mel solū est qd̄ i sumū fæce expuat. Ad hoc Disarius: Fæcis materia ut spissa atq; terrena cæteris laticibus pondere pstat: melle uincitur. Ideo in illis grauitate deurgēs ad fundū decidunt: i melle uero ut leuior de loco uicta fursū pellit. Quoniā ex iis quæ dicta sunt: ingerunt se similes q̄ones. cur Disari ita mel & uinū diuersis ætatibus habent optima: mel qd̄ recētissimū: uinū qd̄ uetustissimū. Vnde est & illud puerbiū: quo utunt gulōnes. Mustū qd̄ pbe tēperes miscendū eē nouo himettio: salerno & uetulo. Propterea inqt ille: q̄a iter se ingenio diuersa sunt. Vini. n. natura humida ē: mellis arida. Si dicto nō addubita ueris: medicinæ cōtēptator effectū. Nā quæ uindanda sūt corpis uino fouētur: q̄ sicca da sunt: melle detergunē. Igitur longinq; tate tps de utroq; aliqd̄ exorbente uinū meratius sit: mel aridius: & ita mel succo priuatur: ut uinū aq̄ liberaf. Nec hoc qd̄ sequitur dissimile q̄situs est: cur si uasa uini atq; olei diutine semiplæna custodias. uinū ferme i acore corrūpif: oleo cōtra sapor sauior cōciliat. Vtrūq; Disarius ait ueg ē. In illud. n. uacuū: qd̄ supne liq̄do caret: aer aduenat in cidit: q̄ tenuissimū quoq; humorē elicit & exorbet. Eo siccatō uinū q̄si spoliatū uiribus p̄t igno i becillū aut ualidū fuit: uel acote exaspaf: uel austeritate restringit. Oleū autē supuacuo humorē siccatō uelut mucote q̄ i eo latuit absterso acqrit nouā suauitatē saporis. Rurſus Auienus: Ait Hesiodus cū ad mediū doli puetū ē: cōparcēdū & cæteris eius ptibus ad facietatē dicirabundū: optimū uinū sine dubio significās qd̄ i doli medietate cōsisteret. Sed & hoc usu pbatū ē in oleo optimū eē qd̄ supnatat: i melle qd̄ i imo est. Quæro igitur cur oleū qd̄ i sumo: ē uinū qd̄ i medio: mel qd̄ i fundo optima eē credant. Nec cūctatus Disarius ait: Mel qd̄ optimū ē: reliquo ponderosius ē. In uase igit mellis pars q̄ i imo ē utiq; pstat pondere: & iō supnatate p̄ciosior est. Contra i uase uini ps inferior admixtione fæcis nō mō turbulēta sed et sapore deteriorē. Pars uero suma aeris uicina corrūpif: cuius admixtione fit diluitor. Vnde agricolæ doli nō extenti sub tectū reposuisse: defodiūt: & opimctis extrinsecus illitis muniūt remouētes in q̄trū fieri pōt a uino aeris cōtagionē: a quo tā māifeste lædit: ut uix se tueat i uase pleno & iō aerī minus puio. Cætege si nō hauseris: & locū aeris admixtōi patefeceris: reliquū qd̄ remāsit: oē corrūpif. Media igit ps q̄tū a cōsinio sumi utriusq; tātū a noxa remota ē: & q̄si nec turbulēta nec diluta. Adiecit Auienus cur eadē potio meratior uir ieiunio: q̄ ei q̄ cibū sūplif. Et ille: Venas inedia uacuefacit: saturitas obstruit. Igitur cū potio p inanitatē penitus influit: q̄a nō obtusas cibo uenas inuenit: neq; fit admixtōe diluitor: p uacuū meās gustatu fortiore sentit. Hoc quoq; sciēdū ē mihi Auienus inqt: Cur q̄ esuriēs biberit aliquatulum famē subleuat: q̄ uero sitiēs cibū sūplif: nō solū nō domat iitum sed magis cupidinē potus accendit. Nota ē inqt Disarius cā. Nā liquori qd̄ nihil officit qn sūptus ad oē corpis ptes quoquouerſus pmanet: & uenas cōpleat. Et iō inedia q̄ ianire fecerat accepto potus remedio q̄si iā nō totū uacua recteat. Cibatus uero utpote cōcretior

& grandior in uenas nō nisi paulatim cōfectus admittit. Ideo sitim quā repit nullo solatio subleuat. imo qcquid foris humoris nactus est exorbet: & inde penuria eius quæ sitis uocat auget. Nec hoc mihi Auienus ait ignoratū relinquo cur maior uoluptas est cū sitis potu extinguit: q̄ cū fames sedat cibo. Et Disarius: Ex p̄dictis quoq; liquet. Nā potionis totus haustus in oē corpus simul penetrat & i oīum partiū sensus facit: unā maximā & sensibile uoluptatē. Cibus at̄ exiguo subministratu paulatī penuriā consolat. Iō uoluptas eius multifariā cōminuit. Hoc quoq; (si uideatur) addo q̄ sitis: cur q̄ auidius uorat̄ facilius facias capiūt: q̄ q̄ eadē q̄ti ederint. Breuis ē inqt̄ illa respōtio: Nā ubi auide deuorat̄: tūc multus aer cū edulius infert̄ p̄pter hiatū rictus & crebritatē respirādī. Igit̄ ubi aer uenas cōpleuit: ad abiiciendū fastidiū p̄ cibo pensat̄. Ni molestus sum Disari patere plus nimio ex discēdi cupidine garriētē: & dicas q̄ lo cur edulia satis calida: satis facilius cōprimimus ore q̄ manu sustinemus: & si qd̄ eorū plus seruet q̄ ut diutius mādi possit: ilico deuoramus: & tamē alius nō p̄niciose urit̄. Et ille Intestinus calor q̄ i aluo ē: q̄ si multo maior uehemētiōrū qcqd̄ calidū accipit̄ magnitudine sua circūuenit ac debilitat. Iō p̄stat si qd̄ ori seruidū ad moueris: nō ut qdā faciūt hiare: ne nouo spū feruori uires ministres: sed paulisp̄ libra cōprimere: ut maior calor q̄ de uētre & ore opitulat̄: cōprimat̄ minorē calorē. Manus at̄ ut rē feruidā terre possit: nullo p̄prio iuuat̄: calore iā dudū inqt̄ Auienus nosse auco cur aq̄ q̄ ob sita globis niuiū p̄ducit̄ ad niualē rigorē: non minus i potu noxia ē q̄ ex ipsa niue aq̄ resoluta. Scimus enim quot quāteq; noxæ epotoni uis hūore nascant̄. Et Disarius: adde aliqd̄ ante q̄ sitis: aq̄. n. ex niue resoluta ēt̄ figne calefiat & calida bibat̄. æq; noxia ē ac si epota sit frigida: Ergo nō solo rigore niualis aq̄ p̄niciosa ē: sed ob aliā cām quā nō pigebit̄ apire auctore Aristotele: q̄ i phycis q̄onibus suis hāc posuit: & i hūc sensū (ni calor) absoluit. Ois aq̄ inqt̄ habet i se aeris tenuissimi portionē: quo salutaris ē: hēt̄ & terrea saccē: q̄ ē corpulēta post terrā. Cū ergo aeris frigore & gelu coacta calescit: necesse ē p̄ euaporationē uel exprimi ex ea aurā illā tenuissimā: q̄ descēdēte cōueniat i coagulū sola terrea i se remanente natura. Quod hinc appet̄: q̄ cū fuerit eadē folis aq̄ calore soluta minor modus eius repit̄ q̄ fuit ante q̄ cōgelasceret. Deest: q̄ euaporatio solū i aq̄ salubre cōsumpsit. Nix ergo q̄ nihil aliud ē q̄ aq̄ i aere dēfata: tenuitate sui cū dēfata amissit: & iō ex eius resolutione potu diuersa morborū genera uisceribus infeminatur. Noīatū gelu ueteris q̄ me solebat agitare admonuit q̄onīs: cur uina aut nūq̄ aut raro cōgelascāt: cæteris ex magna pte hūoris nimietate frigoris cogi solitis. Nū q̄a uinū sēmīna qdā i se caloris habet: & ob eā rem Homerus dixit̄ αἶνον πρὸς ἰόνον: non ur qdā putat̄ p̄ calorē an alia quæpiā cā ē: quā q̄a ignoro scire cupio. Ad hęc Disarius: Esto uina naturali munitur calore: nū oleū minus ignitū ē: aut minorē uī i corporibus calefactādis habet: & tamē gelu strigif. Certe si putas ea q̄ calidiora sūt difficilius cōgelascere cōgruēs erat nec oleū cōcrefcere: & ea q̄ frigidiora sūt facile gelu cogi. Acetū at̄ oīum maxie frigidificū ē: atq; id tamē nūq̄ gelu strigif. Nū igit̄ oleo magis cā ē coaguli celerioris qd̄ & leuigariū spissius ē: faciliora. n. ad coeūdū uident̄ q̄ leuatiōra dēlioraq; sūt. Vino aut̄ nō cōrigit̄ tāta mollietis: & ē q̄ oleū multo liq̄dus. Acetū uero & liq̄dissimū ē i ter cæteros hūores: & tāto acerbius: ut sit acore tristificū: & exēplo matinae aq; q̄ ipsa quoq; amaritudine sui aspa est nūq̄ gelu cōtrahit̄. Nā qd̄ Herodotus historiæ scriptor cōtra oīum ferme q̄ hęc q̄sierūt opinionē scripsit̄ mare bosphoricū: qd̄ & cimeriū appellat̄ earūq; partiū mare oē qd̄ syricū dicit̄ id gelu constrigi & cōsistere: aliter ē ac putat̄. nā nō marina aq̄ cōtrahit̄: sed q̄a plurimū i illis regionibus fluuioz ē & paludū i ipsa maria i fluētū: sup̄ficies maris cui dulces aq̄ inatāt̄ cōgelascit. & icolumi aq̄ marina uī i mari gelu: sed de aduenis undis coactū. Hoc & i pōto fieri uidemus i quo frustra qdā & ut ita dixerim p̄ficies gelidæ serunt̄ cōtractæ de fluuialiū uel palustriū undaz̄ multitudine: i q̄s licet frigore cōcretæ tamē sūt natātes q̄ si leuatiōres marina. Plurimū at̄ aq; talū in fluere ponto & totā sup̄ficiē eius infectā ēē dulci liquore: p̄ qd̄ ait Salustius: mare pōticū dulcis q̄ cætera: est quoq; testimonio: q̄ si in pontū uel paleas uel ligna seu qcunq; alia natātia pieceris: foras extra pontū serunt̄ i p̄pontidē: atq; ita i mare qd̄ alluit̄ asiae orā cū cōstet i pontū in fluere maris aquā nō effluere de ponto. Meatus. n. q̄ solus de oceano receptas aq; i maria n̄a trāsmittit̄: i freto ē gaditano: qd̄ hispaniā aphricāq; iteriacet. Et sine dubio inundatio ipsa p̄ hispaniē se & gallicanū littora i tyrrhenū p̄dit̄: inde adriaticū mare facit: ex quo dextra i p̄theniū leua i ioniū & directū i ægeū p̄git. atq; ita i grediē i pōtū. Quæ igit̄ rō facit ut riuatim aq̄ de ponto fluat̄ cum foris influētes aq; pontus accipiat̄. Sed constat utraq; rō. Nā sup̄ficies ponti p̄ nimias aq; q̄ de terra dulces influūt foras effluit: deorsum uero itro p̄git i fluxio. Vnde p̄batū ē: natātia quæ (ut supra dixi) iaciunt̄ i pōtū foras pelli. Si uero colūna decederit i trorsū mari. Et hoc sæpe usu p̄batū est: ut grauiora quæq; i fundo p̄pontidis ad ponti interiora pellant̄. Adiecta hac una cōsultatione reticebo: cur oē dulciū magis dulce uidetur cū frigidū est: q̄ si caleat. Respōdit Disarius: calor sensum occupat: & gustatū linguæ feruor i terpedit. Ideo ex asperatione oris prouēta suaui-

Quō mare
Cimerium
cōgelascit

tas excluditur. Quod si caloris absit iniuria: tū demū pōt lingua incolumi blandimento dulcedinē p merito eius excipe. Præterea succus dulcis cū p calore nō impune penetrat uenagæ receptacula: & iō noxa minuit uoluptatē. Successit Horus: & cū multa inq̄t de potu & cibatu quæfisset Auienus unū maxime necessariū (sponte an oblitus ignoro) p̄termisit: cur ieiunū magis sicciāt q̄ esuriant. Hoc in cōmune nobis Disarii si uī absolues. Et ille. Rem tractatu dignā inquit: Hore quæfisti: sed cuius rō in aperto sit. Cū enī aīal ex diuersis cōstet elemētis: unū est de his q̄ corpus efficiūt: qd̄ & solū aut maxie oltra cætera aptū sibi quærat alimētū: calorē dico q̄ liquorē sibi semp̄ exigit ministrari. Certe de ipsis q̄tuor elemētis extrinsecus uidemus nec aquā nec aerē neq̄ terrā aliqd̄ quo alatur: aut qd̄ cōsumat exigere: nullāq̄ noxā uicinis oel appositis sibi rebus inferte. Solus ignis alimēti p̄petui desiderio q̄qd̄ offendit absumit. Inspice & primæ ætatis infantia quātū cibū nimio calore cōficiat: & cōtra senes cogita facile tolerare ieiunū q̄si exto in ipsis calore q̄ nutrimētis recreari solet. Sed & media ætas si multo exercitio excitauerit sibi naturalē calorē: animosius cibū appetit. Consideremus & aīalia sanguine carētia: q̄ nullū cibū quærant penuria caloris. Ergo si calor ī appetētia semp̄ ē: liquor aut̄ p̄priū caloris alimētū ē: bene in nobis cū ex ieiunio corpori nutrimēta q̄runt: p̄cipue calor suū postulat: quo accepto corpus oē recreat: & patiētius expectat cibū solidiorē. His dictis Auienus annulū de mēsa rettulit: q̄ illi de breuissimo dexteræ manus digito repēte deciderat. Cūq̄ a p̄sentibus quæreret: cur eū aliena manu & digito & nō huic gestamini deputatis potius infereret: ostēdit manū leuā ex uulnere tumidiorē. Hinc Horo nata q̄ōnis occasio: Et dic inq̄t Disarii: oīs enī situs corporis prinet ad medici notionē: tu uero doctrinā & ultra q̄ medicina postulat consecutus es: dic in q̄ cur sibi cōis assensus annulū in digito: q̄ minimo uicinus ē: quē ēt medicinalē uocāt: & manu p̄cipue sinistra gestādū cē psuasit. Et Disarius: de hac ipsa sermo quidā ad nos ab ægypto uenerat: de quo dubitabā fabulā ne an uerā rōnē uocarēt: sed libris anacomicoꝝ postea cōsultis ueꝝe rēpi: neruū quendā de corde natū prior sū p̄gere usq̄ ad digitū manus sinistrae minimo p̄ximū: & illic delinere implicatū cæteris eiusdē digiti neruis: & iō uisū ueteribus: ut ille digitus anulō tāq̄ corona circūdaret. Et Horos adeo inq̄t Disarii ueꝝe ita ut dicis ægyptios opinari: ut ego sacerdotes eoz̄ quos p̄phetas uocāt: cū ī tēplo uidissem circa deoz̄ aras hūc ī singulis digitū cōfectis odoribus illinere: & eius rei cās inquisissem: & de neruo qd̄ iā dictū ē principe eoz̄ narrāte didicerim: & i super de numero q̄ p̄ ipsum significat. Cōplicatus enī senariū numeꝝe digitus iste demōstrat: q̄ omniaciā plenus p̄fectus atq̄ diuinus ē. Causasq̄ cur plenus sit hic nūerus: ille multi s̄ asseruit: ego nūc ut p̄sentibus fabulis minus aptas relinquo. Hæc sūt q̄ ī ægypto diuinaꝝ oīum disciplinaz̄ cōpote: cur anulus huic digito magis inferat̄ agnoui. Inter hæc Cecinna Albinus: Si uolēti bus erit uobis inq̄t in mediū p̄ero q̄ de hac eadē cā apud Ateiu Capitonē pōtifici iuris iter primos: peritū legisse memini: q̄ cū nefas eē sanciret deoz̄ formas inculpi anulū eo usq̄ p̄cessit: ut & cur hoc digito uel in hac manu gestaret̄ anulū nō taceret. Veteres inq̄t nō ornatus sed signā di cā anulū secū circūferebant. Vnde nec plus hñe q̄ unū licebat: nec cuiq̄ nisi libero: quos solos fides decerneret: q̄ signaculo cōtinet̄. Iō ius anuloz̄ famuli nō habebāt: Imprimebat̄ at̄ sculptura materiae annuli siue ex ferro siue ex auro foret: & gestabat̄: ut quisq̄ uellet q̄cūq̄ manu: quolibet digito. Postea inq̄t usus luxuriantis ætatis: signaturas p̄ciosas gemis cœpit inculpere: & certatim hæc oīs imitatio laceffiuit: ut de augmēto p̄cii quo iculpendos lapides parassent: gloriaret̄. Hinc factū est ut usus annuloꝝ exemptus dexteræ: q̄ multū negocioz̄ gerit in leuā relegarentur: quæ ociosior est: ne crebro motu & officio manus dexteræ: p̄ciosi lapides frangerent̄. Electus aut̄ inq̄t ipsa leua manu digitus minimo p̄xius q̄si aptior cæteris: cui cōmēdateꝝ anulū p̄ciositas. Nā pollex: q̄ nomē ab eo qd̄ pollet: accepit nec ī sinistra cessat: nec minus q̄ tota manus semp̄ ī officio est: Vnde apud græcos ἀντίχειρ̄ inq̄t uocatur: quasi māus altera. Pollici uero uicinus nudus & sine tuitōe alterius appositi uidebat̄. Nā pollex ita īferior ē: ut uix radicē eius excedat. Mediū & minimū uitaueſt̄ inq̄t: ut septos alteꝝe magnitudie breuitate alteꝝe: & electus est: q̄ ab utroq̄ clauditur: & minus officii gerit: & ideo seruando annulo magis accommodatus. Hæc sunt quæ lectio pontificalis habet uniusquisq̄ ut uolet uel hetruscā uel ægyptiā opinionē sequatur. Inter hæc Horus ad cōsulēdū seuerus sis inq̄t Disarii: præter hunc uestiū q̄ me tetigit: nihil mei noīs censu aliud habere. Vnde nec seruus mihi ē nec ut sit opto: sed omnē usū: q̄ uiuo ministrandum est: ego mihi met̄ subministro. Nup̄ ergo cū in hostiensī oppido morater: sordidatū meū in mare diuile laui: & sup̄ littus sole siccaui: nihiloz̄ minus eadē in ipso post ablutionē maculæ sordiuū uisebantur. Cūq̄ merc̄ ista stupesaceret: assistens forte nauta: quin potius ait in fluuio ablue palium tuum: si uis emaculatum. Parui ut uerum pbarem & aqua dulci ablutum atq̄ siccatum uidi splendori suo redditum. Et ex illo causam requiro: cur magis dulcis aqua q̄ falsa idonea sit sordibus abluēdis. Iam dudum Disarius inquit: hæc quæstio ab Aristotele &

proposita & soluta est. Ait eni aqua marina multo spissior eē: q̄ est dulcis: imo illa esse sacculenta dulce uero pura atq; subtilē. Hinc facilius ait: uel impitōs nādi sustinet mare: cū fluuialis aqua quali infirma & nullo iumcto sulca mox cedat: & in imū pondera accepta trāsmirat. Ergo aqua dulce dixit: q̄ si natura leuē celerius imergere i ea q̄ abluēda sūt: & dū siccat secū fordiū maculas abstrahere: marinā uero q̄ si crassiorē nec facile penetrare purgādo pp̄ sui dēlitate: & dū uix siccat non multū fordiū secū trahere. Cūq; Horus iis assentire uideret. Eustachius ait. Ne decipias q̄ so credulū q̄ se q̄d nēq; suā cōmisit fidei tuā. Aristoteles. n. ut nonnulla alia magis acute q̄ uere ista differuit. Adeo aut aqua densitas nō nocet abluendis: ut sæpe q̄ aliq̄s spēs purgatas uolūt: ne sola aqua uel dulci tardius hoc efficiat: admisceat illi cinerē: uel (si defuerit) terrenū puluerē: ut crassior facta celerius possit abluere. Nihil ergo ipedit marinæ aqua densitas. Sed nec iō qa salia est minus abluit. Salitas enī findere & uelut apire meatus solet: & iō magis elicere debuit abluēda. Sed hæc una cā est: cur aqua marina nō sit ablutioni apta qa pinguis est: sicut & ipse Aristoteles sæpe testatus ē: & sales docēt: q̄ bus inesse q̄ddā pingue nullus ignorat. Est & hoc iudiciū pinguis aqua marinæ: q̄ cū inspargit flāme: nō tā extinguit q̄ pariter accēdit: aq̄ pinguedine alimonix igni subministrāte. Postremo Homerū sequamur: q̄ solus fuit naturæ cōficius. Facit. n. Nausicā Alcioni filia abluentē uestes: cū sup̄ mare eēt: nō in mari sed in fluuio. Idē locus Homeri docet nos marinæ aqua q̄ddam inesse pingue p̄mixtū. Vlixes. n. cū iā dudū mare euassisset: & statet sic cato corpore. air ad Nausicæ famulas.

ἀμφίπολοι γηέουτῶ ἀπὸ πρῶθεν ὄφρ᾽ ἔγω ἀντὸς
 χρισμομαι ἡδὴ γὰρ Διὸν ἀπὸ χροῶσ ἐσὶν ἀλοιφή.
 ἄλμην ὤμοι ἰναππολῶσθουαι ἀμφὶ Δελαίῳ

Post hæc cū descendisset in fluuiū diuinus uates: q̄ i oī re naturā secutus est: exp̄ssit qd̄ fieri solet: ut q̄ ascēdūt de mari si i sole steterit: aq̄ qd̄ celeriter sole siccat: maneat aut in corporis superficie ueluti flos qd̄a: q̄ & i detergēdo sentit. Er hæc ē aqua marinæ pinguedo q̄ sola ipedit abluitionē. Et qa a cæteris expeditus mihi te paulisp̄ indulges: mō aut nobis de aq̄ sermo fuit: quæro cur i aq̄ simulacra maiora ueris uidentur: qd̄ genus apud popinatores pleraq; sitamētoz cernimus p̄posita ampliora spēs q̄ corpore: q̄ppe uideamus i doliolis uitreis aqua plenis & oua globis maioribus: & iecuscula fibris tumidiorebus & buluas spiris ingētibz & oīo ipsum uidere: q̄ nobis rōne cōstat: qa solēt de hoc nōnulli nec uera nec uerisimilia sentire. Et Disarius aq̄ inq̄t densior æst aeris tenuitate: & iō eā cū etatior uisus penetrat: cuius offensa p̄cūssa uidēdi acies scindit: & i se recurrit. Scissā dū redit iā nō directo ictu: sed ūdiq; uersū icurrit linia mēta simulacri: & sic fit ut uideat imago archethypo suo grā dior. Nā & solis orbis matutinus solito nobis maior apparet: qa interiaret inter nos & ipsū aer adhuc de nocte rosidus: & grādescit imago eius tāq̄ i aq̄ speculo uisaf. Ipsam uero uidēdi naturā nō i subinde itrospectit Epicurus: cuius i hoc nō ē (ut extimo) i probāda snia astipulatē p̄cipue Democrito: qa sicut i cæteris ita & i hoc paria sensēnt. Ergo cēset Epicurus ab oībus corporibz iugi fluore quæpiā simulacra manere: nec unq̄ rātulā mōrā iteruenire: qn̄ ultra serant iani figura cohæretes corporez exuuiē: q̄bz receptacula i nris oculis sūt: & iō ad deputatā sibi a natura sedē p̄p̄rii sensus recurrūt. Hæc sūt q̄ uir ille cōmemorat: qui bus si occurris obuius expecto qd̄ referas. Ad hæc renidēs Eustachius i p̄patulo ē iquit: qd̄ decepit Epicuz. Auero. n. lapsus ē aliq̄z q̄tuor sensuū secutus ex plū: qa i audiēdo & gustādo & odorādo atq; tāgēdo nihil e nobis emittimus: sed extrinsecus accipimus: qd̄ sensū suū moueat: Quippe & uox ad aures ultro uenit: & aurā i nares ifluūt: & palato ingerit: qd̄ gignat sapore & corpori nro applicant̄ tactu sentiēda. Hic putauit & ex oculis nihil foras p̄fici: sed imagines rez i oculos ultro meare. Cuius opinioni repugnat: q̄ i speculis imago aduersa cōtēplatorē suū respicit: cū debeat (si qd̄ a nobis orta recto meatu p̄ficiat) posterā sui ptē cū discedit ostēdere: ut leua leuā dextera dextera respiciat. Nā histrio p̄sonā sibi detractā ex ea pre uider q̄ i duit: s. nō faciē sed posteriorē cauernā. Deinde itrogat hūc uirz uellē: an rūc imagies ē rebus auolat: cū ē q̄ uelit uidere: an & cū nullus aspicit: emicāt ūdiq; simulacra. Nā si qd̄ primū dixi teneat: q̄ro cuius ip̄erio simulacra p̄sto sint intuet̄ & quotiēs q̄s uoluerit ora cōuertere: totiēs se & illa cōuertant. Sin sedo ihæreat: ut dicat p̄petuo flore rez oīum manere simulacra: q̄ro q̄diu cohærentia p̄manēt nullo coagulo iūcta ad p̄manēdū. Aut si manere dederimus: q̄admodū aliq̄e retinebūt colorē: cuius natura cū sit i corporea: tamē nūq̄ pōt eē sine corpe. Deinde quis pōt i aiūm iducere simul atq; oculos uerteris icurrere imagines cæli maris littoris p̄ti nauū pecudū: & innumerabiliū p̄teza rez q̄s uno oculo iactu uidemus: cū sit pupilla q̄ uisu pollet: oppido pua. Et qm̄ mō totus exercitus uisit̄: adde singulis militibz p̄fecta simulacra se cogerūt: atq; ita collata tot milia penettāt oculos ituetis. Sed q̄ laborāus opinionē sic ianē uerbis uerberare: cū ip̄a rei uanitas se resellat: Cōstat at̄ uisū nobis hac p̄uēire rōne geminū lumē e pupilla q̄cūq; eā uerteris directā lineā

Aqua maris pinguis

Cur simulacra maiora ueris aq̄ uideatur

Orbis solis in mare maior

Geminum lumen

necessaria
ad uisum
Horizon

emicat. Id oculorū domesticū p̄ fluuiū si reperit i circūfuso nobis aere lucē: p̄ eā directim p̄git: q̄ diu corpus offēdat. Et si faciā ueteris: ut circūspicias: utrobīq; acies uidēdi directā p̄cedit. Ipse aut̄ iactus quē diximus de nr̄is oculis emicare: incipiēs a tenui radice i sūma fit latior: sicut radii a pictore singunt. Iō p̄ minutissimū foramē cōtēplās oculus uidet cæli p̄funditatē. Ergo tria ista nobis necessaria sūt ad effectū uidēdi: lumē qđ de nobis emittimus: & ut aer q̄ itē tiacet lucidus sit: & corpus quo offēso desinat intentio. Quæ si diutius p̄gat: rectā intētione lassata nō optinet: sed scissa i dexterā leuāq; diffundit. Hinc est q̄ ubicūq; terrarū steteris: uideris tibi quādā cæli cōclusionē uidere: & hoc ē qđ botrizontē ueteres uocauerūt: quorū idago fideliter dēphendit: directā ab oculis acie p̄ planū cōtra aspiciētibus nō p̄gere ultra centū octoginta stadia: & ide in orbē iā recuruari. Per planū iō adieci: q̄a altitudines longissime aspiciunt: q̄ppe qui: & cælū uidemus. Ergo in oī orizontis orbe ipse q̄ intueē centron est. Et q̄a diximus qđ a centro acies usq; ad p̄tē orbis extendit: sine dubio in orizonte Διόμετροσ orbis tercentorū sexaginta stadiorū ē: & si ulterius q̄ intueē accesserit: seu retrorsū recesserit: similit̄ circa se orbē uidebit. Si cut̄ igit̄ diximus cū lumē qđ p̄git nobis p̄ aeris lucē in corpus incidit̄ iple officii uidēdi. Sed ut possit res uisa cognosci: renūciat uisam spēm rōni sensus oculorū: & illā aduocata memoria recognoscit. Ergo uidere oculorū ē: iudicare rōnis: memoriæ meminisse: q̄a trinū ē officium qđ uisum cōplet ad dignoscēdā figurā sensus: rō memoria: Sensus rem uisam rōni refundit. Illa quid uisum sit recordat. Ade aut̄ intuēdo necessariū est rōnis officii: ut sæpe i uno uidēdi sensu etiā aliū sensū memoria suggerente rō dēphendat. Nā si ignis appareat scit eū & ante tactū rō calere. Si nix sit illa q̄ uisa ē: intelligit̄ in ipsa illa rō ē tactus rigōrē. Hac cessante uisu inefficax est: adeo ut q̄ remus i aq̄ fractus uidet̄ uel q̄ turris eminus uisa cū sit angulosa rotunda extimat̄ faciat rōnis negligētia: q̄ si se intenderit: agnoscat in rurte angulos & i remo itegritatē. Et oīa illa discernit: q̄ academiācīs dānandorū sensuū occasionē dederūt: cū sensus unus inter certissimas res habendas sic comitāre rōne: cui nō nunq; ad discernēdā specię nō sufficit sensus unus. Nam si eminus pomi qđ malū dicit̄: figura uisat̄: nō oīo id malū est. Potuit enī ex aliq̄ materia singi mali similitudo. Aduocādus ē igit̄ sensus alter ut odor uidelicet. Sed potuit inter congeriē malorū positū autā odoris ipsius cōcepisse. Hic tactus cōsulendus ē: q̄ pōt deponere iudicare: Sed metus ē ne ipse fallat̄: si fallax opifex materiā q̄ pomi pōdus imitare: elegit. Confugiendū ē igit̄ ad saporē: q̄ si formæ cōsentiat: malū eē nulla dubitatio ē. Sic p̄bat̄ efficaciam sensuū de rōne p̄dere. Ideo deus opifex oēs sensus i capite, i. circa sedē rōnibus locauit: His dictis fauor ab oibus exortus ē admiratibus dictorū soliditatē: adeo ut attestari uel ipsū Euāgelū nō pigeret. Disarius deinde subiecit: Isti plausus sūt q̄ puocāt philosophiā ad uēdicādōs sibi de aliēa arte tractatus: unde sæpe occurrit i manifestos errores: ut Plaro uester dū nec anatomica q̄ medicinā p̄pria ē: abstinet̄: risū de se posteris tradidit Dixit. n. diuisas eē uias deūorādīs cibaturū & potui: & cibū qđ stomachū trahi: potū uero p̄ ὀρθριαν q̄ τροχίαν dē fibrīs pulmōis allabi. Quod tātū uigē uel extrinsece nel i lib. retulisse mirādū ē uel potius dolēdū Vnde Erasistratus medicorū ueterū nobilissimus i eū iure iuectus ē: dicēs illū retulisse lōge diuersa q̄ rō dēphēdit Duas. n. eē fistulas istar carnaliū: easq; ab oris faucibus p̄scisci deorsū: & p̄ eaz; alretā i duci delabiq; i stomachū esculēta oīa & poculēta: ex eoq; ferri i uētriculū qđ græce appellat̄ ἡ κότι ωκοι λία atq; illic subigi digeriq; ac deinde eridiora ex his retrimēta in aliū cōuenire quod græce κόλος dicit̄: humidiora at̄ per renes i uescā trahi: & p̄r alterā de duabus superioribus fistulā quæ græce appellat̄ τροχίαν ὀρθριαν spūm a sūmo ore in pulmonē atq; inde rurū in os & in nares cōmeare: p̄erq; eundē uocis fieri meatū. Ac ne potus cibue ariodior quē oporteret in stomachū ire: p̄cederet ex ore labereturq; in eā fistulā per quā spūs reciprocāt̄: ex eaq; offēnsionē intercluderet animæ uia: positā esse arte quadam & ope naturæ ἐπιγλωττίδα quasi claustrū mutuū utriusq; fistulæ q̄ sibi sūt cohærentes: eāq; ἐπιγλωττίδα inter edēdū bibēdūq; operire ac protegere τήν τροχίαν ne quid ex esca potue incidere in illud quasi æstuātis aiæ iter ac p̄pter ea nihil hūoris influere i pulmonē ore ipso arteriæ cōmunito. Hæc Erasistratus cui (ut extimo) uera rō consentit. Cū enī cibus nō squalidus siccitate sed humoris tēperat̄ mollis uentri inserendus sit necesse est eandē uia ambobus patere: ut cibus potu temperatus per stomachū in uentrē cōdat̄: nec aliter natura cōponeret nisi quod salutare esset animali. Deinde cū pulmo & solidus & leuigatus sit: si qđ spūsum i ipsum deciderit: quēadmodū penetrat̄ aut̄ transmitti potest ad locū digestionis cū cōstet: si quādo casuali qđ paulo densius in pulmonē uiolētia spūsum trahēte deciderit mox nasci tussim nimis asperā & aliās q̄ssationes usq; ad uexationē salutis. Si at̄ naturalis uia potū i pulmonē traheret: cū corpulēta bibunt̄ uel cū hautit̄ potus admixtus grās seu ex re aliq̄ dēsiore: quid iis sūptis pulmo pateretur. Vnde ἐπιγλωττίς a natura prouisa est: quæ cum cibus sumitur operimēto sit arteriæ: ne quid per ipsam i pulmonē spirinū passim trahēte labat̄. Sicut cū sermo emi

tēdus ē inclinā ad operiendā stomachi uiam ut ἀπτηρίων uóci patere pmittat: Est & hoc de experiētia notū: q̄ qui sensim trahūt potū uētres habent humectiōres hūore. qui pau tim sumptus ē diutius permanēre. Siquis uero auidius hao serit: humor eodē impetu trahit̄ prāterit in uesicā: & siciori cibo puenit tarda digestio. Hęc aut differētia non nasceret: si a p̄cipio cibi & potus diuisi essent mearus. Quod autem Alceus poeta dixit: & uulgo canitur:

Idco dictum ē: quia pulmo re uera gaudet humore: sed trahit quantū sibi extimat. necessarium. Vide satis fuisse philosophorū omniū p̄cipi alienis abstinerē: quā minus nota p̄serre. Ad hęc Eustachius paulo cōmōtor nō minus te iquit disariis philosophis q̄ medicis īserēbā: sed modo uideris mihi rem cōse asu generis humani decātātā. & creditā obliuioni dare: philosophiā artem esse artiū & disciplinā disciplinagē: & nūc ī ipsam inuehitur participali ausu medicā: cū philosophia illic habeat angustior: ubi de rationali parte idest de īcorporeis disputat: & illic īclinē: ubi de physica qđ est de diuinis corporibus uel cęli uel syderū tractat. Medicina aut physicę partis extrema sax est: cui ratio est cum testis terrenisq; corporibus. Sed quid rationem nominauit: cū magis apud ipsa teget coniectura q̄ rō. Quę ergo conicit de carne lutulēta: audet sequitate philosophiā de incorporeis & ucre diuinis certa ratione tractanti. Sed ne uideat cōmunis ista defensio tractatū uitare pulmonis: accipe causas quas platonica maiestas secuta est. ἐπιγλωττις quā memoras inuentū naturę est ad regendaq; certa alternatione uias cibatus & potus: ut illū stomacho: transmittat: hūc pulmo suscipiat. Propterea tot meatibus distinctus ē: & interpretaris non ut spiritus egressiones habeat: cui exaltatio occulta sufficeret: sed ut per eos siquid cibatus in pulmonem deciderit: succus eius mox migret in sedem digestionis. Deinde ἀπτηρία si quo casu scissa fuerit: potus nō deuoratur: sed quasi scisso meatu suo reiectatur foras: in columi stomacho: quod non contingeret nisi ἀπτηρία uia esset humoris. Sed & hoc in propatulo est q̄a quibus æger ē pulmo accendunt̄ in maximā sitim: sed nō eueniret: nisi esset pulmo receptaculū potus. Hoc quoq; intuere: quę animalia quibus pulmo nō est: potum nesciunt. Natura enī nihil superfluū sed membra singula ad aliquod uiuendi ministeriū fecit: qđ cum deē: usus eius non desideratur. Vel hoc cogita: quia si stomachus cibū potūq; susciperet: superfluous foret uesicę usus. Poterat enim utriusq; rei stomachus retrinēta intestino tradere: cui nūc solius cibi tradit. nec opus esset diuersis meatibus quibus singula traderētur: sed unus utriq; sufficeret ab eadem statione transmissio. Modo aut seorsum uesica & intestinū seorsum saluti seruit quia illi stomachus tradit: pulmo uesicę: Nec hoc prātereū dum est. q̄ in urina quę est retrimētū potus nullū cibi uestigiū reperit: sed nec aliqua qualitate illoq; retrimētogē uel coloris uel odoris īficiť. Quod si ī uentre simul fuissent: aliqua illagē sordiu qualitas īficeretur. Nā post rēo lapides qui de potu in uesicam nascunt̄: cur nunq̄ in uentre coalescūt: cum nō nisi ex potu fiant? & nasci in uentre quoq; debuerint: si uenter esset recepraculū potus. In pulmonē defluere potū nec potę nobiles ignorant. Ait enim Eupolis in fabula: quę īscribitur cęlaces:

Euripides uero huius rei manifestissimus astipulator est. Cum igitur & ratio corporeę fabricę & testiū nobilis auctoritas astipuletur Platonī: nō ne quisquis cōtra sentit̄: sanit̄. Inter hęc. Euā gelus glorię gręcogē inuidēs & illudēs: facestant ait hęc: quę inter uos ī ostētationē loq̄citas agitatur: quin potius siquid calet uestra sapientia scire ex uobis uolo: ouum ne prius extiterit: an gallina? Irridere te putas. Disarius ait: & tamen quęstio quam mouisti: & inquisitu & scitu digna est. Tu enim me tibi de rei utilitate cōparans consuluisti: utrū prius gallina ex ouo: an ouum ex gallina prodit. Sed hoc ita seriis inferendum est: ut de eo debeat uel anxie disputari. Et proferā quę in utrāq; partem mihi dicenda si uenient relicturus tibi utrum eorum uerius malis uideri: Si concedimus omnia quę sunt: aliquādo cōpisse: ouum prius a natura factum iure extimabitur. Semper enim quod incipit: imperfectum adhuc & informe est: & ad perfectionem sui per procedentis artis & temporis additamenta formatur. Ergo natura fabricans auem ab informi rudimento cōepit: & ouū in quo necdum est species extitit procedente paulatim maturitatis effectu. Deinde quicquid a natura uariis ornatibus comparatū est: sine dubio cōepit a simplici: & ita cōtextiōis accessione uariatū est. Ergo ouū uisu simplex & undiq; uersū pari spē creatū ē: & ex illa uarietas ornatū quibus constat auis species absoluta est. Nam sicut elementa prius extiterūt & ita reliq; corpora de cōmixtiōe eogē creata sūt: ita rōnes seminales q̄ in ouo sūt: si uenialis erit ista trāslatio: uelut qđā gallinę elemēta credēda sūt. Nec īportune elemētis de qbus sūt oīa: ouū cōparaueri. Oī. n. genere aiantium q̄ ex coitōe nascūt̄: uēies ouū aliquogē eē p̄cipiū istar elemēti. Aut. n. gradiūt̄ aiantia: aut serpūt aut nādo uolādoue uiuūt. In gradiētibus lacertę & similia ex oīs creant̄. Quę serpūt ouis nascūt̄. Exordio uolātia uniuersa de ouis p̄deūt excepto uno qđ icertę naturę ē. Nā uesprilio uolat qđ pellitis alis: sed iter uolātianō habēdus ē: q̄ tuor

pedibus gradi? formatoſq; pullos pit: & nutrit lacte quos generat. Nátia pene oía de ouis oriunt generis ſui: crocodilus uero ét de teſteis q̄lia ſút uolantiú. Et ne uidear plus nimio extuliſſe ouú eleméti uocabulo: cōſule initiatos ſacris liberi patris í qbus hac ueneratióe ouú colit: ut ex forma tereti ac pene ſpærali atq; undiq; uerſum clauſa & includete ítra ſe uitá múdi ſimulac; uocet. Múdu aut cōſenſu oíum cōſtat uniuerſitatis eé prícipiú. Prodeat q; prioré uult eé galliná: & hæc uerba tenet qđ defendit aſſere. Ouú rei cuius é: nec initiú nec finis é. Ná initiú ſemé eſt finis auis ipſa formata. Ouú uero digeſtio é ſeminis. Cú ergo ſemé aialis ſit: & ouú ſeminis: ouum a te aial eé nō potuit: ſicut nō pōt digeſtio cibi fieri ante q̄ ſit q; edit. Et tale é dicere ouú ante galliná factú: ac ſiquis dicat matricé áte mulieré factá: Et qui íterrogat quéadmodú galliná ſine ouo eé potuit: ſimilis é íterrogáti quoniá pacto hoies facti ſunt áte pudéda de quibus hoies pcreat. Vnde ſicut nemo recte dicit hoíem ſeminis eé: ſed ſemé hoís: ita nec ouí galliná: ſed ouú eé galliná. Deíde ſi cōcedamus: ut ab aduerſa parte dictú é: hæc q̄ ſunt ex tēpore aliquod ſumpſiſſe prícipiú Natura primú ſingula aialia pfecta formauit: deíde ppetuá legé dedit ut cōtinuaret pcreatione ſucceſſio. Perfecta auté í exordio fieri potuiſſe: teſtimonia ſunt nunc quoq; nō pauca aiantia: q; de terra & imbre pfecta naſcunt: ut í ægypto mures & í aliis ranæ ſerpétesq; & ſimilia. Oua auté nunq; de terra ſunt pcreata: quia in illis nulla pfectio. Natura uero pfecta format & de perfectis iſta pcedunt. ut de ítegritate partes. Ná ut concedá ouú auiú eé ſeminaria: uideamus quid de ſemine íp̄o philoſophoz; diffinitio teſtaſ: q̄ ita ſancit. Semé generatio é ad eius ex quo é ſimilitudinem perges. Nō pōt aut ad ſimilitudiné pergi rei q; necdum é: ſicut nec ſemé ex eo qđ adhuc non ſubſtitit emanat. Ergo í primo rez; ortu ítelligamus cú cæteris aiantibus: q; ſolo ſemine naſcuntur: de quibus nō ambígíſ: quin prius fuerint: q; ſemé ſuú: aues quoq; opifice natura extitiſſe perfectas. Et quia uis generádi inſerta ſit ſingulis: ab his iam pcedere naſcendi modos quos pro diuerſitate animantuú natura uariauit. Habes Euangele utroque quod teneas: & diſſimulata pauliſper ítríſiōe tecú delibera quid ſequaris. Et Euangelus: Quia ex iocis ſeria facit uiolétia loquédí: hoc mihi abſoluatis uolo: cuius diu me exercuit uera deliberatio. Nuper ení mihi de tiburti agro meo exhibití ſunt apri: quos ob tulit ſyua uenátibus. Et quia diutine cōtinuata uenatio eſt plati ſút alii íterdiu noctu alii: quos pduxit dies ítegra carnis icolumitate durarút: q; uero p nocté lunari plenitudie lucé te portati ſút: putruerút. Quod ubi ſcitú é: q; ſequéti nocte deferebát: íſixo cuiúq; pti corpis acuto æneo apros carne ítegra ptulerút. Quæro igit: cur noxá quá pecudibus occiſis ſolis radíi non dederút: lunare lumé effecerit? Facilis é inq; Diſarius & ſimplex iſta reſpōſio. Nullius. n. rei ſit aliquádo putredo: niſi calor hūorq; cōuenerit. Pecudú at putredo nihil aliud é: niſi cú deſluxio qđá latés ſoliditaté carnis í hūoré reſoluit. Calor at ſi tēperatus ſit & modicus: nutrit hūores: ſit nimius exſiccet & hitudiné carnis extenuat. Ergo d corpibus enectis ſolui maioris calorís haurit hūoré lunare lumé í quo é manifeſtus calor: ſed occultus tepor magis diffúdit hūeſta. Et íde. puéit íiecto tpe & aucto hūore putredo his dcís Eufſtachiú Euágelus ítués: ſi rōni dictæ aſſentitís ait: ánuas oportet aut ſi é qđ moueat pſerre nō pigeat: qa uis uñ ſermonis oprinuit: ne íuita aure uos audíá. Oía íquit Eufſtichius a Diſario & luculéte & ex uero dicta ſút. Sed illud pſſus ítuédú é: utrú méſura calorís ſit cá putredinis. ut ex maiore calore nō fieri: & ex minore ac tēperato. puenire dicat. Solis. n. calor q; nimíu ſeruet: qđádo ánus í æſtate é: & hyeme tepelcit: putrefacit carnes æſtate nō hyeme. Ergo nec luna ppter íumíſſioré caloré diffúdit hūores. Sed ueſcio q; pprietas quá græci í Διουα uocár: & qđá natura íeſt lumini qđ de ea deſluit: q; humeſcet corpora: & uelut occulto rore madefaciat: cui admixtus calor ipſe lunarís putrefacit carné: cui diuſtile fuerit ífuſus. Neq;. n. oís calor unius é q̄litatis ut hoc ſolo a ſe differat: ſi maior minorue ſit. Sed eé í igne diuerſiſſimas q̄litates nullá ſecú habétes ſocietaré rebus máteſtis pbat. Aurifices ad formádú auz; nullo niſi de paleis utunt igne quia cæteri ad pducédam hac materiá inhabiles uidét. Medici í remediis cōcoquédís magis ſarmétis: q; ex alio ligno igné requirút: Qui uitro ſoluédo firmádoq; curát: de arbore cui myricæ nomé é igni ſuo et cá miniſtrát. Calor de lignis oleæ: cú ſit corporibus ſalutaris pernicioſus é balneis: & ad diſſoluédas íunctuzas marmorú efficaciter noxius é. Ergo nō mirú: ſi rōné pprietatis q; ſingulis íeſt: calor ſolis arefacit: lunarís humeſtat. Hinc & nutrices pueros alentes operimétis obtegút: cú ſub luna pter rūt: ne plenos per ætaté naturalis humorís amplius lunare lumé humeſcet & ſicut ligna uigore humida accepto calore curuant ita & illorú mébra cōtorqueat humorís adiectio. Hoc quippe notú eſt: quia ſiquis diu ſub luna ſono ſe dederit: ægre excitat: & pximus ſit í iano pōdere pſſus hūoris qui in omne eius corpus diſfuſus atq; diſperſus é pprietate lunarí: q; ut corpus ífúdat oés eius apit & laxat meatus. Hic é q; Diana: q; lúá é ὀρτεμῖς dr̄ q̄ ſi ἀερότεμῖς hoc é aeré ſecás Luci na a parturiétibus íuocat: quia ppriú eius munus eſt diſtendere rimas corpis: & meatibus uia date: quod eſt accelerádo partu ſalutare Et hoc eſt quod eleganter poeta Timotheus expreſſit

Nec minus circa in anima lunæ pprietas ostēditur. Nam ligna quæ uel iam plena uel adhuc crescente deiecta sunt: inepta sunt fabricis quasi per hmōris conceptionē. Et agricolis curæ ē frumenta de aeris nō nisi luna deficiente colligere, ut sicca pmaneat Contra quæ humesta desideras: luna crescente cōficiēs. tunc & arbores aptius ferēs: maxie cū illa est super terrā: quia ad incrementa stirpiū necessarium est humoris alimentū. Aer ipse pprietatē lunaris humoris & patitur & prodit. Nam cū luna plena est: uel cum nascitur: & tunc enim a parte qua sursum suspicit plena est: aer autem in pluuiam soluitur aut si sydus sit multū de se roris emittat, unde alcmā lyricus dixit rorē aeris & lunæ filium. Ita undiq; uersum pbatur: ad humectādas dissoluendaq; carnes inesse lunari lumini pprietatem: quā magis usus q̄ ratio deprehendit. Quod autem dixit Euangele de acuro æneo (ni falor coniectura mea a uero non deuiet Est enim in ære uis acrior quā græci stipticā uocant. Vnde squamas eius adiiciunt remediis: quæ contra perniciē putredinis aduocantur. Deinde qui in metallo æreis morantur: semper oculoꝝ sanitate pollent. Et qui hīs ante palpebræ nudatæ fuerant illinc conuestiuntur. Aura enim quæ ex aere pcedit in oculos incidens haurit & exficat quod male influit. Vnde & Homerus modo

Has causas secutus appellat Aristoteles uero auctor est uulnera quæ ex æreo mucrone fiunt: minuse esse noxia q̄ ex ferro: faciliusq; curari quia inest inquit æri uis quædā remedialis & siccifica quam demittit in uulnere Pari ratione infixum corpori pecudis lunari repugnat humori.

MACROBII Aurelii Theodosii uiri consularis & illustris saturnaliorum libri impressi Venetijs Anno dōmini. M. cccclxxxii. die. xxviii. Iunii.

REGISTRVM

a	f	l
Somnium	per auaritiā	Sed non
hominum	ta instituire	βοτρυδιόν
Apuleium	hanc fidem	αἰτῶνευον
b	g	m
humana	Præterea	Contra
tior inquisitor	voσ ἰσῖ	bor inquit
sanctissime	pedocles	Hactenus
c	h	n
Sic utriusq;	Ymmachus	Si non
totius æquinoctialis	Cum audisset	Talius amor
prima: sol	Voluerunt	Fulmineus
d	i	o
Nam & si	ria non posse	Sed sapientiæ
His ita	in coena	Lyurgo e st
uir fortis	troferri. Sed	erat hortatui
e	k	p
sint nec	MACROBII	& grandior
uirtutes	atq; turni	proposita
Entanti	Et apud	

Ine
863

The first part of the book is devoted to a general history of the world, from the beginning of time to the present. The author discusses the various ages of the world, the different nations, and the progress of civilization. He also touches upon the political and social conditions of the different countries.

The second part of the book is a detailed account of the history of the British Empire, from its establishment to the present. The author describes the various wars, the expansion of the empire, and the political and social changes that have taken place.

The third part of the book is a collection of essays on various subjects, including politics, religion, and philosophy. The author expresses his views on these subjects and discusses the different opinions of other writers.

Year	Event	Location
1771	...	...
1772	...	...
1773	...	...
1774	...	...
1775	...	...
1776	...	...
1777	...	...
1778	...	...
1779	...	...
1780	...	...
1781	...	...
1782	...	...
1783	...	...
1784	...	...
1785	...	...
1786	...	...
1787	...	...
1788	...	...
1789	...	...
1790	...	...
1791	...	...
1792	...	...
1793	...	...
1794	...	...
1795	...	...
1796	...	...
1797	...	...
1798	...	...
1799	...	...
1800	...	...

The fourth part of the book is a collection of letters and other documents. The author discusses his personal experiences and his views on various subjects.